بارودۆخی سوریا و بێدەنگیی ڕۆژئاوا: کۆبانێ دەسوتێ..

بەیان ساڵح

لە گفتوگۆیەکدا لەگەڵ یەکێک لە هاوڕێ چەپە دانیمارکییەکانم سەبارەت بە بارودۆخی سوریا، پێم گوت:
ئەوەی ئێستا لە سوریا ڕوودەدات دووبارە ڕێکخستنەوەی سیستەمی سەرمایەدارییە لە ناوچەکەدا، کە نەخشەیەکی جوگرافیای نوێی سوریا دەکێشرێت و دەوڵەتێک لەسەر بنەمای تیرۆریستی و ناسیۆنالیستی دەسەپێنرێت کە دوورە لە دەوڵەتی هاووڵاتیبوون.

ئەمەریکا لەگەڵ هاوپەیمانەکانی کە بریتین لە ئیسرائیل و تورکیا و سعودیە و قەتەر لە دروستکردنی ئەم پڕۆژە تاوانکارییە دەوەستێت. هێرشی سەربازی و تیرۆریستی بۆ سەر دانیشتوانی مەدەنی لە باکوور و ڕۆژهەڵاتی سوریا و کوشتنیان و دەربەدەرکردنیان و بێبەشکردنیان لە ئاو و کارەبا لەلایەن هێزە تیرۆریستییە ئیسلامییەکان کە لەلایەن حکومەتێکی شەرعیەوە نوێنەرایەتی دەکرێن کە بەسەر گەلی سوریادا سەپێنراوە، هێرشێکی دڕندانەیە کە بەرژەوەندییە سیاسی و ئابوورییەکانی ئەمریکا و ئیسرائیل و هاوپەیمانەکانی وڵاتانی کەنداو دەپارێزێت. سەرەڕای بەدیهێنانی ئامانجەکانی بۆرژوازی ئیسلامی شۆڤێنی لە تورکیا

ئەم شەڕە کۆنەپەرستانە لە دژی جەماوەری کوردستانی سوریا شەڕێکە بۆ ئامانجی بەهێزکردنی تیرۆریزمی سیاسی ئیسلامی لە ناوچەکەدا جێی داخە کە چارەسەری پرسی کورد و پاراستنی مافەکانی گەلی کورد پەیوەستە بە ستراتیژ و پلانی هێزە سەرمایەدارەکان و ئیمپریالیستەکان و هاوپەیمانەکانیانەوە وەک هێز و تەوژمەکانی کوردی وەک هێزەکانی سوریای دیموکرات نیشانیان دا کە شەراکەتی هاوپەیمانەتییان لە ڕێکەوتنی نوێدا فەرامۆش کرا.

کۆبانێ، واقیعی تراژیدی لەسەر زەوی: گەواهیدەران لە دڵی دۆزەخەوە
لە ڕێگەی کارە پیشەییەکانم لەگەڵ هەندێک خێزانی کوردی سوریا و لە ڕێگەی پەیوەندییە بەردەوامەکانیان لەگەڵ کەسوکاریان لە ناوچەی کۆبانێ لەم ڕۆژانەدا، وێنەیەکی مرۆڤایەتی زۆر ناخۆش دەردەکەوێت. نزیکەی نیو ملیۆن خەڵکی کورد بە تەواوی گەمارۆدراون و ئاو و

کارەبا و خۆراک و پێداویستییە پزیشکییە بنچینەییەکانیان لێبڕدراوە. ئەو وێنەیەی لەوێوە دێت ترسناکە: منداڵان دەمرن، نەخۆشەکان بەهۆی نەبوونی دەرمانەوە دەمرن، و خێزانەکان هەوڵ دەدەن بە کەمترین شێوە بژین. پەیوەندییە تەلەفۆنییە پچڕپچڕ لەگەڵ دانیشتووانی گەمارۆدراو ئاوازی نائومێدی و دەنگە لەرزۆکەکان وردەکارییەکانی ژیانی ڕۆژانەی ژێر گەمارۆدان دەگێڕنەوە: “ئاوی خواردنەوە و کارەبا بە چەند ڕۆژێکە نییە، منداڵەکان برسینن و نەخۆشخانەکان ناتوانن برینداری زیاتر وەربگرن.”
بەم گەمارۆیە خنکێنراوە، ئازاری هاووڵاتیانی کورد بەهۆی بەرزبوونەوەی نرخەکانەوە خراپتر بووە، چونکە هەندێک لە بازرگانان ئەم دۆخە ئەمنییە خراپەیان قۆستەوە بۆ بەرزکردنەوەی نرخی خۆراک بەشێوەیەکی نامرۆڤانە. کیلۆیەک نان کە پێشتر بە نرخێکی کەم دەفرۆشرا بۆ زۆربەی خێزانەکان زۆر گران بووە. پارەگۆڕەکان سوود لەو نەهامەتییە وەردەگرن، برسێتی دەکەنە بازرگانی، پێداویستی مرۆڤ دەکەنە دەرفەتێک بۆ قازانجی خێرا. تەنانەت لە خراپترین بارودۆخیشدا سەرمایەداری ڕێگایەک دەدۆزێتەوە بۆ ڕشتنی خوێنی هەژاران. تراژیدیاکە تەنها بە برسێتی و گەمارۆوە سنووردار نییە. ئەمە درێژ دەبێتەوە بۆ ترسی بەردەوامی ئاوارەبوونی بەزۆر و ترسی کردارە دڕندەکانی داعش و مامەڵەی نامرۆڤانە و پێشێلکارییە ترسناکەکانی دژی هاوڵاتیانی بە بەرگری. یادەوەری کۆمەڵەی گەلانی ناوچەکە هێشتا برینی ئەو کارانەی داعش لە ڕابردوودا کردوویەتی هەڵدەگرێت: لەسێدارەدانی بەکۆمەڵ، کۆیلەکردنی ژنان، لەناوبردنی ناسنامەی کولتووری، و سڕینەوەی هەموو شوێنەوارێکی ژیانی مەدەنی.
ئەمڕۆ خەڵکی کۆبانێ بە دوو ترسەوە دەژین: ترسی مردن بە برسێتی و تینوویەتی و سەرما و ترسی شتێکی خراپتر ئەگەر شارەکە بکەوێتە دەست هێزەکانی سوریا. گەلی کورد لە چارەنووسی ژنان و کچان دەترسێت و جەماوەریش دەزانێت کە ئاوارەبوونی زۆرەملێ مانای لەدەستدانی هەموو شتێکە خاک و ماڵ و ناسنامە ئەمە تەنها گەمارۆیەکی سەربازی نییە. ئەمە هەوڵێکی سیستماتیکییە بۆ سڕینەوەی تەواوی خەڵکێک لە نەخشەی ناوچەکە.

بێدەنگی شەرمەزاری ڕۆژئاوایی: کاتێک تراژیدیای مرۆڤ دەبێتە پەراوێز

هاوڕێکەم بە خەمێکی قووڵەوە گوتی: “ئەوەی ئەمڕۆ لەو ناوچانە ڕوودەدات زۆر تراژیدیە و لەبەرچاوی وڵاتانی ڕۆژئاوا و ئەوروپا ڕوودەدات بەبێ ئەوەی هیچ میدیایەکی ڕاستەقینە ڕووماڵی ئازاری خەڵکی مەدەنی بکات.” گفتوگۆکەمان بەردەوام بوو لەسەر ئەوەی کە

چۆن لێرە لە دانیمارک تەنها دوو پارتی چەپ پشتگیری ئەو پرسەیان کردووە، لەگەڵ پشتیوانییەکی سنووردار لەلایەن چەند پارتێکی ترەوە، لە کاتێکدا میدیای دانیمارک بە تەواوی بێدەنگە و لە بەرنامە هەواڵییەکانیدا باسی ئەو شتانە ناکات کە ڕوودەدەن. ئەمە بە شێوەیەک لە شێوەکان هاوکاری ئاشکرایە لەگەڵ پڕۆژەی ئیمپریالیستی کە لە ناوچەکەدا بەڕێوە دەچێت. دیموکراسی سەرمایەداری ڕۆژئاوا ڕوخساری ڕاستەقینەی خۆی دەردەخات: مافەکانی مرۆڤ هەڵبژاردەن و بەها مرۆییەکان تەنها سەوداگەری گەمەی بەرژەوەندییە گەورەکانن.
چەند ڕۆژنامەیەکی دانیمارکی ئاماژە بە کارەساتی مرۆیی ئێستای کۆبانێ دەکەن و ئاماژەیان بەوە کردووە کە شارەکە بەدەست پچڕانی تەواوی کارەبا و ئاو و ئینتەرنێتەوە دەناڵێنێت و هەروەها کەمی زۆری ئارد و دەرمان هەیە. ئەوان هەواڵی مردنی منداڵان بەهۆی پلەی گەرما و کەمی سووتەمەنی گەرمکردنەوە و نەبوونی شوێنی حەوانەوە بڵاودەکەنەوە.
وڵاتانی ڕۆژئاوا کە شانازی بە دیموکراسی و مافەکانی مرۆڤەوە دەکەن، چاویان لە ترازیدیای نیو ملیۆن کەس لە کۆبانێ گەمارۆدراو گرتووە کە ڕووبەڕووی مردنی هێواش دەبنەوە. میدیای ڕۆژئاوا کە تیشک دەخاتە سەر هەموو ڕووداوێک کە خزمەت بە ئەجێندای سیاسی خۆی دەکات، بێدەنگی ڕەها هەڵدەبژێرێت کاتێک باس لە تاوانەکانی هاوپەیمانەکانی دەکات.
ڕاگرتنی دەستبەجێی ئەم هەڵمەتە تیرۆریستییە و دژایەتیکردنی شۆڤێنیزم
من پێم گوت: من ئەوەی لە سوریا ڕوودەدات نمونەیەکی زەق دەبینم لە بەیەکگەیشتنی شێوە جۆراوجۆرەکانی چەوساندنەوە: ئیمپریالیزم، سەرمایەداری، فاشیزمی ناسیونالیست، و ئیسلامی سیاسی، هەموویان هاوپەیمانن بە سەرکوتکردنی گەلان و جەماوەری کرێکار، نادادپەروەری بە شێوەیەکی هەمیشە نوێ بەرهەم دەهێننەوە.
من پشتگیری لە وەستاندنی دەستبەجێی ئەم هەڵمەتە تیرۆریستییە دەکەم و دژی هەموو شۆڤێنیزمە ناسیۆنالیستەکانم، چ ناسیۆنالیستە تورک و چ عەرەبەکان، هەروەها ناسیۆنالیستە کوردەکان. گەلی کورد و هەموو گەلانی تر مافی ئەوەیان هەیە خۆیان لە هەموو تیرۆرێکی شۆڤێنی بپارێزن و مافی قسەکردن بە زمانی دایکیان و مافی چارەی خۆنووسینیان هەیە
سەرەنجام هەردووکمان لەسەر ئەوە ڕێککەوتین کە خەباتی چینایەتی دژ بە سەرمایەداری لە خەبات دژ بە چەوساندنەوەی نەتەوەیی و سیستەمی پیاوسالاری جیا نابێتەوە ئەمانە هەموویان ڕوویەکی یەک ڕیزبەندین لەسەر بنەمای زاڵبوون و چەوساندنەوە و ئازادی ڕاستەقینە بەدی

ناهێنرێت ئەگەر هەموویان پێکەوە ڕوو بەڕوو ن□ بنەوە.

بەیان ساڵح

بەختی ڕەش یا کۆمەڵی چەوت*- بەشی سێیەم و کۆتایی.. نەژاد عزیز سورمێ

() ()

چەند وێستگەیەکی کورت لە ڕۆژگارەکانی
دوای کۆربوونەوەی (ئاگردان)ێکی دی

نەژاد عزیز سورمێ

بەشی سێیەم و کۆتایی

ڕوونکردنەوە
ویستم خوێنەر لەوە باخەبەر بکەم کە ئەم نووسینە نە بیرەوەریە و نە یادداشتنامە،
بەو مانایەی دەخوازێ لەم دوو ژانرەدا هەبن ..
تەنیا نووسینێکە بە داوا و جەختی چەند جارەی هەر دوو دۆستم (نیعمەت عەبدوڵا و تاریق جامباز)وە بۆ پرۆژەیەك نووسراوە تایبەت بە‌ تۆمارکردن و دیکۆمێنتکردنی نەفیکراوانی کوردستان دوای نسکۆی ساڵی 1975 کە لە دووتوێی کتێبێکدا بەم دواییە بەشی یەکەمیان لێ بڵاو کردەوە.
هیوادارم لەم قاوخەدا بخوێنرێتەوە.
لەبارەی تایتڵی سەرەکی نووسینەکەیشەوە(بەختی ڕەش یا کۆمەڵی چەوت) وەك لە پەراوێزیشدا ئاماژەی پێدراوە، ئەوە ناوونیشانی یادداشتنامەی
باوکم بوو کە نزیکەی 900 و قسوور لاپەڕەی فۆڵسکابی دەستنووس دەبوو بە داخەوە بە هۆی بۆمبارانی خانوو و ماڵمان(ناوەڕاستی ساڵی

(1974
به فڕۆكه‌كانی سوپای عیراق له گه‌ڵیه تیاچوو .

ئه‌وه‌ی منی برده ژووره‌وه، له هاتنه ده‌ره‌وه‌یدا سڵاوی بۆ كابرای پشت مێزه‌كه سه‌ند و چووه ده‌ره‌وه. ئیتر به‌ته‌نیا مامه‌وه. كابرای پشت مێز به‌جۆریك سه‌یری ده‌كردم جیاواز ، من وه‌ستابووم ، كابرای ته‌نیشت مێزه‌كه‌یش ته‌ماشای ده‌كردم..كابرای پشتی مێز یه‌كه‌م پرسیاری لێ كردم به‌م جۆره ده‌ستی به‌قسه كرد: كابرای ئه‌من: (ئیه) كاكه انت شوداك للعباسیة..؟ واته كاكه تۆ چی بردیتیه عه‌بباسیه من: استاذ غیر انتم- ئوستاد غیر ئێوه.. هه‌ر ئه‌وه‌نده‌م وت و نه‌وت كابرای ئه‌من تووڕه بوو هه‌ستایه سه‌ر پێ لێم و پاڵێـكی به ده‌م كۆمه‌ڵێك جنێوه‌وه پێوه‌نام ، خۆم گرته‌وه ده‌نا پشت و پشت ده‌كه‌وتم ئینجا وتی : (ترتكبون الجرائم ضد الحزب و الثوره و تغشمون نفسكم .) واته تاوان به‌رامبه‌ر حزب و شۆڕش ده‌كه‌ن و خۆشتان غه‌شیم ده‌كه‌ن ، پاشان وتی (ماكو چاره ویاكم راح نأدبكم) هه‌ر چه‌ند وتم من تا ئێستا نازانم له‌سه‌ر چی بانگ كراوم بۆ سوود بوو ، ته‌نیا ئه‌وه‌نده‌ی وت (اخرس
وتی: باشه. به‌ده‌م ئه‌و باشه‌یه‌شه‌وه هه‌ستایه سه‌رپێ و به‌ره‌و لای من هات ئاوا دوو مه‌تریك له‌من دوور بوو ، وتی:
- احنا نعرف انت متورط ویاهم ، لكن نرید نسمع منك. وتم: (العفو أستاذ ما افهم قصدك) واته ئوستاز له مه‌به‌ستت ناگه‌م ، وتی: پێمان بڵی چۆن نه‌خشه‌تان بۆ كوشتنی تاوانلیكراو ئه‌و وتی (المجنی علیه) عوسمان محه‌مه‌د فائق به‌ڕێوه‌به‌ری گشتی ڕۆشنبیری كۆشا ، له‌و كاته‌دا تێگه‌یشتم من له‌سه‌رچی گیراوم چونكه پێش دوو ڕۆژ له‌ڕۆژنامه‌كاندا هه‌واڵی ئه‌م مه‌سه‌له‌یه‌م خویندبووه‌وه ، به‌ڵام ڕاستی له‌وكاته‌دا شتێك له‌نێوان سه‌رسڕمان و پێكه‌نین به خۆم نه‌بوو دایگرتم، كه‌من هه‌ر له‌بنه‌ڕه‌ته‌وه له‌به‌غدا نه‌بووم له‌و ڕاسته‌دا وتم : ئوستاز من هیچ شتێك له‌و مه‌سه‌له‌یه نازانم ته‌نها وه‌كو هه‌ر هاووڵاتیه‌ك له‌ڕۆژنامه‌دا خویندومه‌ته‌وه هێشتا قسه‌ی خۆم ته‌واو نه‌كردبوو كه پاڵێكی دی توندی پێوه‌نام و شه‌قازیله‌یه‌كی لێدام و له‌گه‌ڵ كۆمه‌ڵێك
لێره‌وه زانیم خه‌ڵكی تریش گیراون هه‌ر ته‌نیا من نیم كه له‌دوایشدا هه‌روا ده‌رچوو ئێمه نزیكه‌ی ژماره‌یه‌ك له‌نووسه‌رو ڕۆژنامه‌نووس بێجگه له خه‌ڵكی تر له‌سه‌ر ئه‌م مه‌سه‌له‌یه گیرابووین.
كاره‌كه‌ش وه‌ك له‌دوایدا بۆمان ڕوون بووه‌وه له‌لایه‌ن ڕێكخراوێك به ناوی (هه‌ڵۆی سوور)ـه‌وه ئه‌نجام درابوو، ئه‌مه‌مان له‌دوای به‌ربوون بۆ ڕوون بووه هه‌رواش بوو،
به‌هه‌رحاڵ دوای پرسیار و وه‌ڵامیكی زۆر و لێدان و ترساندنی زۆره‌وه كه سێ جار دووباره‌یان كردۆه ماوه‌ی زیاتر له سێ سه‌عاتی خایاند

له ژووری جیا جیا ، وا دیاره (ڕەوانشاد ڕەووف حەسەن) كه دوایی زانیم له زیندانی ئینفیرادی بوو دەنگ و هاواری منی له كاتی لێداندا ناسیبووه و وا دیاره نزیك ئەو شوێنه بووه (ئەو ئەوەی له یادداشتەكانیدا نووسیوەتەوه و كاتێ له ڕۆژنامەی (باس) به زنجیره بڵاوی دەكردەوه) .
پاش هەموو ئەو لێدان و ترساندنه ، پێم وا بێ خۆیان ماندوو بوون . كه هیچیان هەڵنەكڕاند ، چونكه بەڕاستی دوور و نزیك پەیوەندیم بەو كارەوه نەبوو به جەستەیەكی كوتراوەوه و تینوویەتێكی لەڕادەبەدەر منیان هێنایەوه لای ئەفسەرەكەی پێشوو كه كابرای لەتەنیشت مێزەكه دانیشتبوو دەینووسیەوه، جارێكیتر كابرای ئەفسەر كەوتەوه هەڕەشه و وای تێگەیاندم كه دواجار دەبێ دان به تاوانەكانتان بێنن (ئەوەشی به جەمع وت) ، هەر چەنده من تاقەتی بەرگری له خۆشم نەمابوو ، بەڵام جارێكیتر وتم ئوستاز من له دوور و نزیك ئاگادار نیم ، دوایی چەندین پرسیاری دیكەی لێ كردم كه هەندێكیانی پێشتر لێ كردبووم ، ئینجا كابرای تەنیشتی كه دەینووسییەوه وەرەقەیەكی دایه ئەفسەرەكه و به سەیدی بانگی كرد وا دیار ئەفسەرەكه (محقق) پلەی لەو بەرزتر بوو هەر چەنده هەر دووكیان جل و بەرگی مەدەنییان لەبەر بوو ئینجا ئەوەی كه تحقیقی لەمن دەكرد ئەویش به ئیشارەت به منی وت: وەره ئیمزای بكه.
لەڕاستیدا لەوكاتەدا من دوو دڵ بووم لەئیمزاكردن ، چونكه دەترسام لەوەی كه شتی هەڵبەستراوی تێدابێ ، لەلایەكی تریش لە تینوویەتییان و ماندوویەتی كـه گەیشتبـووه دەوروبـەری نیـوه شـەو وێ ببـووم نەشمدەزانی بەم نیوه شەوه چیم بەسەر دێت ، لەگەڵ ئەوەشدا بۆ من ئەوه مەسەلەیەكی گرنگ بوو كه وەڕەقەكه بزانم چی تێدایه ئینجا ئیمزای بكەم ، چونكەم له زۆر كەسم بیستبوو بۆت هەڵدەبەستن ، بۆیه جورئەتم دایه بەر خۆم و بەكابرام وت ئوستاز دەتوانم بیخوێنمەوه كابرا دوای ئەوەی تەماشایەكی منی كرد به ئیشارەت بۆ ئەوەی قسه بكات وتی: باشه. كه بەم جۆره ئیمزام كرد .
ئەو جار هێنیامیانه دەرەوه ، ڕاستی ترسی ئەوەم هەبوو بمبەنەوه ژێرزەمینەكـه، بەڵـام نەیـانبردمەوه ئـەوێ ، كورسـیەك لەحەوشەكـه داندرابوو لەنزیك دەرگاكه ، سەلاجەیەكی ئاوی لێبوو دۆڵكەیەكی لەسەربوو ، كابرا بەمنی وت لێره دانیشه من دانیشتم ، ئیتر بۆ ئەوەی پرس بەكەس بكەم دۆڵكەكەم پڕی ئاو كرد و دەمم پێوه ناو خواردمەوه ئێستاش لەبیرم نەچووەتەوه چونكه گەرمایش بوو دوای ئاو خواردنەوەی ئارەقێكی زۆرم دەردا چونكه هیچیشم نەخواردبوو هێڵنجم دەهاتێ. پاش چەند جگەرەكێشانێك كابرا هات ئەوەی كه بۆ یەكەم جار بردبوومیه ژێرزەمینەكه ، دیسان چاوی بەستم ، منیش بەو شەكەتییەی

لێدان و تێهەڵدانەوە ، سەرەڕای برسیەتی و ترس لەوەی بمباتەوە ژێرزەمینەکە یا شوێنێکی وەك ئەوێ هەزار و یەك بیرم بە مێشکا دەهات ، بەهەر حاڵ ڕۆیشتین ڕەنگبی بە مەزەندە تا 500 پێنجسەت مەترێك بە بەپێ ڕۆیشتین ، ناوە ناوەش کابرا دەیگوت سەرت داخە و سەرت بەرز کەوە تا گەیشتین چەند جارێك ئەمەی دووبارە کردەوە دەستی گرتبووم تا گەیشتینە شوێنێك بەعەرەبی وتی (دیر بالك سلالم) واتە ئاگاداربە پەیژەیە (قادرمە) ئیتر ئەوە بوو لە پەیژەکان سەرکەوتین ، وا دیاربوو پەیژەکان زۆربوون ڕەنگە 15 پازدە پەیژە زیاتر دەبوو ، وەختێك کە چاویان کردمەوە ، ڕووناك بوو خەڵکێکی یەکجار زۆر لەو دیوی شیشەکانەوە دیاربوون . کابرا منی تەسلیمی بەرپرسی ئەو جێگاکەی کرد ئەویش قەڵەم و قایشی پشت و سەعاتی لێ سەندم ، ، ئینجا دەرگای سجنی بۆ کردمەوە پاش ئەوەی ناو و زانیاری نووسیەوە کە چوومە ئەو دیوی شیشەکەوە دەتوانم بڵێم بەس من جلم لەبەربوو چونکە زۆر گەرم بوو خەڵکێکی زۆر ، ڕووبەریکی کەم ، کە قاوش قاوش بوو ڕەنگبی 50م بە12 مەتر بێ ، درێژووکانی بوو ، قاوش قاوش بە محەجەرە جیا کرابووەوە کە لەوانەیە بە مەزەندە نزیکی هەشت سەت نەفەریان تێدا ئاخنیبوو کە پاسەوانەکە دەرگای داخستەوە من نەمزانی لە زیندانەکە بەرەو کوێ بچم، تەنانەت جێگای وەستانیش نەبوو . بەناچاری هەر لەنزیك دەرگاکەوە بەحاڵ لەسەر چیچکان دانیشتم ، بەجلەکانیشم دیار بوو کە

ڕاستی ئەم زیندانە هەموو جۆرە مرۆڤیکی تێدابوو لەهەموو جۆرە قەزیەیەك بەسیاسی و غەیرە سیاسی(پاشان ئەوەم زانی) لەبەر ئەوە زۆر ناخۆشبوو ، گەرما و

بەهەرحاڵ نازانم چۆن بوو کابرایەك لەتەنیشتم بوو پێی گوتم لەسەر چی گیراوی منیش لەبێتاقەتی کە پێشمەوە دیار بوو لێیان داوم وتم نازانم ، زۆری پی نەچوو یەکێکی دی کە لە بەرامبەرم دانیشتبوو جگەرەی دەکێشا وتی (أنت کاکە موو) ، بەو مانایەی تۆ کوردی ؟ وا دیاربوو لەشیعە و ئەوانە دەچوو، منیش لەسەرخۆ وتم (ئا) وتی: جەماعەتەکەت هەموویان لێرەن ، ئیشارەتی بۆ لای سەرەوە کرد. منیش ڕاستی زۆرم پێ بڕوا نەکرد وام زانیی پێم ڕادەبوێرێ لەگەڵ ئەوەشدا بەهەزار حاڵ تۆزی چوومە سەرەوە چاوم گێڕا وەختێك پاش پێنج شەش مەتر ڕۆیشتن ئاوڕم لەلای ڕاستم دایەوە ، لەیەکی لەقاوشەکان وەك وتم زیندانەکە لەکۆمەڵی قاووش پێکهاتبوو، بێجگە لەوەی مەمەڕێکی هەبوو ، تەماشام کرد بالفعل کۆمەڵێك برادەرم بەرچاوکەوت وەك گوڵ گەشامەوە لەخۆشیان بەتایبەتی کە زۆر ماندوو بووم.

ئەوانەی لەوکاتەدا لەوێ بوون چیرۆکنووس م.(حسێن عارف) م (حمید عزیز) کە ئێستا دکتۆرە لە فەلسەفە لە زانکۆی سەڵاحەددین ،

(ئەحمەد زەردەشت) ڕۆژنامەنووس (عەبدوڵڵا عەباس) ڕۆژنامەنووس (محمد عبدالخالق) ڕۆژنامەنووس کەمال کە هەردووکیان لە ڕۆژنامەی (بیری نوێ)ی حزبی شیوعی کاریان دەکرد ،

کابرایەکی لوبنانیشیان لەگەڵ بوو هەر چەندە دوایی زانیم لە قاووشێکی دیکەیە کە دەیانگوت ئەندامی سەرکردایەتی حزبی بەعسە لە لوبنان ، خۆی ناوی(فاروق حسين الساحلی) بوو ، ئێمە پێمان دەگوت (ئەلتلوو ئەللو) ، چونکە ئەوەی لە قسەکردندا زۆر دووبارە دەکردەوە ، ئیتر کۆمەڵیك برادەری تریش بوون کە ڕەنگە ئێستا ناوەکانیان نەیەتە خەیاڵم بێجگە لە م. (ڕەئوف حەسەن) چیرۆکنووس و ڕۆژنامەنووس کە ئەویان بردبووە (زیندانی ئینفرادی) بەمجۆرە و لەو حاڵەتەدا

زۆرجار پاگەندەی وایان لەناو زیندانندا بڵاودەکردەوە کە ئەوانەی لەسەر فڵانە مەسەلە گیراون واو وایان لێدەکرێ.. یا هەندێ جار کە ڕۆژنامەی (الثورة)مان بۆ دەهات چەند جارێك پارچەیەکیان لە لاپەڕەیەك لێ دەکردەوە ئێمە وام لێك دەدایەوە ئەوە ئەمری ئیعدامی ئێمەیە ..

لە ڕووی خۆراکەوە ، خواردنمان لە نیسك، جاروباریش هەندێ برنج کە زۆر وشك بوو زیاتر نەبوو..

حەفتەی جارێك پارچە (زبدە)یەکیان پێ دەداین ، هەندێجاریش نەختی شیری قوتوو..

ڕاستی زۆربەمان زبدەکەمان هەڵدەگرت و نەماندەخوارد بۆ ئەوەی ئەگەر لێیان داین لەباتی مەلحەم شوێنی لێدانی پێ چەور بکەین ، ئەگەر نەخۆشیش بووباین، لە حاڵی مەلایش باین دەبووایە سرە بگرین تا بە حەفتەیەك یان زیاتر دوای ئەوەی

دکتۆریش کە دەچووینە لای لە دووری دوو مەتر زیاتر بە توڕەییەوە لێی دەپرسی (شبيك ؟) واتە چیتە ؟ سەیرە ئەوە بە دڵی خۆ پزیشکە و سوێندی یاسایی ئەبوقراتی خواردووە !!

لە ڕووی مواجهەوە ، تا بەریش بووین هەموو مواجهەیەکمان قەدەغە بوو تەنیا ئەوەبوو ، ڕێگایان دەدا کەسوکارت کە دوایی زانیمان لە زۆر دوور ڕایاندەگرتن و تەنیا بۆیان هەبوو گلێسێك پاکەتی بەغدا لەگەڵ فانیلایەك و دەرپێ قوتەیەك و5 پێنج دیناری ئیراقیمان بۆ بنێرن و بۆشمان نەبوو بپرسین کێ هێاویەتی ، بەبەڵگەی ئەوەی برادەران دەزانن جارێ من پرسیم کابرای ئەمن ، پاش کۆمەڵێك جنێو ئینجا

بۆ هەموومان وابوو..

بەهەرحاڵ ئێمە تا نزیکەی چوار مانگ ماینەوە. دواجار ، پاش ئەوەی ئەوانەیان گرت (کە دوای ئەوەی بە کەفالەت ئازاد کراین زانیمان)

ئێمە زۆربەمان بە کەفالەت ئازاد کراین.

ئەوانەی لەگەڵ مندا گیرابوون و لە (زیندانی ئەمنی عامە لە بەغدا)ئەو برادەرانەی خوارەوە بوون:

- 1حسێن عارف- ڕۆژنامەنووس و چیرۆکنووس ئێستا نیشتەجێی شاری سلێمانییە.

- ڕەوانشاد 2عەبدوڵڵا بابە عەلی- ڕۆژنامەنووس خەڵکی کەرکووك،

- 3احمد زەردەشت- کوڕی توێژەری مێژوو مامۆستا حەمەبۆر- ڕۆژنامەنووس لە ڕۆژنامەی (بیری نوێ)ی حزبی شیوعی.

- 4محمد عبدالخالق- ڕۆژنامەنووس لە ڕۆژنامەی (بیری نوێ) و مامۆستا .

- 5شاعیر و ڕۆژنامەنووس عەبدوڵڵا عەباس ، کە ئێستا دانیشتووی سلێمانییە.

- 6حەمید عزیز کە ئێستا دکتۆرە و لە زانکۆی سەڵاحەددین، کۆلیژی ئاداب بەشی فەلسەفە مامۆستایە و خەڵکی قەڵادزییە.

- 7بێستوون مەلا عومەر- ئەویش لەسەر هەمان قەزیە – بێستوون لە سلێمانی گیرابوو.. بە داخەوە وابزانم شەهید کرا .

8 – برادەرێکی دی بە ناوی کەمال ، کە هونەرمەند بوو لەگەڵ محەمەد عەبدولخالق گرتبوویان.

ئەوی ڕاستی بێ کە وتت زیندان ، بە تایبەتی زیندانی بەعسییان کە ئیعدامیان پێ ئاوخواردنەوە بوو .. لەگەڵ ئەوەی ئازارێکی جەستەیی و نەفسی زۆریان داین ، بەڵام دیسان خاڵی نەبوو لە هەڵوێست و دیمەنی کۆمیدی ، بە نموونە کابرایەکی لێ بوو لە تەنیشت قاووشی ئێمە ناوی (ئیبرە و خێت – داو و دەرزی) بوو کە پرسیم وتیان تاکە کەسە توانیویەتی دەرزی و داو بێنێتە ژوورێ ، دەیانگوت ڕۆژێ گوایە چەند مریشکێکی کڕیوە و بردوویەتیەوە ماڵێ کە بەڕەڵڵای کردوون یەك یەك ناوی لێ ناون و وتوویەتی ئەوە قائید ئەلموئسسە ، ئەوە سەید و ئەلنائبە (مەبەستی سەددام حسێن) بووە ، ئەوە ئەندامی قیادەی قوتری فڵانە و تاد .. تومەز ژنەکەی پێ دەچێ دۆستی هەبووبێ ، خەبەری لێ دەدا و دەیگرن بە تۆمەتی (سب و شتم) واتە جنێودان ، ئینجا زۆر جار بە دەنگی بەرز هاواری دەکرد (بس اطلع) واتە بەس ئازاد بم ، گوێمان لێ دەبوو هەر لە قاووشەکەی خۆی پێیان دەگوت (بابە ما تطلع) بابەم دەرناچی ..

یان کۆمەڵێك شەقاوەی بەغدایان گرتبوو ، نەمانزانی لەسەر چی بوو ، بەڵام دەیانگوت کۆنگرەی لاوانی عەرەب لەو ماوەیە لە بەغدایێدا دەبەسترێ بۆیە گیراون (وایان دەگوت) ئەوانە زۆریان کوردی فەیلی بوون ، هەموو زیندانییان لێیان دەترسان ، بەڵام خۆشبەختانە زۆر ڕێزی ئێمەیان دەگرت ، یەکێکی زەبەڵاحیان تێدا بوو وای نیشان

دەدا گەورەیانە (گەورەی شەقاوان) دەهات بە کا حوسێن عارفی دەگوت ، (کە ئێمەش بە پێی تەمەن ئەومان بە گەورەی خۆمان دانابوو) – خۆ ممحتاجین شی- خۆ هیچتان پێویست نییە ، هەر هەمان کەسی زەبەللاح ڕۆژێ پێی لەسەر پێی کەسێك دانابوو ، کابرا دەیهێشا و هاواری دەکرد . ئەویش پێی دەگوت
(اخ الگحپە لیش مخلی رجلك تحت رجلی) واتە خوشك هین بۆ پێت لە بن پێی من داناوە ؟ !!
یان کابرای لوبنانی کە زۆر دەهاتە لامان ، ئەو لە قاووشێکی سەرەوتر بوو ، عەرش و کورشی باس دەکرد ، هەمیشەش دەیگوت من یا ئیعدام دەکرێم یان ئازاد دەکرێم و بەرپرسیاریەتێکی گەورەم دەدەنێ ، پاشان دوای ماوەیەك ئازاد کرا ، ئێمە بەوەمان زانی هەندێ پاکەت و پەنیر و ئەوانەی بۆ قاووشی ئێمە ناردبوو .. ئەو پیاوە خۆی وەك چەپ نیشان دەدا کە لە زیندانەوە بەرگری لە میشێل عەفلەق دەکرد و بە بیریاری حزبی بەعسی دەزانی ، لەو سەرەکەی دی (جەبهەی قەومی تەقدوومی) نێوان بەعس و حزبی شیوعی بەرقەرار بوو و بارەگایان لە بەغدا و نزیکەی زۆربەی شارەکان مابوو ، ئینجا زیندان پڕ بوو لە شیوعی ..
بەو جۆرە مامەوە تا ڕۆژێ من سرەی سەرئاوێم (تەوالێت)م گرتبوو ، ئاخر سەرئاویش بە سرە بوو بەشی هەمووانی نەدەکرد دەبووایە کەمترین کات بەیانیان نیو سەعات بچیت سرە بگری تا بەرت دەکەوێ چۆڕە میزەکی بکەی ئەویش تا تەواو دەبووی دەیان (شسوێت)ت – چیت کردتیان لەو دیوی دەرگاوە بۆ دەهات وەك وتم ئەو ڕۆژە دوای نزیکی چوار مانگ لە زیندان ئەو بەیانییە هەر سرەم بەرکەوت و چوومە ژوورەوە ، گوێم لە چەند ناوێك بوو ، لەوانە ناوی خۆم ، چیت لێ بشێرمەوە میزم بە پاش وەچووەوە و پێم نەکرا کە گوێم لە ناوی خۆم بوو کابرا وتی ، فڵانی کوڕی فڵانی (لم غراضك) واتە فڵان (واتە من) شڕوشیتاڵت کۆ کەوە ، خۆیشی وابوو ئەگەر بەیانیان بانگیان کردبای یا بۆ ئازاد کردن بوو یا گواستنەوە ، بە پێچەوانەی ئێواران یا شەو ئەوە بێگومان دەمانزانی بۆ تەعزیب و لێکۆڵینەوەیە ، ناوی ئێمە کە بانگ کراین بەیانی زوو بوو دەوری سەعاتی هەشت تا هەشت ونیوی بەیانی بوو ، بۆیە لە ڕواڵەتەوە ترسی کەمتر بوو ، هەر وایش دەرچوو من یەکسەر لە تەوالێتەکە هاتمە دەرەوە ، هیچ شڕو شیتاڵیشم نەبوو ، یەکسەر چووم خواحافیزیم لەو برادەرانەی مابوون ، (چونکە هەندێکیان پێشی من بەر ببوون)کرد و هاتمە لای دەرگا خۆم ناساند و کابرا لیستێکی پێ بوو سەیرێکی کرد و دەرگایان لێ کردمەوە ، کابرا پێشەکی منی بردە لای سەرتاشی زیندان ، چونکە ڕیشم زۆر درێژ بوو و لە هەموو ئەو ماوەیەشدا چەهرەی خۆمم نەبینیبوو ،

سەرتاش زۆر بە پەلە ڕیشی تاشیم نیوەی ڕوومەتی بڕیم ، ئینجا كابرا بردمییە لای دەرگایەك كورسییەكی لێ بوو ، وەك ئەوانەی بۆ دەرگەوانانی دادەنێن و وتی لێرە دانیشه (ئەو بە عەرەبی وتی) .. چووە ژوورەوە ، دوو تا سێ دەقیقەی پێنەچوو دەرگای كردەوە بە وشەی (تفضل) فەرمووو ، كە دەمێك بوو گوێم لێ نەببوو ، لەوەڕا زانیم بانگ كردنم بۆ بەربوونە .. كە چوومە ژوورەوە كەسێ بە جل وبەرگی مەدەنی تەمەنی بە سەرووی چل و پێنج ساڵی دەردەكەوت لە پشت مێزێكی داری پان و پۆڕ دانیشتبوو كە دوو كورسی لەم سەر و ئەو سەر داندرابوون ، ژوورەكەش پاك و خاوێن و قەنەفەی گرانبەهای لێ بوو ، بەوە زانیم كە ئەفسەرێكی پلە باڵایە ،كەسێكی سووركەڵەی قەڵەوی لەلادا لەسەر یەكێك لە كورسییەكانی بەردەمی دانیشتبوو لەگەڵ چوونە ژوورەوە كابرای پشت مێز ئاماژەی بۆ كورسییەك كرد لای دەرگا داندرابوو و وتی : (استریح) دانیشه .

نەخێر زۆری نەبرد چایەكیشیان بۆ هێنام ، ئینجا كابرای قەڵەو بەكوردی پێی وتم تۆ چ كارت بەوانە دایە ، تۆ ئەولی تەمەنتە بۆ یارمەتی باوكت نادەی …(كەر لە كوی كەوتووە و ئاشەوان لە چ خەیاڵێ ، دەبێ پەندەكەی ئاوا بێ تێكەڵ بكەی) وتم مامۆستا من لە جنووب دەژیم ، خوا شایەدە خۆشم نازانم بۆ گیراوم .. كابرا لەسەری نەڕۆی یەكسەر وتی ئەمڕۆ بەر دەدرێی من هاتووم دەبمە كەفیلت ، ئێنجا كابرای پشت مێز وتی: (راح نطلق سراحك) واتە بەرت دەدەین ،پاشان كۆمەڵێ قسەی كرد بەو ئاراستەیەی كە هیچ تاوانبارێك ئەو (مجرمین) ی بەكار هێنا لە عەدالەتی حزب و سەورە دەربازیان نابێ.. بەهەر حاڵ من تا ئەو كاتە دەمم بۆ چایەكەی پێشم نەبردبوو، كابرای پشتی مێز وتی : (اشرب چایك تعال وقع) چایەكت بخۆوە و وەرە ئیمزا بكە

چایەكە سارد ببووەوە یەك دوو فڕم لەبەر قسەی ئەو لێدا و بەرەو لای مێزەكە هەستام و بینیم فەرمانی بەربوونمە ئیمزام كرد ، دیار بوو وەرەقەیەكی تریشی بە كابرای قەڵەو ئیمزا كرد ، ئینجا كابرای قەڵەو كە بە ئەبوو فلان (ناوەكەیم بیر نەماوە) خوافیزی لە كابرا كرد و منی بە پێشە خۆی دا و پسوولەیەكیشی بە دەستەوە بوو كە دەرچووین لە پرسگە تەسلیمی كرد و ئیمزایەكی بۆ لە دەفتەرێك بۆ كردن و هاتینە دەرێ ..

ئاوا سەت مەترێك ڕۆیشتین گەراجیكی لێ بوو ، كابرا ئۆتۆمبیلی لەوێ ڕاگرتبوو ، ڕاستیی من یەكسەر زانیم ئەم (كوردە قارەمانە) پیاوی خۆیانە و بە پارە بووەتە كەفیلم كە هەر وایش دەرچوو ، پارەیەكی زۆری لە باوكم وەرگرتبوو ، بۆیە من هەر خوا خوام بوو لە نزیكترین شوێن بۆمە خوارێ ، بینیم ئێمە لە كۆڵانەكانی پشت (قصر الابیض

گیرا بووین کە نزیکیشە لە گۆڕەپانی ئەندەلووس ، ئەو وتی بتگەیێنمە کوێ ، وتم لە گۆڕەپانی نەسر دێمە خوارێ ، گۆڕەپانی نەسر زۆر دوور نەبوو لەوێ و پاسی مەیدان یش دەهاتنە ئەوێ ، بەهەر حاڵ پێی وتم ئۆستا خەبەر دەدەمە باوکت ، وەڵامم نەدایەوە ، پاشان دەرکەوت بە پارە ئەو کابرایەیان بۆ باوکم دۆزیبووەوە کە ماڵی لە بەغدا بوو .

لە گۆڕەپانی نەسر هاتمە خوارێ ، پیاسەیەکم لە گەراجی پاسان کرد ، لە چاوەڕوانی پاسی ژمارە 4 کە دەچووە مەیدان هەستم کرد پێیەکانم زۆر ئازاریان هەیە بە هۆی ئەوەی لە لایەك لێدانی کاتی گرتنم و لە لایەکی دی بەهۆی دانیشتنی زۆر و بوار نەبوون بۆ پێ درێژ کردن .

تا پاس هات هەوڵم دا بە هۆی جامی چەند ئۆتۆمبیلێك چەهرەی خۆم ببینم کە ماوەیەکی زۆر بوو نەمدیبوو ، پاشان وازم لێ هێنا وتم نەڕێن ئەو کوڕە بۆچی سەری دەباتە ناو جامی ئۆتۆمبیلان !!

پاس هات سوار بووم ، لەناو پاس بەبیرم هاتەوە کە بردمیان بۆ قاووش سەعات و قایش و هەندێ شتومەکیان لێ ستاندبووم ، ئەویش ڕۆیی ، تازە چی ، من خوا خوام بوو بۆمە دەرێ ..

پاسی ژمارە 4 بە درێژایی شەقامی ڕەشید دا دەڕۆی تا دەگەیشتە گۆڕەپانی مەیدان ، من پێش ئەوەی بگاتە مەیدان لە وێستگەیەکی نزیك مزگەوتی (حەیدەرخانە) هاتمە خوارێ ، چونکە من عادەتەن کە لە عەبباسیەش بهاتمایە بەغدا یا لای م . عزیز گەردی و ئەوان دەمامەوە یا لە ئوتێلی (نزار) نزیکی مەیدان .

ئۆتێلی نزار ئەوسا ، محمد موکری و مارف عومەر گوڵ (کە خاوەنی ئوتێل خاڵی بوو) هەروەها زۆر لەو نووسەر و ئەدیبانەشم لێ دەدیتن کە لە بە غدایێ لە زانکۆ دەیانخوێند لەوانە بە نموونە شێرزاد حەسەن کە لە بەشی ئینگلیزی دەیخوێند ..

ژمارەیەکی دیکەش بوون ، ناوەکانیانم لەبیر نەماوە.

لە نزیکی ئوتێل نزار لە وێستگەیەك دابەزیم ، لەوێ تەلەفۆنم بۆ محەلی خاڵم ڕەحمەتی محەمەد گەڵاڵی کرد کە ئەوسا کارگەی کاشی هەبوو و شوێنی خۆم پێ وتن ، بۆ ئێوارەکەی باوکم لەگەڵ هەندێ لە خزم و دۆستان گەیشتنە لام ، شەو لە بەغدا ماینەوە بۆ بەیانی بەرەو هەولێر بەڕێ کەوتین ، ڕاستی تا ئازاد نەکرام بە دایکمیان نەوتبوو ، بەڵام دایکم بە (حدس) زەینڕوونی دایکایەتی هەستی کردبوو شتێك بووە و پێی ناڵێن .. بەهەر حاڵ سێ چوار ڕۆژێك لە هەولێر لە ماڵەوە مامەوە پاشان یەکسەر بەرەو عەبباسیە ، شوێنی لێی گیرام گەڕامەوە ، کە چوومە کتێبخانە (وەك لە پێشدا وتم من کاتب بووم لەوێ) بەڕێوەبەری کتێبخانە پێی ڕاگەیاندم کە من ماوەی مانگێك زیاترە گواستراومەتەوە بەغدا (ئیدارەی محەلی) ، هەر چەندە زۆرم

پێ خۆش بوو ، بەڵام لە دڵی خۆمدا سەیرم پێ هات کە لە کاتێکدا من لە زیندان بووم فەرمانی گواستنەوەم دراوە ، ئینجا یان کەس بە کەس نەبووە و ئیدارەکان ئاگاداری یەکتر نەبوون یان بە مەبەست ئەوە کراوە ..

نوسخەیەك لە فەرمانی گواستنەوەم لە بەڕێوەبەری کتێبخانە وەرگرت و خواحافیزم لەوان و چووم لە ماڵی قادریش کرد و بەرەو بەغدا لە نەجەفەوە کەوتمە ڕێ ..

ئەو ڕۆژەی گەیشتمە بەغدا بە درەنگم زانی بچم بۆ پارێزگای بەغدا – ئیدارەی محەلی – هێشتمەوە بۆ بەیانی ، شەو وەك زۆر جاران چوومە لای م. عزیز گەردی و حەکیم کاکەوەیس و ئەوان و ڕاستی سەرەڕای ترسێکی پەنهان دڵخۆش بووم بەوەی گواستراومەتەوە بەغدا ، تەنانەت باسی ئەوەشم لەگەڵ برادەران کرد کە منیش چۆن ژوورێك لەوناوە بە کرێ بگرم ..

بۆ بەیانی چوومە پارێزگا کە ئەو دەمە بارەگای پارێزگا لە مەیدان دوور نەبوو لە بینایەیەك بوو پێیان دەگوت (قشڵە) ، لە پرسگە نوسخەی فەرمانی گواستنەوەکەمم پێشان دان یەکسەر بۆ ئەوەی پێم بڵێن چاوەڕێ بکە (کە ئەوەش ترسی زیاتر کردم) بردمیانە لای بەڕێوەبەری گشتی (لەسەر دەرگاکەی وا نووسرابوو) ، بەڕێوەبەری گشتی بۆ ئەوەی لێم بپرسێ ئەو ماوەیە بۆچی (نەهاتووی موباشەرە بکەی) یەکسەر لەسەری نووسی (الأملاك .. شعبة التركات لاجراء اللازم) ، خزمەتگوزارێکم لەگەڵ هات بردمی بۆ لای بەڕێوەبەری بەشی ئەملاك ، ئەویش (موباشەرە) ی بۆ نووسیم ڕەوانەی بەشی (التركات)ی کردم ، تەریکات چ تەریکات ، ڕاستە وەك بەشێك بوو لە ئەملاکی ئیدارەی محەلی ، بەڵام لە کۆمەڵێك تۆماری تۆزاوی زیاتری لێ نەبوو ، کە دەشڵێم تۆزاوی هەرگیز بە تەوسەوەم نییە ، بەڕاستی تۆزی ساڵەهای ساڵی لێ کۆببووەوە ، ئەو تۆمارانە بەئەسڵ هی جوولەکەکان بوون ، ئێمەش یەك دوو فەرمانبەر بووین بۆ ئیش و کار وەك پاسەوانی ئەو تۆمارانە وا بووین ، ڕاستی لە توانادا نەبوو لە ژوورەوە لەبەر تۆز دابنیشین بە ناچاری زۆربەی کاتی دەوامان لە ڕاڕەوەکە بەسەر دەبرد کورسیمان دەهێنایە دەرەوە (من لەو کاتەوە تووشی ئەوەی بە حەساسیە ناسراوە) بووم کە ئێستاش لە کۆڵم نەبووەتەوە ..

ماوەی چەند مانگێکیشم بەو ڕەنگە بەڕێ کرد تا ڕۆژێ بە ڕێکەوت کوردێکم بینی کە وا بزانم لە بەشی خۆیەتی ئەوێ کاری دەکرد کوردێکی خەڵکی کەرکووك بوو ناوی (مەجید بیبانی) بوو ، دەرچووی بەشی کوردی بوو (پاشان بیستم دکتۆرای وەرگرتووە) ئەو لە ڕێی نووسین و ڕۆژنامەکانەوە منی ناسییەوە ، منیش بارو دۆخی خۆم بۆ

گێڕایەوە ، ڕاستی مەردانە بە هانامەوە هات و شەفاعەتی لای بەڕێوەبەری گشتی بۆ کردم ، کە ئەوەی لێ کەوتەوە گواستمیانەوە کۆگای کتێبان لە پەروەردەی کەرخ ، هەر چەندە ئەوێش خاڵی نەبوو لە تەپ و تۆزی کتێبان ، بەڵام زۆر باشتر بوو لە جێی پێشترم.

بەو ڕەنگەم بەڕێ کرد تا نزیکەی ساڵ و نیوێك ، ئینجا گەڕامەوە هەولێر ، ئەو دەمە ماڵیشمان هاتبووە هەولێر و لە دوکانێکی تۆمارگە کە یەك دوو خزم بۆیان دانام ،

دوکانەکە بە ناوی (تۆمارگەی ژوان) بوو لەسەر شەقامی ئاراس تەنیشت بانکی ئاراسی ئەوسا ..

لێرەدا کۆتایی پێ دێنم . لەم ڕاستەیشدا دەمەوێ خوێنەری ئەم چەند دێرانە لەوە باخەبەر بکەم ئەم چەند لاپەڕەیە یادەوەری نییە ، بەشێکی بچووکی یاداوەریش نییە لەوەی بەدەر بەشێکە لە پرۆژەیەیەکی تایبەت بە نەفیکراوان کە من لە ڕاستیدا بە ئیلحاحی برایان (تاریق جەمباز ، کە بەجار 126 جاری پێ وتم) هەروەها (نیعمەت عەبدوڵڵا ، کە ئەویش 27 جار) دەنا من وەکو خۆم ژیانی خۆم وا چاو لێ نەکردووە شتێکی تێدا بێ جیا لە هەر کوردێك جێی گێڕانەوە بێ ، جگە لەوەش لەوەندەی یادداشتنامەم خوێندوونەتەوە ، مەگەر بە دەگمەن دەنا لە تێکڕەیەکی غەریب و عەجیب زیاترم لێ نەدیون لە نێوان ڕاستی و هەڵبەستن و ناڕاستیدا ، تەنانەت خەیاڵ بێ ئەوە دەچێ هەندێ لەو یادداشتنامانە بە چەشنێکن ئەوەندیان تەفاسیل تێدایە لە ڕۆژانە دەچێ تا یادداشتنامە کە ئەمەش ئەوە دەگەیێنێ ڕۆژانە نووسیبێتیانەوە ، ئاسان نییە لە تەمەنێکی دیاریکراودا ئادەمزاد شتەکانی بەو وردکارییە بەبیر بێتەوە.. لە ڕوویەکی دییەوە هەندێ جار ئەوە بە خەیاڵدا دێ حکوومەتی بەغدا نەیدەویست ئەو شاخ و داخانە چۆڵ بن ئەو فشارانەی دەکردن گەنجی کورد ناچاری هەڵاتن و خۆدەربازکردن بکا و شەرعییەت بداتە خۆی بۆ سەرکوتکردن وچەواشەکردنی هەندێ لایەنی نێودەوڵەتی سۆزدار لەگەڵ کێشەی ڕەوای کوردستان ، ئەوەش ڕوونتر لەوەدا دەرکەوت کە حکوومەت هەر زوو پێش ئەوەی بزووتنەوەی چەکداری ئاهێکی بێتەوەبەر لە شاخ پرۆسەی ڕاگواستنی چەندان ناوچە و گوندی کوردستانی ، کە یەکەمین گورزی کوشندە بوو بەر ڕۆحی کۆمەڵایەتی و سایکۆلۆژی و ئابووری مرۆڤی کورد و کوردستان بە گشتی کەوت کە لە دوایشدا ئەنفال و بەکارهێنانی چەکی کۆکوژ و لەباڵیەکدەرهێنانی بزاڤی ئازادیخوازی کوردی لێ کەوتەوە ، دەسپێکرد ..

ڕاستییەکانیش هەروا دەرکەوتن کە وەختی خۆی لە ئەدەبیاتی حزبیاندا دەریان دەبڕی کوردیان بە (شعبنا الکردی) ناوزەد کردبوو و کە تا ئێستاش و تا ئەمڕۆ حکوومەتە یەك لە دوای یەکەکانی بەغدا نە

بڕوایان بە چارەسەرکردنی بنەڕەتی کێشەی کوردستان هەیە و نە پلانێکی جددییان بۆ هەبووە و هەیە .
ئەم چەند دێرە هەتیوکەوتووەیش، بۆیەش دەڵێم هەتیوکەوتوو چونکە پێم وایە گەیشتووەتە قەناعەت دوای هەموو ڕووداوە تراژیکۆمیدییەکانی پاش ڕاپەڕین و دامەزراندنی پەرلەمان و حکوومەت لەم بەشەی کوردستان نووسین و نەنووسینی وەك یەك بۆ ، بە بەڵگەی ئەوەی ئەحمەد ناوێکی مەنسوولی زیندانییە سیاسییەکان کە بە دڵی خۆ نیعمەت عەبدوڵڵاشم بە شایەدی لەگەڵ خۆم بردبوو و هەردوو هاوزیندانیش محەمەد عەبدولخالق و د. حەمید عزیز لە کاتبی عەدل شایەدیان بۆ دابووم مەنسوولی زیندانیان پێی وتم ناکرێ چونکە تۆ لەسەر(قتل) گیراوی !
ئینجا ئاغەم بە توو سەلامەتدار سەیرایەتییەکە لەوە دابوو من تەئیدم لەسەر داوای خۆیان بۆ چەند برادەرێکی هاوزیندان کرد بە تەئیدی من بۆیان ڕایی کردن !!
بە داخەوە ئێمە هەڵە دەکەین ، کەچی لە یادداشتنامەکانماندا (مەگەر بە دەگمەن) دانی پێدا نانێین ، کە لێشمان دەقەومێ هەمیشە کارەسات و نوشووستییەکانمان بە جلئاوێزی خەڵکی ترەوە هەڵدەواسین ، لێرەشدا نەخۆشی (دەردە کورد) و یەکتر تاوانبار کردن هەمیشە دووبارە و سەتبارە بووەتەوە و دەبێتەوە ..

(**)ئەم وێنە و دیکۆمێنتانەی خوارەوە ئەوەندی لای خۆم بوون و مابوون و بەر تاڵان و بڕۆی شەڕی برایان نەکەوتن بە پێی بەردەستییان ئەوانەن پەیوەندییان بە خودی ئەم نووسینەوە هەیە .

(*) (بەختی ڕەش یا کۆمەڵی چەوت) لە ئەسڵدا ئەمە ناوونیشانی یادداشتەکانی باوکم بوو کە نزیکەی نۆ سەت و قسوور لاپەڕەی فۆڵسکاب (A4)ی دەستخەت بوو ، بێجگە لە چەندان وێنە و دیکۆمێنتی گرینگ کە بە داخێکی زۆرەوە بە بۆردمانی فڕۆکە لەگەڵ خانوو و ماڵمان ساڵی 1974 لە گەڵاڵە تیاچوو .

خوێندنەوەیەک بۆ ڕۆمانی (ماچی پێش مەرگ).. نووسینی: شەنە مشیر

ڕۆمانی (ماچی پێش مەرگ) لە نووسینی نووسەری ئەمریکی (ئیرا لوین)ە، لەلایەن (زانەر محمد)ەوە وەرگێڕدراوەتە سەر زمانی کوردی، کە بەزمانێکی سادە و وردو و بە گرێ کاری وەرگێڕانی بۆ کردووە و لە دوو توێی (355) لاپەڕەدا و ساڵی (2019)، لەلایەن چاپخانەی (چوارچرا)ەوە چاپ و بڵاوکراوەتەوە.

جۆری ڕۆمان:

ڕۆمانسی، نهێنی، تاوانکاریە و شوێنی ڕووداوەکان (ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا)یە و بەتایبەت شاری نیویۆرک.

دەروازە:

ڕۆمانەکە لە(سێ) بەش پێک هاتووە، کە لە هەربەشێکدا ڕووداوی چاوەڕوانەکراو ڕوو دەدات، و ئەمەش چێژی خوێندنەوە و تامەزرۆی بۆ زانینی ڕاستی ڕووداوەکان لای خوێنەر زیاتر دەکات.

کات:

لەگەڵ خوێندنەوەی ڕۆمانەکە نووسەر دەمانباتەوە ساڵی (1950) و ساڵانی دواتری سەدەی ڕابردوو، ئاشنامان دەکات بە هەڵسوکەوت و نەریت و ئەو گیروگرفتانەی لەو ڕۆژگارەدا تووشی کەسایەتیەکانی ناو ڕۆمانەکە دەبن.

زمان:

زمانی ڕۆمانەکە ئەدەبییە و لەکاتی خوێندنەوە خوێنەر لێی بێزار نابێت، و بەو وەرگێڕانە تایبەتەی بۆی کراوە چێژی خوێندنەوەی زیاترکردووە.

دیالۆگ:

ئەم ڕۆمانە سەرەڕای بوونی چەندین دیالۆگ لەنێوان کارەکتەرەکانی ڕۆمانەکە، بەڵام بەهێزترین دیالۆگەکان لەنێوان کارەکتەرە

سەرەکییەکانی ڕۆمانەکەدایە، ئەوانیش (دەرەتی، ئالەن، ماریەن، بکوژ).

کاتێک گوێبیستی هەواڵی مەرگی ئازیزێکمان دەبین ڕاستەوخۆ دەکەوینە دۆخێکی ناهەموارەوە، و بڕوامان نەکردووە ڕۆژێک دێت و بەجێمان دێڵێ و ئێمە لەژیان کردن بەردەوام دەبین. زۆرجار گوێبیستی ئەوە دەبین کە دەڵێن لەدوای مەرگی تۆ منیش ڕاستەوخۆ دەمرم و بەرگە ناگرم، بەڵام چی ڕوودەدات ئەگەر ئەو کەسەی کە بەرگەی مەرگی ئازیزێکی نەدەگرت خۆی نەخشەی کوشتنی داڕشتبێت؟ هێندە خۆشیدەویست لەکۆتا ماچی خۆشەویستیدا مەرگ دەکات بەدیاری بۆی.

وەڵامی ئەم پرسیارە دەکەینە دەروازەیەک بۆ چوونە ناو ڕۆمانی (ماچی پێش مەرگ)ەوە، لێرەوە ئاشنای کەسایەتییەکانی ناو ڕۆمانەکە دەبین.

دەرەتی کینگ شەیپ خەڵکی نیویۆرکە کچی سەرۆکی شەریکەی مسی کینگ شیپە، ئەم کچە نازدارە خوێندکاری زانکۆیە، و بەدەم ئاشقی کوڕێک دەبێت. ناکۆکییەکانی خێزان و نەبوونی هەستی خۆشەویستی لەلایەن باوکی و خوشکەکانی زیاتر تامەزرۆیی بۆ خۆشەویستی زیاددەکات. بەجۆرێک تەنها کەمێک سۆز وای لێدەکات زیاتر وابەستەی بەڵێنە فریودەرەکانی خۆشەویستەکەی بێت. ئەمەش دەیکاتە هەڵەیەکی گەورەوە و دووگیان دەبێت و سەرەتای نەهامەتییەکانی دەست پێدەکات، چونکە کوڕەکە ئامادەنییە ببێتە باوک و بەرپرسیارێتی خێزان لەئەستۆ بگرێت ئەوەی لەدەرەتی دەوێت تەنها پارەو سەروەتەکەی باوکییەتی نەک منداڵەک. بە ڕزگاربوون لەم عەشقە زۆر بەووردی پلانی کوشتنی دەرەتی دادەنێت بەجۆرێک بچووکترین شوێنەوار لەدوای خۆی بەجێنەهێڵێت.
کاتێک پێش مردن بە ماچێک مەرگ دەکاتە دیاری بە ئازیزترین کەسی ژیانی، ئایا دەرەتی دەمرێت....؟

ئایا بکوژ هەروا بەئاسانی دەتوانێت درێژە بەژیانی خۆی بدات و بەبێ ئازاری ویژدان بژی؟ کاتێک شانازی بەخۆیەوە دەکرد و هەندێک کات لەئاوێنە سەیری خۆی دەکرد و دەیوت: (بەڵێ، توانیم لەدەست یاسا خۆم دەرباز بکەم). (لەوەی تا ئێستا هیچ سامانێکم دەستنەکەوتووە، داخ ناخۆم. هێشتا دەرفەتی زۆرم لەبەر دەستایە و تەمەنم تەنیا بیست و چوار ساڵە).
ئەم بکوژە چاوی تەماحی لەسەر خێزانی (کینگ شیپ) لانادات و بەردەوام دەبێت لەداڕشتنی نەخشەکانی بۆ گەیشتن بە سەروەت و

سامانی ئەم خێزانە. ئایا دەتوانێت بگات بەخەونەکەی و دەست بەسەر سامانەکەیاندا بگرێت؟ ئایا کچەکانی دیکەی خێزانەکە تووشی مەترسی دەکات؟

لێرەوە نووسەر زیاتر تامەزرۆی خوێندنەوەی ئەم ڕۆمانە نهێنییەمان دەکات. وامان لێدەکات بەدوای ناو وردەکارییەکانی بکوژدا بگەڕێین، ڕۆڵی ئەفسەرێکی پشکنەرمان دەداتێ کە گومان دەکەین لەو کەسایەتییانەی دیکەی ناو ڕووداوەکان و بچوکترین سەرەداو وون نەکەین تاوەکو بکوژ بدۆزینەوە.

خوێندنەوەی ئەم ڕۆمانە گرنگە بۆ ئەو کچ و کوڕانەی کە دەچنە قۆناغێکی نوێی خوێندنەوە و دەرگای ئازادی زیاتر بەڕویاندا دەکرێتەوە و تا ڕادەیەکی زۆر بەرکەوتنیان لەگەڵ ڕەگەزی بەرامبەردا زیاد دەکات. گرنگە بزانن بۆ دەچنە زانکۆ ئایا زانکۆ ناوەندێکە بۆ ڕۆشنبیری و بەرزکردنەوەی ئاستی زانیاری؟ یاخود شوێنێکە بۆ بەسەربردنی کات و مۆدێل و قسەی بەسوود؟.

نووسەر لەڕۆمانی (ماچی پێش مەرگ) باس لەکێشەو گیروگرفتەکانی خێزان دەکات لەساڵی (1950)، کاتێک کچێک بەهۆی نەبوونی سۆز و خۆشەویستی لەناو خێزانەکەیدا ناچارە ئەو بۆشاییەی لەدەروونیدا دروستبووە، لەڕێگەی کوڕەکەوە پڕبکاتەوە کە بۆ سامانەکەی دەیەوێت. دەزانێت ئەگەر باوکی ئاگاداری دووگیانییەکەی ببێت ئیتر بەکچی خۆی نازانێت و بێبەشی دەکات لەسەروەت و سامان. نەبوونی کەسێکی دڵسۆز کە گوێ بۆ ئازارەکانی بگرێت، و ڕێگەچارەیەکی پیشان بدات تاوەکو لە مەرگ ڕزگاری بێت. بەهەڵە سوود وەرگرتن لەو ئازادییەی بەدەستی هێناوە لەدەرەوەی خێزانەکەی.

ئەگەر ئەمە کێشەکانی کۆمەڵگەی (ئەمریکا) بێت لە (75) ساڵ پێش ئێستا کە لەڕۆژگاری ئێستادا ڕێژەی تاوان زۆر زیاتری کردووە، ئەی دەبێت وەڵاتە تازە پێگەیشتووەکان چۆنبن؟

ڕووداوەکانی ناو ڕۆمانەکە لەگەڵ دۆخی ئێستای هەرێمی کوردستان تا ڕادەیەک گونجاوە، چونکە لەدوای ئەو ئازادییەی لە هەرێم بەدەستهاتووە وهەنگاو تێگەشتنی مرۆڤی کورد گۆڕاوە، بەداخەوە بەبێ بوونی زانیاری سەرەتایی لەسەر ئامێرە زیرەکەکان و تەکنەلۆژیا و بەبێ بوونی هیچ سانسۆڕێک بۆ بەکارهێنان بەپێی تەمەنەکان، دەرگای بەڕووی هەموو تۆڕەکۆمەڵایەتییەکاندا کردەوە و بەجێی ئەوەی سوودی هەبێت بووە هۆی زیادبوونی تاوان و

هەڵوەشاندنەوەی خێزانەکان و کوشتنی کچان. بۆیە پێویستە خێزانەکان ئاگاداری پەروەردەی منداڵەکانیانبن لەسۆز و خۆشەویستی خێزان بێبەشیان نەکەن.

من موریدی تەریقەتی کوردایەتیم.. شەماڵ بارەوانی

من موریدی تەریقەتی کوردایەتیم
سەر به دەمار و خوێنی مەردایەتیم

دەستێکم پەتەکەی ملی قازی نەمرە
دەستەکەیترم ئاگری سەرکەوتنی کاوەی ئاسنگره

پێشم باشوور و پشتم باکوورە
شعووری کوردایەتیم هێندە گەرمە
ڕێک دەڵێی کورەی تەندورە

لای ڕاستم ڕۆژهەڵات و لای چەپم ڕۆژئاوایە
لە نوسینەوەی خەریتەی خەونی کورد
خوداش لە بەرەی ئێمە دایە

من خۆڕاگری لەیلا قاسم و
ڕۆڵەی حەپسەخانی نەقیبم
سوێندەکەی لەیلا زانا و
کوردستان یان نەمانەکەی ناو سردوی ئەی ڕەقیم

من لە نەسلی سەید ڕەزا و بەرخودانی شێخ سەعیدم

من بڵێسەی شۆڕشی بارزان و کوڕی مەزلوم عەبدی عەگیدم

من تاڵەموێکی ڕیشی مامە ڕیشەم
کوردایەتی بوەتە پیشەم

من نەخشەی کوردستانی گەورە و یەکبونی کوردانم

من گەریلام، من پێشمەرگەم من ش□□قانم

شەماڵ بارەوانی
بەردەڕەش/٢٠٢٦/١/٢٩

هێـــرش بەرن.. شیعری نەوشیروان ئازاد

چاوەڕێی چین ،
هێرش بەرن،
تادەگەنە قەڵای ستەم،
ئەی تەواری چنگ بەخوێن و ،
بازی تەریو ،
ل□ ئاشیانەی ،زوڵم و ستەم ...،
کەڕو کاس بن ل□ بەردەمی ،
فڕو فیشاڵی ژەنگ گرتوو ..
هێرش بەرن لەچوارلاوە..
لەهەرلایەک هەنگاو بنێن …
دودڵ مەبن
دڵنیابن …
هەردەگەنە..
کچ□ ش□□قانی ڕۆژئاوا

نەوشیروان ئازاد
21/1/2026

کتێبی دونیای ئەدەب ژمارە ٢

بۆ خوێندنەوەی ئەم کتێبە کلیکی ئێرە بکەن..

DwnyayAdab2Download

چەمکی دەوڵەتی تورك، حکومەتی تورك، پۆلیسی تورك، میتی تورك ، جەندرمەی تورك.. زاهیر باهیر

ئەو چەمکانەی سەرەوە هەر هەموویان چەمکێکی ڕایسستانەیە زۆرێکیش لەوانەی کە بەکاریدەهێنن لەبێ ئاگایانەوەیە یا لە نەزانینی زمانەوەیە . بێ گومان کەمایەتییەکی زۆر کەمیش هەیە زۆر بە باشی ماناکەی دەزانن و بۆ لێکدانەوەی مەبەستی خۆیان بەکاریان دەهێنن.
من لە مانگی یەکی 2016 بە وتارێك سەبارەت بەم زمانە ڕایسستیانە و هەڵەکانی پەکەکە زیاتر لە 12 لاپەڕەم نوسیوە. هاوکاتیش ئەوەشم ڕوونکردۆتەوە کە ئەم زمانە هەر زمانی پەکەکەیە نەك ڕۆژئاوا، میدیای ڕۆژئاوای کوردستان بەم زمانە ڕایسستیانە نە قسە دەکات و نەدەنوسێت و نە بانگەشە دەکات .
باشە ئەمە دەزانیین کە سەرکردەکانی پەکەکە کوردیی سۆرانی بەحاڵ دەزانن بەڵام خۆ نوسەران و ڕۆشنبیران و زۆرێك لە فەیسبوکوانی کوردی سۆرانی زمان، ڕەنگە ماناکەی بزانن ، کەچی هەر بەکاری دەهێنن، یاخود لەبەر ئەوەی کە سەرکردەکانی پەکەکە یا میدیای پەکەکە ئەم زمانە بەکاردەهێنێت ئیتر ئەمانیش دەبێت دوای کەون.

بۆچی بەکارهێنانی ئەو چەمکانە ڕایسستانەیە؟

یەك: گەرچی ئامارێکم لە دەستدا نییە بەڵام وەکو دەیزانین و مێژوی کۆمەڵگەی تورکیا دەزانین خودی میللەتی تورك لەوە ئەگەر کەمایەتیش نەبن ئەوە نیوەی میللەتانی تورکیان. کەواتە دەوڵەت ، بە تەنها دەوڵەتی تورک نییە هی هەموانە ، زۆرێك لەو کەمایەتییانە دەنگیان بەو حکومەتە داوە و دروستیان کردوە.

دوو: دەم پارتی کە بەشدارە لە پەرلەمان و حکومەتدا هەرە زۆرینەیان کوردن ، نەك تورك ، خۆ ئەگەر هیچ نین پەرلەمان هی ئەوانیش نییە، ئەی خەرە لەوەن؟

سێ: دەنیام کە زۆرەك کە لە پایە گەورەکانی حکومەتدا یا دەوڵەتدا کار بەدەستن کوردن وەکو هاکان فیدان کە دوژمنی سەر سەرختی کوردە ، وەکو عومەر چلەک کە قسەکەری فەرمی ئاکەپەیە وەکو زۆرەکی دیکەیان کە پێویست ناکات لێرەدا ناویان بهێنم . ئەمە جگە لەوەی خۆ خودی ئەردۆگان تورك نییە، نەك هەر ئەوە بەڵکو ئەو 3 کەسەکەی دیکە کە خۆیان کاندید کرد لەگەڵ ئەردۆگان بۆ سەرۆک کەمار هیچیان تورک نەبوون .

چوار: هاووڵاتیانی تورکیا هەر نەتەوە و کەمایەتییەك بن دەبێت خزمەتی زۆرەملێی سەربازی بکەن ، هەروەها لە بەشەکانی وەکو پۆلیس و دەزگە سیخوڕییە هەستیارەکاندا کارمەندن، یاخود لە بەشەکانی خزمەتگوزاریدا ، لە دادگە و پەروەردە و تەندروستی و وەرزش تد کورد هەیە . کەواتە تە بتەوێت و نەتەوێت ئەوانە لە خزمەتی دەوڵەتی تورکیادان بەو جۆرەی کە پێویست دەکات .

پێنج : تۆ چۆن دەزانیت ئەو پۆلیسەی ، ئەو سەربازەی ، ئەو سیخوڕەی میت کە کوژراوە تورکە ؟ تەماشای پێناسەکەیت کردووە؟ کونییەکەیت بینیوە؟

شەش : ئەی هەر ئەوە نین کە دەڵێن 20 ملیۆن کورد لە تورکیادا هەیە ؟ ئەی ئەم 20 ملیۆنە، با بڵێین 14 ملیۆنیان هەشتا لە ناو تورکیادان، بۆ چی دەژین ؟ پارە لەکوێ وەردەگرن و دەیگێڕنەوە باج بە کێ دەدەن ؟ قازانج بە کێ دەگەیەنن ؟ پاسپۆرت و پێناسە لە کێ وەردەگرن؟ خزمەتی پۆلیسی بە کێ دەکەن ؟ غەیر هەمووی بۆ ئەو دەوڵەتەیە !! کەواتە تەش بەشەکی لەو تورکانەی ، ئازەریانەیت ، ئەو عەرەبانەی کە لە تورکیا دەژین حکومەت و دەوڵەتتان ڕاگرتووە !! کەواتە وەکو ڕاگرتن ئەرکەکەی هەر تورک نایکات بەڵکو هەموو هاووڵاتیەکی تورکیا ، هەموو پێکهاتەکانی کە میللەتی تورکیایان پێکهێناوە ، دەیکەن .

حەوت : کە تۆ دەڵێیت دەوڵەتی تورك، وجود بە خەت دانانەت ، بوونی خەت لەوە ڕەت دەکەیتەوە ، ئاخر چۆن خاکەك دەبێت بە میللەتەك؟ گەر حکومەت یا دەوڵەت بە تەنها تورکە تە بەشدار نیت و وجودت نییە لە تورکیا و لە پێکهاتەکانی کەمەڵگەی تورکیادا نییە ، ئیتر بۆ چ

هەقەك تۆ هەڵدەكوتیتە سەری و شەری لەگەڵدا دەكەیت ؟

هەشت: ئەگەر وەڵامیشت بۆ ئەم خاڵانە ئەوەیە كە كورد لەوێ تەتریك كراون، واتە كراون بە تورك ، كەواتە تۆش دەستورەكەی دەوڵەتی توركیا پشتڕاست دەكەیتەوە كە كورد نییە لەوێ!!

بێ گومان خاڵی دیكەش هەیە ، بەڵام ئەمانە سەرەكییەكانن لای من. تكایە بوەستە لە بەكارهێنانی زمانی ڕایسستی ، تكایە پێش ئەوەی وتار بنوسیت و ڕاگەیاندن بڵاوبكەیتەوە و ببیتە ڕۆژنامەنووس بڕۆ فێری زمانی كوردی ببە ؟ یا هەر مەبەست ئەوەیە تۆوی ڕایسستی بچێنیت وەک چۆن تورکە ، عەرەبە ڕایسستەكان هەمان شت دژ بە تۆ دەكەن.

زاهیر باهیر
28/01/2026

دۆخی سوریا و ناڕەزایەتی سەدان هەزاری.. عوسمانی حاجی مارف

هەسەدە نەچووە ژێر باری ئەوەی دیمەشق بانگەوازی كرد، كە دەبێت خۆیان ڕادەستی ڕێككەوتن لە گەڵ حكومەتی ئەحمەد شەرعدا بكەن، واتە پێش واژۆكردنی مەرجەكانی ڕێككەوتن، هەسەدە پێداچونەوەی كرد و پاشگەز بوەوە و ڕێككەوتنەكەیان قەبوڵ نەكرد.
ئاشكرایە ڕوخانی ڕژێمی ئەسەد گۆڕانێكی جدی بەسەر سوریادا هێنا و كاریگەری لەسەر گۆڕانی دەور و پێگەی هەسەدەش كرد، نەک لە بەرئەوەی هەسەدە ڕێككەوتنێكی لەگەڵ ڕژێمی پێشووی سوریادا هەبو كە دۆخەكە رابگرن، بەڵكو لەبەر ئەوەی دوای ڕوخانی ئەسەد چۆن دەكرێ و دەتوانێ دۆخی ئێستا بەڕێوە بەرێت، بە تایبەتی دوای ئەوەی حكومەتی سوریا ڕادەستی هێزەكانی ئەحمەد شەرع كرا.
دیمان دۆخەكە وردە وردە گۆڕدرا، ململانێكانی ناوخۆی سوریا ، لە پەیوەند بە دۆخی گشتی ناوچەكە و دەخالەت و هەوڵەكانی ئەمریكا لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست و نەخشەو سیاسەتەكانی، ئالوگۆڕو یاریكردنێكی تازەی بەخۆوە نیشاندا، كە هێزێكی وەک هەسەدە لەو نەخشەو

سیاسەتانەدا جەنگە و دەورێکی نامەنێت، دوای داعش و ڕوخانی ئەسەد، ترەمپ پەیداگری لەسەر یەکگرتویی سوریا بە باڵادەست بونی شەرعەوە دەکات، بە جێگیر بونی حکومەتی ناوەندی لە دمەشق و هەڵوەشانەوەی تەواوی ئەو هێزو لایەنانەی لە ژێر هەژمونی دیمەشقدا نین، ئاراستەیەکە بە جێگیر بونی حکومەتێک کە سەرچاوەو پاشخانە ئاشکراکەی داعشیە.

هەر پێشنیار و بانگەشەیەک شەرع دەیکات بە ڕێککەوتن، جگە لە هەوڵی دامەزراندنی سیستەمێکی سیاسی بە هەژمونی دیمەشق بەسەر ناوچەکانی تردا، هیچ نەخشەیەکی سیاسی تری لە بەرهەم نایەت، جگە لەسەپاندنی ئیسلامی سیاسی بەسەر تەواوی سوریادا، لەم بارەشەوە ترەمپ نەک کێشەی نییە، پشتیوانی جدیش لە شەرع دەکات.

مادەی چوارەمی ڕێککەوتنی ١٠ی ئازاری ٢٠٢٥ی نێوان شەرع و مەزلوم عەبدی، ناڕوون و کراوە بوو بە چەندین لێکدانەوە، لەداوای یەکخستنی هەموو دامەزراوە مەدەنی و سەربازییەکانی باکوری ڕۆژهەڵاتی سوریا بە ئیدارەی دەوڵەتی سوریا، هەروەها داوای بە هەژمونی بەسەر دەروازە سنووریەکان و فڕۆکەخانە و کێڵگە نەوتییەکان و گازییەکاندا.

لەم هەلومەرجەدا حەتمی بوو، کە لە هەر ساتێکدا ئەو ململانێیە بە شەڕێک بگات، کە شەڕێکە ڕوویدا.

پشتبەستنی ڕژێمی سوریا بە ئەمریکا ئەم شەڕەی هەڵگیرساند، چونکە شاراوە نییە کە ئەمریکا لە ئاوگۆڕەکانی دۆخی ئێستا، کۆتایی بە هاوپەیمانی لەگەڵ هەسەدە هێناو سوکانەکەی گۆڕی بە هاوپەیمانی لەگەڵ شەرعدا، لە ئێستادا بۆ ئەمریکا هاوپەیمانی بە شەرع زۆر گرنگترە لە هاوپەیمانییەکەی لەگەڵ هەسەدەدا.

پریشکی شەڕەکە لە ٦ی جانیوەریدا هەڵگیرسا، دوای فراوان بونەوەی شەڕەکە، کە ئامانج لێی دەرکردنی یەکجارەکی هەسەدەیە و کۆنترۆڵ کردنی ناوچەکانی باکور و ڕۆژهەڵاتی باکورە، پێدەچوو ئەم هەنگاوە پێشەکیەک بێت بۆ فراوانبوونی زیاتری شەڕەکە بەرەو ڕۆژهەڵات بە پارێزگاکانی حەسەکە و دێرەزۆر.

لە ماوەی چەند ڕۆژێکدا، هێزەکانی پێشەوەی هەسەدە پاشەکشەیان کرد، دەرئەنجامەکەی سوپای سوریا دەستی گرت بەسەر کێڵگە نەوتییەکانی سەفیان و ثورە لە نزیک شاری تەبقە لە پارێزگای ڕەقە، هەروەها گرتنی شاری تەبقە و بەنداوی فورات.

دوای کشانەوەی هێزەکانی هەسەدە لە کێڵگەی نەوتی ئەلعومەر و گرتنی کەمپی ئەلهۆل، ڕێککەوتنێکی نوێ لە نێوان حکومەتی سوریا و هەسەدەدا کرا، کە تیایدا یەکخستنی هێزە چەکدارەکان و هێزە ئەمنییەکانی هەسەدە بێت لە وەزارەتەکانی بەرگری و ناوخۆدا، ڕادەستکردنی پارێزگاکانی دێرەزۆر و ڕەققە لەلایەن خۆبەڕێوەبەری خەڵکی ئەو

ناوچەیە بە حکومەت، بەڵام دواتر، هەسەدە لەو ڕێکەوتنە پاشگەز بووەوە و ئیدیعای کرد کە دیمەشق دەیەوێت هەسەدە خۆی بە تەواوی ڕادەست بکات.
لەگەڵ کشانەوەی هەسەدە لەو ڕێکەوتنە، پێشهاتێکی سیاسی بەرچاو ڕوویدا، کە لە ئەمریکاوە سەرچاوەی گرتبوو، تۆم باراک، جەختی لەوە کردەوە کە "گەورەترین دەرفەت لەبەردەستی کوردەکاندایە، کە لە سوریا لە ژێر سایەی سێبەری دەسەڵاتی حکومەتی نوێدابن، ئەو سوریایەی ئەحمەد شەرع سەرۆکایەتی دەکات"، هەر لە هەمان ڕۆژدا ترەمپ، ئەحمەد شەرعی، بە "پیاوێکی بەهێز و توند و ماندوونەناس" وەسفکرد.
ئەم لێدوانانە پاڵپشتی گشتی ئەمریکایان بۆ دەوڵەتی سوریا لەسەر حیسابی هەسەدە پێکهێنا، کە هێنایانە سەر مێزی دانوستان بە ئاگر بەستێک کە چەند ڕۆژێک بخایەنێت، دواتر پانزە ڕۆژ درێژکرایەوە، بەڵام لە باری عەمەلییەوە هێرشەکانی حکومەتی سوریا نەوەستاون.
بەناوی سوریایەکی بەهێز و یەکگرتوو، ترەمپ دەیەوێت ئیمتیازێکی ستراتیژی ناوچەیی و نێودەوڵەتی ببخشێتە ئەحمەد شەرع، شەرعێک کە بەخۆی گەورەترین سەرچاوەی ناجێگیر و نا ئەمنییە بۆ دانیشتوانی سوریا.
گومانی تیا نییە ڕێگای سەقامگیری لە سوریا دەبێت لەسەر بنەمای مافی هاوڵاتیبونی یەکسان بۆ هەموان بێت.
ئەوەی شایانی باسە کاتێک ڕیزی سەدان هەزار کەسی دەڕژێنە سەر شەقام و بە دەنگی بەرز دەڵێن نا بۆ ترەمپ و جۆلانی و ئەردگان..، ئازادی بۆ کوردستان، تەنها پەیامێک نییە پێویست بێت بە هەوڵدان بۆ پاراستنی کوردانی دانیشتوی سوریا، پەیامێکە بۆ چارەسەری کێشەی خەڵکی کوردستان لە ناوچەکەدا، پەیامێکە دژ بە کۆنەپەرستی لە بەرامبەر زاڵمی و دڕندەیی تەواوی ئەو دەسەڵاتدارەی مافەکانی دانیشتوانی سوریا بە فەرمی ناناسێت، پەیامی ئیرادەی هاتنە مەیدانی جەماوەری ناڕازییە بۆ گەیشتن بەدەسەڵاتی خەڵک، هەوڵدانە بۆ وەلانانی ئەو هێزو لایەنانەی کە لە سەرو ئیرادەو پێگەی خەڵکیوەیە، گوندەیی و کەڵەگایی بەسەر خەڵکیوە دەکەن، دژ بە دەسەڵاتێکە کە بە ویست و ئارەزوی کەمایەتیەک خۆیان دادەمەزرێنن، ئەو کەمایەتیەی گۆشەگیرکردنی ئیرادەی خەڵکی و شکاندنی شکۆی خەڵک گەورەترین ئامانج و دەستکەوتی سیاسیانە، تا بتوانن قۆرخی سەروەت و سامانی وڵات کەن و داگیری کەن.
ئەم ناڕەزایەتی و خۆپیشاندانانە گەورە و فروانەی تەواوی کوردستان و بەشێکی جیهانی گرتەتەوە، پەیامێکە دژ بە یاری کردن بە ژیان و گوزەرانی خەڵک، پەیامێکە لە بەرامبەر یاریکردنی چەندین ساڵە بە

مەسەلەی کورد.
ئەوەی ئەمڕۆ لە تەواوی شارەکانی کوردستاندا دەبینرێت بێ جیا لە خرۆشان و توڕەیی و ناڕەزایەتی، بەشداریەکی بەرفروانی جەماوەریە لە کۆکردنەوەی جۆرەها کۆمەک و ناردنی بۆ ئاوارەکانی ڕۆژئاوا، ئەمە مانەری مرۆڤ دۆستی و ڕیفراندۆمەکی مەزنی جەماوەریە دژ بە بەربەریەتی نەخشەو سیاسەتەکانی ئەمریکا و ترەمپ لە ناوچەکەدا، ئەو ترەمپەی کە خەریکە دەوڵەتی داعش لە سوریا بەهێز دەکات و ژیان و کێشەکانی خەڵکی کوردستان دەکاتە قوربانی.
ئەوەی ئەمڕۆ ئامادەبونی ڕیزی سەدان هەزاری بۆ بەرگری لە رۆژئاوا نمایشکرا، سەلماندی کە هاوچارەنوسی مرۆڤەکان سنوور ناناسێت. بەڵێ پێویستە ئەم توانا و وزە جەماوەریە ببەتە هەوێنی یەکڕیزی خەباتی جەماوەری بۆ گۆڕانکاری ڕیشەیی، گۆڕانکاریەک دابینی بەرژەوەندیەکانی ژیان و پێداویستی و ئاسایش و خواستەکانی خەڵک بکات، ئازادی و مافە سەرەتاییەکان بەدەست بێنێت و جێگیری کات، کۆتایی بە هێزی میلیشیای ئیسلامی و قەومی بهێنێت، شەڕی قەومی و تائیفی و نایەکسانی ژنان و پیاون لە ناوچەکەدا بسڕێتەوە.
پشتیوانیمان لە خەڵکی ڕۆژئاوا تەنها لەبەر ئەوە نییە کە کوردن، بەڵکو لەبەر ئەوەیە نوێنەرایەتی ژیانەکی ئازاد و پێشکەوتنخوازی و شارستانی دەکەن، یاساو رێسایەک بەرێوە دەچێت کە تێیدا حیجاب بەزۆر نییە، ژنان پلە دوو و کاڵا نین، جیاکاری زمان و نەتەوەو دین و تائیفی و کەمایەتی ناناسن. گومانی تیا نیە تێکەڵ بون لەگەڵ حکومەتی ئەستای سوریا، تەواوی ئەوانە دەسرێتەوە!.

لە بازاڕی هاوپەیمانیەکاندا، کورد وەکوو قوربانیەکی هەمیشەیی.. جوتیار

بە بڕوای من پێشهاتەکانی ئەستای سوریا بە ڕوونی ئەوە نیشان دەدەن کە کورد جارێکی تر وەک ئەکتەرێکی سیاسی، بە یەکسانی مامەڵەی لەگەڵدا ناکرێت، بەڵکو وەک فاکتەری تێکدەر لە پێکهاتەکانی دەسەڵاتی ناوچەییدا تەماشا و مامەڵەی لەگەڵدا دەکرێت. ململانێی

ئێستا کە لە نێوان دەستەڵاتی ناوەند کە لە ژێرهەژموون و کاریگەری ئیسلامی-داعشی و دەستەڵاتی تورکیای فاشیستوو و کوردانی ڕۆژئاڤادایە، کێشەیەکی کاتیی ئەمنی نییە، بەڵکو دەربڕین و نیشاندانی ئیرادەیەکی سیاسی قوڵتر و درێژخایەنترە بۆ ڕێگریکردن لە چارەنووسی کورد بە هەمیشە لەو جیوگرافیایەدا.

بە تەگەیشتنی من سیاسەتی تورکیا بەرامبەر بە باکور و ڕۆژهەڵاتی سوریا نەک وەک ستراتیژێکی ئەمنیی بەرگریکارانە، بەڵکو وەک پرۆژەیەکی بەردەوام بۆ هەڵوەشاندنەوەی هەر ئۆتۆنۆمییەکی کورد، بەبێ گوێدانە ئەوەی کە چ جۆر ستراکچەرێکی سیاسی هەیە، عەلمانی، ئیسلامی، دیموکراسی، یان فرەیی، هەرجۆرێک بێت، پاڵپشتی میلیشیا ئیسلامییەکان و دەسەڵاتی ئەحمەد شەرع لە لایەن تورکیاوە لەدژی کوردانی ڕۆژئاڤا وەک ئامرازێک تەنهاو تەنها لە پێناو ئەو ئامنجە دورەودایە دایە.

لە هەمان کاتدا هەڵوەستی گروپە ئیسلامییە-داعشییە باڵادەستەکان لە سوریا کێشەیەکی زۆر قووڵە، قووڵتر لەوەی کە ئێمە بیری لێدەکەینەوە، ڕیتۆریکی(خطابە)ی ئەوان بۆ یەکێتی دەوڵەت و یەکگرتوویی و سەروەری خاک، لە پراکتیکدا، بە هیچ شێوەیەک مانای دانپێدانان نییە بە هیچ مافێک بۆ گەلی کورد، بەڵکو بە مانای بێدەسەڵاتکردن و زەلیلکردنی ستاتوی سیاسی کوردییە لە ڕۆژئاڤا.

پەیامەکە بە زمانێکی کوردی سادە، ئەوەمان بۆ ڕوون دەکاتەوە کە دامودەزگا کوردییەکان لە ناوچەی خۆسەر نابێ هیچیتر لە پرۆسەی خۆڕێکخستن و بەڕێوەبەرایەتییەکی ناوخۆیدا بەردەوام بن، بەڵکو دەبێ بخرێنە ناو سیستەمێک کە دەستەڵاتی ناوەند بە هەژموونی ئیدۆلۆژی ئیسلامی و سەنتەرالیەتی عەقلیەتی عەرەبی قەومی، هاوچەشن و چاودیری و سیستماتیک بکرێن. ئەوان ئۆتۆنۆمی ڕۆژئاڤا بە هیچ جۆرێک وەک مافێکی دیموکراسی تێناگەن، بەڵکو وەک هەڕەشەیەک بۆ سەر دەسەڵاتی ئایینی و ئیدۆلۆژیەتی دەوڵەت دەزانن.

ئەوەی لە ئێستادا زۆر گرینگە، کە کورد سەرەڕای بەشدارییە چارەنووسسازەکەی لە شکستی داعشدا، بەردەوام بێت لە مامەڵەکردن لەگەڵ ئەو پێشهاتوو گۆڕانکاریانەدا وەک ئەمری واقیع، لانی کەمی لە پێناو ریگریکردن لە کارەساتە مرۆیەکان و کەمکردنەوەی هەڕەشە ناوخۆی و هەرێمایەتیەکان، چونکە لە کۆتایەکەیدا ئەکتەرو هێزە نێودەوڵەتییەکان بە شێوەیەکی کاریگەر بێڵەن و پەیمانێکی سیاسی قبوڵ دەکەن کە تێیدا ئاسایش و ماف و ئاسۆی داهاتووی کورد ملکەچی حیساباتی دەسەڵاتی ناوچەیی ببێت. هەر چەند کە ئەو ئاراستەیەش هەر جۆرە ئیعتبارێکی قسەکردن سەبارەت بە سەقامگیری و بە دیموکراسیکردنی پرۆسەی سیاسی لەو ناوچەیەدا دەخاتە ژێر گومان و

سەر شانۆی گاڵتەجاڕیەکی کۆتا نەهاتوو کە لەلایەن هاوپەیمانان و ئەمەریکاوە قسەی لێدەکرێت.
من پێموایە کە نەزمێکی پاوانخوازانەی دوای ئەو جەنگە لە سوریادا سەرهەڵدەدات، کە تێیدا مۆدێلی (کۆمەڵگای دیموکراسی) لە خۆسەری ڕۆژئاقادا بە شێوەیەکی سیستماتیک سەرکوت دەکاتوو کۆتایی پێدێنێت، کە ئەوەش ئەوەمان بۆ دەسەلمێنێت کە ئەلتەرناتیقی ناسیۆنالیزم و ئیسلامیزم و ناوەندگەرایی تاکوو ئێستا لەو ناوچەیەدا بوونێکی بەهێزوو پشتیوانیەکی نا مۆڕاڵی ئامادەکراوی هەیە لە لایەن ئەو سیستەمە نایەکانگیرە سیاسی و ئابوریەی دنیادا، کە ئەوەش بۆ هەموو کورد و نەتەوە ژێردەستەکانی تریش جێگای نیگەرانیەکی زۆر قوڵ و لەدەستدانی متمانەیە.
ئەوەی بە کورتی دەمەوێت بیڵێم، تێکەڵبوونی هەسەدە بە دەستەڵاتی ناوەند، ئەگەر ڕوو بدات، بە هەموو پێوانەکان، تەنها وەکوو کردارێکی پووچ دەمێنێتەوە، چونکە ئەو ئاکسیۆنە و سیاسەتەکانی ئێستای دەوڵەتی بێ سایەو سەروەری سوریا ناتوانێت هیچ ئاشتیەک بەرهەم بهێنێت، بەڵکو ستەمێکی زیاتر لە ژێر سێبەری هەردوو فاشیزمی دینی و نەتەوەیی سەقامگیر دەکاتوو و کۆمەڵگای سوریا زیاتر لە داهاتوویەکی دادپەروەر و گشتگیر دوور دەخاتەوە.

ئێدگار ئالان پۆ… نووسین لە لێواری شێتیدا!.. نووسینی /هاشم ساڵح.. وەرگێڕانی/ ئاکۆ عەبدوڵڵا

ئێدگار ئالان پۆ یەکێک بوو لەگەورەترین نووسەرە ئەمریکییەکانی سەدەی نۆزدە و ڕەنگە هی هەموو سەردەمێکیش. بەنووسینی کورتە چیرۆکی نائاسایی، ناوبانگی دەرکردووە. یەکەم کەسیش بوو ل□ ئەدەبی ئەمریکی و نێودەوڵەتیدا ڕۆمانی پۆلیسی نووسیبێ، ڕۆمانی ترسناک و تەشویق و وروژاندنیانە. شاعیرێکی ناوازە و دیار ڕەخنەگرێکی ئەدەبی بەرزیش بوو. تیۆرداڕێژەری شیعر و پەخشانیش بوو. ئەو

بەدبەختە کێیە، کە دواتر بوو بە ئەفسانە؟
ئێدگار ئالان پۆ ساڵی 1809 لەشاری بۆستن هاتەدونیا. ساڵی 1849 لەشاری بالتیمۆر کۆچی دوایی کردووە. تەمەنی تەنها چل ساڵ بووە. کەچی جیهانی پڕ کرد و خەڵکیشی سەرقاڵکرد. وەك زانراویشە بۆدلێری شاعیری بەناوبانگی فەرەنسی بەیەکێک لەگەورەترین نووسەرانی دانابوو، تەنیاش سوێندی بەناوی ئەو دەخوارد، ژیانیشی بەوەرگێڕانی بەرهەمەکانی بۆ زمانی فەرەنسی بەسەر بردووە. تا ئێستاش وەرگێڕانەکەی بەکاردێت و پشتی پێدەبەسترێت کە یەکێکە لەجوانترین و گەورەترین وەرگێڕانە ئەدەبییەکان. شاعیرێکی بلیمەت شاعیرێکی بلیمەتی دیکە وەردەگێڕێ! بۆدلێر لای سەیربوو و بەدڵی نەبوو، تەنانەت نارازیش بوو لەوەی زۆربەی ڕۆشنبیرانی فەرەنسی ئێدگاریان نەدەناسی یان ناویان نەبیستبوو. کاتێک دەچووە ناو کافێیەک لەکەسێکی دەیپرسی: ڕات چییە لەسەر ئێدگار ئالان پۆ؟ ئەویش وەڵامی دەداوە: “ئەو کەسە کێیە؟ لەژیانمدا ناویم نەبیستووە”. بەهۆیەوە تووڕە دەبوو و هێندەی نەدەما هەڕەشەی لێبکات یان بەدارێک لێیبدات.
ئێدگار پۆ ساڵێک یان دوو ساڵ دوای هاتنەدونیا، دایکی و باوکی لەدەستدا. بۆیە هەتیوی دایک و باوک بوو و هیچیشی لەخێزانەکەی بەبیرنەدەهات. لەو ڕووەوە بە جان جینێه دەچێت، کە ئەویش هەموو ژیانی بەگەڕان بەدوای دایکە خزمەتکارە سادەکەیدا بەسەر برد، کە لەو کاتەی لەنەخۆشخانەیەکدا داینا لەژیاندا ون بوو. چیرۆکێکی نایابی ئەفسانەییە. بیهێنە بەرچاوت ئەگەر تەنها جارێکیش دایکی بینیبا! تەنانەت پێنج خولەک پێش مردنی کە چاوەڕێی دەکرد. هەرچی باوکیشی بوو بۆ یەک ساتیش بەدوایدا نەگەڕا، نە لەنزیکەوە و نە لەدوورەوەش بەلایەوە گرنگی نەبوو. بەڵام ئەوەیان شتێکی دیکەیە.
با بگەڕێینەوە بۆ لای هاوڕێکەمان. لەلایەن خێزانێکی دەوڵەمەندی ئەمەریکی بەخێوکرا، کە بەزەیان پێدا هاتەوە و لەنزیک شەقامەکە هەڵیانگرتەوە. لەباشترین قوتابخانەکانی ئەمەریکا خوێندی، و وەک دەوترێت هەر لە منداڵیشەوە گرنگی بە ئەدەب دا. بەڵام باوکی (بەخێوکەرەکەی) بەهۆی ئەوەی شانازی بەخۆی و کەسایەتییە بەهێزەکەی دەکرد، دەهات لێی بێزاردەبێ. جگە لەوەش دەیویست بیکات بەبازرگان، کەچی ئەو تەنها بیری لەشیعر و ئەدەب دەکردەوە. بەو شێوەیە ناکۆکی لەنێوانیاندا سەریهەڵدا. لەلوتکەی دەمەقاڵێدا پێی وت: “بەخوا دەستبەرداری پیشەی ئەدەب نابم تەنانەت ئەگەر هەموو ئاڵتونەکانی کالیفۆرنیاشم پێ بدەن! دەستبەرداری بەرزترین و بەشەرەفترین پیشەی جیهان نابم. پەیوەندی نێوان بزنس و ئەدەب چییە؟ جیاوازی نێوان ئاسمان و زەوییە”. عەرەبەکان دەیانگوت دەرکی بەپیشەی ئەدەب کرد: واتە کۆتایی هات و بووە هەژار و برسی. جا ئایا ئەدەب نان دابین

دەکات؟ ئەو گەوجییە چییە؟ ئەبو حەیان تەوحیدی لەکوێیە کە لەکۆتایی تەمەنیدا کتێبەکانی دڕاند، چونکە لە برسێتی مرد؟ یەکێک لە گەورەترین پەخشان نووسانی عەرەبی هەموو سەردەمەکان، پاروویەك نانی نەدەزییەوە. جیهانێکی گزیکەرانە. جیهانی دێوانە. کەینە دونیا لە تاریکییەوە دەردەچێ بۆ ڕووناکی؟ لەو ساتانەشدا جیهان خەریکە شێت دەبێت. بەڵام با بگەڕێینەوە بۆ هاوڕێ داماوەکەمان. ئەو هەر لە مندالییەوە دووچاری بەدبەختی و بەڵا ببوو. براکەی مرد و خوشکەکەشی پەکیکەوت. هەموو ئەوانەی لەدەوروبەریشی بوون دەڕوخان و دادەڕمان… هەژاری و برسێتی… لەهەمان کاتیشدا دەزگیرانەکەی لێتیکردەوە، دوای ئەوەی باوکی قەناعەتی پێکرد هاوسەرگیری لەگەڵ پیاوێکی دەوڵەمەند بکات نەک سەرگەردانێکی هەژار کە هیچ داهاتوویەکی نەبێ. بەو جۆرە پێی گوت: "بەخوا تۆ شێتی! کێ شوو بەشاعیر دەکات؟ مانای شیعر چییە؟ ئەو هەموو قسە بێمانا و گاڵتەجاریانە واتایان چییە؟" بەو شێوەیە دەرگاکان بەڕوویدا داخران و بەدبەختییەکان لەهەموو لایەکەوە بەسەر سەری نووسەری گەورەی داهاتوومان هەڵیانکرد. هەر ئەوەشە کە دەیکاتە گەورەترین نووسەری سەردەمەکەی خۆی. سوپاس بۆ بەدبەختی و بەڵایەکان! خەریکە بڵێم سوپاس بۆ بەڵا و کارەساتەکان! ئەوان نەبان نووسراوە بلیمەتەکان نەدەبوون و ئەوان غەمباریش نەدەبوو. ئەمە نەک تەنها تاکەکان، لەسەر گەلانیش پیادە دەبێت. ئەو گەلانەی کە زیاتر لەگەلانی دیکە ئازار و مەینەتی دەچێژن، دەگەڕێن بۆ زەبربەدەست و هەر ئەوانیشن مێژوو دروست دەکەن و دواتریش سەرکردایەتی جیهان دەکەن. هاوشێوەی وتاری شاخ (عظة الجبل) () ی بەناوبانگی عیسا مەسیح، دەتوانین بڵێین: "بەختەوەرن چەوساوە غەمبارەکان ئەوانەی پارچە پارچە بوون، چونکە مەلەکوتی ئاسمانەکان هی ئەوانە". ساڵی 1827 یەکەم کۆمەڵە شیعرەکانی بڵاوکردەوە. ئەو کاتە تەمەنی تەنها هەژدە ساڵ بوو. بەڵام تەنها پەنجا دانەی چاپ کرا. بەناوی تایبەتی خۆشی بڵاوینەکردەوە، بەڵکو بەناوێکی نەناسراو (کەسێکی خەڵکی بۆستن). کەسیش گرنگی بەوە نەدا. ئەمەش لەواقیعدا بەسەر زۆرێک لەبلیمەتەکاندا دادێت. لەسەرەتاوە خەڵکی بەدەگمەن پەی بەبەهای ئەوانە دەبەن. ئەوان بەر لەکاتی خۆیان دەبن. دوای مردنیشیان فیستیڤاڵیان بۆ سازدەکەین و کۆتەڵیان بۆ دادەڕێژین. تەنانەت تابلۆکانیشیان بەسەدان ملیۆن دۆلار دەکڕین، وەک ئەوەی بۆ ئەو شێتە گەورەیەی دیکەدا دەبینرێ: ڤینسێنت ڤان گۆخ! ئایا دەزانن ئەو یەکەم کۆمەڵە شیعرەی ئێدگار ئالان پۆ بەو دواییانە لە نیویۆرک بە 662 هەزار دۆلار فرۆشرا؟ ئەی شیعرە بەناوبانگترەکەی (قەڵەڕەش)؟ ئەی دەقە بلیمەتییەکانی دیکەی؟ ئەگەر لەژیانیدا پێی بدرابا،

بەدرێژایی تەمەنی لەو پەڕی لێواری هەژاریی نەدەژیا. ئەدگار ئالان پۆ بۆتە سیمبوڵی شاعیری نەفرەت لێکراو، یاخود شاعیری نەگبەت، یان دەزراوە، چۆنت دەوێ وەها ناوی لێبنێ… هەر بۆیە بۆدلێر زۆر سەرسام بوو پێی، چونکە خۆی لەناویدا دەبینی. ئاشکراشە بۆدلێریش یەکێک بووە لەگەورەترین پەراوێزخراوەکانی سەرگەردانی شەقامەکانی پاریس. لەو سەرگەردانییە بێکۆتایانەشدا گەورەترین شیعری فەڕەنسی سەریهەڵدا. ئەویش لەلێواری هەڵدێر دەژیا. پاشان ئەدگار ئالان پۆ وتارێکی زۆر گرنگی لەبارەی (بنەمای شیعر) یان (هونەری شیعر) ی پێشکەش کرد. لە بەردەم ئامادەبووانێکی گەورە کە هەزار کەس دەبوو! ئەوسا بلیمەتییەکەی دەرکەوت و درەوشاوە. لەو کارەیدا تیۆرییە گشتییەکەی خۆی سەبارەت بەشیعر چێکردەتەوە. ئاشکراشە ئەویش وەک هەموو شاعیرێکی گەورە، ڕەخنەگرێکی گەورەش بووە، واتە فەیلەسوفێک (فەلسەفەی شیعر، کەڵکی شیعر!). سەیری بۆدلێر، ریلکە، ڕامبۆ، ڕێنیە شار و ئەوانی دیکە بکە. بەو جۆرە دەیگوت: "ئامۆژگاری ئەخلاقی شتێکە و داهێنانی شیعریش شتێکی دیکەی تەواو جیاواز. ئەمەش ئەوەیە کە الاصعمی سەدان ساڵ پێش تر وتوویەتی: "الشعر نكد بابه الشر، فإذا دخل في باب الخير فسد". ئەوە دەستەواژەیەکی یەکلاکەرەوەیە و ناتوانرێت گفتوگۆی لەسەر بکرێت و ڕەت بکرێتەوە. عەرەب سەرچاوەی ڕەخنەی ئەدەبی و بلیمەتی شیعری و هزرییە. دواتر شاعیرە گەورەکەی ئەمریکی ئەو وشە گرنگانەی وت: "هەموو گەردوون بریتییە لەچامەیەکی خوداوەندی بەدەستڕەنگی و جوانی دروستکراوە. بەڵام لەبەر ئەوەی مرۆڤ نابینایە لەبینینی دروستکراوی سەرسوڕهێنەری خودا، بۆیە شاعیر بەژیرییە بەهێزەکەی و خەیاڵی داهێنەرانەی خۆی، بەرپرسیارە لەناساندنی مرۆڤایەتی بەجوانییەکانی ئەو چامە گەردوونییە". یەکێک لەو شتانەی کە بەڵگەیە بۆ گەورەیی ئەدگار ئالان پۆ ئەوەیە کە بەکۆچی دوایی هاوسەرەکەی (ڤێرجینیا) کە تەمەنی تەنها بیست و چوار ساڵ بوو، زۆر غەمباربوو. زیاتر لەجارێک گرتیان کە دوای نیوەشەو لە تەنیشت گۆڕەکەی دانیشتبوو. هیچ شتێک نەبوو بە مردنی ئەو دڵنەوایی بدات. دەیپرسی: "ئایا لەجیهانەکەی دیکە پێیدەگاتەوە؟ دوای مردن ژیانێکی دیکە هەیە؟ بۆ پوری نووسی (بەرگەی خەمی ئەو ناگرم. ئەوە لەتوانای من بەدەرە. نامەوێت دوای ئەو کاتژمێرێکی دیکە بژیم). لەوانەیە بڵێن: لەوەدا چی سەیرە؟ کەسێک ماتەمینی بۆ ژنەکەی دەگێڕێت. منیش وەڵامیان دەدەمەوە: کەسانێک دەناسم لەڕادەبەدەر دڵخۆش بوون (بێگومان لەناخەوە) ئەو کاتەی ژنەکانیان دەمرد، تاکو بتوانن دواتر بەپەلە هاوسەرگیری بکەنەوە. لەکۆتاییدا کاریگەریی ئەدگار ئالان پۆ لەسەر ئەدەبی جیهانی زۆر بوو، بەتایبەتی لەسەر ئەدەبی فەڕەنسی و ڕووسی، باسی

ئەدەبی ئەمریکی و ئینگلیزی ناکەم. بۆدلێر و مالارمێ دانیان بەکاریگەربوونیاندا ناوه، هەروه□ک چ□ن د□ست□یفسکی و زۆر کەسی دیکەش. واهاش دیار بوو لەلێواری ههڵدێر، لەلێواری شێتیدا دەینووسی. جا ئایا جیاوازی هەیە لەنێوان بلیمەتی و شێتی؟ ئایا هەموو دونیا شێت نییە؟ ئێستا کێ دەتوانێ دەقێکی سرووشتبەزێن بنووسێت که بەرزبێت□وه□ ب□ ئاستی شێتی جیهانی؟! () بەواتای The Sermon on the Mount دێت که کۆمهڵێك قسەیە دەدرێنه پاڵ مەسیح (سڵاوی خودای لێبێت) که لەسەر شاخێك بۆ ئامادەبووانی خوێندۆتەوه. (وەرگێڕ)

وەرگێڕانی/ ئاکۆ عەبدوڵڵا

سەرچاوه:
https://aawsat.com/
13/11/2023

دەنگەکان، پێگەی هەمووان.. نەوزاد بەندی

ساڵەهای ساڵە هەمووان لەم لاپەڕە جوان و هەمەڕەنگەی دەنگەکاندا بەرهەم و بیر و بۆچوون و لێکدانەوەکانمان بڵاودەکەینەوە بە بێ ئەوەی جارێک دەستخۆشییەکی لێبکەین، یان لە ساڵبونیدا مۆمێک داگیرسێنین، کێکێک قاز ک□ین و شیرینییەک دابەش بکەین.

جێگای ڕێز و پێزانینە بۆ ستافی دەنگەکان، کە هەموو بیر و بۆچوونە جیاوازەکان پەخش و بڵاو ئەکەنەوە، ئەمەیش جێبەجێکردنی پێناسەی ڕۆژنامەوانییە کە ئەبێ ئازاد بێ ..
چونکە لە زۆربەی ڕاگەیانەکانی کوردیی ئەمڕۆدا، تەنها ئەو نوسینانەت بۆ هەیە بیانووسیت کە کاکی سەرنووسەر بە دڵێتیی و زمانحاڵی حیزب و ئایدیۆلۆژیاکەیەتی، واتا ئەوە ڕۆژنامە نییە، بەڵکو دیوەخانی حیزبێکی بنەماڵەییە، یان هەڵپەڕکێییەکی خزمانە بە یەک ئاڕاستە و یەک ڕیتمە و ..ئەوەی وا نەبێ، ئەبێ دەست بەربدات ..

بە ڕاستی جێی پێکەنین□، ل□ □□ی کۆمێنتێکەوە
ڕەخنەیەکی بچووکم لە پڕۆفیسۆرێکی! زانکۆیەکی خۆمان گرت، بە
قسەیەکی زبر وەڵامی دامەوە ڕەخنەکەیش ڕوونکردنەوەی ئایەتێکی
قورئان بوو کە پڕۆفیسۆرێکی!!! تری کۆنکرێتیی کۆنکرێتییانە
دایبەزاندبوو، ئیتر هەردوو پڕۆفیسۆر!! تێک گیرا بوون، منیش بە
نیازی کردنەوەی تۆپەڵە دەزووە ئاڵۆسکاوەکە، ویستم هەردوو
پڕۆفیسۆری بەشەڕ هاتوو، بهێنمەوە بۆ سەر مێزی گفت و گۆ و
لێکتێگەیشتن ..
وەڵامی قسە زبرەکەم نەدایەوە، ووتم زۆر گەرم بوویت، تا سارد
نەبیتەوە ڕەشە ڕەیحانەیش بە ئاڕبیجی لێک ئەدەیتەوە.
ڕۆژی دوایی شین و واوەیلایەکی به تامی ووتار دا بەزاندبوو، گوایا
ئەم ڕەخنەی لە ئیسلامییەک گرتووە، لە کاتێکدا بەشێک لە
ئیسلامییەکانیش ڕەخنەیان لێگرتووە، ئیتر بۆچی بۆ ئەو نەبێ ڕەخنەی
لێبگرێ ؟
منیش بۆم نوسی تۆ لە کۆمەڵگایەک و له شارێکدایت کە کفرێکی
گەورەیە کەسێکی سەر بە حیزبێ یان سەر بە تیرە و بنەماڵەیەک، ڕای
جیاوازی هەبێ، لەکاتێکدا پێناسەی دیموکراسیی ئەوەیە تۆ ڕەخنە و
ڕای جیاوازت هەبێ تەنانت لە خێزانەکەیشتا .. هەر بۆیە ئەو
سەرسامبوونەت بە ڕای جیاواز لە ئیسلامییەکاندا، سەلمێنەری ئەوەیە
تۆ لە دیموکراسیی تێنەگەیشتوویت و ئیسلامییەکان تێی گەیشتوون.. تۆ
نازانیت یان ناتەوێت یان ناهێڵن یان ناوێریت، دیموکراسیی جێبەجێ
بکەیت، بەڵام لەناو ئیسلامییەکاندا ڕای جیاواز هەیە و به پڕاکتیک
جێبەجێی دەکەن و لەسەر کۆمێنت و ڕای جیاوازیش نە ئەبێتە شەڕیان
نە یەکتر تیرۆر ئەکەن، وەک لە حیزبە عەلمۆخێڵەکییەکەی جەنابتاندا
بینیومانە و ئەیبینین.
پڕۆفیسۆرەکە بلۆکی کردم !
لەم ڕۆژانەدا ووتارێکم کە لە پەیجی دەنگەکاندا دابەزی، لە هەمان
کاتدا بۆ پەیجێکی تریشم نارد بە ئومێدی ئەوەی زۆرینەی خۆێنەرانی
کورد بیخوێننەوە، چونکە ئێستا وەک چۆن هەر کەسێک حیزب و دەستە و
تاقمی ڕیشتاشینی تایبەت بە خۆی هەیە بە هەمان شێوە هەر کەسێک
ڕۆژنامە و پێگەی تایبەت بە خۆی وجەماعەتەکەی هەیه وهی ئەوانی تر
تەماشا ناکات، هەر بۆیە منیش ه□وڵ ئەدەم لە زۆربەی
پەیجەکاندا بڵاو ببنەوە..
با بەتەکە باسکردنی حاڵەتێکی دەروونیی بوو، کاتێ تۆ لە پڕێکا
تووڕه دەبیت، ئاگات لێ نییە ئەم توڕە بوونەت، تووڕه بوونێکی
پێشترە، کە نەتتوانیوە تیایدا توڕە ببیت !
ئیمەیڵێکم له سەرنوسەری ئەو پەیجەوە بۆ هات، نوسی بووی : ڕاستە

خەڵک لە دەسەڵاتی کوردیدا ئەچەوسێنرێنەوە، بەڵام ئەو دکتۆرەی تۆ باست کردووە ، سوک و خ□ف□ر□شە، ل□ بەرئەوە ووتارەکەت بڵاو ناکەمەوە!!

بە بێ ئەوەی ناوی هیچ دکتۆرێکم له ووتارەکەمدا بردبێ، بەڵام ئەو سەرنوسەر چونکە ڕقی له دکتۆرێکە ئەبێ تۆیش ڕقت لەو دکتۆره بێ و.. تەنانەت ئەگەر ووشەی دیکۆریشت بە کارھ□ننابێ، ئەو ھەر به دکتۆر لێکی ئەداد□و□ و نوسینەکەت لە فلتەردا دەرناچێ..

بۆم نوسی : ئەی ڕۆژنامەی ئازاد بە چی تێگەیشتوویت؟ ئەتەوێ کەسێک کە تۆی سەرنوسەر بە خۆفرۆشی بزانیت، ھەموو نووسەرانی پەیجەکەیشت به خۆفرۆشی بزانن ؟؟ ئەمە عەقڵیەتی حیزبێکی بنەماڵەییە نەک ڕۆژنامەیەکی ئەلیکترۆنیی مۆدێرن، مادام وایه منیش لە لاپەڕەکەتا هیچ نانووسم .

ڕۆژنامەمان ھەیه دوو سێ وتاری تیا بڵاوبکەرەوە، ئەکەوێتە شکەوە لێت، تۆ بڵێی مەبەستت لە جێ پێلەقکردنی ئەوان نەبێ؟ تۆ بڵێی لە ڕێی ئەوانەوە ناوبانگ پەیدا نەکەیت ؟ تۆ بڵێی زەرەریان نەبێ کە ووتارت بۆ بڵاو دەکەنەوە؟

وەڵڵا ئیتر مڵۆزمێکی کوتەک بەدەستت لێ ڕاست دەکەنەوە، ووتارۆکەیەک به پیسایی ئەنوسێت، کە ھێرشە بۆ تۆ و ھەموو ئەوانەی خزمی جەنابی سەرنوسەر نین و .. ھاوحیزب و ھاوڕێی مێز و گیرفانی نین ..

یان پەیج ھەیە لە ڕێی بردەرێکەوە دوو سێ ووتارت بۆ بڵاو ئەکاتەوە، لە پڕ بایکۆتت ئەکا، لە ھەمان کاتدا ووتاری کۆمەڵێ سەری گەندەڵیی بڵاو دەکاتەوە، وەک بڵێ : خاڵە ئێمە نوسەری وامان ھەن، قمقمۆکەیەکی وەک تۆ چییە ؟

وەلحاسڵ من ئێستا تەنها دەنگەکانم بە دەستەوە ماوە کە تیایدا بنوسم ، چونکە تەنها دەنگەکان توانیوێتی لە عەقڵیەتی حیزب و خێڵ و خێزان ڕزگاری ببێ ..

ھەرچەندە پێم وایە باش نییە بە کەسێک یان بە شتێکی کورد بڵێیت تەنها تۆم لا پەسەندە و جێگرەوەی تۆم نییە، چونکە لەو حاڵەتەدا وا خۆیت لێ وون دەکات بە ھەرچی تەلسکۆب و میکرۆسکۆب و دووربین ھەیە نەیدۆزیتەوە ..وەکو یارەکانمان لە قۆناغێک لە قۆناغەکانی ژیانماندا کە خۆیان لێ وونکردین ..

ھھھھھھه …

سیخوڕی نێودەوڵەتی لە بەرگی مەلادا.. وەستا مەحمود ئاراز

بەدرئژایی مێژووو وڵاتان ڕێگاو شێوازو کەسایەتی و پیشەی جیاوازیان بەکارهێناوە بۆ سیخوڕی کردن بەسەر نەیارانیاندا.
ئەوەی لەم چەند ساڵەی دواییدا تێبینی کراوە. ئەوەیە دوژمنانی کورد وەک ئێران و تورکیاو هەندێک وڵاتی عەرەبی کۆمەڵێک کادیری سیخوڕی خۆیان پێگەیاندووە کە لە ژێر پۆشاکی مەلای ئایینیدا خزمەت بە ئەو وڵاتانە بکەن.
ئەو جۆرە مەلایانە نەک ڕێژەیان گەلێک زۆرە، بەڵکو پێموایە ڕێژەی نیوەی مەلاکانی کورد دروستکراوو پەروەردەی دەستی دەزگا هەواڵگریەکانی دوژمنن. لەوانە نموونەی د.عەلی قەرەداغی سەرۆکی زانایانی ئیسلامی جیهان. مەلا مەزهەر، مەلا هەڵۆ، مەلا عبدلحمید کوڕی پاک، و کەسەکیتر بەناوی مەلا سەفەرو زۆریتر.
ئەم ڕێگایە بۆ دوژمن زۆر ئاسانە، چونکە ئەو مەلایانە پێشتر سیخوڕی دوژمن بوون، بەڵام وڵاتانی دوژمن لەناو سیخوڕەکانیاندا کۆمەڵێک کەسی زیرەک هەڵدەبژێرن و دەیاننێرن بۆ تەواوکردنی کۆلێژی شەریعەتی ئیسلام و دەبێت شارەزایی تەواویان هەبێت لەسەر ئیسلام و خوێندنی مەلایەتی تەواو بکەن. قۆناغی دووەم بۆ دابینکردنی پارەیەکی زەبەلاح بۆ میدیای کوردی، کار دەکەن بۆ مێشک شووشتنەوەی کۆمەڵگای کوردی (غەسل دەماغ) بەجۆرێک کە ئەو مەلایانە کە زۆر لە ڕاگەیاندن دەردەکەون و ڕەخنە لە دەسەڵات دەگرن و باسی جیهاد دەکەن و دژی ئەوروپاو ئیسرائیل و ئەمریکا قسە دەکەن بۆ ڕاکێشانی سەرنجی خەڵک و جوڵاندنی عاتیفەی خەڵکی عەوامی موسوڵمان. ئینجا ڕاگەیاندن گرنگی زۆر بەو مەلا سیخوڕانە دەدات و بانگ دەکرێن بۆ بەرنامەی تی ڤییەکان بۆ جۆرێک وانیشان دەدرێن کە ئەو کۆمەڵە مەلایە پێشەنگی هەموو مەلاکانیترن و وەکو ڕێبەرێکی ئایینیی سەیر دەکرێن. بەئەوەی لەکاتی جەنگ و داگیرکاری و بارودۆخی هەستیاردا دووژمن ئەو مەلایانە بەکار دەنێت و ڕێک یەک بۆ بەژن و باڵاو بەرژەوەندی دووژمن و لە دژی وڵاتی خۆی “فتوا” دەردەکەن، موسوڵمانانیش زۆرینەیان خەڵکی عەوام و نەخوێندەوارن و بەجۆرێک مێشکیان شۆردراوەتەوە کە بەتەواوی ملکەچی پیاوانی ئایینیین و نە

چاویان استیکان دبینت و ن گوچکیان استی دبیستت. ئیتر موسومانان بتاوی بوون ب کیلی وتار خت ترو دریینکانی ملا سیخوکان. بجرک ب ئاشکرا ملاکان دن کاتک تورکیاو سوپای تیریستی سوریا هرش دکات و خاکی کوردستان داگیر دکن و ژن و منای کورد دکوژن، کزی کچی شقان دبن، کچ شقانی کورد ب زیندوویی ل بینایکی برز فددن و سوکایتی ب ترمی شهیدی ژنکانیش دکن. ئیتر واتانی دوژمنی کرد دن و لو کاتیا سیخوکانیان بکاردنن و لردا ئرکی ملا سیخوکان ب تخی دست پدکات و ملا سیخوکان میمبری مزگوتکان و شسیال میدیا بکار دنن و دیان فتوا دردکن لپناو ئوی کورد سارد بکنو لوی ک پویست ناکات برگری ل نیشتیمان بکرت، ب بیانووی ئوی کورد لژر ئاای ئیسلامدا حوکم ناکات و ئو حیزب کوردیانی سرپرشتی شکان دکن بدینن و کوژران لژر ئاای بدینیدا پلی شهیدیت پنابخشت و دچن ب دزخ. پاساوکیتری ملا ساختچییکان ئوی ک گوای سوپای تیریستی تورکیاو سوریا موسومانن و دروشمی اللاکبریان برزکردتو بی حرامی شکردن دژی ئوان.

ئو لکاتکدای ک هزاران گنجی کورد ل هرچوار پارچی کوردستان یشتن وکو خبخش برگری ل ژئاوای کوردستان بکن. بام ملا زو خفرشکانی کورد دیان ئایت و حدیسی ساخت دننوو دن ئو برگریکردن ل خاک دژی ئیسلامو لو شدا هرکس بکوژرت ئچت ب دزخ. چونک سوپای دوژمن موسومانن. و هز کوردییکان بدینن. لکاتکا وانیی، استییک ئوی کوردکان موسومانن دووژمن تیریستی بدین و بخوداو بویژدان و بمان. بام حتتا وایدان هز کوردییکان موسومان نین و دوژمن موسومانی عیار ٢٤ دی بچی ئبت ملاکان گنجان هان بدن ک ل جیاتی برگری ل خاک و وات ملکچی کمک موسومانی تیریست بن؟

ل استیدا ئوی ل ٢٠١٤دا و ئوی ئستاش بسر کورددادت ک ١٤٠٠ سا پش ئستا ئسلام بهمان شو هات ب کوردستان و لو خراپتری بسر کورد هناو بزرو ب زبری شمشر کوردیان کرد ب موسومان، ئوی ملکچیش نبوو کوشتیانن. واتا کورد ب ئارازوومندان دینی ئیسلامی عبیی ورنگرتوو، بکو بزر درخواردی دراو. وک چن زانایک دت دین بزر درخواردی هیچ کس نادرت، چونک ئگر قوتیشی بدات، هزمی ناکات. ئو ک ب ئمی کورد استه، چونک ١٤٠٠ سا دینی ئیسلام بزر درخواردی کورد دراو، بی ئستاش هزمی نکردووو ناو ناو کورد

دەڕشێتەوەو دین دێنێتەوەو فڕێیدەدات.

١٤٠٠ ساڵ پێش ئێستا شەڕکەرە تیرۆریستە ئیسلامییە عەڕەبەکان هاتن کوردستانیان داگیرکردو دەیان هەزار لە باب و باپیرانی ئێمەیان کوشت، ئەو تیرۆریستە عەڕەبانەش کە لەو شەڕەدا کوژران ئێستا قەبرەکانیان لە کوردستان ماون و مێشکی ژەنگاوی کوردیان واشوشتۆتەوە هێشتا کورد بە گۆڕی ئەو تیرۆریستە داگیرکارانە دەڵێن ئەوە قەبری "پیاوچاک و سەحابە پل□ بەرزەکانن"

بەهەرحاڵ لەبابەتەکە دوورنەکەوینەوە: بابەتی سەرەکی من ئەوەیە کە تەنانەت ئاژەڵەکانیش بەرگری لە ماڵەکانیان دەکەن کاتێک ئاژەڵێکیتر هێرشیان بۆ دێنێت. بۆیە بەرگری کردن لە وڵات و خاکی خۆمان لوتکەی شەڕەفە و هەموو کەسێکیش هێندە ئازا نییە ئەو شەڕەفەی پێببڕێت.

بانگی من لێرەدا بۆ خەڵکی کوردستان ئەوەیە لەڕۆژی هەینیدا هەموو مزگەوتەکان بایکۆت بکەن و هیچ کەس نەچێت بۆ وتاری ڕۆژی هەینی گوێ لەو مەلا ساختەچیانە مەگرن و ڕیسوایان بکەن. ئەو مەلایانە تیرۆریستی ڕاستۆقینەن. مەلاکان و مزگەوتەکان گەورەترین کارخانەن بۆ بەرهــەم هێنانی تیرۆرو تیرۆریستان. هەزاران تیرۆریست دەزگیرکراون و لە شاشەی تی ڤی مقابەلە کراون بە تێکڕای هەموو تیرۆریستەکان وتویانە کە لە مزگەوت و لەژێر کاریگەری مەلاکان فیکری تیرۆریستی و جیهادمان وەرگرتووە. هەرگیز تیرۆریستێک نەیوتووە لە قوتابخانە پەروەردەی تیرۆری ئیسلامیم وەرگرتووە، هیچیان نەیانوتووە لە زانکۆکان ئەو فکرە بۆگەنەمان وەرگرتووە. تەنانەت هیچیان لە کڵێساکان پەروەردە نەکراون، بەڵکو تەنهاو تەنها لەلای مزگەوت و مەلاکان.

مزگەوتەکان پێویستە لەم قۆناغەی شەڕدا دابخرێن. یان لەجیاتی مەلاکان و وتاری ئایینیی، پێویستە کەسانی نەتەوەیی لە مزگەوتەکان وتاری نەتەوەیی و جەنگی بڵێنەوەو خەڵک هان بدەن بۆ بەرگری لە خاک و وڵات. وە سرودی نەتەوەیی و نیشتیمانیی لە میکڕۆفۆنەکانی مزگەوتەکان لێبدرێت.

شتێکیتر کە زۆر گرنگە ئاماژەی پێبدەم، کە کەم کەس هەستی پێئەکات. بۆ ناسینەوەی سیخوڕ. ئەویش ئەوەیە پێش ئەوەی بەشار ئەسەد بڕوخێت مەلا هەڵۆ لە مقابەلەیەکدا پێشبینی هەموو ئەو ڕوداوانەی کرد کە ڕوویاندا، دیارە لەسیاسەتدا ئەوە واردە کە پێشتر لەلایەن وڵاتە دەستڕۆیشتووەکان پیلان بۆ هەموو ڕوداوەکان داڕێژراوەو بە سیل سیلە یەک بەدوای یەکدا، هەموویان ئاگادارن لە داهاتودا چی ڕووئەدات، جا زۆر جار ئەو وڵاتانە بەشێک لە زانیاری پێشوەختە بە مەلا سیخوڕەکانیان دەڵێن، بۆئەوەی مەلاکان ئەو پێشبینییانە

بڵاوبکەنەوە بڵێن قورئان و حەدیس و پێغەمبەر پێشبینی ئەو ڕوداوانەی کردووە، ئیتر ئامانج لەوە ئەوەیە کاتێک دوای ساڵێک ڕوداوەکان ڕوودەدەن، خەڵکی متمانەو ملکەچ بوونی تەختریان هەبێت بەو مەلایەی ئەو پێشبینییەی کردبوو وە لەمەودوا متمانەی تەواو بە قسەکانی دەکەن و هەرچی ئەو مەلا تەڵەکەبازە بیڵێت خەڵک گوێڕایەڵی دەبن. ئینجا لەوکاتەیا کە مەلاکان بە سەدان پیلانی دوژمن توانیویانە متمانەی موتڵەقی خەڵکی بەدەست بێنن، ئینجا مەلاکان دەن و فتوایەک وەکو ژەهر بەقورگی خەڵکی ساویلکەدا شۆڕدەکەنەوە دژی میللەت و وڵاتی خۆیان فتوا دەدەن. ئایینیش بەهێزترین چەکە کە لێیەوە کۆنترۆڵی میللەتێک بکرێت. بۆیە مزگەوت و دین و ئیمامەکان مەترسیدارترین ڤایرۆسی ناو جەستەی کوردن.

مەلا هەڵەش پێشتر لەڕێگای دەزگا هەواڵگرییەکانی خۆیەوە زانیاری هەبووە کە لەختوەی یەکەمدا دەستی ئێران لە سوریا دەبڕدرێت و دواتر حکومەتی سوریا دەڕوخێت و دواتر سوننە توندڕەوەکان لەسوریا دێنە سەر حوکم و ئینجا هەوڵ دەدەن کە دەسەڵاتی کورد لە سوریا لەناوبەرن. کە ئەو کوردەکان بە مارکسی و بێدین وەسف دەکات. هەروەها تەنانەت مەلا هەڵە ئەو جەلانییەی سەرۆکی ئێستای سوریا کە پێشتر گەورە تیرۆریستێکی داواکراوبوو، ئەو بەو سەرکردە ئیسلامییە ڕاستەقینە دەزانێت کە تەنانەت قورئان و حەدیسی پێغەمبەر پێشبینی هاتنییان کردووەو دەڵێت گوایە لەسەر دەستی جەلانی دەسەڵاتی خەلافەتی ئیسلام دەگەڕێتەوە. ئەگەرچی ئەوە خەونە، چونکە چۆن مەلا هەڵە سیخوڕی جەلانییە، ئاوهاش جەلانی سیخوڕی ئیسرائیلە، ئیسرائیلیش هەرگیز ڕێگە نادات خەلافەتی ئیسلام بگەڕێتەوە.
مەلاکان هەموویان ڤایرۆسی ناو کۆمەڵگان، بەڵام مەترسیدارترینیان ئەوانەن کە سیخوڕی سەر بە دەزگا هەواڵگرییەکانی دووژمنن. ئەگینا تەنانەت مەلا ڕاستەقینەکانی ئیسلامیش دووڕوون.
سەیرکەن دووڕوویی پیاوانی ئایینی، لێرەدایە کە ئەو مەلا ساختەچیانە دەڵێن: لە دیندا ناچارکردن نییە، وەلێ ئەوەی وازی لە دین هێنا دەبێت بکوژرێت. ئەوان هەم دەڵێن خوداوەند جوانەو کەیفی بە جوانی دێت، کەچی ژن ناچار دەکەن جوانی ڕووخسارو قژیان بشارنەوە. مەلا دووڕووەکان لەلایەک دەڵێن بە ئەوپەڕی میهرەبانی و برایەتی و ئاشتی مامەڵە لەگەڵ بێدینەکان بکەن، بەڵام لەهەمان کاتدا ئەگەر ملکەچ و سەرشۆڕی ئەمە نەبوون لە ملیان بدەن.
مەلا تیرۆریستەکان گەنجان بە سێکس و حۆری ئەودنیا بۆ جیهاد هاندەدەن و خۆشیان تەڵەی بۆ ژنە جوانەکانی ئەم دونیایە دادەنێن.
یەکێکیتر لەو مەلا تیرۆریست و سیخوڕانە، پرۆفیسۆر د.علی قەرەداغی

سەرەکی یەکێتی زانایانی ئیسلامی جیهان. عەلی قەرەداغی یەکێکیتر بوو لەم بارودۆخەی شەڕدا دژی میللەتی خۆی و لە بەرژەوەندی سوپا تیرۆریستەکەی سوریا فتوایدا. پێویسته داواکاری گشتی بە تۆمەتی پشتگیری تیرۆریستان بەپێی ماددەی چواری تیرۆر لەیاسای سزادانی عێراقی تۆمەت بداتە پاڵ تیرۆریست عەلی قەرەداغی. وە دەست بەسەر پڕۆژە
بازرگانیەکانیدا بگیرێت کە هاوکاری تیرۆری پێ دەکات.
عەلی قەرەداغی ناوی چووە مێژووەوە وەکو خائینێکی نیشتیمانی.
پێویستە هەرکەسێک و لەهەرشوێنێک بۆی ڕەخسا تفبارانی بکەن و سوک بکرێت.

- شەڕەفی ژنی کوردو ژنی بەشەڕەف. خاڵێکیتر کە گرنگە لەم قۆناغەدا بکرێت ئەوەیە،
وەکو ئیدانەکردنێکی ئایدۆلۆژی و شەڕێکی فیکری پێویستە ژنانی کورد لەچک و حیجابەکانیان فڕێبدەن و کەزیەکانیان ئازاد بکەن لەژێر لەچکی پیسی کولتوری عەرەبیدا. چیتر ژنان پیویست ناکات کەزی و قژی ژنانەیان لەژێر حیجابی ئیسلامییدا بشارنەوە. قژەکانتان بەڕەڵا بکەن. کەزیەکانتان بهێننەوەو بیکەنە ملی مەلا تیرۆریستەکان و بیانخنکێنن. پێویستە بەدەست و کەزی کچانی کورد، مەلا تیرۆریستەکانی هاوشێوەی مەلا مەزهەرو مەلا هەڵۆو عەلی قەرەداغی لەسێدارە بدرێن وەکو خائینی نیشتیمان.
مەلا مەزهەر یان مەلا مەزە لەلای قەبری سوڵتانەکانی عوسمانی وەکو گوێ درێژ ز□□□ ز□□□ دەگریا. بۆ ئەو ئیمامانەی عوسمانی کە وڵاتی ئێمەیان داگیر کردبوو و زوڵمیان لە ژنەکانمان دەکرد. بەڵام سوکایەتی بەو کچە شەڕڤانانە دەکات کە دژی تیرۆریستە ئیسلامیە توندڕەوەکان شەڕیان کردو شەهید بوون و یەکێک لە کچە شەهیدەکان لە بینایەکی بەرز فڕێدرایە خوارەوە.
ڕێک هاوشێوەی مەلا مەزهەر لە ڕابردودا کاتێک تورکە عوسمانییە تیرۆریستەکان هاتن کوردستانیان داگیرکرد، عوسمانییەکان پێشتر سیخوڕێکیان دروست کردبوو کە مەلایەکی بەناوبانگی ئیسلامی بوو، بە ناوی مەلای خەتێ، ئەو مەلا سیخوڕە ئەوکات فتوایەک دەدات و دەڵێت عوسمانییەکان موسوڵمانن و حەرامە شەڕکردن دژی ئەوان، هەرکەسێک بەرگری لە کوردستان بکات و شەڕ دژی عوسمانییەکان بکات تەڵاقی ژنەکەی دەکەوێت و

لە ئیسلام دەردەچێت و کە مرد دەچێتە دۆزەخ، ئیتر بەوجۆرە موسوڵمانانی نەخوێندەواری کوردی ئەوسەردەم بەرگریان نەکردو تیرۆریستە تورکە عوسمانییەکان وڵاتی ئێمەیان داگیرکردو چەندین سەدە حوکمیان کرد لەسەر خاکی ئێمە، مەلای خەتێش وەکو سەرشۆڕێک و ڕووڕەشێک ناوی چوویتە مێژووەوە. ئێستاش مێژوو خۆی دووبارە دەکاتەوە و مەلای خەتێ زیندو بووەتەوە و لەسەر دەمی مەلا هەڵۆو مەلا مەزهەرو عەلی قەرەداغی و هاوشێوەکانی قسە دەکات.

چەپاوی نەوەی ئوممەیە و بەقەکانی ئەردۆغانی جوولەکە.. ستار ئەحمەد

مێژووی نەوەی ئوممەیە، مێژوویەکی چەپاوی و زەلکاوییە، کە لە ئەبووسوفیانی کافرەوە دەست پێ دەکات و تا دەگاتە ئەردۆغانی پاشکۆی یەهود، تەنها یەک پەیامی هەبووە: خیانەت و خوێنڕێژی. ئەم تاقمە بێ دینە، کە لە بنەڕەتدا دوژمنی ڕووناکی بوون، هەرگیز دەیان بە حەق لێنەداوە. ئەبووسوفیان تەنها کاتێک سەری کڕنۆشی برد، کە شمشێری حەقی لەسەر مل بوو، بەڵام ژەهری کینەی لە دەمارەکانیدا هێشتەوە بۆ ئەوەی بیداتە دەست مەعاویەی کوڕی.
مەعاویە، کە زۆڵێکی مێژوویی و فێڵبازێکی بێوێنە بوو، بناغەی دەسەڵاتێکی دانا کە تەنها لەسەر درۆ و بێناموسی وەستابوو. ئەو نامەردە نەک هەر پەیمانی ئاشتیی شکاند، بەڵکوو بە ناردنی ژەهر بۆ ناو ماڵی ئیمامی حەسەن و کڕینی ویژدانی جەعدەی کچی ئەشعەس، نەوەی پێغەمبەری شەهید کرد. “مەعاویە ئەو نامەردە بوو کە پەیمانی ئاشتیی بەست، بەڵام هەموو پەیمانەکانی شکاند و مەرجەکانی ژێرپێ خست...” تا کورسییەکەی شامی بۆ بپارێزرێت. ئەم ڕقە کۆنەیە لە کەربەلا گەیشتە لووتکە، کاتێک یەزیدی کوڕی مەعاویە، ئیمامی حوسەینی بە تینوێتی سەر بڕی. یەزید نەک هەر خوێنی ڕشت، بەڵکوو سوکایەتیی بە تەرمەکان کرد و ئابڕووی ماڵی پێغەمبەری بە دیلی

برد؛ ئەمە پەڵەیەکی ڕەشە کە تا قیامەت لە ناوچەوانی نەوەی ئوممەیە پاک نابێتەوە.
ئەمڕۆش ئەو چڵپاوە مێژووییە گەیشتووەتە سێڵاوە وێرانکەرەکانی ئەردۆغان. ئەردۆغانی نەفرەتی، کە وەک سەگی دەستی جوولەکە کار دەکات، هەمان بیری ئوممەوی پەیڕەو دەکات. ئەو بە ڕۆژ لافی ئیسلامەتی لێ دەدات و عەرەبە فریودراوەکان لە دەوری خۆی کۆ دەکاتەوە، بەڵام لە ڕاستیدا هەموو هەوڵێکی بۆ پاراستنی بەرژەوەندییەکانی زایۆنیزمە لە ناوچەکەدا. ئەردۆغان وەک میراتگری عوسمانییەکان، هەمان ئەو ڕقەی بەرامبەر بە کورد و شیعە هەیە کە یەزید و مەعاویە هەیانبوو. ئەو بێناموسییەی ئەردۆغان بەرامبەر بە خاکی کوردستان دەیکات، لە بۆردومانکردنی بێتاوانەکان و سووتاندنی گوندەکان، در□□ژکراوەی هەمان ئەو ستەمەیە کە عوسمانییەکان بە ناوی ئایینەوە ئەنجامیان دەدا.
لە هەمووی قێزەونتر، ئەو تاوانە گەورانەیە کە ئەمڕۆ بە ناوی "خوای گەورە"وە بەرامبەر بە گەلی کورد و شەڕڤانە قارەمانەکان ئەنجامی دەدەن. شەڕڤانانێک کە بە سنگی بەتاڵ بەرگری لە خاک و کەرامەتی مرۆڤایەتی دەکەن، دەکەونە بەر هێرشی دڕندانەی بۆقەکانی ئەردۆغان و چەتە ئومم□وییەکان. ئەوانەی خۆیان بە موسڵمان دەزانن، بەڵام لە ڕاستیدا وەک یەزید خوێنڕێژن، بە ناوی پیرۆزی ئایینەوە گەنجانی کورد شەهید دەکەن و خاکەکەیان وێران دەکەن. ئەمە ئەو بێڕێزییە گەورەیە کە نەوەی ئوممەیە بەرامبەر بە حەق دەیکەن؛ ئایین دەکەنە چەکێک بۆ کوشتنی ئەو قارەمانانەی کە تەنها تاوانیان پاراستنی نیشتمانەکەیانە.
لە لایەکی ترەوە، دەبینین جاش و پاشکۆکانی تری ئەم بیرە، وەک "ئەحمەد شەرع" (جۆلانی)، بە هەمان شێوازی سەدامی خوێنڕێژ هەڕەشە لە شیعەی عێراق دەکەن. ئەحمەد شەرع، کە پەروەردەی قوتابخانەی کینەی ئوممەوییە، دەیەوێت ئەو تاوانانە دووبارە بکاتەوە کە سەدام بەرامبەر بە شیعە ئەنجامی دا؛ لە گۆڕە بەکۆمەڵەکانەوە تا پاکتاوی ڕەگەزی. ئەوانەی حوسەینیان سەر بڕی، ئێستا لە ڕێگەی ئەحمەد شەرع و ئەردۆغانەوە دەیانەوێت هەمان کارەسات بەسەر گەلانی ئازاددا به□ن□ن. سەدام چۆن بە هەزاران گەنجی شیعەی زیندەبەچاڵ کرد، ئەمانیش بە هەمان خەونەوە دەژین، بەڵام مێژوو نیشانی داوە کە حەق هەرگیز نامرێت.
نەوەی بەنی ئوممەیە و عوسمانییەکان هەمیشە کلکی بێگانە بوون. ئەوان بۆ پاراستنی تاج و تەخت، ئامادەن ناموس و خاکی خۆیان بە جوولەکە بفرۆشن. ئەردۆغان کە ئەمڕۆ خۆی وەک پارێزەری موسڵمانان نیشان دەدات، لە پشت پەردەوە دەستی لەناو دەستی دوژمنانی

حەقدایە. ئەم تاقمە تەنها لە کوشتن و خیانەتدا شارەزان. بەڵام با ئەحمەد شەرع و ئەردۆغان و هەموو پاشماوەکانی یەزید بزانن، کە خاکی عێراق و کوردستان و خوێنی سووری شۆڕڤانان هەرگیز نابێتە جێگەی پیسی و چەپاوی ئەوان. مێژوو جارێکی تر ئەو مارە ژەهراوییانە پان دەکاتەوە و هەموویان دەخاتە هەمان ئەو زبڵدانەی کە ئەبووسوفیان و مەعاویە و سەدامی تێدایە. حەق هەمیشە سەردەکەوێت و ڕووی ڕەشی ستەمکاران هەر بە ڕەشی دەمێنێتەوە.

ستار ئەحمەد

خوشک و براکانم.. سمکۆ ئەحمەد ڕەشید

برایەکم هەیە لە بۆکان،
قۆڵێکی قرتاوە و قاچێکی دەستکردە
بە نیو دەستنوێژ دەچێتە سەر بەرماڵ و
فریشتەکانی خوداش ورد ورد گوێی بۆ ڕادەدێرن
برایەکی دیکەم هەیە لە ئامەد،
دەستی ڕاستی پلاستیکە
بە دەستی چەپ سڵاوی خەڵک وەردەگرێتەوە و
تەوقەش دەکات
کەچی فریشتەی سەر شانی چەپی
هیچ گوناهێکی بۆ نانووسێت
برایەکی تریشم هەیە لە هەڵەبجە
سیی و حەوت ساڵە
هەردوو چاوەکانی شووشەن
بە پێڵینەوە لە شەقام و گۆماوەکان
خودا خۆی فریشتەیەکی بۆ دەنێرێت
بۆ ئەوەی بن باڵی بگرێت
خوشکێکیشم هەیە لە کۆبانێ

دوژمن هەموو کاتەکانی لێ بردووە
کاتی خەوتن
کاتی خواردن
کاتی پیاسە
کاتی چوونە بەر ئاوێنە
کاتی سەر هەڵبڕین بۆ ئاسمان و
لاواندنەوەی دێڕێک ئەستێرە
کاتی زینکردنی ئەسپی خەیاڵێک و
فڕین بۆ ناو ئاسۆی ئەوین
کاتی خواردنەوەی دوو قوم گۆرانی
کاتی دانیشتن و گەرمکردنەوەی یادێکی بەستوو
خوشکێکم هەیە لە کۆبانێ
دوژمن هەموو کاتەکانی لێ زەوتکردووە
بەکاتەکانی نوێژیشەوە
کەچی فریشتەکانی خودا هەتا ئێستا
لەگوڵ کاڵتریان پێ نەگوتووە
سوپاس بۆ میهرەبانیت
خودای کورد

سمکۆ ئەحمەد ڕەشید

جــــاڕێک بۆ نیشتمــــان.. نەوزاد بەندی

وەک جلی جەژن وابوویت، نیشتمان ..
ئەبوو چەند ڕۆژێ بتپۆشم و
دوای ئەوە جلە ناشیرینەکانم لەبەر بکەمەوە ..
وەک جێگایەکی بێ ناونیشان ..
ئەو هەموو ساڵە بەدواتا گەڕام و
نەمدۆزیتەوە ..
نازانم به چ ڕوویەکەوە ، نەخشەیەکم بۆ کێشاوی و
ئاڵایەکم لەسەر داکوتاوی ؟

وەک ئاسمانێکی بێ ئەستێرە،
تۆز و خ□م لێ بوو بە خۆر و مانگ ..
وەک مناڵێکی هەتیوخانە،
پۆلیسی بەردەرگام لێ بوو بە باوک ..
باجی چێشتلێنەرم لێ بوو بە دایک ..
وەک جوجەڵەیەکی کێڵگەی مریشک،
هەزاران دایک و باوکم هەبوو ،
به بێ هیچ دایک و باوکێکیش ..
وەک وێنەکێش ،
بە ڕەنگەکان سکێچی نیشتمانم دروست ئەکرد و
کەس لێی نەئەکڕیم ..
هەر کەسێکیش هەڵئەسا بۆی ئەدڕیم ..
وەک ناوساجی خێر وابوویت، نیشتمان ..
قەت تێر نەبووم لێت ..
وەک گورگێک وابوویت ، نیشتمان
قەت ماڵیی نەبوویت پێم ..
وەک لە ئاسماندا بژیم ،
خاکێک نەبوو تیایدا پاڵدەمەوە ..
وەک پاشماوەی باراناو ..
وەک پەرداخێکی شکاو ..
چەندین جار گسکیان لێدام بۆ سنوورەکان ..
چەندین جار سەرم هەڵگرت بۆ ووڵاتە دوورەکان ..
لە قۆڵی کۆمۆنیستەوە ..
لە باڵی ئیسلامییەوە ..
لە کڵاوڕۆژنەی دیموکراسییەوە ..
لە سەر مێزی دانوستانەوە ..
لە هەموو ڕێبازەکانی
زەوی و ئاسمانەوە ..
هەوڵمدا و .. پێک نەگەیشتین ..
خوێنم چۆڕا ..
بە هەر چوار لادا تەقەم کرد ..
تا دەهات دوورتر ئەکەوتینەوە و
لێک نەگەیشتین ..
ئێستا نازانم تۆ لە کوێیت و
من هی کێم ..
نازانم تۆ ڕائەکەی لە دەستم
یان من بۆ لای تۆ دێم ..

نۆستاڵجی.. شیعری کەنعان مدحەت

لە تەنیشت (پەیکەرە کاژێری) زانکۆدا، چاو□□تم
وەک کۆنە دەزگیرانی- خوێندکاری –
پەنجا ساڵی بەر لە ئێستات
قۆڵ لە قۆڵ سرک و زیت
بە کۆڵانە تەسک و تروسکەکانی
شاری کۆنا
جارانا□ ل□ژ بینەوە
ماچێ لە تۆ و دە و بیست لە من
میلی تەمەن بەرەو دواوە و
دواتر..
بگەڕێنینەوە
ئەی دڵدارە دێرینەکەم
ئاخۆ ئەزانی ئەم ساتە چاوەڕوانیانەی
پێت بەخشیوم
لە دۆخی یەکەم ژووان شڵەژاوترە؟
ئەڵێی؛
چی هاموشۆکەرە
گوێی لە ترپەی دڵمە
چاولێکەرانم هەر بە ئارەقەی
سەر توێڵمەوە نەوەستاون
ڕەنگ و ڕووخسارم زەرد هەڵگەڕاوە
گوڵە سپی□کانی دەستم جا شەکەریی و
جا لیمویی دێنە چاوم
یا وەک بڵێی
هیچم بە دەستەوە نەبێ و
جار جاریش تۆی
بە دوو دەستم بەرزت دەکەمەوە
باڵەفڕێ بگری و
بە زەویا قەت نەنشێیتەوە

بێگانـەنەواز.. شـاعیر عیمـاد خۆراسـانـی.. وەرگێڕانـی لە فارسییەوە شەهلا نوری

دڵم ئاڵۆزە، ما یەی نازە هێشتا
مەلی باڵسووتاو، لە چنگی بازە هێشتا
گیان گەیشتە سەر لێو، بە لێوی یار نەگەیشت
دڵ وەڕەز بوو، ئەو هەر خەریکی نازە هێشتا
گەرچی لە خۆم بێگانە بووم و، شێتی عیشق
یار عاشق کوژ و بێگانەنەوازە هێشتا
بووم بە خۆڵ و ئاوی نەکرد بە بڵێسەی دڵم
بێخ□ بەر لە حەسرەتی خاوەن نیازە هێشتا
گەرچی هەر ساتێ فرمێسکی چاوم بە دادم دەگات
دڵی شەیدام لە نێو سۆز و گدازە هێشتا
شار خەوتووە، من و پەروانە و شەم بێدار
چیرۆکی ئێمە و دوو سێ دێوانە نوقمی ڕازە هێشتا
گەرچی ڕۆیشتی، حەسرەتی ڕووت لە دڵ نەڕۆیشت
دەرگای ئەم ماڵە بە هیوای تۆ وازە هێشتا
ئەمە چ سەودایەکە "عیماد" لە سەردایە؟
ئەمە چ سۆزێکە لە پەردەی سازە هێشتا؟

وەرگێڕانی لە فارسییەوە شەهلا نوری
غەزەلی بێگانەنەواز
شاعیر عیماد خۆراسانی

بەدەنگیی جوولەکەکان سەبارەت بە ڕۆژئاڤا.. ئازاد حەمە*

بۆ بەندە مشتومڕاویترین بابەتی سیاسیی، لەم هەلومەرجە ناساغەی ڕۆژئاڤا تێیکەوت، کە ئەمەی کوردی لە گشت شوێنێک سەرقاڵی خۆیکرد، تەنها هەڵوێستی نامەردانەی ئەمەریکایەکان نەبوو، بەدەنگیی جوولەکەکانیش بوو. ئەم بەدەنگییە گشت ئەو بەدەنگیانەی دیکەی بیرخستمەوە لە ڕابردوودا سەبارەت بە بەسەرهاتە تاریکەکانی کورد پیادەکراون(لەباربردنی سیاسیانەی کۆماری مەهاباد، تواندنەوەی شۆڕشی گوڵان، پشتگوێخستنی زەبرەکانی بەعسیزم بەرامبەر بە کورد و....).

پێشتر، لە کارە تیۆرییەکانمدا، هێمام بە ئەوە کردووە، بەدەنگیی نە بەلایەنە و نە هەتاهەتایە؛ وەکیتر پێیشە لە ئاماژە و گوتنی نەگوتراو. ڕاستە بەدەنگیی سوودی خۆی هەیە و بەدەنگەکانیش بەزۆری گەشەگیرن، وەلێ ئەمە تا ئەو شوێنە تەندروستە، کە بەدەنگیی ڕەها نەبووە؛ بەدەنگیی جوولەکەکان سەبارەت بەو دۆزە سیاسییەی ڕۆژئاڤا، کە پڕە لە زیان ڕەهایی لێدەتکێ.

ئێستاشی لەگەڵە بێت، لە چاوەڕوانی ئەوەداین، تەقەلایەک بۆ گوزارەکردن، فۆرمێکی تر لە دەربڕین لەلایەن جوولەکەکانەوە سەبارەت بە دۆزی کوردانی ڕۆژئاڤا بەڕێوە بێت. جوولەکەکان، کە خۆیان قووربانی پەلاماردان و داگیرکاریی و بەکاربردنن دەبوو بەفۆرمی لەو دۆخە ناهەموارە بەنەگە، کە لە شارەکانی ڕۆژئاڤا دەگوزەرێت.

گومانیناوەت، بەدەنگیی نەبوونی گوتنە، ماناداریش هەردەم لە قسەنەکردندا هەبووە، بەڵام بەدەنگیی جوولەکەکان لە سەرانسەری جیهان خۆی وەک کردەیەکی پووچ و بێمانا نمایشکرد. لەبەرئەوەی نەگوتن هەڵوێستە، بە ئەمە بەدەنگی جوولەکەکان برینی سیاسیی لەگەڵخۆیدا هێنا.

هزرەڤان و ڕۆناکبیرە گەورەکان، کە زۆرینەیان جوولەکە بوونە، هەردەم لەڕێگای تێهزرینەکانیانەوە زەمینەیان بۆ تێڕامانی قووڵ و فەرمیتر لە بیرکردنەوە خوڵقاندووە، ئەوان بوون دەیانگوت لە کاتی غەدر و نادادییەکاندا ئاسان نییە بەدەنگیی. بۆیە لەم چرکەساتە، بۆ ئەمەی کورد، بەدەنگیی جوولەکەکان ناشرینە و وەک باشەیەک تەماشاناکرێت. ئەوەی لەمحاڵەتەدا شتەکان سەرلەبەردەگەڕێت خودی دەنگە(گوتنە). بەڕێی دەنگی جوولەکەکان هێزە و زۆر شت لە دۆزی ڕۆژئاڤا دەگۆڕێت؛ دەنگیان مانادارییە و هیوای لەسەرهەڵدەچنرێت.

بێدەنگیی جوولەکەکان سەبارەت بە ڕۆژئاڤا وایلێکردم ڕقم لە بێدەنگیی ببێتەوە؛ وەک دیاردەیەکی چەپەڵ و ناخۆشەویستیش تەماشایکەم. بە پێچەوانەی ئەوساکانی بێدەنگییەوە، کە جوانی و شکۆی تیایە، بە ئەمڕۆی ئەمە چەنەبازیی و زۆربەی جوولەکەکان پێویستبوو. دەمانخواست جوولەکەکان بە ژاوەژاو و چەنەچەنی سیاسیی کاسمانکەن و دونیا لەو زوڵمە بەئاگابهێنن لە ژەنرالە مەزڵوم دەکرێت. داخیگرانم، ژەنرالە مەزڵوم تەنیا و خەمۆک کرا. هیچ شتێکیش لە خەمۆکی سیاسیی مەترسیدارتر نییە؛ ئەمەیان لەڕووی مێژووییەوە، لەدەرزەمانەوە جوولەکەکان چەشتوویانە. خەمۆکیی وا گەلێ تەنها داڕمانی دەروونی و پەشێویی لەگەڵ خۆیدا ناهێنێت، پێش هەموو شتێک داڕمانی سیاسیی و ماڵوێرانیی نەتەوەیی لەگەڵ خۆیدا دەهێنێت.

کاشکە جوولەکەکان (ژورنالیست و سیاسیی و ڕوناکبیرانیان) سەبارەت بە ڕۆژئاڤا چەنەیانلێدەدا، گرنگ قسەیاندەکرد و زیادەڕۆییان لەسەر دۆزی ڕۆژئاڤا لە گوتندا دەکرد. لەم حاڵەتەدا چەنەچەن و زۆربەی جوولەکەکان دەبووە دەرفەتێک بە جۆرێکیتر لە بیرکردنەوە، هاتنەکایەوەی گوتنی سیاسیی دیکە.

گومانم نییە، بێدەنگیی شکۆی خۆی هەیە، بەتایبەتی لەو کاتانەی گوتن، دەنگ، هیچ ناگۆڕێت. وەلێ بە ئەم ساتەوەختەی ئێمە شکۆداریی لە زۆر گوتندایە، بەتایبەت گوتنی ئەوانەی(جوولەکەکان بە نموونە) شتەسەرەکییەکان سەرلەبەر قەپدەکەنەوە. لێرەدا لەگەڵ تێگەیشتنەکی نیتچەدام: ئەو ڕاستیانەی بێدەنگدەکرێن ژەهراویدەبن. بەڵێ، یەک دونیا ڕاستی لە هەردوو گەڕەکی شێخ مەقسود و ئەشرەفییە نێژران. پێویستمان بە قوڕگەکی جوولەکانە هەبوو چەنەبازیی و زۆربەی بەسەر ڕاستییەکانەوە بکات، وەلێ درێغا و حەیف نەکرا.

ئەوەی بیرمەندە جوولەکە ئەوروپاییە بلیمەتەکان لە سەدەکانی ڕابردوودا کاریانپێکرد داهێنانی چەمکگەلێکی وەک: یەکترقبووڵکردن، لێبووردەیی، پێکەوەژیان یان بانگەوازی ئاشتەواریی بوون، کە بەداخەوە واخۆریکە تەنها دەبنە خواست و چۆکی داماو و لاوازەکان نەک هێزدارەکان.

ڕاشکاوانە بەمەقسە ساڵانێکە لە سۆسیال میدیای جیهانی عەرەبی، ئەمەی کورد بەوە تاوانباردەکرێین داردەستی ئیسرائیلیەکانین لەناوچەکە. لەمەشا لە ڕقلەبوونی عەرەبەکان زیاتر هیچمانلەدەستنەکەوت. ئەوەش هەر چەواشەکاریی لە دونیای سیاسەتی ناوچەکە بەدروستکردین، کە جار جار بەرپرسەکی سیاسیی جوولەکە دەیدایە شانوباڵمان؛ قسەیان لە ئاواز و هەڵپەرکە و خواردنی بەتامی کوردی دەکرد.

کەتا گوتنم لەم بارەیەوە ئەوەیە، ئەم چەند ڕۆژەی تێپەڕی دەبێت

ئەوەی فێرکردبێتیین، کە بۆ لەمەولا پێویستە زۆرترین سمینار و کۆبەند و پانێل، لە ناوەوە و دەرەوەی کوردستان، بۆ بابەتی گرنگیی دەوڵەت و چۆنیەتی دروستکردنی دەوڵەتەوە تایبەتکرێت، نەک بابەتی ڕووناکبیریانەی مردارەوەبوو.

- **ئازاد حەمە**

پرۆفیسۆر لە فەلسەفە لە زانکۆی سلێمانی

ڕۆژاوای کوردستان لە کۆلۆنیالیزمی فەڕەنسییەوە بۆ ئیمپریالیزمی ئەمریکی.. شوان ئەحمەد باپیر

ڕۆژاوای کوردستان، بەشێکی دانەبڕاوی خاکی کوردستانە و درێژەپێدەر و تەواوکەری هەردوو بەشی کوردستانی باکوور و باشوورە، ناوچە کوردییەکان بەدرێژایی پشتێنەی سنووری باکووری سووریا درێژ دەبنەوە بە کەناری سوری- تورکی. کە لە پارێزگای حەسەکە فراوان دەبێت، دووبارە درێژ دەبنەوە لە پارێزگای حەلەب، هەردوو ناوچەی کۆبانێ و سەرێ کانی و عەفرین لە خۆ دەگرێت. هەڵکەوتەی جیۆپۆلەتیکی ناوچە کوردییەکان لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا دەرخەری ئەوەیە لە سەدەی بیستەمدا ببێتە ناوەندی چاوتێبڕینی وڵاتە کۆلۆنیالیزمەکان لەسەروی هەموویانەوە بەریتانیا و فەڕەنسا، لەم نێوەندەدا دووپاتکرایەوە لەسەر بەخشینی کوردستانی سووریا، بە وڵاتی فەڕەنسا، بەگوێرەی بڕیارەکانی کۆنگرەی سان ڕیمۆ لە ٢٦ی نیسانی ١٩٢٠ بەسترا. وای لە کوردەکان کرد بە گژ ئەم هەوڵەی کۆلۆنیالیزمی فەڕەنسی بچنەوە و بەرەنگاری کورد لە دژی فەڕەنسییەکان لەو کاتەوە دەستی پێکرد، کە بڕیاری دەستگرتن بەسەر حکومەتی شا فەیسەڵ درا، فەڕەنسییەکان ڕووبەڕووی بەرەنگاری سوورییەکان بوونەوە، لە ساڵی ١٩٢٠دا لە جەنگی مەیسەلۆن سەرکردەی

دیاری کورد (یوسف العظمة)، گیانی لەدەستدا، لە ٢٤ی ٧ی هەمان ساڵدا جەنەراڵ گۆرۆی فەڕەنسی چووە نێو دیمەشق. هاودەم لە کانوونی یەکەمی ١٩٢٠، لە باکووری سووریا ناوچەی جبل الکراد- جبل الزاویة، بەسەرکردایەتی (ابراهیم هەنانۆ)، فەرەنسییەکان بەسەرکردایەتی جەنەراڵ گراندکور، بەسەرکردایەتی ٣٠هەزار سەرباز، توانییان بزوتنەوەی جوتیاران لە تەمووزی ١٩٢١سەرکوت بکەن. کوردەکان بەشێکی دانەبڕاو ڕەسەن بوونە لە بەرەنگاری کۆڵۆنیالیزمی فەڕەنسی، کە چی لە قۆناغی سەرپێکەوتنی دەوڵەتی سووریادا مافەکانیان پشتگوێخران و تەنانەت دەلیڤەی ئەوەیان نەبوو ببن بە خودان ڕێگەزنامەی خۆیان، هەندێک لە نموونەی بەرەنگاربوونەوەی شۆڕش و ڕاپەڕینەکانی کورد لە سووریادا بە هۆی سەپاندنی سیاسەتی ماندەتی فەرەنسا، دەنگی نارەزایی لای گەلانی سووری بەرزبووەوە و کوردیش لەم ڕووەوە درەغی نەکردووە، دیارترین کەسایەتی کوردی جێ دەستیان لەم شۆڕشە هەبوو ئەمانەن. (علی ئاغا زلفو، حسن الخراط- ئەحمەد بەرئاڤی- نجیب البرازی- ئیبراهیم هنانوو)، چەندان کەسایەتی دیکەش.

کورد وەک کەمینەی مەسیحی و دروزەکان نەیتوانی پشتگیریی فەڕەنسییەکان بەدەستبهێنێت، بەڵام فەڕەنسییەکان هەل و مافی فەرهەنگی و کۆمەڵایەتییان بە کورد ڕەخساند، لەم چوارچێوەیەدا کورد هەوڵیدا بە دامەزراندنی کۆمەڵەو ڕێکخراوی سیاسی و فەرهەنگی. بەنموونە، کوردی ڕۆژئاوا لەگەڵ ئەو کوردانەی دوای شکستی ڕاپەڕینەکەی شێخ سەعیدی پیران لە ١٩٢٥ لەدەست ستەم و زۆری تورک هەڵاتنە سووریا، پێکەوە توانییان (کۆمەڵەی خۆیبوون)، لە هاوینە هەواری بحمدون- دامەزرێنن، لە نێوان سالەنی (1927-1946)، ڕۆڵی دیاریان لە بزافی نەتەوەیی و فەرهەنگی کورد لە سووریا بینی و ببووە هۆی ئەوەی هۆشیاری نەتەوەیی لە ڕۆژئاوای کوردستان پەرەبسەنێت و بەرهەمێکی دیکەی ئەو ڕەوشە نوێیەی لەڕووی فەرهەنگییەوە بە کورد هاتە پێشەوە (گۆڤاری هاوار)بوو لەلایەن (جەلادەت بەدرخان) ەوە بەڵاو کرایەوە. بەڵام ئەوەی جێگەی سەرنجە هەروەک چۆن خەباتی ناسیۆنالیستی کوردانی ڕۆژئاوا لە دوای جەنگی جیهانی یەکەم لاواز بوو، لە دوای کۆتایی جەنگی دووەمی جیهانی هەر بە لاوازی مایەوە. بزوتنەوەی کوردی لە ڕۆژئاوا تائادەیەکی زۆر کەوتبووە ژێر کاریگەری بزوتنەوەی ڕزگاریخوازی لە بەشەکانی دیکەی کوردستان و سەربەخۆبوونی سووریا لە1946دا ڕەوشی کوردی بەرەو خراپتربوون برد و گورزێکی گەورەی لە ڕەوشی مافی کورد لە سووریا وەشاند، چونکە لە حکومەتی نەتەوەیی عەرەبی سوریدا بە ئاشکرا کاریان بە دورخستنەوەی کورد کرد لە بەشداری پێکردنی سیاسی و کارگێڕی لەوڵاتدا دەکرد، لەم چوارچێوەیەدا کۆمەڵێک بڕیار دران بە

بەرتەسککردنەوەی چالاکییەکانی کورد. پاش ماوەیەکی کەم لەسەربەخۆبوونی سووریا ڕەوشی وڵات تێکچوو حکومەتی سووریا لەناوخۆدا متمانەی لەدەستدا و پەرلەمان لاواز بوو، دواتر زنجیرەیەک کودەتای سەربازیی لە سووریا ڕوویدا و ڕەوشی کورد لەسایەی دەسەڵاتی سووریا تاوەکو دەهات بەرەو خراپتربوون دەچوو، چونکە سیاسەتی بە عەرەبکردن لە بوارەکانی کارگێڕیی و سەربازیی پەیڕەودەکرا.

ئەگەرچی سەرباری بەشداری کورد لە زۆرێک لە پایە گرنگەکانی دەوڵەت لە سووریادا، بەڵام دەسەڵاتدارانی سووریا، ددانیان بە مافە ڕەواکانی کورد نەدەنا، لەم چوارچێوەیەدا (پارتی بەعسی عەرەبی ئیشتراکی)، کە دامەزرا لە ١٩٤٧دا، کورد درکی بەوەکرد ئەم پارتە هەڕەشەیە بۆ سەر شوناسی نەتەوەیی و بەرژەوەندییەکانی کورد لە سووریا، بۆیە لە بەرانبەردا، عبدالحمید دەرویش و عوسمان سەبری (پارتی دیموکراتی کوردی سووریا)یان دامەزراند، وەک یەکەم پارتی سیاسی کوردی لە سووریا لە ١٤ی حوزەیرانی ١٩٥٨ دا دامەزراند.

ڕژێمە فەرمانڕەواکانی سووریا، هەمیشە بەرانبەر نەتەوەی کورد سیاسەتێکی ڕەگەزپەرستانەیان پەیڕەوی لێکردووە، بۆ نموونە بە کەمکردنەوەی ژمارەی کوردان، ساڵی ١٩٦٢ سەرژمێرییەک لە حەسەکە ئەنجامدراو (١٢٠- ١٥٠)هەزار کوردیان بێ بەش کرد لە ناسنامە بە بیانوی ئەوانە کۆچەری تورکیانە و هەوڵی گۆڕینی ناوچەکەیانداوە بە کۆچپێکردنیان و نیشتەجێکردنی عەرەب لە شوێنیان. لە8ی ئاداری ساڵی1963دا پارتی بەعسی سووریا کودەتایەکی سەربازیی لە سووریا ئەنجامدا، بەهۆی ئەو کودەتا سەربازییەوە توانیان دەسەڵات بگرنەدەست لە20ی ئاداری هەمان ساڵ حیزبی بەعس حکومەتی لە سووریا پێکهێنا و دەستوریان دانا، لەو دەستورەدا هیچ باسێکی سەبارەت بە کورد و کەمایەتییە ئیتنی و نەتەوەییەکانی لە خۆنەگرتبوو. لە ساڵی 1968دەسەڵاتدارانی سووریا هەڵمەتیکی نوێی دەستگیرکردنی کورد و سەرکردەکانی پارتە کوردییەکانی دەستپیکرد له نێو ئەو سەرکردانەی کە دەستگیرکران “صالح بەدرەدین” ئەندامی مەکتەبی سیاسی پارتی دیموکراتی کورد. کە باس لە ناسۆرییەکانی نێو زیندان دەکات لە لایەن بەعسییەکانەوە. لەسەردەمی حافز ئەسەددا ١٩٧١- ٢٠٠٠، سەرەکی سووریابووە، لە چوارچێوەی دژایەتی زمان و کولتووری کوردی لە ساڵی ١٩٨٦ زمانی کوردی قەدەغەکرا لەکاتی ئیش و کاری فەرمیدا. سانسۆر خرایە سەر ڕۆژنامە و بڵاوکراوە کوردییەکان.

ئەمەو لە ساڵی ١٩٩٢دا پشتێنەی عەرەبی (الحزام العربی)، وەک سیاسەتێکی ڕەگەز پەرستانە پەیڕەوکرد بەدرێژایی سنووری سووریا لەگەڵ عێراق – تورکیا. بە ئەوەی لە نێوان ناوچە کوردییەکان چەند

ناوچەیەکی عەرەبی دروستبکرێن، ببنە ڕێگر لە بەردەم بەیەکەوە بەستنەوەی ناوچە کوردییەکان، بە قووڵایی ٥کم، کرین و فرۆشتنی زەوی یاساغ کرا. بەڵام دوای نەمانی دەسەڵاتی بەعس لە دەقەرە کوردییەکان هێزە کوردییەکان لە سووریا کەتاییان بەم هەوڵەی دەسەڵاتدارانی بەعس هەڵنا. ئەوەی لێرەدا خستمانەوو بەرکەڕێکی بچووک بوو لە ڕەشی کوردانی سووریا لە چەندین سەردەمی جیاجیادا، ئەوەی ئێستا دەگوزەرێت لەسەر گۆڕەپانی سیاسی وڵاتی سووریا لە بەرچاونەگرتنی هەوڵی نەتەوەکانی دیکەیە لە سووریا لە ئاواکردنی وڵات و نەهێشتنی ترسناکترین ڕێکخراوی توندڕەوی (ڕێکخراوی داعش) لەسەر دەستی نەتەوەی ڕەسەنی خاکی سووریا ئەوانیش کوردەکان بوون، کە

مەزڵوم کۆبانێ یاخود مەزڵوم عەبدی، فەرماندەی گشتیی هێزەکانی سووریای دیموکرات (هەسەدە)، لە ٢٣ی ئاداری ٢٠١٩دا بە فەرمی کۆتاییهاتنی “خەلافەت”ی ڕێکخراوی تیرۆریستی داعشی لە باغۆزی سووریا ڕاگەیاند. ئەمەش دوای شەڕێکی درێژخایەن و بە پشتیوانی هاوپەیمانی نێودەوڵەتی هات، ئەگەرچی ئەمریکا وەک هاوبەشێک لە هێزە کوردییەکانی دەڕوانی، بەڵام ئەوەیان ستراتیژ و پلانی ئەو کاتیان بوو، بەهۆی بوونی زلهێزێکی دیکە لە سووریا ئەویش ڕووسەکان بوون، ئەوانیش لە هەوڵی جێکەوتکردنی پلانەکانی خۆیاندابوون لە ناوچەکەدا، بەڵام بە ڕووخانی دەسەڵاتی بەشار ئەسەد لە ٨ی ١٢ی ٢٠٢٤دا، کە ٥٣ ساڵ بوو لە دەسەڵاتدابوون ئیتر ڕووسیا هاوپەیمانێکی لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست لە کەمبووەوە گەرچی کوردەکان ویستیان ئەوە بوو، کە سیاسەتێکی جێرەک لە پارسەنگی بگرنەبەر بەرانبەر ئەمریکا و ڕووسیا، بەڵام ڕووداوی داگیرکردنی عەفرین لە ١٨ی ئاداری ٢٠١٨دا لەلایەن داگیرکاری فاشیستی تورک و هێزە پێکسییەکانی، ڕووسیا هێزەکانی خۆی لەم کانتۆنەدا کشاندەوە و هەڵوەستی ئەوتەیان نەبوو، هاوشەوەی ئەمریکا تەنها لە نیگەرانی زیاتر چی هەوڵێکی دیکەیان نەدا بە بەرگرتن بەو هێرشە بەربەرییە، لەلایەکی دیکەوە ئەمریکا لە دوای هاتنەسەر کاری دۆناڵد ترەمپ بۆ جاری دووەم، مەترسی لای کوردەکان سەری هەڵدایەوە چونکە لە ماوەی فەرمانڕەوایەتی یەکەمینیدا هەریەکە لە ناوچەکانی گرێ سپی و سەرێکانی گڵۆپی سەوزی بە تورکیا هەڵکرد و تورکیاش سەرکەوتووبوو لە دەستگرتن بەسەر ئەم دوو ناوچەیەدا، گەرجی کوردەکانی ڕۆژاوا لە هەوڵی بەردەوامیدانبوون لە هێشتنەوەی پێوەندی دۆستانەی نێوان هێزەکانی سووریای دیموکراتیک و ئەمریکا، بەڵام دەبوایە کوردیش لەوە دڵنیابان کە ئەمریکا وەک ستراتیژی دوور مەودا بەڵێنی پاراستنی بەکوردان نەدابوو، بۆیەشە کوردەکان دەبوایە بە پلەی

یەکەم لە هەوڵی تۆکمەکردنی ناوچە سنووریەکانی خۆیان و ناوچە کوردنشینەکاندابوونایە لە زۆربەی ڕوووەکانەوە، چونکە لەلایەکەوە لەژێر گوشاری تورکیادابوون و لەلایەکی دیکەوە هێزە پڕۆکسییەکانی دیکەی ئۆپۆزسیۆنی سووریا لە چاوەڕوانی دەلیق□ی□کدابوون، کە دووبارە کۆنتڕۆڵی ناوچەکانی ژێر دەسەڵاتی هەسەدە بکەن، ئەوەش لەدوای پاڵپشتییە زۆرەکان کە بەره□قبوون بۆیان لە هەریەکە لە وڵاتانی عەرەبی (قەتەر، سعوودیە)، و داینەمۆی هاندانیان بۆ بەرتەسککردنەوە و نەهێشتنی ڕۆڵی هەسەدە لە سووریای دوای بەشار ئەسەد، بریتییە لە دەوڵەتی تورکیا، کە ئارەزووی گەڕانەوەی هەژموون و پێگەی خۆیەتی بۆ ناوچە هەمەجۆرەکانی سووریا، بەڵام ڕای گشتی زۆرێک لە ناوەندەکانی بڕیاری جیهانی بەتایبەتی دۆستە کوردییەکان لە زۆرێک لە وڵاتان لە هەوڵی وەستانەوەدانە دژ بەو هێزە تیرۆرستانەی کە خاکی ڕەسەنی کوردان بە ئامانج دەگرن، ئەوەی لە ئێستادا مایەیی خۆشحاڵی کوردانە بریتییە لە دروشمی وەکه ه□قی و یەکانگیری نێوان کوردانی هەر چوار پارچە و کوردانی تاراوگە کە بە خۆپیشاندانەکانیان شەقامی ئەورووپی و جیهانیان هەژاندوە لە پێناو پاراستنی کورد و دەستکەوتەکانی لە ڕۆژاقا، چونکە بەرخودانی کوردان نادیدە گیراوە بەجۆرێک لە جۆرەکان لە لایەن هاوپەیمانەکانەوە، لە سەروی هەمووانەوە ئەمریکا، هەروەک ڕوونە، کە ئەفسانەی تێکشکاندنی داعش لە سەر دەستی بەرخودانی کوردان هاتەجێ، کەچی لە پڕێکدا هێزە بە ناو ناڕەزاییەکانی سووریا بەربوونە گیانی کوردان و خەریکبوو کارەسات بخوڵقێنن بەرانبەر نەتەوەیەک کە ئەوانی پاراست لە هەژمونی داعش کەچی زۆر بێ ئەرزشانە لە نەتەوەیەکی سێجار جار ستەمدیدە جارێک لەسەردەستی کۆڵۆنیالیزمی فەڕەنسی و بەریتانی و کردنی بە پارچەیەک لەژێر دەستی وڵاتێکی دروستکراو بە ناوی سووریا و جاری دووەم ستەمدیدەی ژێر دەسەڵاتی حیزبی بەعسی فاشی- سووریا و جارێکیش لەژێر هەڕەشەی دەسەڵاتی داعش، هەزاران ڕۆڵی خۆیان کردە قوربانی، بەڵام ئەوەی گرنگە کورد دەبێت زۆر بە بڕشتی کار بکات بۆ دووبارە چاوخشاندنەوە بە دۆست و نەیارەکانی و زامنی بەردەوامی بەدەستهێنانەوەی متمانە و پشتگیری شەقامی کوردی بکات بە بەرجەستەکردن و فەراهەمهێنانی ژیانێکی یەکسان بۆ گشت تاکەکانی، چونکە دواجار کوردبوونە هەموومانی ڕاچڵەکاندووە بۆ ئەوەی وەک هەر گەلێکی ماف خوراو و ستەمدیدە بگەین بە ژیانێکی ئارام و شایستە بە قوربانییەکانی باب و باپیرانمان داویانە بۆ ئەم خاک و نشتیمانە.

هەندێک لە ژێدەرە سوود لێ وەرگیراوەکان:

1. ئامانج و دەرئەنجام لە مێژووی بزاڤی نەتەوەیی کورددا، سەلاح ئەحمەد محمد ئەمین، چاپخانەی پاندا، سلێمانی، ٢٠٢٤.
2. سیاسەتی حکومەتی سووریا بەرامبەر بە پرسی کورد لە ڕۆژئاوای کوردستان(1970- 2004)، ئاوات عەبدوڵڵا عەبدولقادر، زانکۆی سلێمانی، کۆلێجی زانستە مرۆڤایەتییەکان، بەشی مێژوو، ٢٠٢٢.
3. کوردانی سووریا لەژێر دەسەڵاتی فەرەنسیدا، نەلیدا فوکارۆ، وەرگێڕانی لە ئەڵمانییەوە: هەڵۆ بەرزنجی، سلێمانی، ٢٠١٢.
4. کوردی سووریا بوونێکی نکوڵی لێکراو، نووسینی هەریەت مۆنتگومری، و، لە ئینگلیزییەوە، مینە، پێشەوا، سلێمانی، ٢٠٠٩.

شوان ئەحمەد باپیر
. سۆران.
٢٦- ١- ٢٠٢٦.

ڕۆژئاڤا و پارادۆکسیزمی مەڵایەی

زلهێزەکان.. جوتیار

ئەوەی لەڕۆژاڤا (باکوری ڕۆژهەڵاتی سوریا) ڕوودەدات، تەنها لە چوارچێوەی شەڕ و هاوپەیمانییەکی ناهاوسەنگدا نابینم. بەڵکوو وەک بەرهەمی یەکگرتنی دوو هێزی نامۆڕاڵ لە سیاسەتی نێودەوڵەتیی و سیستەمی سەرمایەداریی کە لە بنەڕەتدا بنەماکانی مرۆڤ و نەتەوە بە نرخ و سوود دەهەڵسەنگێنێت.
ئارگومێنتەکانی دەستپێکی شەڕ لە سوریا بەو شیوەیە بوو، (لە باکووری ڕۆژهەڵاتی سوریا(ڕۆژاڤا)، نەخشەیەک خۆی دووبارە دەکاتەوە، کارەکتەرە کوردەکان بەرپرسیارەتی مەزن دەگرنە ئەستۆ، پێکهاتەی بەڕێوەبەرایەتی سەقامگیر دادەمەزرێنن و لە ژێر بارودۆخێکی توندا کردەوەی مەیدانی و مرۆیی چالاک ئەنجام دەدەن، بە هەزاران قوربانی دەدەن و گیانبازی و ململانێ لە گەڵ قورسترین هەلومەرجی سیاسی و کۆمەڵایەتی خۆیاندا دەکەن، تەنها بۆ ئەوەی ئەو ستاتۆیە سیاسییە لەلایەن زلهێزە گەورەکانەوە متمانەی پێبکرێت)، بەڵام دوایین پێشهات ئەوەمان پێدەڵێت، کە ستراتیژییەتی ئەمەریکا کورد تەنها وەک ئامرازێک بۆ گەیشتن بە ئامانجێک بەکاردەهێنێت، ئەو مامەڵەیە لە دنیای سیاسەتی ئەمەریکیدا پرسیارێکی ئەخلاقی بنەڕەتی دەوروژێنێت، چ جۆرە ئەخلاق یاساو ریسایەک ڕەوایەتی دەدات بەو جۆرە لە مامەڵەکردن ؟، ئەدی باجەکەی چییە کاتێک کە هاوپەیمانە ئازا کوردەکان بەهۆی هاوپەیمانییە نوییەکانەوە لە یارییەکی قێزەونی دەسەڵاتی جیۆپۆلیتیکیدا سەرگەردان دەبن؟ ئەو دۆخە نوییە کە لە سوریا هاتۆتە ئارا، قوڵبونەوە لەو هەڵوێستە نایەکانگیر و پارادۆکسەی ئەمریکاو هاوپەیمانان دەکاتە شتێکی پێویستوو هەڵوێست لە سەرگرتوو.
کورد لەڕۆژاڤا (باکوری ڕۆژهەڵاتی سوریا)دا کاریگەرییەکی بەرچاوی سیاسی و مرۆیی دروستکردووە، بەرێوەبەرایەتییەکان، پێکهاتە و یەکە ئەمنییەکان، سیستەمی تەندروستی و پەروەردە، و فریاگوزاری کارەساتەکان، ئامادەیی ئەوان بۆ هاوکاری و هاوپەیمانی لەگەڵ ئەمەریکاو زلهێزەکان لەسەر بنەمای ئەو متمانەیە بوو کە سەقامگیری بە مافە سیاسیی و کولتورییەکانیان لە سوریای داهاتوودا گەرەنتی دەکرێت.
کاتێک هاوپەیمانان ڕوانگەی سیاسی خۆیان دەگۆڕن بە بەکارهێنانی کورد وەک ئامرازێکی بەسوود لە پرۆژەیەکی نوێ بە ناوی حکومەتی سوریا یان بە پشتیوانیکردنی دەسەڵاتێکی سەنتڕال لەژێر سەرکردایەتی کارەکتەرێکی وەک ئەحمەد شەرع دا، گومانێکی قوڵی بۆ

ئامرازسازی سەرهەڵدەدات.

دیدگاو سیاسەتی (سەقامگیری بە هەر نرخێک) لە سوریادا، لەسەر حیسابی دوورخستنەوەیان کەمکردنەوەی مافە سیاسییە درێژخایەنەکان و کەمکردنەوەی ڕۆڵی کوردانی سوریا لە بڕیاری سیاسیدا پێچەوانەی ئەوهەموو قوربانیدانەیە کە کورد (شەرڤانان) بە درێژایی زیاتر لە دەیان ساڵ پێشکەشی کۆماڵگای نێودەوڵەتیان کرد لە پێناو سەلامەتی و پاراستنی کەرامەتی ئەواندا. ئەو سیاسەتە بەرامبەر بە کوردی ڕۆژاوا پێچەوانەی ئەو بەرپرسیارێتییە ئەخلاقییەیە کە دەبوو هاوپەیمانان و بە تایبەت ئەمەریکا لە بەرامبەر پاراستنی کوردانی ڕۆژاوا بیگرنە ئەستۆ بە پاراستنیان لە پەلاماری دەوڵەتی ناوەند کە بەشێکە لە دەندەیی ئیسلامی سیاسی لە ناوچەکەدا وهەروەها پاراستنیان لە پەلاماری دەوڵەتی تورک کە نوێنەرایەتی فاشیزمێکی وێنانەکراو دەکات لە جیهانی سیاسی ئەمڕۆدا .

ئەو جۆرە بەرخوردە لە گەڵ کورد لە لایەن هاوپەیمانەکانیانەوە پرسیاری جددی سەبارەت بە ستراتیژیەتی درێژخایەن، شەفافیەت و بەردەوامی و وابەستەیی ئەخلاقی دەوروژێنێت، ئەو جۆرە مامەڵەیە متمانەی کوردەکان لە ڕۆژاڤادا بە پابەندبوونی هاوپەیمانان و ئەمریکا تا ئاستێکی زۆر قوڵ تێکدەدەن و لە ناودەبەن.

خوێندنەوەی من بۆ ئەو ئالانگاری و پێشهاتانە، جەختکردنەوەیە لەسەر دەستەڵاتێکی سەنتەڕاڵ بۆ سوریا لە سەردەمی ئەحمەد شەرع دا لە لایەن ئەمەریکاوە، گۆڕانکاری لە مۆدێلی لامەرکەزی بۆ ناوەندگەرایی ڕەها و زیاتری دەوڵەت دەگەیەنێت، ئەو گۆڕانکارییە بۆ کورد بە ئەگەرێکی زۆرەوە بە مانای لاوازبوونی سیستەمی حوکمڕانی خۆسەر کە بەدرێژایی ساڵانێک بنیات نراوە و بە مانای هەژموونی سیاسی نوێ لەلایەن دیمەشقەوە دێت.

هەموو ڕوداوەکان وا دەردەکەون کە ئەمەریکا و هاوپەیمانان بەرگەی کۆنەپەرسترین هێز دەگرن یان تەنانەت پشتگیری ڕەهاشی دەکەن تەنها لە بەرامبەر بەهێزکردنی دەستەڵاتی ئیسلامی سیاسی سونەدا بۆ ئیحتیواکردنی هەژموونی شیعەگەرایی لە ناوچەکەدا، بۆ گرتنەبەری ئەو سیاسەتەش لە لایەن هاوپەیمانانەوە، دیمەنی تەناهی لە ڕۆژئاڤا(باکوری ڕۆژهەڵاتی سوریا) گۆڕانکارییەکی گەورەی بەسەردا دێت و هیچ دوریش نییە وێنە سیاسیەکە سەدەرسەد پێچەوانە ببێتەوە بەو مانایەی ئەمەریکا خۆی وەک شەریکێک لە گەڵ دەوڵەتی ناوەند دژ بە ڕۆژئاڤا و خۆسەرییەکەی کورد کار بکات و لەبری ئەوە دەستەڵاتی ناوەند و دیمەشق وەک ئەکتەری سەرەکی ناوچەکە بەهێز بکات.

تورکیا دەتوانێت ئەم دینامیکییە بەکاربهێنێت بۆ فشارخستنە سەر یەپەگە/یەپەژە و پەرەپێدانی هەماهەنگییەکی نزیکتر لەگەڵ ئەحمەد

شەرع و دیمەشق دژی خۆسەری و دەستەڵاتی کورد، ئەوەش دەبێتە هۆکارێکی بەهێز بۆ تێچووی قەبارەیەکی مرۆیی گەورەتر لە قوربانییەکان و دەبێتە فاکتێک بۆ وێرانبونی ژێرخان و بارودۆخی ژیانی مەدەنی بۆ کوردانی ڕۆژئاڤا لە ڕووی جیۆپۆلەتیکییەوە، بە هاتنە ئارای ئەو نەخشە تازەیە و ئەو شەرایەتە جیۆپۆلەتیکیە، کورد ڕووبەڕووی نۆرماتیف(معیار)ێکی دووانەیی دەبێتەوە، بەو مانایەی هاوپەیمانەکانیان لە کاتی قەیرانەکاندا پشتیوانی ئۆتۆنۆمی بە ئەوان دەکەن و پاشان هەوڵی دروستکردنەوەی متمانە بە دەسەڵاتی ناوەندی کە وەک هەڕەشەیەک لە سەر خۆیان هەستیان پێدەکرد دەدەن، ئەم شێوازە پڕادۆکسە لە مامەڵەی سیاسی دەبێتە هۆی لەدەستدانی باوەڕو متمانەی سیاسی بەو هاوبەشیەی کە ساڵانێکە کورد هیوای لەسەر هەڵچنیوە، کە بە داخەوە زۆربەی زۆری کاتەکان گۆڕانی هاوپەیمانییەکان بە مانای سەختبوونەوەی ڕێگاکانی بەردەم نەتەوەی کوردن لەو ناوچەیەدا، بە مانای بێئومێدی و لە دەستدانی متمانە و ئاوارەبوون و دەربەدەریەکی ترن بۆ ئیمە .

ئەوەی کە پێویستبوو ئەمەریکا و هاوپەیمانان بیکەن بۆ کوردی رۆژئاڤا، نەخشەڕێگایەک کە بە شێوەیەکی سیستماتیک ئەو مۆدێلە لە بەڕێوەبردن کە یەکەم جارە لە ناوچەکەدا ئەزموون دەکرێت بە هێزەوە پشتیوانیان کردبایە، لایەنیکەم لە ئۆتۆنۆمی کولتووری و بەشداری ئابووری و حوکمڕانی ناوخۆیی لە چوارچێوەی (سەروەری دەوڵەتدا) بەو ئارگومێنتەی کە ئێستا هاوپەیمانان بانگەشەی بۆدەکەن، دەبوایە ئەمریکا وەک نێوەندگیرێکی باوەڕپێکراو مامەڵە بکات لەگەڵ کوردانی ڕۆژئاڤا نەوەکوو وەک هاوپەیمانێکی درۆزن و هەڵخەڵەتێن.

بە داخەوە پێشهاتە تازەکان هەڵگری هیچ ئاماژەیەکی پۆزەتیف نین لە پەیوەست بە ئالوگۆڕی چارەنوسی کوردانی ڕۆژئاڤا، هاوبەشییە تازەکەی سوریا-ئەمریکا ئەوەمان نیشان دەدات کە چۆن لە چرکەیەکدا دەتوانرێت بنەما مۆڕاڵییەکان لە پراکتیکدا بگۆڕدرێن، کاتێک بەرژەوەندییە ئابورییە ستراتیژییەکان زاڵ دەبن. کورد لە رۆژاڤادا شایەنی ئەوە بوو کە ئەمریکا هاوبەشییەکی جێی متمانە و درێژخایەنی لەگەڵ دووپات بکاتەوە کە لەسەر بنەمای سەروەری و ئەو پەیوەندییە ئیتنیکییە/سیاسییە دروستکرابوو لە نێوان پێکهاتە جیاوازەکاندا نەوەکوو لەبەریەک هەڵوەشاندنی و جێهێشتنی ئەوان لە ناو ململانێی ئۆقیانوسی پڕ شەپۆلە هەڵچووەکانی ناوچەکەدا بە تەنها.

لە لایەکی تریشەوە ئەگەر وردبینانەتر بارودۆخەکە هەڵسەنگێنین، من پێم وایە ململانێ و توندوتیژی نێوان گروپوو پێکهاتە سیاسییەکان لە سوریا، بە شێوەیەکی تەواو جیاواز لەوەی باس دەکرێت، بەرهەمی ئەو جیهانەیە کە تێیدا نەتەوەکان و خاکەکان وەک بازاڕ بینراون و

دەبیندرێن، لە سیستەمی سەرمایەداریی جیهانی دا، گرنگ نییە کێ دەمێنێت یان کێ دەکوژرێت؛ گرنگ ئەوەیە کە کام ناوچە ئارامە بۆ سەرمایە خستنەگەڕو سەرمایەگوزاری، کام شەڕ سوود و قازانجی زیاتر دروست دەکات و کام هێز دەتوانرێت بە کەمترین تێچوون بەکاربهێنرێت. من لەو چوارچێوەیەدا تەنها ئەوە دەبینم کە کورد، هەمیشە وەک هێزی هەرزان و قوربانییەکی گونجاو بۆ مامەڵە سیاسیەکان لە ناو ئەو بازاڕەدا هەڵبژێردراوە.
بێدەنگی و ئەو سکوتە سەرتاپاگیرە نێودەوڵەتیە لە بەرامبەر هێرشەکان بۆ سەر رۆژئاڤا، تەنها بڕیارو مامەڵەیەکی سیاسی نییە؛ بەڵکوو بڕیارو مامەڵەیەکی ئابووریشە. کاتێک شەڕ بەردەوام دەبێت، بازاڕی چەک، بازاڕی پاراستنی دەسکەوتەکان و بازاڕی قەیران و جارەسەرە سیاسیەکانیش بەردەوام دەبن. لەم بازاڕەدا، خوێنی خەڵکی و هاووڵاتیان هیچ نرخێکی نییە. ئەمە نام□□□ی ئەو سیستەمەیە کە بە زمانی واقعی ناتوانی پێناسەیەکی تری پێبدەی.
ئەو هێزە نێودەوڵەتییانەی کە خۆیان بە پارێزەری ماف و دیموکراسی ناساندووە، لە ڕاستیدا بەشێکن لە جەوهەری ئەو سیست□م□ و هاوپەیمانەکانی، کاتێک قسە لە ماف و ئازادی دەکەن، ئەوە تا ئەو کاتەیە کە ئەم مافانە لەگەڵ بەرژەوەندییە ئابوورییەکانی ئەوان بەریەککەوتنیان نابێت. کاتێک ماف و بەرژەوەندی ب□ر□یک دەکەون، ماف دەخورێت و بەرژەوەندی دەپارێزرێت، کە ئەوەش باڵاترین ئاستە لە نام□□□یی سیاسی سیستەمی سەرمایەداری نوێ.
بە تیڕوانینی من ئەمریکاو هەوپەیمانەکانی، کوردانی ڕۆژئاڤاو و پڕۆژە سیاسیەکەیان لە کوردستانی سوریا وەک هەوڵێک دەبینن بۆ تێکدانی ئەم فۆرمولە سیاسی و ئابوریەی خۆیان ، بەڵام هێشتاش تا ئاستێک باوەڕم بەوەیە کە ڕۆژئاڤا، لە هەموو قورسیی و روبەڕوبونەوەکاندا، هێشتا دەتوانێت شوێنی دروستکردنی گوتارێکی سیاسی و پێگەیەکی سەربازی بەهێز بێت بۆ ئەو بەشەی کوردستان، گوتارێک بێت دژی توندڕۆیی دینی و نەتەوەیی ، دژی هاوپەیمانی درۆینە و دژی سیاسەتێک کە ژیان و بوونی مرۆڤەکان بە ژمارە هەڵدەسەنگێنێت.

ترێند/ داهێنان (پێشکەوتن، لە سەرکێشی و بوێرییدایە).. عەبدولموتەلیب عەبدوڵڵا

(ترێند) توانا و جوولەی گشتی بیرکردنەوە و هەڵسوکەوت، یان سەرگەرمی و تێڕوانینی هاوبەشی نێو کۆمەڵگا، وەک فۆرمێك لە فۆرمەکانی ئازادی بەرز دەنرخێنێ. خێرایی و دووبارەبوونەوەی ترێند لەلایەك زمان و ئازادی وەک بەرپرسیارییەتی و بوێری بەرجەستە دەکات، لەلایەکی دیکە جیاوازی زمانیی داهێنانی تاکی سەرکێش پەردە پۆش دەکات؟!.

بە بەدواداچوونی توانای ترێند کە بوێری لەخۆدا هەڵگرتووە و سەرکێشی داهێنان کە چەمکی دەستپێشخەری دەنوێنێ، هەوڵدەدەم خوێندنەوەیەکی گشتی بە زمان لەڕێگای (ئازادی/ بەرپرسیارییەتی) و (ئازادی/ داهێنان) بکەم و خوێندنەوەیەکی تایبەت بە (جیاوازی زمانیی تاکی سەرکێش) بکەم و لەڕێگای چەمکی جیاوازییەوە بڵێم: ئەگەرچی لەڕوویەك لەڕووەکان چیرۆکی بەرپرسیارییەتی سەردەم و خێرایی و دووبارەبوونەوەی ترێند (وەک هاوبەشی پەیوەستی کۆمەڵگا و توانای بوێری و هێزی میدیا و هەست و ئارەزووی مرۆڤ لە کاتە دیاریکراوەکاندا) زمانی هاوبەشی سەردەم دەپارێزێت؛ لەڕوویەکی دیکەوە (وەک یەکێک لە گرنگترین و قووڵترین پانتاییەکانی ئازادی کە هۆشیاریی ڕەخنەیی زمانی تاکی سەرکێش و دەستپێشخەری هەڵگرتووە و کاریگەری قووڵی لە گۆڕانکارییەکاندا هەیە) جیاوازی داهێنان پەراوێز دەخات!.

بە کورتی (خێرایی ترێند) بە قووڵی بیر لە سەرکێشی و هەنگاو هەڵگرتن و سەیرورەی گۆڕانکارییەکان ناکاتەوە، بەقەد ئەوەی بیر لە توانای ڕووبەڕووبوونەوەی (ترسی لەدەستچوون) دەکات؛ بەقەد ئەوەی هەوەسی سەرگەرمی کاتی دەدات، ڕاکێشانی سەرنجی گشتی (چێژێکی بەرپرسیارێتی) وەک هێزی میدیا و تەکنەلۆژیا لە بازاڕی ئەخلاقدا چێشنی (داهێنان) بەرەو پێبدات؛ بەڵام لەبەرانبەردا (هەنگاو هەڵگرتن بەرەو داهێنان) لەگەڵ گرفتە ناکۆتاییەکانی (ئازادی و جیاوازی و زمان)دا دەژی و بە قووڵی بیر لە سەیرورە و گۆڕان دەکاتەوە.

کەواتە زمانی داهێنان (وەک کردە) و بەکارهێنانی ترێند (وەک ئامراز)، یان لە خاڵی جیاوازی نێوان سەرکێشی و بوێریدا دەشێ

(ئازادی زمانی جیاواز و هەنگاو هەڵگرتن بەرەو داهێنان) کەی ئەو ڕوونکردنەوە و ڕێکخستنە نمایشخوازانەی ترێند و سەرگەرمی تێپەڕێنێ… چونکە هەمیشە داهێنان و جیاوازی شێوازێکی نوێ بە کردەی ئازادی زمان دەدۆزێتەوە، بەبێ ئەوەی پشت بە شێوەخوازی ڕاکێشانی سەرنجی گشتی و هاوبەشیکردن، هێزی سەرگەرمی، لایک، کۆمێنت ببەستبێت. وەک چۆن (خێرایی و توانای ترێند و ئامرازی تەکنەلۆژی) شێوازێکی نوێ بە خۆنمایشکردن و چێژێکی بەرپرسیارێتی وەک دەرئەنجامی هاوبەشی پێویستی کۆمەڵگا، هێزی میدیا و هەست و ئارەزووی مرۆڤ لە کاتێکی دیاریکراودا دەدۆزێتەوە!.
هەڵبەتە گرفتە ناکۆتاییەکانی ئازادی زمان، لە بوێری و سەرکێشی ترێند و داهێنانەوەیە؛ بەڵام یەکێک لە بنەڕەتترین سەرکێشییەکانی ئازادی زمان جیاوازییە، نەك چیرۆکی بەرپرسیارێتی؛ جیاوازی هەمیشە تێگەیشتنێکی نوێیە بە دیتنی گرفتە ناکۆتاییەکانی تاك و زمان. بەو مانایە داهێنان تەنها کۆمەڵێک فۆرمی خێرا و کاتی بڵاوبوونەوەی سەردەم نییە، وەک چۆن زمان تەنها کۆمەڵێک وشە یان دەق نییە کە واتایەکی بەرپرسیارانە و ڕێکخراوی ترێندخوازی هەبێت؛ بەڵکە داهێنانی زمانیی تاکی سەرکێش، گەڕانەوەیە بۆ ئازادی ئازادی… ئازادی داهێنان جیاوازییە. بوێری و سەرکێشی زمانی داهێنانە و یەکێك لە ڕەگەزەکانی ئازادی بوێریی و سەرکێشی زمانە، بەو مانایە پێشکەوتنی زمان هەم ناوەکییە و هەم دەرەکییە!.
بەڵام بڵاوبوونەوە و دووبارەبوونەوەی ترێند درووستکراوی تاک نییە؛ بەڵکە لە هێزی هاوبەشی کۆمەڵگا و میدیا و تەکنەلۆژیای سەردەمدایە… هەموو ئەم تێگەیشتنە جیاوازانەش لەو بیرکردنەوانەن کە توانای ترێند (خێرایی بڵاوبوونەوە) و مێژووی زمان (بەردەوامی) وەک (ئارەزووی پێشکەوتن) پرۆسیسەی دەکەن؛ بەڵام هەمیشە (جیاوازی زمانیی تاکی داهێنەر) دەیەوێت بیرۆکەی ترێندی تەکنەلۆژی و بیرۆکەی بەردەوامی مێژوویی لە سەیرورەدا تێپەڕێنێ؛ دەیەوێت لەجیاتی ڕووبەڕووبوونەوەی ترسی لەدەستچوون و لەجیاتی چیرۆکی بەرپرسیارییەتی… هەمیشە (قووەی مەعریفی) و (دابڕانی مێژوویی) پەرە پێبدات.
بەمجۆرە (جیاوازی زمانیی تاکی سەرکێش) لەڕووی ڕەخنەییەوە توانیوویی مێژووی زمان لە چوارچێوەی مێتۆدەکانی بەردەوامی و بەرپرسیارییەتی ئاڕاستەکراو و دووبارەبوونەوە ڕزگار بکات؛ جیاوازی زمانیی تاکی داهێنەر هەمیشە بەدوای بوێری- سەرکێشی و ئازادییەکانی داهێنان و سەیرورەی مەعریفەی جیاوازەوەیە؛ هەمیشە لە وێنە باوەکە و خێرایی بڵاوبوونەوەی تەکنەلۆژی سەردەم، دوور دەکەوێتەوە… جیاوازی داهێنان بەجێی ئەوەی پێشنیاری

بەرپرسیاریەتی و نمایشخوازی بکات… پێیوایە دەبێ دەق و زمان لەسەر ئازادی جیاوازییەکان و سەرکێشی تاک و هەنگاو هەڵگرتن بەرەو داهێنان ڕابێتەوە، هەمیشە خۆی پێوەری ساتەوەختی جیاوازیی خۆی بێت، نەک وەک ئاوێنەی ڕەنگدانەوەی بیرۆکەی چەپێنراوی زمان و چەپێنراوی ناوەوەی تاک بێت، نەك خۆی لە پێویستی کۆمەڵایەتی و هێزی میدیا و سەرگەرمی و تەکنەلۆژیای سەردەمدا بدۆزێتەوە؟!

لێرەدا سەیرورەی جیاوازیی و تاکخوازی دەبێتە خاڵی لاوازی بەرپرسیاریەتی و بەکاربردنی زمانی هاوبەش، چیرۆکی بەرپرسیاریەتی و تەکنەلۆژیای بەکاربردن بەوە تۆمەتبار دەکات کە فۆرمخوازی سەردەم یان ترێند (هۆشیاری گشتی) لە خۆنمایشکردن زۆتر شتێکی دیکە نییە… بەمجۆرەش بازاڕی خۆنمایشکردن چەمکی جیاوازی زمانیی تاکی سەرکێش دەخاتە چوارچێوەی ناپاکییەوە، هەمیشە عەقڵییەتی باو، هۆشیاری گشتی، چیرۆکی بەرپرسیاریەتی … چەمکی جیاوازی و تاکخوازی پەراوێز و سەرکوت دەکات! دەمەوێ بەڵام هەندێک جار (دەسەڵاتی زاڵ) جیاوازی و تاکخوازی وەها پیشان دەدات، کە پێشێلکردنی پێشکەوتن و بەرپرسیاریەتییە؛ بەو مانایەش ڕامانی قووڵ لە بەرانبەر خۆرایی بەهاوبوونەوە، داهێنان لە بەرانبەر سەرگەرمی، نەرێنی لە بەرانبەر ئەرێنی… بە شێواندنی ئاسایش و ئازادی لێکدەداتەوە؛ ئەگەرچی کردەی جیاوازی زمانیی تاکی سەرکێش لە هەنگاو هەڵگرتن بەرەو داهێناندا هەمیشە چەمکی بەرپرسیاریەتی و ترێند وەک ئامراز دەخاتە ژێر پرسیارەوە.

خاڵێکی دیکەی نەرێنی و هۆشیاری ڕەخنەیی ئەوەیە کە زمان و شێوازی نووسینی جیاواز نامۆیی دەخاتەوە؛ بێگومان زمانی نامۆ و جیاواز هاوشێوەی ژیانی خەڵك نییە، بەڵام هەڵبژاردنی مرۆڤەکان دەگۆڕێ؛ هەندێک جاریش ناکۆکی تاکگەرایی دەخاتەوە (تۆ لە یەك کاتدا ئازادی و بەرپرسیاریەتی وەک دوو بیرۆکەی دژ بە یەك هەڵدەگریت، دەزانی هەردووکیان وەک ئەرێنی و نەرێنی یەك ئەوی دی لاواز دەکات، لەگەڵ ئەوەشدا باوەڕ بە هەردووکیان دەکەیت و لۆژیکی دژ بە لۆژیك بەکار دەهێنیت.) ئەمە وای کردووە چەمکی جیاوازی سەر بە ئازادی بێ و چەمکی سەرگەرمی سەر بە توانای ترێند، چەمکی داهێنان سەر بە بوێری و سەرکێشی بێ و چەمکی بەرپرسیارێتی سەر بە تێڕوانینی هاوبەشی نێو کۆمەڵگا، بە پێچەوانەشەوە ڕاستە…هەر بەو مانایە پێشکەوتن لە جیاوازییدایە.

لەڕووی ناوەڕۆکیشەوە، پرسیاری گرنگ ئەوەیە: ئایا (جێ پەنجەی نامۆیی- جێ پەنجەی نەرێنی) لە وێنەی خێرای ترێنددا- لە وێنەی بەربڵاوی ئەرێنییدا بەشێوەیەکی تەواو پێشکەش کراوە؟! چەمکی پێشکەوتن لە جیاوازییدایە و هەوڵدەدات ڕوونی بکاتەوە کە ئازادی

سنووری دیاریکراوی نییە؛ ئەمەش هۆکاری ئەوە بوو کە جیاوازی لە قۆناغی دواتردا بەرەو بەرپرسیارێتی بگوازێتەوە و بە جۆرێکی دیکە گرنگی بە پەیوەندی نێوان قووڵایی و خێرایی بدات! بێگومان لە هەموو ئەم ڕەخنانەشدا، ناتوانرێت گرنگی و کاریگەری زمانی جیاواز لە بەرانبەر ئازادی، سەرکەشی لە بەرانبەر داهێنان، نەرێنی لە بەرانبەر ئەرێنی… بچووک بکرێتەوە؛ چونکە ئەوە سەیرورەی جیاوازییە ڕێگایەکی نوێی کردۆتەوە بۆ تێگەیشتن لە ئازادی زمان و سەرکەشییەکانی تاکی داهێنەر و ڕەخنەکارییەوە، ئەگەرچی زۆر جار زمانی جیاواز و سەرکەشییەکان و ڕەخنەکاری بە شێواندنی ڕەهەندەکانی ئاسایش و ئازادی بەکارهاتووە؟!.

قسەی کۆتایی ئەوەیە: جیاوازی زمانیی تاکی سەرکەش، تێگەیشتنێکە هەم توانای ڕووبەڕووبوونەوەی هەیە و هەم دەستپێشخەری و هەنگاو هەڵگرتن بەرەو داهێنان- سەیرورە. سەیرورەی داهێنان لە دەستپێشخەری و هەنگاو هەڵگرتندا گوزارشت لە ئازادی و بیرکردنەوەی قووڵ و زمانی تاکی جیاوازدا دەکات. لەوەوە ڕەخنەی توند لە جوولەی گشتیی بیرکردنەوە، هەڵسوکەوت یان تێڕوانینی باوی نەو کۆمەڵگا و چیرۆکی بەرپرسیارییەتی و توانای ڕووبەڕووبوونەوەی ترسی ناوەکی دەگرێت!. ترسی ناوەکی لەوەدایە کە لەپێناو داهێنان و چرکەساتی دەرەکییەکاندا مانای ئازادی و ئاسایش و بەرپرسیارییەتی ناوەکی کەمڕەنگ دەکات؛ بەڵام لە کۆی گشتیدا (هەنگاو هەڵگرتن بەرەو داهێنان و جیاوازی) بە یەکێک لە بنەماترین تێگەیشتنەکانی ئازادی و پێشکەوتن و گۆڕانکارییەکانی سەردەم دەژمێردرێت.

عەبدولموتەلیب عەبدوڵڵا
هەولێر 5/1/2026

گرێی ئۆدیپ لە نێوان تراژیدیای شانۆیی و شیکاری دەروونی..

حەیدەر عەبدولڕەحمان

زۆر جاران لەبواری شانۆو شیکاری دەروونیدا باس لە (گرێی ئۆدیپ) دەکرێت، لەو کاتانەدا گەلێك پرسیار بەخەیاڵماندا دێن:

ئەرێ (ئۆدیپ) کێیە؟ چیرۆکەی چییە؟ بۆچی ئەم چیرۆکە بۆتە بەردی بناغەی دەروونناسیی مۆدێرن؟

کاتێ بەدوای وەڵامی ئەو پرسیارانەدا گەڕایت تێ دەگەیت کە:

ئۆدیپ ـ کۆنترین و ناودارترین کارەکتەری ئەفسانەییە لەمێژوودا، کە لەلایەن فەیلەسوف و شانۆ نووسی یۆنانی (سۆفۆکلیس) لە سەدەی پێنجی پێش زایین، یان ڕوونتر بڵێین، بۆ یەکەمجار لە ساڵی ٤٣٠ـ دا بە ناوی (ئۆدیپ پاشا) لە سەردەمی زێڕینی شانۆی یۆنانیدا نمایشی کراوە..

چیرۆکەکە چۆنە؟

ئۆدیپ کوڕی (لایۆس) پاشای مەملەکەتی (تیبە) و (جۆکاستا) دایکە یەتی.

پێش لەدایکبوونی (ئۆدیپ) کاهینەکان پێشبینییەکی ترسناکیان بۆ باوکی گێڕاوەتەوە ، کە ئەم منداڵەی لەدایك دەبێت، قەدەر وای بۆ نووسیووە، لە ئاکامدا باوکی خۆی دەکوژێت و دایکی خۆی لەخۆی مارە دەکاتەوە.

(لایۆس) پاشا، کە گوێ بیستی ئەو پێشهاتە ترسناکە دەبێت، توشی شۆك دەبێت، بەهەموو توانایەکی خۆیەوە هەوڵ دەدات ڕێگری لەم کارەساتە ترسناکە بکا، فەرمان دەدا هەر لەگەڵ دەستپێکی لەدایك بوونیدا، پێیەکانی منداڵەکە کون بکەن و پەت بکەنە ناوی (بۆیە ناوی (ئۆدیپ) واتە ـ پێ ئاوساو) ی لێ دەنێن، پاشان لە چۆڵاییەکدا بەجێی بێڵن تا لە برسان دەمرێ ، یا ئاژەڵە دڕندەکان دەیخۆن .

بەڵام قەدەر وای هێنا شوانێك بە ڕێکەوت ئەم منداڵە بدۆزێتەوە، دڵی پێی دەسووتێت و پێی وا دەبێ کە کۆرپەکە ڕادەستی پاشای (کۆرینپ) بکات کە منداڵیان نابێت.

ئیدی (ئۆدیپ) وەك شازادەیەکی نازدار لای ئەو پاشاو ژنە پاشایە گەورە دەبێت..

بەڵام ئەویش کە گەورە دەبێت و کا ئینەکان بەختی دەخوێننەوەو ئەوانیش پێشبینی شوومی پێ دەڵێنەوە (کە باوکی دەکوژێت و دایکی دەخوازێت).

ئۆدیپ لەترسان لە شارەکەی خۆی (کۆرینت) ڕادەکات، تا لەدایك و باوکە بەخێوکەرەکەی دوور بکەوێتەوەو ئەو هەقیقەتە تاڵە نەبیستن، چونکە ئۆدیپ هەر وای دەزانی ئەوان دایك و باوکی ڕاستەقینەی ئەون

لە گەشتەکەی دا بەرەو شاری (تیبس) لە سەر ڕێیانێکدا لەگەڵ پیاوێکی بەتەمەن و پاسەوانەکانی ، لەیان دەبێتە دەمەقاڵەی و شەڕو پێکدادان، لە ئەنجامدا (ئۆدیپ) پیرە پیاوەکەو پاسەوانەکانی دەکوژێت، بێ ئەوەی ئەوە بزانێت، کە ئەو پیرە پیاوەی کوشتی، ئەوە (لایۆس) پاشای باوکی بوو.

ئیدی دوای ئەوەی (لایۆس) پاشا دەکوژرێت، شاری (تیپس) بێ پاشا دەمێنێتەوە، لەهەمان کاتدا بوونەوەرێکی ئەفسانەیی بە ناوی (سفینکس) سەرچاوەی ئاوی شارەکەی گەمارۆ دابوو، خەڵکی شارەکە بەیاریان دابوو، کە ئەو بوونەوەرە بکوژێ و خەڵکەکە رزگار بکات، دەکرێتە پاشای مەملەکەت و شا ژنی لە مارە دەکەن.

ئەوەبوو ئۆدیپ ئاواتی خەڵکەکەی بەدەست هێناو کردیان بەپاشای شارو (جۆکاستا)ی شا ژنیان لە مارە کرد .

دوای تێپەڕە بوونی چەندین ساڵ و چوار مندالە، هیچ لەوان نەیان دەزانی کە (ئۆدیپ) و (جۆکاستا) کوڕو دایکی یەکترن .

ئیدی دوای ئاشکرا بوونی ئەو تراژیدیا گەورەیە (جۆکاستا) لە تاوان خۆی دەخنکێنێت و (ئۆدیپ) پاشاش چاوەکانی خۆی دەردەهێنێت، تا ئەو جیهانە نەبینێت کە ئەو تاوانەی تێدا کردووە.

گرێی ئۆدیپ لە دەروونناسیدا

سیگمۆند فرۆید، کە بە باوکی شیکاریی دەروونی دا دەندرێت، ئەم شانۆگەرییەی (سۆفۆکلیس _ ئۆدیپ پاشا)ی وەك بنەمایەك داناوە، بۆ داڕشتنی گرنگترین تیۆری خۆی و ناوی ناوە (گرێی ئۆدیپ) (Oedipus Complex)

چەمکی گرێ ی ئۆدیپ لای فرۆید چییە؟

تیۆری گرێ ی ئۆدیپ ـــ پڕ مشتومڕترین چەمکەکانە لە شیکاری دەروونناسیدا،کە سەرچاوەکەی لە ئەفسانەی (ئۆدیپ پاشا) ی سۆفۆکلیسەوە وەرگرتووە.

زۆرێك لە دەروونناسانی سەردەم پێیان وایە ئەم تیۆرە زیاتر هێمایە (ڕەمزییە) بەڵام (فرۆید) پێی وابووە کە ڕووداوەکانی ئەو نمایشە تەنها چیرۆکێکی کۆن نییە، بەڵکو گوزارشتە لە ئارەزووە شاردراوەکانی مرۆق لەقۆناغی منداڵیدا و دەڵێت :

(سۆفۆکلیس) تەنها شاعیر نەبووە، بەڵکو وەك دەروونناسێك وابووە کە توانیویەتی دەروونی مرۆق بناسێت پێش ئەوەی زانستی ی شیکاری دەروونی هەبێت.

زۆرێك لە دەروونناسە مۆدێرنەکانیش ڕەخنە لەم تیۆرەی (فرۆید) دەگرن و پێیان وایە ئەمە پەیوەستە بەکۆمەڵگایەکی دیاریکراوی وەك کۆمەڵگای باوك سالاریی نەمسا لە سەدەی ١٩) و مەرج نییە بۆ هەموو کولتوورێك و هەموو منداڵێك ڕاست بێت.

بەڵام ئۆدیپ هێمایە بۆ ململانێی ئەبەدی نێوان ویستی مرۆڤ و قەدەری مرۆڤ، هەروەها نێوان (ئارەزووە شاراوەکان) و (یاساکانی کۆمەڵگا).
فرۆید توانی ئەم ئەفسانە کۆنە بکاتە کلیلی تێگەیشتن لە ئاڵۆزترین باری دەروونی مرۆڤ.
بۆیە شانۆگەری (ئۆدیپ پاشا) تەنها چیرۆکێکی خەمناك نییە، بەڵکو یەکێکە لە قووڵترین دەقە فەلسەفییەکانی مێژووی مرۆڤایەتی.
سۆفۆکلیس لەم بەرهەمەدا گەلێك پرسیاری وروژاندووە، کە تا ئەمڕۆش مرۆڤایەتی سەرقاڵ کردووە.
دەپرسێت: ئایا مرۆڤ ئازادە لە هەڵبژاردنی چارەنووسی خۆی؟ یان تەنها بووکەڵەیەکە بەدەست قەدەر؟
نا قەدەر تەڵەیەکە، مرۆڤ چەند زیاتر پەلەقاژەی بۆ بکات، توندتر دەبێتەوە.
کاتێك (ئۆدیپ) لە کۆتاییدا ڕاستییەکان دەبینێت، بە دەستی خۆی چاوەکانی خۆی کوێر دەکات. ئەمە ئاماژەیە بۆ ئەوەی کە ڕاستی ئەوەندە بەژانە، چاوی مرۆڤ بەرگەی بینینی ناگرێت.
(سۆفۆکلیس) دەیەوێت سنوورەکانی عەقڵی مرۆڤ نیشان بدات. ئەو دەڵێت مرۆڤ هەرچەندە زیرەك بێت، هێشتا لەبەرامبەر یاساکانی خوادا هیچ نییە.
شکستی ئۆدیپ، شکستی ئەو غوروورە بوو کە پێی وابوو دەتوانێت لە سەروی ئەو دەسەڵاتەوە بێت.
هەروا سۆفۆکلیس فەلسەفەی سزای دەرخستووە، ئەوەتە کاتێ ئۆدیپ بڕوای بەوە هەیە کە تاوانی کردووە ، بەڵام خۆی ناخاتە دەرەوەی سزا، هەرچەند دەسەڵاتی خۆ شاردنەوەی هەبووە لە سزا ، ئەوەتا وەك پاڵەوانێکی ئەخلاقی خۆی سزا دەدات و چاوەکانی خۆی دەردەنێ .
بۆیە کاتێك بینەر دەبینێت پاشایەکی گەورەی وەك ئۆدیپ بەو شێوەیە دەبینێ، هەست بە دوو شت دەکات: ترس لەوەی کە ڕەنگە ئەمە بەسەر هەر مرۆڤێکدا بێت و بەزەیی بۆ ئازارەکانی ئۆدیپ بێتەوە، ئەم هەستە وا لە مرۆڤ دەکات لە ڕووی دەروونییەوە خاڵی بێتەوە و هەست بە هاوسەنگی بکات.

حەیدەر عەبدولڕەحمان

ئاڵوگۆڕی کولتووری لە چ پنتەکدا بە ئەنجام دەگەیەنرێ.. مەحمود چاوەش

کولتوور بەو ئاڵوگۆڕە کۆمەڵایەتیانە دەناسرێتەوە، کە ئەندامانی گروپێك (یان هۆز و عەشیرەتێك)، نەتەوەیەك لەنێو خۆیاندا پێکیانەوە دەبەستێتەوە. داب و نەریتیش بەشێکی دانەبڕاوی خەسڵەتەکانی کولتوورن. ئەمە ڕەنگە پێناسەیەکی کۆنی کولتوور بێت، لە جیهانگیری ئەمڕۆ تێکەڵەیەکی کولتووری ئەوتۆی پێکهێناوە، کە گروپ و ئەتنی و تەنانەت گەلەکانیشی پێکەوە گرێداوە. دیارە مەبەست و داخوازییە سیاسی و ئابورییەکان سنوری گەلێك کولتووریان بەزاندووە و جیهانیان بچوکتر (گلۆبال) کردەتەوە. ئەمەش بە بەشێکی دانەبڕاوی ئەو ئاڵوگۆڕە کولتوورییانە دەنرخێندرێت و هەمیشە بەشێکی دانەبڕاویش بووە لە مێژوودا. هێرش و جەنگەکان و داگیرکردنی خاك و گەلانی تر مەودای زیاتری بە ئەم ئاڵوگۆڕە کولتوورییانە ڕەخساندووە، کە هەمیشە کولتوورێك (کولتووری داگیرکەر و هێرشبەر) بەسەر ئەوی تردا (کولتووری داگیرکراو و هێرشبراوەسە زاڵبووە و کولتووری خۆی بەسەردا سەپاندووە. هێرشەکانی مەغۆل، ڕۆمانەکان، عوسمانییەکان، بە فتوحاتی ئیسلامیشەوە نمونەی زیندوی ئەم ڕاستییە مێژووییەن. لە هەندێك نووسینی پێشومدا باسی ئەم ئاڵوگۆڕە کولتوورییانەم کردووە و بە "سەپاندنی کولتووری" پێناسەکراون. ئەگەر مێژووی تازەی دەڤەری ئێمە، بەتایبەتی کوردستان لە ڕوانگەی ئەم ئاڵوگۆڕە کولتوریانەوە بسەنگێنین، لەوە حاڵی دەبین، کە هەمیشە ساویلکانە ڕوانیومانەتە کولتوورەکانی دەوروبەرمان. ڕەنگە زیادەڕۆیی نەبێت، ئەگەر بڵێین، کولتوورەکانی دەوروبەرمان هەمیشە توانیویانە داب و نەریتی خۆیان بەسەرماندا بسەپێنن و لە بەرژەوەندییەکانی خۆیاندا سودی لێوەربگرن. هەمیشە کولتووری ئێمەیان مانیپولە (بەشێوەیەکی نێگەتیق دەستکاری) کردووە، نەك لەب واری سیاسی و ئابورییەوە، بەڵکو لە بوارەکانی کۆمەڵایەتی و دیانەتەکانیشەوە. دەتوانین بڵێین ئاڵوگۆڕەکە تاکو ئەم ڕۆژگارەش یەکلایەنە و ناتەریبی ناهاوسەنگ بووە. ئەگەر لە ڕابردوودا بە زەبری شمشێر و سوپاکانیان کولتوورەکانیان بەسەرماندا سەپاندبێت، هەمەستا لەتەك زمانی شیرین و بە زەبری سەرمایە و پلەوپایەدا، بە توندوتیژی و پالامارداینیشەوە کولتوورەکانی خۆیان بەسەر کولتووری کوردا سەپاندووە. نمونەی

هێرشەکانی بەناو سوپای سوری، کە بە پاڵپشتی ئیسلامی عەرەبی و هاوپەیمانەکانیانەوە بە ئەنجام دەگەیەنرێن، شایەدحاڵەی ئەم ڕاستییەن. ئەو پرسیارەی لێرەدا بەرەو ڕومان دەبێتەوە ئەوەیە، کە ئەمە لە مێژووی خۆمانەوە چی فێربووین، چ ئەزمونێکمان لەم مێژووە وەرگرتووە؟
ئایا ئەمە کۆیلەی مەدەرمان لە تاکی کورد دروستکردەتەوە، یان هەر بەکۆیلەیی لەدایکبووین؟ لە ئەمە لێرەدا باس لە مێژووی کۆیلایەتی ڕەشپێستەکانی ئەمریکا ناکەین، کە لە هاوردنیانەوە بۆ ئەمریکا تاکو ئەستاش بەکۆیلە دەکرێن، بەڵکو لە کۆیلەیەك، کە زۆرجار بەدەستی خۆی لەنێو بازنەی کۆیلایەتییەوە دەخولێتەوە. تاکی کورد هێندە خۆشباوەڕ و ساویلکە پەروەردە کراوە، کە پێی وایە خۆی لە ڕابردوو ڕزگار کردووە، بەڵام کاتێك بەئاگا دێتەوە، خۆی لەنێو هەمان مێژووی باوانیدا دەبینێتەوە. ئەم ڕاستییە ئەوەمان بۆ ڕوونەکاتەوە، کە ئەمەی کورد لە مانای ئەم ئاڵوگۆڕە کولتووریانە تێنەگەیشتووین و هەمیشە کولتوورەکانی ترمان لەبەرکردووە.
نمونەیەکی زیندو، کە نووسەران و دەسەزان زۆرجار باسیان لێوە کردووە بوونی کەسانی عەرەبە لە باشوری کوردستان. گرتەیەکی ڤیدیۆیی کە بەڕاستی شۆککرە، دیمانەی ژنێکی ڕۆژنامەوانی کوردە لەتەک گەنجێکی عەرەبی باشوردا کە بەڕێکەوت لە بازاڕدا پرسیاری لێدەکات. لە پاش ئەوەی گەنجە عەرەبەکە نازانێت بە کوردی وەڵامی ئەم ڕۆژنامەوانە بداتەوە، پێی دەڵێت پرسیارەکە با بە زمانی عەرەبی لێبکات، لە ئەو فێری زمانی کوردی نەبووە. کاتێك ڕۆژنامەوانە ژنەکە پرسیاری ئەوەی لێدەکات، چەند ساڵە ئەو لە کوردستان دەژی، دەڵێت ١٠ ساڵە.
پاشان لەبریی ئەوەی گەنجە عەرەبەکە داوای لێبوردن بکات، ڕۆژنامەوانە ژنەکە داوای لێبوردن لەو دەکات! ئەگەر شیکارێکی زۆر ساکارانە بۆ ئەم گرتەیە بکەین، مێژوویەکی زۆر درێژخایەن شایەتحاڵەتی ئەم (باگراوند)ەیە. کورد هەمیشە خۆی بە نزمتر و بێنرختر لە گەلانی ئەو دەڤەرە دەبینێتەوە و ئەوانیش برا گەورە و خاوەنی بڕیاردانن. دیارە ئەمەی کورد لەژێر کۆمپلێکسی “خۆبەکامزانی”دا دەناڵێنین، ئاخر لە چ کولتوور و ساتەوەختێکی مێژوودا بێگانەیەك زمانی خۆی بەسەر خانەخۆدا سەپاندووە، ئەگەر ئەمە بە سەپاندنی کولتووری پێناسە نەکرێت؟ ئایا لێرەدا دەتوانین لە ئاڵوگۆڕەی کولتووری بدوێین؟ ئەگەر عەرەبێك لە کوردستان بژی و زمانی کوردی نەزانێت، دیارە کێشە و هەڵەیەکی مێژوویی لە ئەمەی کوردا هەیە، عەرەبەکەش کەسێکی نەفام و جاهیلە، خۆبەزلزانە و بێی لواوە بە زمانی خانەخۆی ناوچەکە نەدوێت. ئەگەر وردتر بڕوانینە

ئەم دیاردەیە ئەوە دەتوانین باسی کۆمپلێکسی (گرێی) مێژوویی لەنێو کوردا بکەین، کە لە هەموو کولتوورەکانی عەرەبی و فارسی و تورکیشدا هەمان سیستەم پیادە دەکرێت. من و چەندەها کەسانی دیکە باسیان لەم دیاردەی (خۆبەکەمزانینە) کردووە، وەلی ئەمەی کورد خۆمان کارمان لەم گرێکوێرە مێژووییەدا نەکردووە. دیارە کاریگەری دیانەتی ئیسلام لەسەر کوردان، بەتایبەتی لە باشور و ڕۆژهەڵاتی کوردستان، بەشێکی دانەبڕاوی ئەم گرێکوێرەیە دەخوڵقێنێت، کە قورئان بە زمانی عەرەبی هاتەتە خوارەوە! ئەی کوردانی ڕۆژهەڵات و باکور چی؟ ئەمان بە هۆکاری چیەوە دەناڵێنن؟

ئەگەر باس لە شۆڤینیستی عەرەبی و فارسی و تورکی بکەین لەم پنتەدا، ڕەنگە ئەمەش هۆکارێکی مێژوویی دی بێت، چونکە لەم پەیوەستیەدا دەکرێت باس لە "لەدەستدانی ناسنامەی کولتووری"، تاکەکی نێوان نەوەکان، وە باس لە نادادپەروەری کۆمەڵایەتی بکەین. ئاڵوگۆڕی کولتووری پڕۆسەیەکی مێژووییە، کە گۆڕانە کولتوورییەکان بە ناچاری دەبات. ئەم پڕۆسەیە لە هەر شوێنێکدا بە شێوەیەکی جیاواز ڕوودەدات و بە بارودۆخی مێژوویی، کۆمەڵایەتی و ئابوورییەوە بەستراوە. لێرەدا زۆر گرنگە باس لە ڕێز و پاراستنی فرەڕەنگی و فرەکولتووری و جیاوارییەکانیان بکرێت. بەداخەوە ئەم ڕێزنانە بە کولتووری کوردی لەو دەڤەرەی ئەمەدا لەلایەن گەلانی ناوچەکەوە نەکراوە (دانەنراوە). ئەگەر لە ڕوانگەی ئاڵوگۆڕەوە بڕوانین، دەبێت هەموو ئەو کولتوورانە بەیەکسانی ئەم پرۆسەیە لە بەرچاو بگرن و ڕێزی دوولایەنە بە کردەوە نیشان بدەین، کە ئەم پڕۆسەیەش لە دەڤەری ئەمەدا زۆر بەکەمی ڕوویداوە. گرنگە لێرەدا باس لە دەستدانی ناسنامەی کولتووری بکەین، لە بەهۆی گۆڕانکارییە خێراکانەوە جێگای سەرسوڕمان نییە، ئەگەر کولتوورێك بە هۆی هێزە دەرەکییەکانەوە یان فشاری کۆمەڵایەتییەوە بەشێك لە تایبەتمەندییەکانی لەدەست بدات، وەك زمان، نەریت، باوەڕ، شێوازی ژیان و تەنانەت پەیوەندییە کۆمەڵایەتیاکانیش لەتەکیاندا. ڕاستە بەجیهانکردن کولتوورە گەورەکان زاڵ دەکات بەسەر کولتوورە بچکۆلەکاندا، میدیا و تەکنەلۆژیاش لەپاڵ ئەم فشارانەدا دەبنە فشاری سیاسی و ئابووری، تا دەگاتە قەدەغەکردنی زمانیش، کە ڕۆژانە لە تورکیا بەکار دەهێنرێت.

ئەمانەش دەبنە لاوازبوونی زمان و نەریتەکانی کۆمەڵگەیەك، بەتایبەتی لەنێوان گەنجەکاندا تا دەگاتە ناهاوسەنگی کۆمەڵایەتی. ئەگەر کوردان لەم ساتە مێژووییەدا ئاگاداری ئەم ئاڵوگۆڕە کولتوورییانە نەبن و مامەڵەی هاوسەنگی و هاونرخی کولتووری نەسەپێنن، ڕەنگە لە پاشەڕۆژێکی نزیکدا ڕەگەکانی کولتووری دەڤەری

ئێمە لە ڕیشەوە هەڵبماڵدرێن و کولتوورەکانی دی لە جێگەیاندا سەقامگیربن.
چارەسەریش پەروەردەی نەوەیەکی باوەڕبەخۆبوو و زانخوازی (فزوڵی) بۆ فێرکردن و فێرخوازینی زمان و مێژووی خۆماڵی، پاراستنی هونەر، فۆلکلۆر و نەریتەکان، بەکارهێنانی میدیا بۆ بڵاوکردنەوەی کولتووری خۆیی، ئەوەش بە پشتگیری یاسا و فەرمی بۆ پاراستنی کولتوور ب□ ئەنجام دەگەیەنرێت.

مەحمود چاوەش
هانۆڤەر 11.01.2026

مەلا مەزهەر خۆراسانی لەدیدی ئەبوبەکر کاروانی دا.. هیوا ئەمین

سیاسەتمەدار و نوسەری کورد بەڕێز کاك ئەبوبەکر عەلی (کاروانی) ، نوسینێکی بەناونیشانی (لە مەلای گەورەوە بۆ مەلا مەزهەر د□رބارەی ئافرەت و چەك و ڕۆڵی لە کۆمەڵگە دا) لە ڕۆژی ١٢.١.٢٠٢٦ دا لە ڕۆژنامەی ئاوێنە بڵاودەکاتەوە . لێرە دا دەمەوێت هەندێك باری سەرنجی خۆم بخەمە سەر هەندێك لایەنی نوسینەکەی بەڕێزیان ، هیوادارم بە سنگێکی فراوانەوە لێم وەربگرێت . ڕاستیەکەی نوسەر لە مەبەستی نوسینەکەی دا دەخوازێت ئەو تەمومژانە لەسەر ئیسلام بڕەوێنێتەوە ، کە کەسێکی وەك مەلا مەزهەر خۆراسانی خۆی دەکاتە ڕیشسپیی و خاوەنی ، بەتایبەت ، کە لەو چەند ڕۆژانە دا هێرشێکی ناشایستە و ناقۆڵای کردە سەر ئافرەتان بەگشتیی و ش□□قانان ی ئافرەت لە ڕۆژئاوا بەتایبەتیی ، تاکو ڕادەی تەکفیری هێزەکانی هەسەدە و یەپەگە و لایەنگریی و هاوسۆزیی بۆ حکومەتە ئینتیقالیەکەی ئەبو محەمەد جۆلانیی و سوڵتانەکانی عوسمانیی ؟! کاك ئەبوبەکر زیاتر لەسەر ئەو لایەنە دەدوێت کە تیای دا مەلا مەزهەر خۆراسانی سوکایەتی بە ئافرەتان دەکات تاکو ڕادەی کۆیلایەتیی و خزمەتکاریی ئافرەتان بۆ پیاوان ، بەبێ هیچ لێدوانێك لەسەر بیری تەکفیریی

مەلای ناوبراو ، بەپاساوی هەستیاریی و ترسناکیی ئەو باسە .
لەڕاستیی دا نوسینەکەی نوسەر زیاتر باسەکان تەمومژاوییتر دەکات و
بە ئەنقەست بێت یان نائاگا سەر لە خوێنەر و تاکی کورد دەشێوێنێت
. لە ناونیشانی نوسینەکەی دا ئاماژە بە مەلای گەورە دەکات بەبێ
ئەوەی هیچ ئاماژەیەکی ڕون بە دنیابینیی و هزر یان بۆچونەکانی
زاتێکی گەورەی وەکو مەلای گەورە سەبارەت بە ئەرک ، ماف و ڕۆڵی
ئافرەت لە کۆمەڵگەی کوردی دا ، بدات . لە بەشێکی تری نوسینەکەی
دا نابەجێیانە و بەبێ هیچ هۆ و بۆنەیەك و بۆ دورخستنەوە و
بەلاڕێدابردنی خوێنەر لە ئەسڵی دۆزەکە و داپۆشینی سوکایەتیەکانی
مەلا مەزهەر بە کورد و کەسایەتیی کورد ، کە خۆی لە کوردانی
ڕۆژئاوا و ژنانی شەڕڤان بەرجەستە دەکات ، دێت پەلاماری بیری
فێمینیستیی دەدات و تاوانباریان دەکات : (دژی ئەو ڕەوتە
فێمینیستیە دژە خێزانییە توندڕەوەم ، کە بە چاوی سوك سەیری ڕۆڵی
دایکایەتیی و هاوسەرێتیی و بنەڕەتبوونی ژن لە خێزاندا دەکات ، …
تاد) وەك بڵێیت ئەوەی لە دەرەوەی دیدگە و خولگەی ئایینی ئیسلام
بیربکاتەوە ئەوا خاوەنی فەلسەفەیەکی ئەهریمەنیی و وێرانکاریانەیە
، کە ڕێز لە بەهاکان و حورمەتی خێزان و ڕۆڵی دایکایەتیی ناگرێت .
من نامەوێت بچمە نێو وردەکاریەکانی دنیای فێمینیستیی ، بەڵام
فەلسەفەی فێمینیستبوون لە بنچینە دا گەیاندنی جێگە و پێگەی
ئافرەتانە بە پلەیەك ی باڵاتر لە مرۆڤبوون و بەهرەمەندبوونیان بە
مافی یەکسانیی لە بەرامبەر پیاوان و بەدەستهێنانی مافی زیاتر لە
کۆمەڵگە و چەسپاندنی دادپەروەریی کۆمەڵایەتیی و دەستەبەرکردنی
مافی سیاسیی و ڕۆڵگێڕانی زیاتر و کاریگەرتر لە نێو هەموو
جومگەکانی کۆمەڵگە دا تاکو ڕادەی هەڵوەشاندنەوەی سیستەمی
پیاوسالاریی و نەهێشتنی جیاکاریی ڕەگەزیی و قەدەخەکردنی
بەکارهێنانی ئافرەتان وەکو کەرەستەیەکی سێکسیی بۆ دامرکاندنەوەی
ئاڵۆشیە ئاژەڵیەکانی پیاوان . کاك ئەبوبەکر لە بەشێکی تری
نوسینەکەی دا ئاماژە بە مەلا مەزهەر خۆراسانی وەک مامۆستایەک
دەکات و دەڵێت ئیسلام پێچەوانەی ڕاکانی ئەوە : (ئەوەی مامۆستا
مەلا مەزهەر خۆراسانی دەربارەی ئیسلام و ئافرەت دەیڵێت ، تەنها
نوێنەرایەتی بۆچوون و ڕاو تێگەیشتنێکی تاکەکەسی سنورداری خۆی بۆ
ئەم پرسە دەکات و هیچی تر) بەڵام کڵۆڵ و بێئاگا لەوەی ، کە مەلا
مەزهەر قسەکانی نەك دەربڕی ڕاو تێگەیشتنی تاکەکەسیی خۆی نیە بە
تەنیا بەڵکو ئەو بە ئایەتێکی قورئان گشتاندن بۆ کۆی هزری
نەتەوەیی و دنیای ئیسلام و ویژدانی موسوڵمانی کورد دەکات و دواجار
ئایەتەکە دەکاتە بەڵگەیەکی ئەخلاقیی و ئیلاهیی بۆ
سوکایەتییپێکردنەکانی بە کورد و ئافرەتانی شەڕڤان ، و دواجار

نوسەر لەبەرامبەر ئەو ئايەتە دا دەستەپاچە و لاواز دەبێت : (وقرن فى بيوتكن ولا تبرجن تبرج الجاهلية الاولى الا□حزاب : ٣٣) ، هەر بۆيە نابێت پێمان سەير بێت كە كاتێك ئيخوان و سەلەفيەكان تەكبير لێدەدەن و بارك اللە بك بۆ مەلا مەزهەر دەنێرن ، ئەوەش ئەو مەترسيەيە لەسەر تاك و كۆى كۆمەڵگەى كورد و بزوتنەوەى ناسيۆناليستى كوردى كە كاك ئەبوبەكر لە زۆربەى نوسين و چاوپێكەوتنەكانى دا ئاماژەى پێ دەكات و بەڵام بەداخەوە نەيويستووە بە دێڕێكيش باسى لێوە بكات.

لايەنێك ى ترى نوسينەكەى كاك ئەبوبەكر زياتر لە نێو تەمومژى مێژو و ئايدۆلۆژيا دا ڕۆدەچێت و ڕاستيەكان لە خوێنەر دەشێوێنێت ، تاكو دەگات بە شوێنێك ، كە ئيتر جياوازيەكى ئەوتۆ لە نێوان ڕا و بۆچونەكانى ئەو و مەلا مەزهەر دا نامێنێتەوە : (پێم وايە جەنگ لە بنەڕەت دا ئەركێكى پياوانەيە و ڕۆڵى ئافرەت لەو ڕوەوە تەواوكارييە) ، ئيتر بەڕێزيان ڕونى ناكاتەوە ، كە داخۆ ئەو ڕۆڵى تەواوكارييە چيە ، كە ئافرەت لەنێو كۆمەڵگە دا دەبێت بيگێڕێت ؟! ئايا ڕۆڵەكەى تەنيا لە جيهادى نيكاح و كۆيلەبوون بۆ پياو دا كورت دەكرێتەوە يان لە ئەرك و مەيدانێكى ترى مر□قايەتيى دا ؟!! كە دەبوايە كاك ئەبوبەكر ئاماژەيەكى بوێرانە بەو باسە هەستيارە بدات . پەنابردنى نوسەر بۆ شەرع و بۆچونى فەقيهە ئيسلاميەكان لەپێناوى سەلماندنى ڕۆڵ و بايەخى ئافرەت لە ديدى ئيسلام دا كارێكى بێبەرهەم ، تاقەتپڕوكێن ، بێسود ، ئاڵۆز و گەيشتن بە كۆڵانێكى داخراوە تاكو گەيشتن بە دنيايەكى سادەى واقيعبينيانە ، كە باوەڕناكەم نوسەر لە زەين و هزرى خۆيشى دا باوەڕى بەمجۆرە مێتۆدە نەريتخوازييە هەبێت ، چونكە ئيسلام وەك هەڵگرى پەيامێكى ئيلاهيى نەيتوانيوە ڕۆڵێكى گرنگتر و چالاكتر بە ئافرەت لەنێو كۆمەڵگە دا بدات ، و نوسەر لەوبارەوە نەيتوانيوە بەڵگەيەكى باشتر لە شەرع و ڕاى فەقيهەكان ، يان لە مەلا مەزهەر خۆراسانى بخاتەڕوو :

(بوونى نيمچە كۆدەنگيەك لە نێوان فەقيهەكان دا لەسەر ئەوەى ، كە هەركاتێك پەلامارى وڵاتێكى موسوڵمانان درا و پياوان بە تەنها نەيانتوانى ڕوبەڕوى داگيركارييەكە ببنەوە ، ئەركى ئافرەتانى موسوڵمانە ئەو بۆشايى و لاوازييە سەربازييە پڕبكەنەوە و بەشداريى جەنگەكە بكەن) ، بەڵام كاك ئەبوبەكر لێرە دا هيچ ئاماژەيەكى كورتيش بێت بە سەرچاوە فەقيهەكان يان ئايەتێكى قورئان نەداوە ، و پێمان ناب□□ت ، داخۆ شێواز و كرۆكى ئەو بەشداريي□ چى و چۆنە ؟! ئايا بەڕاستيى بەشداريي□ك□ ش□□قانانەيە يان تەنيا جيهادى نيكاح و تێركردنى شەهوەتى پياوانى سەحابە و موجاهيدانە لەكاتى جەنگ دا ؟! ئەگەرچى كاك ئەبوبەكر لە كۆتايى نوسينەكەى دا بۆچونەكانى مەلا

مەزهەر ڕەت دەكاتەوە و بە ناڕاستیان دەزانێت ، بەڵام لە دواجاردا پێكهاتەی بۆچونەكانی هەردولایان ، كە پاشخانێكی ئیسلامییە سەبارەت بە ڕۆڵی شەڕڤانیی (سەربازیی) ئافرەتی كورد حەرامكراو یان سنورداركراوە .

كۆتایی

ڕایگشتیی ئ□لیكتر□نیی و چەواشەكردنی میدیایی- 1- كارزان عزیز

بەشی یەكەم

لە ئێستادا لە كۆمەڵگەی كوردی و لە ناو میدیای كوردی بوون بە دیاردە، بەڵام ئەو دوو دیاردەیە وەكو چەمك دیاری نەكراون. بۆیە بە پێویستی دەزانین ئەم چەمكانە بخەینە بەرباس لە نێوان میدیای كورددا جێگەی خۆی بگرێت بەمەبەستی باشتر تێگەیشتن و ناونان لەم دوو دیاردەیە كە باس و خواستی سەردەمن. كاتێك لە رایگشتی دەدوێن مەبەستمانە، باس لە پرۆسەی پەیوەندی و كارێكی كۆمەڵایەتی بكەین، چونكە بوونی پرۆسەی گەیاندن و پەیوەندیكردن ئەو هەنگاوانەن دەمانگەیەنن بە ئاراستەكردنی رایگشتی یان گۆرین و پێكهێنانی ئەم دوو چەمكە پەیو□ندی یەكی توندو تۆڵیان پێكەوە هەیە بەشێوەیەك ئەگەر پرۆسەی پەیوەندیكردن نەبێت واتە رایگشتی بوونی نابێت . مەبەست لە پرۆسەی پەوەندی بریتییە، لە هەموو جۆر و ئاست یان لێڤڵەكانی پرۆسەی گەیاندن هەر لە پەیوەندی كەسییەوە تا دە گاتە پەیوەندی جەماوەری، كە واتە رایگشتی لە تەنها و پەراوێزی و گۆشەگیریدا و بێ بەشداریكردنی تاك لە ناو گرووپەكاندا درووست نابێت. لە رووی ئاڵوگۆڕكردنی بیرو رابێت سەبارەت بە كێشە و گرفت و رووداو پرۆسەكان، یان لە رووی بەدەستهێنانی زانیارریەەوە بێت، سەبارەت بەو بابەتانەی پەیوەستن بە بەرژەوەندی هاوبەشی كۆمەڵە و گرووپەكانەوە. میدیای ئاراستە كراو وا لە جەماوەر دەكات تەنها وەرگر بێت و بیر لە هیچ نەكاتەوە، ئەمە وادەكات لە ئەنجامی

وەرگرتنی پەیامەکانەوە تەنانەت بیرکردنەوە و ڕەفتاریشەوە سەبارەت بەو بابەتانە بگەڕێت کە پێشتر لە گەڵیان دژ بوو نەك بە تەنها هاورا نەبوو. درووستکردنی کاریگەری لەسەر رایگشتی ئامانجەکی و تەوەرەکی بنەڕەتییە بەهەر چالاکییەکی میدیایی چ لەسەر ئاستی کۆمەڵایەتی بێت یان ڕۆشنبیری و سیاسی بەتایبەت بەر خاوەن دەزگاکانی میدیا کە لە پشت پەیامەکانیانەوە ئەجێندای تایبەت پەیڕەوو دەکەن. ئەگەر ڕەنگە و ئەرکی میدیا لە سەردەمی پێش ئینتەرنەت بریتی بووبێت، لە گەیاندنی هەواڵ و زانیاری و هەواڵدان بە پێکهێنانی ئاراستەکانی جەماوەر یان گۆڕینی، لە ڕێگەی ئامرازەکانەوە پرۆسەیەکی تاك لایەنە بوو، کە تێدا جەماوەری وەرگر، بینەر، بیسەر خوێنەر تەنها وەرگری پەیامەکان بوون و نەیان توانیوە بەشداربن لە دەربرینی راو بۆچونیان سەبارەت بەپرس و بابەتە جۆراوجۆرەکان، ئەمڕۆ لەگەڵ دەرکەوتنی میدیای نوێ هاوکێشەکە پێچەوانە بوەتەوە، وەرگر دەتوانێت ڕۆڵە کاراو کاریگەر ببینێت، لە هەمان کاتدا هەم نێرەر و هەم وەرگری پەیامەکان بێت، ئەمەش پێی دەگوترێت پەیوەندی دوولایەنە. تەکنەلۆژیای نوێ وایکرد دەرفەت بر بەکاربەر برەخسێت کە لە ڕێگای میدیای نوێوە لیڤ[illegible] جیاوازەکانی پرسەی گەیاندن لەیەك کاتدا پەیڕەو دەکەن بەکاربەر دەتوانێت لە ڕێگای یەکێك لە پەڕەکانی سۆشیاڵ میدیایادا پەیوەندی کەسی، پەیوەندی بە گرووپ و بڵاوکردنەوەی پەیامەکان ئەنجام بدات لە گەڵ بەکاربەرانی تەرەکە. ئەم فەزایە دەرفەتی لە پێش بەکاربەران ڕەخساند، بە ئازادی گوزارشت لە راو بۆچوونی خۆیان بکەن لە هەمبەر پرسە هەنوکەییەکان، بەچەشنێك ڕۆژانە تێبینی ئەوە دەکەین کە چۆن رای گشتی ئەلیکترۆنی لە بارەی پرس و بابەتە جیاوازەکانەوە درووست دەبێت و هەندێ جار کاریگەری لەسەر بریاری سیاسی و دەسەڵات درووست دەکات، بەچەشنێك لایەنی پەیوەندیدار ناچاردەکات بریارەکانی بگۆڕێت .

کارزان عزیز \ قوتابی زانکۆ

کورد و سەدەی بیست و یەک؟!..
برایم فەرەشی

گەورەترین نەتەوەی بێ دەوڵەتی سەر گۆی زەوین. یەک لە ڕەنگینترین و پڕسامنترین سەرزەوینی ناوچە و جیهانمان هەیە، کەوتووینەتە دەرەوەی دەسەڵات، سیاسەت و دیپلۆماسی. لە ئابووریی، سەنعەت، تەکنیک و بازاڕی جیهان بێ بەش و دابڕاوین. سەرەڕای هەبوونی زانستگا، کەمترین بەشداریمان لە زانستی جیهاندا هەیە. سەرەڕای بوونی فەرهەنگ و زمان و هونەری پشتئەستوور بە مێژوویەکی چەند هەزار ساڵە، کەمترین دەورمان لە هونەر و فەرهەنگی جیهان و ناوچەدا هەیە!

کورد دەیتوانی و دەتوانێ ئاکتەرێکی هەر کام لەو بوارانە بێ، بەڵام نییە. لە ناو مێشکی مرۆڤی کورد-دا چی هەیە کە کەوتەتە دەرەوەی بازنەی دەسەڵات، سیاسەت، دیپلۆماسی، زانست، هونەر، فەرهەنگ و ئابوریی ئەم جیهانە؟!

ئایا کاتی ئەوە نەهاتووە لە هەموو بوارێکدا خۆمان کۆکەینەوە و جێگای ڕاستەقینەی خۆمان مسۆگەر بکەین؟
تاقیکردنەوەی سەد و بیست ساڵ و هەزاران ساڵەی کوت کوت بوونمان، ئەوەی سەلماندووە، کە تاک تاک تێکدەشکێندرێن، گەر لە هەر بوارێکدا کوت کوت بجولێینەوە.

ئەمە پێویستمان بە بیر و هزر و فەلسەفە و سیاسەت و هونەر و ئابووریی و سەنعەت و فەرهەنگ و سەرمایە و دیپلۆماسی و دەزگا هەیە، دەزگای کوردستانی و جیهانی، کە دەور و کەسایەتی یەک نەتەوە دەربخات!

لە هەر ١٣٠ کەس خەڵکی ئەم جیهانە، یەک کەس کوردە. واتە کورد هێزە و دەتوانێ هێز بێ، گەر تێگەیشتنی گرووپی، عەشیرەیی، ناوچەیی، زمانی، دینی، حزبی، شەخایەتی، بنەماڵەیی، ڕێگر نەبێ لە سەر ڕێگای کۆڵۆنی کورد .

کورد دەبوو چەند هەزار ساڵ بەر لە ئێستا وەک یۆنانییەکان خۆی دیتبایەوە! دەبوو لە سەدەی ١٥ و ١٦ خۆی ڕزگار کردبا! دەبوو لە سەدەی نۆزدە وەک زۆربەی نەتەوەکانی باڵکان خۆی ڕزگار کردبا! دەبوو لە ئەسنای شەڕی یەکەم خۆی وەک نەتەوە دیتبا و تەکەڵ

سیاسەتی جیهانی بووبایە و وەک ئاکتەرێکی سیاسی خاوەن کیان دەرکەوتبا! دەبوو پاش شەڕی دووهەم خۆی گەیاندبایە ناو دیپلۆماسی جیهان.

بە پێچەوانە کورد لە چەند هەزار ساڵ بەر لە ئێستا تا ئەمڕۆ، نەردیوانی سەرکەوتنی ترک و عەڕەب و فارس و ئەورووپی و ڕۆژئاواییەکان بووە، دوا پەردەی ئەم نەردیوانبوونە، شەڕ لەگەڵ داعش و بوون بە سپەری بەڵای ناوچەکە و ئورووپا بوو.

کورد لە پاش شەڕی یەکەم ئیتر بە تەنیا لەگەڵ چوار وڵاتی داگیرکەر ڕووبەڕوو نەبووە و وڵاتانی ئورووپا دەوری سەرەکیان لە دابەشبوونی کوردستان و پاراستنی دیکتاتۆرانی ناوچە بووە و دەوریان هەیە. ئەوان پارێزەرانی دیکتاتۆرانی ئێران و عێراق و تورکیا و سوریا بوون و هەن و هەر ئەوان ئەو وڵاتانەیان پڕ چەک کردووە و پاڵپشتی سیاسی و ئابووریی ئەوان بوون و هەن. ئەوە لە کاتێکدایە کە کورد لە ماوەی سەد و بیست ساڵی ڕابردوو، دیپلۆماسیی ڕوون و ئاشکرای لە ناوچە و جیهان نەبووە و کەوتەتە دەرەوەی سیاسەتی ڕۆژئاوا.

ئێستاش ئەزموونێکی مەزن ڕووبەڕووی کوردە کە ئەمجارە مەیدانی ئەزموون ڕۆژئاوای کوردستانە. کوردی پێنجا ملیۆنی و زۆرتر، چۆن دەجوڵێتەوە و بەرنامە و ستراتێژی و دیپلۆماسی چییە؟

ئەمجارە کورد بە تەنیا لەگەڵ تورک و عەڕەب و فارس ڕووبەڕوو نییە، لەگەڵ سیاسەتی ئورووپا، ڕۆژئاوا و ناوچە ڕووبەڕووە. لەگەڵ تیرۆریستی ژێرباڵی وڵاتانی ناوچە و ڕۆژئاوا رووبوڕووە.

کورد لە بەر ئازموونێکی مەزن دایە ، بە تەنیا هێشتنەوەی ڕۆژئاوای کوردستان، یانی بە تەنیا مانەوەی ڕۆژهەڵات، باشوور، باکوور.

کورد ئێمڕۆ بە یەک سیاسەت، یەک بەرنامە و ستراتێژی، یەک هەڵوێست، یەک نەتەوە بوون و یەک دیپلۆماسی ڕوون دەتوانی خۆی بپارێزێ و سەدەی بیست و یەک بکاتە سەدەی خۆی.

درێژەی تێگەیشتنی ڕابوردوو، درێژەی کارەساتەکان و ژێر دەستە مانەوەیە. هیچ حزب و دەستە وگرووپێک لە هیچ پارچەیەکی کوردستان، بە تەنیا خۆی و بەشێک لە نەتەوەکەی ڕزگاری نابێ. ئەوە تاقیکردنەوە سەرجەم نەتەوەکان بووە و کوردیش هەر ئەو ڕێگایەی لە بەرە.

برایم ف□شی
٢٥/١/٢٠٢٦

کورد رووبەڕووی گەلەکۆمەیەکی ناوچەیی بووەتەوە.. رەزا شوان

ئەو هێڕشە دڕندانانەی دەکرێنە سەر رۆژئاڤای کوردستان، جێبەجێکردنی پیلانێکی قێزەوەنی نەخشەکێشراوی ناوچەیی و نێود□و□تییە، کە دەمێکە دایان رشتووە. بە تایبەتیش لەلایەن تورکیای رەگەزپەرست و فاشستییەوە. کە دژی هەموو خواستێکی گەلی کوردمانە لە هەر شوێنێکی کوردستاندا بێت. کە زیاتر لە سەد ساڵە، تا سەر ئێسقان دژایەتی گەلی کوردمان دەکەن. بە هەموو هێزێکیانەوە بە مۆدێرترین چەکی کوشندە، هەوڵی کۆمەڵکوژی و سڕینەوەی ناسنامەی نەتەوەیی کورد دەدەن.
ئەو کوشتن و بڕین و ئەو تاوانانەی، کە ئەمڕۆ لە رۆژئاڤای کوردستاندا روودەدەن، پیلانێکی داڕێژراوی تورکی و سووری و قەتەری یە. کە لەلایەن ئەمریکاوە، چرای سەوزیان بۆ هەڵکراوە. ئەمەش یەکەم ناپاکیی ئەمریکا نییە بەرانبەر بە گەلی کورد. جوانەمەرگ کرنی کۆماری کوردستان، تواندنەوەی شۆڕشی ئەیلوول، و داگیرکردنی کەرکووک و ناوچە داگیرکراوەکانی ترمان لە باشووری کوردستان، ئەمریکا رۆڵێکی گەورەی ناپاکیی لەو شکستیانەی کورد هەبوو.
هەمان ناپاکیی لە گەلەکەمان لە رۆژئاڤای کوردستان کرد. ئەمە رێکەوتنێکە لە نێوان ئەمریکا و تورکیا و سووریا. رژێمی تورکیا بڕیارەکانی سووریا دەردەکات نەک ئەحمەد ناشەرع. چونکە سووریا بووە بە کۆڵۆنییەکی تورکیا. ئامانجی تورکیا لەم هێڕشانەدا، رەشەکوژی و کۆمەڵکوژی و دەرکردن و ئاوارەکردنی کوردە، لە زێدی باوباپیرانیان، لە شارەکانی باکووری رۆئاڤای کوردستان. بۆ ئەوەی زیاتر لە دوو ملیۆن و نیو پەنابەرە سوورییە عەرەبەکانی تورکیا، بیانگ□□□ن□وە و لە ناوچە

کوردییەکاندا نیشتەجێیان بکەن و زەوی و زاری کورد داگیربکەن و بەسەر عەرەبە هاوردەکاندا دابەشیان بکەن و ماڵ لە خاوەن ماڵ حەرام بکەن. بە تەواویش (پشتێنەی عەرەبی) کە رژێمی بەعسی سووریا لە ساڵی (١٩٦١) بڕیاریان لەسەری دا، تورکیا دەیەوێت ئەو پرۆژە گڵاوە جێبەجێ بکات و ناوچە کوردییەکان بە عەرەب بکەن. ئەمە ئامانجی سەرکیی تورکیایە، لەم هەڵشانەیدا بە سەر رۆژئاڤای کوردستان.
تورکیا رەگەزپەرست، چەندین جار دووپاتیان کردەوە، کە ئەوان لە کورد ناگەڕێن و دژایەتی دەکەن، تەنانەت گەر لەسەر مەریخیش دەسەڵاتێکی سەربەخۆیان هەبێت.
زۆر بە داخەوە، کە تا ئێستا نەتەوە یەکگرتووەکان و رێکخراوەکانی مافەکانی مرۆڤ و ویژدانی جیهانی و دەوڵەتە زلهێزەکان و دەوڵەتانی بە ناوە ئیسلامی، هەموویان لە ئاستی ئەو کەمەڵکوژی و تاوانانەی کە بە رۆژی رووناک لە کورد کراون و دەکرێن، کە هەموویان تاوانی جەنگن و تاوانی نێودەوڵەتیی دژ بە مرۆڤایەتین. کوێرن و کەڕن و لاڵن، هەموویان قوڕوقەپیان لێکردوون. کەمترین شت، جارێک لە جاران، پرۆتیستەی ئەم تاوانانەیان نەکردوون کە لە کورد کراون و دەکرێن. بۆیە پێموایە مافەکانی مرۆڤ و یژدانی جیهانی و نەتەوە یەکگرتووەکان درۆن و هیچی تر نین.
بەڵکو بەرژەوەندیی وڵاتەکانیان، لە سەرووی مافەکانی مرۆڤ و یژدان و رەوشتەوەن. تا ئێستا چەند جارێک ئیسرائیل دووبارەی کردەوە، کە ئەوان پشتگیری لە مافەکانی کورد دەکەن. کەچی دوای ئەوەی کە ئەحمەد ناشەرع، بەرزاییەکانی جۆلان و ئەو شوێنە تازانەی کە ئیسرائیل داگیرکردوون، لەسەر سینییەکی زێر پێشکەشی بە ئیسرائیل کرد. دوای ئەوەی تورکیا و ئیسرائیل رێکەوتنامەیەکیان واژۆکرد، کە لە سووریادا رووبەڕووبوونەی سەربازی نەبنەوە. ئیسرائیل لەو هەڵشانەی لەلایەن سووریا و تورکیاوە، دەکرێتە سەر رۆژئاڤای کوردستان، بێدەنگیان هەڵبژاردووە. چونکە بەرژەوەندیان لە سەرووی ویژدان و رەوشتەوەیە. بۆیە کورد نابێت پشت بە ئەمریکا و ئیسرائیل و رووسیا ببەستێت.
بەڵام خەیاڵیان خاوە، هەرگیز کورد لەبێن نایات و دەست لە خەبات هەڵناگرێت. تا کوردیش بە مافە رەواکانی خۆی نەگات، نە تورک و نە فارس و نە عەرەب، ناتوانن بە ئاشتی و بە ئاسوودەیی بژین. تا رۆژێک زووتر کورد مافە رەوا نەتەوەییەکانی بەدەست بهێنێت لە بەرژەوەندیی هەموو گەلانی رۆژهەڵاتی

ناو□استە. زووتریش ئاشتی و ئاسوودەیی و سەقامگیری، ب□
بەسەر ناوچەکەدا دەکێشن.
داوا لە هەموو خوشک و برایانی کوردمان دەکەین، لە
کوردستان و لە هەندەران، کە بێ هیوا نەبن و زیاتر
یەکبگرن و یەکدەنگ بن و درێژە بە خۆپێشاندانە
ناڕەزاییەکانیان بدەن. پرۆتیستۆی ه□□□ش□کانی سووریا و
تورکیا بۆ سەر رۆژئاڤای کوردستان بکەن.
بژی کورد و کوردستان
مردن و رسوایی بۆ داگیرکەرانی کوردستان

کاژی ئیبراهیمی و جەژنەزای ئەژدیهاکان.. ستار ئەحمەد

ئەو کاژەی ئەمڕۆ ڕێککەوتنی ئیبراهیمی فڕێی دەدات، تەنیا گۆڕینی پێستێکی سیاسی نییە، بەڵکوو جەژنەزایەکی ڕەشە کە تێیدا ئەژدیهاکانی دەسەڵاتی جیهانی لەناو خوێنی گەلانی ناوچەکەدا لەدایک دەبنەوە. ئەم جەژنی لەدایکبوونە، کە بە ئاوی چەواشەکاری و مەرامی زایۆنیزم ئاودێری دەکرێت، مژدەی ئاشتی بۆ کەس ناهێنێت، جگە لەو دەستە بژێرانەی کە دەیانەوێت ڕۆژهەڵاتێکی بێدەنگ و بێ ناسنامە لەسەر جەستەی نەتەوە ڕەسەنەکان بنیاد بنێن . ئەوەی لە پەنای ئەم ڕێککەوتنانەدا دەگوزەرێت، پیلانێکی گشتگیرە بۆ ڕامالینی هەر ئیرادەیەک کە نەیەوێت کڕنۆش بۆ هێزی چەک و سەرمایە بەرێت.
مێژووی ناوچەکە خەریکە لاپەڕەیەکی خوێناوی و پڕ لە فێڵ هەڵدەداتەوە، کە تێیدا جەلادەکان بە ماسکی ئاشتیخواز و خاوەن ئایینەوە دەردەکەون. ئەوەی ئەمڕۆ لە گۆڕەپانی سووریادا دەگوزەرێت، تەنیا جەنگێکی ناوخۆیی و گۆڕینی سەنگەرەکان نییە، بەڵکوو دەرهاویشتەی ڕاستەوخۆی ئەو تەڵە گەورەیەیە کە لە بنەڕەتدا بۆ پاراستنی بەرژەوەندییە باڵاکانی ئەمریکا و ئیسرائیل و وڵاتانی کەنداو داڕێژراوە. ئامانجی سەرەکیی تەنیا ئاسایکردنەوەی پەیوەندییەکان نییە، بەڵکوو پاکتاوکردنی هەر هێز و گرووپ و نەتەوەیەکی زیندووە، کە نەیەوێت ببێتە پاشکۆی ئەم سیستەمە نوێیە.
ستراتیژییەتەکە ڕوونە: نابێت هیچ هێزێکی چەکدار یان

بزووتنەوەیەکی ڕزگاریخوازی لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا بمێنێت، کە لەژێر کۆنتڕۆڵی ناوەندە جیهانییەکاندا نەبێت.
لەم پەناوەدا، دەبینین چۆن یەک لە دوای یەک ئەو گرووپانەی کە ڕۆژێک وەک هێزی کاریگەر دەبینران، تێکشکێنران یان پاشەکشەیان پێکرا. لە حوسییەکانی یەمەنەوە تا حیزبوڵڵای لوبنان و حەماسی فەلەستین، هەموویان کرانە قوربانیی ئەم نەخشە نوێیە. تەنانەت دەسەڵاتی ئێرانیش، لە ڕێگەی توندکردنی گەمارۆکان و لێدانی باڵە سەربازییەکانی، ناچار کرا کە جڵەویان بە شلکات و لە بازنەی ئەم ڕێککەوتنانە نزیک ببێتەوە، تەنیا بۆ ئەوەی ڕژێمەکەی خۆی لە ناوەوە بپارێزێت و دەست لە گرووپە نەیارەکان هەڵبگرێت. لێرەدا پرسیارە جەوهەرییەکە سەرهەڵدەدات: کێ ماوەتەوە کە هێشتا وەک بەربەستێکی ڕاستەقینە لە بەردەم ئەم هەژموونە جیهانییەدا وەستاوە…؟
وەڵامەکە ڕوونە؛ تەنیا هێزە کوردییەکان وەک پەکەکە و هەسەدە ماونەتەوە کە نەیانویستووە ببنە بەشێک لەم تەونە داڕێژراوە.
ئەحمەد شەرع، کە ئەمڕۆ وەک کاراکتەرێکی سەرەکی لەم جەنگەدا دەردەکەوێت، لە ڕاستیدا تەنیا دەسکەلایەکی بە ئیرادەی دەستی هاوپەیمانیی ئەمریکا و ئیسرائیلە. ئەرکی ئەم کەسایەتییە و ئەو گرووپانەی لەژێر فەرمانی ئەودان، ئەنجامدانی ئەو جەنگە پیسەیە کە زلهێزەکان نایانەوێت ڕاستەوخۆ دەستی تێدا وەربدەن. کاتێک دەبینین هێزەکان بە وردی بەرەو ناوچە کوردییەکان ئاڕاستە دەکرێن، دەبێت تێبگەین کە ئەمە هەوڵێکە بۆ جێبەجێکردنی ئەو بەندە شاراوەیەی ڕێککەوتنی ئیبراهیمی، کە دەڵێت نابێت هیچ گرووپێکی چەکداریی سەربەخۆ لە ناوچەکەدا بمێنێت. فشاری سەر ڕێبەرایەتی کورد و ناچارکردنیان بە بژاردەی دژوار، هەمووی لەو چوارچێوەدایە کە یان دەبێت چەک دابنێن و ببنە جێبەجێکاری فەرمانەکان، یان لەناو ببرێن. ئەم پیلانە پێشتر بەرامبەر ئۆجەلان تاقیکرایەوە و ئێستا دەیانەوێت هەمان سیناریۆ بەسەر هەسەدەدا بسەپێنن.
هەسەدە، وەک هێزێکی خاوەن ئیرادە کە لەسەر خاکی خۆی و بە خوێنی ڕۆڵەکانی پارێزگاری لە کەرامەتی مرۆیی دەکات، بووەتە گەورەترین مەتەکە بۆ ئەندازیارانی ڕێککەوتنی ئیبراهیم. بۆیە، ڕاسپاردنی ئەحمەد شەرع بە لێدانی کورد، پیلانێکی داڕێژراوە تاوەکو بە ناوی شەڕی ناوخۆیی و ئایینییەوە، ئەو دەستکەوتە نەتەوەییانە لەناو ببەن کە کورد بە قوربانییەکی زۆر بەدەستی هێناون. ئەمە جەنگێکە کە تێیدا زایۆنیزم و وڵاتانی کەنداو و ئەمریکا، بەرژەوەندییەکانیان لەسەر لاشەی گەلی کورد یەکدەگرێتەوە. ئەوان دەیانەوێت ڕۆژهەڵاتێکی ناوەڕاستی بێدەنگ دروست بکەن، بێدەنگییەک

کە تێیدا تەنیا دەنگی سەرمایە و بەرژەوەندییەکانی ئەوان ببیسترێت، نەک دەنگی گەلێکی ستەمدیدە کە داوای مافی چارەی خۆنووسین دەکات.
لەبەر ئەمە، ئەرکی ئەمڕۆی کورد لە هەموو کاتێک قورستر و هەستیارترە. نابێت تەنیا وەک چاودێرێکی بێدەنگ سەیری ئەم شانۆگەرییە بکەین. دەبێت جیهان بزانێت کە ئەم جەنگە، جەنگی دیموکراسی یان ئازادی نییە، بەڵکوو جەنگی سڕینەوەی نەتەوەییەکە لە پێناو ڕێککەوتنە سیاسییەکاندا. پێویستە وەک چۆن فەلەستینییەکان دەنگی خۆیان گەیاندە ناو جەرگەی ویژدانی جیهانیی، کوردیش هەموو تواناکانی خۆی بەگەڕ بخات بۆ ڕیسواکردنی ئەم پیلانە زایۆنیستی و نێودەوڵەتییە. جیهان پێویستە بزانێت کە کورد نابێتە قوربانیی سەودایەکی سیاسی کە لە ژوورە تاریکەکانی تەلئەبیب و واشنتۆن بڕیاری لەسەر دراوە.
کاتێک جیهان لە بەرژەوەندییەکانی خۆیدا نوقم بووە، کورد تەنیا یەک ڕێگەی لەبەردەمە: یەکگرتووییەکی پۆڵایین و بەرگرییەکی بێوچان لە خاک و ناسنامە. مێژوو نیشانی داوە کە هیچ ڕێککەوتنێکی سەر کاغەز ناتوانێت ئیرادەی گەلێک بشکێنێت کە بڕیاری داوە لەسەر خاکی خۆی بە سەربەرزانە بژی. جەنگی ئەحمەد شەرع دژی مەزڵووم، لە ڕاستیدا جەنگی ستەمە دژی ماف، جەنگی پیلانە دژی ڕاستی، و ئەرکی هەموو کوردێکی بەشکۆیە، بە پیر و گەنج و ژن و پیاوەوە، کە لەم قۆناغەدا ببێتە دەنگ و قەڵغانی پاراستنی ئەم خاکە. کورد هەرگیز بەم جۆرە بە تەنها نەبووە، بەڵکوو هەر ئەم تەنیاییەشە کە دەبێت ببێتە سەرچاوەی هێز بۆ ئەوەی ڕیسوایی بە زایۆنیزم و هاوپەیمانەکانی لە جیهاندا ببارێنێت و نەهێڵێت جارێکیتر، خاکی پیرۆزی کوردستان ببێتە قوربانیی ڕێککەوتنە ئیبراهیمییەکان.

ستار ئەحمەد

کێشەی کورد و کێشەی نەتەوەیی:

دەوڵەتی نەتەوەیی یان دەوڵەتی هاووڵاتیەتی؟.. ڕزگار ئاکرەی

لە نێوان ناسیۆنالیزم و هاووڵاتیبوون: تێڕوانینێکی چەپ بۆ بەدیلی ئازادی

١. پێشەکی
ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست دەیان ساڵە ململانێی خوێناوی نەتەوەپەرستی بەخۆیەوە بینیوە کە ملیۆنەها قوربانی و ئاوارەی لێکەوتووەتەوە و وێرانکارییەکی گەورەی لە ئاستە جیاجیاکاندا لێکەوتووەتەوە. پرسی کورد یەکێکە لە گرنگترین ململانێ ناسیۆنالیستییە ئاڵۆزەکان کە کورد بەسەر چوار وڵاتی سەرەکیدا دابەش بووە کە بریتین لە تورکیا و ئێران و عێراق و سوریا و هەلومەرج و هەلومەرجی سیاسی و ئابووری و کەلتووری لە هەر وڵاتێکدا جیاوازە. پرسیاری بنەڕەتی لێرەدا ئەوەیە : چارەسەری ڕاستەقینەی گونجاو بۆ پرسی کورد و پرسی نەتەوەیی ناوچەکە چییە ؟ ئایا لە بنیاتنانی دەوڵەتی نەتەوەیی جیادایە، یان لە تێکۆشان بۆ دەوڵەتێکی هاووڵاتیبوون لەگەڵ مافی یەکسان؟
بەڵام لە زۆربەی وڵاتانی ناوچەکەدا چەوساندنەوەی نەتەوەیی ئاشکرا بەرامبەر بە کورد هەبووە و بەردەوامیش دەبێت و ئەمە واقیعێکی مێژوویی حاشاهەڵنەگرە چونکە مەحاڵە بەبێ دانپێدانانێکی ڕوون و ئاشکرا بە ڕاستی ئەو چەوساندنەوەیەی کورد و کەمایەتییە نەتەوەییەکانی دیکە لە دەوڵەتە دیکتاتۆرەکاندا ڕووبەڕووی بووەتەوە بوەستنەرێت چ سروشتی نەتەوەپەرستی بێت یان ئایینی. ئەم چەوساندنەوە سیاسەتێکی سیستماتیک بوو کە لەلایەن دەوڵەتە مەرکەزییەکانەوە پەیڕەو کرابوو لە ڕێگەی نکۆڵیکردن لە ناسنامە و قەدەغەکردنی زمان و ڕاگواستنی زۆرەملێ، هەتا جینۆساید، و لەم نموونەی خوێناوی و بەرچاودا هەیە:

- لە عێراقدا، دڕندەیی لە سەردەمی سەدام حوسێن گەیشتە لوتکە لە کاتی هەڵمەتی دڕندانەی ئەنفال کە دەیان هەزار کەسیان لە گۆڕە بەکۆمەڵەکاندا بەسەروشوێن کرد، هەروەها تاوانی بەمبارانکردنی هەڵەبجە بە چەکی کیمیایی کە هەزاران هاووڵاتی مەدەنی لە چەند ساتێکدا لەناوبرد.

- لە سووریا، هەردوو ڕژێم لە سەردەمی حافز و بەشار ئەسەددا گەمارۆیەکی نیشتمانییان سەپاند کە لە پشتێنەی عەرەبی نوێنەرایەتی دەکرا بۆ دابڕاندنی ناوچە کوردییەکان و سەرژمێری نادادپەروەرانەی ساڵی 1962 کە سەدان هەزار ڕەگەزنامە و مافی هاووڵاتیبوونیان لێسەندەوە، لەگەڵ قەدەغەکردنی گشتگیر لەسەر زمان و کەلتوور و چالاکی سیاسی. ئەمەش لە کانوونی دووەمی 2026، ئەم ڕێگایە لە ڕێگەی هێرشی سەربازی سوپای سوریا و میلیشیاکانی هاوپەیمانی بە سەر ناوچەکانی ژێر کۆنترۆڵی هێزەکانی سوریای دیموکرات (SDF) نوێ دەکرێتەوە. دوور له هه ر چاره سه رێکی دیموکراسی دادپه روه رانه بۆ پرسی نه ته وه یی
- سەبارەت بە تورکیا، دەوڵەت دەیان ساڵە سیاسەتی پەیڕەو کردووە بە مەبەستی لەناوبردنی بوونی نەتەوەیی کورد و کوردەکانی بە ناوەکی شەرمەزارکەر بە “تورکی شاخاوی” پێلێن کردووە و هەڵمەتی سەربازی دەستپێکردووە کە هەزاران گوند وێران و ملیۆنەها کەسی ئاوارە کردووە و هەموو ئەو شتانەی کە پەیوەندی بە ناسنامەی کوردەوە هەیە بە تاوان ناساندووە.
- لە ئێران، کورد ڕووبەڕووی سەرکوتی ئاڵۆز دەبێتەوە لە ژێر نیری ڕژێمی ئایینی دیکتاتۆری کە لە سەرکوتی نەتەوەیی و لەسەدارەدانی مەیدانی و سیاسی، سەربازیکردنی تەواوی شارە کوردییەکان و پەراوێزخستنی ئابووری ناوچە سنوورییەکان دەردەکەوێت بە ئەوەی دانیشتووانیان بەرەو هەژاری و ژێردەستەیی ببەن.

ئەم ڕاستیانە بەشێکی بنەڕەتی مێژووی هاوچەرخی ناوچەکەن و ناکرێت بە هیچ ڕێبازێکی جدی چەپ پشتگوێ بخرێن. هەرچەندە لە بنەڕەتدا نوێنەرایەتی یەک ڕووی سیاسەتێکی دیکتاتۆری گشتگیر دەکەن کە ئەو ڕژێمانە پەیڕەوی دەکەن چونکە تەنیا کوردیان نەکردە ئامانج بەڵکو ئامێری سەرکوتگەری خۆیان ئاراستەی هەموو هاووڵاتیانی ئەو وڵاتانە کرد و لە هەموو نەتەوەکاندا ، چونکە ئەو دیکتاتۆرییەی ناسنامەی کوردی تێکدەشکێنێت هەمان ئەو دیکتاتۆرییە کە زۆرینەی ئەوها بەدەنگ دەکات و نەیاران بەبێ گوێدانە نەتەوە فڕێ دەدات ئایین و بیروباوەڕ دەخاتە زیندانەکانەوە و ئازادییەکانیان زەوت دەکات و کەرامەتی مرۆڤایەتیان وشک دەکاتەوە، کە خەبات لە دژی چەوساندنەوەی نەتەوەیی دەکاتە بەشێکی دانەبڕاو لە خەباتی گشتی دژ بە دیکتاتۆری چینایەتی و سیاسی.
لەهەمانکاتدا دانان بەدادپەروەری دۆزی کورد و مافی کورد

بۆ یەکسانی و کەرامەتی مەرج نییە مانای پەسەندکردنی هەموو پ□ژ□ ناسیۆنالیستییەکان بێت کە بەناوی ئەم ستەمەوە پێشنیازکراون ڕووبەڕووبوونەوەی چەوساندنەوەی نەتەوەیی ڕاستەقینە بە جێگرتنەوەی نەتەوەیەکی باڵادەست بە نەتەوەیەکی تر بەدەست ناهێنرێت، بەڵکو بە هەڵوەشاندنەوەی بناغەی دەوڵەتی نەتەوەیی دوورخراوەوە و بنیاتنانی دەوڵەتێکی دیموکراتی لەسەر بنەمای هاووڵاتیبوونی یەکسان و دەستەبەرکردنی مافی تەواوی نەتەوەیی و کەلتووری و زمانەوانی بۆ هەموو پێکهاتەکان و کۆتاییهێنان بە بازنەی نادادپەروەری نەتەوەیی هاوبەش بۆ هەمیشە بەدەست دێت.

□. لە ناسیۆنالیزمی چەوساوە بۆ ئەزموونی دەسەڵاتی دەسەڵاتدار

وەک دەبینین لە هەرێمی کوردستانی عێراق کە دۆخێکی نیمچە دەوڵەتی تەواو پێکدەهێنێت، "ناسیۆنالیزمی چەوساو" گۆڕاوە بۆ دەسەڵاتێکی فەرمانڕەوا کە ڕووبەڕووی تۆمەتی بەربڵاوی سەرکوتگەری و گەندەڵی دارایی ڕێکخراو دەبێت. دوو حیزبی سەرەکی پارتی دیموکراتی کوردستان و یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان بەشداریان کردووە لە دامەزراندنی پێکهاتەی حوکمڕانی بنەماڵەیی خێڵەکیی کە تێیدا دەسەڵات و سامان و کاریگەریان هاوبەش بێت شەڕێکی ناوخۆیی خوێناوی کورد لە نێوان ئەو دوو حزبەدا هەڵگیرسا کە لە ساڵی 1994 تا 1998 بەردەوام بوو و ژیانی هەزاران کوردی لێکەوتەوە و هۆکارەکەشی تێکۆشان بوو بۆ هەژمووز و کۆنتڕۆڵکردنی سەرچاوەکان نەک ئازادی نەتەوەیی تەنانەت دوای کۆتایی هاتنی شەڕی ناوخۆ ململانێی نێوانیان بە شێوەیەکی تر بەردەوام بوو و گۆڕدرا بۆ مۆدێلێکی ڕوونی حوکمی خێزانی بۆماوەیی دەسەڵاتدار

بەگوێرەی ڕاپۆرتەکانی رێکخراوە نێودەوڵەتییەکانی مافی مر□ق، د□سەڵاتدارانی ناوچەکە پێشێلکارییەکی بەرفراوانی مافەکانی مر□قیان ئەنجامداوە. گەندەڵی دارایی لە هەرێم بەربڵاوە چونکە فەرمانبەرانی هەرێم بۆ ماوەی چەند مانگێک مووچەکانیان وەرناگرن. هەروەها هەرێم خۆپیشاندانێکی جەماوەری بەرفراوانی بەخۆوە بینی دژ بە بێکاری و گەندەڵی و دیکتاتۆری و پچڕانی مووچە و ل□ ژ□ر حاڵەتدا سەرکوت کران لە کاتێکدا دوو پارتی دەسەڵاتدار بەردەوامبوون لە قۆرخکردنی سەروەت و سامانی هەرێم و بەهێزکردنی ئامرازە ئەمنی و سەربازییەکان بۆ پاراستنی بەرژەوەندییە تەسکەکانیان

هەروەها لە سووریا، هێزەکانی سوریای دیموکرات کە لە ساڵی 2015 ەوە بە پشتیوانی ئەمریکا فەرمانڕەوایی ناوچەیەکی فراوانی باکوور و ڕۆژهەڵاتی سوریایان کردووە، گۆڕاوە بە دەسەڵاتێک کە بڕیارە سیاسی و سەربازییەکان لە دەستی خۆیدا چڕدەکاتەوە و سیاسەتی مەرکەزییەکی ئاشکرا دەگرێتەبەر. سەرەڕای جێبەجێکردنی کۆمەڵێک چاکسازی گرنگی پێشکەوتووخواز و مەدەنی بەتایبەتی لە هەندێک لایەنی کۆمەڵایەتی و ئیداری و فراوانکردنی بەشداری ژنان ئەم چاکسازییانە بە سەقفێکی چینایەتی و سیاسی دیاریکراو مابوونەوە و دەستیان لە کرۆکی پێکهاتەی دەسەڵات نەدا کە لەسەر بنەمای قۆرخکاری سیاسی و هەژموونی دەزگای حزبی داخراو دامەزراوە بەگوێرەی ڕاپۆرتە نێودەوڵەتییەکان، پێشێلکارییە بەربڵاوەکانی مافەکانی مرۆڤ لە دژی هێزەکانی سوریای دیموکرات تۆمار کراوە، لەوانە بەردەوامی بەخێوکردنی منداڵان و گرتنەبەری سیاسەتی ئەمنی توند کە بریتییە لە دەستبەسەرکردن و سەرکوتکردن و ئەشکەنجەدانی بەرهەڵستکاران. بەبۆچوونی من ئەزموونی چەپی ناسیونالیستی کورد هەرچەندە پێشکەوتوو بێت زەحمەتە بتوانێت ئاستی چاکسازی چەپ و مەدەنی تێبپەڕێنێت هاوشێوەی ئەزموونی نوخبەی ناسیونالیستی کە لە سەدەی ڕابردوودا حوکمی ناوچەکەیان کرد کە بە بەڵێنی فراوانی کۆمەڵایەتی و چەپ دەستیپێکرد بەڵام پێکهاتەی مەرکەزی داخراویان دواجار بەرەو دیکتاتۆری و دیکتاتۆری و پەراوێزخستنی ئیرادەی جەماوەری بردوون

لەڕێگەی ئەم ئەزموونانەوە لە هەرێمی کوردستانی عێراق و باکوور و ڕۆژهەڵاتی سوریا بۆمان دەردەکەوێت کە ئەو ململانێیەی کە وەک خەباتی ڕزگاریخوازی نەتەوەیی بەبازاڕ دەکرا بە کرداری گۆڕاوە بە ململانێی دەسەڵات و نفوز و سەروەت و سامان لەنێوان هێزە سیاسییە ناسیونالیستە بۆرژوازییەکان کە حوکمڕان یان ئارەزووی فەرمانڕەوایی دەکەن گوتاری ناسیۆنالیستی لەڕێ لە ئامرازێکی ڕزگاریخوازییەوە دەرکەوتووە و گۆڕاوە بە بەرگێکی ئایدیۆلۆژی بە پاساوهێنانەوەی دەسەڵات و سەرکوتکردنی نەیاران و دووبارە بەرهەمهێنانەوەی هەمان پەیوەندییەکانی زاڵبوون کە پێشتر جەماوەر لە ژێر ڕژێمە ناسیۆنالیستە ستەمکارەکاندا یاخی بوون، بەڵام ئەمجارەیان بە کاراکتەری لۆکاڵی.

قوربانی بوونی نەتەوەیی مێژووی، هەرچەندە تاڵ بێت، بڕوانامەی لێبوردن نابەخشێت بە هیچ دەسەڵاتێکی نەتەوەیی بە

سەرکوتکردن و چەوساندنەوە. گۆڕینی “ناسیۆنالیزمی چەوساو” بۆ “ئامرازی سەرکوت و دیکتاتۆری” شکستی ئەخلاقی گەورەی پڕۆژەی ئازادی نیشان دەدات کە دەیسەلمێنێت کە کەموکوڕییەکە لە نوخبەی فەرمانڕەوادا نییە، بەڵکو لە پێکهاتەی خودی دەوڵەتی نەتەوەیی دوورخراوەیە.

□. پەراوێزخستنی خەباتی چینایەتی و مەترسی شەڕی ناوخۆیی نەتەوەیی

ململانێی نەتەوەیی لە ناوچەکەدا مەترسییەکی ڕاستەقینەی هەیە کە کۆمەڵگاکان بەرەو دەمارگیریی نەتەوەیی و شەڕی ناوخۆیی خوێناوی دەبات، کە تێیدا جەماوەری کرێکار سووتەمەنی ئەو ململانێیانەن کە خزمەت بە بەرژەوەندییەکانیان ناکەن. گوتاری ناسیونالیستی پەراوێزخراو لە هەندێک حیزب نەک تەنها کار بۆ خۆراک دانی ڕق و دووبەرەکی دەکات، بەڵکو ئەرکێکی سیاسی ڕوون و ئاشکرا جێبەجێ دەکات کە لە گۆڕینی ململانێ لە ململانێی کۆمەڵایەتی چینایەتی نێوان جەماوەری کرێکار لە لایەک و چینی فەرمانڕەوا و بۆرژوازی کۆنتڕۆڵکراو لە لایەکی دیکەوە بۆ ململانێیەکی ساختە نەتەوەیی و ناسنامەیی نوێنەرایەتی دەکات. لەم ڕوانگەیەوە، ململانێ نەتەوەییەکان لادانێکی ڕێکەوت پ□□ک ناهێنن، بەڵکو ئامرازێکی کاریگەرن بۆ لاوازکردنی خەباتی چینایەتی و هەڵوەشاندنەوەی هۆشیاری کۆمەڵایەتی جەماوەر و سەرقاڵکردنیان لە پرسەکانی ڕۆژانەیان پەیوەست بە ماف و کار و مووچە و خزمەتگوزاری و دادپەروەری کۆمەڵایەتی.
لە ژێر پەردەی بەرگریکردن لە نەتەوە و ناسنامەکە، خەباتی چینایەتی پەراوێز دەخرێت، چەوساندنەوە پاساو دەبێت، و دەسەڵاتدارانی ئێستا یان ئەوانەی دەیانەوێت حوکم بکەن پارێزراو دەبن لە هەموو لێپرسینەوەیەکی کۆمەڵایەتی.
قەیرانی ئابووری و گەندەڵی و دیکتاتۆری لە بەرھەمی سیاسەتی چینێکی کۆنکرێتەوە دەگۆڕدرێن بۆ دەرئەنجامی دووەمی ململانێیەکی نەتەوەیی هەڵبەستراو و جەماوەر پاڵ پێوە دەنرێن بۆ ڕیز کردن لە پشت نوخبەی نەتەوەیی فەرمانڕەوا کە لە جەوهەردا جیاواز نین لەگەڵ چینە دەسەڵاتدارەکانی تری ناوچەکە. بەم شێوەیە ململانێ نەتەوەییەکان دەبێتە هۆی زیادبوونی گوتاری جەنگ و ب□زووتنەوە و ڕق و کینە و بەتاڵکردنی خەباتی کۆمەڵایەتی لە ناو□□ک□کەی و بڕینی ڕێگا لەبەردەم هەر ئەگەرێک بۆ بنیاتنانی بزووتنەوەیەکی چینایەتی

چەپی یەکگرتوو لە نێو نەتەوە و مەزهەبەکاندا.
ئەرکی هێزە چەپ و ئازادیخوازەکان لەم چوارچێوەیەدا ئەوەیە کە خۆیان لەسەر بنەمای ناسنامەی مرۆیی و نێودەوڵەتی دابمەزرێنن و هاوسۆزی لەگەڵ ئازارەکانی هەموو قوربانیانی دیکتاتۆری و جەنگ و ململانەی چەکداری بێ گوێدانە ڕەگەز و ئایین و مەزهەب و ئاراستەی سیاسی خۆیان دابمەزرێنن. هاوپەیمانی هەڵبژاردە کە هاوسۆزی بە ڕەگەز یان مەزهەب یان ئاراستەیەکی سیاسی دیاریکراو سنووردار دەکات و چاو لە تاوانەکانی دژ بە هاوولاتیانی دیکە دەبەستێت، بیرکردنەوەیەکی نامرۆڤانەیە و ڕاستەوخۆ یارمەتیدەرە بە چەسپاندنی دەمارگیریی نەتەوەیی و ئایینی، قوڵکردنەوەی دابەشبوونی کۆمەڵایەتی و لاوازکردنی هەر پڕۆژەیەکی ئازادی ڕاستەقینە لەسەر بنەمای دادپەروەری و یەکسانی کۆمەڵایەتی.

□. ئایا دەوڵەتی نەتەوەیی ئێستا دەگونجێت؟

هەلومەرجی بابەتی بۆ پڕۆژەی دەوڵەتی نەتەوەیی کوردی گونجاو نییە، چونکە ئەو ناوچانەی زۆرینەی کوردیان تێدایە دەورەدراون بە هێزە ناوچەییە نەیارەکان (تورکیا، ئێران و کاریگەری دەوڵەتە عەرەبییەکان) و بزووتنەوە ناسیونالیستە کوردییەکان هیچ پشتیوانییەکی نێودەوڵەتی ڕاستەقینەیان نییە. پشتیوانی ئەمریکا و ڕۆژئاوا هەلومەرجییە و پەیوەندی بە بەرژەوەندییە ڕاستەوخۆکانەوە هەیە.
تەنانەت ئەگەر دەوڵەتێکی کوردیش بەدی بهێنرێت، چ شتێک گەرەنتی مانەوەی دەکات لە کاتێکدا کە لەلایەن چەند دەوڵەتێکی دیکتاتۆرەوە گەمارۆدراوە، یان گەرەنتی ئەوە دەکات کە نەگۆڕێت بۆ مۆدێلێکی دیکتاتۆری نوێ؟ ئەزموونی هەرێمی کوردستانی عێراق و سوریا لەبەردەمماندا ئاشکرایە: حوکمی حزبی خێڵەکی، کرداری دیکتاتۆری، گەندەڵی دارایی بەربڵاو و پێشێلکردنی بەربڵاوی مافەکانی مرۆڤ.
پێویستە بە ڕوونی باسی واقیعی دیمۆگرافی بکەین لە زۆربەی ئەو ناوچانەی کە پڕۆژەی نەتەوەیی تێدا پێشنیار دەکرێت: ئەم ناوچانە هەموویان زۆرینەی نەتەوەیی نین. چۆن دەتوانرێت پڕۆژەیەکی نەتەوەیی نوێ لەسەر ئەو زەویانە دروست بکرێت کە بەشێک لە دانیشتوانەکەی لە نەتەوەکانی ترەوە هاتوون؟ ئەم کێشە دیمۆگرافییە گرژی نەتەوەیی توند دروست دەکات و دەرگا دەکاتەوە بە تۆمەتبارکردن بە پەیڕەوکردنی سیاسەت چ "عەرەبیزەکردن" یان

“کوردکردن” و “تورککردن” دژی دانیشتووانی تر. بنیاتنانی دەوڵەتی نەتەوەیی یان نیمچە دەوڵەت لەسەر بنەمای نەتەوەیی لە ناوچە فرە نەتەوەییەکان زەحمەتە بەبێ دروستکردنی نادادپەروەری نەتەوەیی نوێ.

□. گرەوکردن لەسەر زلهێزەکان و بەتایبەتی ئەمریکا

هەندێک لە بزووتنەوە ناسیۆنالیستەکانی ئێستای کورد لە ناوچەکەدا لە چەند قۆناغێکی دیاریکراودا زۆرێک لە پڕۆژەکانیان لەسەر پشتیوانی ئەمریکا و هاوپەیمانەکانی بنیات ناوە و بەردەوامیش دەبن ئەمریکا وەک گەورەترین هێزی سەرمایەداری لە جیهاندا پشتگیری زۆربەی ڕژێمە کۆنەپەرست و ڕەگەزپەرستەکان دەکات و هەرگیز لایەنگری گەلانی چەوساوە و بەها مرۆیی و ئازادیخوازەکان نەبووە. بوونی ئەمریکا لە ناوچەکە ئامانجی سەرەکی دەستبەرکردنی بەرژەوەندییە ستراتیژییەکانی و بەهێزکردنی هەژموونی خۆیەتی. من لەو باوەڕەدام کە هاوپەیمانەتی ئەمریکا لەگەڵ هێزە کوردییەکان لە سوریا و عێراق بە شێوەیەکی سەرەکی بۆ پڕکردنەوەی ئەو بۆشاییە بوو کە لە نەبوونی هێزی زەمینی گەورەی ئەمەریکا دروست بوو، چ لە ڕێگەی هێزە ئاساییەکان و چ لە ڕێگەی کۆمپانیا ئەمنییەکانەوە، بۆیە لە جێبەجێکردنی ئەجێندای خۆی و بەهێزکردنی نفوزی خۆی پشتی بە هێزە مرۆییە سەربازییەکانی کورد بەستووە و بەردەوامیش دەبێت.

لەم دواییانەدا، ئەم هاوپەیمانەتییە لە سوریا گۆڕانێکی بەرچاوی بەخۆیەوە بینیوە بەرەو ئەحمەد ئەلشەراع و حکومەتی ناوەندی. پارادۆکسەکە ئەوەیە کە ئەمریکا هاوپەیمانی لەگەڵ کەسێک کردووە کە بە دیموکراسی هەڵنەبژێردراوە و تا ئەم دواییانە لە لیستی تیرۆری جیهانیدا بوو، کە بە ڕوونی ئەوە دەردەخات کە ئەمریکا تەنها بایەخ بە بەرژەوەندییە ستراتیژییەکانی دەدات و هیچ پەیوەندییەکی بە دیموکراسی و بەها مرۆڤایەتییەکانەوە نییە. ئەم هاوپەیمانەتییە زۆر هاوشێوەی هاوپەیمانەتی هەندێک لایەنی ئۆپۆزسیۆنی عێراقی لەگەڵ ئەمریکایە پێش ڕووخانی ڕژێمی بەعس بەڕای من هاوپەیمانییەکی کاتی و ناسکە کە بەرژەوەندییەکانی ئەمریکا بەڕێوەی دەبات، و شەرعییەت بە دەستوەردانی ئەمریکا و کردارەکانی دەبەخشێت. کاردانەوەی ئەمە لەسوریا بەڕوونی دەبینین و دوور نییە هەمان سیناریۆش لەهەرێمی کوردستانی عێراقدا دووبارە ببێتەوە بەپێی بەرژەوەندییەکانی ئەمریکا و ڕێکخستنی ئەولەویەتەکانی.

مێژوو دەیسەلمێنێت کە سیاسەتی ئەمریکا لە بەرژەوەندییە ستراتیجیەکانیەوە سەرچاوە دەگرێت، نەک لە پابەندبوونێکی ئەخلاقی بە گەلان، وەک لە ئەزموونی زۆردا لە ناوچەکەدا دەردەکەوێت.

ئەمریکا بەوە ناسراوە کە کاتێک ڕۆڵیان کۆتایی دێت یان بەرژەوەندییەکانیان ناکۆک دەبن لەگەڵ ئەجێندای هاوپەیمانەکانیدا واز دەهێنن. نموونەی زۆرمان هەیە لەوانە ئەوەی بەسەر کوردەکان هات لە عێراق لە ساڵی 1975 و ئەوەی بەسەر ئەفغانییەکان هات دوای کشانەوەی سۆڤیەت. بەرژەوەندییە ستراتیژییەکان و پەیوەندییەکانی ئەمریکا لەگەڵ تورکیا و وڵاتانی عەرەبی و وڵاتانی تری ناوچەکە وەک گرنگترین و بنچینەیی دەمێنێتەوە گەرەو کردن لەسەر هێزە گەورەکانی سەرمایەداری، لە سەرووی هەموویانەوە ئەمریکایە، گرەوکردنە لەسەر "سەرابێکی سیاسی". ئەم هێزانە بزووتنەوە ناسیونالیستییەکان وەک هاوپەیمان نابینن، بەڵکو تەنها سەرباز لەسەر تەختەی شەترەنجی جیۆپۆلەتیک دەبینن، کە لە ڕێکەوتنی پشتەوە دەکرێن و دەفرۆشرێن هەر کاتێک بەرژەوەندییەکانی کۆمپانیا و نەوت پێویستیان پێبێت.

[illegible]. دەوڵەتی هاووڵاتیبوون و مافی مرۆڤ بۆ ناسنامەی مرۆیی

دەبێت جیاوازییەکی ڕوون بکرێت لە نێوان داواکردنی مافی کەلتووری و زمانەوانی و کارگێڕییەکان بۆ کورد و کەمایەتییە نەتەوەییەکانی دیکە و داواکردنی دەوڵەتی نەتەوەیی جیا ئەم مافانە داواکارییەکی ڕەوا و دادپەروەرانەن کە دەبێت لەلایەن هەموو هێزە چەپ و پێشکەوتووەکانەوە پشتگیری بکرێن، هەر لە دانپێدانانێکی دەستووری بە پلورالیزمەوە تا لامەرکەزییەتی کارگێڕی، بەڵام تێکۆشانیان لە ژێر هاوسەنگی جیۆپۆلەتیکی ئێستادا گونجاوترە لە چوارچێوەی دەوڵەتی هاووڵاتیبوونی یەکسان لە هەموو نەتەوە و ئایینەکاندا بێت. ئەڵتەرناتیڤی گونجاو ئەمڕۆ لە بنیاتنانی دەوڵەتی نەتەوەیی نوێ نییە کە دووبەرەکی بەرهەم دەهێنێتەوە، بەڵکو لە دەوڵەتێکی هاووڵاتیبوون کە نەتەوە و ئایین لە دەسەڵات بێلایەن دەکات و پێکهێنانی حیزب لەسەر بنەمای نەتەوەیی یان ئایینی سنووردار دەکات، بەشێوەیەک کە تەوەری خەبات سەروەری یاسا و یەکسانی و دادپەروەری کۆمەڵایەتی بێت، نەک جوڵاندنی جەماوەری کرێکار لە ململانێ نەتەوەیی-ئایینییەکاندا کە تەنها خزمەت بە بەرژەوەندییەکانی بۆرژوازی دەکات.

ئەم گواستنەوەیە بازدانێک نییە بۆ بۆشایی، بەڵکو ڕێگایەکی وردە وردە کە پێویستی بە میکانیزمێکی دەستووری ڕوون هەیە بۆ دڵنیابوون لە نەگەڕانەوەی مەرکەزییەتی قێزەون، و لێرەوە مۆدێلی فیدراڵیزمی جوگرافی (کارگێڕی) وەک بەدیلێکی عەقڵانی بۆ فیدراڵیزمی نەتەوەیی دەردەکەوێت. بۆ ئەوەی هەرێمەکان دەسەڵاتێکی فراوانیان پێبدرێت لە بەڕێوەبردنی کاروباری گەشەپێدان و خزمەتگوزارییەکانیان، کە

ناکۆکی لە تۆمەتی نەژادی بەتاڵ دەکاتەوە و دەیگۆڕێت بە کێبەرکێی خۆشگوزەرانی. ئەمە دەبێت لەگەڵ "دەستوورکردنی گشتگیر بۆ ناسنامەکان" هاوکات بکرێت بە دەستبەرکردنی مافە کولتوورییەکانی هەموو پێکهاتەکان وەک مافێکی نەگۆڕ و بنیاتنانی دەزگاکانی چاودێری و دادوەری سەربەخۆ کە ڕێگە خۆشکەر بێت بۆ سەرهەڵدانی تەوژمە سیاسییەکان کە کێبەرکێ لەسەر پرۆگرامەکانی کۆمەڵایەتی و ئابووری و سیاسی و ژینگەیی دەکەن.

ئەزموونی نێودەوڵەتی، سەرەڕای بوارە جیاوازەکانیان، ئەگەری بنیاتنانی ئەم مۆدێلە دەسەلمێنێت. سویسرا لە ڕێگەی لامەرکەزییەوە سەرکەوتوو بوو لە گونجاندنی چوار زمانی فەرمی، و ئەفریقای باشوور ڕێگەزنامەی هەڵبژارد لە جیاتی تۆڵەسەندنەوە، تەنانەت لە هیندستان، بۆلیڤیا و ئیسپانیا، هەوڵی جددی دەبینین بۆ بەڕێوەبردنی هەمەچەشنی لە ڕێگەی خۆبەڕێوەبردن و داننان بە فرەیی بەبێ هەڵوەشاندنەوەی دەوڵەت. ئەم نموونانە تەواو نین، بەڵام ئەوە دووپات دەکەنەوە کە بەدیلی دەوڵەتی نەتەوەیی پەراوێزخراو خەونێکی یۆتۆپیا نییە، بەڵکو پڕۆژەیەکە کە لە ڕێگەی ئیرادەی سیاسی و خەباتی بەردەوامی جەماوەرییەوە بەدەست دەهێنرێت کە کەرامەتی و مافەکانی مرۆڤ لە سەرووی هەموو تێڕوانینێکی تەسکی نەتەوەیی یان مەزهەبییەوە دادەنێت.

لێرەدا دەشێت پرسیارێک دروست بکرێت کە دەوڵەتی هاووڵاتیبوون تەنها خەونێکی یۆتۆپیاییە بۆ لەبەرچاوگرتنی واقیعی ئێستای وڵاتانی ناوچەکە کە دەسەڵاتخوازی بە قووڵی ڕەگی داکوتاوە و دابەشبوونی نەتەوەیی قووڵ بووە. بەڵام ئەم ناڕەزایەتییە ڕاستییەکی بنەڕەتی پشتگوێ دەخات: پڕۆژەی دەوڵەتی نەتەوەیی جیا لە هەلومەرجی ئێستادا یۆتۆپیایە. قسەکردن لەسەر دامەزراندنی دەوڵەتێکی کوردی سەربەخۆ و سەقامگیر کە دەورەدراوە بە دەوڵەتی دوژمن و بەبێ پشتیوانی نێودەوڵەتی ڕاستەقینە و لە ناوچە فرە نەتەوەییەکاندا، لە خەونێکی دوور دەچێت. سەبارەت بە دەوڵەتی هاووڵاتیبوون، پڕۆژەیەکی وردە وردە واقیعیانە کە بە هەنگاوی کۆنکرێتی دەست پێدەکات: دەستوورکردنی مافە نەتەوەییەکان، بنیاتنانی دامەزراوەی دیموکراتی، جێبەجێکردنی لامەرکەزییەتی کارگێڕی و بەهێزکردنی سەروەری یاسا. ئەمانە هەنگاوەکانن کە لە ڕێگەی خەباتی جەماوەری بەردەوامەوە بەدەست دەهێنرێن، نەک بازدان بە نەزانراو. مێژووی ئەم دوایییانە دەیسەلمێنێت کە گۆڕانی دیموکراسی تەنانەت لە سەختترین بارودۆخیشدا دەگونجێت. کێشەکە لە یۆتۆپیای پڕۆژەکەدا نییە، بەڵکو لە ئیرادەی سیاسی و خەباتی ڕێکخراودایە بۆ بەدەستهێنانی ئەو ئامانجە.

ئەمە مانای کەمکردنەوەی گرنگی ناسنامەی نەتەوەیی یان دژایەتیکردنی مافە ڕەواکانی نەتەوەیی نییە. ئەمە بانگەوازێک نییە بۆ هەڵوەشاندنەوەی ناسنامەی نەتەوەیی یان نکۆڵی کردن لە تایبەتمەندییەکەی بەڵکو بانگەوازێکە بۆ نەگۆڕینی ناسنامەی نەتەوەیی بۆ بنەمایەک بۆ بنیاتنانی دەسەڵات و دەوڵەت و بۆ ئامرازێک بۆ جیاکاری و پەراوێزخستن. ناسنامەی نەتەوەیی مافێکی کولتووری، زمانەوانی و مرۆڤییە کە دەبێت بپارێزرێت، بەڵام دەوڵەت دەبێت لەسەر بنەمای هاووڵاتیبوونی یەکسان بنیات بنرێت نەک لەسەر بنەمای ئینتیمای نەژادی. مەسەلەکە دژایەتیکردنی بەکارهێنانی ناسنامەی نەتەوەییە وەک پەردەیەک بۆ پاساوهێنانەوەی دەسەڵاتخوازی یان گۆڕینی ململانێی کۆمەڵایەتی بۆ ململانێیەکی نەتەوەیی کە خزمەت بە بەرژەوەندییەکانی نوخبەی فەرمانڕەوا دەکات. جەوهەری مافە نەتەوەییەکان دەبێت بە دەستەبەرکردنی دەستووری و دامەزراوەیی بۆ هەموو پێکهاتەکان بەرگری لێبکرێت، لەجیاتی بەستنەوەیان بە پڕۆژەی دەوڵەتی نەتەوەیی دوورخراوەوە کە نادادپەروەری بە پێچەوانەوە بەرهەم دەهێنن. دەبێت ناسنامەی نەتەوەیی کورد وەک شوناسەکانی تر ڕێزی لێبگیرێت و بپارێزرێت بەڵام نەک وەک ئامرازێک بۆ بنیاتنانی دەسەڵاتی نەتەوەیی

[illegible]. مافی چارەی خۆنووسین و عەقڵانیەتی واقیعی

لە کاتێکدا پشتگیری تەواوی مافی چارەی خۆنووسینی گەلی کورد و هەموو گەلان بۆ جیابوونەوەشەوە دەکەین، بەڵام پێم وانییە هەلومەرجی جیهانی و ناوچەیی ئێستا گونجاو بێت بۆ جیابوونەوە و سەربەخۆیی و ڕاگەیاندنی دەوڵەتی نەتەوەیی نوێ. دەبێت یەکێتی زۆرەملێ لە نەوان گەلان ڕەت بکەینەوە و پشتیوانی لە پێکەوەژیان و یەکڕیزی خۆبەخشانە لەسەر بنەمای هاووڵاتیبوونی یەکسان بکەین و لە هەمان کاتدا پشتگیری و پەسەندکردنی مافی چارەی خۆنووسین بکەین لەوانە جیابوونەوە، ئەگەر ئەمە ماف و یەکسانی زیاتر و ژیانێکی باشتر و ئاسایشی باشتر و ململانێی کەمتر لە ناوچەکەدا دابین بکات.
ئەم هەڵوێستە بە مانای دوژمنایەتی ئازادی نەتەوەیی کورد و کەمکردنەوەی دادپەروەری دەزی مێژوویی ناگەیەنێت بەڵکو بەرگرییە لە خودی جەوهەری ئازادی لە شێواندنی پڕۆژە ناسیونالیستە بۆرژوازییەکان کاتێک خەباتی ئازادیخوازی دەگۆڕن بۆ دەسەڵات و دیکتاتۆری و گەندەڵی لە هەلومەرجی ئێستادا پێموایە جەماوەری کرێکار لە پێناو قەوارە نەتەوەییەکاندا تووشی قەیرانی قوڵتری ئابووری و سیاسی دەبن و ئەگەر ئێستا پێک هاتبن هەلومەرجی ئێستا و ئەزموونی پێشوو ئەوە دەردەخات کە ڕەنگە ڕووبەڕووی مەترسی گەڕان

ببنەوە بە مۆدێلێکی دیکتاتۆری تر لە ناوچەکەدا وە هیچ شتێک لە ژیانیاندا ناگۆڕێت
دەبێت مامەڵە لەگەڵ عەقڵانیەتی واقیعی و زانستیدا بکەین و هەلومەرجی ناوخۆیی و ناوچەیی و نێودەوڵەتی و هاوسەنگی هێزی چینایەتی و تواناکانمان لە هەموو ڕوویەکەوە و توانا و هێزی دوژمنەکانمان و ئیمکانە واقیعییەکان بۆ بەدیهێنانی چارەسەر و سیاسەتەکانی پێشنیار و میکانیزمەکانیان بکەینەوە. دەبێت خۆمان بەدوور بگرین لە بەشداری کردن ڕاستەوخۆ یان ناڕاستەوخۆ لە ڕاکێشانی جەماوەر بۆ شەڕی نەتەوەیی دۆڕاو و وێرانکەر و دوور بکەوینەوە لە هاندان و پشتیوانیکردنیان چونکە جگە لە تراژیدیایەکی گەورە بۆ هاووڵاتیان و بەتایبەت کرێکارانی دەستی و ڕۆشنبیر و زیانی مرۆیی و ئابووری و سیاسی و سەربازی گەورە بە هەموو لایەنەکان هیچی تر دروست ناکات پشت بەستن بە عەقڵانیەتی و ڕیالیزم زۆر پێویستە، نەک بە "پاڵەوانێتی نەتەوەیی" و "شانازی نەتەوەیی" و "ڕووبەڕووبوونەوەی دوژمنی نەتەوەیی بە هەموو شێوەیەک و تا دوا گوللە". ئەم گوتارە لە شەڕی سەربازی و سیاسیدا سەرکەوتن بەدەست ناهێنێت، بەڵکو جەماوەر بەرەو جەنگ و وێرانکاری زیاتر ڕادەکێشێت.

[illegible]. ئەرکەکانی چەپ و بنیاتنانی ئەڵتەرناتیڤ لە نێو دەوڵەتی هاووڵاتیبوون

ئەرکی ئێمە وەک چەپەکان ئەمڕۆ لەو وڵاتانەی کە کێشەی نەتەوەیی بەخۆوە دەبینن ئەوەیە کە هەوڵەکانمان لە هەموو لایەنەکانی ململانێی نەتەوەیی جیا بکەینەوە و خەبات بکەین بۆ دەوڵەتێک لەسەر بنەمای هاووڵاتیبوون و مافی یەکسان و دادپەروەری کۆمەڵایەتی و ڕێزگرتن لە مافەکانی مرۆڤ نەک لەسەر بنەمای نەتەوەیی و مەزهەبی. ئەم ڕێگایە درێژ و سەختە، بەڵام تاکە ڕێگایە کە بتوانێت بگاتە چارەسەرێکی ڕاستەقینە و بەردەوام بۆ پرسی نەتەوەیی، دوور لە جەنگ و ململانێکان کە جگە لە تراژیدیا بۆ جەماوەر هیچی تر بەرهەم دەهێنن.
چەپ دەتوانێت بە پراکتیکی خۆی لە چوارچێوەی پڕۆژەی دەوڵەتی هاووڵاتیبوون ڕێکبخات بە بنیاتنانی ڕێکخراوی سیاسی و سەندیکایی و جەماوەری لە سەرانسەری نەتەوە و مەزهەبەکاندا لەسەر بنەمای بەرژەوەندییە ماددییە هاوبەشەکانی کرێکارانی دەستی و ڕۆشنبیری و بەستنەوەی خەبات بە مافە نەتەوەییەکان بە شەڕی کۆمەڵایەتی دژ بە چەوساندنەوە و گەندەڵی و دیکتاتۆریەت و بەدەستهێنانی ئەڵتەرناتیڤی سۆسیالیستی ئەم ڕێگایە پێویستی بە سەربەخۆیی سیاسی

و ڕێکخراوەیی تەواوی چەپ لە هەموو شێوەکانی هێزە بۆرژوازییەکان بە گوتاری ناسیونالیستی و کاری ڕۆژانە لەناو کۆمەڵگادا هەیە بۆ یەکخستنی جەماوەری کرێکار لە دەوری پرۆگرامێکی کۆنکرێتی یەکسانی و ئەوپەڕی دادپەروەری کۆمەڵایەتی و لامەرکەزیەتی دیموکراتی و ئازادی، وەک خاڵی چوونە ژوورەوەی واقیعیانە بۆ بنیاتنانی ئەم ئەلترناتیڤ.
گەلانی هەرێمەکەمان لە حاڵەتی ململانێی زگماکی نین، و بە ڕەق و دووبەرەکی لە دایک نەبوون، بەڵکو قوربانی ئۆپەراسیۆنی بسیج و سەربازی ناسیونالیستی ڕێکخراون کە تێیدا جەماوەری کرێکاری نەتەوە جیاوازەکان بەرەو ململانێی نەتەوەیی خوێناوی پاڵ دەنرێن و قوربانی جەماوەری دەگۆڕێت بە چەسپاندنی کورسییەکانی ستەمکارانی بۆرژوازی کە گوتاری ناسیونالیستی وەک پەردەیەک بۆ پاراستنی بەرژەوەندییە چینایەتییەکانیان بەکاردەهێنن. جەنگی سەرەکیمان گۆڕینی سیمبولی نەتەوەیی و ڕەنگی ئاڵا و زمانی فەرمانڕەوا نییە، بەڵکو هەڵوەشاندنەوەی زنجیرەکانی دیکتاتۆرییەت و چەوساندنەوە و دەمارگیرییە لە ڕیشەکانیانەوە و بنیاتنانی فەزایەکی مرۆڤدۆستی سۆسیالیستی دیموکراتی کە هەمووان جێگەی بگرێتەوە. ڕێگای ماف و ئازادی کورد بە ماف و ئازادییەکانی دراوسێی عەرەب و تورک و سریانی و ئێرانیدا تێدەپەڕێت و لە ژێر سایەی دەوڵەتێکدا کە لە [illegible] پرسیار لە هاوڵاتی ناکات و نان و ئازادی خۆی مسۆگەر دەکات و ڕێز لە کەرامەتی مرۆڤایەتی دەگرێت.

ڕزگار ئاکرەی

لە شیعری خودگەراییەوە بۆ شیعری خووگەرایی.. پێشەوا کاکەیی

وەک دەبینین جیهانی شیعریش تووشی قەیران کراوە، (کە پێشتر بە وردی لەسەر «تووشکردنی قەیرانی شیعر» وەستاوم،) بەڵام لێرەدا دەمەوێت لەسەر قەیرانێکی قووڵتر لە جۆرێکی تری شیعری ئەمڕۆدا

هەڵوەستە بکەم و لەبارەوەی بدوێم کە بەسەر شیعری هاوچەرخیاندا هێناوە. قەیرانێک کە تەنیا لایەنی هونەری و جوانیناسی نییە، بەڵکوو قەیرانێکی تری شیعرە کە (شیعرنووس و میعرنووس) تووشیان کردووە. قەیرانێکە بە هۆی تۆڕە کۆمەڵایەتییەکانەوە ڕووبەڕووی بووەتەوە، هەموو کەس بوێری ئەوەی نییە کە ڕاستگۆ بێت و چاوپۆشی لەو قەیرانانە نەکات کە بە (ڕەخنەگر، میعرنووس، شیعرنووس، لێکۆڵەر و بەردەنگ)ـەوە، گشتی دەیبینن و نووزەیان لەوە نایەت، تاکوتەرا نەبێت. دەسەزییان بە کۆڵکی خودی شیعر نییە، چونکە دەترسن لەوەی کە ڕەخنە بگرن یان شیی بکەنەوە، بە دەی میعرنووس و شیعرنووس نەبێت و تووشی پەراوێزخستن ببنەوە لە لایەن سەرجەم کۆمەڵگای سەردەمی پڕوپووچیی جیهانەوە. هۆکاری ئەمەیش ئەوەیە کە بازاڕی نووسین! بەسەر (سۆشیاڵمەدیا و پەیوەندیدا) دابەش بووە. لەم نێوەندەشدا، دەزگاکانی کتێب، ڕۆڵیان دەگۆڕرێت بە دووکانی کتێبچاپکردن.

با لێرەوە ئەم دەرگایە بکەمەوە کە بە جیهانی شیعریی «خۆدەربڕین»ـیان لە «شیعری خودگەرایی»ـەوە بردە ناو «شیعری خووگەرایی». بە واتایەکی تر، شیعری خودگەرایی چییە و لە کوێوە هات و شیعری خووگەرایی چییە و بەرەو کوێمان دەبات.

شیعری خودگەرایی: شیعرێکی ڕاستەقینەی خۆپەسەندییە، ئەو شیعرەیە کە لە قووڵایی ڕۆحەوە لە دایک دەبێت، لە خۆبینینی نێوان زمان و بیر و تێڕامانێکی ڕاستگۆیانەوە پەیوەند بە ئازارەوە سەر هەڵدەدات. چوونەناو خۆیە، لە خۆیەک دەدوێت کە تێیدا پرس ببێتە بابەت! ئەگەر چی شیعری خودگەرایی بە دوای بابەتەوە نییە تا خۆی تێدا ون بێت، لەسەر پرسە گشتییەکان و دەرەوەی بابەت و لایەنی تر نادوێت تا بوون و جووڵەی تر دەرکەوێت، -کە هەتا شیعری بابەتییش دەبێت لە بابەت زیاتر بڕوات- بەڵکوو ئەم جۆرە شیعرە بەناو خۆیدا شۆڕ دەبێتەوە و بە دوای مەنەڵەگی خۆیدایە. یانی هێزی ئەوەی هەیە کە خۆی بخزێنێتە ناوەوە، دیوە تاریکەکەی ڕۆح بدوێنێت و نوقرچە بگرێت. شیعری خودگەرایی تەنیا خۆدواندنێکی ڕووداو-تێپەڕ نییە تا بیگێڕێتەوە، بەڵکوو دەبێت زمانی لە ڕێی بیرەوە، وەک دەوا و دەرمان لە شیعری خودگەرایی بڕوانێت.

شیعری خووگەرایی: شیعرێکی خۆپەرستانە/ نەرگسی نییە، کە لەسەر بنەمای بیر، زمان، هونەر و ململانێی خود و بابەت بێتە کایەوە، نا، بەڵکوو تەواو پێچەوانەکەی ڕاستە. سەرەتا لە «من»ـەوە دەست پێ دەکات بە ئەوەی بگاتە بازاڕ و چاوی خەڵکی عەوامگەرا، کە دەست لە ئازارە قووڵەکەی مرۆڤایەتی هەڵگرتووە و بە دوای هێزی باودا دەگەڕێت نەک هێزی شیعر. باو شتێکی تازە و کورتخایەنە. واتە باو/

مەد کار دەکات و خۆ دەنوێنێت، پێشی دەنوێرێت و پێشی دەر دەخرێت کە خۆی نییە تا خۆی دەر بخات، بەڵکوو پێی دەر دەخرێت. «خوو»ش لەسەر ئەم «باو»ە گەرا دادەنێت و کەچی شیعر هەڵناهێنێت، بووەتە خوویەکی گشتی و بەرەو خووگەرایی ڕۆیشتووە. واتە شیعر زمانی ترازاوە و بیر کەوتووەتە چاڵەوە؛ نەک بیر جووڵە بکات و زمان خۆ بخزێنێتە ناو شیعرەوە. بۆیە کاتێک شیعر زمانی دەترازێت و مەکینەکەی خۆی وەردەگێڕێت، لە سەکۆی میعردا دەڕوات. وەک سەکۆی شەمەندەفەرە و کە شەمەندەفەرەکەیش سەرنشین سەدان سەر دەخات. ئا لێرەدا، ئەرکی شیعر لە شاعیر وەرگیراوەتەوە، چونکە ئەرکی شاعیر نەبووە و ماعیرێکی بازاڕگەری بووە. بۆیە میعرێکە کە خووگرتنی بە مۆدێلی (بازاڕ، سۆشیاڵمەدیا و کتێبچاپکەر)ەوە بەندە. ئەگەر چی هەندێک لەمانە، هەوڵی شیعری باشیان هەبووە، بەڵام بەرگەی مانەوەیان نەگرت و وەرسووڕان بە ماعیر و ئەرکیان بووەتە ماعیر، چونکە وەک بازاڕ دەنووسن. بە دوای خواستی بازاڕەوەن، بە دوای پەسەند/ لایک و تێچن/ کۆمێنتەوەن. دەزگاکانیش بە دوای دەقی شیعرەوە نین، بەڵکوو بە دوای ناوبانگی و پۆپۆلیستی ماعیرەوەن تا کتێبی لابەلا و میعر چاپ بکەن.
ڕیلکە لە شوێنێکدا دەڵێت: «ئەگەر ژیانی ڕۆژانەت بە لاتەوە هەژار دەرکەوت، لۆمەی مەکە؛ خۆت تاوانبار بکە، بە خۆت بڵێ کە تۆ ئەوەندە شیعریی نیت کە دەوڵەمەندییەکەی بەرز بکەیتەوە.» شیعری ڕاستەقینە پەیوەستی بە بوێری هەڵکەندن، لێکۆڵینەوە، زۆرانبازی لەگەڵ بزوێنەرەکانی ناوەوە هەیە.
زۆربەی شاعیرانی ئەمڕۆ، شیعری خوو دەنووسن. شیعری خوویی چییە؟ شیعرێکە کە لە خوو، لە شێوگاندن/ فۆرموولەکردنەوە، لە لاساییکردنەوە نووسراوە، وەکوو گەڵا لەسەر ڕووی ئاو دەنیشێت، بە بێ ئەوەی نوقم بێت، وشەی سواو، گوتراو، ڕێکخراو، هەستی و لەزمانکەوتوو بە کار دەهێنێت. لێرەدا کێشەکە لە ماعیردایە، چونکە لە ئەرکی شاعیر کەوتووە، بە قووڵاییدا ڕۆ ناچێت. بۆچی؟ چونکە قووڵایی ترسناکە؛ چونکە قووڵایی کاتی دەوێت؛ چونکە قووڵایی لەسەر خێرایی پەسەند و تێچن کار ناکات.
کاتێک بەرەو قووڵاییی ڕاستەقینە دەڕوات، تووشی شتێک دەبێت کە «هاوبەشێکی خوویيانە» نییە، یان «ڤایرۆسێکی بڵاوبۆوە» نییە، یان گونجاو نییە بۆ پۆستێکی تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان… بۆیە هەست دەکات لە جیهاندا نییە. کە وایە ئەو بە زمانی ئەمڕۆی سۆشیاڵمەدیا شاعیر نییە، چونکە نایهەوێت بازاڕ و سۆشیاڵمەدیا هەڵیسووڕێنێت؛ هەر چی ماعیرەکەیشە بە هۆی ناوبانگەوە، دەزگا وەردەسووڕێنێت بە سەر شێوەی خۆی کە بازاڕگەرییە، لە دەزگای دەخات و دەیکاتە «دووکانی

کتێبچاپکردن» و بەرپرسی ناوەندەکەیش، دەبێتە کتێبچاپکەرێک و قازانجویستێک و هیچی تر نا!

شیعری ڕاستەقینە دەبێت لە تایبەتمەندی ناوەوەوە سەرچاوەی گرتبێت کە مرۆڤ لە ئازار و خۆشی و تایبەتمەندیی تێبگات و گەشە بکات، دەی بەڵام لێرەدا شیعری خووگەرایی کە بووەتە میعری خووگەرایی، ناتوانێت لە ناوەوەدا بمێنێتەوە، بەڵکوو بە شێوەیەکی ڕواڵەتی دەڕوات. شیعری ڕاستەقینە دەبێت لە خودەوە بچێتە دەرەوەی خۆی، واتە بە ناو بابەت بڕوات. لە تایبەتەوە دەست پێ دەکات بۆ ئەوەی بگاتە گشتی. ئەوەندە بە قووڵی لە ’من’ـدا کار دەکات و خۆ هەڵدەکۆڵێت، وای لێ دێت دەگاتە ئەو شوێنەی کە هەموو مرۆڤەکان لێی کۆ دەبنەوە، ئەویش شوێنی هەقیقەتی هاوبەشی مرۆڤە؛ هەر چی میعری خووگەراییە، بەرەو دیوێکی ناشیرینی تر ڕۆیشتووە کە پێی دەڵێم «میعری گووگەرایی.» بۆ گووگەرایی؟ چونکە (گوو تا داری تێ وەر بدەیت، بۆنی دێت.) لە سیستەمی پڕوپووچیدا، بە دوای باسی خووی ڕۆژانەوەن، نەک دەق. ئا لێرەوە بەرەو داهاتوویەکی ڤێرانـاوی دەڕۆیـن کە ئەرکی میعرنـووس بە «دەرخـی بەنگەرایی»ـدا نەک «بوونگەرایی»، ڕەوتی خۆی پەرە پێ دەدات. جۆرە ڕەوتەکە کە سیستەمی پڕوپـووچیی لا دەبێتە خوو، درێـژە بەو خـووە دەدات کە ئەمڕۆیـش سەرتاپای جیهانی گرتووەتەوە و ئیتر ئەم ڕەوتە بووەتە حاڵەی کەتوار و شیعر بە دەستیەوە دەناڵێنێت کە ڕۆڵی زمانی لە شێوێندراوە، نەک شیعر خۆی زمانی لە شێوا بێت!

نەک لەبەر ئەوەی ئەوانە شیعری ڕاستەقینە دەنووسن و دەبنە شاعیر، نا، بەڵکوو لەبەر ئەوەی وەک بازاڕی دەنووسن و لە زمانی شیعر دەکەون و دەبنە هەڵگری زمانی میعر. فەری خواستی بازاڕ و خوێنەری ڕواڵەتی دەبن، ڕەوتەکان دەناسنەوە، دەزانن ئێستا چ «شێوازێکی بـازارگەرێی» کـاری پێ دەکرێـت. ئەوانە بە شێـوازی مینیمـالیزم دەنووسـن، چـونکە مینیمـالیزم ئێسـتا گەرمە، بەڵـام نـاوەوەی مینیمالیزمەکانیش شیعر نییە و سواو و گوتراوە. واتە قسە لەسەر مینیمالیزم نییە وەک شێوە، بەڵکوو لەسەر خوویەکە کە سبەی کە شتێک بنووسێت و زۆرترین بینەر و خوێنەری ئاسایی هەبێت، ئیتر خۆی لە دەبێتە ماعیرێکی دەرخراو، نەک شاعیرێکی دەرخەر. دێن و دەڵێی کورت لەسەر لاپەڕەیەک دەنووسن کە هەستێکی سواوی گشتییە، نەک خودییە؛ چونکە شێوازی شیعری دیار دەکەوێت نەک شیعر خۆی دەر بخات. ئیشی شیعر ئەوەیە خۆی لە ناوەوە خۆی دەر بخات.

ئەمانە بە دوای ڕەوتی بازاڕگەریدا دەگەڕێن، بە دوای پەسەند و تێچەن و بەشداریپێکردندا دەگەڕێن. شیعر ترازاوە و بۆتە بەرهەمێکی ڕاوکەری نەوان (جەستە و پارە و خۆدەرخستن.) ماعیر شەڕی ئەوە

دەکات ببێتە ناوێکی دیار و بازرگانی بە ناوەکەیەوە بکات، نەک خودی دەقەکەی، بەردەنگی جدی درووست بکات. لەگەڵ ئەوەیشدا، دامەزراوەکان بە دوای خودی شیعردا ناگەڕێن. ناپرسن ئایا ئەم دەقە ڕاستەقینەیە؟ ئایا لێرەدا قووڵی هەیە؟ ئایا لێرەدا شتێک نووسراوە کە هێشتا نەگوتراوە، یان هێشتا بە تەواوی بەم شێوەیە شێوگاندن نییە؟ نەخێر دەزگاکان بە دوای نووسەری پۆپۆلیست و شاعیری پۆپۆلیست و ماعیری فووتەکراودا دەگەڕێن. دەگەڕێن بە واڵاکەی ماعیر و نووسەراندا ئاخۆ چەند فۆڵۆوەری هەیە لە سۆشیالمیدیادا! ئاخۆ بە میدیاکان سەرنجڕاکێشە! ئاخۆ گەنجانە و کچانە و پەمەییخوازە!
ئەنجامەکەی ئەوەیە کە کتێبی بەمانای میعر نەک شیعر، چاپ و بڵاو دەکەنەوە. ئەو کتێبانەی لە شێوەدا لە شیعر دەچن و چاپ دەکرێن و وەک شیعر دەخرێنە بازاڕەوە، بەڵام شیعر نین و میعرن. بڵاوکراوەن لە پێناو خواستی عەوامگەرا و دەسکەوتی نەوان ماعیر کتێبچاپکەردا. ئەوانە هاوشێوەی شیعرن، ناوی میعرە؛ چونکە گوتراو و کوتراوەیە و لە زمان کەوتووە. ئەو بە ناو دەزگایانە، دەیانەوێت ناوبانگ پەیدا بکەن و هەر بە ناوی دەزگایشەوە بمێنن، لە کاتێکدا کەتواریانە شیعر دەکەنە کاڵا. ئەو جۆرە لە بە ناو دەزگایەنە، هەر ڕووبەری کوردیان داگیر نەکردووە، بەڵکوو سەرتاپای جیهانی گرتووەتەوە.
دەی ئەمە کارەساتێکی کولتوورییە، چونکە هێشتا جەماوەر بڕیار دەدات، نەک دەقناس و شیعرناس و توێژەرێک بێت کە پێویستە دەزگاکان هەیانبێت، ئەوا دەرگای داخراو درووست دەکەن. دەزگای کوردی وا هەیە لە هەولێر، خۆی یەک کەسە، پارە پەیداکەرە و میعر دەنووسێت! لە سلێمانی، بە ناو دەزگای ناوی گەورە هەیە، دوو کەس بە ڕێوەی دەبەن، یەکیان کاسپکار و ئەویتریش بنووس. یان بازرگان دەزگای داناوە و فەی بە کتێبەوە نییە و شاگردی داناون بۆی بە ڕێوە ببەن و ئەو تەنیا تێچوو بدات و پارەی بۆ بگەڕێتەوە. نیچە کتێبەکانی نەدەدایە دەزگا، چونکە ئاست و توانی بەڕێوەبەری دەزگاکان خوێنەرێکی ڕووکەشگەرا بوون. دەنگە ڕاستەقینە و ناوازەکان، ئەوانەن کە لە شێوگاندنەکەدا جێیان نابێتەوە، پاڵیان پێ دەنرێتە دەرەوە.
کە وایە ئێستا دەزگا ئەرکی نەماوە و بووەتە کتێبچاپکردن. پلاتۆن شاعیرەکانی دەکردنە دەرەوە، ئێستا خوێنەری سادە و ڕووکەش و بە ناو دەزگا کە ڕۆڵی بووەتە کتێبچاپکەری بازاڕگەر، شاعیر دەخاتە دەرەوە. ئەگەر لە ئەرکی شیعری بدوێین لێرەدا، ئەوا بە خێرایی پۆستێک لە تۆڕێکی کۆمەڵایەتیدا نانووسرێت. پێویستی بە بیرکردنەوەی زمانی و تێڕامان و خۆڕەخنەکردنەوە هەیە. شاعیر و

دەزگاکان دەبێت لە بیریان بێت پێشوەختە شیعر هونەرە. کە هەندێک جار ڕاستەقینەترین شت ئەو شتەیە کە لە سەرەتادا دەبێت دەزگا ئەوە قبووڵ بکات کە کەمترین شیعری شاعیری ڕاستەقینە و داهێنەر قبووڵ دەکرێت. شاعیری ڕاستەقینە، قوربانی سەردەمی خۆیەتی. مێژووی شیعر، مێژووی ئەو دەنگانەیە کە سەرەتای هەموو شتێک، پەیداگریان لەسەر مانەوەی خۆیانە لە پێناو شیعردا.

ئێمیلی دیکنسۆن لە ژیانیدا سەدان شیعری چاپنەکراوی نووسی و دواتر چاپ بوون. کافکا داوای کرد هەموو شتێک بسووتێنرێت. ڤان گۆگ تەنیا تابلۆیەکی فرۆشت. ئایا ئەوە مانای ئەوەیە هونەرمەند و شاعیر نەبوون؟ نیچە کتێبەکانی نەدەدایە دووکانی بە ناو دەزگاکان، چونکە دەیویست ئەو شوێنەی کتێبی لە چاپ دەدات، خاوەندار لە ئاستی فیکری نیچە خۆیدا بێت یان لەی تێبگات. بە پێچەوانەوە، ئێمەش بەو مانایە گەیشتوون کە ئەوان زیاتر بە بازاڕگەری خەریکن، نەک دەسەزی دەق بن. ژمارەی دەزگا لەمڕۆدا، تەنیا ڕێژەی چاپکردنە. بۆیە نووسەری سەربەخۆ لەسەر ئەرکی خۆی چاپی دەکات لە چاپخانەکان. کە جاری وایە کتێبچاپکەرێک ئاستی ڕۆشنبیری زۆر بەرزترە لەو بە ناو دەزگایانە.

ئێمە لە سەردەمێکدا دەژین کە هەموو شتێک بووەتە (دەستبەجێ، دەستاوگەیشتن، پێوانەکراو،) بەڵام شیعری ڕاستەقینە لە سەردەمێکی جیاوازدا کار دەکات. سەرکەوتنی شاعیری ڕاستەقینە بە پەسەند و تێچوون و بەشداریپێکردن ناپێورێت. پێوەری دەق شتێکی ترە کە ئەویش لە دەقەدایە. واتە ئیشی دەق ئەوەیە کە وات لێ بکات دەست لە هەقیقەت بدەیت، ساتێکی وەحیت بە درووست بکات، ڕۆشنکردنەوەی گۆشەیەکی تاریکیی ڕۆحی مرۆڤ نیشان بدات.

ئەگەر شاعیریت، خۆت بخزێنە ناوەوەی زمانەوە؛ لە بەندەنگی، لە تەنیایی، لە ڕەتکردنەوە مەترسە. ئەو شیعرە بنووسە کە تەنیا خۆت دەتوانیت بینووسیت لە پێناو شیعردا. ئەو شیعرە کە لە قووڵترین شوێنی تەوە لە دایک دەبێت و لە ڕێگەی تایبەتی تەوە دەگاتە گەردوونی.

ئەگەر دەزگایەکی ئێستەن هەبێت بە دوای بوونی شیعرەوە بێت، واز لە گەڕان بە دوای ناوبانگی میعرنووسدا دەنێت. ئێمەش بە ناو دەزگای وا هەیە، کابرای ڕۆژنامەنووس و میعرنووس کتێبی بە چاپ دەکەن، بەڵام شیعری ڕاستەقینە چاپ ناکەن و دەڵێن بیبوورن ئێمە شیعر چاپ ناکەین. ئەرکی دەزگای ڕاستەقینە بە دوای دەقەکاندا دەگەڕێت، ئاخە کام کتێبی شیعرە خوێندنەوەی بە کراوە، بە ڕاستی خوێندراوەتەوە و دەنگدانەوەی ناو خودی شیعرەکە چییە. لە کۆتاییدا شیعری ڕاستەقینە دەمێنێتەوە. شیعر کاتێک دەمێنێتەوە کە هەموو (پەسەند و تێچوونەکان) لە بیر دەکرێن. قسە لەگەڵ نەوەکانی داهاتوودا دەکات،

کاتێک ئەکاونتەکانی سۆشیالمێدیا تەنیا یادەوەرییەکی کاڵبووەوەیە. بە واتایەکی تر، ئەمڕۆ ئەو ماعیرانەی تیڤی و سۆشیاڵمێدیایان داگیر کردووە، یەک توێژینەوە چییە لەسەر شیعریان نەکراوە، چونکە شیعر نین و میعر و بەنگەرایە نەک بوونگەرا. ئەمانە بۆیە زیاتر دەچنە ناو تیڤییەوە، دەزانن لە دەقدا لە دایک نەبوون و نامێننەوە، بۆیە لەسەر شاشە دوای خۆیان درێژە بە داگیرکردنی ڕواڵەتی و هەستەکی دەدەن، لە هیچ توێژینەوەیەکیان لەسەر ناکرێت، چونکە شیعریان بە هونەر نەکردووە.

کانوونی دووەمی ٢٠٢٦
شوێنپێ: قەڵادزی _ کوردستان _ عێراق _ ئاسیا _ زەوی

موجاهیدێک؛ گوێی نارجێک دەڕوێنێ! جەنگاوەرێک؛ ماچی ئاسمانی شار دەکات!.. عەبدوڵا سەڵمان(مەشخەڵ)

(ئەم شیعرە لەزمانی (دەنیز عەفرین)ەوە ڕوو بەو داعشانەیە کە دڵی مرۆڤ دەردەهێنن و ژیان لە تاریکی دەخنکێنن)

کە بەهار دە چاوی پێت دەکەوێ و دەڕوا
دەڵێ خۆزگە نەهاتمایە و
هەرگیز ژینم نەبینیایە پاڵتەی تاریکی لەبەرکا
کە ڕووبارێک نیگات دەکا
چاوەکانی پڕ دەبن لە تەم و ئاونگ
بەو ڕێگایەی دەتە سەر ڕێی، دەڵێ شەرم لەخۆم دەکەم
ئاسمان شین بێ و
چەلەکەی ژین؛ کڵاوی مەرگ لەسەر کا!

ئەی ئەو دڕندە بێ دڵەی بووی بە موجاهیدی ئەودیو سنوورەکانی بێعەقڵی
ئەتۆی ئاژەڵ جگە لە کوشتنی جوانی و جگە لە تاریکی هێنان
جگە لە وێرانکاری و خەم، چاوی بڕوات هیچ نابینێ
ئەوجا ئیتر نەک چاوی خۆت،
چاوی ئەو دەبەنگییەت کوێر بێت کە فرچکت پێگرتووە
نەک تەنها خۆت؛ ڕووی ئەو ئەمیرەشت ڕەش بێ
کە تۆ و هەزاران وەکو تۆی لەخشتەی عەقڵ بردووە.

تۆ سڵ لەچی دەکەیتەوە؟
لەئاگری ئەو باوەڕەی هەر بە تەنها دیاری دەستی
هەڵقرچانی خەونەکان و کوشتنی بینایی ژینە
تۆسڵ لەچی دەکەیتەوە ؟ لە سزای ئەو عەقیدەیەی
ترسی داوە بەشان تاکو دڵی ئینسان دەربهێنی و کەللەی سەری کۆیلەکانی بۆ پەرژینە
یاخود تەرمی ئەستێرەکان بنێژیت و پێکەنین بکەی بە دارا؟
کۆرپە بدەیتە بەر قەممە و
چەتری هەوری بۆمب و باروت بدەیت بەسەر ژین و شارا؟
بەس پێم بڵێ تۆ سڵ لە چی دەکەیتەوە هەی ترسنۆک
هەی ئەو کەسە بێ مۆڕاڵەی
کەرامەتت دەتکێتە نێو جامی بێ شەرمی و ڕیسوایی تنۆک تنۆک.

تۆ ڕۆژانە گوڵی بۆمب و گوللەی خومپارەی زوڵم و زۆر
لەسەر ڕێگاکانی ئینسان،
لەسەر ڕێگاکانی عەقڵ و زانست و جوانی ئەچێنی
سەری منداڵ لەناو چاڵی هەتیویدا نغرۆ دەکەی
کە دەکەویتە ژێر پێڵاوی جەنگاوەری ئازادیش
نەک هەر تەنها پا□ا□ن□وە و ڵاڵا نەوە
دژ بە خۆت و بە باوەڕ و ئیمانەکەت بێشەرمانە و پەیتا پەیتا درۆ دەکەی!
کێ مێشکی تۆی شووشتۆتەوە، وا ئاوا بووی بەپاڵەوانی کوشتنی نیگاکان و بە تیغی مەرگ؟

ک□ ل□ مر□قبوونی خستی، وا ئاوا بووی بە بڵێسەی ئاگری جەنگ؟
ئەوەی تۆی کرد بەم دڕندە بێ دڵەی هەتاو بکوژی؛ ئیمانێکە تەواو تاریک
ئەوەی تۆی بەم چارەنووسە ڕەشە گەیاند،
ڕێگایەکە تەواو باریک.
تازە ژیان گرەوێکە یان ئازادی دەبێتە هەتاوێکی گەش
یاخود مەرگ شاڵاو دێنێ و
هەموو دەبین□ پ□نتکێک لە دڵی چارەنووس ڕەش.

عەبدوڵا سڵێمان(مەشخەڵ)
١١ ی کانوونی دووەمی ٢٠٢٦

شمشێر و شەهوەت.. شیعری سمکۆ ئەحمەد

هۆهۆ ئەحفادی بەنی ئومەیە
بەنی شمشێر و شەهوەت
هۆهۆ ئەحفادی ئەنفال و داعش
بەنی قەتل و ئیرهاب
ئێوە لە چ مەعدەنێکی جنسی بەشەرن؟
ئێوە چ شلەیەک بە دەمارو مێشک و
گەڵ و گونتانا دەڕوات؟

هۆهۆ بەنی سەعد و جۆلانی و
نازانم کێ و کێی بەنی ئیرهاب
ئێوە بۆ هێندە لە کەزیەی کچانی ووڵاتی بەفرم تۆقیون؟
بۆ لەجۆگەلە و لوتکەی قەندیل ترساون؟
ئێوە وا قەرنێکە میزۆپۆتامیا تیرۆر دەکەن
وا قەرنێکە دوژمنایەتی شاخ و رووبارو
باڵی کەو دەکەن

هۆهۆ بەنی نازانم کێ و کێ
ئێوە چ فامی□کی جنسی بەشەرن؟

ئێوە چ جانەوەرێکی هاوردەن؟
چ دڵێکی بێ خوێنن؟
چ پیاوێکی نا پیاون؟

ئێوە کەی تێ دەگەن فێری ئیملای وشەی ئازادی بن؟
کەی تێ دەگەن تەقویمی سەدەی بیست یەک بخوێننەوە؟
سەدان ساڵە شمشیرو چەقۆتان تەڕو سوورە
دەیان ساڵە دەستتان لە بینی دیجلەو فوراتا گیرە

هۆهۆ بەنی خەلیفەکان
بەنی سوڵتان و عوسمانەکان
ئێوە چ جانەوەرێکی سەحران
بۆ هێندە لە کەزیەی گولانی زاگرۆز تۆقیون؟
بۆ هێندە لە ئاگری نەورۆز ترساون؟

ئێوە لە چ مەعدەنێکی بەشەرن؟

نەفرەت لەوەی بە کەلامتان بڕوا دەکا
نەفرەت لەوەی بە زەلامتان حساب ئەکا

ئێوە ئەی بەنی شەهوەت خوێن
دەرگای مێژوو بە رووتانا خۆی دادەخا

ئێوە کەی دەتوانن وەکو کەوی زاگرۆز دوور هەڵفڕن؟
کەی دەتوانن وەکو بازی تۆرۆس دوور ببینن؟
ئێوە مانگایەکی خەسیون
بەچکەی خۆتان چارەی ناوێن
ئێوە قەوانێکی سواون
سەدان ساڵە هەمان ئایەت دەبزڕکێنن!
دارو بەردی ئەنادۆڵ رقێ لێتە
چەم و کێوی تۆرۆس چەمۆڵەی لێتە

ئیوە ئەی بەنی نازانم کێ و کێ
لەمیلی سەعاتا جێماو
لە دێڕی مێژوودا خنکاو
بڕۆن و بەرۆکمان بەردەن
سەد ساڵی تریش ئەنفالمان کەن
خۆشمان ناوێن

کە گەورە بووین.. شیعری نەوزاد بەندی

کە گەورە بووین،
جۆلانەیەک هەتیو کەوت ..
بێشکەیەک کەمئەندام بوو ..

⋆ ⋆ ⋆

مزراحە لە گۆشەیەکدا،
کەڵەوو تەی دا…

⋆ ⋆ ⋆

دارلارستیکێ لە ژێر خانەکەدا،
پرێتکا ..

⋆ ⋆ ⋆

پێنجا/ سەد ڕەسمی
ترنتی و جەلیا نەجیما،
لە کەلاوەکانا شی بوونەوە ..

⋆ ⋆ ⋆

پاسکیلەکی سێ تایی،
ژەنگ گرتی..
ژەنگ کوشتی ..

⋆ ⋆ ⋆

کەلارە یەک،
دەزووەکەی ئاڵۆسکا

لەنگەرەکانی پچڕان ..
کلکەکەیان بڕی ..

* * *

جانتایەکی چاوە پشیلە،
لە ژێرخانەکەدا ڕەق بۆوە .

* * *

یەک باوەش دەفتەری وەزیفەی
دارا دوو داری دی ..
یەک دنیا ستونی ڕاهێنانی پیتی
د
د
د
د
د
ا
ا
ا
ا
ا
ر
ر
ر
ر
ر
خوسانەوە و ئیفلیج بوون ..

* * *

نوقوڵی مینۆ و
حەلاوە تەیب و
عەمبەر وەرێت و
ڕیشۆڵە و
حاجی لەقەق و
خاڵخاڵۆکە،
دڵیان شکا ..
سەری خۆیان هەڵگرت..

* * *

کە گەوره بووین،
تەلەفزیۆنی ڕەش و سپی
سڵاوی کۆماریی
بەرنامەکانی ئەمشەو
وەرزش لە هەفتەیەکدا
گۆرانی داوا کراو
پارچە سەمایەکی سوهێر زەکیی
یارییەکانی تلیماج
□اق□ جوتیاری دیموقرات تەها
ئەی شەوەکەی بێ تروسکەی دڵ تەنگیی، عەلی عەزیز..
یار وەرەوەی تۆفیق عەلی ..
توشی غودەی دەرەقیی بوون،
دەنگیان نەما ..

* * *

کە گەورە بووین،
ئیدی تەمسیلی شەوی چوار شەممان، تەواو ..

* * *

مامە خەمە
بەهاری دزراو
پێنج پیاو لە ئوتێلێکدا
پژمین
مەرەزە
چەخماخە
دزی زۆرزان،
ڕۆحیان دەرچوو..
تەنها هەڵەی دکتۆر و
فیلەکەت ئەی خاوەن شکۆ،
بەردەوامن ..

* * *

سەعید زەنگەنە ..
موئەیەد بەدری
کامیل دەباغ

نەسرین جۆرج
پەروین مەحمود
نەسرین مەحمود
هاشم جەباریی …
کوژانەوە ..

٭ ٭ ٭

عەرەبانەیەکی تریشقە و
عەرەبانەیەکی دوو ئەسپی،
لە ئاوی ئیجەدا خنکان ..

٭ ٭ ٭

کە گەوره بووین،
چوار دەنک تەمەر هند
بە لیمەندۆزی□وە،
لەسەر پارچە کاغەزێ،
داخیلی هروب بوو ..

٭ ٭ ٭

مەرکانەیەک،
لە هەیوانەکە کەوتە خوارەوە ..
گۆزەیەک قوڵفەکانی شکان ..
پڕ تورەکەیەک هەڵمات،
لەگەڵ دار هەلوکێکا،
چوون بۆ یۆنان ..

٭ ٭ ٭

دەست بە دیوار
فڕیوە
یەکە و گۆتەکە ،
دەست بە عەمود
میچ میچێن
پێنج بەردیی
هەڵماقۆ
تۆپی پەڕۆ
خەتخەتێن ..

چوونە لیستی تیرۆرەوە ..

* * *

کە گەورە بووین ، مردین ..
ئەم کاسەی سەرە پڕ شەیتانە
ئەم چوار پەلە توکاوییە ،
ئەو گوڵدانە پڕ نوقوڵ و
ئەو چوار چڵە ڕەیحانەیە نین ..

* * *

کە گەورە بووین،
بە پاڵ کردیانینە دەرەوە و
دەرگای قوتابخانەکانیان بە ڕوودا داخستین ..
یەک دنیا ڕەحلە و
تەختە ڕەش و
دەستەسڕی پەڕۆ و
تەختە کوژێن و
تەباشیر و
لاستیک و
قەڵەم دادەر …
ڕەوانەی خانەی پیریی کران ..

کەزێ.. نەوشیروان ئازاد

پێشکەشە بە شەڕڤانانی نیشتمانم

نامۆنیە ..
کەزیم ببڕن ،
سەرم ببرن ،
بەزیندویی ..
وەک کەنیزەو ،
هەم سەبایا…

ئارەقەی فەخری
نەرینە..
بەداوێنی پاکم بسێن..
ئەوان فێرن ..
زۆرلەمێژە..
نەریتیانە
کچەکانیان بەمنداڵـــــی و ،
هەربەزیندویی
دە نێژن

نەوشیروان ئازاد
23/1/2026

چەنــد تێــبینییەك ســەبارەت بەم بــارودۆخەی ئێســتای ڕۆژئــاوا.. زاهیر باهیر

ڕۆژئــاوا و سوریــا و دەوڵەتــانی دراوســێ بە بــارودۆخێکی ئێکجــار ئاڵۆزدا دەڕۆن ، بۆ ئەمە زۆر زەحمەتە کە بتوانین بە تەواوی سەری لێدەرکەین . ئەوەی کە لە ئێستادا دەیزانین و ڕوونە لامان، بوونی ئەجێنــدەیەکی شــاراوەیە لە لایەن ئیئســرائیل و ئەمریکــاوە، یاریکەرەکانی ناوچەکە بە تورکیا و حکومەتی سوریای داعیشەوە لە یارییەکی خوێناویدا دەردەکەون و خوێنەکەش لە جەستەی ڕۆژئاوای کوردستان دەچۆڕێت .
هەموان دەزانین کە چی ڕویداوە و هەر یەکێشمان ڕەنگە پێشبینییەکی جیا و تایبەت بە خۆمانمان هەبێت دەربارەی ئەم گەمە خوێناوییە. من لێرەدا تەنها قسە لەسەر ئەو خاڵانە دەکەم کە تێبینیم کردوون .
یەك: شەپۆلی ڕایسیزم: شەپۆلێکی فراوانی ڕایسیزم و قەومچێتی تا ڕادەیەك فەزای هەموو ناڕەزایی و خۆپیشاندان و ڕووبەری میدیا و سۆشیالمیدیای گرتــەتەوە . ئەم شەپۆلەش پشکــی هەرە زۆری کــوردانی باشوور بە تایبەت ئەفەنییەکانی پشتی کۆمپیوتەر و کوردچییەکان، لە

ناویشیاندا زیاتر خەڵکانی شارە حەیاتەکەیە ، شاری ڕۆشنبیری و یاخیی.

بە ئاشکرا ئەمە لەو ڕووبەرانەی کە لە سەرەوە باسم کردن دیارن و لە فەیسبووك و وەتساپیشدا بە دەیەها ڤیدیۆ دەنێررێت لەوانەی کە چۆن مامەڵەی کوردانی ڕۆژئاوا و جەنگاوەرانیان لە لایەن خەڵکانی غەزە و شۆڤێنیستەکانی عەرەب و داعشەکانی جۆلانییەوە دەکرێت، یاخود پارچە هەڵبەستی ڕایستیانە و فاشیانە دەنێررێت . هاوکاتیش بە دەیەها ڤیدیۆی تر هەن کە لە لایەن خەڵکانی عەرەب و تورکەوە پشتگیری ڕۆژئاوا دەکەن کەچی کەمتر بایاخیان پێدەدرێت و زۆر بەدەگمەن دەستاودەستیان پێدەکرێن .

ئەمەی کە ڕوودەدات زۆر مەترسیدارە، لە کاتێکدا ئەم مەیلە ڕایستانە لەناو خەڵکانی ڕۆژئاوا و باکوری کوردستاندا نییە ، گەر هەش بیت هەر زۆر دەگمەنن . ئەم جۆرە بە ناو چالاکیانە شتێك نییە جگە لە بەنزین کردن بە خۆشکردنی ئاگری شەڕی کورد و عەرەبدا نەبێت.

دوو: داوای لابردنی تۆم باڕاك: زۆرن ئەو کەسانەی کەوا دەزانن کە ئەوەی ڕووی داوە لە ڕۆژئاوا و سوریادا سیاسەتی خودی تۆم باڕاك، نەنێردەی ئەمەریکایە. ئەوانە پێیان وایە بە جێگرتنەوەی ئەو بە کەسێکی دیکە، ئەوە لە قازانجی کورد دەبێت دۆخەکە دەگۆڕێت. ئەوە راستە کە تۆم باراك بە بنەچە عەرەبی لوبنانییە و ڕەنگە مەیلێکی کەمی بەلای عەرەبدا لە پرسە بچووکەکاندا هەبێت، بەڵام ئەو تەنها نوێنەرایەتی سیاسەتی ئیدارەی ئەمەریکی لە سوریا دەکات و سیاسەتەکانی ئەمەریکا جێ بەجێدەکات و ناتوانێت سەرپێچی بکات .

بەڵگەش بۆ ئەمە: بوونی فرماندە گەورە سەربازییەکانی ئەمریکییە کە لەوێن، هەروەها کەسانی گەورەی دەزگەی سیخوڕی سی ئای ئەیە، خۆ ئەگەر تۆم باڕاك سیاسەتی ئەمەریکا پێچەوانە بکاتەوە ئەوان بە دەنگ نابن. دوای ئەوە کە بەندیخانەکانی هەسەدە کە سیخناخ بوون لە گیراوانی داعش و خێزانیان، کاتێك کە لەلایەن سوپای داعشی سوریاوە هێڕشیان کرایە سەر هەسەدە و پاسەوانانی بەندیخانەکان هێزەکانی ئەمریکایان لە ئاگەدارکردنەوە ، بۆچی ئەو هێزە ئەمریکییە هیچ نەهاتنە دەنگ و بەداواکەی هەسەدەوە نەچوون؟

سێ: ترامپ بزنسمانە و سیاسی نییە: زۆرێک لە ڕۆشنبیران و فەیسبووکوانی کورد سەبارەت بە خراپی هەڵوێستی ترامپ بە ڕۆژئاوا و کورد دەڵێن ترامپ بزنسمانە نەك سیاسی و کەسانی سیاسی ئاوا ئیدارە بەڕێوە نابەن . ئەم کەسانە هیچ جۆرە زانیارییەکیان نە لە سیاسەت و نە لە ئابوریش نییە. ئەمان تێناگەن کە سیساسەت و سیاسەتکردن رەنگدانەوەی ئابوورییە و بە بەرژەوەندی ئابووریانەیە ، وەکو

ئەوەی كە سەرانی پێشوی ئەمەریکا لەسەر پەنجەی بزنسمانە گەورەكان و كۆمپانیا زەبەلاحەكان نەسوڕابێتنەوە!! .
ئیدارەی سیاسی هیچ نییە جگە لە پارێزەری ئابووری و هەیمەنەی ئابووری ، گەورەیی و هەیمەنی هەر وڵاتێك بە بەهێزی ئابوورییەكەیەوەیە، هەر لەبەر ئەوەیە كە سیاسەت و بەرنامەی پەروەردە و پێگەیاندن و هەوڵی حكومەتەكان بۆ گەشەی ئابوورییە، تەنانەت سوپاكەی لە خزمەتی ئەوەدایە. ترامپ هەم سیاسییە و و هەم بزنسمانێكی گەورەیە و بڕیارە سیاسییەكانی كە دەیدات ڕەنگدانەوەی دۆخی ئابوورییە و بۆ پاراستن و سوودگەیاندنی زیاتری ئابووریانەیە بە ساماندارن و كۆمپانیا گەورەكان.
چوار: كارایی ئەم ڕووداوە لەسەر بەناو پرۆسەی ئاشتی : بێ گومان ئەمەی كە ڕوودەدات كارایی زۆر خراپی لەسەر كوردانی باكور و پەكەكە و خودی ئۆجەلان دەبێت . هەسەدە بربڕە پشتی ڕۆژئاوا و باكوری توركیا بوو . ئەوەندەی كە هەسەدە و ئیدارەی خۆسەریی لای ئەردۆگان و ئاكەپە گرنگ بوو بۆ دەیكەكی ئەوە پەكەكە نە لایان گرنگ بوو نە مەترسیشیان لیی هەبوو . پەكەكە لە ژێر ڕكێفی دەوڵەتی توركیادایە هەموو كاتێك حكومەتی توركیا دەیانتوانی و دەتوانن شەڕی بكەن ، وەكو كردویانە و سێ كوردستانیشیان پیوە وێران كرد . ئەردۆگان و ئاكەپە خۆیان دەیانزانی بزوتنەوەی چەكدارانەی پەكەكە لە 2015 وە گەورەترین خزمەتی بە دەوڵەتی توركیا كردووە و بچوكترین خزمەتی بە كورد و كوردستانەكان نەكردووە.
ئەردۆگان و ئاكەپە ڕۆژئاوایان ئەوەندە بە گرنگ و مەترسیدار بە سەر دەوڵەتی توركیا زانیوە گەر لەبەر هاوپەیمانی ئەمەریكا لەگەڵ هەسەدەدا نەبوایە و ئەو هاوپشتی و پشتگیرییەی كە ڕۆژئاوا هەیبوو نەك هەر لە كوردستانەكاندا، بەڵكو لە زۆر وڵات لە جیهانیش دا، ئەوە توركیا بە هەموو شێوەیێك لێی دەدا و كۆتایی پێدەهێنا گەر چی تا ئێسا درێغی نەكردووە هەر كات هەلی بۆ ڕێكەوتبێت گورزی گەورەی لێوەشاندووە.
بە بڕوای من ڕووداونی ئەمەی كە ڕوویداو گەر ئاوا بڕوات، كۆتایی بەو بەناو پرۆسەی ئاشتییە دەهێنێت و ئۆجەلان یا فەرامۆش دەكرێت یاخود دەبێت ئەوە بكات كە ئەوان دەیانەوێت . هەسەدە هێزێكی گەورە و پاڵپشتەكی مەعنەوی زۆر گرنگ بوو بۆ ئۆجەلان ئێستاش هەر گرنگە، هەر شكستییێك بە هەسەدە شكستیەكی گەورەیە بۆ ئۆجەلان و پەكەكە.
پێنج: لۆمەكردنی ئەمەریكا: هەرە زۆرینەی كورد و هەندێكیش لە چەپە سیاسییەكانی ئەوروپا وعەرەب و حكومەتەكان لۆمەی ئەمریكا دەكەن كە گوایە بێ وەفا بوو لەگەڵ كورددا و كورد ئەو هەموو قوربانییەی داوە بۆ لەناوبردنی داعش و نەهێڵانی چالاكی تیرۆریستیانەیان و

پاراستنی هاووڵاتیانیان لە ئەوروپا و ئەمریكا و هەندێك وڵاتانی دیكەی دونیادا.

ئەمانەی كە خاوەنی ئەم بۆچوونانەن ئەو پرسیارە ناكەن چ گرێبەستێك هەبووە لە نێوانی هەسەدە و ئەمریكادا؟ ئەوەی كە تۆزێك بە ئاگا بێت لە بارودۆخەكە دەزانێت كە ئەمریكا هەر لە سەرەتاشەوە هیچ بەڵێنێكی بە هەسەدە و كوردانی ڕۆژئاوا نەداوە. ترامپ خۆی وتی ” كورد ئازایە و شەڕكەری باشن، هاوكاری ئێمەیان لە لەناوبردنی داعش دا كردووە ، ئێمەش هەقی خۆیانمان داونەتێ ، یارمەتیمان پێداون و پارەمان داونەتێ” تۆم باراك-یش ئەوەی دووپات كردووە بەڵام بە جۆرێكی دیكە كە وتی ” ئێمە چی تر ئێشمان بە هەسەدە نەماوە و ئێستا حكومەتێك هەیە كە هاوپەیمانمانە لە شەڕ دژ بە داعش دا”

ئەمەریكا نەك هەر ئەوەی كرد بەڵكو هات كورد و بەخۆدانی كوردانی لە ڕۆژئاوای پارچە پارچە كرد . ئەو هات تەنها پەیوەندی بە هەسەدەوە كرد و كاری لەگەڵ ئەواندا دەكرد و دوو بەشەكەی دیكەی ڕۆژئاوای ‘ئیدارەی خۆسەریی و خودی پەیەدەی ‘ فەرامۆش كرد، ئەمە لە كاتێكدا كە هەسەدە سوپای پارێزەری ئیدارە خۆسەییەكەیە و پەیەدەش پلاندانەر و نەخشە كێشەتی .

ئەمریكا هەرگیز ئەمەی نەشاردۆتەوە كە ئەوان هاوپیمانن لەگەڵ هەسەدەدا نەك لەگەڵ پەیەدە و ئیدارەی خۆسەریی دا . ئەم سیاسەتەی ئەمریكا كە هەر سێ بەشەكەی ڕۆژئاوا هەر لە سەرەتاوە قەبوڵیان كردووە گەڵەكردنێك بوو لێیان و زۆر زۆر مەترسیدار بوو بۆیە بوو بە هۆكارێك لە ڕوودانی ئەوەی كە ئێستا رووی داوە.

زۆرێك لە ئێمە ئەوەمان زانیوە و دەزانین كە پێدان بەئەمریكا و وڵاتانی غەربەوە هیچ جێگای متمانە نین و ئەوان نەك هەر بەدوای بەرژەوەندی خۆیانەوەن بەڵكو زۆربەیان مێژوییەكیان نییە لە ڕزگاركردنی هیچ نەتەوە و هاوكاری هیچ بزوتنەوەیەكی شۆڕشگێڕانەدا، بگرە مێژوویەكی خوێناویشیان هەیە .

بەداخەوە ئێستا دەبینین هەمان سیناریۆی ئەفغانستان لە سوریا دووبارە دەبێتەوە . ئەو هەموو قوربانییە لە ئەفغانستان درا ، ئەو هەموو پارەیە سەرف كرا بۆ ئەوەی تالیبان لە دەسەڵات بخرێت، بەڵام ئەوە بوو هێنانیانەوە بۆ سەر حوكم ، ئەمە لە كاتێكد لە لایەن ترامپەوە لە هەڵپەی هەڵبژاردنەكەیدا بە خاڵێكی گەورەی لاوازی بایدن و ئیدارەكی دانا. ئێستاش هەمان شت لە سوریا دووبارە دەبێتەوە ، بەڵام ئەمەی سوریا زۆر زۆر مەترسیدارە كە جێنوسایدی بەدواوەیە ، ڕەنگە شەڕی عەرەب و كوردی لێبكەوێتەوە، تیشكی ئەم ئاگرە وێرانكارییەی ئەم شەڕە ڕوو لە عێراق و ڕەنگە وڵاتانی دیكەی ناوچەكەش بكات.

ئەمە ئەو پلان و ئەجەندەیە کە ئەمەریکا و هەندێك لە دەوڵەتانی غەربیش بەدەستیانەوە. کاتی ئەوە هاتووە کە وانەیەکی گەورە وەرگرین مەبەستم تەنها هەر لە ڕۆژئاوا نییە. دەب□ت □□□□ی گڵاوی حیزبایەتی و سەرکردە پەرستی و جەنگی چەکدارانە مەگەر تەنها بۆ بەرگری لە خۆمان نەبێت ، ڕەت بکەینەوە. کاتی خۆڕێکخستنی خۆمانە لە دەرەوەی حیزب و هەژمونی سەرکردە و ڕابەر و بیرمەند ، کاتی خۆهۆشیار کردنەوەمانە. با هیتاف و دروشمی بریقەداری بژی و بڕوخێ و بیرکردنەوە لە نیگای سۆزەوە لاوەخەین و بە مێشکمان ، نەك بە سۆزەوە بیربکەینەوە، سوود لە خوێندنەوەی مێژوو سەبارەت ڕۆلی خوێناوی د□س□□□اتداران و د□س□□□اتخوازان ببینین . تەنها ئەوە ڕێگەیەکە کە دەکرێت لە ئایندەدا بیگرینە بەر . هاوکاتیش لە ئێستادا دەبێت بە هەموو جۆرێك لە جۆرەکان ڕاوەستین دژ بە زوڵم و زۆر و جێنۆسایدی نەتەوەیەك ، دژ بە هێزە تاریکەکان کە دەیانەوێت ڕەوڕەوی عەجەلەی مێژوو بەدوادا لەژێر پەردە و بە ناوی دین و پوچگەرایی و ش□ۋ□ن□ت و فاشیزمەوە بگێڕنەوە، ڕێگە ڕاستەکەمان لێ هەڵە بکەن و بەو ئاراستەیەدا بمانبەن کە خۆیان دەیانەوێت.

زاهیر باهیر
22/01/2026

ئەدەبی منداڵان بە زاری گەورەکان.. سەدیق سەعید ڕواندزی

تێڕوانینێکی هەڵە لە بارەی ئەدەبی منداڵانەوە لە نێو ئێمە بوونی هەیە ئ□و□یش ئەوەیە، کە ئەو ئەدەبە لە جیهانبینی گەورەکانەوە دەبینرێت و خوێنەوەی بۆ دەکرێت. واتا گەورەکان ڕێسا و بنەمای نووسینی ئەو ئەدەبە بۆ منداڵ دیاری دەکەن و ئەمەش دەبێتە هۆی ئەوەی کە جیهانبینی گەورەکان، زاڵ بێت بە سەر شێوە و ناوەڕۆك و چۆنیەتی نووسینی دەقی ئەدەبی بۆ منداڵان. بێگومان ئەمە بەو مانایە نییە کە گەورەکان بۆ منداڵان نەنووسن، کە لە بنەڕەتدا

هەردەبێ ئەوان بینووسن، بەڵکو بەو مانایەی دەبێ جیاوازی لەگەڵ ئەدەبی گەورەکان بکەین. بۆ نموونە، تەکنیك و فۆڕم و ناوەڕۆکی بابەتییانەی دەقێك لە ڕووی واتایی و ڕەهەندی زمان و هزرەوە بەراورد بەو ڕەهەندە پەروەردەیی و فێرکارییەی کە ڕۆڵی سەرەکی لە دروستکردن و پێگەیاندنی کەسێتی منداڵ هەیە بایەخێکی نییە. لە ئەدەبی منداڵاندا، تەکنیك و شێوەی نووسین گرنگ نین، ئەوەی لە پێشەوەی تەکنیك دێت، چۆنیەتی گەیاندنی ئەو پەیامە فێرکاریی و پەروەردەییەیە کە دەبێ بە ئاسانترین شێوە و ڕێگای گونجاوی هزریی و سایکۆلۆژیی بگەیەنرێتە منداڵ. لە ئەدەبی منداڵاندا، تەکنیکی هاوچەرخانە، سمبول و زمانی ئاڵۆز و وێنەی نامۆ بایەخێکیان نییە، چونکە ڕووە فێرکارییەکە گرنگە، هەر ئەمەشە وادەکات کە ئۆپەرێتێکی گۆران دوای هەفتا ساڵیش، یان شیعرێکی کاکەی فەلاح، دوای پێنجا ساڵیش هەر لای منداڵان وەربگیرێن و سەرچاوەی چێژ و خۆشی و هەست بزوێنی و فێرکردن و پەروەردە بن. لێرەوەش دیاریکردنی هەر ڕێسایەکی نووسین، بە تێگەیشتن و تێڕوانینی گەورەکانەوە لە بارەی نووسین بۆ منداڵان هەڵەیە، چونکە تێگەیشتنی منداڵ، هاوشێوەی تێگەیشتنی گەورەیەك نییە تاکو لە پەراوێزی دەقەکەوە لە سەر تەکنیك و زمانی ئاڵۆز و وێنەی هونەریی و شیعریی بوەستێت، بەڵکو دەبێ ئامانج لە نووسینی منداڵان بەدەر لە مانە هەمووی بە پلەی یەکەم، ڕەهەندی پەروەردەیی، فێرکاریی و نیشتمانی بێتن. ئەم ڕەهەندەش، بە هەبوونی زمانێکی سادە و فۆڕمێکی ساکار لە دەربڕیندا، ناتوانرێت ڕەنگبداتەوە لە دەق. لێرەوەش هەر کلێشەسازییەك لە ڕووی تەکنیکی نووسینەوە بە مەبەستی ڕێساکاریی و پەیڕەو و کاریی بۆ نووسین لە بارەی منداڵانەوە دیاریی بکرێت، بە تایبەتیش گەر بە تێڕوانینێکی هزری گەورەکانەوە نووسرا بێت، زۆر هەڵە دەکەوێتەوە، چونکە یەك ناگرێتەوە لەگەڵ توانست و جوڵە و پەیوەندی منداڵ بە نووسینەوە. بۆ نموونە: منداڵ ناتوانێت نۆڤلێتێکی درێژ بخوێنێتەوە، بەڵام دەتوانێ کورتە چیرۆکێك بخوێنێتەوە و چێژی لێ وەربگرێت، دەتوانێت دە دێڕە شیعرێك ئەزبەر بکات، بەڵام شیعرێکی درێژ نا، بۆیە ئەوەی لە ئەدەبی منداڵان گرنگە چۆنیەتی گەیاندنی پەیامە فێرکاریی و پەروەردەییەکەیە. لەو سۆنگەیەوە (خدر ئیبراهیم خدر) لە وتارێکیدا، کە هەر لەو ڕۆژنامە سەنگینە واتا هەولێر بڵاوی کردبووەوە، باس لە شێوازی نووسین بۆ منداڵان دەکات و دەنووسێت:-(نووسین بۆ منداڵان دەبێ بەش بەش بکرێت، سوژە پێچەوانە نەبێت، پرەنسیپەکان لە خۆ بگرێت، وەڵامی پرسیاری منداڵان بداتەوە، دیالۆگ جیا بکرێتەوە، نووسینەکە یەك پاکێج بێت، زۆر شارەزایی لە هەموو ڕووەکانەوە تێدا بەدەست بهێنن،

زانست و تەکنەلۆژیای سەردەم تەوزیفی نووسین بکات، ترس و گومان و دوودڵیان لا نەهێڵێت) ئەمانە و هەروەها چەندین بنەمای دیکەی هونەریی و تەکنیکی و بابەتی دیاریکردووە، کە دەبێ نووسەرانی بواری ئەدەبی منداڵان ڕەچاوی بکەن، کە ئەگەر بەو پێوەرەی ئەو بێت، ئەوا بە ساڵێك شاعیرێکی بواری ئەدەبی منداڵان، ناتوانێت شیعرێك بۆ منداڵان بنووسێت، چونکە هەر دەبێ سەرقاڵی بیرکردنەوە لە تەکنیك و تیچماو داڕشتن بێت. لە ڕاستیدا، ئەو پێوەر و مەرجانە، بە تایبەتیش لە ڕووی فۆڕمی هونەریی و گوتاری ئاڵۆزی ناوەڕۆکی ئەدەبی منداڵانەوە، لە پەراوێزدان و پێشینەیی نین، بەڵکو ئەوەی گرنگە لە بواری نووسین بۆ منداڵان، دوو ڕەهەندی هەرە دیارە، کە ئەویش پەروەردەیی و فێرکاریین، بەو مانایەی دەقی منداڵان، دەبێ هەڵگەی ناوەڕۆکێکی پەروەردەیی و فێرکاریی بێت و هزری منداڵان بۆ ئاراستەی پەروەردەکردنێکی نموونەیی و پێگەیاندنی کەسێتییەکی ئازاد و نیشتمانی ئاراستە بکات، ئەمەش لە ڕێگەی زمانێکی سادە و ڕەوان، بە ڕەچاوکردنی ڕیتم و شیعرییەتی گێڕانەوە و وێناکردن . منداڵ کە دەقێك دەخوێنێتەوە، یان گوێبیستی شیعرێك دەبێت، ژیری دەستکرد و تەکنیك و میتۆدی نووسینی دەقەکەی بەلاوە جێی بایەخ نییە و هەر ناشزانێت چین، ئەو تەنها ئەوە دەزانێت بخوێنێتەوە و گوێبیست ببێت و دواتر ڕاڤەی مانایی بۆ بکرێت، ئەمەش تەنها لە ڕێگەی زمانێکی سادە و فۆڕمێکی ساکارەوە دەکرێت، بۆ ئەوەی هزری منداڵ بە ئاسانی ئەو بابەتە وەربگرێت، کە ئاراستەی دەکرێت. لەرەوەش گەر سەرنج بدەینە ئەدەبی منداڵان بەگشتی، دەبینین کەمتر کار لەسەر تەکنیکی نووسین و فۆڕمی دەرخستن و وێناکردن کراوە، بەڵکو ئەوەی گرنگە ئەوەیە، کە چۆن ئەو ڕەهەندە فێرکاریی و پەروەردەییەی پەیوەستە لە میانەی ناوەڕۆکی ئەدەبی منداڵان هەبێت، بگەیەنرێت. گەر بمانەوێت قوتابخانە لە شیعرێکی منداڵاندا بە منداڵ بناسێنین، ئەوا هەر دەبێ وێنا گشتییەکەی قوتابخانە، کە شوێنی پەروەردە و فێرکردنە بکەین، ئەگینا ناکرێت هەرچی وردەکاریی نێو قوتابخانە هەیە لە شوێن و کارەکتەرەکان بە منداڵ بناسێنین، بۆیە ناکرێت هەر نووسەرێ و بە تێگەیشتنی خۆی، نەخشەڕێگەیەك بۆ نووسینی ئەدەبی منداڵان دیاری بکات. دەبێ ئەم لایەنە بۆ نووسەرانی ئەو بوارە خۆیان جێبێڵین، کە بە ڕاستی ئەوانەی لە نێو ئەمەدا لە بواری ئەدەبی منداڵان دەنووسن، لە نووسەرانی جیهان بە تواناتر نەبن، کەمتر نین، ئەمە دەڵێم لە کاتێکدا دەیان دەقی وەرگێڕدراوی ئەدەبی منداڵانم بۆ زمانی کوردی خوێندەتەوە وبەراوردم کردوون بە شیعر، یان چیرۆکی نووسەرێکی کوردی بواری ئەدەبی منداڵان.

ئەم بابەتە لە ڕۆژنامەی هەولێر ژمارە(4478) لە 18/1/2026 بڵاوکراوەتەوە.

دۆنکیشۆتەکانی بەردەم کامێرا.. نەوزاد بەندی

ڕەبین هەردی له ڕەخنەیەکیدا بۆ دکتۆر عەلی قەرەداغیی، ئەڵێ : نەختێ بێدەنگ به، ئەمە خوێنمان لێ ئەچۆڕێ !! برا .
ئەڵێم بە زەحمەت خوێنی چیت لێ ئەچۆڕێ ؟ چەکت کردە شان و چویت بۆ ڕۆژئاڤا و بریندار بوویت وا خوێنت لێ ئەچۆڕێ؟
دوو سێ خێزانی ئاوارەی ڕۆژئاوات هێناوەتە ماڵی خۆتان و ..نان و داڵدەت بۆ دابینکردوون و چوویت بۆ کرێکاریی بۆ دەستخستنی داهاتێک بۆ خزمەتکردنیان و .. بلۆک لەسەر شانت ترازاوە و بریندار بوویت و خوێنت لێ ئەچۆڕێ ؟؟
مانت لە خواردن گرتووە و لەبەردەم قونسوڵی وڵاتە کۆڵۆنیالیستەکاندا وەک مێخ لە ژێر بەفر و شەختەدا خۆت داکوتیوە و ڕاوەستاویت ؟ لاوانت کۆکردۆتەوە و بە پاچ و داس و خاکەناز و دار و بەردەوە ڕووە و ڕۆژئاوا بەڕێکەوتوون؟ ماڵ به ماڵی شار گەڕاویت و ..سوتەمەنیی و ئازوقەت بۆ کەبانی و حەسەکە کۆکردۆتەوە و لەو پڕۆسەیه بریندار و شەکەت بوویت و خوێن لە قامکەکانت ئەچۆڕێ ؟؟
تۆ لە نادادیی و موچە بڕان و قەتڵ و عامیی ناوخۆی خۆماندا، بریندار نەبوویت و خوێنت لێ نەچۆڕا ..کەرکوک تەسلیمکرایەوە، نەوت و غاز بە دەلیڤەریی نێردرانەوە، بریندار نەبوویت، ئێستا چۆن وا دوور بە دوور بۆ ڕۆژئاڤا بریندار بوویت و خوێنت لێ ئەچۆڕێ؟؟

لەو لایشەوە ئەبوبەکر هەڵەدنیی لە کوردستانی ڕۆژئاواوە ڤیدیۆیەکی تۆمار کردووە، له شارێکی ئارام و پڕ سەوزایی و ڤێلای خۆش و مۆدێرن، وەک ئەوەی چوو بێت بۆ گەشت نەک بۆ پێشمەرگایەتیی، بەو جۆره ئەڵێت بەرپرسی ئەو شارەمان بینی کە غەریب حەسە بوو، پشتگیریی کوردستانی عێراقمان پێ ڕاگەیاندن !!

یەعنی چی پشتیوانی کوردستانمان گەیاندە غەریب حەسە؟ واتا چۆن

چۆنیی گەیاندتان ؟ چی بوو ئەو پشتیوانییە؟ بەڕوو بوو ؟ فیشەک بوو ؟ پشتیوانیی چییە ؟ گوڵە یەخەیە ؟ لەفەی قاورمەیە ؟ چییە ؟
پشتیوانیی ئەوەیە گەنجان و لاوان به چەک ودار و بەردەوە بچن به هانایانەوە ئەگینا وشەی پشتیوانیی و ئەو جۆره شتانە، تەنها کاتیان لێ ئەکوژێ و خوێ ئەکەن بە برینەکانیانەوە ..وەک ئەوە وایە بچیت بۆ لای نەخۆشێک و وێنەی دەرمانێکی پیشان بدەیت و بڵێی ئەم دەرمانەی لەم ڕەسمەدایه زۆر باشە بۆ تۆ ..تەماشای کە، دەرمانێکی چەند چاکە !!.
بە کڵاو و جامانەی مل و ئەو شتانە نابنە پێشمەرگە، مادام گەیشتیتە ئەوێ، ئەبوو بەشداریی شەڕێکت بکردایه و وێنەی شەڕەکەت بۆ بناردینایەتەوە، نەک ل□ بەر چەپڵە و دەستخۆشیی، لە گۆشەیەکی ئارام و مۆدێرن و پڕ سەوزایی، وەک گەشتیارێک دەربکەویت نەک وەک پێشمەرگەیەک ..ئێوە ئەتانەوێ هیچیش نەکەن و چەپڵەیشتان بۆ لێبدەین، شەڕیش نەکەن و پێشمەرگەیش بن، نەیشکوژرێن و شەهیدیش بن ..فیرعەونانە بژین و بیلالانەیش حەق و حیسابی قیامەتتان لەگەڵدا بکرێ ..ئەوەیشتان زەحمەتە دەست بدات بۆتان.
مەوزوعەکە خورمژەکەیه ، خورماتان ئەوێ و مێوژیش. دنیا و ئاخیرەت و دین و عەلمانیەت و بۆینباخ و بەشماڵ و ڕیش و لاندکرۆزەر و ق□لا و هەموویتان تێک ترشاندووە، مەگەر خوا بزانێ ئێوە چین و چیتان ئەوێ ..

بازاڕی خوێن و خەونی سوڵتان.. ستارئەحمەد

مێژووی مر□قایەتی پڕە لەو کارەساتانەی تێیدا ژیان و خاکی نەتەوەکان کراونەتە قوربانی بۆ بەرژەوەندیی تاقمێکی کەم. ئەوەی ئێستا لە خاکی سووریادا و بەتایبەت لە ناوچەکانی ڕۆژهەڵاتی فوڕات دەگوزەرێت، وەرچەرخانێکی یەکجار مەترسیدارە لە مێژووی پیلانگێڕییە نێودەوڵەتییەکاندا. پەردە لەسەر شانۆگەرییەکی تاريك لادراوە، کە تێیدا چارەنووسی گەلان لە بازاڕێکی کراوەی بازرگانیدا دەخرێتە ڕوو. ئەوەی ئێمە دەیبینین تەنیا جەنگێکی چەکداری نییە، بەڵکو گۆڕینەوەی جڵەوی خاکێکی دەوڵەمەندە لە دەستی کوردانەوە بۆ چنگی

تاقمە توندڕەوەکانی جەلانی، ئەمەش تەنیا لە پێناو تێرکردنی تەماحی دارایی و ڕامیاریی زلهێزەکاندایە. لەم هاوکێشە ئاڵۆزەدا، سەرۆکی ئەمریکا وەک بازرگانێکی بێبەزەیی دەرکەوتووە، کە تەنیا زمانی ژمارە و قازانج تێدەگات. ترامپ بە چاوێکی تەماحکارانە دەڕوانێتە بیرە نەوتەکانی باکوور و ڕۆژهەڵاتی سووریا، کە سامانێکی زۆرە وەک یەدەگێکی گرنگی وزە لە ناوچەکەدا هەژمار دەکرێن. پەیوەندییە تەلەفۆنییەکانی ئەم دواییەی نێوان واشنتۆن و ئەنقەرە، گەورەترین بەڵگەن لەسەر ئەوەی کە کوردانی سووریا کراونەتە کاڵایەکی هەرزانی بازاڕ. تورکیا بەڵێنی داوە هەموو کێڵگە نەوتییەکان ڕادەستی کۆمپانیا زەبەلاحەکانی ئەمریکا بکات، لە بەرامبەر ئەوەی گڵۆپی سەوزی بۆ هەڵبگیرسێنرێت تا خەونە مێژووییەکانی خۆی بۆ لەناوبردنی قەوارەی کوردان جێبەجێ بکات.

ئەم ململانێیە لایەنێکی تری ترسناکی هەیە، ئەویش ململانێی ئابووریی نێوان ئەمریکا و بەریتانیایە. ڕکابەرییە کۆنەکان وای لە ترامپ کردووە بیر لە سزادانی هاوپەیمانە دێرینەکەی بکاتەوە. بەو پێیەی بەشێکی زۆری نەوت پێشتر لەژێر کۆنترۆڵی کۆمپانیا بەریتانییەکاندا بوو، ئێستا واشنتۆن دەیەوێت بە هاوکاریی تورکیا ئەو کۆمپانیایانە دەربکات و جێگەیان بگرێتەوە. تورکیا لێرەدا وەک ئەندازیاری یەکەمی هێرشەکان دەردەکەوێت، کە نەک هەر بە چەک و تەقەمەنی، بەڵکو بە زانیاریی وردی سیخوڕی پشتگیریی تاقمەکانی جەلانی دەکات تا نەخشە نوێیەکە وەک خۆی جێبەجێ ببێت. سوپای جەلانی لەم پێناوەدا قێزەونترین کارە ناڕەواکان ئەنجام دەدەن؛ لە کوشتنی بەکۆمەڵ و تاڵانکردنی ماڵ و سامانی خەڵکەوە تا دەگاتە وێرانکردنی ژێرخانی وڵات و گۆڕینی دیمۆگرافیای ناوچەکە، کە ئەمە ڕووی ڕاستەقینەی ئەو بەکرێگیراوانە نیشان دەدات کە تەنیا وەک ئامرازێکی وێرانکار لە دەستی داگیرکەردان.

خەونەکانی دەسەڵاتدارانی ئەنقەرە تەنیا لە داگیرکردنی چەند ناوچەیەکی سووریادا کورت نابنەوە. ئەوان خەون بە گەڕانەوەی شکۆی ئیمپراتۆریەتێکی نوێی عوسمانییەوە دەبینن، کە تێیدا دەسەڵاتیان بەرەو ڕۆژهەڵات و ڕۆژاوا و باشوور پەرە بسەنێت. ئەم فراوانخوازییە مەترسییەکی یەکجار گەورەیە بۆ سەر تەواوی وڵاتانی ناوچەکە، بەتایبەت ئوردن و میسر کە ئێستا خۆیان لە بازنەی ئامانجە تاریکەکانی تورکیادا دەبیننەوە. ئەردۆغان بە کردەوە سەلماندوویەتی کە دارەدەست و پاشکۆی جولەکە و داگیرکەرانە و بە پاراستنی کورسییەکەی، ئامادەیە ببێتە کۆیلەی ئەمریکا و ئیسرائیل. تورکیا بەڵێنی بە ئەمریکا داوە کە هێزە توندڕەوەکانی جەلانی وەک سووتەمەنیی جەنگ و هێزێکی بەکرێگیراو لە داهاتوودا دژی عێراق و

لوبنانیش بەکار بهێنێت. لە ناخی هەموو ئەم ڕووداوانەدا، پیلانێکی تر بۆ زیندووکردنەوەی بیری ئیخوان موسلیمین بەدی دەکرێت. دوای ئەوەی ئەم بیرۆکەیە لە زۆربەی وڵاتانی عەرەبی تووشی پاشەکشە و شکست بوو، ئێستا دەیانەوێت لە ڕێگەی سازشی ئابووری و بازرگانیی بێشوومار بە ترامپ، پێگەی خۆیان بەدەست بهێننەوە. هۆکاری ئەوەی ئەمریکا تا ئێستا ئامادە نییە ئیخوانەکانی سووریا و تورکیا بخاتە لیستی قەدەغەکراوەوە، دەگەڕێتەوە بۆ ئەوەی ئەوان بزوێنەری سەرەکیی ئەم پلانە نوێیەن. ئەوان ئامادەن خاک و نەتەوە بدەن، تەنیا بۆ ئەوەی لەسەر کورسیی دەسەڵات بمێننەوە.

ئەنجامی کۆتایی ئەم ململانێیە بۆ ئێمە دەبێتە سەرەتایەک بۆ بەهێزکردنی ئیرادەی نەتەوەیی و پشتبەستن بەخۆ. مێژوو سەلماندوویەتی کە هەمیشە لە ناخی تاریکترین پیلانگێڕییەکاندا، تیشکی هۆشیاری و خۆڕاگری سەر هەڵدەدات. پێویستە هەمووان بزانن کە زلهێزەکان هیچ کاتێک دۆستی کورد و گەلانی چەوساوە نین. ئەزموونەکان نیشانیان داوە هەرکەس پشت بە ئەمریکا و ئیسرائیل و زلهێزەکان ببەستێت، لە کۆتاییدا دەبێتە قوربانیی بەرژەوەندییەکانی ئەوان. پێویستە میللەتان بە هیچ جۆرێک متمانە بە بەڵێنی داگیرکەران نەکەن، چونکە ئەوان تەنیا بۆ تاڵانکردنی سامانە سروشتییەکان و پارچەپارچەکردنی وڵاتان لێرەن. چاکترین هەنگاو ئەوەیە کە ئێمە متمانەمان تەنیا بە ئیرادەی خۆمان هەبێت و ڕێگە نەدەین کەسانی پاشکۆ و دارودەستی بێگانە چارەنووسمان دیاری بکەن. لێرەدا دەبێت هۆشیار بین، ئەمە جەنگێکە تێیدا تەنیا مرۆڤە بێتاوانەکان دەبنە سووتەمەنی، بەڵام ئەو ئاگرەی کە داگیرکەران بە دەستی بەکرێگیراوەکانیان لە ناوچەکەدا کردوویانەتەوە، لە کۆتاییدا دەبێتە هۆی سووتانی خەونە پووچەکانی خۆیان. سەرکەوتنی کۆتایی بۆ ئەو ئیرادە بەهێزە دەبێت کە بە گژ داگیرکەریدا دەچێتەوە و ڕێگە نادات خاکی ببێتە کاڵایەکی هەرزان لە بازاڕی خوێن و خەونی سووتانە پاشکۆکاندا.

“ئەم وتارە پەردە لەسەر پیلانە تاریکەکانی واشنتۆن و ئەنقەرە لادەبات؛ کە چۆن خاکی نەتەوەکان کراوەتە کاڵایەکی هەرزان لە بازاڕی خوێنی زلهێزەکاندا. باس لە ڕووی ڕاستەقینەی سوپای جۆلانی و خەونە مەترسیدارەکانی ئەردۆغان، وەک دارودەستی جولەکەکان دەکەین و نیشانی دەدەین بەچی پشتبەستن بە ئەمریکا و ئیسرائیل تەنیا ماڵوێرانی لێ دەکەوێتەوە. تەنیا ڕێگەی ڕزگاری، یەکگرتوویی و پشتبەستنە بە ئیرادەی نەتەوەیی خۆمان.”

کۆمەنتێک یان یاساکانی شۆڕشگێڕیی.. نەوزاد بەندی

میللەتەکەمان بە لاڕێدا براوە و دەستی لێ بووەتە دوژمن و ..دوژمنی لێ بووەتە دەست..کەسی وامان هەیە بە تاقە دۆلارێک دنیا و ئاخیرەتی خۆی دۆڕاندووە.. تەماشای میللەتێک ئەکەیت لە بەردەم خۆیدا زوڵمێکی زۆر هەیە، کەچی چۆکی بۆ ناکەنە شان و مافی خوراو ودزراوی خۆیان ناسەننەوە، بەڵام بێ بە نەخشەدان و خۆڕێکخستن و ڕاهێنان، سەدان کیلۆمەتر ئەبڕن تا بە گژ زوڵمێکی دوورە وڵاتدا بچنەوە ..ئاخر تۆ قژی خۆتت پێ شەتە نەکرێ، قژی ئەوانی ترت چۆن پێ شەتە ئەکرێتەوە ؟..
ئیتر ئەم دۆخە سەیرەیش، مرۆڤگەلێکی سەیری دروست کردووە، بە نمونە پەیجی فۆرمی دز و مافیا دەسەڵاتدارەکانی هەرێم بچوکترین کۆمێنتی ڕەخنە و گلەییان تێدا نییە و هەمووی سوپاس و نزای تەمەندرێژیی و دەستخۆشییە، کەچی پەیجی پڕۆفیسۆر و نوسەر و هونەرمەند و بیریارەکانمان پڕ پڕن لە کۆمێنتی جنێو و سوکایەتیی و قسەی ناشیرینی وا کە هەر کورد و مرۆڤ و زمان و نوسینیشت لە بەرچاو ئەکەوێ..ئەمە پێناسەی ترسنۆکیی و خۆپەرستییە، کاتێک دەستخۆشیی لە دزێکی بێ حیمایە دەورە دراو ئەکەیت، هەمان کات پڕۆفیسۆرێکی پاک و بێگەرد بەر تانە و تەشەر و جنێو دەدەیت. دۆخێکی دووفاقی وا لە زانستی دەروونزانیدا بریتییە لە پەڕشتن، واتا هەرشێک کە ناوێریت بیکەیتە سەر زاڵمێک، ئەچیت ئەیکەیتە سەر بێتاوانێک و بێوی دەڕێژیت، هەمان کات ئێرەیی وات لێدەکات دەستخۆشییەک لە نوسەرو پڕۆفیسۆرێک نەکەیت، بچیت ئەو دەستخۆشییە لە زاڵمێک بکەیت!! واتا بە کەر نەوێریت و بە کورتان شەر بیت.
بەڵام ..
لێرەدا ئەڵێم؛ بەڵام .. دکتۆرێکی شارەزا لە زانستی فیقهیی و شەرعیی لەم دۆخە هەستیارەدا کە خەڵک لەسەر سۆزی نەتەوایەتیی جۆشدراوە، نەدەبوو لێکدانەوەی شەرعیی و فیقهیی بە شێوەیەکی به نەتەوایەتیکراو بکات، چونکە لەو دۆخەدا هەستی نەتەوایەتیی بەسەر هەمووهەستەکانی تردا زاڵە، تەنانەت بەسەر بەڵگەنەویستەکانیشدا

زاڵە.. هەر بۆيە شەرعي□تێك هەيە پێي ئەوترێ شەرعي□تي ش□شگێڕيي، ئەوەيان ياسا و داب و نەريتي تايبەت بەخۆي هەيە، تيايدا ئەگەر هەست بكەيت شۆڕشێكي فەيكە و بە لاڕێدا براوە و زەبري كاريگەري بە دواوەيە له گەل و ميللەت، نابێ بەشداريي بكەيت، لە هەمان كاتدا نابێ ڕەخنەيشي لێ بگريت .. لەوجۆرە بار و دۆخانەدا قورئان ئامۆژگاريي ئەوەمان دەكات كە پێويستە قسەيەكي خێر بكەين يان بێدەنگ بين ((فليقل خيرا او ليصمت)) خەڵك جۆشدراوە و ..ڕاست و چەپي خۆي نابينێ و ئەيەوێ تۆڵەي مافە خوراوەكاني ساڵەهاي ساڵي بكاتەوە، وەك بڵێي هەلێكي بۆ هەڵكەوتووە بڕوات مافي موچە خوراوەكاني و ساماني ميللەت دزران و بێكاركردني ڕۆڵەكاني و بێئومێدبووني هەتا سەر ئێسقاني، لە ژێر تايتڵێكي تردا بكاتەوە، لێرەدا ئەو ئاگاداري هيچ ڕاستي و ياسايەكي تر نييە و نايشيەوێت ئاگاداريان بێ، تەنانەت نازانێ ئەو شارەي كە ئەچێ شەڕي بۆ ئەكا، كەوتۆتە كوێوە و زمانيان چۆنە و مێژوويان چۆنە، يەك ووشەيشي دەربارەيان نەخوێندت□وە، كەچي ئامادەيە بە كراس و پانتۆڵێكەوە بە بێ ئازوقە و پارە و پێخەف، لەم كەشە ساردەدا، بەناو بەفر و شاخ و پێدەشتەكاندا بە پيادە بڕوا، به بێ چەك و فيشەك، يەكسەر بۆ شەڕكردن!! (لە ڕاستيدا ئەوەي كە دەبوو لە شارەكەي خۆيدا بيكات و ڕاپەڕێت و داواي مافە زەوتكراو و دزراوەكاني لە دەسەڵاتێكي زاڵم بكات، نەيكردووە و .. به ناڕاستەوخۆ و ل□ □□□ي نەستە پەنگخواردووەكانييەوە، ئەيەوێ لە شار و وڵاتێكي دووردا ئەنجامي بدات) بە بێ ئەوەي هيچ حيسابێكي بۆ ئەو شەڕە كردبێ..به بێ ئەوەي لە هيچ چەكێ بزانێ ..به بێ هيچ بنەمايەكي لۆژيكيي، تەنها شتێك كە پاڵ بەوەوە دەنێ، مافي خوراوي ساڵەهاي ساڵي خۆيەتيي ئەيەوێ لەو دەرچەي ڕۆژئاوايەوە، بيڕێژێ و حەقي خۆي بكاتەوە ..ئەمەيش ئەو گەمەيەيه كە تۆم باراك نێردەي ئەمەريكا لە پێناويدا هاتووە و جەختي لەسەر دەكاتەوە و ..چێژي لێدەبينێ.. چونكە يەك كەس زياتر بمرێ يان گێل بكرێ ئەو بەرميلێ نەوت زياتر ئەباتەوە لەگەڵ خۆي بۆ ئەمەريكا ..

هەر بۆيە بێدەنگبووني زانا و دانا لەو دۆخەدا، زۆر باشترە له قسەكردني شەرعيي و زانستيي و لۆژيكيي ..وەك چۆن لە كاتي ئاگر كەوتنەوەي گەورەدا، ئاو ناتوانێ ئيشي خۆي بكات ..ياساي دوواني□ي دژ به يەكي ئاو و ئاگر تێك دەچێت و ئەبێ پەنا بۆ ئاگركوژێنەوەيەكي تر ببەين .. ئا بەو جۆرە .

بڕوخێ تیرۆری ئیسلامی سیاسی.. بەیاننامەی ڕێکخراوی بەدیلی کۆمۆنیستی لە عێڕاق

پەلاماری سەربازی و کۆمەڵکوژی لە ڕۆژهەڵاتی سوریا دەبێ دەستبەجێ بوەستێندرێت

بەیاننامەی ڕێکخراوی بەدیلی کۆمۆنیستی لە عێڕاق

ناوچەکانی ڕۆژهەڵات و باکوری ڕۆژهەڵاتی سوریا، لە دوو ڕۆژی ڕابردوودا ڕووبەڕووی دڕندانەترین پەلاماری تیرۆریستی داعشیانە بوونەتەوە کە "سوپای عەرەبی سوریا" و میلیشیاکانی لەو ناوچانە پێی هەڵدەستن کە لە ژێر کۆنترۆڵی هێزەکانی سوریای دیموکرات (هەسەدە)دان، کە بە شێوەیەکی سەرەکی لە یەکینەکانی پاراستنی گەل (یەپەگە) و لە یەکینەکانی پاراستنی ژنان (یەپەژە)ی سەر بە (پارتی یەکێتی دیموکرات)ی نەتەوەیی کورد (پەیەدە) پێکهاتووە.

ئەم پەلامارە لەلایەن تیرۆریست (ئەحمەد شەرع)، سەرۆکی ڕاگوزەری حکومەتی کاتی سوریاوە بەڕێوەدەچێت، بە پشتیوانییەکی تەواوەتی سەربازیی انەی حکومەتی ئیسلامی و شۆف□ن□یستی ئەردۆگان و بە پلان داڕێژراوی لەگەڵ ڕژێمە تاوانبارەکانی ئەمریکا و ئیسرائیل و دامودەزگا سیخوڕییەکانی ئەو و□لاتانە.

لەم پەلامارەدا کە بەشێوەیەکی کاتی بۆ ماوەی چوار ڕۆژ ڕاگیراوە، هێزەکانی حکوومەتی (ئەحمەد شەرع) کۆنترۆڵی ناوچەکانی ڕۆژهەڵاتی فورات و شارەکانی (دێرەزۆر) و (ڕەققە) و چەند شارۆچکەیەکی تریان کردووە، کە بەهۆیەوە شەپۆلێکی ئاوارەبوونی بەکۆمەڵی هەزاران خێزانی ئەو ناوچانەی لێ لێکەوتۆتەوە. هەر لەو چوارچێوەیەشدا ئەو هێزانە گەمارۆیەکی خنکێنەریان سەپاندووە بەسەر شارەکانی (حەسەکە) و (قامیشلۆ) و (کۆبانێ)دا و ئاو و کارەبایان لێ بڕیوون. هەروەها لەو ناوچانەی کە دەستیان بەسەردا گرتووە، هەزاران دەستگیرکراوی داعش و خێزانەکانیان کە پێشتر لە زیندانەکانی ژێر کۆنتڕۆڵی (هەسەدە)دا بوون، هەڵهاتوون.

ئەم پەلامارە بەدوای هێرشێکدا دێت کە هەمان ئەم هێزە تیرۆریستانە ماوەیەکی کەم لەمەوبەر، کردیانە سەر هەردوو گەڕەکی (ئەشرەفیە) و

(شێخ مەقسود) لە شاری (حەڵەب)ی سوریا، کە تێیدا کۆمەڵکوژییان ئەنجامدا لە دژی خەڵکی سڤیل لە دانیشتوانی کورد زمان و هەزاران کەسیشیان لە دانیشتوانی ئەو دوو گەڕەکە بە زۆر ئاوارە کرد.
ناوچەکانی ڕۆژهەڵات و باکوری ڕۆژهەڵاتی سوریا، بەتایبەتی ئەو ناوچەیەی کە بە (ڕۆژاڤا) ناسراوە لە لایەن ڕەوتی ناسیونالیستی کوردەوە، ساڵانێکە ڕووبەڕووی هێرشی هێزە تیرۆریستییەکانی داعش و میلیشیاکانی سەر بە دەوڵەتی تورکیا بوونەتەوە، بەڵام سەرەڕای هەموو ئەم هێرشانە و لە جەرگەی شەڕێکی وێرانکەر و خوێناویدا، هێزەکانی (هەسەدە) توانیان لە ڕووی سەربازییەوە داعش تێکبشکێنن. بە درێژایی ئەو ساڵانەش پلەیەک لە ئازادی سیاسی لەم ناوچانەدا دەستەبەرکراوە، تێزەکانی (عەبدوڵڵا ئۆجالان)یش سەبارەت بە “خۆبەڕێوەبەری” و “کۆنفیدرالیزمی دیموکراتیک” پیادەکراون، و جۆرێک لە ئازادی ژنان و کەشێکی پێکەوەژیانی ئاشتیانە لە نێوان نەتەوە و تائیفە و ئایینە جیاوازەکاندا هاتەتەدی.
ئەوەی لە پشت ئەم هێرشە سەربازییەی ئێستا و کۆمەڵکوژی خەڵکی سڤیلەوە وەستاوە، سەقامگیرکردنی ڕژێمێکی سیاسی کۆنەپەرستانەیە لە سوریا لە ڕێگەی چەسپاندنی فەرمانڕەوایەتی هێزە تیرۆریستییە ئیسلامییەکانەوە، کە حکومەتی (ئەحمەد شەرع) و میلیشیا تیرۆریستییەکانی نوێنەرایەتی دەکەن، تا بتوانێ بەرژەوەندە جیۆپۆلیتیک و جیۆئابوورییەکانی ئەمریکا و ئیسرائیل و هاوپەیمانەکانیان لە وڵاتانی کەنداو، دابین بکات، وە بەدیهێنانی ئامانجە ستراتیژە ستەمکارەکانی ڕژێمی ئیسلامیی ئەردۆگان و دامەزراوە بەرژوا ناسیونالیستە شۆڤێنیستەکانی فەرمانڕەوا لە تورکیا مسۆگەر بکات.
بۆیە ئەم شەڕەی کە ئێستا لە ئارادایە دژی هێزەکانی (هەسەدە) شتێک نییە جگە لە شەڕێکی کۆنەپەرستانەی شۆڤێنی و ستەمکارانە بەمانای تەواوی وشە، کە سوپای سوریا و حکومەتی (ئەحمەد شەرع) بەرپایانکردووە؛ شەڕێک کە چەپێکی ئیسلامی سیاسی تیرۆریستانە نەک تەنها بەسەر جەماوەری کوردستانی سوریادا بەهێز دەکات، بەڵکو ئەو چەپەکە بەسەر جەماوەری سەرتاسەری سوریاشدا بەهێز دەکات و قەڵایەکی کۆنەپەرستانەی سیاسی لە ناوچەکەدا پتەو دەکات.
ئاشکرایە پێکهاتەی سەرەکی (هەسەدە) لە هێزە چەکدارە نەتەوەییەکانی کورد پێکهاتووە، کە نوێنەرایەتی بەرژەوەندە سیاسییەکانی بەرژوا ناسیونالیستی کورد و ڕەوتە ناسیۆنالیستییەکەی دەکات. بەپێی فۆڕمی سیستمی سیاسی “خۆبەڕێوەبەری” ناوچەکانی ژێر دەسەڵاتی (هەسەدە) هیچ شتێکی

بنەڕەتی ناگۆڕێت لەم ناوەڕۆکە چینایەتییە، وە ئەم فۆڕمە ناشی پارێزێت لەو پێشێلکارییانەی مافی مرۆق ئەگەر لە ناوچەکانی ژێر دەسەڵاتیدا ڕوویدا بێت، هەروەها پاکانەی ئەو سیاسەتە کۆنەپەرستانەشی ناکات کە درێژەدان بە نفوز و دەسەڵاتی سەربازییانەی خۆی بە شێوەیەکی ستڕاتیژی بەستەتەوە بە ستراتیژی ڕژێمی ئەمریکا و هێزەکانی لە سوریا، وە بە وڵاتانی دیکەی ناوچەکەوە.

بەستنەوەی هیوا و ئاواتی جەماوەری کوردستان بە کۆتاییهێنان بە ستەمی نەتەوایەتی و چارەسەرکردنی پرسی کورد بە ستراتیژی زلهێزە ئیمپریالیستەکان و هاوپەیمانەکانیانەوە، ئەو کارەیە کە ڕەوت و حزبە ناسیونالیستەکانی کورد بە گشتی پەیڕەوی لێ دەکەن لە ناوچەی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا. (پەیەدە)ش ئەم سیاسەت و ئاسۆ ناسیۆنالیستییەی تێنەپەڕاندووە، بە پێچەوانەوە بەرجەستەی کردۆتەوە، بەڵام ئەمە بە هیچ جۆرێک لە سروشتی تیرۆریستی و تاوانکاریی هێرشەکانی ئێستای هێزە تیرۆریستە ئیسلامییەکان کەم ناکاتەوە بۆ سەر ئەو ناوچانە.

پێویستە دەستبەجێ ئەم پەلامارە تیرۆریستییە بوەستێندرێت، بۆیە دەبێ ڕیزی بەرهەڵستی خۆمان لە بەرامبەریدا بەهێز بکەین. هەروەها پێویستیشە ڕووبەڕووی ئەو شەپۆلە بوەستینەوە لە وروژاندنی هەستونەستی نەتەوەیی کە لە هەڵکشاندایە لە هەردوو لای ئەم جەنگەوە، لایەک لە لایەن ناسیۆنالیستە عەرەب و تورکەکان لە سوریا و تورکیا و دەرەوەی وڵات، وە لە لایەکی ترەوە لە لایەن ناسیۆنالیستە کوردەکانەوە لە سوریا و وڵاتانی تر لە کوردستانی عێراق و تورکیا و ئێران. ئەم شەپۆلە جگە لە ژەهرێک شتێکی تر نییە کە بزووتنەوە و ڕەوتە ناسیۆنالیستەکانی بۆرژوازی دەیڕێژن بە قووڵکردنەوەی قەڵشتی نەتەوەیی و تێکشکاندنی خەباتی ڕزگاریخوازانەی نێونەتەوەیی جەماوەری کرێکار و زەحمەتکێش لە سوریا و دەرەوەی سوریا.

(ڕێکخراوی بەدیلی کۆمۆنیستی لە عێراق) وێڕای ئەوەی ئەم پەلامارە سەربازییەی هێزە تیرۆریستییەکانی حکوومەتی (ئەحمەد شەرع) بۆ سەر ناوچەکانی ژێر دەسەڵاتی (هەسەدە) و تاوانەکانی ئەم هێزانە بە توندی ئیدانە دەکات کە لە دژی خەڵکی سقیل ئەنجامی دەدەن، لە هەمان کاتیشدا خەبات دەکات شانبەشانی کرێکاران و زەحمەتکێشان و ژنانی ستەملێکراو و گەنجانی ئازادیخواز لە سەرتاسەری سوریا و وڵاتانی ناوچەکە بۆ کۆتایی پێهێنان و شکست پێهێنانی.

وە شێلگیرانەش دەوەستێتەوە دژی بڵاوکردنەوەی دەمارگیری نەتەوەیی و تائیفی لەم کەشوهەوایەدا چ لە لایەن ڕەوتە سیاسی و فکرییەکان و چ لە لایەن چالاکوانان و ڕۆشنبیرانی ناسیونالیستی

عەرەب و کوردەوە وە چ لە لایەن تائیفەگەر و ئایینگەراکانەوە لە هەر شکڵ و ڕەنگێکدا بن.
هەروەها جەخت دەکاتەوە سەر هەنگاونانی شێلگیرانە شان بە شانی جەماوەری پرۆلیتاریای نەتەوە جۆراوجۆرەکان لە گشت ناوچەی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا، لە خەباتی نێونەتەوەیی سۆسیالیستی و ئازادیخواز و یەکگرتوویاندا لە دژی فەرمانڕەوایی سەرمایە و سیستەمی سەرمایەداری و دژی هەموو هێزە بۆرژوا فەرمانڕەواکانی نەتەوە جۆراوجۆرەکان، وە دژی تیرۆریزمی ئیسلامی داعشیانەی و میلیشیا و تیرۆریستە ڕەنگاوڕەنگەکانی.
بڕوخێ تیرۆری ئیسلامی سیاسی
وەستاندنی دەستبەجێی پەلاماری سەربازی تیرۆریستانە لە سوریا
بژی خەباتی نێونەتەوەیی و سۆشیالیستی پڕۆلیتاریا
٢٠-١-٢٠٢٦

گەمارۆی وەحشیگەریانەی سەرشاری کۆبانێ!.. تاهیر عیسا

گەمارۆدانی دڕندانەی پێنجەمین ڕۆژەی سەرشاری کۆبانێ و دەوروپێچکرانی لەهەر چوارلاوە و پەلاماری بەردەوامی وەحشیانەی چەتە(صعلوك) و ڕێگرەکانی سەر بە حەمە جۆلانی و دەوڵەتی فاشیستی تورکیا، سەر باری ئاگربەستێک کە لەلایەن ئەم چەتانەو حکومەتەکەیانەوە ڕاگەیاندراوە، بەڵام لەهێرش و پەلامارەکانیان بۆ داگیرکاریی هەرچی زیاتری ناوچە کورد نشینەکان و بەتایبەتیش کۆبانێ، کە ڕەمزو سیمبولی بەرخۆدان و تێک شکاندنی ئەفسانەی خەلافەتێک بوو، کە لەتونێلە هەرەتاریکەکانی مێژوی سەدان ساڵ لەمەو بەرەوە سەریان دەرهێنابوو، کە ناویان دەوڵەتی ئیسلامی عێڕاق وشام بوو، بەردەوامە. دەوڵەتێک کە بەهرەبەرداری لەمێژوی سەر هەڵدانی ئایدیۆلۆجیایەک دەکرد، کە لەنیمچە دوورگەی عەرەبستاندا بەقەتل وعامی نەیارەکانی لەژێر ناوی ئەڵاو پەیامهێنی ئەڵایدا دەستی پێکردبوو، ئایدیۆلۆجیایەک کە لەچوارچێوەی دیدگاو تێگەیشتنی خێڵەکیانەی ئەو سەردەمەوە سەرچاوەی گرتبوو، بە ناوی نوێنەرایەتیکردنی ئاسمانەکانەوە، بەزۆرو شمشێرو لەڕێگای چەتەیی و

هەڵکوتانە سەر کاروانە بازرگانییەکانی خەڵکەکانی "مەککەو"
پاکتاوکردن یان تاڕانکردنی خێڵە یەهودییەکانی "مەدینە" و تاڵان
وئەنفالی ماڵ و موڵک و کوشتن و بەکۆیلەو کەنیزەککردنی ژن
ومنداڵیان، وەک بەنی قورەیزەو بەنی نەزیرەو بەنی قەینقاع، توانی
بنکەو پێگەی ئابوورییەکانی خۆی بە دامه زراندنی دەوڵەتۆچکەیەک لە
مەدینە(یەثریب)، بنیات بنێت.
گەمارۆی ئەمڕۆی سەر کەبانە و بەینی ئاوو کارەباو هێڵی ئینتەرنێت
و ڕێگریکردن لە هەر جۆرە هاوکارییکردنێکی مرۆیی لە چەشنی خۆراک و
داوو دەرمان بەو شارە، بەبەرچاوی دنیای دەرزنانەی سیستەمی
سەرمایەداری جیهانی ئەمڕۆ، مێژووی ئابڵوقەدانی هۆزی بەنی قورەیزەی
سەدەی حەوتی زایینیمان بیردەهێنێتەوە، کە ئیسلام بەپێشەوایەتی
محەمەد لە پێنجی ساڵی کۆچیدا، کەهاوکاتە لەگەڵ یانزەی تەموزی ٦٢٢
ی زایینی، کە لەمێژووی تووراثی ئیسلامیدا، ڕوداوەکە بە جەنگی
خەندەق(ئەحزاب)ناسراوە، وەک دەگێڕنەوە لەو جەنگەدا ئابڵوقەی هۆزی
بەنی قورەیزەی یەهودی بە ماوەی نزیکەی ٢٠ بۆ ٢٥ ڕۆژ درێژەی
کێشاوەو ڕێگریکراوە لە هەر جۆرە هاریکاریکردنێکی مرۆیی و دواجار
لەڕێگای برسیکردن و تینوکردنیان و دابڕاندنیان لەدنیای دەرەوەی
قەڵاکەیاندا، ناچار بەخۆبەدەستەوەدان کراون، دوای ئەوەش کە خۆیان
بەدەستەوەداوە، لەلایەن سەعد کوڕی مەعاذ، ناوەکەوە کە پێشتر
موسوڵمان بوونی خۆی ڕاگەیاندوەو لەو جەنگەدا بریندارکراوە.
محەمەد بە دادگاییکردنیان سەعدی وەک دادوەر دەستنیشانکردوە، بەپێی
لەسەر بڕیاری سەعد، هەموو ئەوانەی لەوخەڵکەدا لەمەیدانێک بە
دادگاییکردن ڕاگیراون، بڕیاردراوە لە هەرزەیەکی بالغەوە هەتا
پیرێک بەپێی دادگای محمدو ئەڵاو دادوەری سەعد، نزیکەی ٧٠٠ بۆ ٩٠٠
کەس وەک بەرخی قوربانی سەربڕدراون وەهەرچی ژن ومنداڵیش بووە
بەکۆیلەو کەنیزەک کراون، محەمەدیش هەرلەوڕۆژەدا ڕەیحانەی کچی
زەیدی وەک یەکێک لەژنە ڕاکێشەکانی ئەو جەنگەدا بەخۆی
هەڵبژاردوەو سەرجەمیی لەگەڵداکردوەو کردویەتی بەهاوسەری خۆی کە
مێردو باوک وکەس وکاری خۆی تازە لەو مەیدانەدا سەربڕدرابوو،
سەرچاوەکان لە ئیبن ئیسحاق و تەبەری و واقیدیدا پشتڕاستی ئەم
ڕوداوە دەکەنەوە ..
دەستەو تاقم و حکومەتێکی داسپاو ئەمڕۆ کە لەسەر دەستی نوێنەرانی
فاشیزمی جیهانی دنیای پڕ لەقەیرانی هەمەجۆری سەرمایەداری
بەڕابەرایەتی ترامپ و ناتانیاهۆو وڵاتانی دیکەی ناتۆ، شەرعیەتی
پێدرا.
فاشیزمێک کە بە دیزاینی سەرلەنوێی جیهانی و جەنگی ئابوریانەیان
لەبەرامبەر ڕەقیبە ئابورییەکانیاندا، وەک چین و ڕوسیا و پێژە

ئابورییەکانیان و ململانێ لەسەر هێڵە بازرگانییەکان و وزەو بەتایبەتی لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست، کە یەک لە دڕندانەترین دەستەو تاقمی فاشیستی خاوەن دڕندانەترین ئایدیۆلۆجیای نازیستی وفاشیستی کەڵک وەردەگرێت.
جەلانی و دەستەو تاقمی لەچەشنی حەمزات و عەمشات و نورەدین زەنكی کە دەستیان سورە بەخوێنی خەڵکی ئازادیخوازی کوردستان لەسوریا، ڕێکخراوکردن ودەمجکردنیان لەناو سوپای حکومەتێکدا کە سەرکردەو ڕابەرەکانی لە نوسڕەو قاعیدەو هەتەشەدا مێژویەکی پڕ لەتاوان وجینایەتی وەحشیگەریانەیان هەیە، نیشانەیەکە لەوەی کەیسی داعش بەدەست ئەمریکاو لەناوچەکەدا تەنیا بەمەبەستی مانەوەی بوو وەک زلهێزێک بۆ شەرعیەتدان لەمانەوەیدا.
هێنانی جەلانی تیرۆریست لەلایەن ئەمریکاو بەریتانیاو ئیسرائیل وتورکیاوە، نیشانەیەکی ڕون وئاشکرایە لەوەی سیستەمی سەرمایەداری جیهانی لەپێناو هەژمون و باڵادەستی ئابوری وسیاسی خۆیدا، سڵ لەدەستبردن بۆ هیچ لەتاوان و وەحشیگەرییەک ناکاتەوە، کەنموونەکەی لەوێرانکردنی غەزەو کوشتنی هەزاران شارنشینی بێتاوان وئاوارەکرانی ملیۆنانیان لەپێگەو ماڵی خۆیان لەوشارەدا، لەشاشەی تیڤییەکانەوە پیشانی دنیادران، کوشتاری بەکۆمەڵی شارنشینانێک لەوشارەداو دیمەنە قێزەونەکانی ئەو کوشتارگایە، زەین وهۆش و هەست ونەستی مرۆڤی ئەم سەردەمەی هاوشێوەی کارەدڕندانەییەکانی داعش وجەنگی دەرونیانەی داعش، لەسەر ڕاهێندرا.
هێرشی دڕندانەی ئەمڕۆی سەر ڕۆژئاوای کوردستان و بەتایبەت شاری کۆبانێ، هەوڵێکە بۆ بەچۆکدا هێنانی خەڵکی خەباتکارو تێکۆشەری ئەو شارەو شۆڕشڤانەکانیان و هەوڵێکی دیکەی دەوڵەتی فاشیستی تورکیایە، کە لە ساڵی ٢٠١٤ دا نەیتوانی لەڕێگای داعشی ئەو سەردەمەوە کۆبانێ داگیربکات، ئەمڕۆ دەیەوێت لەڕێگای مۆدێلی دووەمی داعشەوە خەونە گڵاوەکانی بەدیبهێنێت. شارێک کە هاوشێوەی ستالینگراد، شاری مردووخۆرەکان، پێداگری لەسەر مقاوەمەت وتێکۆشان هەتا مردن کرد و لەیەکی نۆڤەمبەری ساڵی ٢٠١٤ دا، زەبرێکی توندو پڕ کاریگەریدا لەدژی دنیای کۆنەپەرستانەی ئیسلامی سیاسی و تورکی عەرەبی و کۆتایی بەپەلامارە هەرە دڕندانەکانی ئەم دەستەو تاقمە هەمەجییە هێندرا، کە ئەو ڕۆژە لەلایەن ئازادیخوازی جیهانییەوە، کرا بەڕۆژی جیهانی کۆبانێ.
کە داعش دواتریش کەوتنی ئاڵاکەیان لەپایتەختی خەلافەتەکەیاندا لە ڕەقەو تەبقە، هەر لەسەر دەستی کچان و کوڕانی کەنەدەری ڕۆژئاوا، خرایە ژێر پێوە، بەتایبەت کە ژنان دەوری کاریگەرو بە هاوتایان لەتێکشکاندن و بنپێنانی هەیبەت و ئەفسانەی داعشدا هەبوو

.

ئەم دەستەو باندە تیرۆریستانەی دوچاری ترس و تۆقین و گرێ کوێرەی دەروونی کردوون، ژنفۆبیایی لای ئەمانە لەکۆبانێ و تەبقەو ڕەقەوە سەری هەڵدا، هەربۆیە ڕۆژێک تەرمی ژنە شەڕڤانێک لە باڵەخانەیەک ئەخەنە خوارەوەو بێڕێزی ب□ تەرمەکەی دەکرێت و ڕۆژێک کەزی ژنەشەڕڤانێک دەبڕن و وەک ئەتک و بێڕێزی بەژن و بەتایبەت ژنی کورد وەک فاشیزمێکی ناو حکومەتەکەی شەرع و دەستەو تاقمە دراندانەکانی دەبیندرێت، داخی زەبری شەڕڤان لەسەر دڵیان، تەنانەت لەئاستی باڵاشدا، ناچار بوون، فەتوا بۆ فەتح و داگیرکاریی کە لە ئایدیۆلۆجیا فاشیستیە دینیەکەیانەوە سەرچاوەی گرتووە هاوشێوەی سەدام حوسێنی فاشیست وەزارەتی ئەوقافەکەیان ئایەتی نۆی لەسوڕەتی ئەنفال و دوعای قنووتی بۆ جەنگاوەرەکانی لەمزگەوتەکانەوە بانگەوازکرد، بەو واتایەی کە جەیشەکەیان لەبەرامبەر نەتەوەیەکی کافردا جیهاد دەکات و ڕەوایەتدانە بۆ جارێکی دیکە بە کوشت وکوشتاری خەڵکی کوردستان و تاڵانکردنی ماڵ و حاڵیان و بەسەبایاو بەکەنیزەککردنی ژن ومناڵیان هاوشێوەی داعش لە شەنگال..

ئەوەی ئەمڕۆ لەبەرامبەر کۆبانێدا دەکرێت لەو مێژووە قێزەونەی مێژووی سەرهەڵدانی ئیسلامەوە لە مەدینەدا سەرجاوەی گرتووەو پێویستە مرۆڤی وشیاری ئەم سەردەمە لەو ڕاستیە مێژووییە تێبگات بۆ ئەوەی باشتر بتوانێت لەبەرامبەر ئەم دەستەو تاقمە جۆراو جۆرو هەمەڕەنگانەی ناو ئەم جیهادیە ئیسلامیە جۆراو جۆرانەدا بەرچاوی ڕون وڕۆشن بێت !

تاهیر عیسا /23.01.2026

کەزی سەر بەستی.. ستار ئەحمەد

تۆوێکم ناشت
دار زەیتوونێک
سەری ئازادی دەرهێنا
گەڵاکانی بوونە کەزی
خۆر بۆ جوانی
هەموو ڕۆژێک داد□ بەزی

دەستی سەحرا
بەشمشێری پیسی ستەم
لەڕەگەوە
چرۆی جوانیی و
سەوزیی بڕی
کۆترێکی شاباڵ بەفرین
بەرەو دەرگەی خودا فڕی
فریشتەکان کەوتنە گریان
بەئاسمانی رۆژئاوادا
تیشکی نووریان
بەسەر چیادا باران
هەور فرمێسکی هەڵرشت و
کەوتە گریان
شەماڵ بۆنی پەرچەمی گرت
ئاو ڕەش گەڕا
لەکانی و چەم
هەرچی گەڵای دارستانە
بوونە پەرچەم
هەنار رەنگی سووریی تۆران
سێو هەناوی بووە بریان
نووح گەڕاوە
بۆ چیای زاگرۆس
بۆ یەکەم بەهەشتی پێشووی
هەشتا کوردی بەچەکەوە
کردە مێژووی
بیابانی وێرانکردو
ئاوی زەمزەمی داپۆشی
حاشای لەگڕی سەحرا کرد
شۆڕشێک نوێی بۆ پیروزیی
لەسەر زەویدا بەرپا کرد
خودا شکۆی ئەم میللەتەی
بەخشیە سەلمانی کوردی
هەتا ستەمکار نەتوانێ
کورد بکاتە پەیژەو پردی

ناسنامەی کورد یەکێتی و یەکڕیزیە.. موتەلیب سەعید عومەر

زۆرن ئەوگەلانەی ژیانی شەڕەفمەندانەو کۆڵنەدان هەڵدەبژێرن بۆ پاراستنی وڵات و بەرگریکردن لە کەرامەت و مرۆڤبوونیان وەلێ لەڕابووردوو لە ئێستاش خەباتی گەلی کورد لەباکوورو ڕۆژ ئاوا لەگەڵ دڕندەترین فاشیزم ڕوو بەڕوو بونەتەوە ، فاشیزمێک نەک داگیرکەرو وێرانکارە بەڵکو هەموو بەهاو ئاین و ئایدۆلۆژیاو دونیا بینییەک ڕەتدەکاتەوە ، فاشیزم ئەو دڕندە تەقەنەرەیە نەک کار لەسەر کۆمەڵکوژی وێرانکاری دەکات بەڵکو لەهەر کوێیەک ژیان و ژیارو مرۆڤبوون هەبێ لەوێ کۆمەڵکوژی و سەر بڕین بەرجەستە دەکات ، هەر بەناوی ئاینەوە فەتوای کوشتن و بڕین دەدات ، حکومەتە نوێیەکەی ئەحمەد شەرع یەکێکە لەهەڵگری ئەو نۆرمە لەفاشیزم لەڕێی هێزە بەناو نیزامییەکەی بەهاوکاری گروپە تێرۆرستییەکان بەئەقڵییەتی مەنتاڵی عەرەبی بەر بونەتە کوشتن و تەقاندن و سیناریۆی جیاوازی سوکایەتی بەگیراوەکان دەکات ، ئەمەستا خەباتی شۆڕڤانان و خەڵکی کۆڵنەدەری ڕۆژئاوا تۆمارێک لەخۆبووردویی و گیانبازی وێنا دەکات ، پاش درێژە کێشانە ئەو شەڕە لە ڕۆژئاوا دروست لەم دوو هەفتەی دوایی شۆڕڤانانی کورد (هەسەدە) لەسەخترین بارودۆخدان ، شەڕی ئیرادەو ململانێ و دووچار بوون بە قەدەرێکی یەکلایکردنەوەی دەزێکی ڕەوا کەکورد بوونە پێش هەموو شتێک ، کورد بوون مەسەلەو مەرامە و حەقیقەتێکی شۆڕشگێڕییە ، ئەگەر لەڕابووردوودا مەسەلەی کورد مەسەلەیەکی سیاسی و مەسەلەیەکی نەتەوەیی بووە هەنوکە کێشەی کورد مەسەلەیەکی فرە ڕەهەندی مرۆیی ، نەتەوەیی ، ئەخلاقیی و ئینسانیە لەسەر ئاستی هەرێمی و نێو دەوڵەتی ، لە دەیەکانی کۆتایی سەددەی بیستەم لەکاتی ڕاپەڕین وڵاتانی ئەوروپا پشتگیریان کردووە . ئەگەرچی گەلی کورد لەباشوور ڕوو بەڕووی چەندین کێشەی سیاسی و گەمارۆی ئابووری وشەڕی ناوخۆ بووەوە بەڵام ئازادی ئەم بەشەی باشوور وێنە و ئاماژەیەک بووە بۆ ناساندنی مەسەلەی کورد بەڕووی جیهان ، شەڕی ناوخۆی سووریا و

بەرخودانەکانی ژنان لە باکوور و ڕۆژئاوا بوونە داینەمەی گۆڕانکاری و وەرچەرخانێکی تر بەرامبەر بە هێرشەکانی داعش و فراوانخوازییەکانی لەعێراق و شام ، لە شەڕەکانی کۆبانێ و عەفرین شەڕڤانان سەرمەشقی بەرخودان و بەرهەڵستی چەتەکانی داعش بوونەوە و مێژوویەکی نوێیان لە قوربانی وسەروەری تۆمارکرد ، ئەمڕۆ شەڕو چارەنووسی کورد هەر بەهێزو ورەی شەڕڤانان و خەڵکە تێکۆشەرەکەی حەسەکە ، ڕەقەو قامیشلو ، داستانێک بە خوێن تۆمار دەکات ، وەک بینیمان بەدەنگی زوڵاڵی کیژانی کورد هێز و سوپای داگیرکاری سوریا شکست دەنێت .

ساڵی 2026 گۆڕانکاری لەناوچەکە

لەهەلومەرجێکدا کەگەلی کورد لەڕۆژئاوا بەقۆناغێکی سەختی سیاسی و سەربازیدا تێدەپەڕێت ، لەئێرانیش نەتەوەی کورد لەقۆناغێکی چارەنووسسازدا یە بەرەو گۆڕانکاری و ڕزگار بوون دەڕوات لەستەم وسێدارە وگرتن ، بۆیە ڕام وایە پێشهاتەکان بەرەو ئەوە دەچێت ساڵی 2026 گۆڕانکارییەکی نوێ بێتە کایەوە ،کورد لەهاوکێشەی ئقلیمی ناجێگیری سیاسی بەرێ و قۆناغێکی نوێتر هەنگاو دەنێ و بەرەو ئامانجێکی ڕوون دەڕوات ، ئامانج وخەونێک کەلەمێژە کورد چاوەڕێیەتی ، یەکێک لە گرنگترین هەوڵەکان لەداینەمەی شۆڕش بە ئازادی یەکڕیزی و یەکگوتاری کوردە لەم هەلومەرجە سەختەدا یەک ڕیزی و یەک گوتاری کورد لەباشوور و ڕۆژئاوا ، ڕۆژهەڵات ، ئەگەر دەسەڵاتدارانی هەرێم لەباشوور و سەرکردایەتی سیاسی حیزبەکان لە بەشە جیاوازەکان هاوبەش و هاوبیر بەرژەوەندی نەتەوەیی پێکەوە بنێن بەدڵنیایی ئەزموونێکی بەهێز لەکوردستانی گەورە پێک دێت ئەوەش دەرفەتێک دەبێت بۆ دامەزراندنی دەوڵەتێکی کوردی بێگومان بەپاشخانێکی ئابووری بەهێزو سنوورو سوپایەکی بەهێز .

بیبلۆگرافیای ٢٠ ژمارەی گۆڤاری زمانناسی زمان و زار

بیبلۆگرافیای ٢٠ ژمارەی گۆڤاری زمانناسی زمان و زار، کەوتە بەردەستی خوێنەران و کتێبخانەی ئەرشیفییەوە، سپاس بۆ بەڕێز دکتور

تەها ڕەسووڵ کە پاڵپشتی دارایی لە چاپدانی ئەم کتێبەی کردووە.

سپاسی تایبەتیش بۆ کاک سۆران تاودەری دیزاینەر.

کورد کورد نەبووە؟.. زانا ڕەزاق

کوردبوون هەلسەنگاندنی لەسەر بیروباوەڕێکی دیاریکراو نیە بەلکو لەسەر کردار و ڕەفتارە ،کوردبوون واتە خاکی خۆت خۆش بوێت دژی ستەم و ستەمکاری بیت ،کوردبوون واتە بەرگری لەهەموو شتێکی کورد بکەیت تەنانەت بەرگری لەو مرۆڤانەش بکەیت لەسەر خاکی کورد دەژیت ، کوردبوون واتە ژینگە بپارێزی،کوردبوون واتە دوورە لەنەژادپەرستی و شۆفێنی ، کوردبوون واتە پێکەوە ژیانی ئاینی لەسەر ئەو خاکەی تێدا دەژین ئەویش کوردستانە، ئەگەر باسی کوردبوون بکەین بێگومان بە هەژمارەو کۆتایی نایەت

لێرە دەچینە سەر ئەو ڕایەی کە کورد بۆچی کورد نەبووە؟

بێگومان کورد پێویستە دوو شت لێکجیا بکاتەوە ئەویش ململانێی سیاسی و ئایدۆلۆژیایە لەگەل بەرگری کردن لەخاک ،بەرگری کردن خاک ئەرکی هەموومانە، بەلام بەرگی کردن ، ململانێ لە ئایدۆلۆژیاکان لەناو خاکدا مرۆڤەکان ئەرکی ئەو کەسانەیە لەگەل ئایدۆلۆژیاکاندان ،ئێستا هەندێ دەنگ هەیە دژی ئایدۆلۆژیاکانە ئەمە هی ململانێی ناخۆیی بۆیە پێویستە ئەمە بە کاتی ململانێی ناخۆیی هەلبگرین چونکە دوژمنان بەدوای خالی لاوازی کورد دەگەڕێن، بۆیە پێویستە هەموومان هەر یەکەی لەلایەی خۆیەوە چارەسەر بۆ خالە لاوازەکان بدۆزینەوە،کاتێک تۆ لەکاتی بەرگری کردن لەخاک دەبیتە سەر هەندێک شت کە پەیوەندی بە ململانێ ئایدۆلۆژیاکانەوەیە ئەوە دەبێ خالی لاوازی کورد بۆیە پێویستە ئەمە هەلبگری بۆ ململانێی ناخۆیی، ئەمیش هەرچی دەکەین بە شێوەیەکی ئاشتیانە و بیروڕایانە ئەو کات مافی خۆتە بۆیە پێویستە کاتێک بەرگرییە هەموو ئایدۆلۆیاکان و کورد و نەتەوەی تری لەکوردستانن بەرگری بکەین،کاتی ململانێش ململانێ بکەین

جا ئەمەی کورد بەسەر چوار وولات دابەش بووینە ئەوانیش ئێراق و سوریا و ئێران و تورکیایە ،ئەو پارچەیەی ئێراق باشورە ئەوەی تورکیا باکورە ئەوەی ئێران ڕۆژهەلاتە ئەوەی سوریا ڕۆژئاوایە .

لە ئێستادا کورد لەڕۆژئاوا تووشی زولم و ستەم و شەڕ بوونە دژی

ئەو هێزە داگیرکارییەی حکومەتی سوریا بۆیە پێویستە هەموومان بەرگری لێبکەین بۆ ئەوەی کوردبوون و سەربەخۆ بوونی بپارێزین،پاشان کاتی ململانی ئایدۆژیاکان ململانێ بکەین ، بێگومان ئەمەش بۆ هەمووان ڕەوایە ،من بەرگری لەهەمووان دەکەم

زانا ڕەزاق
2026 1 23

ڕانانێکی کورت لەسەر ڕۆمانی شاپەری و خەونە بەدی نەهاتووەکانی.. نووسینی: شێنی مشیر

ڕۆمانی (کەژاوەی بووکەنی شاپەری) ڕۆمانێکی ئێرانییە، لە نووسینی (رویا سیناپوور) و لە لایەن (کامیل محەمەد)ەوە، وەرگێڕدراوەتە سەر زمانی کوردی، کە بەزمانێکی سادە و وردو و بە گرێ کاری وەرگێڕانی بۆ کردووە و لە دوو توێی (٢٨٥) لاپەڕەیدا و ساڵی(٢٠١٦) لەلایەن چاپخانەی چوارچرا چاپ و بڵاوکراوەتەوە.
بێکەسی دەردێکی بێدەرمانە بەتایبەت ئەگەر کچ بیت و کەوتبیتە سەر شەقام و کەسێک نەبێت دەستی هاوکاریت بۆ درێژ بکات، مانەوەت بەسەلامەتی و ڕزگاربوونت لەدەست گورگە برسییەکانی کۆمەڵگە کارێکی نەکردەیە، کە یەخەی ئەو کچانە دەگرێن کە بەهۆی ناهەمواری سیاسی و کۆمەڵایەتی ڕووبەڕی بە شێک لە کچان دەبێتەوە.

لەم ڕۆمانەدا گرنگی خێزان و سایە و سێبەری دایک و باوک دەردەکەوێت، هاوکات هەبوونی سەقفێک کە لە ژێریدا بژیت و ژەمێکی کەم هەبێت کە سکت تێربکات ئاواتی زۆر کەسە کە شەو لەسەر شەقامەکان ڕۆژدەکەنەوە.
شاپەری ئەو کچە گوندییە جوانەی کە دایکی نییە و باوکی بەدەست نەخۆشییەوە دەناڵێنێت، کچێکی جوان، بەڵام بەهۆی سەختی ڕۆژگارەوە جوانترین ساتەکانی ژیانی لەدەست دەچێت.

بێکەسی و بێ دەرەتانی دوو دەردی گەورەی ژیانی شاپەری□کەمانە.
لەگەڵ ئەوەی لە جوانییا بێ هاوتایە بەڵام بەختی وەک شێوەی جوان نییە. شاپەری بەهۆی نەبوونییەوە ناتوانێت خەرجی نەخۆشییەکەی باوکی دابین بکات، بەڵام لەگەڵ بردنی باوکی بۆ نەخۆشخانە دکتۆرەکە عاشقی دەبێت.
شەهرام دەبێتە فریشتەی ڕزگارکەری و لە نەهامەتی و نەبوونی ڕزگاری دەکات.

بەڵام بەخت هەروا بۆ شاپەری پێناکەنێت و ئەو ڕۆژەی کە کەژاوەی بوکێنییەکەی بەڕێدەکرێت هاوسەرەکەی توشی ڕووداوی هاتووچۆ دەبێت، بەمەش سەرلەبەری خەونەکانی شاپەری کۆتاییان دێت، و بە ماوەیەکی کەم باوکیشی کۆچی دوایی دەکات.

کچە پاڵەوانەکەی ئێمە کاتێک بەهۆش خۆیی دێتەوە خۆی لە گۆشەی زینداندا دەبینێتەوە. بەدبەختی و نەهامەتییەکانی لە زینداندا و نەبوونی کەسێک کە هاوخەمت بێ و سەردانت بکات هێندەی تر ژیانی شاپەری سەختکردووە.

ڕۆمانەکە پڕە لەڕووداوی چاوەڕوان نەکراو، بەڵام ڕۆژگار هەروا نابێ و کچە پاڵەوانەکەی ئێمەش گرێی بەختی دەکرێتەوە.

لێرەدا ئەوەی گرنگە ک□ ش□□□ی چارەنووس ناکرێت، شتێک کە بەشی تۆ نەبێت هەرچەند بۆی بجەنگی خۆشبەختیت بۆ ناهێنێت. چەندین جار دەرگای بەختی شاپەری دەکرێتەوە، بەڵام بەهۆی ساویلکەیی و هەڵبژاردنی نادروستی دەکەوێتەوە ناو گێژاوی هەڵە و گیرو گرفتەکانی.

نووسینی: شێنی مشیر

ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست بەرەو کوێ هەنگاوی پێدەنرێت!-2- حەسەن

ڕازانی

هەندیک فاکت و ڕاستیی..

بەشی دووەم:
کورد کراوەتە ئامانج و لە ناوجەرگەی ململانێکاندایە!

با خۆمان لە واقیعەکەو لە ڕاستیی مێژوویی لانەدەین، چونکە مێژووی ئەو ناوچەیە نیشانی دەدا کە گۆڕانکارییە سیاسیی و سەربازییەکان جۆن ڕوویان داوە لەو ناوچەیەداو چۆنیش درێژەیان پێدراوە! هەر لەسەر ئەو مەبنایەش گۆڕانکاریی سبەینی ڕوودەدەن ئەگەر دیدگای کورد لە ڕووی ئایینی و سیاسیی و نەتەوەییەوە گۆڕانی بەسەردا نەیەت!

جا مادام کورد لە نێو چەندین نەتەوەو کەلتوورو بیرک□د□ن□وەی جیاوازدا ژیان بەسەردەباو بەسەریاندا دابەشکراوە، نابێت پێناسی نەتەوەییبوونی خۆی و کەلتوورو زمان و خاک و ئاوی بکاتە قوربانی بەرژەوەندیەکانی کەلتورو زمان و شوناسی نەتەوەو ڕەگەزەکانی تر لە ناوچەکەدا. دەبێ کورد فێری نەخەیر ببێ و(نا)یەکەی مەزڵوم عەبدی بە ڕووی دوژمنانی کوردا بکاتە چەقی پاراستنی شوناس و نەتەوەییبوونی خۆی! چونکە کورد بە بەراورد بە ڕەگەزو زمان و نەتەوەکانی تری ناوچەکە لە هەموویان ئەگەر ڕەسەنتر و مێژوویی تر نەبێ لە ناوچەکەدا کەمنتر نیە.

دژایەتی ڕۆژئاواو ئیستیعماری □□ژئاوایی و جولەکەو ئیسڕائیل لە لایەکەوەو نزیکایەتیش لە بەرەی ڕوسیاو بەرەی پێشکەوتنخوازی عاڕەبەکان و خەمی زۆرییش بۆ کێشەی فەلەستین و فەلەستینیەکان، کوردی لە هەردووک بەران کردووە و وای لێهاتووە ئەو بەرەیەی کە کورد لە پێناویدا قوربانیی بۆ داوە، وا ئێستا هەر بەدەست ئەو بەرەیەوە دەناڵێنێت.

شەقامی کوردیی خەتای نەبوون بە دەوڵەت دەخاتە ئەستۆی دەوڵەتانی زلهێزی □□ژئاوایی بە گشتی و لە نێویاندا ئەمەریکاو بەریتانیاو ف□□نسایە.

بەڵگەی شەقامی کورد بۆ ئەو بۆچوونە بریتیی□ لە چەندین جار فێڵ و پاشقولی ئەو دەوڵەتانەیە لە کوردو ئیتیفاقیەی ژێر بە ژێریانە لە گەڵ دەوڵەتە داگیرکەرەکانی تورکیاو ئێران و عێڕاق و سوریا. ئەو ئیتیفاقیانەو فێڵ و تەڵەکانەی ئەو زلهێزانە بە دڵنیاییەوە کاریگەریی نێگەتیڤانەی بە ڕاستوخۆیی لە سەر کورد هەبووە، بەڵام، بە بڕوای من، ئەمەیان نەک هەر وەک بەهانە وایە، بەڵک و ڕاکردن و

شانی خۆ خاڵیکردنەوەشە لە بەرپرسیاریەتی مێژوویی! ڕاکردنە لەو [illegible] مێژووییەی کە کورد خۆی هەیبووە !
تورک نەتەوەییبوونی خۆی گەیاندە لوتکەی سەڵتەنەت و دەسەڵات بەهۆی ئایینی ئیسلامەوە!
تورکەکان لە بواری بەکارهێنانی ئیسلام لە بەرژەوەندی نەتەوەیی تورک دا زۆر لێزان و کارامە بوون. تورکەکان بە هۆی بە کارهێنانی ئیسلام لەبەر بەرژەوەندی خۆیان، توانییان لە ژێر ناوی خەلافەتی عوسمانی دا تەواوی ناوچەی ڕۆژهەڵات و باکوری ئەفریقاش، بەجگە لە مەغریب، بۆ ماوەی زیاتر لە شەش سەد ساڵ بخەنە ژێر هەژموونی خۆیانەوە، هەر بەوەندەشەوە نەوەستان بەڵکو لە دەوروبەری ساڵی ١٣٤٥ز دا لە لای بەلقانەوە خۆیان کرد بە ناو ئەوروپادا. جا ئەگەر تورکەکان ڕووبەڕووی بەرەنگاریی سوپای هەنگاریا و سیربیەکان نەبووبانایەتەوە و تووشی شکەست و پاشەکشە نەکرابانایە، ئەوا ئێستا دوور نەبوو کە تەواوی ئەوروپییەکان هەر وەکو وەک و کوردەکان کە لە ژێر دەستی تورکەکاندا بوونایە . ئینجا عوسمانییەکان ڕوویان کردەوە لایەکی تری ئەوروپاو لە ساڵی ١٤٥٣ ز دا بە تەواوی دەستیا گرت بە سەر شاری کۆنستەنتینپۆڵ، ئەستەمبوڵی ئێستا، کە ئەو شارە بە ئەوروپا وەک شادەمار وابوو. تورک وازی لە داگیرکردنی ئەوروپا نەهێناو ئەوجارەیان لە لای ڤیەنناوە سوپایەکی زەبەلاحی بە سەرپەرشی قەرە موستەفا لە ساڵی ١٥٢٩ی ز ناردە سەر ڤیەنناو گەمارۆی دا و ڤیەننا لە ژێر گەمارۆی تورکە عوسمانییەکاندا مایەوە تاکو ساڵی١٦٨٣ی ز. دوای ئەو هەموو ماوەیە ئینجا لە ساڵی ١٦٨٣ز ئەڵمانیاو پۆڵۆنیا و نەمسا بە هێزیکی سەربازیەوە هێرشیان کردە سەر سوپاکەی خەلافەتی عوسمانی و ناچار بە پاشەکشەیان کرد. جا تۆ وەرە دیقەتە بدەرە کە تورک بە ژمارە ئەو کات نیوەی ژمارەی دانیشتوانی کورد نەدەبوون. بەڵام بە بەکارهێنانی ئایینی ئیسلام لە بەرژەوەندی خۆیان دا نەک هەر دەوڵەتیان دامەزراند بە نەتەوەکەیان بەڵک و لەوەش زیاتر واوەتر ڕۆیشتن. کورد بوونە خزمەتکاری ئایینی ئیسلام و پەرەیان بەئایینەکەداو لە ژێر سەڵتەنەتی تورکەکاندا خۆیان و نەتەوەکەیان کردە قوربانی دەسەڵاتی تورکەکان لە ناوچەکەدا. کورد لە بە سەفەویە فارسەکانیش درێغی نەکرد. موسڵمانبوونی کورد لەو بوارەدا پێچەوانەی تورک و عەرەب و فارس بووە.
تورکەکان لە ژێر ناوی خەلافەتی سوڵتانەکانی تورکە عوسمانییەکاندا هەر لە زووەوە دەستیان لە دابەشکردنی کوردو خاکەکەی نەپاراستووە. ئەوەتە ئەوان لە گەڵ سەفەویەکاندا لە ساڵی ١٥٥٥ی ز دا موعاهەدەیەکیان بەست بە ناوی موعاهەدەی ئەماسیا . هەر لەو ساڵەدا دەستیان کرد بە دابەشکردنی کورد بە خاک و ئاوییەوە لە نێوانی

خۆیانـدا…واتە دابەشکردن و جەزرەبەدانی کورد لەوەوە دەستی پێنەکردووەو بەریتانیاو فەرەنسا یەکەم کەس نەبوون کە کوردیان دابەشکردبێت بەڵکو ئەوە یەکەم جار برا موسڵمانەکانی کورد خۆیان بوون ئاهوایان لە کوردە موسڵمانەکەی بە ناو برایان کردووە.
خەلافەتی عوسمانی بەرەو لاوازیی براو نەخۆش کەوت. تا وای لێهات لە ساڵی ١٩٢٢ دا بە تەواوی فاتیحایان بۆ خوێند.
دوای نەمانی ئەو خەلافەتە تورکەکان لە ساڵی ١٩٢٣ دا دەستبەجێ دەوڵەتێکی بەناو سیکولاریان بۆ خۆیان درووستکردەوە، خێڵە عارەبەکانی ناوچەکەش هەر یەکەیان دەوڵەتێکی لە لایەن ئینگلیزەوە یان لە لایەن فەرەنسیەکانەوە بۆ درووستکرا. بەڵام کورد، کە ئەویش هەر لە چوارچێوەی خێڵ دا بوو، لە جیاتی ئەوەی وەک خێڵە عاڕەبەکان بن و خەمی نەتەوەکەی خۆیان هەبێت، هاتن وەک خزمەتکارێکی گوێلەمستی تورکەکان شەڕیان لە دژی ئینگلیز لە ناوچەکەدا ڕاگەیاندو خۆیان لەبیرچووەوە لە بەر ئەوەی هۆشی کورد لە لای ئەوە بوو کە تورکەکان موسڵمانن و ئینگلیزەکانیش کافر. ئیتر کورد لە بەرژەوەندی خەلافەتی تورکەکان شەڕی لە دژی ئینگلیز دەستپێکرد. ئەو دژایەتی کردنەی ئینگلیز کوردەکانی تووشی دەردەک کردن کە ئیستاو ئێستاشی لە گەڵدا بێت پێیەوە دتلێنەوە. دیقەتە بدەنە خێڵە عەڕەبەکان چونکە ئەوان ثێچەوانەی خێڵە کوردەکان سیاسەتیان کرد بۆیە لە ئەنجامدا هەر خێڵەی کرایە دەوڵەتێک و کراش بە پاسەوانی چەندین بیرە نەوتیش لە ناوچەکەدا.

بابەتی ئایدیۆلۆجیاو بەرەی ڕووسیاو دژایەتی ئیستیعماری ڕۆژئاوایی و دەوڵەتی جولەکە.

هەرچی بزووتنەوەی کوردایەتی هەبووە جا با سەرەک خێڵەک یان مەلایەکیش دای مەزراندبی بەنەکی چەپ و کۆمۆنیستیی هەر لێهاتووە. یان مەیل و وەفادارییەکیان بۆ بەرەی ڕوسیا هەر هەبووە، یان بە جۆرێک لە جۆرەکان ئاشناو نزیکبوون لە بەرەی عەڕەبەکان لە دژی ئیستیعماری ڕۆژئاوایی یان بە جۆرێک لە جۆرەکان دژایەتییان نیشانداوە بۆ جولەکەو ئیسڕائیلیەکان. هەموو ئەو لایەنگریی و دژایەتی نیشاندانەی کوردیش بۆ ڕۆژئاواو ئیستیعمارو ئیسڕائیل و دۆستایەتییش بۆ بەرەی ڕوسیاو کێشەی فەلەستین و بەرەی پێشکەوتنخوازی عەڕەبەکان و برا موسڵمانەکانیان جا با کورد بەڕاستیشی نەبووبی و وەک تاکیک بەکاری هێنابی، ئەوا بەرەی ڕۆژئاواو ئیسڕائیل بە ڕاستی وەریان گرتووەو لە دژی کورد کاریان لەسەر کردووە. لە لایەکی تریش بەرەی ڕووسیاو بەرەی برا موسڵمانەکانی کورد و بەرەی پێشکەوتنخوازی عەڕەبی و

فەلەستینییەکانیش باوەڕیان بە کورد نەکردووە و لە هیچ تەنگانەیەکدا فریای کورد نەکەوتوون و ئەوەتە کورد هەر بەدەست ئەوانەوە گیری خواردووە! واتە کورد لەو نێوەدا لە هەردووک دینان بووە.
عەرەبەکان و تورکەکان و فارسەکان ئاییی ئیسلام وەک چەکێکی زۆر کوشندە لە دژی کورد بەکار دەهێنن.
کورد لەو ڕێژەوەی کە کراوەتە موسڵمان، ئیتر موسڵمانەتیی خۆی زۆر لە تورک و عەرەب و فارسەکان باشتر بەڕێوە بردووە. چەندین زانای ئایینی تیدا هەڵکەوتووە، لە هەر شارو گوندێکدا بە دەیان مزگەوت و شوێنی خودا پەرستی لە سەر ڕێبازی شەریعەتی ئیسلام دروستکراوە. کورد بە بەراورد بە تورک و عەرەب و فارسەکان سەلماندوویەتی کە موسڵمانەتییەکەی زۆر لە هی ئەوان باشتر و لە پێشترو بە شێوەیەکی درووست تریش یاساکانی ئیسلام بەڕێوە دەبات.
سەرباری ئەوەی کە کورد هێندە موسڵمانە کەچی تورک و عەرەب و فارس ئایینی ئیسلام وەک چەک لە دژی کوردان بەکاردەهێنن. ئەنفالی دەکەن ، کچ و ژنی بە سەبایەو کەنیزەک دەبەن و خوێنی کورد حەڵاڵ دەکەن و داگیرکردنی خاک و ئاوی بە حەڵاڵ دەزانن و نایەڵن هەناسەی ئازادیی هەڵمژێت!
جولەکە لەلای موسڵمانان و لە نێو جیهانی ئیسلامیی دا بە گشتی و جیهانی عەرەبیدا بە تایبەتی بوغزاوەو زۆر جێگەی ناکەنەوە. بەڵام لە لای عەرەبەکان دووقات وایەو ڕقیان لە جولەکە دووقات دەبێتەوە. کێشەو دوژمنایەتی عەرەب و جولەکە زۆر کۆنەو دەگەڕێتەوە بە سەردەمی پێغەمبەری ئیسلام لە مەدینە. هەروەها عەرەبەکان پێیان وایە کە جولەکە خاک و ئاوی عەرەبەکانیان داگیرکردووە کە ئێستا لە ژێر ناوی کێشەی فەلەستیندا لە نێو ناواندایە.

عەرەبەکانیش ئیسلام بەکار دێن بە بەرژەوەندی خۆیان.
هەر لە دوای کۆچی دوایی پێغەمبەری ئیسلام و لە سەردەمی خەلیفەکانی ڕاشدین دەستکرا بە غەزەوات و فتوحات لە دەرەوەی نیوەدوورگەی عەرابی و عەرەبەکان پەلیان هاویشت بۆ وڵاتانی تریش. ئێستا زۆر شوێن هەن کە عەرەب نەبوون لە پێش ئیسلامدا بەڵام ئێستا وڵاتی عەرەبین. بۆ نموونە وڵاتی شام و باکووری ئەفریقاو هەندێک وڵاتی تریش، هەندێک نەتەوەو زمان و ڕەگەزیش هەر خەریکن تێدا بچن و بتوێنەوە لە نێو جیهانی عەرەبی و ئیسلامیدا. ئەوەتە هەموو ئەو شوێنانە هەمووی بە کۆماری عەرەبی و شانشینی عەرەبی و وڵاتی عەرەبی ناویان دەهێنرێت هەرچەندە چەندین نەتەوەو ڕەگەزی مێژوویی تریش هەن لەو شوێنانەدا.
بە کێشەی فەلەستین هەموو جیهانی عەرەبی و ئیسلامیی وەخۆدەکەوێت و

هاوکاریانە بەڵام بە کێشەی کورد هەر ئەو دەوڵەت و نەتەوەو ئەندامانەی نەو جیهانی ئیسلامیی و عاڕەبی یە کە کوردیان گەیاندەتە ئەو دۆخەی ئێستا.

ئەوەتە تورکیاو سوریاو عێڕاق و ئێران کە لە نەو جیهانی ئیسلامی و عاڕەبیدان و ڕۆڵی کاریگەرو بەرچاویان هەیە لەوبوارەدا کەچی ئەوانە هەر خۆیانن کە نایەڵن کورد ئازاد ببێت و هەر ئەوانەن کە کوردان ئەنفال دەکەن و خاک و ئاویان لێ داگیرکردووە. نەک هەر هاوکاریی کورد ناکەن بەڵکو زیاتر هەوڵی لە ناوبردنی دەدەن.

سعودیەو قەتەڕەو لە ژێرەوەش یەک دوەکی تر بە توندی لە دژی ئەمەریکا ڕاوەستان تاکو لە ئێران نەدات و نەیڕوخێنێت!

ئاخوندەکان کە زانییان ئەمەریکا بە جیدیەتی و لە گەڵ ئیسڕائیل دەیانەوێت دیسان لە ئێران بدەنەوەو لە ناوی بەرن ئەوانیش شەڕی مان و نەمانیان پیشانی دەوڵەتانی کەنداو و هاوپەیمانە دەسەزێکانی ئەمەریکا لە ناوچەکە دا. لە لایەکی ترەوە ئاخوندەکان وەرەقەی ئیعتیراف کردنیان بە ئیسرائیل نیشانی سعودیەو قەتەرو هەندێک وڵاتی تردا بە نموونە تورکیا. ئینجا ئاخوندەکان گوتیان ئەگەر ئەوجارە لە ئێران بدەنەوە ئەوا ئەوان ئیعتیراف بە ئیسرائیل دەکەن و لە لایەکی تریشەوە تەواوی تورکیاو سعودیەو قەتەر دەکەونە بەر ئامانجی ڕاستەوخۆی ئێران. ئەو وڵاتانەش نەیانویست بە ڕاستەوخۆیی بکەونە نەو شەڕەوە لەگەڵ ئێران و کاتەکەشیان بە باش لەبەرژەوەندی خۆیان نەدەبینی. بۆیە داوایان لە ئەمەریکا کرد ئەو کارە ڕابگرێت. ئیستا لەوە دەچێت ڕێگای تر بگرنە بەر بە نموونە درووستکردنەوەی داعش لە دژی ئێران و ئەوەتە کێشەی داگیرکردنەوەی ڕۆژئاواش لە گۆڕێدایە.

جا کوردیش وەرەقەی دەست تێکەڵاوکردنی ئاشکرای هەبوو بە ڕاستەوخۆیی لە گەڵ ئیسڕائیلدا کە لە دژی ئەحمەد شەڕع و تورکیاو ئێران و عێڕاق بە کاری بهێنێت. بۆچی بە ئەوان ڕەوا بێت و بە کورد نزیک بوونەوە لە ئیسڕائیل بڤە بێت؟ بۆچی دوژمنانی کورد هاوپەیمانیی لەگەڵ شەیتاندا دەکەن بۆ لە ناوبردنی کورد بەڵام کورد لەلای بڤەیە لە ئیسڕائیل نزیک ببێتەوە؟ دوژمنانی کورد سیاسەت دەکەن و کوردیش برایەتیی دوژمنەکانی گەرەکە!

ئاری برا …برای ئاریم……من دەمەکە کایەو یاریم!

حەسەن ڕازانی

چینی چەوساوەکانی کورد لە نێوان بەرداش و مەنگەنەی سەرانی کوردو ئیمپریالیزمی جیهانی و وڵاتانی ناوچەکە.. وەستا سابیر

پێشەکییەکی کورت

قۆناغی ئێستای مێژووی گەشەی سەرمایەداری

قۆناغی ئێستای گەشەسەندنی سەرمایەداری لە جهانگیری سەرمایەوە (گڵۆبالیزمی سەرمایەوە) تێپەڕیوە و چووەتە قۆناغێکی تازەی چڕبوونەوەو چەق بەستنی سەرمایە؛

لەم قۆناغەدا، هەموو بۆرژوازیە نیشتمانیەکانیەکان ڕۆڵی سەربەخۆو شۆڕشگێڕانەی خۆیان بە تەواوەتی لەدەستداوە، بوون بە بەشێک لە سیستەمی سەرمایەداری جیهانی.

بۆیە خەبات لە دژی ئیمپریالیزمی ئەمریکا، بۆتە بەشێکی دانەبڕاو لە خەباتی گشتی دژ بە سەرمایەداری جیهانی.

لەم ڕوانگەیەوە، وەهم و هیوای پەیوەست بە " مافی چارەنووسی خۆنووسین " کە لەلایەن چەپی هەلپەرستەوە دەرخواردی جەماوەر ئەدرێت، ناتوانێت ببێتە ڕێگای ڕاستەقینەی ڕزگاری.

ڕێگای ڕاستەقینە تەنها لە ڕێگەی سازماندانی سیاسی و جیهانبینییەکی شۆڕشگێڕانەی سەربەخۆی چینە چەوساوەکانەوە دژ بە دەسەڵاتدارانی ناوخۆو هەروەها دژ بە ئیمپریالیزمی جیهانی فەراهەم ئەبێت.

بەشی یەکەم

پیلانی ڕوخاندنی دەسەڵاتی ئەسەد، و هێنانە سەرکاری ئەحمەد الشەرع(جۆلانی) بە سەر حوکم لە سوریا

هێرشەکانی ئەم دوایانەی سوپای سوریا بە سەر ئەو گەڕەکەکانی شێخ مەقسود و ئەشرەفیەی شاری حەڵەب، وەک دەسپێکی هەڵمەتێکی فراوانتر بە سەر ناوچەکانی تری ژێردەسەڵاتی (هەسەدە) بەڕێوە چوون، ئەم هێرشانە تەنها ڕووداوێکی سەربازی نەبوون، بەڵکو بەشێکن لە جێبەجێکردنی ستراتیژیەتی هاوبەشی ئەمریکا، تورکیا، و ئیسرائیل لە

ناوچەکەدا، وەک ئەڵێن شەڕ درێژەی سیاسەتە .
لە دوای گۆڕینی ڕژێمی ئەسەد و هێنانە سەرکاری ئەحمەد الشەرع(جولانی)، ئەمریکا بە کردەوە ستراتیژی و سیاسەتی خۆی گۆڕی و پشتیوانی خۆی بە تورکیاو هێزە جێگرەکانی ڕژێمی نوێ ڕاگەیاند.
لەم چوارچێوەیەدا، چیتر پێویستی بە ستراتیژیەتی مانەوەی هێزەکانی (هەسەدە) نەما، کە وەک پسوڵەیەکی سیاسی کاتی پێشوەخت بەکاری هێنابوون، و بە شێوەیەکی فریودەرانەو لێزانانە بە پاراستنی نێوبانگی خۆی، کەوتە جێبەجێکردنی ئامانجی پاشەکشە لە پشتیوانیە مادی وسەربازیەکانی خۆی.
لەهەمان کاتدا، ئەمریکا نەخشەیەکی سیاسی بۆ (هەسەدە) داناوە، لە ڕێگەی ڕێکەوتن نامەیەکەوە، کە هێزەکانیان ببن بە ئەندامی سوپای سەربازی سوریا، نەک وەک قەوارەیەکئ سەربازی، بەڵکە بە تاک نەک بە کۆمەڵ، وە چیتر نابێت وەک قەوارەیەکی سەربازی و سیاسی لەدەرەوەی چوارچێوەی دەسەڵاتی مەرکەزی حوکومەتی سوریە دا بمێننەوە.
مەبەست لەم نەخشە جێههەنەمیەی ئەمریکا ئەوەیە، کە ئەتەریتەی فیکری و سیاسی ئەوان، وەک "داکۆکی خواز لە مافی کوردان" لەناو کۆمەڵگای کوردیدا بپارێزێت ،وە نیشانی بدات کە نە ئەمریکا، نە تورکیا و نە ئیسرائیل ، نە حوکومەتی سوریا دژ، بە (مەسەلەی کوردەکان) نین.
شانبەشانی ئەوەش ئەوە نیشان بدات کە سەرەکایەتی بزووتنەوە چەکداریەکانی کورد وهەروەها حیزبە دەسەڵاتدارەکانیان پشتو و پەناو، دەستی گەلی کوردن، ئەمەش وەک پاداشتێک لەلایەن ئەوانەوە پێشکەش بە سەرانی بۆرژوازی- کۆمبرادۆری کورد ئەکرێت، لەبەرامبەر ئەو بەکرێگیراوی و گوێ ڕایەڵ بوونەیان بە سیاسەتەکانی خودی دەوڵەتە ئیمپریالیستەکان و دەوڵەتانی ناوچەکە.
بەم شێوەیە، جارێکی تر ئەزموونی بزووتنەوەی چەکداری ناسیۆنالیستی کوردان لە باکوری ڕۆژهەڵاتی سوریا، وەک ئەزموونێکی ئۆپۆزیسیۆنی بۆرژوازیانە، سیاسەتی ناسیۆنال- ڕیفۆرمیستانەو فریودەرانەی کوردایەتی پڕاگماتیزمی سازشکارانەی (پەکەکە) ، ڕووی ڕاستەقینەو وابەستەیی و بەکرێگیراوی خۆیان بە جەماوەری کرێکارو جوتیارانی هەژاری کورد ئاشکرا دەکەن.
ئەم جەماوەرە ستەمدیدەیەو بێچارەیە، لەدرێژەی ئەم ستراتیژیەتەو گەمە سیاسیانەدا، کراون بە قوربانی سیاسەتی فریودەرانەی هاوبەشی نێوان ئیمپریالیزمی ئەمریکا، تورکیا و ئیسرائیل، بەهەمان شێوەی ئەزموونی بزووتنەوەی چەکداری بارزانیەکان ، کە لە ساڵی ١٩٧٥ دا ئاشبەتاڵیان پێکرا، لە لایەن دەسەڵاتی ئەمریکیەوە.

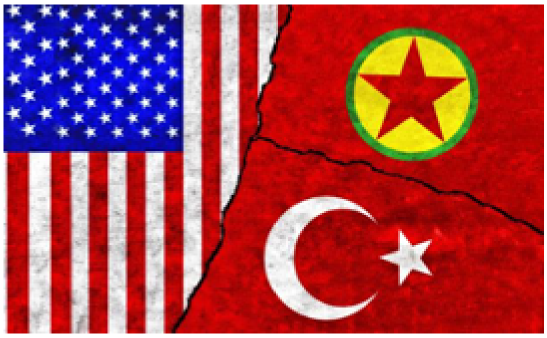

بەشی دووەم

وابەستەیی بۆرژوای- کۆمبرادۆری نیشتمانی بە سەرمایەداری جیهانی بۆرژوا- کۆمبرادۆری ناوخۆ وە بۆرژوا ئیمپریالیستەکان ، لە ڕاستیدا پێکهاتەی گیانی سەرمایەداری جیهانین، لە دوو جەستەدا.

ئەم دوو لایەنە لەناو سیستەمی سەرمایەداری جیهانیدا تێکەڵ بەیەکتر بوون، وە بە هاوئاهەنگی یەکتر بەرژەوەندی سەرمایەی جیهانی ئەپارێزن، لەبەرامبەر پشکێکی دیاریکراو لە ئیمتیازات و داهاتێک کە لە نێوان خۆیاندا دابەشی ئەکەن، وە لەم ڕاستایەدا ئەرکی گەمژاندن ، فریودان وسەرکوتکردنی ناڕەزایەتیەکانی جەماوەری کرێکار و چەوساوەکانیان لە ئەستۆ گرتووە.

لەم چوارچێوەیەدا، ئەم بۆرژوازیە ناوخۆییانە هەمیشە چاوساغ و سووری بەر لەشکری سوپای وڵاتانی وەک تورکیا، ئێران ، وسوریا بوون، وە ڕۆڵی سەرەکی ئەوان ئەوە بووە کە بەرژەوەندیەکانی ئیمپریالیزمی ئەمریکاو وڵاتە زلهێزەکانی ناوچەکە بپارێزن.

ئەم ڕۆڵە وای لێکردوون بەکردەوە سیاسەتێکی دوو فاقیانە پیادە بکەن؛ لەلایەک خۆیان وەک دەست و دەسەزی جەماوەری چەوساوەی کورد پیشان بدەن، لە لایەکی ترەوە بە شێوەیەکی ملکەچیانە و بە مەرج، سیاسەت و ستراتیژیەتی ئەمریکاو هێزە ئیمپریالیستەکان بەرەو پێش ئەبەن، بگرە سەرخەتی یاساکان و بەیانامەو ڕێکەوتننامەکانیش بە ئامادەکراوی ئەخەنە بەردەستیان بۆ ئیمزاکردن و جێبەجێکردنیان.

لەهەمان کاتدا، بیروبۆچوونی بەرتەسکی ناسیۆنالیستانە، و شۆڤێنیستانە و دژایەتی نەتەوایەتی، لە ڕێگەی مەدیاکانیانەوە، و دامەزراوە جۆر بەجۆرە ئاینیەکانیانەوە پیادە بکەن و پەرەیان پێبدەن، تا بتوانن هەرچی زیاتر ناکۆکی و کەلێنی نێوان چینە چەوساوەکان زیاتر بکەن، وە ڕێگە لە یەکێتی و هاوخەباتی ئەوان بگرن.

بەشی سێیەم

هێرش و پەلاماری سەرکوتگەرانەی سوپای سوریا بۆ سەر ناوچە کوردی و عەلەوی و دورزیەکان

هێرشە خوێناوییەکانی ئەم دواییانەی سوپای سوریا بۆ سەر گەڕەکەکانی شێخ مەقسود و ئەشرەفییەی حەڵەب، هەروەها ناوچەکانی تر، بە شێوەیەکی ڕوون ڕەفتاری سەرکوتگەرانە و بەربەریانەی دەسەڵاتی نوێی سوریان پیشان دا. ئەم ڕەفتارانە هیچ جیاوازییان نییە لە کوشتن و سەرکوتکردنی بێتاوانانی ناوچە عەلەوی نشین و دورزی نشینەکانی تر، و بەشێکن لە بەربەرییەتی نیزامی سەرمایەداری و ستراتیژییەتی هاوبەشی ئەمریکا، تورکیا و ئیسرائیل لە ناوچەکەدا.
مەبەست لەم هێرش و پەلاماردانە ئەوەبوو، کە هێزەکانی (هەسەدە) بەهۆی فشاری سەربازییەوە، لە بنبەستی چاوەڕوانی و کات بەفیڕۆدان، بێنە دەرەوە، وەک هەنگاوێکی عەمەلی و تاکتیکی پێویست و چارەهەڵنەگر و جێبەجێکردنی ڕێککەوتنامەی ١٠ ئازار ساڵی ٢٠٢٥، کە تیایدا هەم هێزەکانی ئەحمەد شەرع و هەم (هەسەدە) لەسەری ڕێککەوتوون، کە ئەویش یەکێتی و یەکپارچەیی خاکی سوریایە، لەسەر بنەمای ستراتیژییەتی ئەجیندای ئەمریکا، تۆرکیا، و ئیسرائیل .
لە هەمان کاتدا، ئەم هێرشانە هەنگاوی سەرەتایی و دەسپێکی سەپاندنی زەبرو زەنگ و چەوساندنەوەیەکی ئەتنیکی و میللی و چینایەتی بەرفراوانە، بە سەر تەواوی چینی کرێکارو چەوساوەکانی تەواوی سوریا بە کوردو عەرەب و دورزی و عەلەوییەوە، وە زەمینە فەراهەم کردن بۆ لێدانی هەر بزووتنەوەیەکی چینایەتی ، وە هەوڵێکە بۆ تۆقاندن و سەپاندنی کەش و هەوای ئیستبدادی سیاسی، لە ڕێگەی ڕەشەکوژی و ئاوارەیی و ماڵوێرانی کە پشکی سەرەکی بەر چینە چەوساوەکان ئەکەوێت .

بەشی چوارەم

ڕێککەوتنە نافەرمییەکان، و ڕۆڵی ئیسرائیل و دروستکردنی هاوکێشە ڕەگەزپەرستانەکان

لەم دواییاندا، ڕێککەوتنە نافەرمییەکان و هاوئاهەنگی سیاسی–ئەمنی نێوان حوکومەتی ئەحمەد الشەرع و دەوڵەتی ئیسرائیل، بە ئاشکرا دەریخست کە ئیسرائیلش وەک فاکتەرێکی هاوکار بەشدارە لە بەرقەرارکردنی سیاسەتی یەکپارچەکردنی سوریا لە ژێر سایەی دەسەڵاتی ناوەندیدا. ئەم هاوئاهەنگییە، لە هەمان کاتدا، بەشێک بوون لە هەڵمەتی جێبەجێکردنی ڕێککەوتنانەی ١٠ ئازار، کە ئیسڕائیلیش هاوبەش بێت لەو بڕیاڕانەی کە ئەدرێن بە سەپاندنی مەرکەزییەتی حوکومەتی ئەحمەد الشەرع .
ناکۆکییە ناوخۆییەکانی نێوان حوکومەتی ئەلشەرع و تورکیا لەگەڵ ئیسرائیل لەلایەکەوە، لە نێوان بۆچوونەکانی ئیسرائیل و ئەمریکا

لەلایەکی ترەوە، هۆیەکی سەرەکی ئەم دانوساندنانە بوون کە لەنێوان حوکومەتەکەی الشەرع و ئیسرائیلدا ئەنجام دراون.
هەوڵی فریودەرانەی ئیسرائیلیش بۆ پشتیوانی لە بەناو(سەربەخۆیی کوردان)! ، خۆی لە خۆیدا فاکتەرێکی ڕێگر بوو لەبەردەم ڕازی بوونی سەرانی هەسەدە و ئەندامەکانی بە خودی بەیاننامەی ١٠ ئازار، لەلایەکی ترەوە کاڵفام کردنی زۆربەی هەرە زۆری کوردان ، کە ئیسڕائیل (دۆستی کوردە)! و جێگیرکردنی ئەفسانەیەکی خەیاڵی لە مێشکی جەماوری کوردا، کە ئەوان یارمەتیدەر ئەبن بۆ دروستکردنی (دەوڵەتی کوردی)!
ئەویش بۆ خۆی هۆکارێکی گرنگی فریودانی جەماوەری چەوساوەی کوردە ، کە پێویستە شکۆئ (کوردایەتی) بپارێزرێت و نەشکێنرێت، و ئەفیونێکی بەردەوامی کاریگەر بێیت لە ناوچەکەدا، وێڕای تەسلیم بوون و ئاشکرا بونی ڕۆڵی بەکرێگیراوانەی (هەسەدە)، وە هاوئاهەنگیان لەگەڵ حوکومەتی الشەرعدا ، وەک سیاسەتێکی بەرفراوانی دژ بە کۆمۆنیزم لە ناوچەکەدا، و هێشتنەوەی جەماوەری ستەمدیدەیە لە گێژاوی هزری ناسیۆنالیستی و متمانە بە بۆرژوا-کۆمبرادۆرە کوردەکان.
هەروەها فاکتەرێکە بۆ گەشەدان بە وتاری نەتەوە پەرەستی و ڕەگەزپورستی نێوان کوردو عەرەب و نەتەوەکانئ تربووە ، وە پەردەپۆشکردنی مەسەلە بنەڕەتیە چینایەتیەکان ، کە جەماوەری ستەمدیدەی کوردستان ئاوڕ لە ژیانی ڕاستەقینەی ئابووری و سیاسی خۆی نەدات□و□، ه□میشە سەرقاڵی خوڵانەوە بێت لە بازنەی داخراوی (کوردایەتی) دا.، کە خۆی لە خۆیدا خودی سەرکردایەتی هەسەدەیش سوود مەندە لەم سیاسەتە .
ڕێکەوتنە نافەرمیەکانی حوکومەتی ئێستای سوریا لە گەڵ ئیسڕائیل، لە پێناو کەمکردنەوەە نەهێشتنی ئەم جۆرە پشتیوانیە ئیعلامی و مێدیایەیە ، کە ئەبنە ڕێگر لەبەردەم بەدی هێنانی یەکپارچەیی سوریا و بنیات نانی دەوڵەتێکی مەرکەزی ئیستبدادی لە سوریا.

بەشی پێنجەم

دەسەڵاتی هەرێمی کوردستان وەک ئامرازێکی بەرژەوەندی ئەمریکا و ڕۆژئاوا

لە ماوەی ساڵانی دەسەڵاتداریەتی، دەسەڵاتی هەرێمی کوردستان بە ئاشکرا وەک بەشێک لە پڕۆژەی سیاسی-ئەمنی ئەمریکا و هاوپەیمانەکانی لە ناوچەکەدا کاریان کردووە.
ئەم دەسەڵاتە بەشوێن جێبەجێکردنی ستراتیژیەتی ئەمریکاوە بوون، لەسەر خاکی کوردستانی عێراق ، ئەو بەرپرسیاریەتەیان لە ئەستۆ

گرتووە، و بووەتە ئامرازێک بۆ پیادەکردنی بەرژەوەندیەکانی سەرمایەی جیهانی لە ناوچەکەو عێراقدا.

لە پێناوی پاراستنی ئەم بەرژەوەندیانە دا ماف و داواکاریە سیاسی و ئابووریەکانی جەماوەری کرێکار و چەوساوەی ناوخۆ بە شێوەیەکی بەردەوام پێشێل کردووە.

لە هەمان کاتدا، هاوکاری و هاوئاهەنگی نزیک لەگەڵ تورکیا لە بوارە سەربازی و ئابووریەکاندا، ڕێگەی بۆ قووڵبوونەوەی وابەستەیی ئابووری و سیاسی و ئەمنی لەگەڵ تورکیا دروست کردووە، وە لە پشت سیاسەتەکانی تورکیاوە بووە بە سەرکوتی جەماوەری چەوساوەی شارو گوندە کورد نشینەکانی تورکیا، وە هاوکاری ئەمنی و سەربازی کراون بە لەدانی هێزەکانی پەکەکە و تاڵانکردنی سامانە سروشتیەکانی ئەو ناوچانە.

ئەم بارودۆخە بەگشتی چ لە هەرێم یان لە عێراق وس تەواوی ناوچەکە ، بە قازانجی سیاسەتی تائیفی و دینی و میلیشیایی ، وە سەرگەردانی سیاسی و بەلاوبوونەوەی فەسادی ئابووری و سیاسی و ئەمنی لە ناوچەکەو ، قۆناغی لێبڕاڵیزمی نوێی سەرمایەداری ، هەرچی زیاتر قەڵشتی چینایەتی و نوقوم بوونی جەماوەری کرێکارو چەوساوەی نەتەوەکانی ئەو ناوچەیەیە، لەناو هزری ئاینی ، قەومی، عەشائیری ، وە هەڵپەی کەڵەکەی سەرمایە کە لەکەمەڕێگادا بەرچاو ئەکەوێت، هەندەی تر ئەواوئ بەرەو نامۆبوون و بێئاسۆیی و ڕەشبینی بردووە، تەنانەت هێزە چەپە ڕیفۆرمیستە بۆرژوازیەکانیشی بە تەواوەتی بەرەو سەنگەری ناسیۆنالیزم و بە قازانجی بەرژەوەندیەکانی حیزبە حاکمەکان بردووە، وە لە کۆتاییدا بەرەو سیاسەتی سازان و دەست تێکەڵکردن لەگەڵ سیاسەتەکانی بۆرژوا ناسیۆنالیستەکان هەنگاو بنێن .

بەشی شەشەم

لە چوارچێوەی ستراتیژیەتی ئەمریکادا بۆ ناوچەکە ، ئەم چەند خاڵە لەبەر چاو ئەگیرێت

● – حوکومەتی ئەلشەرع سیاسەتی سەربازی لەڕەو لەوە پیادە ئەکات ، بە دەست بەسەراگرتنی تەواوی ناوچەکانی تری ژێر چاودێری (هەسەدە) لە گوندو ناوچەکانی (ڕۆژهەڵاتی باکوری سوریا) وەک " ریف حلب" ،

منبج ، کۆبانی ، دیر الزور، هەروەها حەسەکە ش ، بەردەوام ئەبن و دووبارە ئەبنەوە بەمەبەستی و سەپاندنی هەژموونی خۆیان بەسەر بیرە نەوتیەکان و تەواوی سوریادا .

● – هێزەکانی ئەمریکا بە شێوەیەکی پڕاگماتیکانە و بە شێنەیی پاشەکشە لە تەواوی ئەو پڕۆژەیە ئەکەن، کە پێشتر بە ڕاگرتنی توازناتی سیاسی خۆی لە ناوچەکەدا ، لە ڕێگەی پڕ چەککردنی هێزەکانی (هەسەدە) گرتبویانە بەر، بەجۆرێک کە ناوی ئەمەریکا لە ناوچەکەدا نەزڕێت . واز هێنان و ڕاگرتنی کۆمەکی ماڵی بە ئەو ڕێکخراوانەی کۆمەڵگای مەدەنی کە پێشتر ئەرکی ئامادەکردنی خواردن و کەلو پەلی پێویست بە کەمپەکان و دانیشتوانەکەیان، ڕاگرتووە، وە بەسەروکاری دۆزینەوەی چارەسەرن بە گەڕانەوەی نزیکەی (١٦) هەزار لە کەس و کاری داعشیە عێراقیەکان، بە هاوکاری حوکومەتی بەغداو هەرێم ، بەدوور لە چاوی کامێراکان.

● – هەڵوەشاندنەوەی (هەسەدە) وەک قەوارەیەکی سەربازی ، وە تێکەڵکردنی ئەو تاکە کەسانەی کە سوودیان ئەبێت بۆ حوکومەتئ الشەرع ، تواندنەوەی لەناو سوپای حوکومەتی سوریادا، لە ڕێگەی ڕێکەوتنێکی سیاسیەوە.

● – پێکهێنانی بەڕێوەبەرایەتیەکی خۆجێی ئیداری ، نەک سەربەخۆیی سیاسی لە باکوری ڕۆژهەڵاتی سوریا کە لە مەسەلەی مافە فەرهەنگیەکانی وەک زمان و کولتورو و خزمەتگوزاریەکان تەنا پەڕێت,هەروەک لە دەقی ڕێکەوتننامەی ئاگربەستی نەوان ئەحمەد شەرع و مەزلوم عەبدی دا هاتووە(١)

● – تراژیدیایەکی مرۆیی و سیاسی و سەربازی لە کوشتارو ماڵوێرانی و دەربەدەری چاوەڕوانی خەڵکی کرێکارو چەوساوەی کوردەکان ئەکات لە باکوری ڕۆژهەڵاتی سوریا ، وە ئەو خەونە وەنەوشەییانەی کە چاوەڕوانیان ئەکرد، بە هێنانەدی دەسەڵاتێکی سەربەخۆ، لەژێر دەسەڵاتی بۆرژوازی – کۆمپرادۆری کوردو هێزەکانی وەک (هەسەدە) یان گەریللا، دەرکەوت کە هیچی تر نەبووە، بەجگە لە فریو دان و کاڵفامکردنی هزری ملیۆنەها مرۆڤی چەوساوەو کارگەری کورد لەو ناوچانەدا، کە ئاکامەکەی داڕمانێکی مەعنەوی و سیاسی و فیکری ئەو جەماوەرە ستەمدیدەیەو، دەستی خیانەتکارانەی سەرانی (هەسەدە) ش بە جەماوەر ئاشکرابوو.

بەشی حەوتەم

خاڵە هاوبەشەکانی ئۆپۆرتۆنیزمی چەپ

یەکەم- هاوکاری و بە ڕەوا بینینی پشتیوانی و هاودەنگی لەگەڵ بۆرژوازی نیشتمانی و ئۆپۆزیسیۆنە چەکدارییە بۆرژوازییەکانی، لەژێر ناوی داکۆکی لە (مافی چارەی خۆنووسین) و شاردنەوەی پێکهاتەی چینایەتی سیاسەتە دژ بە کۆمۆنیزم و بزووتنەوە کرێکارییەکانی ئەم بزووتنەوە چەکداریانە.
دووەم- چاوپۆشیکردن لە ڕۆڵی وابەستەیی ئۆپۆزیسیۆنی بۆرژوازیانەی کورد و دورزیەکان و عەلەویەکان، بە سیاسەتەکانی ئەمریکا و ئیسرائیل و تورکیا ، وبەشداریکردن و هاوپشتی سیاسی و سەربازی بە ئەم بزووتنەوانە ،هیچی تر نیە بەجگە لە سیاسەتی ناسیۆنالیزمی چەپ.
سێیەم – چەواشەکردنی جەماوەری ستەمدیدەی کوردو نەتەوەکانی تر، کە توانای بە فەرمیکردنی ئەو دەسەڵاتەی کە ئێستا هەیانە وەک واقعێکی دیفاکتۆ ، ئەویش لە ژێر چەترو وە لە چوارچێوەی ستراتیژیەتی ئەمریکا لەم ناوچانەدا، هەروەها ڕەواج دان بە ئەفسانەی ئەوەی کە دروستکردنی هێزەکانی (هسد) لەلایەن ئەمریکیەکانەوە لە پێناو سەربەخۆیی کوردان و مافەکانی ئەوان هاتوونەتە دی .
چوارەم – بەدەربەستی و بەهەند وەرنەگرتنی ئەو کۆمەڵکوژی و تاوانانەی کە دژ بەم جەماوەرە سیڤیلەو چەوساوەکان ئەکرێت، وە چ ماڵوێرانی و دەربەدەرییەک کە بەسەریان دێت، وە خۆ پاراستن لە باسە چینایەتیە بنەڕەتیەکان ، بەبێ پێداگرتن لە ستراتیژی خەبات و نیشاندانی ئاسۆی خەباتێکی شۆڕشگێڕانە، دژ بە هەڵسوڕێنەران و داڕێژەرانی ئەو سیاسەتەی کە لە سوریا و ناوچەکە ئەگوزەرێت ، هەموو ئەمانە هیچیتر نین، بەجگە لە لووتبەرزی و ڕاڕایی ڕۆشەنبیرانەکی ووردە بۆرژوازی و ڕێکخراوە بەناو چەپ و کۆمۆنیستەکانیانە .
هەربۆیە لە دوا ئاکامدا ئەم تاکتیک و سیاسەتە ئۆپۆرتۆنیستیانە، بە قازانجی باوەشێنی سیاسەتی فریودەرانەی ناسیۆنالیزمی بۆرژوا- کۆمپرادۆرە لەکایەیەکان ئەشکێنەوە، لە پێناو سازان و بردنە پێشەوەی ئەجیندای بەرنامە ڕیفۆرمیستیەکانیان .

بەشی کۆتایی

ئەنجامگیرییەکان

هەڵوێستی سیاسی پرۆلیتاریای شۆڕشگێڕ سەبارەت بە جەنگ و سیاسەتی شۆڤێنیستانەی وڵاتانی ئەمریکاو و تورکیا و ئیسرائیل و سەرکردە بەکرێگیراوەکانیان ئەحمەد الشەرع ، سیاسەتەکی چینایەتییە، پشت بە بنەمای سیاسەتی وردە بۆرژوازیانەی ناسیۆنالە چەپەکان نابەستێت، بەڵکو پشت بە بنەمای سیاسەتەکی چینایەتی نێونەتەوەییانە ئەبەستێت، کە پێداگری لە ئەوە ئەکات، کە لەهیچ شوێنێکی جیهاندا (بۆرژوازی نیشتمانی وسیاسەتە بەرگرییە نیشتمانییەکەی)، ناتوانرێت شۆڕشگێڕانەو پێشکەوتوخوازانە بێت.

هەروەها پێداگری لە سازماندانی سیاسەتەکی شۆڕشگێڕانەی سەربەخۆی چینایەتی کرێکاران و چەوساوەکان ئەکات ، کە خەباتی چینکە تێکەڵە بە بە سیاسەتی بۆرژوا – کۆمبرادۆرە نیشتمانییەکان نەکرێت و خەباتی چینایەتئ نەکرێتە قوربانی خەباتی ناسیۆنالیستانەی میللی .

بەڵام ئەم ئاستەیەو ئەم سیاسەتە سەربەخۆیە ئەوە ناگەیەنێت کە دژ بە پاکتاوکردنی دەسەڵاتی نەتەوەو ڕەگەزە ئاینییەکان و کەمایەتییەکانی تر، نەوەستنەوە، وە دژ بە سەندنەوەی ئیرادەی هەر یەکێک لەم نەتەوەو کەمایەتیانەیە ڕانەوەستن ،کە بەشێوەیەکی وەحشیگەریانەو سەرکوتگەرانە بە بەرچاوی جیهانەوە بەڕێوە ئەچێت .

ئەم دژایەتی و هەڵوێستە شۆڕشگێڕانەیە پێویستە بە ڕێچکەو خەباتی سیاسی و فیکری چینایەتی خۆیدا تێپەڕ بێت، و ڕاگوزەر بکات کە تەواو جیاوازە لەگەڵ ئەو بەرگری و هەڵوێستە نمایشکارانەی کە بۆرژوا میللی و ناسیۆنالیستە چەپەکان پێی هەڵئەستن.

پرۆلیتاریای شۆڕشگێڕ لە سەنگەی تێکۆشان و خۆئامادەکاری بە سەربەخۆیی ئیرادەی سیاسی چینایەتی کرێکاران و چەوساوەکان، جهانبینی خەباتی خۆی دائەڕێژێت؛

لەلایەک دژ بە سیاسەتی شۆڤێنیستی ودژ بە ئازادی و سەربەخۆی میللەتان و ژنان و لاوان و سەرکوتی ناڕەزایەتییەکان ئەوەستێتەوە؛

لە لایەکی تریشەوە دژ بە هەر سیاسەتەکی ئۆپۆرتۆنیستانە ئەوەستێتەوە، کەلە لایەن چەپی ڕیفۆرمیست و بۆرژوا ئاسا، خەباتی چینایەتی ئەکات بە پاشکۆی بەرژەوەندییەکانی بۆرژوا- کۆمبرادۆرەکان، و قۆناغ بەندی شۆڕشی سۆسیالیستیان کردووە بە بەرپشتی سیاسەتەکانی خۆیان، وە ڕزگاری میللەتان بە پێشمەرجی شۆڕشی سۆسیالیستی دائەنێن، لە کاتێکدا ئەو هێزانەی کە بەناوی میللەتەوە ئەجەنگێن، خۆیان بەشێکن لە سیاسەتی داگیرکاری وئیمپریالیستانەی سەرمایەداری جهانی و لۆکاڵی.

دژایەتی کردنی سیاسەتە سازشکارو پڕاگماتیکانەی بەرگری نیشتمانی

بۆرژواکان ، وە هەوڵدان بۆ سەرپێخستنی سیاسەتێکی سەربەخۆی پڕۆلێتەری ، دژ ئۆپۆرتۆنیزمی چەپی بۆرژوازی ، بەمانای پشتیوانی لە سیاسەتە سەرکوتگەرەکانی وڵاتانی وەک ئەمریکاو ئیسرائیل و تورکیا وەدواتر داردەستەکەیان سوریا نیە.
ئەو ئەزموونەی کە ناویان ناوە (ئەزموونی ڕۆژئاوا) ڕۆژبەڕۆژ بە جەماوەرێکی بەرفراوانی کرێکاران و چەوساوەکانی کورد ڕۆشن بەتەوەو جار بە جار باشتر ڕۆشنتر ئەبێتەوە ، کە ڕزگاری ئەوان پێویست نیە ، نە بە پەکەکە، پارتی، یەکێتی نە بە هیچ پارت و بزووتنەوەیەکی ناو گۆڕەپانی سیاسی لە شارە کورد نشینەکانی وەک ئێرانیش، بەڵکو ڕزگاری ئەجگاری چەوساوەکانی کورد لە هەرجۆرە چەوسانەوەیەکی میللی و چینایەتی وابەستەیە بە شۆڕشێک و ئاڵوگۆڕێکی چینایەتی گەورە لە ناوچەکەدا، کە لە ڕێگەی هاوپشتی خەباتی چەوساوەکانی تەواوی ناوچەکەدژ بە بنەماو ڕیشەکانی چەوساندنەوەی میللی و چینایەتی، کە ئەویش خودی ڕژێمە بۆرژوا ناوخۆیی و دەرەکییەکانە.
وە بۆرژوازی – کۆمبرادۆری کورد لە هەر چوار پارچەکە وەک ئەڕۆن لە ئاست ئەم گۆڕانکاری و ڕزگاربوونە ئەجگارییەدا نین ، وە هەمیشە خیانەتیان لە شۆڕشگێڕان و خەباتی چینایەتی چەوساوەکان و تێکۆشەرانی ناوچەکە کردووەو سەرکوتی کردوون، وە بە قازانجی بەرژەوەندییەکانی خۆیان ئەوانیان سازمانداوەو پەچەک کردووە.

و.سابیر
٢٠/ ١/ ٢٠٢٦

---

(١). دەقی ڕێککەوتنی ئاگربەستی نێوان ئەحمەد شەرع و مەزڵوم عەبدی
.

هێزە کوردییەکان لە کەمپێکی دەستگیرکراوانی داعش لە

باکووری ڕۆژهەڵاتی سوریا کشانەوە.. و: گۆران

نووسینی: William Christou *in Beirut and* Dan Sabbagh

ئەمریکا دەڵێت چی دیکە پشتگیری(هێزەکانی سووریای دیموکرات - هەسەدە) ناکات، کە لە کەمپەکە کشانەوە لەکاتێکدا بەشێکی زۆری خاکەکەیان لە سەر دەستی حکوومەتی ناوەندی لەدەستدەدەن.

هێزەکانی سەرکردایەتی کورد لە سووریا ڕایانگەیاندووە کە لە کەمپێکی دەستگیرکراوانی باکووری ڕۆژهەڵاتی سووریا کشاونەتەوە کە دەیان هەزار کەسی پەیوەندیدار بە داعشی تێدایە، لەکاتێکدا ئەمریکا ڕایگەیاندووە چی دیکە پشتگیرییان ناکات.

چارەنووسی کەمپی ئەلهەول، کە لە نێویاندا ژنە بیانییە توندڕەوەکان کە گومان دەکرێت ئەندامی داعش بووبن و خێزانەکانیانیش هەن، نیگەرانی زۆری وڵاتانی دراوسێ و کۆمەڵگەی نێودەوڵەتی دروست کردووە.

ئەم وڵاتانە ساڵانێکە هۆشدارییان داوە کە کەمپەکە ناوەندێکی توندڕەوییە و ئەگەر هەر هەڵهاتنێکی زیندانییەکان ڕوووبدات، دەکرێت شپرزەیی دروست بکات. بەڵام لە سێشەممەی ڕابردوودا ئەمریکا ڕایگەیاند کە پێی وایە دەتوانێت لەگەڵ حکوومەتی سووریا کار بکات دژی داعش.

کەمپی ئەلهەول نزیکەی ٢٤,٠٠٠ کەسی تێدایە، زۆرینەیان سووری و عێراقی، بەڵام ١٠,٠٠٠ کەسیش لە وڵاتانی دیکەن و نادیارە چی ڕوودەدات لەکاتێکدا هێزەکانی حکوومەتی سووریا دەچنە ناوچەکە.

گوتەبێژێکی هێزەکانی سووریای دیموکرات (هەسەدە) کە لەلایەن کوردەوە ڕابەرایەتی دەکرێت گوتی: «هێزەکانمان ناچار بوون لە کەمپی ئەلهەول بکشێنەوە و لە نزیک شارەکانی باکووری سووریا جێگیر بکرێنەوە کە مەترسی و هەڕەشەیان بەرەو زیادبوونە.» ئەوانە ئەم کشانەوەیەیان خستە ئەستۆی «شکستی کۆمەڵگەی نێودەوڵەتی.»

ژمارەیەکی کەمتری دەستگیرکراوانی ژن – نزیکەی ٢,٤٠٠ کەس، لە نێویاندا شەمیمە بەگەم کە هاووڵاتی بوونی بەریتانی لە

سەندراوەتەوە – لە کەمپی ئەلڕۆژ کە لە باکووری ڕۆژهەڵاتی و هێشتا لە ژێر کۆنترۆڵی کوردەکاندایە، دەستگیرکراون.

حکوومەتی سووریا ڕایگەیاند کە کۆنترۆڵی کەمپی ئەلهۆل دەگرێتە دەست و لە هەسەدە تۆمەتبارکرد کە بە بێ پاسەوان جێی هێشتووە و ڕێگەی هەڵهاتنی دەستگیرکراوانیان داوە. هەروەها وتی کە هەمان کاریان لە زیندانی ڕەققە کردووە کە ١٢٠ زیندانی لێی هەڵهاتوون، بەڵام هەسەدە ئەمە ڕەت دەکاتەوە.

ئەم کشانەوەیە لەکاتێکدا ڕوویدا کە هێزەکانی حکوومەتی سووریا بە خێرایی لە باکووری ڕۆژهەڵاتی سووریا پێشڕەویان کردووە و بەشێکی زۆری خاکی هەسەدە یان لە ماوەی چەند ڕۆژێکدا گرتووەتەوە. هەسەدە لە یەکشەممەدا ڕەققە و دێرەلزووری لە دەست دا، چونکە هەندێک لەهێزە عەرەبەکان لە هێزە کوردەکە جیا بوونەتەوە و ناچاریان کرد لە ناوچە عەرەبییەکان بکشێنەوە.

پێشڕەویی خێرای هێزەکانی دیمەشق و هەڵوەشاندنەوەی بەشێک لە هەسەدە لە ماوەی شەوێکدا شۆک بوو: هێزە کوردەکە لە ساڵی ٢٠١٩ەوە نزیکەی سێیەکی وڵاتەکەیان کۆنترۆڵ کردبوو، بە پشتگیری ئەمریکا. ئەمە گەورەترین گۆڕانکاری لە هێڵەکانی پێشەوە بوو لەپاش کەوتنی سەرۆک کۆماری پێشووی سووریا بەشار ئەسەد لە مانگی کانوونی یەکەمی ٢٠٢٤ەوە.

تۆم باراک، نێردەی ئەمریکا بۆ سووریا، لە سێشەممەی ئێوارەدا گوتی ئەمریکا چی دیکە پشتگیری هەسەدە لە شەڕی دژی داعش ناکات. ئەمەش لەبەر ئەوەی هەسەدە «باشترین هاوبەشی زەمینی بوو لە تێکشکاندنی خەلافەتی داعش لە ساڵی ٢٠١٩»، بەڵام ئەوە بوو چونکە «هیچ دەوڵەتێکی ناوەندی کارا لە سووریا نەبوو».

دیبلۆماتی ئەمریکییەکە گوتی دۆخەکە بەشێوەیەکی«بنەڕەتی گۆڕاوە» لەگەڵ کەوتنی ئەسەد و جێگرتنەوەی بە ئەحمەد ئەلشەرع. «ئێستا سووریا حکوومەتێکی ناوەندی قبووڵکراوی هەیە کە پەیوەندی بە هاوپەیمانی جیهانی دژی داعشەوە کردووە»، لەسەر X نووسی، واتە «مەبەستی سەرەتایی هەسەدە وەک هێزی سەرەکی دژی داعش لە زەویدا بە زۆری کۆتایی هاتووە».

ڕێککەوتنێکی ئاگربەستەی ١٤ خاڵی کە لە یەکشەممەدا لە نێوان سەرۆک ئەلشەرع و سەرۆکی هەسەدە مەزلوم عەبدی واژۆ کرا، بەیانی دواتر لە دوای کۆبوونەوەیەکی ناکام لە دیمەشق هەڵوەشایەوە.

بەڵام شەوی سێشەممە کەشکی سەرۆکایەتی سووریا ڕایگەیاند ئاگربەستێکی چوار ڕۆژە لەگەڵ هەسەدە بۆ جێبەجێکردنی ڕێککەوتنی ١٤ خاڵییەکە. گوتی ئەگەر هەر ڕێککەوتنێک بکرێت ئەوە حکوومەتی سووریا ناچێتە ناو شارە کوردنشینەکان وەک حەسەکە و قامیشلۆ و هێزە ئەمنییەکان لە خەڵکی ناوخۆیی دابین دەکرێن.

هەروەها گوتی عەبدی کاندیدێک لە هەسەدە دیاری دەکات بۆ جێگری وەزیری بەرگری، پەرلەمانتار بۆ پەرلەمانی نیشتمانی و لیستی کەسەکان بۆ دامەزراندن لە کەرتی گشتی سووریا.

ئەم ڕاگەیەنراوە وادیارە شەڕەی دەستبەجێی زیاتر لە نێوان لایەنەکان ڕاگرتووە و دڵنیایی بە فەرماندە کوردەکان داوە کە مافەکانیان ڕێز لێ دەگیرێت.

سەرچاوەکانی حکوومەتی سووریا پێشتر عەبدییان بەوە تۆمەتبار دەکرد کە هەوڵ دەدات جێبەجێکردنی ڕێککەوتنی ١٤ خاڵییەکە دوابخات، کە زۆرینەی دامەزراوە و بەڕێوەبردنی دەسەڵاتی کوردەکان دەداتە دیمەشق. ئیلهام ئەحمەد، یەکێک لە سەرکردە باڵاکانی دەسەڵاتی کورد، گوتی عەبدی داوای ماوەیەکی پێنج ڕۆژەی کردووە بۆ جێبەجێکردن، کە سەرەتا لەلایەن دیمەشقەوە ڕەت کرایەوە.

« ئیلهام ئەحمەد ئەمڕۆ سێشەممە وتی: “ئەوان دەیانویست ڕاستەوخۆ هەموو شتێک ڕادەستی دیمەشق بکرێت، بەڵام لەگەڵ ئەم کۆبوونەوەیە یان بەبێ ئەم کۆبوونەوەیە دەیانویست بچنە شەڕەوە … ئێستاش پلانەکەیان کۆمەڵکوژکردنی کوردە”.
دوای کۆبوونەوەکە، فەرماندە کوردەکان، لە نێویاندا عەبدی، داوای کۆبوونەوەی گشتییان کرد لە ناوچە کوردنشینەکان و بەرخۆدان لە پێشڕەویی دیمەشق بۆ سەر خاکەکەیان. میدیای هەسەدە وێنەی خەڵک، گەنج و پیریان بڵاو کردەوە کە چەکیان بەدەستەوەیەوە ئامادەی بەرخۆدانن.

شەڕ لە نێوان لایەنەکان لە سێشەممەدا بەردەوام بوو، لەگەڵ بۆمبارانی کۆبانی کە ناوچەیەکی کوردنشینە لە سنووری تورکیا و هاتنە ناو حەسەکەی هێزەکانی حکوومەت.

ئەو ناوچانەی تا ئێستا دەست دیمەشق کەوتوون ناوچە عەرەبییەکان بوون، کە زۆرێک لە دانیشتووانەکەیان کێشەی کۆنیان لەگەڵ هەسەدە هەبووە. وادیارە هەسەدە لە ناوچەکانی نزیک سنووری عێراق و تورکیا جێگیر بووە، کە زۆرینەی دانیشتووانی کوردن.

ئەگەر ئاگربەستی چوار ڕۆژە سەرکەوتوو نەبێت و هێزەکانی دیمەشق بچنە ناوچە کوردنشینەکان، شەڕەکە دەکرێت خوێناوی تربێت لە ڕۆژەکانی پێشوو. لەو ناوچانەدا ئەوان ژێرخانی سەربازیان هەیە، لە نێویاندا تۆپی قورس، درۆن و تونێڵی ژێر زەوی.

دانیشتووانی کورد شەڕەکە وەک شەڕێکی بوونی دەبینن و ئاماژە بە کوشتاری بە کۆمەڵ دەکەن کە هێزەکانی حکوومەت لە پارێزگای سوەیدا و کەناری سووریا لە ساڵی ڕابردوودا ئەنجامیان دا وەک نموونەیەک بۆ ئەوەی دەکرێت بەسەریان بێت ئەگەر هێزەکانی حکوومەت ناوچەکە بگرنەوە.

حکوومەتی سووریا لە ڕاگەیەنراوێکدا لە سێشەممەدا گوتی ناچنە ناوچە کوردنشینەکان و ئامانجی سوپا «گەڕاندنەوەی سەقامگیری و پاراستنی دامەزراوە حکوومییەکانە».

هەسەدە بۆ ساڵانێک گەورەترین هاوبەشی ئەمریکا بوو لە سووریا و پێکەوە خەلافەتی داعشیان لە ۲۰۱۹دا تێکشکاند. ئەمە باڵی سەربازییەکی دەوڵەتی کوردییە کە خۆسەری بووە، دامەزراوە و حکوومەتی خۆی هەبووە. لە نێو شتەکانی دیکەدا، مافەکانی کوردی پاراستووە، کە ساڵانێک لەلایەن ئەسەد و باوکییەوە پێشێلکرابوون.

کە ئەسەد کەوت، هەسەدە و دیمەشق هاتنە سەر مێزی گفتوگۆ، هەسەدە دەیویست خۆسەرییەکەی بپارێزێت و دیمەشق دەیویست کۆنترۆڵی تەواوی وڵات بکات. سەرەڕای واژۆکردنی ڕێککەوتنێک لە ١٠ی ئازاری ساڵی ڕابردوو بۆ تێکەڵکردنی هەسەدە بە سوپای سووریا، لایەنەکان هەر لە ناکۆکیدا بوون و بە کەم و زۆر شەڕیان کردووە.

لە کۆتایی هەفتەدا، ئەمریکا داوای لە حکوومەتی سووریا کرد پێشڕەوییەکەی لە هێڵی ڕووباری فوراتدا بوەستێنێت، بەڵام هێزەکانی حکوومەت بەردەوام بوون. لەو کاتەوە بێدەنگ بووە لەکاتێکدا حکوومەتەکەی شەرع لە هێرشەکەی دژی هەسەدە بەردەوامە.

پێشڕەویی دیمەشق لە هەفتەی ڕابردوودا یارمەتی دا زۆرینەی وڵات کۆنترۆڵ بکات، لەوەش گرنگتر، گەورەترین کێڵگە نەوت و گازەکان، هەروەها بەنداوە سەرەکییەکان.

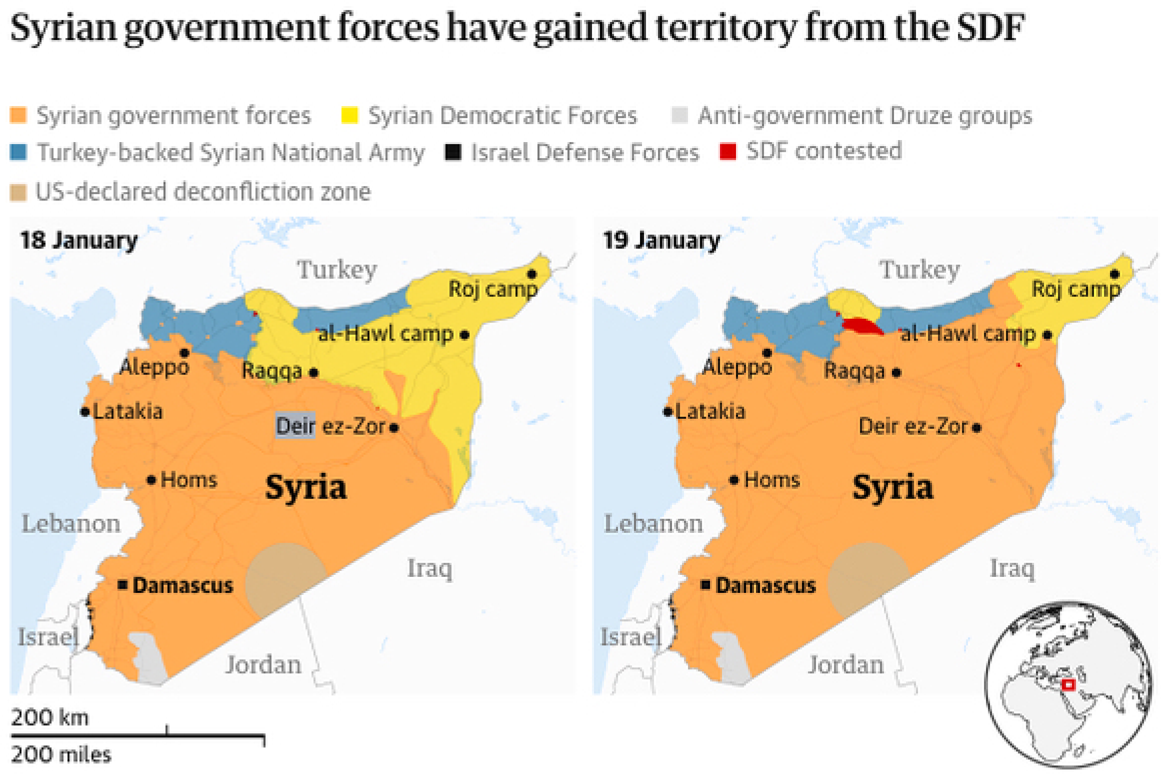

سەرچاوە:
ڕۆژنامەی گاردیان ڕۆژی ٢٠ی کانونی دووەم ٢٠٢٦

https://www.theguardian.com/world/2026/jan/20/kurdish-forces-withdraw-from-is-detention-camp-in-north-east-syria

---

پشتوانی بە مەرج؛ کوشتنی مرۆڤ بە زمانی گوتار.. جوتیار

لە پەراوێزی هەڵوەستەکەی علی قەرەداغیدا

لە روانگەی منەوە ئەو هەڵوەستەی عەلی قەرەداغی وەکوو ڕاگەیاندنەکی سادەی سیاسی نابیندرێت، بەڵکوو وەک نیشانەی کێشەیەکی قووڵتر لە بیرکردنەوەی ئەخلاقی و سیاسیی ئەودا تەماشا دەکەم. کاتێک کەسەکی عەقیدەیی- فکری ـ ئاینی بە شێوەیەکی ڕەها ڕایدەگەیەنێت کە پشتوانی بەیارەکانی ئەحمەد شەرع دەکات لە دژی کوردانی ڕۆژئاڤا، لەوەدا تەنها جیاوازی ڕای سیاسی نابینم؛ بەڵکو

شکاندنی ئەو سنوورە دەبینم کە دەبێت لە نێوان بیرکردنەوە لە پیرۆزی (عەقیدە)و دەستەڵاتی (مۆراڵ) هەبێت.
من سیاسەت تەنها وەکوو یاریی هێز نابینم، سیاسەت، پێش هەموو شتێک، بڕیار لەسەر ژیانی مرۆڤەکانە، بۆیە کاتێک هەڵوێستێک بە شێوەیەکی ڕەها نیشان دەدرێت یان پشتگیری لایەنێک دەکات کە لە کرداردا ئەگەری خوڵقاندنی توندوتیژی، ئاوارەبوون و شکاندنی کەرامەتوو ژیانی مرۆڤی تێدایە، ئەو پرسیارەی دێتە پێشەوە پەیوەندی تەنها بە هاوسۆزی نەتەوەییەوە نییە، بەڵام دکتۆر قەرەداغی دەکریت لە خۆی بپرسێت بەو هەڵوێستەی ژیانی کام مرۆڤی پاراستووە؟
لە دیدگای منەوە، کێشەکە تەنها کێشەی کوردبوون نییە، کێشەی کۆمەڵگایەکە لە ناوچەیەکدا کە هەمیشە مرۆڤ وەک ئامراز سەیر کراوە، نەوەکوو وەک ئامانج، هێزەکانی سوریای دیموکراتیک، هەرچەند وەکوو هەر پڕۆژەیەکی سیاسی ـ سەربازی دیکە، دەکرێت خاوەنی هەڵە و کەموو کوڕی و سنووردارنون بن، بەڵام لە کاتی قەیران و شەڕو ئاڵۆزیەکانی ئەو ناوچەیەدا بوونەتە پەناگەی هەزاران مرۆڤ؛ ژن، منداڵ و کەسانێک کە هیچ دەنگێکیان نەبیستراوە. هیچ کەسێک ناتوانێت ئەم ڕاستییە مرۆڤایەتییە پشتگوێ بخا لە پێناوی تەنها ئەوەی تەنها پارێزگاری لە هەڵوێستێکی سیاسی "ڕەها" بکات.
ئەوەی من هەستی پێدەکەم کێشەی سەرەکی لێرەدا، ئەو کولتوورەیە کە هێشتا ووشەی "بەرژەوەندی" بەسەر مۆراڵی مرۆڤبووندا سەرکەوتووە. کاتێک دەوترێت بە بەرژەوەندیەکی گشتی، بە ئامانجێکی گەورەتر، یان بە یەکگرتنێکی فراوان، دەبێت چاو لە زیانیە تاکەکەسی و مرۆییەکان یان نەتەوەییەکان ببەستین.
هەڵوێستەکەی عەلی قەرەداغی من توڕە ناکات تەنها وەک کوردێک؛ بەر لە هەرشتێک من توڕە دەکات وەک مرۆڤێک، چونکە من لەوەدا ئەو هەستە دەبینم کە ژیانی هەندێک مرۆڤ دەتوانرێت لە پێناوی گوتارێکی عەقیدەیی- پیرۆزو گشتیدا ببێتە قوربانی، بە بڕوای من ئەو هەڵوێستە، نە عەقیدەگەرایی پیرۆز لە پێناو خوداو نە بیرکردنەوەیەکی مۆراڵی- مرۆیی سیاسییە.
هەڵوێستی فکری، یان عەقیدەیی- سیاسی، لە سەردەمە قەیراناوییەکانیشدا، دەبێت سنووری هەبێت؛ سنووری مرۆڤایەتی. هیچ ئایینێک، هیچ پڕۆژەیەکی سیاسی و هیچ بەرژەوەندیەکی ستراتیژی نابێت ئەو سنوورە تێپەڕێنێت، کاتێک ئەو سنوورە تێدەپەڕێندرێت، من وەکوو تاکێک، وەکوو مرۆڤێک کە مۆراڵی ئینسانیبوون سنورمە، مافی ئەوەم هەیە ئەو هەلویستە بە توندترین شێوە ڕەخنە بکەم، نەوەکوو بە دروستکردنی دژایەتی تاکەکەسی، بەڵکو بە پاراستنی ئەو شتەی

هەموومان بەیەکەوە پێویستمان پێیەتی کە ئەویش کەرامەتی مرۆڤە.
بەچوونی من لەسەر سیاسەت لەو شوێنەدا دەست پێدەکات، کە ئەگەرهەڵوێستوو سیاسەت لە بنچینەدا بڕیارێک لەسەر ژیان و مردن، سەلامەتی و ناڕەحەتی و کەرامەتی مرۆڤ نەبێت، ئەوە تەنها یاری هێزەکانە، نەوەکوو بیرکردنەوەیەکی مۆڕاڵی لە پێناو ژیانێکی شایستە بە مرۆڤەکان.
لە دیدگای منەوە، ئەو هەڵوێستانەی کە پشتوانی بە مەرج دەدەن بە پڕۆژە یان لایەنێک، بە ئەوەی بپرسن ئەم پڕۆژەیە لەسەر ژیانی مرۆڤەکان چی دەکاتوو کاریگەریەکەی چی دەبێت، هەڵوێست نییە؛ ئەوە ڕەهاکردنی ئەخلاقە بە شێوە ئەبستراکتەکەی. من دژی ئەو لۆژیکەم کە مرۆڤ دەکاتە ئامراز بۆ ئامانجێکی "گەورەتر"، چونکە لەو ساتەوە سیاسەت کەرامەتی خۆی لەدەست دەدات.
من باوەڕم وایە هیچ بەرژەوەندیەک، هەرچەند بە زمانێکی پیرۆز، ستراتیژی، یان ئاینی قسەی لێ بکرێت، ناتوانێت ئەو ڕەوایەتیە بدات کە ژیانی تاکە کەسێک، یان ژیانی کۆمەڵێک مرۆڤ، وەک قوربانییەکی "قبوڵکراو" سەیر بکرێت. ئەگەرهەڵوێست چی لە پێناو خوداو دەستەڵاتەکەی و چ لە پێناو دەستەڵاتوو سیاسەتەکەی بە ئەو ئاستە دابەزێت، کەواتە بوونی مرۆڤ لە ژێر بێبەهاترین بیرکردنەوەدایە.
هەڵوێستی دروست ئەوەیە کە مرۆڤ لە کاتی قەیرانەکانیشدا، هێزو مۆڕاڵی مرۆڤایەتی خۆی پارێزگاری لێبکات، نەوەکوو ڕەوایی دان بە هەڵوێستێک کە قەیرانی ماڵوێرانکەرو زیانێکی زۆربە کۆمەڵگا دروست بکات. من ناتوانم هەڵوێستێک قبوڵ بکەم کە دەڵێت "ئەم زیانە پێویستە"، چونکە لە دیدگای منەوە، ووشەی "پێویست"ە ئەو ساتە دەستپێدەکات کە مرۆڤ لە بیردەچێت شوینێکی نەماوە لە یادەوری مۆڕاڵی مرۆییدا.
سیاسەت، ئەگەر لە سنووری مرۆڤایەتی دەرچێت، ئەوە ئیتر بڕیار نییە، تاوانە و من وەک تاکێکی کۆمەڵگای کوردی، وەک مرۆڤێکی سەرئەو زەمینە، وەک کەسێک کە باوەڕی بە کەرامەتی ژیان هەیە، مافی ئەوەم هەیە و بە بەرپرسیارێتییەکی گەورەشی دەبینم کە ئەم جۆرە هەڵوێستانە بە توندترین شێوە شەرمەزار بکەم ، نەوەکوو لە پێناو دیدگاو بەچوونی کەسیی خۆمدا کە ڕەهایە، بەڵکو بە ئەوەی مرۆڤ لە ناو سیاسەتدا وون نەبێت وهەڵوێستەکانیشمان لە مۆڕاڵی مرۆیی دانەشورێن.

جوتیار

گرێی ئەدیبی و ئاماژەی هاودژەکان.. عەلی شێخ عومەر

لێکۆڵینەوە

ڕۆمانی «مەزەخانەی کوڕە قژدرێژ»ی کاروان عومەر کاکەسوور

گۆشەنیگای هەر خوێنەرێکی ڕاستەقینە، بە شێوەیەك لە شێوەکان، بە پێی ئەزموون و پاشخانەکانی تێگەیشتنی دنیایی ئەدەب، جیاوازییەك دەخاتە سەرخوێندنەوەی دەقی بەرهەمهاتوو، دەق بە گوێرەی ئاستی یەك خوێنەر نەنووسراوە، لەنێو تاك مانایيدا داهێنانی تێدا بکوژێت، دەق ئەوە نییە چی بخوێنیتەوە ڕێك هەر هەمان مانای هەبێت، غەدرکردن لە دەق ئەوەیە، خوێنەر هیچ خستنسەرێکی پێنەبێت، دەق چیی دەڵێت، چۆنی دەڵێت، لێرەوە دەقی زیندوو، دەکرێ بە ژمارەی خوێنەرەکانی، چەندین مانا و ڕەهەند لەخۆ بگرێ، بەم پێیە کونادڕی زەمەنە جیاوازەکانیش دەکات، جۆرایەتی پرسیار دەوورژێنێ، بە گشتی ڕۆمانەکانی کاروان عومەر کاکەسوور بە ئاسانی خۆی بەدەستەوە نادات، بەردەوام لەنێو درزەکانی دەقدا بە لێزانانە گەمەی خۆی لەپێشو پاشخستنی ڕووداوەکاندا دەکات، لە ڕێگای بەکارهێنانی کۆد و بەرجەستەکردنی هاودژەکان، کێشەی دیوێکی دیکەی پرسیار دەخاتەڕوو، ڕۆمانی ”مەزەخانەی کوڕە قژدرێژ”[1]، وەك بیرۆکە، لە تەك ئەو تێزەی هیگڵدا یەکنایەتەوە کە دەڵێت “ئەوەی واقیعییە عەقڵانییە”[2]، واتا بوارێك نییە بۆ ناعەقڵانییەت و ناڕێکی، کاروان عومەر کاکەسوور لە ڕێچکەی ئاستەکانی کارەکتەرەوە، دەتوانێ پشت ببەستێ بە بیرۆکەیەك، خەیاڵ ئاوێتەی واقیعە دەروونیبکات، لەوئاڵۆزییەی بگات کە لەپشت ڕووداوەکانەوەچاودەکەنەوە، پتر دەرخەی بابەتێکن، کە ڕاڤەو شیکردنەوەی ئەدەبی پێشەوایەتی دەکات، نەك شقەی پێکهاتەی ئەدەبی، لەسەر ئەم بنەمایە ڕۆمانەکە خۆی لە ڕۆمانی، ڕیالیزمی ئەفسوونایيدا دەبینێ، لە ڕەوتی ڕووداوەکانەوە، نووسەر لە پەیوەندییەکدا دەمانگەیەنێتەدنیایی خەون و خەیاڵ، کەشفکردنی دنیایەك، یەکسانە بە دنیایی ئەوینداری، جێکەوتی ئەو لێکەوتانە چیین! لە یەکەم پەیوەندی سێزداریدا دەیخاتە ڕوو بەرووبوونەوەی دەسەڵات، کەسێك بە نێوی کوڕە قژدرێژ، نەیتوانی

گرێی ڕابردوو، قۆناغی منداڵی تێپەڕنەکەن، بە ڕایەڵەکانی هەستی خۆشەویستیی و گوناهەوە گیرە، بەوەی دوانەی خۆشەویستی و گوناهە خۆی لەخۆیدا، هەوێنی کردەیەکی ناعەقڵانی دەگرێتەوە، کاردانەوەکانیشی لە مانایەکی سەیردا، ناعەقڵانیی دەبێت، چەمکی تێگەیشتنی باو دەشکێنێ، لە گەڕان و کەنارکەوتنینەو خوددا بە وەڵامێك دەگەڕێت، ناسنامەی خۆی تێدا بدۆزێتەوە، پرسیاری ناماقوڵ لەدوی خۆی جێنەهێڵێت،وەهمبکات بە هەقیقەت، لە یاخیبووندا، خەون بە هاوسەنگییەوە دەبینێ، لەگرتن و دەرچوونی بەندیخانەی واقیع و دەسەڵاتدا، ناتوانێ لە بەندیخانەی دەروون دەرچێت، کە جومگەکانی ڕۆمانەکەی لەسەر بنیادنراوە، لە دنیایی داخراوی ناوەکیدا، دابڕانێکلەتەك لێکچوونی دنیایی دەرەوەدا دەکات، گەڕانەوە ئازادو بەرکەماڵێ، پەنجەمۆری ڕۆماننووس تێدا بزرە،ئەگەری پێشبینیەکانی وەرگر دەخاتە گومانەوە،نازانی هەنگاوی دواتر، ڕوودا لە چ ئاراستەیەك دادەگیرسێتەوە، ڕستەکان کورت و بنبرو ئاماژەدارن،ڕستە لەسەر ئاماژە ئیشدەکات، لە گواستنەوەی چیرۆکی کوڕەکچەڵەوە، شتێ جیاواز، لە چیرۆکی کوڕەقژدرێژ دا، دەخاتەڕوو، ئەم دوانە، واتا کوڕەکەچەڵ دەشتەکییە، کوڕە قژدرێژ شارستانییە، ئەم لە کوڕەقژدرێژ بە نیوە قیمەت شت لە کوڕەقژدرێژ دەکڕێت، قازانجدەکات، دەوڵەمەند دەبێت، ئەویش بە نیوە قیمەت دەیفرۆشێت تا هەژار بێت، کوڕەکەچەڵ بە سامان قەرەبووی ئەو هەست بەکەمبوونەی دەکات،گەورە دەبێت، کوڕە قژدرێژ لە کۆتاییدا، بە زۆرە ملێ کەچەڵی دەکەن، تێدەگات، لە دووفاقی زەمەنە جیاوازەکاندا، مانای شوێنێك لە ژیانی ئاسییدا نامێنێتەو، بە جیاوازی چیرۆکەکانەوە، هەردوو لایان باوك و دایکیان کوژراوە، ئەویان لە پێناوی دەپیسی و تۆڵەی پەیوەندی ئەویندارى، باوك و دایکی کوڕەقژدرێژ لەنێوان ڕێکخراوێکی چەپ و دەسەڵاتدا لە پێناو بەرژەوەندی و سامان کوژران، لە سەنگەی جیاوازی چینایەتییەوە کێشەو کوشتن ڕوودەدات، هیچ سامانێك بە کوڕەکەچەڵ نامێنی، لە دوایی دەبێتە برجواز، کوڕەقژدرێژ لە باوکێکی کۆنە مارکسییەوە سامانی بۆ ماوەتەوە، برجوازی ڕەتدەکاتەوە، کارەکتەرەهاوبەشەکانی ئەم ڕۆمانە، لە واقێعکدا جێگیرنیین،کاروکاردانەوەیان نادیارە، یان نیمچە نادیارە، وەك گووتمان ئاماژەن، لە چربوونەوەیەکی ئاڵۆزدا ڕووخساریان لەنێو تەمە نەزانراوەکانی دەقدا دەتوێتەوە، ئەم ناجێگیرییە پارادۆکسێ لەتەك جێگیربوونی ناسنامەدا دروستدەکات، کە ڕۆماننووس دەنگی خۆی لەنێو دەقدا بزربێ، ئیتر چۆن دەتوانێ،ناوو ناسنامەبدات بە کارەکتەرەکانی، یەك ناو لەم ڕۆمانەدا نابینی، تەنیا بە خەسڵەت، ئاماژەیان بۆدەکات، وەك کوڕەقژدرێژ، کوڕەکەچەڵ، ژنی ژێرزەمین،

ژنی ساڵۆن ..هتد، لە ڕاستیدا چوونە نێو دنیا شاراوەکەی ڕۆمان، دەرچوون و دوورکەوتنەوە نییە، لە دنیا داخراوەکەی کوڕەقژدرێژ، یەکەم کرانەوە،داگەڕانی ئێمە، خستنەڕووی ئەو دنیا شاراوەیەیە کە لە شوێنە داخراوەکانی ڕیال□یستدا، لە ڕەنگدانەوەیەکیفانتازی دا خۆی نمایشدەکات، ئەو پاڵنەرە دەروونییە چییە، منداڵ هاندەدات شتی سەیرو فانتازی ئەنجامبدات، چیی لە فاکتەکانی بەردەست کەمبوو، تا دنیایی خەیاڵ و فانتازیایی پی تەژیبکات، بۆشایی ئەو یاخیبوونە چییە بە سزاو توورەبوون نەبی پڕناکرێتەوە،لە دەرووی ک□□ن□قا□□کدا تڕاژیدیا تێیدا گەشەدەکات،لە دەرچەی پووچگەراییەکدا کۆتایی پێدێ،

ڕەهەندەکانی گرێی ئۆدیبی لە کەسایەتی کوڕەقژدرێژدا

هاودەم، لە دوای داگەڕانی وورد، لە ناوکۆی دەقدا، بە پێی ئاستەکانی گێڕانەوە و لێکەوتەکانی □وداوودا، لەپەیوەندییەکی ڕاستەوخۆدا، پرسیاری لە لاملێیەتی، لە چامەی کەسایەتی کوڕەقژدرێژ دا دروستبووە، خدێی ڕەفتارەکانی خۆی لە جوغزی لادەردا دەبینێ، هەڵبەت،ئەمەش دەبێ ڤێگەری دەروونی لەدوا بێت، خود ئاراستەی ئۆبژەی دەکات، ل□ب□ر□وە، دەکرێ لە یەکەم گەشتەکەمانەوە، لە گرێی ئۆدیبییەوە پێداگری لەوە بکەین، چۆن کوڕەقژدرێژ پەیوەستە بە خودەوە، بەوەی مرۆڤی ئۆدیبی، جگە لە خود هیچ ژێدەرێك، لە دنیادا شك نابات تا بە سروشتی بژی، سووربوونی کوڕەقژدرێژ لە پیادەکردنی خەونەکانیدا، بەڵگەی دووەمی ماهییەتی دەمارپشێویەتی، ئاماژەکردن بەبابەتی سۆزو خۆشەویستی بەشێکی تری بنەما سەرەکییەکانی گرێی ئۆدیبی دیاریدەکات، بۆ نموونە،خۆشەویستی ژنی ساڵۆن و ژنی ژێرزەوی، ئەم پەیوەندییە ئەوینداریییە، لەنێو دوو کیژدا، نە لە چەمکی ڕۆژئاوا، نە لە ڕۆژهەڵاتدا، لە دڵێکدا کۆناکرێتەوە، ئەوەی دیارە خۆشەویستییەکی سایکۆباتییە، لە یەك کاتدا دوو کیژی خۆشدەوێت، ئەمە بێجگە لەوەی لە قۆناغی هەرزەکاری دا، لە پەیوەندییەکی سێکسیدا، ژنی گێتارژەنەکەی دەبردە سەرەوە، لێوی بۆ دەمژی، بێ بەشبوون، دوورکەوتنەوە لە هەستی خۆشەویستی،لەدوای قۆناغی هەرزەکاریییەوە بۆ تەمەنی شست ساڵی، هیچ ئەزموونێکی دڵداری نەکردووە، ئەمەش بە جۆرێك لە جۆرەکان، دەکرێ بە بوونەوەرێك،هەژماربکرێ، خەسڵەتی هیچ ڕەگەزێ هەڵنەگرێ،هەر لە قۆناغی منداڵیدا، ماوەتەوە، هەستی پێنەکردووە،ئەو هەستانە لە یەکەم تێڕوانین و پەیوەندی دڵدارییدا،کیژانێك دەتوانن بیخوێننەوە کە دنیا بە جۆرێکی تردەبینن، چۆن بە قژبڕین ستایلی □وخسار جواندەکەن، بەهەمان شێوەش، هاوپێچ، بە ژیاندا بڕانێك لەگەڵ

ت□وانین و هەستی بەرامبەردا دروستدەكەن، زیندووكردنەوەی ئەم هەستە لە لایەن ژنی ساڵۆنەوە، وەك هەبوونێك مووچركەیەكی نێرایەتی تێدا دەبزوێنێ، ئومێدێكی پێدەبەخشێت، یەكنایەتەوە ل□ تەك ئومێدی خۆشەویستی، دایك بۆ كورەكەی، لە ئاستێكی شاراوەدا، كوڕەقژدرێژ لە بەرامبەر دایكی كۆچكردوودا، هەست بە گوناە و تاوانێك دەكات، نایەوێت ژنی ساڵۆن ئاوێنەیەك بێت، جێگرەوەی دایكی تێدا ببینێ كە لە كۆیادیدا مایەی ئازاربووە، پەیوەندی ل□ تەك ژنی ساڵۆن، لە پەیوەندییەكی بێگەردی عوزریدا، ئاشتبوونەوەی لە تەك دنیایی سزادا، لەگەڵ چەمكی یاخیبووندا، پارادۆكسێ ئەنجامدەدات، دەبینین ژنی ساڵۆنی خۆشدەوێت، كەچی ل□ پڕ بێ هیچ داكۆكی□ك ڕادەستی ژنی ژێرزەوی دەبێت، هاوسەرگیری ل□ تەكدا دەكات، هەر لێرەوەش بنەمای ئەو پەیوەندییە ڕۆمانسییە، هەڵد□وش□نێتەوە، سەد كاسكێتەكە نابات بۆ ژنی ساڵۆن تا یەكێكیان هەڵبژێرێت، خەونەكەی ناباتەسەر، لادان لە بردنەسەری پەیمان، گووتاری ڕۆمان، گووتاری ڕۆمانووس تێدەپەڕێنێ، دەیخاتە سەر تەختەی فاكتێكی سایكلۆجییەوە كە لەگەڵ گرێی ئۆدیبدا دەست و پەنجە نەرمدەكات، مردنی دایكی دیوێكی تری مردنی ژنی ساڵۆنە، لە ژیانی كوڕەقژدرێژدا مردنی ژنی ساڵۆن، دیاردەیە، ژیانەوەی ژنی ژێرزەوییە، زیندووكردنەوەی ناوەڕۆكە، هەرچەندە پەیوەندی كوڕەقژدرێژ بە ڕەگەزی مێینەوە خاكەڕایی سادەو خێرایە، وەلێ ئاڵۆزییەكی شاردووەتەوە، پێدەچێ هەردوو ژنی ساڵۆن و ژێرزەمین، زۆر شت دەرباری كوڕەقژدرێژ دەزانن، هەرسێكیان یاخی و داواكراوی دەسەڵاتن، لە گرتەیەكی خۆنزیكبوونەوە دا، ژنی ساڵۆن، بە كوڕەقژدرێژ دەڵێت "تۆ لە خەودا زۆر جوانی" ڕۆمان لا 108، واتا لە بێئاگاییدا، جوانی بە دیوێكی تر خۆشەویستی خەون و دیاردەیە، جیاكارییەك ل□ تەك هاوسەرگیرییدا دەكات، هەوێنی گومانێك لەگەڵناوەڕۆك و واقیعدا دەكات، بە دیوێكی تر لە زیندووكردنەوەی خەون و خەیاڵی منداڵیدا، لە نەبوونی شوێنێك یان ماڵێك بۆ دەرخستنی سۆزو خۆشەویستی دایك و باوك، كە یەكێك لە پێداویستی ئەم بوو، گیانی سزاو یاخیبوونێك، بەخ□ بەردێنێ، دیاردەی ئەو خەونە تێكدەشكێنێ، دەچێتە بەرەی ناوەڕۆك، هاوسەرگیری ل□ تەك ژنی ژێرزەمیندا دەكات، پیادەكردنی پەیوەندیسیانەی ئەوینداری بەڵگە نییە بۆ داهات وتوانایی خۆشەویستی، بە پێچەوانەوە، لەسەرخستنی پەیوەندی ئەوینداریدا سستی و سڕبوون و شكستییە، ئاشتبوونەوەی لە تەك ڕەگەزی مێینە، تێنەگەیشتنە لە سۆزی ڕاستەقینەی ئافرەت، گومانە، كوڕەقژدرێژ ڕانەهاتووە، فێری كردەی خۆشەویستی ڕۆمانسی نەبووە، كە لە ژنی ساڵۆندا خۆی نمایشدەكات، بەوەی دەتوانێ هەموو نهێنییەك لە ڕووخساریدا بخوێنێتەوە، وەك

دیاردەییەك هەست بە ناوەڕۆكی دەكات، دەزانێدەروونی چیی تێدا دەگوزرێ، یەكەم كاتێ بە شێوەیەكی ناڕاستوخۆ وەك دڵدارێ بەپێیی پرەنسیپێ ئۆدیبی خۆشەویستی دەسڕێتەوە، ژنی ساڵۆن بە تەنیا دەهێڵێتەوە، دەیكاتە بەر ئەوەی لەنێو سەد كاسكێت دا، بە تەنیا بێت، بەبێ بەشداربوونی خۆی یەكیان هەڵبژێرێت، ئەمەش بەو مانایە دێت، ئەم هەر لە سەرەتاوە مۆرك و ئاسەواری زەوق وجوانی خۆی لەوی بەرامبەردا، جیادەكاتەوە، پەنجەمۆری جوانی ئەو پەیوەندییە، لەسەر ڕووخساری ئەوی بەرامبەردا،هەڵدەگرێت، دووەم د□س□□زی و پەیمانی ئەویندارى بە كارەساتی سروشتی ترس ومحاڵەوە دەبەستێ، زیادەڕۆیی وەك نووقسانییە “بەڵێ، بۆتیان دەهێنم، ئەگەر لایەكی ئەم شارە لافاوبردبێتی، یان بوومەلەرزە نغرۆی كردبێت..” رۆمان لا 111 و لا 120، كاروان عومەركاكەسوور ل□ بەر گرنگی ئاماژەكانی ئەم پەڕگرافەی دووجار دووبارەی كردووەتەوە، لە ئاستێكدا گەر كوڕەقژدرێژ بە ئەبستراكەت لە مانای خۆشەویستی بگەیشتایە، ئەو زیادەڕۆی نەدەكردو نەی دەلكاند بە كارەساتی سروشتی، بەشتی مەحاڵەوە، لە ئاستێكی تردا، گەر وەك بەشێك لە خۆیدا سەیری بكردایە، هەڵبەت ڕەنگدانەوەی دیارییەكەی لەنێو ئەوی دیدا تەواودەكرد، ژنی ساڵۆن زوو لێیتێدەگات، بڕوای پێناكات، دەزانێ لە كردەی ژوان و قسەكردنیدا هەست بە جیابوونەوەیەكی هەڵهاتوودەكات، وەك دیاردەحەزدەكات بگەڕێتەوە داوای لێبووردنی لێبكات، بەڵام لە سۆنگەی فڕۆشتنی كاسكێتەكاندا، دەسكەوتنی پارەوە ناگەڕێتەوە، لەنێو دوودڵییەكدا، لەنێوان پارەو ئەوین،دەگەڕێتەوە لای خاوەن كاسكێت، دێتەوە، ژنیژێرزەمین دەخوازێت، دیاردەی ئەم هاوسەرگیرییە،قۆناغی گواستنەوەیە لە لێو مزینەوە، بازادانە لە ژنی ساڵۆنەوە بۆ ژنی ژێرزەمین، جومگەكانی ئەم بازدانە لە نهێنی لەزەتی سێكسی یەكەمەوەیە بۆ لەزەتی تێكشكاندنی دوا نهێنی هاوسەرگیرییە، دیارنەبوون پچڕانی هێڵی پەیوەندی ئەو دوو قۆناغە، لەنەبوون و پچڕانی بنەماكانی سۆزو خۆشەویستی دایكەوە شەقڵی گرتووە، دایكی مامۆستای دوو دەوامبوو،نەپەرژاوە خۆشەویستی دایكانە، پیادەبكات، ئەم ژنێك هەڵدەبژێرێت، پێچەوانەی دایكی بێت، خۆی ئاسابێت، ڕادەستی دەسەڵات نەبووبێت، نەك وەك باوكیبێت، لەپاڵ دەسەڵاتدا ملكەچی بەرژەوەندییەكانی بێت، ئاگای لەم نەمێنێت، لە دوای كوژرانی باوك و دایكیدا هیچ گرتەیەك نابینین، گریانی كوڕەقژدرێژبەرجەستەبكات، یان پەژیوانی دەربڕێت،فەرامۆشكردنی دەنەی قینێ شاراوە گیانی سزایەكئاشكرادەكات، لە ساتەكانی پێش مردنی باوكیدا، بە سزادانی باوكی، تینوو□تی مەراقێ دەشكێنێت، لەوشەش ئامۆژگارییە نەیهێشت باوكی پێنج ئامۆژگارییەكەی دیكەی

پەیڕەوت، نە شەرمی لێکرد، نەگوێی لێگرت، گەر پێنج ئامۆژگارییەکەی تری بزانیایە زووتر پەلانی لەنێو بردنی ئەو نەخشەیەی بەدیدەهێنا، کە باوکی لە جوگرافیایی ژیانیدا دەیویست بینەخشێنێ، باوکە پەرجەمانتی، کۆنە مارکسی، دڵڕەق، دایکە بەدەسەڵات، هیچ کاتێکی بە ئەم نەبووە، باوکی هەر خەریکی بازرگانی وسەفربووە، بەر لەوەی گەورەبوون بە خۆیەوە ببینێ، کوژران،سەروەت وسامان وایکرد کەمترین شتی لە بارەیەوە بزانن، ئەم لەیکتەنەگەیشتنە پرسیاری ڕقێك كزر دەکاتەوە، گەر تا ئێستا بمایە، ئایا بەرگەی دەگرت،هاتنەوەی قژی بەو خەرایی وناشرینییە، نیشانەی نەفرەتییەکە، داپاچین و سفرکردنی گەڕانەویەکی تری نەفرەتییە، ترس وئازاردانی پۆلیس، دەکاتە دەروازەیەك لە دوو قۆناغدا سزای خۆی پێدەدات، لە قۆناغی منداڵییدا، دەیویست بێتە شوێن سرنج وسۆزو بەزیی باوك و دایکی، گرەوی خۆشەویستیان بەرێتەوە، لە قۆناغی دووەمدا لە گەورەییدا، سزای خۆیدەدات، لە هەردوو قۆناغدا بەندیخانە دیاردەیەکە ناوەڕۆکی تووشی دابەشبووندەکات، بەسزاو بەندیخانە ناتوانێ بژێت، زوو کوژرانی باوك و دایکی، هەلی ئەو ئارەزوویەیی لێسەند، دواتر وەك هەستێکی گوناهە یەخەی دەگرێت، لە سزادانی خۆی سیستەمەکە زیاتر هیچی بە دەستەوە نامێنێ، مەگەر لە ئەچکەی گوناهەوە نییە زیان بە خۆی دەگەیەنێت بە جۆرێك لەجۆرەکان کردەی خۆکوشتنەکە، ڕاسکەلینکۆف شاکەسی ڕۆمانی تاوان وسزای دۆستۆفسکی لە شوێنێکدا دەڵێت " من خۆم کوشت نەك ئەو پیرەژنە، بە یەك گورز بۆ ئەبەد خۆم لەنێوبرد"3، لە گەشەی ئەم لەنێو بردنەوە، دژ بە ئامۆژگارییەکەی باوکیدەجوڵێتەوە، ناماقوڵی داکەوتەکان، پووچگەرایی پێشهاتەکان، خراپیی بارودۆخی قژی ناچاریدەکات،خۆی بدزێتەوە لە لەبیرکردنی ماڵەوە خۆی لە کتێبخوێندنەوەدا دەدزێتەوە، باوکی چۆن سامانی بە بەجێهێشت، خۆم و نەفرەتیشی بە بەجێهێشت، ئەو پەروەردە سەقەتەی باوکی، دەبێ قوربانییەك لە ناوەڕۆکدا، یاخییبوونێك لە دیاردە دا، لەدووی خۆی بەجێبهێڵێت، ئایا باوکی لە پێناو خۆشی کوڕەکەی،خۆی بەکوشتدا، یان کوڕەکەی بووە قوربانیسامانەکەی، ئەم خۆخواردنەوەیە هاندەری تراژیدیایەکەلە ماڵ و دنیای ئەمدا ڕەنگدەداتەوە، لەکدانەوەیەکە، لە دەسەڵاتدا تینووی تۆڵەو سزایە، بە گشتی، باوك بە تایبەتی بە پێچەوانەی ئەوان دەیجولێنێتەوە،هەستکردن بە گوناهێکی چپکراو، لە ناخودئاگاییدا،گرتنی بەردەوام لە لایەن پۆلیس و ئەمنەوە،شوێنگرەویەکی ڕەمزی سزایەکن، دەبێ وەك گریمانەیەك لەنێو ئەو هەستە ناپاکانە دا، ڕەنگبداتەوە،لە نادیاردا کاردانەوەیەکی توندی ئەو عەشقەیە کە بە شێوەیەکی نەرێنی، لە سیستەمی دەسەڵاتی باوکسالاریدا یەقدەداتەوە، دوژمنە بە ڕەکابەری

عشق، ل تواوینکی فراوانتردا، دامزراوکانی سیستمی دسهاتی ئدیبی لسر بنیادنراو، ئمش لتك تزكی مارکزدا یكدتو، دت"گانو ب عشق هندکی دژ سیستمی هی"4 ئم درككردن پ ل گوناه، ل شكردنوی دروونیدا، ب گری ئدیبی دناستو، ئم بجگ ل ترسی ئو سزا وهمیی، ک کوی ئدیبی هستدکات، باوك دیسپنت سری، سرجم گرتن و ئازاردانك لنوان دایك و ژندا، ل گنراو، ئوی دیار، ل غیابی خشویستی دایكدا ناتوانت، یان ترسی داغبوونی خشویستی ئافرت تری هی،ناتوان ل بارودخك ئاودیوبت، ک نب خودئاگایی و خودنائاگای، بوون و نبوون، ل کتاییدا ل سنگی ئوی دایك ناتوانر وك ژن خشتبو، یان هاویتی بكیت، گا ب دایك گوزر، نیی، ل چاووگی دایكو، ل ناسینی یكم ئافرتو، ناتوان هریك ل ژنی سان و ژنی ژرزوی ب هاو تماشابكات، ئو ئو نیی تگر دخات نوان پیوندی كوکچو، ئو چپاندن و ترسی گینی هاویتیی ب خشویستیی، ترسی نگژکردنی خشویستیی، لنوان ئاوو ئاگردا نبوونی متمانی ب ق وسزا.

ئاماژی نهنیکان و شی ناسنام

تراژیدیای كوقژدرژ، ئزموون سخت، لبرئوی ئوی دی ب کسکی نائاسایی، نام، ب دنیایدناسنن، وك کاردانوش ئرککی قورستری خستت پشچاو، خی ل دابانی ئوانی تردا دبین، ئازاردان لناوو، ل دروو دا، ل کردیکی نااستخی خودكوژییك دچت، ب ب تنیا وك قوربانییك ل سیستمکی ئستمدا، جیانهشت، ب دب ل داککیکردنی ناسنامدا، بگژ چانووسنادیاربتو، ل جکوتی ابردوویکی سیرداد‌رکوت، ئایا لو سردمدا، درژبوونی قژو زووهاتنوی مایی بزارکردنی ئوانی دین،هشی لسر ستایشی نتوایتی، یان لادان ل واقیع وبریندارکردنی دگمابوونی دساتی، ئایا قژدرژی درچوون لو پوربار باوان، لسر شت،دستکردی ئم نیی، کچی بر ب سزاو نفرتبوونی گشتی دکوت، ل یاساو یسایکی دژ ب پیوندی ئویندارى ل باوککدا ئیشدکات، ل کوی تاقاندا نگددادتو، دیخات نو چوارچوی دمارپشویییك، ک لتك دسهاتدا برکوتن دکات،سرجم حزکانی دکوژرن، ناتوان بیگت،گینی سیستم و واقیع ل گینی خیو دستپددکات، واقیع چند ئاز و ناجگیربت، گا ب ئدب پتر خشدکات، ل

ڕێگای چەمکی فانتازیاوە، پەیامەکەی بگەیەنێت، بە دیوی ناواقیعی و خەیاڵی، مانایەك بە پەڕداوەکانی واقیع بدات، کاروان عومەر کاکەسوور، لە ڕێگای فانتازیاو خەیاڵەوە، نهێنی ئەو جیهانە ئەدیبیە، لە دیوە شاراوەکەی دەقدا ئاشکرادەکات، لە پڕاکتیزەکردنی گرێی ئەدیبیەوە، پیادەکردنی سیستەمەکی واقعی گشتگیرەوە، ئاماژە بە پەرتبوونی مرۆڤی تەنیا و بێکەس دەکات، جگە لە بێدەنگی، دواندنی خەیاڵ هەمیشە لە خولگەی یەك پرسیاردا، لە شەقامی یەك نهێنیدا، ناتوانێ بگات بە خۆی، کەمەڕێگای ئەدیبی، شتی جیاواز قەبووڵناکات، ماکی ئەم قۆزدرێژبوونە، جگە لە باوکی لەتەك کەمەڕێگاشدا، کەوتووەتە ململانێ و کێشە، گەر خەسڵەت نەبێ، ناتوانێ خۆی لە ناسنامەی ناوەکدا، ببینێ، نهێنییەکە، دایکیشی درەی لەگەڵدا کردووە، بە کوڕە قۆزکورت بانگیدەکرد، باوکی کوڕە قۆزدرێژ تا مابووەك بازرگانەکی شارەزاو بێشەکی سیستەم، خۆی سەنتەری بازاربوو، ئەو شتانەی دەیهێنا، پێداویستی سیستەمبوو، لە دوای کوژرانی باوکدا، دەبینین، ڕەهەندەکانی گەڕانەوە، بە چەمکی فانتازیا، ئاماژە بە بارگاویبوونی دەقدەکات، لە شێواندنی جوگرافیایخێزانەوە منداڵ تا شێشی سەرەتایی، خوێندوویەتی، بە تەنیا لەنێو کردەی نامەبوونی باوکی کوژراودا، بە پێچەوانەی تاقە ئامۆژگارییەکەی باوکی، لە شێواندنی پێداویستییەکانی بازاردا، وەك نامەیەك دەردەکەوێت، نامەبوونی خۆی، لە نامەبوونی بازاردا ساغدەکاتەوە، کوژرانی باوك لە سزای بازار جیاناکاتەوە، دەبێتە ئامرازێك بە ڕەتکردنەوەو گۆڕینی کەرەستەی پێویستبە ناپێویست، وەك ڕەتکردنەوەی ئامۆژگاری پێویست بە نا پێویست، شتێك ناکات، خەڵك پێویستی پێبە، نە لە شقە، نە لە پیشەی بازرگانیدا، ڕەنگ و خووی باوکیهەڵنەگرتووە، لە سیستەمی هێنان و فرۆشتنی کەرەستەکان دا، هاودژییەك لەنێوان داواکردن و خستنەڕوودا، فەراهەمدەکات، ئایا لە هێنانی ئەم کەرەستە بە سوودانە، سزای سامانی باوکی دەدات، کە هەکاری کوژرانی باوك و دایکی، گیانی خۆشەویستی لەمی مێردمنداڵیشدا کوشت، یان ترس ئەوەی هەیە، ئەم خۆیشی بە دەردی باوکی سامان بیدا بە کوشتدا، یان دەیەوێت بە کوژرانی باوکی بازاربکوژێت، خۆیشی مایپووچبکات، یەکمجار لە شوێنەکی گەرمەسێردا، بە بازرگانێك دەڵێت دوو ملیونبەفرمانەی بە بێنە، لە دووەمجار بە ئەوەی پڵنگ لەو دەڤەرەدا هەیە، چوار ملیون تەڕەی پڵنگ "تایگەر ترامپ" لە ئەفریقاوە دەهێنە، سێیەمجار تازە تەمەنی بووە بە پانزە ساڵ، بە ئەوەی دەریایەك لەوە هەبێ، دەچێ لە ژاپۆنەوە، هەشت ملیون ئامێری "پایزیڤزیڤام" دەکڕێ، کە لە ژێر دەریا دا بەکاردێت، بە مەبەستی پلەکردن لە زیانەکان، لەگەڵ هەر جارێکدا، ژمارەی

كەرەستەى هێنراوەكان زياتردەكات، بێ ئەوەى دانەيەكيان لێبفڕۆشێ، لە سەرجەم جارەكاندا، لە سايەيى كوڕەكچەڵەوە كە بازرگانە، پلانەكەى شكستدێنێ، جگە لەم كەسى تر نييە لێيبكڕى، هەرباشە بە نيوە قيمەت دەيفڕۆشێ، بەكارهـێنانى ئەم كەرەستانە لە سيستەمى دەسەڵاتدا، بۆ بەيانى، دەبێتە ياسا،جگە لەخۆى، شار هەموو بەكاريدەهێنن، لە پەيوەندي□كى ڕاستەوانەدا، لەگەڵهێنانى هەر جارێكدا، لە بەكارنەهێنان، سزاكەى زياتر دەبێ، لەيەكەم جاردا، لەدواى تێهەڵدان، بڕين و داپاچينى قژيدا، پانزە ڕۆژ لە پۆليسخانە، بەنددەكرێ،لە جارى دووەمدا، لەدواى ئەوەى بيستجار قژى بۆ دەبڕن، ليدانەكەشى قورستر دەبێ، شەش مانگ لە بەنديخانەى گشتى پۆليس دەمێنێ، لە سێيەمجاردا،لەدواى بردنى بۆ سێ چوار بنكەى بۆليسدەيگوێزنەوە بۆ ئەمن، زۆربەى تەمەنى لە گرتن وسزا،قژبڕينى زۆرە ملێ، تێهەڵداندا بەسەر دەبات،دەسەڵات چەند برەو بە ئازاردان دەكات، پتر لە بەنديخانەو ئەمن دا دەيهێڵنەوە، ئەم پێچەوانەى ئەوان كەرەستە زياتر دێنێ، زيان زياتردەكات، بەسەرێك دەسەڵات لەم نهێنيە تێناگات، لە كاتێكدا، پيشەى سەرەكى پۆليس و ئەمن كەشفكردنى نهێنييە، خوليايى ئەم كەشفكردنە وايان لێدەكات زياتر بە دوايدا ڕاكەن، منەيبكەن، بەسەرێكى تر، كوڕەقژدرێژش لە نهێنى ئەو هيچگەراييە ناگات، ئەو كەرەستە بيكەڵكانە، پێويست نين، دەبنە مۆدێل و ياسايەك، سيستەم بە زۆرەملێدايدەس□ پێنێ، ئەميش وەك ڕەكابەرێ ملكەچ نابێ،ئەوەى جێى پرسيارو سەرسوورمانە، درێژبوونى سروشتى قژى قەبووڵناكەن، كەچى بيستو حەوتجار كەرەستەى نەخوازراوو نامۆ، قەبوڵدەكەن، بە كۆگيرى،كاژاوەى فيل قەبووڵدەكەن، وەك بازرگانێ چيرۆكيواقيعى ئەم قەبووڵناكەن، باوك و دايكى ديارن، چۆن كوژران، كەچى كابرا سەيرەكە، كوڕەكەچەڵەكە قەبووڵدەكەن، كاتێ پێيدەڵێت لە لايەن دايكەوە كێشەم نييە، بەڵام لە لايەن باوكەوە نازانم، كوڕى گام يان هى مر□ق، ئايا داوێنى دەسەڵات گاى كردووە بە مر□ق،يان مر□ق د□كات بە گا، ئەفسانەى چيرۆكى كوڕەكەچەڵ قەبووڵدەكەن باوكى لەتاو دڵپيسى لەگايەك گواي□ك ك□نە دۆستى دايكى بووە، گۆڕاوە بەگا،ل□ بەرچاوى گايەكەو كوڕەكەچەڵەكە، لە ژنەكەى دەدات، ديكوژێت، گايەكەش گەرماوگەرم، باوكيكوڕەكەچەڵ دەكوژێت، هەردووكيان كوڕەقژدرێژ وكوڕەكەچەڵ، لە هاوكێشەى كوشتنى باوك و دايك□دا، لە گرێى ئۆديبيدا دووڕووى پ□ولێكن تەواوكەرى يەكن، يەكەميان باوك و دايكى ديارە لە زەنگيني□وە ئێستا هەژارە، زۆربەى كات لە بەنديخانەيە، دووەميان تۆڵە لە هەژارى دەكاتەوە، زۆڵە گومان لە بوونى باوكى دەكات ئايا گايە يان مر□ق□، ئ□ستا زەنگين و ئازادە، بێدەنگ،ل□ تێنگەيشتنى دەسەڵات لە نەدۆزينەوەى

نهێنی،قبوڵدەکات دووجار لە بنکەی پۆلیس، بیست و پێنجار لە ئەمن، بگیرێت، ئازاربدرێت، لە دوای تەمەنی شەست ساڵیەوە و ما یەپووچ و بێپارە بێت، کریکاری و دەستفڕۆشی بکات، کەچی کورەکەچەڵ بۆ جارێکش بەندیخانەی نەبینیووە، بە مەرجێ ئەم کەرەستە بێکەڵکەکانی بە دەسەڵات فڕۆشتووە، ئەمە دەبێ چ نهێنییەکی لەدوا بێت، تا ئێستا بە دوای دۆزینەوەی نهێنی باوکیدا وێڵە، نازانێ گابوو یان مر□ق،ک□رەستەکان بێکەڵك بوون، یان پێویست، زیان بوو، یان دەسکەوتی دوو هێندەی سامان بوو، لەسەرجەم هاوکێشەی ئەم هاودژەوابوونەوەی ئاماژەکاندا،دکتاتۆری، یان ئازادی و دیموکراسی بوو، گەر نائاشکراکردنی ئاماژەکانی هیچگەرایی، نهێنی بێمانایی بوو، ئەوی لە دەقدا گرنگە، کرانەوەی ئاماژەکانە، ڕێکخستن و گونجاندنیانە لەگەڵ یەکتر،کردنەوەی دیوێکی تری ئاماژەکانە، خستنەڕوو و کرانەوەی کۆدە هاودژەکانە، داگەڕانی دیوێکی تری ڕۆمانەکەیە، وەك پێدزییەك، لەنێو پێدراوەکانی دەقی گێڕانەوەدا، بە شێوەیەکی ڕیالیزمانە، ئاماژەمان بە گرێی ئۆدیبی کرد، بەشێکی نادیاری دەقی بەرهمهاتووە، تەنیا لێرە مەبەستمان هەڵدانەوەی نهێنییەکی ترە، پاژێکی تر لە واقعی ڕۆمانەکە ئاشکرادەکەین، چونکە وەك بەختیار عەلی لە شوێنێکدا دەڵێت "واقیعیەت و چێوەکانی، تەنیا ئەو ژێرخانە گشتیانەن کە هەستەکانمان پێویستی پێیەتی تا لە شتە ناواقیعیەکان بگەین "5، قژ بنەمایەکە سەرجەم گرێچنی ڕۆمانەکە لە هاوکێشەیەکدا بەیەکەوە گرێدەدات، هەر جارێ بە جۆرێك لە هاودژەبوونێکدا،تێزی خوێندنەوەیەکی نوێ لە واقیعەوە دەگوازێتەوە بۆ خەیاڵێك، هەستەکانمان لە تێرمێکی فانتازیدا،بەرکەوتن لەتەك کارەکتەرەکاندا دەکات، لە تەلیسمی پەیوەندی دنیایەکی سەیرو سەمەردا، کاروان عومەرکاکەسوور، لە گێڕانەوەی ناوکۆی دەقدا تووشیشۆکماندەکات، یەکەم کوڕەقژدرێژ، ژنی ژێرزەمین نهێنی جوانیی قژی بۆ ئاشکرادەکات، پێیدەڵێت تۆ بە قژتەوە دەنازیت، کەواته سەرجەم بڕین و داپاچینی قژی، لە ناشرینی بەتاڵدەکات، دووەم فڕۆشتنی ئەو بال□تانەی پەیوەندی بە قژەوە هەیە، وەك شانە، تۆقەو شامپۆ، گرنگی و جوانی قژ پشتڕاستدەکاتەوە، بە دەرخستنی ئەم جوانییە خاڵێکی ئۆدیبی دەسڕێتەوە،خاڵێکی نەرسیسی بیردەخاتەوە، سییەم بڕینی قژ، لە ستایلدا لێسەندنەوەی خەسڵەتە، جیاکاری بەرهەمدێنێ، بە مێگەلکردنە، گۆڕینی ناسنامەیە،لەنێوبردنی تایبەتمەندیی کەسایەتییە، دایك و باوکیهەر زوو مەبەستیانبوو، جیاوازی و تایبتمەندی بسڕنەوە، بیگێڕنەوە بۆ ل□ک□ا□، □یزی هاووڵاتیبوون، بە کوڕەقژکورت بانگیان دەکرد، چوارەم هاتنەوەی قژجۆرێکە لە پێداگری سروشت، ڕادەستنەبوونە بەدەسکردەی سیستەمی

باو، لەگەڵ هاتنەوەی قژدا سزا لە داکۆکیکردنی ناسنامەدا یەقەداتەوە، هەر لە مندالییەوە لەتەك بۆلیس و ئەمندا، تووشی چورتم و ئەشکەنجەو گرتنبووە، بە دیوێکی تر بڕینی و داپاچینی قژ، کەچەڵبوونی سەر لەنێوبردنی خەسڵەتی جوانییە، لە فەرمدا هاوشێوەبوونە، هیچ تەوالەت و قژداهێنانی ستایلێکی تێدا نییە، لەیەك شێوەبووندا کوشتنە، ئەمەش لەتەك ڕۆحی نەرسیسی و هەستکردنی ئەدیبیدا یەکنایەتەوە، پێنجەم ئەوەی کوڕە قژدرێژ دەبەستێ بە ژنی ساڵانەوە جیاوازی دەردەخات، ژنی ساڵان لە ستایلدا قژ ڕێکدەخات،جوانیدەکات و دەیڕازێنێتەوە، واتا بە جۆرێك لە جۆرەکان، لەتەك کەچەڵبووندا یەکنایەتەوە، ئەم جوانی قژ زیندوودەکاتەوە، لە کاتێکدا کوڕە قژدرێژ، بە تاوانی قژدرێژی جوانی تێدا دەکوژن، شەشەم ڕوویەکی تری خۆشەویستی کوڕە قژدرێژ، ژنی ژێرزەمینە، دیسانەوە پەیوەندی بە قژەوە هەیە، گەرچی ژنی ساڵان جوانی قژ دەردەخات، ئەوا ئەم بەکاسکەت دروستکردن جوانی قژدەشارێتەوە، دایدەپۆشێ، لە چوارچێوەی پارادۆکسێکدا لەگەڵ کوڕە قژدرێژدا یەکدێتەوە، نە کوڕە قژدرێژ ئەو کەرەستانە بەکاردەهێنێ، نە ژنی ژێرزەوی ئەو کاسکێتانە بەکاردەهێنی، کە دەخرانە بازارەوە، لەڕووی شوێنەوە کوڕە قژدرێژ لەسەرشەقام کاردەکات، بە ئاشکرا شەوی لە شوێنێك دا دەخەوێت،ژنی ساڵان شوێنی دیارە بەنهێنی لە ساڵان دەخەوێت، ژنی ژێرزەمین لە ژێرزەوی بە نهێنی کارەکەی خۆی دەکات، بازار ئەم سیانە کۆدەکاتەوە،لەدوای گرتنیان بەندیخانە ئاشکرایاندەکات کە داواکراوی ڕژێمن، گەرچی ژنی ساڵان بە ئاشکرا، بە سادەیی خۆشەویستی خۆی بە کوڕە قژدرێژ ئاشکراکرد، ئەوە ژنی ژێرزەمینە بەنهێنی، لەکاتیپێویستدا ئەوەی کرد، نەبادا کوڕە قژدرێژی لەکیس بچێت، ئاشکرایکرد، هاوسەرگیری لەتەکدا کرد،پیشەی بۆلیس و ئەمن وەك پیشەی ژنی ساڵان و ژنی ژێرزەوییە، ئەوەی دەیەوێت دەسەڵات لەنێو سیستەمدا،جوانبکات، ئەمەن ناسنامەی نادیارە، جوانی و دەسەڵات لەژێر کاسکێتدا دەشارێتەوە، کچی ساڵان بە دیقەتە، لە سەسەکردنی کوڕە قژدرێژ، ژنی ژێرزەمین ناسنامەی نەتەوایەتی جیاوازە، پێدەچێ عەرەب بێت،فێری زمانی کوردی بووە، لە ژێرزەوییەوە دەزانێ چۆنلەبنەوە کاری خۆیدەکات، مەبەست دەپێکی و گرێیدەدات بە ئابورییەوە، بە پارە ئەوی مەبەستییەتی بە پارە چاوشێڵیدەکات، ڕایدەکێشێت، ئەوەی لە دیڵێکدا دەیەوێت بەدەستی دەنێ، هاوسەرگیری لەتەکدا دەکات، لە کۆتاییدا کوڕە قژدرێژ لەو ساتەی لەبەردەم مەزەخانە دەوەستێت، خۆی لە ڕێگایەکی داخراودا دەبینێ، لە دنیایەکی تردا، دنیا لەو دووڕووییە بەتاڵنەبووە، بەرگەی ئەو دووفاقیە دیڵێکەی مێژوو ناگرێت، لە شکستبوونەکدا،

یاخی دەبێت، خۆی لە پووچگەرای هەرەسی سیستەمێك دا، دەبینێ چۆن چەمکی تێگەیشتن لە سەردەمێكەوە بۆ سەردەمێکی تردەگۆڕێت، چۆن ئەوەی لە سەردەمێکدا نامۆو یاساغبوو، لە ئێستادا نەك نۆرماڵە، بەڵکو جیی شانازییە، ناسنامەی مێژووی وڵاتێکە، مێژوو هیچ نییە جگە لە درامایەك کە پووچگەرایی تێدانمایشدەکرێ، ئەکتەرکانیش لە گۆڕینی چەمکەکاندا گەمەی تراژیدیایەك دەکەن، لە دواجاردا دەبێتە شوێنی گێڕانەوەو شانازیکردنی دەرهێنەرەکەی، هەرچەندە دەسەڵات لە دواجاردا بە دەرمانی کیمیایی وایانکرد قژی نەیەتەوە،کەچەڵ بێت، کەچی هێشتا بە کوڕە قژدرێژ بانگیدەکەن، گەرچی ڕووخساری گۆڕاوە، بەڵام وەك ئۆدیبییەك ناوەڕۆکی نەگۆڕاوە، نە باکی بە ژنە، نە بە گۆڕینی سەردەم، نە بە پەیامی مۆزەخانە، جارێکی تر یاخیدەبێت، پەلەماری ئەوکەرستانە دەدات، کە لەسەردەمانێکدا خۆی هاوردەیکردبوو، دیەوێت بیانشکێنی، پۆلیسەکان دەیگرن و دەیب□ن□ بەندیخانە،ژنی ژێرزەمینی هاوسەری بە تەنیا بانگیدەکاتکوڕەقژدرێژ، ئەویش وەك ئێستای کورد لە دنیا دادەبڕێت ماڵباتیان لە پێناو ماڵ و حاڵ، بەرژەوەندی تایبەت، کوڕەقژدرێژ وئێمەی خوێنەریان، کردە قوربانی بەندیخانەی جیهانی، بە ئەستەم گەر بتوانێ جارێکی تر لە شوێنێکی تر دڵداری لەتەك پووچگەرایی دا بکات.

ڕێبەندانی

کەرکوك 2023

ژێدەرەکان

1ـ کاروان عومەر کاکەسوور ـ مۆزەخانەی کوڕەقژدرێژڕۆمان ـ ناوەندی ڕۆشنبیری ئاشتی ـ شوێنی چاپ تاران ـ چاپی یەکەم ـ ساڵ 2021

2ـ بەختیار عەلی ـ جوانییەکانی ناڕێکی ـ ناوەندی ڕۆشنبیری وهونەریی ئەندێشە ـ شوێنی چاپ تاران ـ چاپی یەکەم ـ ساڵ 2015 ـ لاپەڕە 29

3 ـ بەختیار عەلی ـ ئاوڕکەی ئۆرفیۆس ـ ناوەندی ڕۆشنبیری وهونەریی ئەندێشە ـ شوێنی چاپ تاران ـچاپخانەی رەجایی ـ چاپی یەکەم ـ ساڵ 2014 ـ لاپەڕە 168

4 ـ هەمان سەرچاوەی ژمارە ـ 2 ـ لاپەڕە 122

5 ـ هەمان سەرچاوەی ژمارە ـ 3 ـ لاپەڕە 74

کورد کوشتن بە سورەت.. شیعر\ نەوزاد بەندی

بێجگە له کورد
هەموو گەلێ
بۆی هەیە سورەتی ئەنفال،
بە زەوقی خۆی
جێبەجێ کا ..
بۆی هەیە مافی مرۆڤ و
میساقی یو ئێن له پێ کا ..
تەپلە لەسەر بێ یان خوزە ..
بۆینباخ لە مل یان ملپێچ ..
عەمامە بەسەر یان مێزەر ..
ڕیش گەز و نیویی یان کۆسە ..
سیکیولاربێ،
یان کیسرا و لویس وقەیسەر ..
بەڵشەفیک و
شێخ و سوڵتان ..
نەتەوەیی بێ .. خێڵەکیی و
گڵ□ باڵیست و
کۆماریی و شاهەنشا و
میر و میانڕەو ،
یان تیرۆریست ..
یان عائیدون لە تیرۆر و
زانا و گەمژەی بێ ناونیشان ..

⋆ ⋆ ⋆

هەر کەسێ بی، ڕێپێدراوە
بۆ هەڵکێشانی شمشێر و
ئاوەڵا کردنی قورئان ..
گەیشتنە سورەتی ئەنفال و
کار بە ئایەت به ئایەتیی،

دژی ئەوەی به ئەستەمیش
لێی بێ بۆنی کوردایەتیی

★ ★ ★

عەگاڵ بەسەر بی ،
یان شەپقە ..
کافر بیت یان سۆشیالیستیی ،
مونافیق بی ،
حافیز قورئان بی .. یان چەتە و
تەکنۆکرات بی یان قەلەندەر ..
ئەهلی مزگەوت بی ،
یان نادیی ..
هاوڕەگەز خواز بی،
یان ڕەبەن ..
وەک دالی سەر بە قوتابخانەی
سوریالیی بی ..
یان وەک پیکاسۆ، تەکعیبیی ..
دادائیی بی،
یان کلاسیک ..
ئایدیالیست بی،
یان ڕۆمانتیک ..
سەر بە فیزیای کۆنی ئیسحاق نیوتن بی،
یان تۆبەکاری ڕێژەیی ئانیشتاین و
تێسلا و ئەوان ..
دڵخوازی ڕیاڵ مەدرید بی،
یان هی بارشا..
زانا بی یان نەخوێندەوار ..
بێ شەرەف بی ،
لەشفرۆش بی ..
ئاڵودەی مادەی هۆشبەر بی،
یان پیاوێکی ساغ و سالار ..
دەمت بۆنی سیواک بدا
یان بۆنی شامپانیا و ویکسی ..
هاڵاوی ڤۆدگات لێ هەستێ
یان شەرابی سووری پاریس ..
بۆنی حەشیشە و هێرۆیین
یان ڤایپ و نێرگەلە و سیگار

یاخود بۆنی سەگی تۆپیو ..
گرنگ نییە،
بۆت هەیە کار بە سورەتی ئەنفال بکەی
لە دژی کوردی خێر نەدیو ..
* * *
سوور بی وەک سەگی ئەمریکیی ..
سپی بی وەک گورگی ڕوسیی ..
ڕەش بی وەکو وشتراڵۆک ..
یان وەکو کێکی هەڵئاوساو ..
یان ڕەش و چرچ بی
وەک پێڵاو ..
گرنگ نییە ..
ئەتوانی هەر کات بتەوێ،
ئەنفالەکە بکەیتەوە و
چاڵەکانیش هەڵدەیتەوە و
بە کۆمەڵ هاووڵاتی کورد
بدەیتە دەستی زیندەچاڵ..
بێ گوێدانە
خوا و پێغەمبەر ..
یو ئێن و خۆپیشاندان و
هاش و هوشی پایتەختە تێر و پڕەکان ..
چونکە کورد دروستکراوە،
بۆ نیشانەی تاپڕەکان ..
* * *
گرنگ نییە لە بیابان مارمێلکە بخۆی،
یان لە مانهاتن کافیار و شەراب هەڵدەی ..
لە دەریادا بی یان لە شاخ ..
یان لە دارستان، ڕاو بکەی ..
گرنگ نییە ..
گرنگ ئەوەیە هەر کاتێ بێتاقەت بووی،
بۆت هەیە سورەتی ئەنفال،
جێ بە جێکەی، پیت بە پیتی ..
لە دژی کورد ..
چونکە نەوەی
سەڵاحەدینن ئەوانە،
ترسناکن لەسەر گێتی ..

★ ★ ★

گرنگ نییە هەر چۆنێ بی،
هەر چییەک بی ..
گرنگ ئەوەیه بۆت هەیە
بە دەسنوێژ و
بێ دەسنوێژیش ..
ئەنفالەکە هەڵدەیتەوە و
دەستکەی بە ئیش ..

لەشت پیس بێ ،
یان بە ئیحرام،
بۆت هەیە دەست بەیتە قورئان،
بچیتە سورەتی ئەنفال،
دێڕ – دێڕ
ئایەت بە ئایەتیی،
لەسەر کورد جێ بە جێ بکەی..
ئەوەیە لوتکەی ئیمان و
مۆدێرنە و مرۆڤایەتیی..

★ ★ ★

هەرچی کەناڵیی ئازاد و
ڕاگەیاندنی جیهانە،
کە بۆ زامدار بوونی سەگێ،
لە چەندین شار عەوداڵ ئەبن ..
لە ئاست کۆمەڵکوژیی کوردا،
کەڕ ئەبن ..
کوێر و لاڵ ئەبن
الجزيرة
CNN
FOX NEWS
BBC
RT
F24
…. هتد ..

گومان.. شیعری کەنعان مدحەت

خەمم کردە باخچەی هەزار و یەک شەوا
هەر گوڵە مەمک بوو
گوڵە سمت
گوڵە ناوگەڵ بوو، گوڵە ناوگەڵ
نەقشە لاپەڕەی مێژو و
کەلەپوور..
ئەو ڕواڵەتە
ئەو هەمو گەڵاڕێزانە
کەللە سەرە لە لەش جیاکراوە بەردەوامانە
ڕۆژیان بۆ ڕۆژەوە دەهێنی
نەبا ناوبڕ لە ناکاو
هێرش
بەسەر بەرەبەیانی شەهریارا بەرە و
شەهرەزاد
تەشریف بێنە

وا ئەم داستانە
لەژێر پەردە و ناونیشانی یەک لە یەک
قیزەوەن و زەقترا
لێرە و لەوێ
لە هەر سوچ و پارچەیەکی
دڵە بە چوار دابەشکراوەکەمدا
سەرهەڵدەنە

ئیتر چۆن ئەو پەلکەڕەنگینە هەڵواسراوەی
بە ناو دیاریی ئاسمان
ختەکەم با و
پێی خۆنی ببمەوە

کەنعان مدحەت

هەڵمانی شەونمێ.. دەق سیروان ناشاد

بوو بە هەڵم لەگەڵ گیزەی ئاوی سەر ئاگری دەروونم
چووە ئاسمان لەگەڵ نوزەی
قوڵپە قوڵپی رووحم ....
تووایەوە لەگەڵ دەنگی دوا هاواری
سوتانم ....
بوو بە هەڵم و دوا بزماری خۆی داکوتی
لە تابووتی خەونەکانم
بوو بە هەڵم .. چیتر نەگەڕایەوە سەر رەچەڵەکی خۆی
کە ئاوە ..
بوو بە هەڵم و نەگەڕایەوە سەر ئەو کانییەی
دوای رۆیشتنی تاساوە ......
بووبە هەڵم و نەهاتەوە ماڵی کانی
هەڵماو رۆیی و ئێمەی سپاردە بێکەسی و
دونیای ئێشی چاوەڕوانی
بگەڕێوە
چیت داوە لە حیکایەتی باخچە بێ بۆنەکانی
غوربەت
بگەڕێوە
دامەنیشە بە دیار چیرۆکی نەبڕاوەی زەریا
کە خۆت لەتوخمی کانیلەی
وەڕس نەبووی بە دیار
ئاژەڵە دەستەمۆکانی دارستان ؟
کە خۆت لە جنسی کاریلەی
دە بگەڕێوە ...
بوخچەیەکم لە شەونمە مەیوەکانی
سەر رێحانان کۆ کردووەتەوە ... تا لێوی ئایندەی
پێ تەڕبکەی ...... بگەڕێوە
ئەوێ جگە لە بۆنی زستانی تووش و
شەوی درێژ تەنیایی چیتر نییە

بەرامەی پیرە خەڵەفاوەکانی ئەوێ
نەداد دەدات .. نە ئارامی و سەبوورییە…
ئاخر تۆ تژیت لەئیشق و ئاوەدانی
پڕیت لە ژیان ، لە سەوزایی و زنە و کانی
خۆ تۆ لێوان لێویت لەهەنجیرە وشکەی
شەوانی نیشتمان
چیت داوە لە گەڕەکی سڕ و بێ ناونیشان ؟
بگەڕێوە
بەم هەموو سوێ و ژانەمەوە
بەڕیشی سپی و قامەتی وەك گۆچانمەوە
دەبمە حەوشەی ئاسودەییت
دەبمە هیوای بێ ئومێدیت
دەبمە کانی وەك ئاوێنە خۆت ببینیت
دەبمە رێگا …. دەبمە راز و بوخچە و
حەشارگە و نهێنیت
ئاخر گوڵم گوێسەبانەی ماڵی چۆڵم بە ستوویەتی
درەختی حەوشەی دەروونم لە سەرمانا تاڵ تاڵی ریشی رچیوە
بگەڕێوە ئەو مەندە مەودای دووریيە
هەرچی ژین وهەرچی بوونمە کوشتوویەتی
وەرە ….. باوان
وەرە یارۆ …. وەرەوە حەیران
رووکارم شێوەی دووکەڵی بخوری گرتووەو
ماتیم لە خامۆشی گۆڕستان دەچێ
چەقاوەسوویەکی کپم ….
بگەڕێوەو رێگام بدە .. دوا گۆرانی بڵێمەوە
بەسەر گەڵای تەمەنی بابردووم
بەسەر جەستەی کفت و ماندووم
گۆرانیەك هەرچی ئاهی نێوانمانە
هەرچی ئێشی زامی قووڵە بێنێتە گۆ
گۆرانیەك بەسەر شەوانی درێژی لێو بووی سوتان
بەسەر دوورایی نێوانمان
ئاخر یارۆ
ئاخر حەیران … ئاخر باوان
من دەترسم
لە گشت تەرمیناڵەکانی دنیا
لەوێستگەی شەمەنەفەر ولە ئوتوبانە پانەکان
لەوێستگەی فڕۆکە و لە گشت هێمای رۆیشتنێ

لە گڵۆپی سەوزی ترافیکەکان
دەترسم
دادەچڵەکێم
دادەخورپێم
دادەگیرسێم
کە رێبوارێك بە جانتاکەیەوە دەبینم
تك تك دەتکێم
دوکانی جانتا فرۆشەکانیشم خۆش ناوێ
بەرامەی جیایان لێدێ
ئاخر یارۆ ئاخر باوان ئاخر حەیران
ئەوانە یانی رۆیشتن یانی سەفەر یانی جیایی
یانی رۆژانی تەنیایی
یانی ئیتر ناتبینمەوە
بگەڕێوە ......
ئاگردانێ لە ناخمدا داگیرساوە
بە تنۆکە شەونمێکی چاوەکانت
سارد دەبتەوە
کۆشێ حەسرەتی وشکەڵاتووی ساڵانێکی شەقارم پێیە
بە بارانی فرمێسکەکانت تەڕ دەبنەوە
دەببارێ بەسەر رۆحما ... دە بڕژێ
بەسەر شەکەتیی دڵ و گیانما
کە تۆ پڕیت لەسەخاوەتی جوانی
لە سەخاوەتی ئیشق
لە سەخاوەتی ماچ ... دەببارێ
وەرەوە
چیت داوە لە ئیشقی غەوارەیەك
پۆلوی ئەوین نەیسوتاندووە
کە بەفری کێوی تەزین نەیبەستووە
کە ئێشی لەتە شیعرێك نە یڕچیوە
ئیتر چۆن کوانگێکی پڕ ژیلە مۆت
لە شەوی زستانی ئەوێ بۆ رێکدەخا
چۆن دەتوانی کۆشێ نۆتەی سۆزی
ئەوینت بداتێ
چۆن دەتکاتە بوکی جوانی
چۆن دەتکاتە گەردانەی کامەرانی
چۆن دەتکاتە ئەستێرەیەك بۆ شەوانی تریفەمەند
چۆن دەبیتە داستانێکی جاویدانی

ئاخر یارۆ ئاخر باوان
کچێ حەیران
هەر تۆ دەتگوت بەیانی باشێ لە تۆوە نەبیستم
من نیم
رۆژێ لە نێو نامەکاندا نەتبینم …. من نیم
نەفرەتت لە دیکارت دەکرد کە دەیگوت
(بیردەکەمەوە کەواتە هەم)
تۆ دەتگوت من هەم کە تۆ هەی
کە تۆ نەبی بە دڵنیایی منیش نیم
هەمیشە ئەو لاوکەت دەگوتەوە
تۆ بوون و ژیان و حاڵمی
تۆ سات و رۆژ و ساڵمی
تۆ خۆشی و ژینی تاڵمی
کەچی حەیران
نیوە شەوێ سەربازێکی غەوارەی پیر
لە دەرگای دایت و باوەشی ئەوینت کردەوە
گوتت ئێستا ئەتۆ گەورەو خاون ماڵی
ئاخر یارۆ ئاخر باوان
کچی حەیران
خۆت دەتزانی … من خاکی تۆم
رەگەکانت لە زەوی رۆحی مندا نەبێ ناڕوێ
من دەنگی تۆم ئازارەکانت لە هەناسەی مندا نەبێ نادوێ
من ئەستێرەی شەوانی تۆم
من ئاڵوودەو ئارمبەخش و حەرفی سادەی لێوانی تۆم
ئیتر حەیران ….
باوەشی هیچ غەوارەیەك
وەك دڵی من پڕ سوکنایی و ئەوین نییە
ئامێزی هیچ رێبوارێك وەك سینەی من
لە ئارامی تژی نییە
چوون من نۆتەی ئاوازی تۆم ..
من تۆم …
بگەڕێوە
دنیا تەمە و چاوەکانم هەنگاوەکانم نابینن
هەر دەڕۆم و بەرو مەجهول
ئایندەیەك … هیچ دوارۆژێك بوونی نییە
شەوەو نوزەیەکم تیا نەماوە
سەیوانێ بۆ سەبوری شك نابەم

زامێکی چەندین ساڵەم و
خۆم بە کۆڵی خۆمدا داوە
ساکێکم لە پشت کردووە لە ئەزەلەوە بۆ کۆتایی
ساکێك تێشووی ڕێگای دووری هەتاییمەو
پڕاو پڕە لە تەنیایی
هەڵماو ڕۆیی ….. شەونمێ
نەهاتەوە ماڵی خۆی
کە ئاوە
هەڵماو ڕۆیی شەونمێ …..
نەگەڕایەوە سەر ئەسڵی خۆی
کە کانییە
ساکێکم لە کۆڵ کردوە لە ئەزەلەوە بۆ کۆتایی
ساکێك تێشووی ڕێگای هەتاییمەو
پڕاو پڕە لەتەنیایی
بوو بە هەڵم و
ئێمەی سپارد بێکەسی و دونیای ئێشی چاوەڕوانی
هەڵماو ڕۆیی …. شەونمێ
هەڵماو ڕۆیی …..
هەڵماو ڕۆیی
شەونمێ

سیروان ناشاد

هۆکارە دەرەکیی و ناوخۆییەکانی پاشەکشەکانی ژاقا.. شێرکۆ کرمانج

سەرەتا دەبێت ئەوە بڵێین کە بۆ دەستنیشان کردنی تەواوی هۆکارەکان کات و وردبوونەوەی زیاتری دەوێت، بۆیە ئەوەی لێرە گفتوگۆ دەکرێت و دەخرێتە ڕوو سەرەداوی سەرەتایین کە زادەی چاودێریکردنی ساڵانێکە لە دۆخی ژاقا لەگەڵ ئەو پێشهات و گۆڕانکارییانەی ئەم

چەند ڕێژە.
من ناوم لەمە ناوە "پاشەکشە" نەک "شکست" یان "ئاشبەتاڵ"، چونکە پێم وایە کورد لە پێشڕەفتییەکانی لە دە ساڵەی ڕابردوودا لە ڕۆژاڤا لەم چەند ڕۆژە پاشەکشەی کردووە نەک ئەوەی کە بزووتنەوەکە یان ئەزموونەکە شکستی هێنابێت یان ئاشبەتاڵی کرد بێت. پاشەکشە زادەی فشاری زۆرە، واتە هۆکاری دەرەکی ڕۆڵی سەرەکی دەبینێت. بەڵام شکست و ئاشبەتاڵ زیاتر هۆکاری ناوخۆیی کاریگەرن.
هیچ پرسێک، ڕووداوێک، دۆخێک، شکستێک، پاشەکشەیەک، سەرکەوتنێک، هتد، یەک هۆکار یان دووی نین بەڵکوو چەندین هۆکاری لە پشتە. ئەو کەس و لایەنانەی کە یەک هۆکار دەبینن، ئەوە شرۆڤە ناکەن، بەڵکوو دەیانەوێت خاڵێکی سیاسی زەق بکەنەوە یان تۆمار بکەن. بۆ نموونە، ئەگەر ئەم پاشەکشەیە لە پڕۆژەی دیموکراتی و پێکەوژیانی گەلان وەک کۆمەڵگەیەکی ئایدیۆلۆجی ئەبجەلان و پەک (هەر دوو ناو بۆ ئانقەست شێوێنراوە لەبەر سانسۆر) کورت بکەینەوە ئەوە لە ڕاستیدا هەم کورت دەنێت، هەم بۆ خۆی کە ڕەخنەیەکی ئایدیۆلۆجییە کەچی خۆی هەڵقوڵاوی ئایدیۆلۆجییە.
لە دۆخێکی وەک ئەمڕۆدا کە ئەو پاشەکشەیە بە چاوی خۆمان دەبینین، ئەوا سۆز یان توڕەیی یان نائومێدی زاڵ دەبێت بەسەر تێگەیشتن و دەربڕینەکانمان. لێرە هەوڵم داوە ئەمانە ئاراستەم نەکەن.

هۆکارە دەرەکیی و سەپێنراوەکان

یەکەم، پیلانی نێودەوڵەتیی، پیلانێکی نێودەوڵەتی گەورە ماوەیەکە بۆ بنکۆڵکردنی ئەزموونی خۆسەری لە ڕۆژاڤا (باکوور و ڕۆژهەڵاتی سووریا) ئیش دەکات. تورکیا و قەتەر و سووریای ئەحمەد شەرع یاریکەری سەرەکین لەو پیلانە، کە بە پشتیوانی سعودیە، لە بێدەنگی ئەمریکا و ئیسرائیل، لەم ڕۆژانە جێبەجێ کرا. تورکیا دژی دووبارەبوونەوەی ئەزموونی باشووری کوردستانە، بەتایبەتی ئەزموونێک کە نەیارە سەرسەختەکەی، پەک، بکەری سەرەکی بێت. قەتەر هەموو توانی خۆی خستەگەڕ کە دوا ئەزموونی ئیسلامیی لە وڵاتانی عەرەبی، سووریا، شکست نەهێنێت، ئەوە بەجگە لەوەی کە قەتەری ئێستا نوێنەرایەتی ناسیونالیزمی عەرەبی ڕەنگڕێژکراو بە ئیسلامی سیاسی دەکات و دژی هەر جۆرە دابەشبوونێکی وڵاتانی عەرەبییە، تەنانەت بە فیدراڵبوون و لامەرکەزیشەوە. سعودیە نایەوێت ئێران، یان هەر لایەنێک کە لە ئێران نزیک بوو بێت، ئێستا یان کاتی خۆی، لە سووریا پێگەی هەبێت، یان پێگە دروست بکات و ببێتە مایەی سەرئێشە بۆیان یان زیندووکردنەوەی حیزبوڵا. بۆیە بە خەستی لە پشت دەسەڵاتی سوننەگەرای شەرع ڕاوەستاوە، ئەگەرچی نیگەرانە لە نەفەسە

ئیسلامییەکەی. لە خوارەوە قسە لەسەر بەدەنگی ئەمریکا و ئیسرائیل دەکەم.

دووەم، هەڵە تێگەیشتنێک لە ڕۆڵی بکەری دەوڵەتی و نادەوڵەتی. لە مێژە لە نێو کورد دا هەڵە تێگەیشتنێک هەیە گوایە ئەمریکا شەریکە یان هاوپەیمانە. لە پەیوەند بەم پرسە گرنگە ئەوە بزانین کە لە دە ساڵەی ڕابردوودا، ئەمریکا پشتیوانی لە کورد کردووە لە شەڕی دژ بە داعش نەک بۆ دروستکردنی کیان یان دەوڵەتی سەربەخۆیی. دەبێت ئەوەش بزانین کە ئەمریکا لە دژی بکەرێکی نادەوڵەتی، واتە داعش، نەک بکەرێکی دەوڵەتی، واتە سووریا، پشتیوانی لە کورد دەکرد. کاتێک بکەرە نادەوڵەتییەکە گۆڕا بە بکەرێکی دەوڵەتی هاوکێشەکان و تێگەیشتنەکان گۆڕان. ئەمە بە باشوور و ئەزموونی ڕیفراندۆم و ١٦ ی ئۆکتۆبەریش هەر ڕاستە. ئەم هەڵە تێگەیشتنە لە باشوور و لە ڕۆژاڤا کوردی تووشی جۆرێک لە غرور کرد کە حیسابی بۆ زۆر هۆکاری دیکە نەدەکرد، وەک ڕۆڵی تورکیا و سعودیە لە هاوکێشەکان. لانی کەم کورد پشتیوانی ئەمریکای بە ئەزەلی وەرگرت بوو.

سێیەم، دۆناڵد ترەمپ و تۆم باراک، ڕۆڵی تاکەکەس. لەگەڵ بە کاندیدبوونەوەی ترەمپ، خەمخۆرانی ڕۆژاڤا، یەکێک لەوانە من، هەمیشە ترسی ئەوەمان هەبوو کە ترەمپ بێتەوە سەر حوکم و ڕۆژاڤا بکاتە قوربانی سەفقەیەک لە سەفقەکانی وەک جاری یەکەم لە ٢٠١٨-٢٠١٩دا لە سەرێ کانی و گرێ سپی کردی، یان هەر لەبەر بێئەخلاقبوونی پشت لە ڕۆژاڤا بکات. کاتێکیش کە ترەمپ بزنیسمانێکی وەک تۆم بارکی کردە نێردەی خۆی هێندەی دیکە ترسەکان گەورەتر بوون چونکە باراک بەجگە لەوەی کە دژەکورد بوو، پڕۆتورکیش بوو. هاوکات، هەموو تێگەیشتنەکانی هەڵقوڵاوی دیدی دەوڵەتێکی مەرکەزی بوو، کە دژایەتی لەگەڵ خەون و ئامانجەکانی کورد دەکرد و لەگەڵ شەرع و سوورییەکان یەکدی دەگرتەوە. لە پەیوەند بە پێشهاتەکانی ئەم چەند ڕۆژە، بە ڕەهایی نا، بەڵام من بە جددی پێم وایە ئەگەر ترەمپ نەبا هەر کەسێکی دیکە لە ئەمریکا (کۆمارییەکان یان دیموکراتەکان) حاکم بایە هێندە بێئەخلاق نەدەبوو بەرانبەر بە کورد و ئەگەری هەبوو ئەگەر دەستبەرداری کوردیش بان بەڵام بەم ئاست و ڕادەیە نەدەبوو.

چوارەم، شەرع و سوننە و پچڕاندنی هیلالی شیعی. لە دوای ڕووخانی ڕژێمی سەدامی بەعس و هاتنی شیعەکان بۆ سەر حوکمی عێراق، کۆریدۆرێک دروست بوو لە تاران بۆ بەغدا، لەوێشەوە بۆ دیمەشق و باشووری لوبنان، کە بە هیلالی شیعی ناسرا. ئەم پێکەوە گرێدان و وابەستەبوونەی ئەم ناوچە و پایتەختانە هەڕەشەی گەورە بوون لەسەر ئیسرائیل، ئەگەر نەڵێم تاکە هەڕەشە بوو کە ئیسرائیلی نیگەران کردبوو. ساڵێک لەمەوبەر، کە شەرع و ئیسلامییەکان لە دیمەشق هاتنە

سەر حوکم، یەکێک لە گرنگترین دەرکەوتەکانی ئەم گۆڕانکارییە پچڕاندنی هیلالی شیعە بوو. شەرع و هاوپەیمانەکانی کارێکیان کرد لە پچڕانی حیزبوڵا و ئێران، بەجگە لە لەگۆڕنانی ڕژێمەکەی ئەسەد، کە دەکرێت بڵێین بە کورد نەدەکرا. ئەمەش دیدی ئەمریکا و ئیسرائیلی بەرانبەر بە شەرع و سووریا گۆڕی بەتایبەتی دوای ڕێککەوتنی پاریس لە نێوان ئیسرائیل و سووریا و ملکەچبوونی شەرع بە ئیسرائیل. بە سووریا و شەرع، باکوور و ڕۆژهەڵاتی سووریا، گەنم و جۆی ڕۆژاڤا و نەوتی دێرەزوور و فورات و بەنداوی تشرین ئێجگار زۆر گرینگتربوون لە بەرزاییەکانی جۆلان. من و چەندین ئەکادیمی و نووسەری دیکە پێش ڕووخانی ڕژێمەکەی ئەسەد داوامان لە هەسەدە کرد، بە ئاشکرا بە نووسین، بە دزی لەڕێگەی پەیوەندییەکانمەوە، کە هەسەدە ڕۆڵی پچڕانەکە ببینێت، ئەویش بە کۆنترۆڵکردنی ئەلبوکەمال و درێژکردنەوەی قەڵەمڕەوییەکانی بۆ ناوچەکانی ژێر دەسەڵاتی دروزەکان لە نزیک سنووری ئیسرائیل، بەڵام داواکانمان سەدای نەبوو، هۆکار چی بوو، ئەڵاهو یەعلەم.

پێنجەم، فاکتەری جوگرافیی. لە پاڵ هۆکارە دەرەکییەکان فاکتەری جوگرافیا دژی کورد بوو، کە نازانم بۆ هۆکاری ناوخۆیی دابنێم یان دەرەکی، بەڵام لەبەرئەوەی زیاتر هۆکارێکی سەپێنراوە ئەوە بە ناوخۆییم دانەنا. جوگرافیا لە دوو لاوە غەدری لە ڕۆژاڤا و ئەزموونەکەی کردووە. یەکەمیان لەبەرئەوەی ڕۆژاڤا هەرێمێکی/کیانێکی داخراوە، واتە سنووری دەریایی نییە، لەوەش ترسناکتر بە دوژمنی سەرسەخت دەورەدراوە. ئەمە بۆ هەموو کوردستانیش هەر ڕاستە و لە دەرەوەی ئیرادەی کوردە. هاوکات، جوگرافیای ڕۆژاڤا پێکهاتووە لە پێنج پارچەی بەیەکەوە نەبەستراو: عەفرین (کە تورکیا وێرانی کرد)، کۆبانێ (کە داعش و تورکیا خاپووریان کرد)، قامیشلۆ، گەڕەکەکانی حەلەب، لەگەڵ گەڕەکەکانی دیمەشق. ئەم دابەشبوونە و هەوڵەکانی تورکیا بۆ قووڵترکردن و بەرینترکردنی دابەشبوونەکە، بە تایبەتی بە داگیرکردنی عەفرین و سەرێ کانی و گرێ سپی، تا دەگاتە عزاز و تەلڕەفعەت و مەنبەج، تواناکانی کوردی لە بوونی قوڵایی ستراتیجی و بەرگریی و هاوکاریی یەکدی ئێجگار کەم کردووە. هەرێم و پارتی درەنگ لە گرنگی ستراتیجی ڕۆژاڤا گەیشتن نەک هەر بۆ کورد تەنانەت بۆ پارتیش، بەڵام تازە کار لە کار ترازاوە. ئەوەش کێشەیەکی دیکەی کوردە کە تا سەری لە بەردی ئەلحەد نەدا بە خەبەر نایەت.

هۆکارە ناوخۆییەکان

یەکەم، وەهم لە بەرانبەر واقیعییبوون. ئۆبجەلان، بیرمەند و

دامەزرێنەری پەک، لە دوای گرتن و زیندانیکردنی لەلایەن دەوڵەتی تورکیا، کۆمەڵێک تێز و تێگەیشتن و شرۆڤەی کردووە، کە هەر شوێنی بەرهەمهێنانی تێزەکانی جێگەی پرسیاری جددین، بەڵام با واز لەوە بێنین. لە ڕاستییدا تێگەیشتنەکانی ئۆبجەلان زیاتر لە وەهم و خەیاڵ دەچن لەوەی پڕۆژەی نەتەوەیەکی داگیرکراو و بێمافکراو بن. کۆمەڵگەی دیموکراتیک و پێکەوەژیانی گەلان لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست کە فاشیزم و شۆڤێنیزم و داگیرکاریی و ڕق و قینە لە کورد ئاراستەی دەکات کوا جێگەی بیرۆکەی وای دەبێتەوە، بەتایبەتی بۆ هێزێک لە دەرەوەی دەسەڵات. ئەگەر لە دەسەڵات بیت و دەوڵەت خەت بەڕێوەی ببەی ئەوە دەکرێت قسەیەکی لە بکرێت. دەرکەوتە هەر خراپەکەی ئەم تێگەیشتنە لە دۆخی ڕۆژاڤا لەوەدا بوو کە هەسەدە پێی وابوو دەتوانێت هێزێک دروست بکات لەسەر ئەو بنەمایە، کەچی دەرچوو عەرەبەکان، نەک عەرەبچە و ئیسلامییەکانیان، بەڵکوو ئەوانەش کە سەری ڕەزامەندیان بۆ دید و دەسەڵاتی هەسەدە دەلەقاند، لە دەرچەیەک دەگەڕان کە دژی کورد، نەک هەر هەسەدە، هەڵگەڕێنەوە. ئەمە ڕامان دەکێشێت بۆ پەیوەندی نێوان کورد و ئەوانی دیکە (تەماشای خوارەوە بکە).

دووەم، پراگماتیزم لە بەرانبەر ئایدیۆلۆگبوون، سیاسەتوان بەتایبەتی لە قۆناغی ئیدارەدانی کیان و ئەزموون و دەوڵەت دەبێت پراگماتیست بێت پێش ئایدیۆلۆگبوون. ئایدیۆلۆجیا کورت دێنێت لە شرۆڤە و تێگەیشتن لە دۆخەکان و هاوکێشەکان. ئایدیۆلۆگ بەرژەوەندی بیرمەند و حیزب دەبینێت و ئاراستەی دەکات، کەچی پراگماتیست و دەوڵەتدار بەرژەوەندی باڵای نەتەوە دەبینێت و ستراتیجی دوورمەودا دادەڕێژێت و تاکتیکی ڕۆژانە دەخاتەگەڕ بۆ گەیشتن پێیان. واپێدەچیت ئەحمەد شەرعی ئیسلامیی و جیهادی، بەڕاوێژی تورکیا لە سەرکردە کوردەکان پراگماتیزتر بووە. شەرع ئامادە بوو لە دژی کورد و بە کۆنتڕۆڵکردنی ڕۆژاڤا دەست لەگەڵ شەیتانیش تێکەڵ بکات، کورد نەک هەر ئایدیۆلۆجیا ڕێگری لە کرد بەڵکوو شەرمی سیاسی وای کرد کە نەتوانێت ڕاشکاوانە وەک دروزەکان داوای یارمەتی لە ئیسرائیل بکات. کورد نەک هەر داوای یارمەتی نەکرد، بەڵکوو شرۆڤەکان و قسەکانی ئۆبجەلان ئەوەی لە دەخوێندرایەوە کە ئەوان دەیانەوێت ڕێگری بکەن لەو پڕۆژە و نەخشەی کە ئیسرائیل بۆ ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستی داڕشتووە. ئەمە قسەی گیرفانی من نییە، بەڵکوو هەموو چاودێرێکی سیاسی هەستی بە نەفەسێکی لەم شێوەیەی نەک هەر لە قسەکانی ئۆبجەلان دەکرد بەڵکوو لە بەرپرسەکانی دیکەی "پەک"یش دەبیستران. بەجگە لەمە، ئایدیۆلۆجیا ڕۆژاڤای کردە ناوچەیەکی داخراو بەڕووی وەبەرهێنان و کۆمپانیا نێودەوڵەتییەکان. ڕاستە ڕۆژاڤا لە

دروستکردنی ئینسانێکی خۆڕاگر و پشت بەخۆ بەستوو تاڕادەیەک سەرکەوتوو بوو، بەڵام ئەوە کافی نییە بۆ وەدەستهێنانی پشتیوانیی دەرەکی. کیان و دەوڵەت لەسەر بنەمای سۆشیالیزم و کاری هەرەوەزی دانامەزرێت بەڵکوو کرانەوە بەڕووی وەبەرهێنان، دیارە لێرە مەبەستم گەندەڵی و گەندەڵکاریی نییە، بەڵام داخرانی ئابووری، ڕۆژاڤای لاواز کردبوو.

سێیەم، پەیوەندی نێوان کورد و ئەوانی دیکە پەیوەندی داگیرکەر و داگیرکراوە. لە پێش شەڕی دووەمی جیهانی، هەموو ڕاپەڕین و حیزب و لایەنە کوردییەکان لە شێخ عوبەیدوڵای نەهری تا دەگاتە قازی محەمەد، پەیوەندی کورد و ئەوانی دیکەیان وەک پەیوەندی نێوان داگیرکەر و داگیرکراو دەبینی و مامەڵەیان لەگەڵدا دەکرد، بۆیە سەربەخۆیی کوردستان دوا ئامانجیان بوو. لەدوای ڕووخانی کۆماری کوردستان، ئۆبجەلان و پەک، یەکەمین گەورەهێز بوون کە هەوڵیان دا، لانی کەم لە ڕووی تیوری و تێگەیشتن و گوتارەوە دروشمی خودموختاری بۆ کوردستان و دیموکراسی بۆ تورکیا و ئێران و عێراق و سووریا تێکبشکێنن و سەربەخۆیی و دەوڵەتی کوردستانیی بکەن بە ئامانج، واتە دەرخستنی کوردستان وەک وڵات و نەتەوەیەکی داگیرکراو. بەڵام لە چەند دەیەی ڕابردوودا ئۆبجەلان و پەک و هێزە نزیکەکان لەم خەتە، بە هەموو شێوازێک دژی دەرخستنی پەیوەندی کورد و ئەوانی دیکە بوون وەک پەیوەندی داگیرکەر و داگیرکراو. لە پاش ئەو ڕاستییە، وەک لە چەندین دەرفەتی دیکەدا باسم کردووە، هاوکێشەی کورد لەگەڵ داگیرکەرانی هاوکێشەی هێزە بووە و هاوکێشەی هێز دەبێت تا ڕزگاربوونی. لەم هاوکێشە و پەیوەندییە تێنەگەین ناتوانین هەنگاوی دروست بهاوێین. لە دۆخی ڕۆژاڤا، کوردان لەوە لەوە تێنەدەگەیشتن کە داگیرکەر هیچ کاتێک قەبوڵ ناکات داگیرکراو حاکم بێت بەسەرییەوە. بۆیە، سەرەڕای ئەوەی کە شەڕڤانان لە ڕۆژاڤا، لە ڕەقە، لە مەنبەج، لە دێرەزوور، لە هەموو باکووری سووریا، هەزاران شەهیدیان دا بۆ ڕزگارکردنی عەرەبەکانی ئەم دەڤەرە و پاراستنیان بەڵام کە هاوکێشەکان گۆڕان، ئامادە نەبوون و ئامادە نین نەک هەر لەژێر سایەی دروشمی برایەتی گەلان یەکسانانە لەگەڵ کورد بژین، بەڵکوو یەکسەر هەوڵی ژێردەستەکردنەوەی کورد دەدەن. پرسەکە ئەوەیە کە داگیرکەر نەک هەر دەسەڵاتی داگیرکراو قەبوڵ ناکات، بەڵکوو نایەوێت یەکسانیش بێت بە داگیرکراو. کورد دەبێت لەم هاوکێشەیە بگات. لە پاش ئەمە، ئەگەر کورد لە ڕۆژاڤا باوەڕی بە دامەزراندنی دەوڵەت هەبا، ئەوە لەوانەیە لە چەند دەرفەتێک کە بۆی ڕەخسا، بۆ نموونە لە ئانوساتی شکستخواردنی دەوڵەتی سووریا لەژێر سایەی بەشار ئەسەد، یان لە کاتی ڕووخانی ئەسەد و پێش جێگیربوونی

دەسەڵاتی شەرع، بەیانی دامەزراندنی دەوڵەتی کردبا، یان هیچ نەبێت خۆی وەک هەرێمەکی فیدراڵی یان کۆنفیدراڵی ناساندابا.
بە کورتی، ئەوەی لە ڕۆژاڤا ڕوو دەدات نە بە شکست نە بە ئاشبەتاڵ نابینم، بەڵکوو پێم وایە کە پیلانەکان و جەبەجێکاری پیلانەکان زۆر لە کورد بە تواناتر و بەهێزتر بوون بۆیە پاشەکشەیان بە ئەزموونی ڕۆژاڤا کرد. هاوکات، پێم وایە کورد باش لە هاوکێشە ئیقلیمییەکان نەگەیشتبوو و خۆی خستبووە یارییەکەوە کە دەبوایە یان نەیکات، مەبەستم فراوانکردنی قەڵەمڕەوییەکانییە بۆ ناوچە عەرەبنشینەکان، یان دەبوو سەرکەشی زیاتر بکات، ئەویش بەوەی ببوایە بە هێزی پچڕێنەری هیلالی شیعی و بەیەکەوە بەستنی کورد و دروزەکان و خۆبەهاوسێکردنی ئیسرائیل. هاوکات، کورد دەبێت بەخۆداچوونەوەیەکی جددی بە تەنز و تێگەیشتن و ئایدیۆلۆجیاکانی بکاتەوە و بزانیت کە چەپبوون و ئانارشیستبوون دادی نادات بەڵکوو دەبێت کوردبوون و کوردستانییبوون بکات بە چەقی بیرکردنەوە و تێگەیشتنەکان.
هەر چۆنێک بێت، لەم لەحزەیە گرنگە هەموومان پشتیوانی ڕۆژاڤا بین، داوا لە سەرکردەکانی ئەوێ بکەن کە ئەگەر دێرەزوور و ڕەققەش بە تەواوی ڕادەستی دیمەشق بکەن ئەوە تەواوی حەسەکە بپارێزن، ئەگەر پێویست بکات شەڕ بکەن، چونکە خاکت نەبێت بوونت نییە.

ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست بەرەو کوێ هەنگاوی پێدەنرێت؟.. حەسەن ڕازانی

هەندێک فاکت و ڕاستیی…

با خەمان لە واقیعەکەو لە ڕاستیی مێژوویی لانەدین…مێژووی دوێنێی ناوچەکە نیشانی دەدا کە گۆڕانکارییە سیاسیی و سەربازییەکان چۆن ڕوویان داوە لە ناوچەکەو چۆنیش درێژەیان پێدراوە! هەر لەسەر ئەو مەبنایەش گۆڕانکاری سبەینێ ڕوودەدەن!
گلۆیی و ڕەخنە سوودێکی نابێت ئەگەر بەدیلی ڕاسترو درووستر نەخەینە پێش. چونکە

کورد دەمێکە گوتوویەتی:"بێڵە قوڕ بەدەست خەڵکەوە سووکە!
لەبەر مەبنای ئەو فاکت و ڕاستیانە، کە بە بڕوای من مێژوو نیشانی داوە، کە بوونەتە فاکت و ڕاستیی، کە لەو نووسینەمدا هەوڵدەدەم هەندێکیان نیشانبدەم، ئێمە دەتوانین بزانین کە سیاسەتی ئەو ناوچەیە چۆن داڕێژراوەو چۆنیش درێژەی پێدراوەو بەرەو کوێش هەنگاوی پێدەنرێت!..
دەبێ هەموومان ئەو ڕاستییە، هەرچەندە زۆر تاڵیشە، بزانین کە تەنها بەرژەوەندی دەوام دەکا. سیاسەتی ئەو ناوچەیەش لە سەر مەبنای بەرژەوەندی داڕێژراوەو هەر لەسەرئەو مەبنایەش درێژەی پێدەردرێت!
خەڵک بە خۆی و بە ئامڕازە مێژووییەکانی خۆیەوە لە وێنەی ڕەگەز، ئایین ، مەزەب، کەلتوورو زمان و چەندین شتی تریش تەنها ئامڕازەو بە کاردەهێنرێت بۆ داڕشتنی سیاسەت و سیاسەتیش لە سەر مەبنای بەرژەوەندییە!
دەوڵەتانی ئەو ناوچەیە زۆرینەیان دەرەوەی خۆیان درووستی کردوون و دیسان زۆرینەشیان تەنها بۆخۆیان خۆیان وەک دەوڵەتی ن□ت□و□یی عاڕەبی ناوزەد کردووەو هەر هەمووشیان وەک وەڵات و نەتەوەو ڕەگەزێکی موسڵمان بۆخۆیان خستۆتە سەر نەخشەی سیاسیی. لەو نێوشەدا تەنها مەبەست بەژەوەندی بووە کە ئامڕازەکەشی هێزو زەبروزەنگ و توندوتیژیی بووە کە ڕۆڵی بینیوە. جا با لە هەر وەڵا تێکیشدا چەندین نەتەوەو ئایین و مەزەبیش بوونیان هەبێ کە موسڵمان نەبن یان عاڕەب نەبن!
جوولەکە لە ناوجەرگەی ئەو ناوچەیەدا مێژووییەو هەبووەو دەشمێنێت. لاوازیان کردووە، لە هەندێک شوێن بەرەو لە ناوچوونی کۆتایی براوە، بەڵام لە هەندێک ناوچەی ترماوەو لە گەشەدایە.
کێشەیەکی مێژوویی ئایینیش بوونی هەبووە لە نێوانی ئیسلام و جولەکەدا. ئەودوانە قەت بە یەکەوە بە شێوەیەکی تەواو ئاشتیانە هەڵیان نەکردووەو نەگونجاون. کێشەکە کە ئایینیە دەگەڕێتەوە بۆ سەردەمی سەرهەڵدانی ئیسلام لە نیوە دوورگەی عاڕەبدا. ئەو کات ئەو نیوە دورگەیە بە ڕێژەیەکی زۆر جولەکەی تێدابووە بەڵام ئێستا بە چراو شەدایانیش ئەگەر لە سعودیە لە جولەکەیەک بگەڕێیت لەوانەیە نەیدۆزیتەوە لە کاتێکدا پێش ئیسلام زۆرینەی یەسریب، مەدینەی ئێستا ، جولەکەنشین بووە.
پێکهاتەی سیاسیی و سەربازیی ئەو ناوچەیە درووستکراوە لە لایەن یەکێک یان هەندێک لە دەوڵەتانی ناتۆ بەسەرکردایەتی ئەمەریکا. خۆیان خۆیان درووست نەکردووەو ئێستاشی لەگەڵدا بێت کۆڵەکەی مانەوەیان هەر ناتۆیە. کەچی ئێستا خۆیان کردۆتە کەڵەگا بەسەر

هەندێک نەتەوەو ڕەگەزی مێژوویی ڕەسەنی ناوچەکە بە نموونە بە سەرنەتەوەی کوردەوە.
نەتەوەی عەرەب کە خۆی بە خاوەنی یەکەمی ئایینی ئیسلام دەزانێت، ئیسلامی وەک ئامڕازی مانەوەو بە سوڵتان بوونی خۆی بەکارهێناوەو بە دەرەوەی خۆشی شیعاری : هەموومان موسڵمانین و براین.
سیستەمی سیاسیی و سەربازیی نەتەوەی عەرەب هەرکاتێک کە دەزانێت لە تەنگژەدایەو لاوازەو پێویستی بە هاوکاریی هەیە یەکسەر بابەتی ئیسلام و هەموومان موسڵمانین دەخاتە پێش و تەواوی جیهانی ئیسلامی دەخاتە پاڵخۆی بۆ ئەوەی بەرەنگاریی لە ئایینەکەیان بکەن بەڵام لە ڕاستیدا ئەو بەرگرییە دەچێتە سەبەتەی نەتەوەی عەرەبەوە. چونکە سیستەمی سیاسیی و سەربازیی نەتەوەی عەرەب بە ئاشکرا ئیسلام بە بەرژەوەندی خۆی بەکاردەنێت. هەروەها بە پێچەوانەشەوە، کە مێژوو پیشانی ئێمە دەدات، هەر کاتێک کە سیستەمی سیاسیی و سەربازیی نەتەوەی عەرەب پێویستیان بە هاوکاریی نەبێت و خاوەنی هێز بن، ئەوا دەست دەدەنە فتوحات و پاوانخوازیی و زەبروزەنگ و قەلاچۆپیکردنی نەتەوەکانی تر بە نموونە نەتەوەی کورد. ئەو کاتە سیستەمی سیاسیی و سەربازیی نەتەوەی عەرەب شیعاری : “امە عربیة واحدة ذات رسالة خالدة” بەرز دەکاتەوە. کە ئەو شیعارە سەرەتا هی حیزبی بەعس بوو!
کەم تا زۆر نەتەوەکانی تریش ئایینی ئیسلامیان وەک ئامڕازی مانەوەو بەهێزبوون و فراوانخوازیی خۆیان بەکارهێناوە. بەڵام نەتەوەی کورد بە پێچەوانەوە لە جیاتی ئەوەی ئیسلام وەک ئامڕازی مانەوەو بەهێزبوونی خۆی بەکاربێنیت هاتووە بەدەستی خۆی کردۆتە ئامڕازو سووتەمەنی بۆ گەشەو بەهێزبوون و بەسوڵتان بوونی ئایینی ئیسلام. بە وردی تەماشا بکەن ئەودیمەنە سیاسییەو سەربازییەتان بە ئاشکرا بۆ دەردەکەوێت!
ئێستا دیقەتە بدەنە جولەکە کە دەوڵەتێکی بەهێزی وای هەیە کە لە ناوچەکەدا لەوبارەوە کەم وێنەیە. خۆی بە سیستەمێکی سێکیولار نیشانداوەو چەندین نەتەوەو ئایین و مەزەبیشی تێدایەو بە ئاشتیانە دەژین. کەسیان گلەیی نییە. بە نموونە چەندین ملیۆن عارەبی موسڵمان و مەسیحی و کوردزمانی تێدایە.
دەوڵەتی ئیسڕائیل لە ڕووی مێژووییەوە دەتوانرێت بگوترێت کە بەرەی پێشەوەی دەوڵەتانی ناتۆیە، دیارە بەسەرکردایەتی ئەمەریکا، لەو ناوچەیەدا. بۆیە هەر شکستێک بە ئیسڕائیل شکستی ناتۆیە. لە ڕووی مێژوویشەوە دەرکەوتووە کە هەر لایەن و حیزب و دەوڵەت و سەرۆکێکی دەوڵەتێک ئەگەر چ بە ئاشکراو چ بە نهێنی دژایەتی دەوڵەتی ئیسرائیلی کردبێت هەر ماوەیەک ماوەتەوە و ئیتر لە بەرچاوان هون

بووە! یان بە تەواوەتی کەشەی بەدرووستکراوەو لەڕووی سیاسیی و سەربازییەوە بەرەو تەواو لاوازیی براوە. تکایە جوان و بە وردی مێژووبخوێننەوەو دیقەتە بدەنە ڕووداوە مێژووییەکان لەو ناوچەیەدا!

نەتەوەی کورد: کورد نەتەوەیەکی ڕەسەنی ناوچەکەیەو بە زەبری هێز خاک و ئاویان دابەشکردووە بەسەر سێ نەتەوەدا کە پێیان وایە برای موسڵمانی کوردن. سیستەمی سیاسیی و سەربازیی ئەو سێ نەتەوە باڵا دەستە ئەوەی کە پێیان کراوە لە دژی برا موسڵمانەکەیان کە نەتەوەی کوردە کردوویانە و ئەستاش بەردەوامن. ئەو سێ نەتەوە باڵادەستە ئەوەی بەخۆیان پێیان باشەو لە بەرژەوەندیی نەتەوەی خۆیاندایە دەیکەن و دەیشەڕعێنن و لە گەڵ ئیسلامدا دەیگونجێنن و بە ڕەوای دەزانن بەخۆیان.

سیستەمی سیاسیی و سەربازیی نەتەوە موسڵمانەکانی وەک عەرەب و تورک و فارس بە خۆیان بە ئاشکرا پەیوەندیان لەگەڵ ئیسرائیلدا هەیەو و هات و چۆ و مامەڵە لە گەڵ ئیسرائیلدا دەکەن. کەچی هەر نزیکبوونەوەیەکی کورد لە جولەکە عاسمانە بەسەر کوردا دەڕوخێنن و یەکسەر سووڕەتی الفتح و انفال لە دژی کورد بەکاردێنن. کورد لەو نێوەدا بووەتە قوربانی.

ئەوە دەوڵەتەکی موسڵمانی عەرەب و ناعەرەب هەن کەچی بێدەنگن لە بەرامبەر مەزڵومییەتی کورد بەدەستی براموسڵمانەکانیان. لە کاتێکدا کورد خۆی لە هەموو نەتەوە موسڵمانەکانی وەک عەرەب و تورک و فارس بە موسڵمانتر دەزانێ و لە مەیدانی کاریشدا ئەمەی سەلماندووە.. کەچی بە چەکی ئایینی ئیسلام لە کورد دەدرێت و بەرەو لەناوچوون دەبرێت. ئەمە بەرژەوەندی و سیاسەتە نەک برایی و موسڵمانبوون. برا موسڵمانەکانی کورد لە تورک و عەرەب و لە فارس تەنانەت بەدوا ئەو فەرموودەیەی پێغەمبەرەکەشیان ناکەون کە دەفەرموێت: المسلم من سلم المسلمون من لسانە و یدە. یان ئایەتەکانی قورئان لە وێنەی : لكم دينكم و لي دين، یان لا اکراە في الدين....

بلۆکبەندیی: لە جیهانی سەرمایەداریی جیهانییدا بلۆکبەندیی لە وێنەی بەرەی ڕوسیاو ئێستا چینیشی هاتەتە پاڵ هەروەها بەرەی ناتۆ بە سەرکردایەتی ئەمەریکا دەمێکە ئەو بلۆکبەندییە بوونی هەیە. نێوانی ئەو دوو بلۆکە قەت خۆش نەبووە، هەمیشە پاشقول لێکگرتن بووە، بەینێک نێوانیان گەرم و شڵەبووە، بەینێک نێوانیان ساردو سڕبووە بەڵام هەمیشە لە بەرامبەر یەکتردا ناپاک و شەڕانیی بوون. هەموو ئەو گرژیی و ناپاکییەی نێوانیشیان لە سەر حسابی

پڕۆکسەکانیان بووە لە ناوچەکەدا. بەهاری عاڕەبی بەنموونە . هەرچی بە حساب و بە ڕواڵەت لە سەر بلۆکی ڕوسیا تەماشادەکران لەبەرچاوان ون بوون!

بلۆکبەندییە جیهانییەکەش هەر لەسەر مەبنای بەژەوەندییە. شەڕەکان لەسەر بەژەوەندیین، ئاشتییش هەر بۆ مەبەستی بەرژەوەندییە. هیچی لەبەر چاوی جوان و پاراستن و ئەخلاق نیە. بەزەیی پێداهاتنەوە بوونی نیە. ئەگەر مافی م□□ق و ئەخلاق و برایی و هەموومان نەوەی ئادەمین و ئادەمیش لە خۆڵە ڕاستبووایە مێژوو ئەم هەموو خوێڕێژییەی تۆمارنەدەکرد لە نێوانی براکاندا. یان ئەم هەموو چەکە تۆقێنەرو وێرانکەرە کە لە ماوەی یەک دوو چرکەدا گۆی زەوی وێران دەکەن بوونی نەدەبوو. کەواتا تەنها بەرژەوەندی ماکی □وداوەکانە.

ئێران و سیستەمی ئاخوندە شیعەگەراییەکان: ئێمە هەروەک چۆن لە پێشوودا فاکت و ڕاستییەکمان نیشاندا کە دۆستایەتیی لەگەڵ ئیسڕائیل بە مانای مانەوەو سەلامەتییەو پێچەوانەکەشی سەری خۆخواردنە. لەو بارەوە نموونەی بەرجەستەی مێژوویی زۆرن . تەماشا مێژووی ناوچەکە بکەن!

خومەینی ڕابەرو دامەزرینەری سیستەمی ئاخوندیی لە ئێران بە ئاشکرا گوتی: پاراستنی کۆماری ئیسلامی لە نوێژو رۆژو فەرزترە. بە بڕوای من، سیستەمی ئاخوندەکان هەموو کارێک دەکەن بۆ مانەوەی خۆیان. وەک چۆن تاڵیبان لە ئەفغانستان هاتنەوە سەر کورسی دەسەڵات ئەو کاتەی کە بوونە دۆست و بوکەڵەی ئەمەریکا. ئەگەرئاخوندەکانیش جا چ ژێر بە ژێر بێ یان بە ئاشکرا بێت دۆستایەتی خۆیان بۆ ئیسڕائیل لە ناوچەکەدا ڕابگەێنن وە یان هیچ نەبێ هیچ نەبێ دوژمنایەوتیەکەیان کەمی بکەنەوە.. بە بڕوای من ئەوکاتە دەمێننەوەو درێژە بە ژیانی خۆیان دەدەن.

ناوچەکە پێک هاتووە لە سوننەو لە شیعەو چەندین ئایین و مەزەب و نەتەو□و ڕەگەزی جیا. بە زەبری هێزهەندیکیان خستوونەتە ژێردەستی هەندێکی تریان.

شیعەو سوننە دوژمنایەتیەکی مێژوویان هەیەو دەبێ هەرواش بمێننەوەو نا بێ هیچ کامیان بەتەواوەتی بێهێزببێت و ناشبێ هیچ کامیشیان بە تەواوەتی باڵادەستبێت و نا بێ دۆستایەتیش بە تەواوەتی لە نێوانیاندا هەبێ. چونکە بەرژەوەندی ناتۆو ئەمەریکا، بەرژەوەندی دەرەوەو ناوخۆی خۆشیان هەر ئەوەی گەرەکە.

پوختن□:

ناتۆو ئەمەریکا بە تایبەتی بەریتانیاو فەرەنسا سەدان ساڵ لێرەوپێش بە شێوەیەک پێکهاتەی سیاسیی وسەربازیی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستیان داڕشتووەو دابەشکردووە کە هەمیشە دەبێ کێشەیەک هەبێ.

نابێ ناوچەکە بێکێشە بمێنێتەوە. ئەگەر بێت و کێشەی ئایینی چارەسەر بکرێت کێشەی مەزهەبی سەرهەڵدەدات، ئەگەر کێشەی مەزهەبی چارەسەر بکرێت کێشەی نەتەوەیی و ڕەگەزی سەردەردەنێت! ناوچەکە پڕە لە بەهانەی مێژوویی بۆ شەڕو پێکدادان و ئاڵۆزیی. کێشەی کورد لەگەڵ برا موسڵمانەکانیان لە وێنەی تورک و عەرەب و فارس بۆ نموونە. یان کێشەی عەرەبی فەلەستین لەگەڵ جولەکە. برا موسڵمانەکانی کورد کە سەدان ساڵە باڵادەستکراون بەسەر کوردەوە بانەکەو دووهەوا سیاسەتیان لەگەڵ کوردا بەڕێوە دەبەن. چەکی ئایین لەدژی کورد بەکار دەهێنن لە کاتێکدا کە کورد لەوان خۆی بە موسڵمانتر دەزانێت. ئەوی کە بەخۆیان بەڕەوای دەزانن بۆ کوردی بە کوفرو ئیلحاد دەزانن. هەر نزیکبوونەوەیەکی کورد لە ئیسرائیل تەواوی جیهانی ئیسلامی لێی وەخۆ دەکەوێت لە پێش هەموویانەوە موسڵمانەکوردەکانی نێوخۆ کە سەر بە ڕێکخراوی سیاسی جۆراوجۆرن و لە لایەن یەکێک لە دەوڵەتە عەرەبیەکانەوە هاوکاریی دەکرێن یان لە بنچینەدا لە لایەن ئەوانەوە درووستکراون.کوردیش لە نێوخۆیدا یەک نیەو هەر لایەک دەهەڵ بۆ برا موسڵمانەکی تری لێدەدا. هەر وەک دکتۆر عەلی شەریعەتی دەڵێت:" ئاری برا وا ڕابرا…" ئاهوا هاتووە کاکە گیان.

پرسی دەسەڵات لە سوریا، ڕۆژئاڤا لە نێوان ڕێکەوتن و ڕیسکدا.. جوتیار

کێشەی کورد لە ڕۆژئاڤا/کوردستانی داگیرکراوی سوریا، کێشەیەکی نوێ نییە، بەڵکو بەشێکە لە درێژەی مێژوویەکی قووڵ، کە تێیدا کورد هەمیشە لە نێوان ڕەتکردنەوە، لەبیرکردن و بەکارهێنانی کارتی سیاسی لە نێوان وڵاتانی زلهێزو هەرێمایەتیدا، لە ماوەی دەیان ساڵی رابردودا گەمەی پێدەکرێت. کوردی سوریا نە بە نەتەوە ناسراوە، نە بە مافدار، نە بە هاوبەشێکی تەواوی وڵاتوو دەوڵەت لە سوریادا. زمان، ناسنامە، خاک و مافە سیاسیەکان، هەموویان لە ژێر سیاسەتی ڕەتکردنەوە و ناڕوونی سیاسیدا بوون. ئەم دۆخە، پێش ئەوەی

شەڕ دەست پێ بکات، بنەمای بە متمانەیی قووڵی نێوان کورد و دەوڵەتی ناوەندی سوریای دانا.

کاتێک شەڕی سوریا هەڵگیرسا، کورد لە ڕۆژئاڤا هەوڵی ئەوەیان دا خۆپاراستن و تێکەڵنەبوون بە شەڕێکی نەتەوەیی هەڵبژێرن. ئەنجامی ئەم هەوڵە، دروستبوونی شێوەیەکی خۆبەڕێوەبەرایەتی بوو کە لە هەمان کاتدا هەم وەڵامی بۆ مەترسییە سەربازییەکان پێبوو، هەم هەوڵێک بۆ پاراستنی ژیانی خەڵک بە کوردو نەتەوەکانی تریشەوە. بە زۆرێک لە کوردانی رۆژاڤا، ئەم ئەزموونە یەکەم جار بوو کە هەستیان بەوە کرد بتوانن لەسەر خاکی خۆیان، بە زمان و ڕێکخستنی خۆیان، ژیانێکی ئارامتر ببینن و ئەزموون بکەن ، هەرچەندە ئەم ئارامییە هەمیشە لە ژێر سایەی مەترسیەکی دەرەکی و ناوخۆییدا لە ژێر هەڕەشەدا بوو بۆ ئێستاشەوە.

لەو ڕوانگەیەوە، هەر هەنگاوێکی سیاسی، کە کوردی لە سوریا وەک لایەنێکی نەتەوەیی ناساندووە، بۆ زۆرینەی کورد ماناو ڕەهەندێکی زۆر گەورەی هەیە، تەنانەت ئەگەر لە ڕووی یاسایی یان ستراتیژییەوە سنووردار بێت. ڕێککەوتنەکەی نێوان مزلوم عبدی و ئەحمەد شەرع، بە پشتگیری (بارزانی) و ئامادەیی نیردەی تایبەتی ترامپ (تۆم باراک)، لەو شوێنەدا بۆ کوردێک، زیاتر لە یەک ڕێککەوتنی سیاسییە؛ هەواڵێکە بۆ ئەوەی بڵێت کورد لە سوریا “بابەتێکی کاتی” نییە، بەڵکو خاوەن خاک، مێژوو، و مافە.

بۆ کوردێکی ڕۆژئاڤا، گرنگی ئەم هەنگاوە لەوەدا نییە کە چی واژوو کراوە، بەڵکو لەوەدایە کە بۆ یەکەم جار بە شێوەیەکی ئاشکرا، گفتوگۆ لە نێوان نوێنەرێکی کوردی و نوێنەرێکی دەوڵەتی (عەرەبی سونی) سوری دەکرێت، نە لەسەر بنەمای فەرمان و فشاری سەربازی، بەڵکو لەسەر بنەمای دانپێدانانی بوونی یەکتر. ئەمە بۆ نەتەوەیەک کە زۆرجار تەنها وەک کێشە، یان وەک مەترسی، ناسراوە، هەنگاوێکی گرنگی دەروونی و سیاسییە.

بەڵام هاوسۆزی بۆ کەیسی کوردانی رۆژاڤا واتا کوێری نییە. کوردی هۆشیار دەزانێت کە ڕێککەوتنێک لەسەر کاغەز، ئەگەر نەگۆڕدرێت بۆ گەرەنتییەکی ڕوون بۆ مافە نەتەوەییەکان، دەتوانێت ببێتە سەرچاوەی ناڕەزایی نوێ. ترسی گەورەی زۆری کورد بە خودی بارزانی شەوە ئەوەیە، کە دووبارە، لە کاتی دابەشکردنی دەسەڵات لە سوریا، کێشەی کورد بخرێتە دواوە، یان بگۆڕدرێت بۆ کارتێکی سیاسی بۆ مامەڵەکردن لە نێوان هێزە گەورەکان. مێژوو ئەوەی فێری کورد کردووە کە هیوای بێ گەرەنتی زۆرجار بە ناکامی کۆتایی هاتووە، هەرچەندە نەبێتە مایەی ئەزمونوو دەرسی مێژوو بێی.

ئەگەر لە ڕوانگەی مرۆیی/ سیاسی دیدگایەک بخەیتە سەر ئەو ئاڵانگاریە جیوسیاسیانە، کوردی ڕۆژئاقا داوای شتێکی زۆر نائاسایی ناکات، ناسینی ناسنامەو، ماف، زمان، پاراستنی خاکو بەشداریکردن لە بڕیاردانی ئایندەی وڵاتێک کە خۆی پێی وایە دەبێت. ئەگەر ئەم ڕێکەوتنە بتوانێت ببێتە دەستپێکی پرۆسەیەک کە ئەم داواکاریيانە لە چوارچێوەی سوریایەکی یەکگرتوو و فیدراڵ یان لانیکەم دەسەڵاتێکی دابەشکراو جێبەجێ بکات، ئەوا لە دیدی کوردانی رۆژئاڤادا، هەنگاوێکی مێژوویی دەبێت. ئەگەر نا، ئەوا ترسی ئەوە هەیە کە ببێتە هێمایەکی تر لە زنجیرەی هێڵبەستە درێژو بێمەوداکانی نادادپەروەری لە ژێر سایەی نەتەوەی سەردەستوو دەوڵەتێکی دیدگا فاشیزمدا.

بە کورتی، لە ڕوانگەی منەوە وەکوو کوردێکی هاوسۆز بەو بەشەی کوردستان، ئەم ڕێکەوتنە لە نێوان هیوای هۆشیاری و ترسی مێژوویيدا ڕاوەستاوە. هیوای ئەوەی کورد لە سوریا جارێکی تر لە دەرەوەی مێژوو نەنرێت و ترسی ئەوەی کە دووبارە لە کاتێکی گونجاودا، کورد بە قوربانیێکی سیاسی بگۆڕدرێت. لە نێوان ئەم دوو هەستەدا، کورد داوای شتێکی سادە دەکات، قسەکان لە دەمەوە بگۆڕدرێن بۆ مافێکی نوسراو لە دەستوردا و ، و ماف بگۆڕدرێت بۆ مومارەسەکردنی ژیانکی ئینسانيانەتر لە ژێر سایەی دەستەڵاتێکی نا سێنتراڵ و نا عەسکەرتاردا.

جوتیار

بــا نەهێڵێــن گــوڵی ئەم شۆڕشە بژاکێــت!.. شیعــری عەبـــدوڵا سڵێمان(مەشخەڵ)

خوێن با تێکەڵ بە شەپۆڵی دەنگی یاخیبووی شەقام بێ
دەبا هاوار زریانێک بێ و ژێر دەستەیی ڕابماڵێ
با بانگەواز بۆ ڕزگاربوون لە کۆیلەتی
سەر بکا بە گشت کارگەکان، بچێتە نێو هەموو ماڵێ

د□ با گرمەی هەوری تێکۆشانی کارگەر و زەحمەتکێش
گوێی منارەی جەهل و ستەم بلەرزێنێ
د□ با گۆرانی سەرکەوتن گوللەیەک بێ و
بۆرژوازی و چەوسێنەران لە خوێنی خۆی بگەوزێنێ.
**
هۆ کارگەرانی ئێرانی برینداری لەخوێن گەوزاو
هۆ کارگەرانی ژێر پەتی سێدارەی کۆماری جەهل؛ دەی ڕۆژیەتی
ئەم کاروانە پڕ شکۆیەت بەڕێوەیە و دەی هەستەوە
وەک زنجیری دەست و پێی شەکەتدراوی زیندانییەکان
ڕێگای ڕووناکی و ئامانجی سۆشیالیزم، بەیەکەوە ببەستەوە
**
تۆ ئەمڕۆکە پشت لە ڕۆژە تاریکەکانی خۆت دەکەیت، ڕێگای دوور بۆ
هەتاو دەبڕی
مێژوویەکەت بەکۆڵەوە، پڕە لە قوربانی و خەبات
پڕە لە کوشتن و برین، پڕە لە مەرگ
دەی ئەمجارە جیا لەجاران هەنگاوەکان پتەوتر کە
دژ بە حوکمی دەسەڵاتی نا ئینسانی سێدارە و جەنگ.
**
گەر ئەمجارە کەسێک ویستی سواری پشتی خەمی تۆ بێ، بیگلێنە.
گەر ئەمجارە دەنگێکت بیست
گۆرانی بۆ پچرانی کۆتی کۆیلەتی تۆ دەچڕێ، تووند بیگرە خۆ و
بیپارێزە وەک گلێنە
گەر ئەمجارە هەرکەسێ هات وتی ئازادیم خۆش دەوێ
دوای مەکەوە و ورد بەرەوە
گەر ئەمجارە هەرکەس ویستی ببێت بە ئاستەنگی خەبات بۆ ڕزگاری
یەکجارەکی
خۆت لابدە و تەکان بدە بۆ سەرەوە.
**
ڕۆژێکی زێڕێنە ئەمڕۆ؛ شۆڕش لە سەدەی بیست و یەک
گەر دەتەوێ هەتاو ببێ بەشوناسی ژیانی خێرلەخۆ نەدیو
گەر دەتەوێ بەختەوەری ببێ بە پەنجەرەی دواڕۆژی ئـــــــــاواتی
بەشمەینەتان
بڕۆ بۆ نێو شەقامەکان
بڕۆ بۆ نێو گوند و مەزرا و کارخانەکان
بڕۆ بۆ نێو دڵ و هەناسەی شارەکان
ببە بە خۆت، ببە بە دەنگی سووری خۆت
ببە بە چاوی گەش و ڕوون بۆ پچرانی زنجیر و کۆت.

**
هۆ هەناسە تاساو و کەنەفتەکانی نێو سینەی زەحمەتکێشانی تارانی
بڕست لێبراو
هۆ باڵندە خەونەکانی ئاسمانی سەر عەبادان و ئازربایجانی خۆرئاوا
هۆ برینی سارێژنەبووی دڵی هیوای بلوجستان
هۆ بڵێسەی تێکۆشانی شەقامەکانی کوردستان
با گوڵی ئەمجارەی شۆڕش نەژاکێت و
نەخرێتە نێو ئینجانەی کۆنەپەرستان
با گوڵی ئەمجارەی شۆڕش گەش گەش بێ و
بدرێ لە یەخەی لەشکری ستەمدیدە و
بەرۆکی گشت خۆشەویستان.

عەبدوڵا سڵێمان(مەشخەڵ)
١٤ ی کانوونی دووەمی ٢٠٢٦

ڕۆڵی لایەنە شیعەکان لە سیستمی دوای ٢٠٠٣وە.. عوسمانی حاجی مارف

ئەو سیستەمەی لە دوای ٢٠٠٣ وە لە عێراقدا دامەزرا، بەناوی بنەمای مۆدێلی دیموکراسی، هێزی میلیشیایی نەتەوەیی و تائیفی و ئیسلامی، دەسەڵاتی بڕیاردانیان هاوبەش بوو. ئەم ڕەوتە دەستی بە جۆرێک لە هەڵکشان کرد، لەکاتێکدا هێزو لایەن و فراکسیۆنە شیعەکان، وردە وردە دەسەڵاتی دەوڵەتیان لە سەر حسابی گروپە نەتەوەیی و تایەفەگەریەکانی تر چەسپاند و فراوانتر بوون، بە بیانوی بەهێزکردنی سەروەری عێراق و ڕێکخستنی کاروباری دەوڵەت. هاوکات ڕۆڵی ئێران لە داڕشتنی کایە سیاسی و ئەمنیەکانی عێراق، بەشێوەیەکی بەرچاو گەشەی کرد.
پرۆسەیەک دەگوزەرا کە ڕاستو□خ□ لەلایەن ئەمریکاوە پاڵپشتی دەکرا، لەهەمانکاتدا هاوکات بوو لەگەڵ دابەزینی نفوزی ئەمریکا و کردنەوەی دەرگا بۆ نفوزی ئێران، دواتر هاوکاتی ئەو ئاڵۆگۆڕانەی

لە ناوچەکەدا پێشهات، ئاکامی توندبوونەوەی ململانەی نێوان ئەمریکاو ئێران بووە هۆی هەڵوەشاندنەوەی کۆدەنگی هێزو لایەنی"عەرەب و کورد، شیعە و سوننە" وە، ململانێی بەردەوام و ناجێگیری لە چۆنیەتی ئیدارەکردنی دەوڵەتدا.
لە ساڵی ۲۰۰۳ وە عێراق نەیتوانیوە دامەزراوەی بەهێز بنیات بنێت، کە توانای داڕشتن و جێبەجێکردنی سیاسەتی ناوخۆیی و دەرەکی هەبێت بەبێ دەستێوەردانی دەرەکی. دەوڵەت تائێستا دیدێکی هەمەلایەنە و پلانێکی درێژخایەن و یەکگرتوو و ستراتیژی نییە، بۆ ڕێنمایکردنی کردار و سیاسەت و شێوەی گەشەپێدان، لەم چوارچێوەیەدا، کابینەی لایەنەکانی شیعە بەپێی دەستوور بەهێزترین دامەزراوەی جێبەجێکارییە لە عێراقدا، بە ئاشکرا ئاراستەی سیاسی دەوڵەتیان لە قاڵبداوە و سیاسەتێکی یەکگرتوی لەسەر بنەمای دید و ئایدۆلۆژیای کەسایەتیە باڵادەستەکان یان هێزە باڵادەستەکانی شیعە جێبەجێکردووە، بۆ نموونە ئیبراهیم جەعفەری یەکەم سەرۆک وەزیران، لە دوای ساڵی ۲۰۰۳وە، دیدگایەکی ئیسلامی گرتەبەر و مەیلی بەدواداچوونی جۆرێک لە هاوسەنگی پراگماتیکی هەبوو، دواتر لە هەلومەرجی سەربازی و سیاسی ئەمریکادا، مالیکی دووەم سەرۆک وەزیرانە، تا ئێستاش کەسایەتیەکی دیارە لە چوارچێوەی هەماهەنگیدا، مەیلی هاوئاهەنگی لەگەڵ ئێران و گرێدانی عێراقە، بە چارەنوسی کۆماری ئیسلامیەوە.
حەیدەر عەبادی جێنشینی مالیکی، لەبەرامبەر هەڕەشەی تیرۆر و ڕیفراندۆمی سەربەخۆیی هەرێمی کوردستان، هەوڵیدا هاوسەنگیەکی گونجاو لەنێوان دەستبەرکردنی پشتیوانی ئەمریکا و هاوکاری لەگەڵ میلیشیا شیعەکانی سەر بە ئێران دروست بکات.
ئەم ڕێبازە لە سەردەمی عادل عەبدولمەهدی و مستەفا کازمی، هەڵوەستی زیاتری لایەنگری ئەمریکایان گرتەبەر و مامەڵەیان لەگەڵ ئێران و دەخالەتی لە عێراقدا کرد. لە کۆتایدا محەمەد شیاع سودانی، بەدوای ناڕەزایەتی ڕاپەرینەکانی ئۆکتۆبەری ۲۰۰۳وە، کە سەرەتا کاندیدکرا و لەلایەن چوارچێوەی هەماهەنگیەوە پاڵپشتی کرا، بەڕوونی ڕایگەیاند کە سیاسەتی ئیدارەکەی لەسەر بنەمای بێلایەنی و پاراستنی هاوسەنگیەکی گونجاو لە نێوان بەرژەوەندیە ناوخۆییەکان و پاڵپشتی ئێران و فشارەکانی ئەمریکادایە، بەڵام ئەوەی لەم نێوەدا شایانی باسە لەبەر ئەوەی باڵادەستی ئێران بەسەر عێراقدا زیاتر سایەی کردوە، ڕاگرتنی ئەو هاوسەنگیەی نێوان ئەمریکا و ئێراندایە بۆ هیچ لایەنێکیان ئاسان نەبوو.
ڕەوتی سەدریش بە یەکێک لە خاڵە لاوازەکانی دامەزراوەی سیاسی لایەنەکانی شیعەی عێراق هەژمار دەکرێت، موقتەدا سەدر خۆی وەک کەسایەتیەکی ئایینی و سیاسی دژە دامەزراوەکان نیشان دەدات، کە

کەبەکە لەگەڵ کوتلەی لایەنگرەکانی ئێران دەکات، بە بایکۆتکردن و ڕێکخستنی خۆپیشاندانی جەماوەری و گردبونەوە لە شەقامەکاندا، ئەمەش چەندینجار مالەی هەزو لایەنی شیعەکانی وەک یەک بەرە لاواز کردووە.
دەنگهێنانەوەی لیستی سودانیش ئەوە دەردەخات، بەشێک لە دەنگدەرانی شیعەی عێراق خوازیاری پاراستنی ئەو هێڵە سیاسییەی ئێستان کە سودانی نوێنەرایەتی دەکات، سودانی لەژێر دروشمی "عێراق یەکەم" خۆی بۆ هەڵبژاردن کاندید کردوە و تاڕادەیەک خۆی لە هەڵوێستە تائیفییە ئاشکراکان بەدوور گرتوە و پەیامێکی گەیاند کە دابەشبونە نەتەوەیی و تائیفییەکانی تێپەڕاندووە. بەمپێیە بەرنامەی بانگەشەی هەڵبژاردنەکانی لەسەر گەیشتن بە ئاوەدانکردنەوەی بەردەوام و بەهێزکردنی ئابووری و بەرەنگاربونەوەی گەندەڵی و چەسپاندنی سەقامگیری و ئاسایش بوو. بە ئەم بەرنامانە بە پێویستی دەزانن کە ژینگەیەکی سەقامگیر و پارێزراو لە عێراقدا بپارێزن!.
لەو چوارچێوەیەشدا یەکێک لە دەستکەوتەکانی حکومەتی پێشووی سودانی توانای ئەوەی بوو کە عێراق نەکێشێتە ناو ڕوبەڕوبونەوەی سەربازی نێوان ئیسرائیل و ئێران، بەو پێیەی زۆرێک ترسیان لەوە هەبوو کە کردەوە و هەڵوێستی میلیشیاکانی لایەنگری ئێران، عێراق بکاتە ئامانجی داهاتوی ئیسرائیل. هەروەها ئەوە دەردەکەوێت بەشێک لە دەنگدەرانی شیعە کەسایەتی تەکنۆکراتیان پێ باشترە کە سەرنجی لەسەر خۆشگوزەرانی و خزمەتگوزارییە گشتییەکان بێت، وە توانای هەبێت بەرامبەر ڕاگرتنی هاوسەنگی لە نێوان داخوازی ناوخۆیی بە سەروەری و داخوازییە نێودەوڵەتییەکان بە خۆگرتن لە نفوزی ئێران، وە یەکلایکردنەوەی ستراتیجی بەدوادا بێت.
لە بەرامبەردا لایەنەکانی تری"چوارچێوەی هەماهەنگی" ئێران، وەک سپۆنسەری سەرەکی ڕەهەندی سیاسی، ئەمنی و سەربازی شیعەگەری، لە عێراقدا دەڕوانن. هەروەها عەلی خامنەیی بە ئاماژەیەکی سەرەکی، خۆیان بە نەریت و ڕێبەری ڕێهای ئیسلامی شیعەی جیهانی دەزانن.
ئەوەی شایانی باسە، هێز و لایەنە سیاسییە سوننەکان نەیانتوانیوە دیدێکی سیاسی ڕون و یەکگرتوو، بۆ پرۆسەی سیاسی فراوانتر لە عێراقدا بخەنەڕوو، پەیامی سیاسی سوننە، تیشکیان خستۆتە سەر گرژی نێوان خۆیان و لایەنە کوردییەکان، لایەنە کوردییەکانیش بەتایبەتی بارزانی لە هەمان سەرچاوەی پشتیوانی ناوچەی سونە سودمەندە کە تورکیا و دەوڵەتانی کەنداوی عەرەبییە.
زۆرێک لە هێزی سوننەکان پێیانوایە لە ئاکامدا زلهێزە ئیقلیمییەکان، هەوڵی لاوازکردنی لایەنە کوردییەکان دەدەن لە عێراقدا، بەتایبەتی لەبەر ڕۆشنایی پرسی کورد و ناوچەکە و خواستی دەوڵەتانی

عەرەبی کەنداو و تورکیا بە بەهێزکردنی سوننەکان لە عێراقدا لەسەر حیسابی کورد.
بارزانی و تالەبانی تاڕادەیەک گرژییەکانی قۆناغی دوای ڕیفراندۆمیان تێپەڕاندووە و بە تەواوی، تەنها بە پرسەی سیاسی عێراق بون وچارەنوسی خۆیان گرێداوە بە بەغداوە، لایەنە کوردییەکان و شیعەکان، وەک دوو لایەنی ئۆپۆزسیۆنی حکومەتی سەدام، دوای داگیرکاری ئەمریکا و وێرانکردنی عێراق، ڕۆڵی سەرەکیان بوو لە بنیاتنانی حکومەت عێراقدا، لە دوای ٢٠٠٣وە بەشداریان کردوە لە پێکهێنانی ناوەندی سیستەمی سیاسی و حوکمڕانی لە ڕێگەی ڕێکخستنی دابەشکردنی دەسەڵاتەوە، لەسەر بنەمای مەزهەبی و تائیفی و قەومی، بەڵام ئەم پەیوندیە ورده ورده دەستی به تێکچوون کرد، ئەم تێکچونە لەژێر کاریگەری نالەباری و ئاڵوگۆڕی لە دۆخی سیاسی ناوچەکە و گۆڕینی ئاستی هاوسەنگی لایەنەکان و شەڕو ناکۆکی لەسەر بەرژەوەندیە سیاسی و ئابورییەکان و فراوانکردنی نفوزیان، عێراق و کوردستانیان لە گێژاو و نائارامی سیاسی و نەبونی ئاسایشدا ڕاگرت.
سەرهەڵدانی ڕژێمێکی سوننە لە سوریا بە پشتیوانی تورکیا و دەوڵەتانی عەرەبی کەنداو و سیاسەتی دۆناڵد ترەمپ، دواتر لاوازی جیۆستراتیژی تاران، لەدوای لە شەڕی دوانزە ڕۆژەدا، کەشێکی ناجێگیری بە زۆرێک لە لایەنە شیعەکانی عێراق دروستکردوە و لەلایەکی ترەوە فشاری هەڵوەشانەوەی هێزە میلیشیاکانیان لەسەرە، لایەنە شیعەکانیش دۆخێکی ئاڵۆز و نائارام بەسەر دەبەن، وەک دەبینین قەیرانێک بە پرسەی پێکهێنانی حکومەتی ئێستای بەغداوە دیارە، لەهەمانکاتدا دەتوانین بڵێین بەهەر هەوڵێک بگەنە پێکهێنانی حکومەت، نالەبارترین و نەگونجاوترین حکومەت دەبێت لە تەواوی دەورانی دەسەڵاتی ئەو حکومەتانەی لە ٢٠٠٣وە تا ئەمڕۆ پێکهێنراون.
گومانی تیانیە کە حکومەتی داهاتوی دوای ئەم هەڵبژاردنەی ١١سەپتەمبەری ٢٠٢٥، ڕوبەڕوی دۆخێکی یەکجار سەخت دەبێتەوە بە ڕاگرتنی هاوسەنگیەک لە نێوان ڕازیکردنی ئەو گروپە شیعانە و ڕازیکردنی جەماوەری نارازی کە بە گشتی ڕەتیان دەکەنەوە. لەهەمانکاتدا، بەجیا لە کێشەکانی نێوان خۆیان واتە چوارچێوەی هەماهەنگی، ناچار دەبن لەگەڵ فشاری ئەمریکییەکان و نێودەوڵەتییەکان، تەنانەت ناوچەییەکانیش، بە هەڵوەشاندنەوەی ئەو گروپە چەکدارانەی لە گۆڕەپانی سیاسی عێراقدا ململانێ دەکەن. هەر لەم پەیوەندیەدا، ڕۆژانی داهاتوو ڕادەی کاریگەری سیاسی ئەم گروپانە لەسەر پێکهێنانی حکوومەتی نوێ و کاریگەرییەکانیان لەسەر هەڵبژاردنی پۆستە سەرەکییەکانی سەرکردایەتی کە ئێستا لەژێر گفتوگۆدان ئاشکرا دەبن.

لەلایەکی تریشەوە بارگرژی دۆخی کۆماری ئیسلامی ئێران، کاریگەری زیاتر لەسەر ئایندەی دەسەڵاتی تەواوی لایەنەکانی شیعە و دەسەڵاتی چوارچێوەی هەماهەنگی بەو ئاراستەیە دادەنێت، کە عێراق دەخاتە سەر لێواری دەورانێکی تازە لە گێژاوی سیاسی و فەراهەمهێنانی ململانێیەک کە هاوسەنگی لایەن و هێزە سیاسییەکان لە ئیدارەی حکومەتدا دەگۆڕێت.

بەهاتنەناوەوەی کۆمپانیا نەوتیە ئەمریکییەکان پەیوەندی نێوان بەغدا و واشنتۆن لە ساڵی ٢٠٢٥دا بەتەواوی گۆڕا، دیارترینیان کۆمپانیای(شیڤرۆن)، بە ناو دەی کێڵگە نەوتیەکانی عێراق لەڕێگەی گرێبەستی بەرفراوانەوە. ڕەنگە ئەم وەبەرهێنانانە وەک دەرفەتێک دەرکەون بە بوژاندنەوەی ئابووری، بەڵام ڕێڕەوەکە ناچاری وابەستەیی بە ئەمریکاوە بەرجەستە دەکات.

واشنتۆن بەردەوامە لە مەشق و ڕاهێنان بە هێزەکانی سوپای عێراقییەکان و پێشکەشکردنی پاڵپشتی لۆجستیکی، بەڵام لێرەدا ئەو پرسیارە دەکرێت، ئایا ئەم هاوکارییە تواناکانی دەوڵەت بەهێز دەکات؟، یان وابەستەیی بە زلهێزە دەرەکییەکان بەردەوام دەکات؟ عێراق هێشتا لە مەترسی ئەوەدایە ببێتە گۆڕەپانێک بۆ ململانێ و یەکلاییکردنەوەی پرسەکان، نەک دامەزراندنی دەوڵەتێکی خاوەن سەروەری.

کاتی ئەوە هاتووە پەنجە بخەینە سەر برینەکانمان.. زاهیر باهیر

کاتی ئەوە هاتووە پەنجە بخەینە سەر برینەکانمان و هەوڵی ساڕێژکردنیان بدەین پێش ئەوەی توشی نەزیفی خوێن ببین .

ئایا دەکرێت بزنی نێر بدۆشرێت؟ ڕەنگە!! بەڵام ناکرێت متمانە بە ئاشتی و بەدیهێنانی ئەو دروشمانە بکەیت کە لە لایەن پەکەکە و لە ڕۆژئاوادا هەڵکراوە ئەوەندەی ئەردۆگان و حیزبەکەی لەسەر حوکم بن .

دەوڵەتی فاشی تورکیا و هاوکارانی نەك هەر ڕێگە لە دروستبوونی ئاشتی و ئاشتەوایی دەگرن لە تورکیادا، بەڵکو نابێت حکومەتی داعشی سوریاش لە قسە و پلانی تورکیا سەبارەت بە پرسی کورد بە گشتی و

دەسەڵاتی هەسەدە و خەسەریی بەتایبەتی، دەرچیت .
ئەوەی دەبینرێت هەر لە سەرەتای ئەم مانگەوە سوپای حکومەتی داعشی سوریا وردە وردە بە هاوکاری تورکیا و بە دەنگبوونی ئەمریکا و ئەوەی پێی دەوترێت کەمەنەتی نێو دەوڵەتی لە هێرشی بەردەوامدان دژ بە هەسەدە و پاکردنەوەی ئەو شوێن و ناوچانەی کە لەژێر قەڵەمڕەوییاندایە .
بە گوێرەی دوا هەواڵی بی بی سی ئەمڕۆ سەعات 5 ی بەیانی زوو و ڕۆژنامەی گاردیان سوپای سوریا دەستیان بە سەر ئەو شوێنانەدا گرتەوە کە لەژێر دەسەڵاتی هەسەدەدا بوون ، بەنداوی مەسروورییەت [لام وایە ئەوە ناوەکەیەتی] و کێڵگەی نەوتی ڕەسافە و سوفیانیان خستەوە ژێر دەسەڵاتی خۆیان. هاوکاتیش خێڵە عەرەبەکانی ئەو دوو شوێنە ڕایان گەیاندووە کە چاوەڕوانی ئەکەی لە حکومەتی سوریاوە دەکەن بە شەڕکردن دژ بە هێزەکانی هەسەدە.
بەداخەوە کە بارودۆخەکە زۆر زۆر مەترسیدارە و لەوە دەکات کە هەسەدە قوربانییەکی زۆر بدات گەر بەردەوام بێت لە شەڕەکە. بەڕای من بە ئەوەی کە کورد تۆزێك کیانی بە بمێنتەوە و کەمترین کوشتار و قوربانیدان رووبدات، دەبێت لە هەموو شوێنە عەرەب نشینەکان بە تەقە بکشێتەوە ، پێش ئەوەی دەریان بکەن بە قوربانییەکی زۆرەوە.
نکوڵی ناکرێت لە ئازایەتی و قوربانیدانی جەنگاوەرانی هەسەدە، بەڵام دەبێت تێ بگەن کە شەڕی ئێستای داعش جیاوازە لە شەڕی پێش دوو ساڵ لەمەوبەریان ، ئێستا داعش خاوەنی تانک و درۆن و فڕۆکەی جەنگی و هاوپشتی ڕاستەوخۆو ئاشکرای تورکیایە بە ئەکەی یا لانی کەم هەڵبژاردنی بێ دەنگی ئەمەریکا. ئەمە جگە لەوەی کە خێڵە عەرەبەکان چی تر لەگەڵ هەسەدەدا نامێنن و دەبنە دوژمنیان.
لە کەندا هیچ وانەیەك وەرنەگیراوە هەر کەسیش قسەیەکی واقیعیانەی کردبێت یا تاوانبار کراوە بە پارتی یا دەستی ئەردۆگان . سەبارەت بەوانەشی وەکو من و کەسانی دیکە کە دەستی نزیکی ڕۆژئاوا بوین ڕا و بۆچوونەکمان بە هەڵە وەرگیراوە جارو باریش قسەی بە سەرروبەڕمان بەرانبەر کراوە و فەرامۆش کراوین.
بۆ نموونە من خۆم لە ساڵی 2018 و پێشتریش ئەمانەم وتووە :
هەڵەیە هێزی بەرگری بکرێت بە هێزی هێرشبەر .
هەڵە بوو کە یەپەژە و یەپەگە لە هێزی بەرگریی خۆبەخشەوە و کرایە هێزی نیزامی ژێر سەرکردایەتی پەیەدەو ببێت بە بەشێکی هێزی ئەمەریکی .
هەڵەیە کە ئەمەریکا تەنها پەیمانێکی سەربازی لەگەك هەسەدەدا هەیە بەڵام هیچ ناسینەکی بە ئیدارەی خۆسەیی و پەیەدە نییە.
هەڵە بوو کە شەڕەکەیان فراوان کرد بەرە و خاك و شار و

شارۆچکەکانی عەرەبیان برد و داوایان لێبکەن ئەوەی خۆیان دەیانویست ئەوانیش ئەوە بکەن. دەبوایە هەسەدە وازیان لە عەرەبەکان بهێنایە خۆیان ئەو شارانە بگرن ، گەر پێویستیشیان بە هەسەدە هەبوو ئەو کاتە هەسەدە یارمەتییان بدات .
هەڵە بوو شەڕ بۆ ڕزگارکردنی رەقە و تەبقە بکەن چونکە دەبوایە وەکو من وتم بزانن مانەوەی هەسەدە و ڕۆژئاوا بە مانەوەی داعشەوەیە ، کە داعش نەما ڕۆژئاواش بە هیچ کیانێکییەوە نامێنێت .
من لە 2018 و 2019 دەدا وتومە کە لە دوا قۆاناخدا تەنها ئەوەی کە کورد دەستی دەکەوێت لە ڕۆژئاوادا مافی ڕۆشنبیری و خۆێندن و پەروەردە و مافی کولتوری و دەستکەوتنی هەندێك پلە و پایەی ئیداری دەوڵەتییە .
هەڤاڵانی پەکەکە کە لێمەوە نزیکبوون هەموویان ئەم ڕاستیانە دەزانن و پێچەوانەم وەڵامیان داومەتەوە. من بۆ ڕاستی و دوستی قسەکانم دەکرێت تەماشای پۆستەکان و وتاررەکانم بکەن . تەنانەتە من بە نامە گۆڕینەوە لە گەڵ دوو سەرکردەی پەکەکە کە بەداخەوە یەکێکیان بوو بە قوربانی هێڕشی درۆنی تورکیا ئەمانەم باس کردووە .
من هەمیشە پێداگریم لەسەر ئەوە کردوە کە لە بری دانی ئەم هەموو قوربانییە، زەرورر□ گەر هەتا لە ناوچەیەکی زۆر بچوکیشدا بێت، ئەوەی کە لە ڕۆژئاوادا بانگەشەی بۆ دەکرێت وەکو هەرەوەزییەکان، فێمەنیزم و ژینگە و ئیکۆلۆجی دەبێت کاری لەسەر بکرێت و ببێتە نموونەیەك بۆ شوێنەکانی دیکە ، نەك بە فراوانکردنی دەسەڵات و شوێنگرتنی زیاتر و کارکردن لەسەر کاڵبوونەوەی ئەو دروشمانە.
ئەوەی ماوەیەوە بیڵێم ئایا ل□□ر□وە کورد دەرس وەردەگرێت لە هەڵەکانی ؟ خودی خۆم باوەڕم پێی نییە.

زاهیر باهیر
18/01/2026

فەلسەفەی شیعر و ژیان.. ستار

ئەحمەد

مێژووی مرۆڤایەتی هەمیشە گۆڕەپانی ململانێی نێوان دوو جەمسەری دژبەیەک بووە: جەمسەرێک کە دەیەوێت مرۆڤ لە نێو ترس، تاریکی و دەقە مردووەکاندا کەت بکات، و جەمسەرێکی تر کە شیعر و فەلسەفە نوێنەرایەتی دەکەن و دەیانەوێت ڕۆحی مرۆڤ بەرەو ئاسۆی ئازادی و تێڕامان بەرن. ژیان لە جەوهەری خۆیدا دەقێکی ناتەواوە و شیعر دێت تا ئەم ناتەواوییە پڕ بکاتەوە؛ ئەگەر ژیان تەنیا ڕووداوە فیزیکییەکان و تێپەڕبوونی کات بێت، ئەوا مرۆڤ تەنیا دەبێتە تێپەڕێکی بێدەنگ، بەڵام شیعر ئەو زمانەیە کە بێدەنگیی مرۆڤ دەشکێنێت و دەیکاتە هاوارێکی مانادار لە نێو گەردووندا. کاتێک ئایدیۆلۆژیای چەقبەستوو دەیەوێت کۆمەڵگە لە نێو بازنەی تەسکی گوێڕایەڵییدا بهێڵێتەوە، بێگومان شیعر وەک دوژمنی یەکەم دەبینێت، چونکە شیعر "عەقڵی ئازاد" و "ڕۆحی یاخی" دروست دەکات. ئەمە ئەو خاڵەیە کە بازرگانانی ئایین و مێشکە داخراوەکانی لێ دەترسن، چونکە شیعر ناهێڵێت مرۆڤ ببێتە کەرەستەیەکی خاو لە دەستی ئەواندا بۆ تێرکردنی ئارەزووە سیاسی و دەسەڵاتخوازییەکانیان.

فەلسەفەی شیعر لەوەدا نییە تەنیا وشەکان بڕازێنێتەوە، بەڵکو لەوەدایە ڕاستییە شاراوەکانی پشت پەردەی بینینمان بۆ دەربخات. کاتێک مرۆڤ ڕووبەڕووی مەرگ، عەشق، یان تەنیایی دەبێتەوە، زمانە ئاساییەکە دەستەوەستان دەبێت و لێرەوە شیعر وەک پردێک لە نێوان "ئەوەی هەیە" و "ئەوەی دەبێت هەبێت" سەرهەڵدەدات. ئەوانەی بە چاوێکی سوکەوە سەیری شیعر دەکەن یان بە ناوی "حەرام" و "بێهودەیی" دژایەتی دەکەن، لە ڕاستیدا لە وشە ناترسن، بەڵکو لەو "بەئاگاهاتنەوەیە" دەترسن کە شیعر لە نێو ناخی تاکی جەماوەردا دەیکاتە کڵپە. شیعر تەنیا کایەیەکی زمانەوانی نییە، بەڵکو گەورەترین چەکی مەعریفییە بۆ تێکشکاندنی ئەو بتە زێڕینانەی بە ناوی پیرۆزییەوە دروستیان کردووە. ئەوەی شیعر بە مەترسی دەزانێت، دەزانێت شاعیر ڕاوچی درۆکانە و ناهێڵێت عەقڵی مرۆڤ بە چیرۆکی ئەفسانەیی و ترس لە غەیب تەسلیم ببێت، چونکە شیعر خۆی جۆرێکە لە ئیلهامی ئینسانی کە لە جەرگەی ئازار و ئەزموونی ڕاستەقینەوە هەڵدەقوڵێت.

پەیوەندی نێوان شیعر و ژیان پەیوەندییەکی ئاوێنەیی نییە، بەڵکو پەیوەندییەکی خوڵقێنەرە. شیعر تەنیا باس لە ژیان ناکات، بەڵکو ژیانێکی نوێ لە نێو وشەکاندا دادەتاشێت. مرۆڤی شاعیر ئەو کەسەیە لە ناو جەرگەی ئازارەکاندا، مانایەک بە ژیان دەدۆزێتەوە کە

فەلسەفە بەو هەموو مەنتیقەی خۆیەوە ناتوانێت دەستی پێ بگات. ئەگەر فەلسەفە بە دوای "بۆچی"دا بگەڕێت، شیعر بە دوای "چۆنێتی"دا دەگەڕێت؛ چۆن دەکرێت ئازار ببێتە جوانی؟ چۆن دەکرێت مەرگ ببێتە سروودێک بۆ مانەوە؟ فەلسەفەی ژیان لە دیدی شیعرەوە، فەلسەفەی جوانی و بەها باڵاکانە، نەک فەلسەفەی مەرگدۆستی و چاوەڕوانی بە جیهانێکی تر بە نرخی وێرانکردنی ئەم ژیانە. ئەو دەنگانەی شیعر بە "قسەی بێهودە" ناوزەد دەکەن، دەیانەوێت مرۆڤ لە مانا گەورەکانی بوون دابڕن و بیکەنە کۆیلەیەکی گوێڕایەڵ کە تەنیا بە تێرکردنی خۆرسکەکانی و ترسەکانی بژی. بەڵام شیعر دێت و دەیەوێت ژیان لەوە گەورەتر لە چەند دەقێکی وشکدا کورت بکرێتەوە. شیعر ئەو هەقیقەتەیە مەلاکانی درۆ و دەستکەلای دەسەڵات ناتوانن بەرگەی بگرن، چونکە شیعر ڕاستەوخۆ دەچێتە ناو قووڵایی ویژدان و پەردە لەسەر ئەو دووڕوویییە لادەبات ئەوان وەک پیرۆزی دەیفرۆشنەوە.
لەو شوێنەی ئایینی سیاسی دەبێتە ئامرازێک بۆ چەوساندنەوە، شیعر دەبێتە ئایینی ئازادی؛ لەو شوێنەی درۆ دەبێتە زمانی فەرمی، شیعر دەبێتە هاواری حەقیقەت. شاعیر ئەو ڕێپیشاندەرە ڕۆشنبیرەیە بەبێ ئەوەی هەڕەشەی دۆزەخ بکات، مرۆڤ بەرەو بەهەشتی مەعریفە و خۆشەویستی ڕێنوێنی دەکات. ئەمە هۆکاری ئەوەیە هەمیشە تاریکپەرستان لە شیعر تۆقیون، چونکە شیعر مرۆڤەکان وەک یەک دەبینێت و هیچ دیوارێکی مەزهەبی ناناسێت، تەنیا دیواری نێوان "مرۆڤی ئازاد" و "کۆیلەی فیکری" دەناسێت. ئەگەر سەیری جەوهەری بوون بکەین، دەبینین ژیان بەبێ شیعرییەت دەبێتە بیابانێکی بێ ڕۆح. شیعر ئەو تیشکەیە دەخشرێتە ناو تاریکترین سوچەکانی مێشک بۆ ئەوەی ڕووناکی بکاتەوە. ئەوانەی شیعر بە حەرام دەزانن، لە ڕاستیدا دەیانەوێت "جوانی" حەرام بکەن، چونکە جوانی مرۆڤ دەباتە ئاستێک چیتر ناتوانرێت بە ترس بەڕێوە ببرێت.
مرۆڤێک لە ناو دەرینەناسی و میتۆدی شیعردا پەروەردە بووبێت، هەرگیز نابێتە ئامرازێک بۆ بڵاوکردنەوەی ڕق، هەرگیز نابێتە بکوژ، و هەرگیز نابێتە بەشێک لەو مێگەلە توندڕەوەی بە ئاماژەیەک دەخرێنە گەڕ. فەلسەفەی شیعر و ژیان ئەوەمان پێ دەڵێت حەقیقەت لە کتێبە داخراوەکاندا نییە، بەڵکو لە لێدانەکانی دڵی مرۆڤێکدایە بۆ دادپەروەری و عەشق لێ دەدات. لەڕووەوە شیعر دەبێتە بەرەیەک بۆ ڕووبەڕووبوونەوەی هەموو ئەو هێزە کۆنەپەرستانەی دەیانەوێت ژیان بکەنە گۆڕستانێکی گەورە. شیعر زیندوێتییە، بەردەوامییە، و نیشانەی ئەوەیە مرۆڤ هێشتا دەتوانێت لە ناو هەموو جەنگ و وێرانییەکاندا، مانیفێستی مانەوەی خۆی بنووسێتەوە. بۆیە ئەو سوکایەتییەی بەرامبەر شیعر دەکرێت، لە ڕاستیدا سوکایەتییە بە

گەورەیی مرۆڤ و عەقڵ. شیعر دوایین پەناگەی مرۆڤە بۆ ئەوەی بیسەلمێنێت ژیان، سەرەڕای هەموو تاڵییەکانی، هێشتا شایەنی ئەوەیە بە جوانی لێی ورد ببینەوە و بە ئازادی تێیدا بژین.
“...وەڵامی شاعیرانیش بە نەیارانی جوانی تەنیا یەک شتە: نووسینی تێکستگەلێک کە شکۆی مرۆڤبوون وەک بەڵگەی ڕاستگۆیی دەیانپارێزێت، لە کاتێکدا ناوی دوژمنانی ژیان لە نێو تەمی فەنابوون و لەبیرچوونەوەدا ون دەبێت.”

سەعاتێکی بێدەنگ.. شیعری نەوزاد بەندی

مانەوەم لێرە،
وەک کەوتنە خوارەوەی قەڵەمێک بوو ، بە پشت کەوانتەرەکە ..

+ +▪

بە تەنیشت ڕۆژەکاندا،
ژیانم بەسەر برد ..
تۆ بڕێی خوا محاسەبەم بکا ؟

+ +▪

منداڵیی زۆربەمان،
بە ڕیش و سمێڵەوەیە..
باوکی زۆرینەمان،
باڵاندەری هەبوو،
لە شەق تێهەڵدانمان..

+ +▪

عەسرێکی باراناویی،
هەستمکرد هەناسە ساردم..
ئەو لەرزەی چووە دەمەوە،
بۆ پەنجا ساڵ نەهاتە دەر ..
ئەرێ جێگای ڕیسایکلینی شاعیر و هونەرمەندانە ..

+ + ▪

کە تۆ بە ئوتومبیلەکەت تێپەڕیت،
من لەسەر تەنەکەی خۆڵەکە دانیشتبووم ..
کە سەدام ڕوخا و ئوتومبیلێکی علوجم کڕی،
تۆ لە هۆڵەندا، لە بازاڕی گوڵ بووی..

+ + ▪

هەموو شەوێ،
کەناڵی بازرگانە موڵتاحەکان،
نێرینەکان ئەخەسێننەوە و
مێینەکان لاقە ئەکەنەوە ..

+ + ▪

نازانم ئەو خەڵکە بۆ دیار چییەوە دانیشتوون ؟
وەک ئاردە داری دارتاشخانە،
لە بەر پێی چەند عەیبدارێکا ،
کەڵەکە بوون ..

+ + ▪

جاران لە دژی نادادیی،
کورد ئەچوونە شاخ ..
ئێستا لە دژی نادادیی،
کورد ئەڕۆن بۆ عەمرە ..

+ + ▪

تەمەن تەواو ئەبێ و
هێشتا
لە فرۆشگا یەکی دەستی دوو
ڕێکەوتم نەکردی ..
ووڵات پڕ بووە لە لەگزس و عەرەبا نە ..

+ +▪

تێرمیناڵێکی خۆڵاویی ..
کۆمەڵێ گەشتیاری بێتاقەت ..
هەندێکیان
بۆ کەبابخواردن هاتوون و .
هەندێکیان بۆ کەباب فرۆشتن ..
هەندێکیان بۆ دۆلار دیار نەمان ..
هەندێکیان بۆ قەل خواردن ڕۆشتن ..

+ +▪

زەوی ڕوکن بۆیه گرا نە،
لە دراوسێیەک قوتارت ئەکا ..

+ +▪

ئەو خەڵکە چەند حەزیان له دا بڕا نە،
دوو ئەوەندە حەزیان لە قەڵ□ باڵغییە ..

+ +▪

ژیان ئەوەندە بێ قیمەت بووە،
لەوە ئەچێ دنیا
تەنها دۆناڵد تڕەمپی تیا بژی.

+ +▪

تازه ناتوانم پیاسه بکەم ..
بە شیعر شەقامێکت بۆ ئەنێرم ..
لەگەڵ کۆمەڵێ هەنگاو ..
بۆ خۆت شتێکیان لێ دروستکە ..

+ +٠

ژیان تارماییە ،
هەر بۆیە جوانترین شت،
ئەو شتانەن کە دەستمان نەکەوتوون ..
ئازیزترین کەس ئەوانەن
قەت هەنگاوێکمان لەگەڵدا نەناون ..
قەت نانێکمان لەگەڵدا نەخواردوون ..

نووسەران لە نێو ڕایەڵەیەکی نادیاردا.. ئەحمەد ڕەسوڵ

نووسەران، ئەو گرۆیە لە مرۆڤن، کە جیهانێکی تایبەتی و ناوەکیی خۆیان هەیە، جیهانێک تایبەت بە هەر یەکێک لەوان و تاکەکەسیی، لە هەمان کاتدا هاوبەش و گرێدراو بە ئەوانیدیکەوە. نووسەران، جیاواز لە هەموو توێژەکانی دیکەی نێو کۆمەڵگای مرۆیی، بەجێی فەزای کۆمەڵایەتیی و کاری پێکەوەیی و کۆمەڵیی، دنیایەکی تایبەت و تاکەکەسیی سەرل□ بەری خوێندنەوە، بیرکردنەوە و کاری نووسینی ئەوان پێکدەهێنێت. خوێندنەوە و نووسین، جیاواز لە هەر کارێکی دیکەی مرۆڤ، بە پلەی ئیمتیاز کارێکی تاکەکەسیی و تایبەتە. بەڵام ڕەنگبێ زێدەڕۆیی تێدا نەبێت ئەگەر بڵێم گرێدراوترین و کارلێککارترین کایەیەک لە نێو هەموو کایەکاندا، کایەی نووسین و ڕوناکبیرییە.
نووسەران سەرباری دنیای تایبەتی خۆیان و فەزای کارکردنی خۆیان و ئەو پانتاییانەی خوێندنەوە و نووسین کە بۆ هەر یەکێکیان، بوارێک و کایەیەک تایبەت و جێگای بایەخە و لەپێشترینە، بەڵام هێشتا تۆڕێکی نەبینراو و ناڕاستەوخۆ، هەمووان پێکەوە گرێدەدات و هەستی

نزیکایەتیی بە هەر یەکێکیان لەگەڵ ئەوانی دی، دەبەخشێت.
فەزای خوێندنەوە و نووسین لەلای نووسەران، تایبەتمەندییە ناوازەکەی لەوەدایە، کە هەریەکێک لەوان هێندەی وەکو ئەوە وەهایە کە بە تەواوی دابڕاو و سەربەخۆ لەو کایەیە و لە نووسەرانی دیکە بێت، بەڵام هاوکات، لە ڕەهەند و ڕوانگەی دیکەوە دەبینین کە هێندە پێکەوە گرێدراو و نزیک لە یەکدین، وەکو ئەوەی هەموان لە پەیوەندییەکی تایبەتی و نزیکدا بن لەگەڵ یەکتری.
لەوانەیە نهێنێییەکە ئەم□ بێت کە وادەکات ڕۆشنبیرێک (بەختیار عەلی لە چاوپێکەوتنێکدا) بڵێت: نووسەرێک هەرچەندە خراپ و حزبییش بێت، بەروارد بە هەر سیاسییەک، سەد هێندە بە باشتر دەزانم و نزیکتر لە خۆمەوەی دەبینم.
نووسەران، سەرباری دووریيان لە یەکدی و تەنانەت یەکتر نەناسینیان، کاریگەریيان هەیە لە ڕەگڕێژکردنی جیهانی تایبەتی یەکدی و شێوە وەرگرتنی بیرکردنەوە و ڕوانگەی یەکدی.
تەنانەت کاتێک دوو نووسەر یان زیاتر لە نێوانیاندا ناکۆکیی و مشتومڕ لەبارەی بابەتێک یان زیاتر دروست دەبێت و بیرکردنەوە و ڕوانگەیان بۆ بابەتەکە یان پرسەکە نەوەکو تەنها جیاواز و پێکدژە، بەڵکو ئاسمان و ڕێسمانە و ئەمەش ناکۆکیی قووڵیی فیکریی و ئەدەبیی لەنێوانیادا دێنێتە ئاراوە، بەڵام هێشتا لە نێو ئەو ڕایەڵە نەبینراو و ناڕاستوخۆیەی فەزای ڕوناکبیرییدا، نزیک لە یەکتری و پێکەوە گرێدراون.
ل□□□دا چەمکی نووسەر، بەهیچ شێوەیەک ئەوانە ناگرێتەوە کە خزمەتکاری عەقڵییەتی ئاپۆڕایین و بیرکردنەوە و تێگەیشتنی کۆیی پەرەپێدەدەن و خزمەتدەکەن، جا با تەنانەت خاوەنی زۆرترین ژمارەی پەڕتوک و درێژترین نووسین و چەندین وتار و چاوپێکەوتنیش بێت.
ل□□□دا، نووسەر و ڕۆشنبیر، ئەوانە دەگرێتەوە کە لە چەندین ڕەهەندی جیاوازەوە، جیاوازییەکی قووڵ و ڕیشەیی لە بیرکردنەوە و تێگەیشتنی گشتیی کۆمەڵگا بۆ پرسێک یان بابەتێک لە بوارێک یان کایەیەکی دیاریکراودا، پێسکەشدەکەن. چەمکی نووسەر، ل□□□دا ئەو کەسە دەگرێتەوە کە سەرقاڵی بیرکردنەوەیە و جیهانی بیرکردنەوە و نووسین بە جدی دەگرێت و وزەی بیرکردنەوە و نووسینی خۆی لە ڕەخنەکردنی ئەو بیرکردنەوە و تێگەیشتنە کۆییەدا “تفکیر و تفهیم جماعی” ئاڕاستە دەکات.
نووسەر و ڕۆشنبیر ل□□□دا، تەنها ئاما□ نییە بۆ کەسێک کە سەروکاری لەگەڵ کتێب و نووسیندا هەبێت، بەڵکو تایبەتمەندیی لە بیرکردنەوە و نووسیندا هاوتای جیابوونەوە لە عەقڵی ئاپۆڕایی و ڕەخنەکردنی، بنەمایەکی سادەی نێو فەزای ڕوناکبیریی و هەموو

ئەوانەیە کە لەو کایەیەدا کاردەکەن.

…

ئەم نووسینە لە پەیوەند بە کۆچی دوایی نووسەر و ڕۆشنبیر، خەلات عومەر، نووسراوە.

خەڵات عومەر یەکێک لە دەنگە تایبەتی و ناوازەکانی نێو کایەی نووسین و ڕوناکبیریی کۆمەڵگای ئیمە، هەمیشە لە ڕوانگەیەکی جیاوازەوە لەبارەی هەر پرس و بابەتێکەوە دەینووسی.

سەرباری ئەوەی بۆ ماوەیەکی درێژ لەگەڵ ناوەڕۆک و ماناکانی ئەو وتارانەی “بە تایبەتی وتارە سیاسیی-فیکرییەکانی” کە بۆ ماوەی چەندین ساڵ دەینووسین ناکۆکیی و سەرنجی زۆرم هەبوو، بەڵام هێشتا ڕوانگەی تایبەت و ناوازەیان تێدابوو کە تایبەت ڤێرژنی خەڵات عومەر خۆی بوون.

من هیچ پەیوەندیی و نزیکایەتیی و یەکترناسینێکم نەبوو لەگەڵ کاک خەڵات، تەنها لەرێ لە فەیسبووک هاوڕێی “فرێند” بووین بەڵام هەروەکو چۆن بە هەموو نووسەران و ئەدیبان بە بێ و ئاستی جیاواز هەمە، هەستی پەیوەندییەکی تایبەت و نزیکایەتیی و یەکترناسینم بە خەڵات عومەریش هەبوو.

تەنها یەک جار، دوای دەستخۆشیی سەرنجێکی کورتی لەسەر یەکێک لە بابەتەکانم دەربڕیی و کورتە گفتوگۆیەکی لە نێوانماندا دروستکرد.

کۆچی دوایی کاک خەڵات، نیگەران و غەمباری کردم.

ڕۆحت بە هەمیشە لە ئاشتیی و ئارامییدا.

ناو و یادت، هەمیشەیی و درەوشاوە.

….

تێبینی: لە کاتی ئەم نووسینەدا ئەو ڕستەیەی نێو چاوپێکەوتنێکی بەختیار عەلیم هاتەوە یاد و بە تەواوی لە یادم نەماوە چاوپێکەوتنەکە کەی و لە کام شوێندا خوێندوومەتەوە هەروەها شێوازی داڕشتنەکەی دڵنیا نیم بە تەواوی وەکو خۆیەتی یان نا، بەڵام هەمان ناوەڕۆک و مانایە.

جیاوازی چییە لەنێوان

مەیینەیەکی موسڵمانی کورد و مەینەیەکی موسڵمانی ئیسلامی سیاسیی کورددا ؟.. بەختیاری شەمەیی

ئەمە نووسینێکە بە زمانێکی سادەوساکار سەبارەت بە (پێوەندیی جلوبەرگ بە رەوشتەوە)

مەیینەی موسڵمانی کورد و مەینەی موسڵمانی ئیسلامی سیاسیی کورد

با لێرەوە داوە تیشکێک بخەینە سەر جیاوازییەکان، مەیینەی موسڵمانی ئیسلامیی کورد خودی خۆی بە ئابڕوو/شەرەفی نەرینەکانی خێزانەکەیی و بە شەرەفی نەرینەکانی کەسوکارەکەی دەزانێت، ئیتر بەم هۆکارە جەستەی خۆی بە لەچک و باڵا پۆش یان بە رووپۆش/نیقابی هاوردەکراوی ئیسلامی سیاسی دەپۆشێت بە ئەوەی پێی بڵێن مەیینەیەکی بەشەرەفە یان پێی بڵێن مەیینەیەکی بڕوادار و لەخواترسە، بەڵام مەیینەی موسڵمانی نائیسلامیی کورد خۆی بە شەرەفی نەرینەکانی خێزانەکەیی و نەرینەکانی کەسوکارەکەی نازانێت، بەڵکو مرۆڤێکی ئاساییە و خاوەنی خودی خۆیەتی، خۆی خاوەنی جەستەی خۆیەتی و بڕوای بەخۆیەتی و رێزلەخۆگرتووە، خۆی چ جۆرە جلوبەرگێکی پێ باش و پێ جوان بێت، ئەوە دەپۆشێت.

مەیینەی موسڵمانی نائیسلامیی کورد، شکۆمەندی و باوەڕبەخۆبوون و رێزی بوونی خۆی بەوە دەردەبڕێت کە بە ئاگا و هۆشیارە لە ئازادیی خۆی و لە زانینی ئەرک و مافە رەواکانی خۆیدا، دەزانێت سنووری ئازادی و ئەرک و مافەکانی چین، لەهەمان کاتیشدا رێزی نەرینەکانی خێزانەکەی خۆی و کەسوکارەکەی دەگرێت نەرینەکانی خێزانەکەیی و نەرینەکانی کەسوکارەکەیشی ئەمیان پەسەندە وەک ئەوەی کە خۆی دەیەوێت و وەک ئەوەی کە هەیە پەسەنیان کردووە و رێزی لێدەگرن، بەڵام مەیینەی موسڵمانی ئیسلامی سیاسی پێبەندە بە بڕواداریی و خواستی نەرینەکانی خێزانەکەیی و نەرینەکانی کەسوکارەکەیەوە، هەردەم لە هەوڵی ئەوەدایە کە لە هەموو روویەکەوە بەدەی نەرینەکانی خێزانەکەیی و نەرینەکانی کەسوکارەکەی بێت، خۆی هیچ شکۆمەندی و خواست و بڕوابەخۆبوونێکی نییە، بەبەرییە لە خاوەنداریتیی خودی خۆی، بەبەرییە لە ئازادیی تاکەکەسیی خۆی،

جلـــوبەرگە هـــاوردەکراوە ئیسلامییەکـــانی لەلایەن نەرینەکـــانی خێـزانەکەیەوە، بـاوک و بـرا و مـام و خاڵ و کـوڕ مـام و کـوڕە خاڵەکانیاوە بۆی دەستنیشان کراوە و بەسەریدا سەپێبراوە، هیچ خواستێکی تاکەکەسیی خۆی تێدا نییە، خۆ ئەگەر مێیینەیەکی موسڵمانی ئیسلامیی کورد بە خواستی خودی خۆیشی ئەو جلوبەرگە هاوردەکراوە ئیسلامییانە بپۆشێت، ئەوە هەر ئەوە دەگەیەنێت کە وەک مرۆڤێک و وەک مێیینەیەک قوربانیی پەروەردەیەکی دواکەوتووانە و کەنەپەرستانەی ئیسلامییانەی خێزانەکەیی و کەسوکارەکەیەتی کە ئەو جۆرە جلوبەرگە هاوردەکراوە دواکەوتووە ئیسلامییانەیان لەلای ئاسایی کردووە و لەیان کردووە بە هەمای بەشەرەف بوون و بەوادار بوونی و لەناو خێزانەکەیدا بەسەریدا سەپێنراوە و دەبێت بیانپۆشێت. جا ئەگەری ئەوەش هەیە کە رەنگە خودی خۆی پێشینی ئەو جۆرە جلوبەرگە ئیسلامییە هاوردەکراوانەی پێ جوان و باش بێت و بەهۆی پێشینی ئەو جلوبەرگە ئیسلامییەوە چێژ لەوە ببینێت کە پێی بڵێن کەسێکی بەوادار و پۆشتە و بەشەرەف و لەخواترسە، ئیتر بەم شێوەیە لەچک و باڵا پۆش و نیقابی ئیسلامیی ئیخوانی و مۆدێلەکانی جلوبەرگی مێینە موسڵمانەکانی تورکیا و میسر و سعودییە و قەتەر و میرنشینەکانی تری کەنداو دەپۆشێت و لاسایی ئەوان دەکاتەوە، خۆ ئەگەر مێیینەی موسڵمانی ئیسلامیی کورد لەلای خۆیەوە و لە دڵیشەوە جلوبەرگی رەسەن و جوان و رازاوە و شارستانییەکانی کوردی و کوردەواریشی بەدڵ بن و پێی جوان و باش و پەسەندبن، بەڵام بەهۆی پێبەندبوونییەوە بە یاسا و رێساکانی ئیسلامی عەرەبەوە، هەروەها بەهۆی پێبەندبوون یان ترسانییەوە لە نەرینەکانی خێزان و کەسوکارەکەیەوە، ملکەچ و ناچاری بڕیارەکان و خواستەکان و ناچارکردنەکانی نەرینەکان دەبێت و بە لەچک و باڵا پۆش و هەندێکیشیان بە نیقاب، جەستەیان دەپێچنەوە و بەبێ خواستی خۆیان، وەک مرۆڤێک و وەک مێیینەیەک بەبەرییان دەکەن و مێیینەکان خۆیشیان بە ناچاری خودی خۆیان لە پێشینی جلوبەرگی رەسەن و جوان و رازاوە و شارستانییانەی میللەتەکەی خۆیان بەبەری دەکەن.

با بپرسین: یانی ئیتر هەر مێیینەیەکی موسڵمان کە لەچکی لەسەر کرد و باڵا پۆشی لەبەرکرد و نیقابی پۆشی، ئیتر ئەوە نیشانەی چاکی و باشی و رەوشتبەرزی و ئابڕوومەندییەتی؟

لەڕاستیدا مەرج نییە هەر کچ و ژنێکی موسڵمانی ئیسلامیی کورد لەچکی لەسەر کرد و باڵا پۆشی لەبەر کرد و نیقابی پۆشی، ئیتر بەبەری بێت لە کاروکردەوەی نەشیاو و نائاسایی یان ئیتر پارێزراو بێت لە دەستدرێژیی نێرینەی خۆپەرست و چاوچنۆک و داوێنپیسەکانی ناو کۆمەڵگە.

هەموومان ئەو چیرۆک و بەسەرهات و رووداوانەی هەندێک لە کچان و ژنانی لەچکبەسەر و باڵاپۆشلەبەر و نیقابپۆشەکانمان بیستوون کە چ مامەڵە و بازرگانی و بەکارهێنانێک لەنێوانیاندا هەیە و چ کاروکردەوەیەکی نائاسایی و نەشیاو و ناشایستە لەژێر لەچک و باڵاپۆش و نیقابدا ئەنجام دەدرێن.

لەناو کۆمەڵگە رۆژهەڵاتییە موسڵمانەکاندا مێینەکانیان لەترسی نێرینەکانیان خۆیان بە جلوبەرگی دەستنیشانکراوی عەرەبی و ئیسلامی دەپێچنەوە بەڵام لەناو کۆمەڵگە ناموسڵمانەکان یان لەناو کۆمەڵگە ئەوروپییەکاندا مێینەکانیان هیچ ترسێکیان لە نێرینەکانیان نییە، لەبەرئەوە ناچار نین خۆیان بە جلوبەرگێکی دەستنیشانکراوی ئایینی بپۆشن و سەرتاپای خۆیان بپێچنەوە.

شایانی باسە کە مێینەی موسڵمانی نائیسلامیی کورد، مرۆڤێکی ئازاد و مێینەیەکی خاوەن ئازادییە لە جلوبەرگ پۆشیندا، هەرکاتێک پێی خۆش بێت یان بە بۆنەکان پێویست بێت، بە خواستی خۆیی و بە ئەوپەڕی شانازی و سەربەندییەوە جلوبەرگی رەسەن و جوان و رازاوە و شارستانییانەی میللەتەکەی خۆی دەپۆشێت و جوانترین نمایشتی خۆیی و شکۆمەندی و خواست و ئازادیی خۆی پێوە دەکات، بەڵام بەپێچەوانەوە مێینەی موسڵمانی ئیسلامی سیاسیی کورد، جلوبەرگی کوردی ناپۆشێت و بێبەرییە لەو جوانی و رازاوەیی و چێژ و خۆشی و شانازییە نەتەوەیی و نیشتمانییە، هەربۆیە مێینەی موسڵمانی ئیسلامی سیاسیی کورد، ناچارکراو و کۆیلەیە و بەبێ خواستی خۆی وەک بووکەڵەیە پۆشتەکراوە و پێچراوەتەوە.

لێرەوه ئاماژەیەک بە سیمای جلوبەرگی کۆمەڵایەتی و کوردەواریی کۆمەڵگەی باشووری کوردستانی ساڵانی هەشتاکان دەدەین و دەڵێین هەتا ئەوکاتەی گروپە ئیسلامییە سیاسییەکان لە باشووری کوردستان دروستنەکرا بوون و سەریان هەڵنەدا بوو و هیچ کاریگەرییەکیان لەسەر کۆمەڵگەی باشووری کوردستان نەبوو، ئەوکاتە بەدەگمەن مێینەیەکی موسڵمانی کوردی باشوور هەبووە کە لەچک و باڵاپۆش و نیقابی هاوردەکراوی وەهابییەکان سەلەفییەکان و ئیخوانییەکان و میرنشینەکانی کەنداو و عەرەبستانی سعودییە و قەتەری پۆشیبێت.

بێگومان دوای سەرهەڵدان و پەرەسەندن و بەهێزبوونی گروپە ئیسلامییە سیاسییە دروستکراو و نەکەر و بەکرێگیراوەکان، سیمای کوردەواری و کۆمەڵایەتیی کۆمەڵگەی باشووری کوردستان گۆڕا بە هاوشێوەی وڵاتانی میسر و تورکیا و ئێران و میرنشینەکانی کەنداو و عەرەبستانی سعودی، مێینەکانی موسڵمانە کوردە ئیسلامییە سیاسییەکان کەوتنە لاسایی کردنەوە و پۆشینی لەچک و باڵاپۆش و نیقابی هاوردەکراوی ئەم وڵاتانەی ناومان هێناون.

هەتا ساڵانی نەوەدەکانیش لەچک و باڵاپۆش و نیقابی ئیسلامی لەناو کچان و ژنانی باشووری کوردستاندا نەبوون و نەبینراون، بەڵام ئەمڕۆ بە هەزاران، بە دەیان دوکان و فرۆشگەی پیشاندان و فرۆشتنی لەچک و باڵاپۆش و نیقابی ئیسلامییان لە شار و شارۆچکەکانی باشووری کوردستاندا کردوونەتەوە و فرۆش و برەویان پێداون.

سەرنج بدەن مێینەیەکی موسڵمانی کوردی ئیسلامی نییە کە جلوبەرگی کوردی بپۆشێت. مێینەیەکی ئیسلامی سیاسی کورد نییە کە شانازی بە جلوبەرگی ڕەسەنی میللەتەکەی خۆیەوە بکات، جگە لەمەش، مێینەی ئیسلامی سیاسیی کورد، جلوبەرگی ڕەسەنی کوردیی کچان و ژنانی کورد بە ناجایز و دژی ئایینی ئیسلام دەزانێت و بە لادان لەو ڕەوشتەی دەزانێت کە خۆی پێی وایە ئەوە ڕەوشتی ئیسلامییە و دەبێت هەموو کچان و ژنانی کورد وەک ئەو بن و پەیڕەوی لەو ڕەوشتە ئیسلامییەی ئەو بکەن.

ئەمڕۆ سیمای جلوبەرگی مێینە موسڵمانە ئیسلامییە سیاسییەکانی کۆمەڵگەی باشووری کوردستان گۆڕاوە بۆ جلوبەرگی هاوردەکراو و سەپێنراوی وەهابی و سەلەفی و ئیخوانی و تورکی و عەرەبی و ئێرانیی ئیسلامیی دواکەوتوو و کۆنەپەرست و ناشارستانیانە و ناسەردەمییانەی ئەو وڵاتە ئیسلامییانە. هەر لە سایەی سەرهەڵدانی ئەو باند و گروپە ئیسلامییە سیاسییانە و هەبوونی هەزاران مەلای ئیسلامیی سیاسی و بانگخوازی ئیسلامیی سیاسییە،کۆمەڵگەی باشووری کوردستان بەشێوەیەکی وا نائاسایی و خراپ گۆڕاوە کە لە شوێنە گشتییەکاندا بە شێوازی پۆشینی جلوبەرگی هاوردەکراوی ئیسلامیی سیاسی، ناتوانیت مێینەیەکی موسڵمانی کورد لە مێینەیەکی موسڵمانی ئیسلامیی عەرەبی نیشتەجێبووی باشووری کوردستان یان لە مێینەیەکی موسڵمانی ئیسلامیی گۆشتیاری عەرەب و تورک جیابکەیتەوە. ئا بەم شێوەیە گروپە ئیسلامییە سیاسییە دروستکراوەکان، بە هاوردەکردنی ئەجندای ئامادەکراوی دەرەوەی کوردستان، دژایەتی و دوژمنایەتیی فەرهەنگ و دابونەریتی ڕەسەنی مێژوویی و دێرینی جوان و شارستانییانە و سەردەمییانە کورد و کوردەواری دەکەن، ئا بەم شێوە و شێوازە ئیسلامییە عەرەبی و تورکییانە، باند و گروپە ئیسلامییە سیاسییەکان دابونەریتی ڕەسەن و باش و جوان و پەسەندکراوی دێرینە و مێژوویی کورد و کوردەواری دەسڕنەوە، بە لەچک و باڵاپۆش و نیقابی هاوردەکراوی ئیسلامی سیاسی، ململانێی جلوبەرگی ڕەسەن و جوان و ڕازاوە و شارستانییانەی کورد و کوردەواری دەکەن و لە هەوڵی سڕینەوە و نەهێشتن و نەمانیدان.

لێرەدا پێویستە باسی ئەوەش بکەین کە هەر لە کۆنەوە کچان و ژنانی کورد سەروپێچی جوانی کوردەوارییان لەسەر کردووە و کراس و کەوای

دامەن درێژی کوردییان لەبەرکردووە و چەفتەیان داوە بەشانیاندا و جلوبەرگی جوان و رازاوەی کوردەوارییان پۆشیوە بەبێ ئەوەی ئەمە هیچ پەیوەندییەکی بە ئایین و ئایینداری و بە ناچارکردنەوە هەبوو بێت.

بەکورتییەکەی مەرج نییە ئەوەی لەچکی لەسەردا بێت و باڵاپۆشی لەبەردا بێت و نیقابی پۆشی بێت ئیتر ئەوە نیشانەی ئەوە بێت ئەو کەسە ئاییندار بێت یان کەسێکی چاک و باش و ڕەوشت بەرز بێت، پێچەوانەکەشی هەر راستە.

راستییەکی دیکەش هەیە، لە رابووردوودا و لە ئەمڕۆشدا بە هەزاران لە کچان و ژنانی کورد لەچکیان لەسەر کردووە و لەچک لەسەر دەکەن بەبێ ئەوەی دەستی دەرەکی و سیاسیی گوماناویی لەپشتەوە بووبێت و ببێت، بێگومان ئەمە ئازادیی تاکەکەسییە و هیچ پەیوەندییەکی بە سیاسەت و بە خواستی گروپە ئیسلامییە سیاسییەکانەوە نەبووە نییە. لەهەمان کاتیشدا ئەو جۆرە لەچکپۆشییە هیچ کاتێک زیانی بە هیچ بوونەوەرێک نەبووە و نییە.

بێگومان هەموو مێینەیەک دەبێت ئازاد بێت لە پۆشینی ئەو جۆرە جلوبەرگەی کە خۆی بە خواستی تاکەکەسیی و تایبەتیی خۆی دەیەوێت بیپۆشێت.

مێینەی فێمینیست و سیکولاریستی ئازادبیر

پێویستە ئاماژە بە جۆرێکی تریش لە ڕەگەزی مێینەی کۆمەڵگەکەمان بدەین ئەویش ئەو مێینە ئازادبیر و فێمینیست و سیکولاریستانەی ئەمڕۆی کوردستانن کە خۆیان خاوەنی خۆیانن، خاوەنی جەستەی خۆیانن، خاوەنی بیرکردنەوە و تێگەیشتن و هەڵوەستی خۆیانن، ئەم جۆرە لە مێینەی کۆمەڵگەی کوردەواری و کوردستان، ئەو مرۆڤە ڕۆشنبیر و ڕێزلەخۆگرتوو و بەهەڵوێستانەن کە بیردەکەنەوە و تێگەیشتن و بەرهەمی هزری و ڕۆشنبیری و فەرهەنگیی تایبەت بە خۆیان هەیە، بەهرەوەر و توێژەر و کاران و کاریگەریی ئەرێنییان لەسەر نەوەی نوێ بەتایبەتی و کۆمەڵگە بە گشتی هەیە. ئەوانە ئەمڕۆ بە هەزاران لە مامۆستایانی فێرگەکان و زانکۆکان و ئامۆژگاکانن، بە هەزاران لە ڕۆشنبیران و چالاکوانان و ڕەخنەگران و وەرگێڕان و هونەرمەندان و موزیکژەنان و گۆرانیبێژان و شانۆکاران و شێوەکاران و کۆمەڵناسان و دەروونناسان و فێمینستان و سیکولارستەکانی کۆمەڵگەکەمانن کە سیمایەکی هەرە جوان و هەرە پێشکەوتووانە و هەرە شارستانییانەیان بە کۆمەڵگەی کوردستان بەخشیوە و مایەی سەربەرزی و شانازی و سوپاسگوزاریی گشت هاونیشتمانییەکی پاک و دڵسۆز و

تێکۆشەر و نیشتمانپەروەرن. کۆمەڵگەی کوردستان بەم خانمە بەهێز و دڵسۆز و تێکۆشەر و کۆڵنەدەرانەوە جوانتر و سەربەرزتر و گەشاوەتر بووە. ئەم جۆرە مێینانەی کوردستان لە هەموو چین و توێژ و نەتەوە و کەمە نەتەوەییەکانی دانیشتووانی کوردستانن.

با ئەوەشمان بیرنەچێت کە لەم جۆرە خانمانەی کۆمەڵگەکەمان ئێستا بە هەزاران هەزارانیان لە دەرەوەی کوردستانن و دانیشتووی هەندەرانن وەک خانمانی بیرکەرەوە و رۆشنبیر و زمانزان و چەندین زمان دەزانن و مامۆستای زانکۆن و ئەندامی پارتە سیاسیەکانی ئەوروپان و سیاسەتوان و ئەندام پەرلەمانن و خاوەنکار و فەرمانبەر و شێفی گەورەی فەرمانگە و کۆمپانیا و بانکەکانن و چالاکوان و کارا و بەرهەمدار و کاریگەرن، هەڵگری بڕوانامەی دوکتۆران لە گشت بوارەکانی زانست و زانستە کۆمەڵایەتییەکان و تەکنەلۆجیا و هونەر و موزیکدا و جێپەنجەیان بەسەر کوردان و کوردستانیانی هەندەرانشین و تەنانەت ئەو کۆمەڵگەیانەشەوە دیارە کە تێیدا دەژین.

نەوەی نوێی ئەمڕۆی کۆمەڵگەکەمان

هەر بەم بۆنەیەوە ئەگەرچی زۆر بەکورتیش بێت، پێویستە ئاماژەیەک بە نەوەی نوێی ئەمڕۆی کۆمەڵگەکەمان بدەین، ئەمڕۆ بە هەزاران هەزار لە کچان و لە کوڕانی باشووری کوردستان کە نەوەی نوێن و نەوەی ئەم سەردەمە پێشکەوتووەی مرۆڤایەتین، نەوەیەکن لە خێزانە تێگەیشتوو رۆشنبیرەکانن و لە شار و شارۆچکە و گوندەکانەوە ئینتەرنێت بەکاردەهێنن و زۆربەی هەرە زۆریان ئینگلیزی یان زمانێکی دیکەی جیهانیباش دەزانن، خوێندکارن و خوێندکاری زانکۆن یان دەرچووی زانکۆن، ئاگاداری پێشکەوتنەکان و گۆڕانکارییەکانی جیهانن. گەلێکیان گەشتی وڵاتانی پێشکەوتوویان کردووە و بە پێشکەوتن و شارستانێتیی میللەتانی تر ئاشنا بوون. خۆشبەختانە ئەم نەوە نوێیەی کۆمەڵگەکەمان نەوەیەکی بیرکەرەوە و هۆشیار و چاوکراوەن و لە راستیی ژیان تێگەیشتوون و ژیاندۆستن و نەکەوتوونەتە ژێر کاریگەریی خراپی ئیسلامی سیاسی و مەلا و بانگخوازە مووچەخۆرەکانیانەوە. خۆیان بەشوێن زانیاری راست و دروستدا دەگەڕێن و سوود لە زانستەکانی مرۆڤایەتی وەردەگرن بەڵێن و پاداشتی درۆزنانەی بەهەشت و ترس و ئازاریئاگری دۆزەخی خەیاڵی هیچ کاریگەریەکیان لەسەر بیرکردنەوە و ژیانیاندا نییە. کاتی زێڕینی خۆیان بۆ ئایینەوە ناکوژن و بڕوایان بە خورافیات و خورافیاتپەرستی نییە. نەوەیەکی بیرکەرەوە و هۆشیار و زانستدۆستن

و هیوا و ئومێدی ئێستا و داهاتووی کۆمەڵگەکەمانن.

جۆرەکانی جلوبەرگ

پێویستە هێڵێکی جیاکەرەوە لە نێوان ئەو جلوبەرگەی کە کەسەکە بە ئازادانە و بە خواستی خۆی دەیپۆشێن و ئەو جۆرە جلوبەرگەی کە بە کەسەکە دەستنیشان دەکرێت، دابنێین. بەکورتییەکەی جلوبەرگی مێینەی ئیسلامی سیاسیی کورد، دەستێکی دەرەکی و سیاسی و گوماناوی لە پشتەوەیە و بەرنامەبەدارێژراوە و لە دەرەوەی کوردستان دەستنیشانکراو و ئامادەکراو و هاوردەکراوە و بەزەبری پارە یان ترساندن و هەڵخەڵەتاندن و فریودان، سەپێنراوە بەسەر مێینە موسەڵمانە ئیسلامییە سیاسییەکانی باشووری کوردستاندا، هەر لە بنەڕەتەوە بە دژایەتی کردن و دوژمنایەتی کردنی جلوبەرگی رەسەن و شارستانیانە و جوان و رازاوەی کوردییە. بۆ نموونە گروپە ئیسلامییە سیاسییەکان فیستقاڵەی لەچک پۆشی و باڵاپۆشی لە شار و شارۆچکەکانی باشووری کوردستاندا رێک دەخەن و بۆ یەک جار لە هەڵێکدا و لەکاتێکی دیاریکراودا هەزاران کچ و ژنی کورد (بەتایبەتی کچانی گەنج)، یەک لەچکپۆش و یەک باڵاپۆش دەکەن، لە هەمووی سەیروسەمەرەتر ئەو فیستقاڵەیان ناوناوە: (فیستقاڵەی تاجی زێڕین) کە لەڕاستیدا ئەوە فیستقاڵەی خۆتێکەڵە کردن و دەستدرێژی کردنە بەسەر خواستی تایبەتیی و کەسایەتی و شکۆمەندیی تاکەکەسی و تایبەتییان. کۆتوبەندکردن و بەکۆیلەکردنی کچان و ژنانی کوردە. سەپاندنی ئەو جلوبەرگە یەکپۆشییە ئیسلامییە، جلوبەرگی سیاسی و ئیسلامییە، لاسایی کردنەوەی جلوبەرگی ئیسلامییە کۆنەپەرست و دواکەوتووە و ناشارستانی و ناسەردەمییەکانی ئیخوانەکانی تورکیا و میسر و سعودییە و قەتەرە، لەهەمان کاتیشدا بۆ ئیسلامی کردنی کۆمەڵگەی باشووری کوردستانە، بەپاشکۆکردنی باشووری کوردستانە بە وڵاتانی تورکیا و سعودییە و قەتەر و میسرەوە. بەو شێوەیە گروپە ئیسلامییە سیاسییە دروستکراو و نەکەر و بەکرێگیراوەکانی باشووری کوردستان، بە زەبری پارە و سەرمایە و کۆمەک و پشتیوانیی دەرەکی، هەزاران لە کچان و ژنانی خێزانە هەژارەکان و گوندنشینەکانی کوردی باشووریان ناچار کردووە کە لەچکی ئیسلامی مۆدێلی وەهابی و سەلەفی و ئیخوانی لەسەر بکەن و باڵاپۆشی و چارشێو پۆشیی رەشی عەرەبی و ئیسلامیی توندڕەو بپۆشن. ئیسلامییە سیاسییەکان بەم شێوەیە ئازادی و مافداری و شکۆمەندی و کەسایەتیی تایبەتی لەو کچانەی کورد دەسەنێننەوە.

هیچ گومانێکی تێدا نییە کە لەو کۆمەڵگە نائیسلامیانەدا پێشینی

جلوبەرگ پەیوەندیی بە کەسەکان خۆیانەوە هەیە، چونکە هەڵبژاردن و پۆشینی جۆری جلوبەرگ، ئازادیی تاکەکەسیی مرۆڤەکانە. لە کۆمەڵگەیەکدا کە یاسا سەروەر بێت و ئازادییە دیموکراسییەکان و ئازادییە کەسییەکان دەستەبەر بن، هەموو هاونیشتمانییەک ئازادە لە پۆشینی جۆری ئەو جلوبەرگانەدا کە دەخواز و خواستی تاکەکەسی و تایبەتیی خۆیەتی، هیچ کەسێک و هیچ لایەنێک و تەنانەت هیچ دەوڵەتێکیش بۆیان نییە جۆری جلوبەرگ و جلوبەرگێکی تایبەتی و دەستنیشانکراو بەسەر هاونیشتمانیاندا بسەپێنن.

پڕۆژەکانی ئیسلامییە سیاسییەکان

با ئاماژە بەوەش بدەین کە گروپە ئیسلامییە سیاسییەکانی باشووری کوردستان بە پارە و سەرمایەی دەوڵەتانی قەتەر و سعودییە و ئێران و تورکیا و هەندێک ڕێکخراو و دامەزراوەی ئیسلامیی جیهانی لە ساڵانی ڕابووردووەوە بە سەدان کۆرسی لەبەرکردنی قورئانیان بۆ منداڵان و مێرمنداڵانی کورد کردووەتەوە و مێشکی ئەو منداڵانە بە گوناهانەیان بە ئایینی ئیسلامی عەرەبی بارگاوی کردووە و بەم شێوەیە ئەو منداڵ و مێرمنداڵە کوردانەیان له ژیانی پڕ له یاری و چێژ و خۆشیی منداڵی و مێرمنداڵیی خۆیان دوور خستوونەتەوە و له هەمان کاتیشدا بێ داهاتوو هەست و گیان و بیر و هۆشی سروشتیي نەتەوەپەروەری و نیشتمانپەروەری و کوردایەتییان سڕ دەکەن.
سڕینەوەی فەرهەنگی ڕەسەن و مێژوویی و دێرینەی کورد، دوژمنایەتی کردن و باونەهێشتنی جلوبەرگی ڕەسەن و جوان و شارستانییانەی مێیینەی کورد پڕۆژەیەکە کە دوژمنانی کورد و داگیرکەرانی کوردستان زۆر لەمێژە کاریان لەسەر کردووە و بەردەوام کاری لەسەر دەکەن و سەرمایەی تەکمەیان بۆ تەرخان کردووە، هیچ گومانێکی تێدا نییە و ڕوون و ئاشکرایە کە جێبەجێ کردنی ئەم پڕۆژە گڵاوەیان لەناو کۆمەڵگەی کوردستاندا بە ئیسلامییە سیاسییەکان و مەلا و بانگخوازە مووچەخۆرەکانیان سپاردووە.
ئیسلامییە سیاسییەکان هەر بەوەوە نەوەستاون کە بە لەچک و باڵاپۆش و رووپۆشی عەرەبی و ئیسلامی، کچان و ژنانی کورد کەت و بەند دەکەن و بە کۆیلەیان دەکەن، بەڵکو ئەو کەت و بەند کردن و بەکۆیلە کردنە، تەنانەت کچانی منداڵی ٦تا١٧ ساڵانیشی گرتووەتەوە و ئەو کچە منداڵ و کچە هەرزەکارانەشیان تێوەگلاندووە و بە کۆیلەی جلوبەرگی عەرەبی و ئیسلامی و ئیخوانی و وەهابی و سەلەفیان کردوون.
ئەمەش بەوە دەکەن کە دەرفەت لە هەژاری و نەخوێندەواری داماویی خێزانی ئەو کچە منداڵ و کچە هەرزەکارانە دەهێنن و بە زەبری

پاداشت و پارە و مووچە بۆ بڕینەوە دووچاری کۆت و بەند و بەکۆیلە بوونیان دەکەن، خۆشیی تەمەن و ژیانی منداڵانە و هەرزەکاریانە لەو کچە منداڵ و کچە هەرزەکارانە دەشێوێنن و لەو هەست و چێژ و خۆشییەی ئەو تەمەنە هەستیارەیان بێبەرییان دەکەن. هەموو ئەو دیاردە دواکەوتوو و ناشارستانی و خراپ و ترسناکانە، کە هەڕەشەن لەسەر ئاساییشی نەتەوەیی کورد و نیشتمانیی کوردستان، بە ئاشکرا و بە ئازادانە بەبەرچاوی سەرانی پارتی و یەکێتی و سەرانی دەسەڵاتدارانی خۆماڵییەوە گوزەراون و دەگوزەرێن.

هاوردەکردنی ئەو جۆرە جلوبەرگە ئیسلامییە سیاسییانە بۆناو کۆمەڵگەی کوردستان، جگە لە کۆتوبەند کردن و بە کۆیلە کردنی مێینەکانی کوردستانە، لە هەمان کاتیشدا بازرگانی کردنە بە جەستەی مێینەکانەوە و سەرانی ئیسلامییە سیاسییەکان پارەی پێ پەیدا دەکەن و خۆیانی پێ دەوڵەمەندتر دەکەن.

جلوبەرگ و رەوشت

جلوبەرگێکی تایبەتی هەستێکی تایبەتی بە کەسەکە دەبەخشێت کە پۆشیویەتی، بۆ نموونە جلوبەرگی پۆلیس و پۆلیسی هاتوچۆ و ئاساییش و پاسەوانی فەڕمی هێمایەکە بۆ بەرپرسیارێتی و فەرمانبەری و دەسەڵاتداری□کی سنووردار، ئەم جۆرە جلوبەرگانە لە رووی دەروونییەوە جۆرە هەستێکی تایبەتی و دەسەڵاتداریی بە کەسەکە دەبەخشن، بەڵام ئەم جۆرە جلوبەرگانە ناکرێت هێمایەک بن بۆ چاکی یان خراپی و رەوشتبەرزی یان رەوشتنزمیی ئەو کەسانەی کە ئەو جۆرە جلوبەرگە فەڕمیانە دەپۆشن. بۆ نموونە کەسێک کە مێزەرێک یان کڵاوێک یان جامانەیەک لەسەر دەکات، ئەمە هەرگیز نابێتە نیشانەی رەوشبەرزی و رەوشتچاکی و رەوشجوانی و ئازایەتیی کەسەکە، رەوشتی چاک، بەڵکو رەوشتی جوان، رەوشتی بەرز یان پێچەوانەکەی، راستەوخۆ پێوەندیدارە بە جۆری بیرکردنەوە و پەروەردە و هەڵسوکەوتی کەسەکەوە.

هەر نەتەوەیەکیش خاوەنی جلوبەرگی میللیی تایبەت بەخۆیەتی، جلوبەرگی میللی رەنگ لە پێداویستی ژینگەی ژیان و دەستڕەنگینی و هونەری میللی دەدەنەوە. بۆ نموونە جلوبەرگی هەندێک نەتەوە جۆراوجۆر و رەنگاوڕەنگ و کراوەن کە گەشبینی و سروشتدۆستی و ژیاندۆستیی زۆرتر تێدایە، بەڵام دیسان جلوبەرگی میللی، بابەتێکی مێژوویی و نەریتییە و هیچ پێوەندییەکی بە باشی و خراپی و رەوشتبەرزی و رەوشتنزمییەوە نییە.

مەبەست و مانای پۆشینی هەر جۆرە جلوبەرگێک یان پۆشینی جلوبەرگێکی

تایبەتی، بابەتەکی ڕێژەییە، لە نەتەوەیەکەوە بۆ نەتەوەیەک و لە کەسەکەوە بۆ کەسێکتر جیاوازن، مەرج نییە جلوبەرگ ڕەنگ لە ناخی کەسەکە بداتەوە، کەسێک کە جلوبەرگی تاریک یان ڕەش دەپۆشێت، مەرج نییە ئەوە نیشانەی ئەوە بێت کە کەسەکە کەسێکی ڕەشبین و نائومێدە و دڵی بە جوانی و بە ژیان خۆش نییە، دەکرێت پێچەوانەکەیشی ڕاست بێت.

هیچ پەیوەندییەکی لۆژیکی لەنێوان جلوبەرگ و جۆری بیرکردنەوە و ئابڕوو و ڕەوشتی بەرزدا نییە. دەکرێت کەسێک جلوبەرگی پۆلیسی لەبەردا بێت و پۆلیسیش نەبێت، بۆ نموونە کەسێکی ساختەچی و ڕێگر و دز بێت، یان مێینەیەک جلوبەرگێکی دابونەریتیی ئایینیی لەبەردا بێت، بەڵام ئایندار نەبێت و خەریکی مامەڵەی نایاسایی و کاری نەشیاو و ناشایستە بێت.

ئەگەر مێینەیەک بە هەر هۆکارێک بێت شوێنێکی جەستەی بەدەرەوە بێت، ئەوە هەرگیز نیشانەی ئەوە نییە کە ئەو مێینەیە کەسێکی باش نەبێت و کەسێکی خراپ بێت یان لەڕووی ڕەوشتەوە کەموکوڕیی هەبێت، ئەمە بەهیچ شێوەیەک وا نییە و ڕاست نییە.

لەڕاستدا پۆشینی جۆرە جلوبەرگێکی تایبەتی جۆرە هەستێکی تایبەتی بە کەسەکە دەبەخشێت، بەڵام ئەمە هەستە نەک ڕەوشت، جلوبەرگ هەر جۆرە جلوبەرگێک بێت پێوەر نییە بۆ ڕەوشتی چاک و جوان و بەرزی مرۆڤەکان.

هەندێک جلوبەرگ هەن کە ڕەنگ لە کار و پیشەیەک دەدەنەوە، وەک جلوبەرگی فەرمیی پۆلیس و پۆلیسی هاتوچۆ و هێزی چەکدارەکان و کارگە و چێشتخانە و هۆتێل و شوێنە گشتییە فرۆشیارییەکان، ئەمە پێداویستیی ئیش و کارە، ئەمەش بە هیچ شێوەیەک پێوەر نییە بۆ جۆری بیرکردنەوە و ئابڕوو و ڕەوشتی مرۆڤەکان.

جلوبەرگ دەکرێت نیشانەی پیشەیەک و پلەوپایەیەکی کۆمەڵایەتی بێت، وەک جلوبەرگی هەندێک لە شوێنە فرۆشیارییەکان و چێشتخانە و کارگەکان، یان جلوبەرگی شیک و گرانبەهای دەوڵەمەندەکان. بۆ نموونە لە کۆمەڵگەی کۆنی چینییەکاندا دەسەڵاتدارانی دەوڵەت جۆرە جلوبەرگێکی تایبەتییان هەبووە، بەهەمان شێوە خێزان و بنەماڵە خانەدانەکان جلوبەرگی تایبەت بە خۆیان لەبەرکردووەکە خەڵکە هەژارەکان و کۆیلەکان بۆیان نەبووە هەمان ئەو جۆرە جلوبەرگانەی خێزانە دەوڵەمەندەکان و بنەماڵە خانەدان لەبەربکەن. هەژارەکان و کۆیلەکانیش دەبووایە جلوبەرگی هەژارانە و کۆیلانەی تایبەت بەخۆیان لەبەربکەن.

هەندێک جلوبەرگیش هەن ڕەنگ لە ئامانجێکی تایبەتیی ژیان دەدەنەوە وەکو ئەو جۆرە جلوبەرگە ئایینییانەی کە مێینە کریستیانە

دەرنشینەکان دەپۆشن، ئەوانە خۆیان بۆ ئەوە هەڵگرتووە کە لە داهاتوودا هاوسەرگیری لەگەڵ عیسای مەسیح دا بکەن. هەروەها ئەو جۆرە جلوبەرگە نارنجییانەی کە پەرستگەنشینەکانی ئایینی بودایی دەپۆشن کە نیشانەی ئەوەیە ئەو ئاییندارانە خۆیان بۆ خزمەتی بودا و ئایینی بودایزم تەرخان کردووە.

شایانی باسە لە هەموو کۆمەڵگەکاندا ئەم جیاوازیی جۆری جلوبەرگە لەنێوان چینە هەژار و دەوڵەمەندکاندا هەبووە و لە سەردەمی ئێستایشدا ئەم ڕەوشە هەر بەردەوامە. لە کوردەواریی خۆیشماندا لە گوندەکاندا جلوبەرگی دەرەبەگەکان و زەویدارە دەوڵەمەندەکان، لە جلوبەرگی جووتیارەکان و پاڵە و سەپان و شوانەکان جیاواز بووە. لە مێژوودا هەروا بووە، دەوڵەمەندەکان شیکپۆش و گرانبەهاپۆش بوون و هەژارەکانیش شڕپۆش و هەرزانبەهاپۆش بوون.

هەر وەک ئاماژەمان پێدا کە جلوبەرگ یان هەر جۆرە جلوبەرگێکی تایبەتیي، پێوەر نییە بۆ باشی یان خراپی، رەوشتبەرزی یان رەوشتنزمیی مرۆڤەکان، هەر بۆ نموونە بە میلیۆنان مێیینەی ئەوروپایی کە بۆ باشیی تەندروستییان لە کەناری دەریا و رووبارەکاندا خۆیان رووت دەکەنەوە تا تیشکی خۆر لە جەستەیان بدات، یان بە رووتی و نیوە رووتی لە کەنار دەریا و رووبارەکاندا مەلەدەکەن و یاری دەکەن یان پشوو دەدەن، ئایا ئەو مێیینە ئەوروپییانە خراپن، ڕەوشت نزمن، ئایا ئەوانە بێ ئابڕوون؟ بێگومان وەڵامەکەی نا و نەخێرە.

لێرەوە پێویستە چەند راستییەک دووبارە بکەینەوە، ئەویش ئەمەیە کە جلوبەرگ هەرگیز نیشانە و هێما و پێوەر نەبووە و نییە بۆ چاکی و خراپیی هیچ مرۆڤێک، هەر بۆ نموونە هۆزە ئەمازۆننشینەکانی بەرازیل و هەندێک لە هۆزەکانی ئەفەریقا بەگشتی رووتن، بەڵام ئەوە جۆری ژیانی تایبەتیی خۆیانە، هیچ هێما و نیشانەیەک نییە بۆ خراپییان یان بۆ ڕەوشت نزمییان.

هەموومان ئەم راستییە دەزانین کە جلوبەرگ پێداویستییەکی ژیانە، بۆ خۆپارستنە لە سەرما و لە گەرما، هەروەها لەهەمان کاتیشدا بۆ جوانکاری و خۆڕازاندنەوە و شیکپۆشیشە، بۆ جوانی و دڵخۆشی و چێژ بینینشە. جلوبەرگ هیچ پێوەندییەکی بە ئابڕوومەندی و ڕەوشت بەرزیی مرۆڤەوە نییە.

پێوەندییەکانی کچان و کوڕان

پرسیارێکیتر هەر لەم بوارەدا: ئایا هەموو ئەو کچ و کوڕە ئەوروپییانەی کە لە تەمەنی سەرو هەژدە ساڵییەوە، لە دەرەوەی

پ□س□ی هاوسەرگیری□وە پێکەوە دەژین و پێکەوە دەخەون، ئایا ئەو هەموو میلیۆنان کچ و کوڕانە خراپن، بێ ئابڕوون، رەوشت نزمن؟ لەناو ئەو کچان و کوڕانەدا کە پێکەوە دەژین، پێکەوە مەلە دەکەن، پێکەوە گەشت دەکەن، پێکەوە دەخەون، بە هەزارانیان دەرچووی زانکۆ هەرە پێشکەوتووەکانی جیهانن، چەند زمانێک دەزانن، پزیشکن، ئەندازیارن، تەلارسازن، ل□ک□□ر□و□ن، گ□ردووناسن، ئابووریزانن، سیاسەتزانن، شوێنەوارناسن، نووسەرن، وەرگێڕن، کۆمەڵناسن، دەروونناسن، فرمانبەری پلە بەرزی بانکەکانن و هتد. بێگومان ئەو جۆری پێوەندی□ی□ی کچان و کوڕانی ئەوروپی هیچ پێوەندی□کی بە رەوشت و ئاکارەوە نییە، ل□ بەرئەوەی کۆمەڵگە ئەوروپییەکان پێش کۆمەڵگە رۆژهەڵاتییەکان چەند هەنگاوێکی ژیانی کۆمەڵایەتی و فه‌رهه‌نگی و رۆشنبیری و ئابووری و سیاسییان لە مێژوودا ناوە و ئێستا ئەمە بەشێکی جۆری پێوەندی□ کۆمەڵایەتییەکانی کۆمەڵگە ئەوروپییەکانە و به سروشتی و بە ئاسایی وەرگیراوە و پەسەند کراوە.

راستە لە کۆمەڵگەی ئێمەدا جارێ ئەم دیاردەیە نییە، بەڵام دەگونجێت لە داهاتوودا لای ئێمەش ئەو دیاردەیە سەرههڵبدا و لەلامان ئاسایی و پەسەندکراو بێت. کۆمەڵگە و ژیان بەردەوام لە گۆڕانکاریدان. بێگومان ئەوروپاش پێشتر وەکو ئێستا نەبووە، ساڵانی ٦٠کان پێوەندییەکۆمەڵایەتییەکان لەناو کۆمەڵگە ئەوروپییەکانیشدا وەکو ئەمڕۆ نەبووە.

لەلای خۆمان بەهۆی پاب□ند بوونی زۆرینەی خەڵک بە ئایینی ئیسلام و دابونەریتی عەرەبەوە، جارێ ئەو دیاردەیە نییە و زۆریشی دەوێت تا وەکو ئەوروپامان لێ بێت.

لەگەڵ هەموو ئەمانەشدا هەمووان ئەو باش دەزانین کە ئەمڕۆ لەشارە گەورەکاندا چی دەگوزەرێت، تا ئەندازەکیش پەسەندکراوە و وەک کێشەیەکی گەورە وەرنەگیراوە.

هەر بەم بۆنەیەوە پێویستە باسی دیاردەیەکی هەرە خراپی نێو هەندێک لە خێزانە ئیسلامییە سیاسییەکان و هەندێک لە خێزانە نائیسلامییەکان بەڵام خێزانی ئایینداری زۆر توندڕەو و ئەوپەڕگیر بۆ پرسی ئایینی بکەین، هەندێک لەو خێزانە ئیسلامییە سیاسییەکان و ئاییندارە توندڕەوەکان و ئەوپەڕگیرەکان کە مێیینەکانی خۆیان بە هەڕەشە و ترساندن و بە بەکارهێنانی شێوازی پڕ لە زەبروزەنگ ناچاردەکەن تا لەچک و باڵاپۆش و پەچە و رووپۆش بپۆشن، ئەو خێزانانە بارودۆخێکی خێزانی و کۆمەڵایەتیی نائاساییان هەیە و خێزانێکن کە لە کەشوهەوایەکی خێزانی و کۆمەڵایەتیی زۆر ناجێگیر و زۆر نائارام و پڕ لە کێشەی دەروونی و رەوشتیدا ژیان بەسەر دەبەن. پێوەندییەکانی

نێوان نێر و مێیینەکانی ئەم جۆرە خێزانانە لەسەر بنچینەی رێز و خۆشەویستی و سۆزداریی بەرامبەریی خێزانی نییە و مێیینەکانیان لە ناخۆشترین بارودۆخی خێزانی و دەروونی و کۆمەڵایەتیدا دەژین کە هەندێک جار ناگوێڕایەڵی و یاخی بوونی ئەو مێیینانەی لێدەکەوێتەوە و دواجار ئەو مێیینانە جگە لە چەوساندنەوە و ئازاری دەروونی، رووبەڕووی چەوساندنەوە و بەندکردن و لێدان و ئازاردانی جەستەییش دەبنەوە و هەندێک جار سووتاندن و خنکاندن و کوشتوکوشتاریشی لێدەکەوێتەوە. نموونەی زۆرن، وەک ئەو خێزانە موسڵمانە توندڕەو و ئەوپەڕگیرانەی کە لە ئەوروپا دەژین و مێیینەکانیان لەناو خێزان و پەیوەندییە کۆمەڵایەتییە ناوخۆییەکانیاندا جۆرێکن و لە دەرەوەی خێزان و لە دەرەوەی پەیوەندییە کۆمەڵایەتییە ناوخۆییەکانیاندا جۆرێکی ترن و جۆرە جلوبەرگێکی تر دەپۆشن و جۆرە هەڵسوکەوتێکی دیکەی جیاوازیان هەیە، بەتایبەتی ئەو کچە گەنجانەی کە دەخوێنن و تێکەڵی کچ و کوڕە ئەوروپییەکان و کچ و کوڕە ناموسڵمانەکانی میللەتانی تر بوون و ئەمانیش چاو لەوان دەکەن و دەیانەوێت وەکو ئەوان بن و ئەمانیش وەکو هاوڕێ و هاوپۆلەکانیان بن و وەکو ئەوان ئازادانە جلوبەرگ لەبەربکەن و وەکو ئەوان ئازادانە هەڵسوکەوت بکەن و وەکو ئەوان پەیوەندییەکانیان لەگەڵ کچان و کوڕانی تردا رێکبخەن.

دەبێت ئەمەش بڵێین کە لەم نووسینە بواری ئەوە نییە بچینە ناو وردەکارییەکانی کێشە تاکەکەسی و خێزانی و کۆمەڵایەتییەکانی ئەو مێیینانەی کە لە ناو خێزانی موسڵمانی ئیسلامی سیاسی و لەناو خێزانی موسڵمانی ئاییندار توندڕەو و ئەوپەڕگیردا کە لە ئەوروپا دەژین، کێشەکان زۆر زۆرن و جۆراوجۆرن، بەشێکی زۆری ئەو کێشانە دەچنە ناو میدیاکانی وڵاتە ئەوروپییەکانەوە و کاردانەوەی فرە زۆر و جۆراوجۆری کەسایەتییەکان و فێمینیستەکان و رێکخراوە فێمینیستییەکانی داکۆکیکار لە مافە مرۆییە مێیینەکانی لێدەکەوێتەوە.

بەڵێ راستە لە ئەوروپا ئازادی و دیموکراسی هەیە و پێڕەو دەکرێن، بەڵام لەگەڵ ئەمەشدا تا ئەندازەیەکی پێویست پێشینی هەندێک جۆرە جلوبەرگی نائاسایی رێگە پێنەدراوە، لە زۆربەی زۆری وڵاتە ئەوروپییەکاندا، لەبەر پاراستنی باری ئاسایش و ژیانی ئاسایی هاونیشتمانیان، بە فەڕمی، پێشینی پێچە و رووپۆش و لە هەنێک لە خوێندنگە و فەرمانگە دەوڵەتییەکاندا تەنانەت لەچک و باڵاپۆشی ئیسلامیش بە یاسا یاساخ کراون.

کۆمەڵگەی ئەمڕۆی ژاپۆنی

هەر لەم بارەیەوە سەرنجێک لە کۆمەڵگەی ئەمڕۆی ژاپۆنی بدەن کە یەکێکە لە پێشکەوتووترین و ژینگە پارێزترین و رەوشتبەرزترین کۆمەڵگەکانی جیهان، راستییەکە ئەمەیە کە ئەمڕۆ زۆرینەی هەرە زۆری ژاپۆنییەکان یان بێ ئایینن، یان هیچ پێوەندارییەکیان بە جێبەجێ کردنی ئەرک و فەرمانە ئایینییەکانەوە نییە، هەروەها زۆرینەیەکی زۆری ژاپۆنییەکان کاتی خۆیان بە پرسی بوون و نەبوونی خوایەکەوە بەخەرج نادەن، بەڵام ئایا ژاپۆنییەکان بەم هۆکارە و لەبەرئەوەی ئاییندار یان موسڵمان یان خواناس نیین، ئیتر مرۆڤی باش نین و خراپن یان رەوشت نزمن؟ هەروەک ئاماژەدانێک بەو پێشکەوتنە زۆرەی کە ژاپۆنییەکان لە گشت بوارەکانی پێشکەوتنی ژیانی ماددیدا پێی گەیشتوون، ئەمڕۆ لە هەموو کۆمەڵگە موسڵمان و ئیسلامییەکاندا ماڵێک یان کارگەیەک و فەرمانگەیەک و نەخۆشخانەیەک و خوێندنگەیەک و سەربازگەیەکی ئەو کۆمەڵگە موسڵمان و ئیسلامییانە نییە کە داهێنانێک و دروستکراوێکی بەرهەمی بیر و هزر و کاری ژاپۆنییەکانی تێدا نەبێت و لێی سوودمەند نەبووبن و نەبن. بە پێچەوانەی ئەمەشەوە هیچ ماڵێک یان کارگەیەک و فەرمانگەیەک و سەربازگەیەک و نەخۆشخانەیەکی ژاپۆنی نەبووە نییە کە داهێنانێک و دروستکراوێکی بیر و هزر و کار و بەرهەمی موسڵمانێک هەبوو بێت و هەبێت کە ژاپۆنییەک بەکاری هێنابێت و بەکاری بهێنێت و لێی سوودمەند بووبێت و لێی سوودمەند بێت.

ئایین و رەوشت

پرسیارەکە ئەمەیە کە ئایین چۆن و بۆچی سەرچاوەی رەوشت بێت لەکاتێکدا کە هەموو ئایینەکان لەلایەن پیاوانەوە داهێنراون، هەموو پەیامبەرانی ئایینەکان لە رەگەزی پیاو بوون.
تەنانەت خواپەرستی و ئایینداری یان پێچەوانەکەی، نیشانە و پێوەر نین بۆ چاکی و خراپی یان رەوشتبەرزی و رەوشتنزمی مرۆڤەکان.
سەرباری ئەمەش (جگە لە ئایینی زەردەشتی کە ئایینێکی ئاسمانی نییە و داهێنراوی زەردەشتی بیرمەند و فەیلەسوف و چاکەخوازە)، ئیدی ئایینەکانی تر بەچاوێکی کەم لە رەگەزی مێینەیان روانیوە، لە ئایینە ئاسمانییەکاندا کە گوایە پەیامی خوان، بە رێزی و سووکایەتی بۆ رەگەزی مێ کراوە، رەگەزی مێ بە بوونەوەرێکی کەمتر لە رەگەزی نێر پێناسە کراوە، مێ بە پاشکۆ و خزمەتکاری نێر دانراوە، ئەمە لەگەڵ دادپەروەری و رەوشتی بەرز و ویژدانی مرۆڤایەتیدا یەکناگرێتەوە. هەربۆیە ئایین هەرگیز ناتوانێت سەرچاوەی رەوشتی چاک و جوان و بەرزی مرۆڤایەتی بێت.

دەبێت ئاماژە بەم راستییەش بدەین کە لەناو هەموو پەڕتووکە ئاینییە ئاسمانییەکاندا تەکستی جوان و چاکەخوازانە هەن، بۆ نموونە فەرمان بە چاکە و نەکردنی خراپە، رێزگرتن و یارمەتیدانی دایکان و باوکان، سۆز و خۆشەویستی و میهرەبانی هەبوون بۆ منداڵانی بێ دایک و بێ باوک، ئەمانە هەموویان بیرۆکەی باشن، بەڵام ئەم بیرۆکانە پێش پەیدابوونی ئایینەکانیش هەر هەبوون، پێش پەیدابوونی ئایینەکان مرۆڤەکان ئەم ئەرک و فەرمانانەیان هەر بەجێهێناوە، یارمەتیی یەکتریان هەر داوە، نەوەکان بە سروشتی، رێزی دایک و باوکی خۆیان هەر گرتووە، خەڵک بەگشتی سۆز و خۆشەویستی و میهرەبانییان بۆ منداڵانی بێ دایک و بێ باوک هەر هەبووە، بێ هەبوونی ئایین و بێ ئایینداریش، رێز و سۆز و خۆشەویستی و میهرەبانی یارمەتیدان لەنێوان مرۆڤەکاندا هەر هەبووە و هەر هەیە و هەر دەبێت.
ئەگەر ئایینەکان لەناو چوارچێوەی چەمکی باشە بکە و خراپە مەکە و وەکو ئامۆژگاریی باش و چاک و مرۆڤدۆستانە بمانایەنەوە و خۆیان تێکەڵی ژیانی تایبەتیی مرۆڤەکان نەکردنایە و نەبوونایەتە سەرچاوەی یاسا و دەسەڵات و دەسەڵاتدارێتی و فەرمانکردن، سوپا و هێزی چەکداریان بۆ خۆیان دروست نەکردایە و لێبگەڕانایە کە مرۆڤەکان ئازاد بوونایە لە پەسەندکردن و پێڕەوکردنی خۆبەخشانەی هەر ئایینێکی دڵخوازی خۆیان، ژیان باشتر و خۆشتر دەبوو، ئایینداران بێ ئاژاوە و بێ شەڕ و جەنگ و بێ داگیرکاری و تاڵانکاری و کوشتوکوشتار، بە خۆشی و ئاشتی و ئارامی و ئاسوودەیی و خۆشگوزەرانی پێکەوە دەژیان.
جا وەک چۆن یاساکان بە سەردەمی خۆیان نووسراون و بۆ ئەو سەردەمە کارا و گونجاو و بەسوود بوون، بە تێپەڕبوونی رۆژگار و بە هۆکاری گۆڕانی ژیانی کۆمەڵایەتی و ئابووری و سیاسی و رۆشنبیری و فەرهەنگیی کۆمەڵگەکان، یاساکانیش کۆن دەبن و سەردەمەکەیان بەسەر دەچێت و پێویستە بگۆڕێن و دەشگۆڕێن و یاسای نوێ و سەردەمییانە و گونجاو، شوێنی یاسا کۆنبوو و بەسەرچووەکان دەگرنەوە. بەهەمان شێوە پێویستە و دەبێت هەموو ئایین و بیروباوەڕێك بەردەوام بەشێوەیەك چاکسازی گۆڕانکاریان تێدا بکرێت کە ناوەڕۆکەکەی لەگەڵ راستیی ژیانی مرۆڤایەتیی سەردەمدا بگوجێت. پێویستە و دەبێت چاکسازی و گۆڕانکاری لە لە گشت ئەو یاسا و فەرمان و بڕگانەی ئایینەکاندا بکرێت و یاسا و فەرمانە کۆنبووە زیانبەخشەکان و بڕگە توندوتیژەکان سڕ بکرێن و چیتر کاریان پێنەکرێت. ئایینێك که نیوەی کۆمەڵگە بە کۆیلەی نیوەکەی دیکەی بکات، دەبێت یاسا و فەرمان و بڕگە کۆنبووە زیانبەخشەکانی پێڕەو نەکرێن و بخرێنە ناو ئەرشیفی

مێژووەوە.
ئایین ئامڕازە، ئامانج نییە. دەبێت ئایین لە خزمەتی مرۆڤدا بێت نەک مرۆڤ لە خزمەتی ئاییندا بێت.
پێویستە ئەم ڕاستییە هزری و فەلسەفییە لەبیرنەکەین کە تاکە پێوەر بۆ چاکی و باشی و ڕەوشتبەرزی و مرۆڤدۆستی و ژیاندۆستیی مرۆڤەکان، ئەم سێ چەمکە فەلسەفییە، جەوهەرییە، هەتاهەتاییەی مرۆڤایەتییە کە بریتییە لە:
(بیری چاک، وتەی چاک، کرداری چاک).

کۆتایی

بۆ ئەوەی ئەم نووسینە لەمە درێژتر نەبێتەوە، لە کۆتاییدا دەڵێین: بۆ ئەوەی کۆمەڵگەی باشووری کوردستان لە داهاتوودا بە هەمان ئەزموونی کارەساتباری تالیبان و ئەلقاعیدەی ئەفغانستاندا نەڕوات و هەمان پاشکەوتن و چەوساندنەوە و گرتن و ئەشکەنجەدان و ماڵوێرانی و کوشتوکوشتار و بەکۆیلەکردنی کچان و ژنانی کوردستانی لێنەکەوێتەوە، داوا لە دەسەڵاتدارانی دەسەڵاتی باشووری کوردستان دەکەین یان سنوورێک بۆ ڕەوتی ئیسلامی سیاسی دابنێن، یان ئەگەر لەتوانایاندایە و ئازایەتی و بوێریی ئەوەیان هەیە، هەوڵ بدەن بە زووترین کاتی گونجاو بە یاسا هەموو باند و گرووپە ئیسلامییە سیاسییەکانی باشووری کوردستان هەڵبوەشێننەوە و هەموو جۆرە کار و چالاکییەکی ڕەوتی ئیسلامی سیاسی لەناو کۆمەڵگەی باشووری کوردستاندا یاساخ بکەن. جگە لەمەش پێویستە و دەبێت لایەنە پەیوەندیدارەکان کۆنتڕۆڵی وتاردانی مەلاکان و بانگخوازە ئیسلامییە سیاسییەکان بکەن و ڕێگە نەدەن ئەو مەلا و بانگخوازانە لەسەر سەکۆی مزگەوتەکان و لە بۆنەکاندا و لەناو تۆڕە کۆمەڵایەتییەکاندا بە خواستی دوژمنانی کورد و داگیرکەرانی کوردستان و هەروەها بە ئارەزووی خۆیان چی بەسەر دەمیاندا بێت بیڵێن و چییان بوێت بینووسن و بڵاوی بکەنەوە، هەڕەشە لە کچان و ژنان و ڕۆشنبیران و نووسەران و ڕەخنەگران بکەن، فەتوای کوشتن و وڵاتبەدەرکردنیان بدەن، بە ئارەزووی خۆیان چییان بوێت، بیکەن و بۆیان بچێتەسەر؟.

چەند پەیڤێکی پەیوەندیدار بەم بابەتەوە لە پەڕتووکی (ڕوانگەکان)ەوە :

١

تۆڵەی شەرەف

چەمکی نامۆ و نەفرەتی و ترسناکی (تۆڵەی شەرەف)، یەکێ لە کارەساتبارترین چەمکە هاوردەکراوەکانی ناو عەرەب و ئیسلامه بۆ کوردستان کە بەردەوام کچان و ژنان – خوشکان و دایکانمان باجەکەی دەدەن.

٢

جەستەی مرۆڤ

- هەموو مرۆڤێك، خۆی خاوەنی جەستەی خۆیەتی.
- جەستەی گشت بوونەوەرانی گۆی زەوی، نە شەرمە، نە شانازیه، خوا، سروشت، یان رێکەوت، بەو شێوەیە ئافەریدەی کردوون. ئیتر هیچ بڕوادار و دەسەڵاتدارێك، بەناوی خۆیان و خوا و ئایین و ئایینزاوە، ئەو مافەیان نییە، خواستی تایبەتیی خۆیان بەسەر شێوازی نیشاندانی ئەو جەستەیەدا بسەپێنن.
- هەموو مرۆڤێك بە رووتی لەدایك دەبێت، ئەگەر جەستە شەرم بووایە، خوا مرۆڤی بە پۆشتەیی دروست دەکرد.
- ئەگەر دەرکەوتنی جەستەی مرۆڤ نەنگی بێت، کەواتە خوا بە نەنگییەوه مرۆڤی دروست کردووە.
- پرچی مێیینە هیچ جۆرە پێوەنددارییەکی بە رەوشتەوە نییە.
- ئاب□روومەندیی مرۆڤ، لە خۆپێچانەوە و شاردنەوەی جەستەیدا نییە، بەڵکو لە بیری چاك و وتەی چاك و کرداری چاکی دایە.

٣

هۆکارە سەرەکییەکانی سەرھەڵدانی رەوتی ئیسلامی سیاسی

١- رووخانی خیلافەتی ئیسلامیی تورکە عوسمانییەکان.
٢- سەرنەکەوتنی رەوتی ناسیۆنالیزمی عەرەبی: ناسریزم و بەعسیزم.
٣- رووخانی دەسەڵاتی بنەماڵەی پەهلەوی و سەرکەوتنی شۆڕشی ئیسلامیی لە ئێران.
٤- ململانێی نێوان هەردوو ئۆردوگای سەرمایەداری و سۆسیالیزم: ئەمەریکا و ئەوروپای رۆژئاوا و یەکێتیی سۆڤێت و و□لاتانی ئەوروپای رۆژهەڵات.
٥- هێرشی سوپای سووری سۆڤێتی بۆسەر ئەفغانستان.
٦- رووخانی یەکێتیی سۆڤێت و سەرنەکەوتنی سیستمی سۆسیالیزم و کۆمۆنیزم.

٧- شەڕی هەشت ساڵەی ئێران و عێراق.
٨- ڕووخانی دەوڵەتی عێراق و دروستبوونی کەشوهەوایەکی ئازادانە و دیمۆکراسیانە لە عێراق و باشووری کوردستاندا بۆ گەشەکردنی ڕەوتی ئیسلامی سیاسی.
٩- دژایەتی و دوژمنایەتی و شەڕی یەکتر کوشتنی پارتی و یەکێتی کە باند و گروپە ئیسلامییە سیاسییەکانی باشووری کوردستان زۆر لێی سوودمەند بوون.

٤

ئیسلامی سیاسی لە باشووری کوردستاندا بەرهەمی سێ هۆکارە

یەکەم: دوژمنانی کورد و داگیرکەرانی کوردستان بۆ دوژمنایەتی کردنی کورد و بزووتنەوەی ئازادیخوازی کوردایەتی و ڕێگەگرتن لە دروست بوونی دەوڵەتی سەربەخۆی کوردستان و بەعەرەبکردن و تواندنەوەی کورد، دروستیان کردوون.

دووهەم: بەهۆی شەڕی ناوخۆی کوردستانەوە گەشەیان کردووە و بەهێز بوون، پارتی دژی یەکێتی کۆمەکی هەندێکیانی کرد و یەکێتی دژی پارتی کۆمەکی هەندێکی دیکەیانی کرد. ئیسلامییە سیاسییەکان توانیان زۆر سوود لە دژایەتی و دوژمنایەتی و شەڕی یەکتر کوشتنی پارتی و یەکێتی وەربگرن. ئیسلامییە سیاسییەکان ئەو ئاژاوە ناوخۆییەیان بۆ بەرژەوەندییەکانی خۆیان بەکار هێنا و ئێستایش ئەو سوود وەرگرتن و بەکارهێنانە هەر بەردەوامە.

سێهەم: بەهۆی ئەو پاشاگەردانییەی کە ناونراوە ئازادیی بیروڕا و ئازادیی چالاکیی سیاسی و بەهۆی ئەو سیستەمە دیمۆکراسییە ناتەندروستەوە کە لە باشووری کوردستاندا بە هەڵە جێبەجێ کراوە و دەکرێت، ئیسلامییە سیاسییەکان تێیدا گەشەیان کرد و توانیان لەو بارودۆخە پاشاگەردانییەدا زۆرترین جەماوەر بۆ خۆیان دروست بکەن و ئەم ڕەوتە ناسروشتییە ئێستایش هەر بەردەوامە.

ئیسلامییە سیاسییەکانی کورد لە هەر شوێنێك بن، بەرژەوەندییەکانی دوژمنانی کورد و داگیرکەرانی کوردستان، لەو شوێنەدا پارێزراوە.

٥

هەر ئیسلامییەکی سیاسی، داعشێکی خۆمەڵاسداوە بۆ کاژێری سفر .

ساڵانی هەشتاکان ئەوکاتەی کە وردە وردە گروپ و کەسانی ئیسلامیی سیاسی بە کۆمەک و پشتیوانیی ئیتڵاعاتی ئێران و دەوڵەتە عەرەبییە شۆفێنیستەکانی ناوچەکە و تورکە تۆرانییەکان، دەنگ و رەنگی ئیسلامیی سیاسیی پەیدا دەبوو، هێشتا زۆر بەهێز نەبوون و پەرەیان

نەسەندبوو، ئەو کاتە هاوبیرانی نەتەوەیی هاواریان لە پارتی و یەکێتی دەکرد و بە زمانێکی سادە و پڕ خەمخۆری و پاڕانەوە پێیان دەگوتن، تکایە و دەستمان بە دامێنتان، مەهێڵن ئەو گروپ و کەسە ئیسلامییە سیاسییانە گەشە بکەن و بەهێزبن، مەهێڵن ئەمانە هێزی چەکداریان لە کوردستاندا هەبێت، مەهێڵن ئەوانە بەئارەزووی دوژمنانی کورد و دەوڵەتە داگیرکەرەکانی کوردستان، چالاکی بکەن و پەیوەندیی بەم دەوڵەت و بەو دەوڵەتەوە بکەن، مەهێڵن ئەو میکرۆب و ڤایرۆسانە لە جەستەی کورد و بزووتنەوەی کوردایەتیدا بڵاوببنەوە و خۆیان بەهێز بکەن، مەهێڵن ئەو دەستە رەشە دروستکراوانە لاوان و خەڵکە هەژار و سادە و ساکارەکەی کوردستان بخەڵەتێنن و فریویان بدەن و بەلای خۆیاندا رایانبکێشن، مەهێڵن بە ناوی ئاینی ئیسلامیی عەرەبییەوە کوردستان و فەرهەنگی رەسەنی کوردەواری ئەنفال بکەن و عەرەبچێتی و تەعریبچێتی و ئیسلامچێتی بکەن، بەڵام بەداخەوە کەس گوێی لە هاوار و پاڕانەوەی دڵسۆزانەی هاوبیرانی نەتەوەیی نەگرت تا وای لێهات لە هەورامان کچان و ژنان لە ماڵەکانی خۆیشیاندا نەیاندەتوانی بێ لەچک و بێ باڵاپۆشی ناشارستانییانەی ئیسلامیی عەرەبی بەسەربەستی بژین. لێرەدا دەبێ بڵێین ماڵی سوپا بەهێزەکەی ئەمەریکا ئاوا بێت کە توانی بە زەبری سەربازییانە هەر لە ئاسمانەوە کۆتاییان پێبهێنیت. بێگومان ئەگەر ئەو هێرش و هەڵمەتە سەربازییانەی ئەمەریکییەکان نەبووایە، ئێستا ئیسلامییەکان لە هەورامان و ناوچەکانی دەوروبەریدا هەر باڵادەست بوون و بەرەو شاری سلێمانیش هێرشیان دەهێنا. راستییەکەی ئەوەیە کە ئێران بە هەموو شێوەیەک بۆ شێواندی باشووری کوردستان، هەموو کۆمەک و پشتیوانییەکی دەکردن. هەزاران جار ماڵی ئەمەریکییەکان ئاوا بێت و زۆر سوپاس بۆ ئەوان کە ئەو گورزە کوشندانەیان لێوەشاندن و لە هەورامان کۆتاییان پێهێنان.

هاوبیرانی نەتەوەیی هاواریان دەکرد و دەپاڕانەوە و دەیانوت بیکەن بە خاتری کورد و کوردستان، بیکەن بەخاتری خوا و ویژدانی مرۆڤایەتی، کۆمەکی ئەو گروپ و کەسە ئیسلامییە سیاسییانە مەکەن. هاوبیران دەیانوت ئەو ئیسلامییە سیاسییانە لە سەددام و بەعسییە فاشیستەکان و دەوڵەتی داگیرکەری ئێراق مەترسیدارترن بۆ سەر ئاسایشی نەتەوەیی و نیشتمانیی کورد و کوردستان، ئەمانە زۆر بەئاسانی لە رێگای ئاینی ئیسلامی عەرەبییەوە دەتوانن خەڵکە سادە و ساکار و نەخوێنەوارەکەی کوردستان فریوبدەن و هەڵیان بخەڵەتێنن و بیانکەن بە دوژمنی کوردایەتی، بیان کەن بە دوژمنی کەلوپەلی رەسەن و جوانی کوردەواری، بیانکەن بە دوژمنی مارشی نەتەوەیی و نیشتمانیی کوردستان، بیانکەن بە دوژمنی ئەی رەقیب، بیانکەن بە

دوژمنی بیروباوەڕی پیرۆزی کوردایەتی، بیانکەن بە دوژمی هەموو شتێکی کورد کوردایەتی. بەڵام بەداخەوە کەس گوێی لە هاوبیرانی نەتەوەیی نەگرت، بەداخەوە یەکێتی و پارتی لە پێناوی بەرژەوەندیی تەسکی خۆیاندا دژی یەکتر هەر یەکەیان کۆمەک و پشتیوانییان لە یەکێک یان چەند لایەنێکی ئیسلامیی سایسیی دەکرد، پارەیەکی زۆر و بێئەندازەیان بەسەردا هەڵدەڕشتن، ئەمڕۆش لە بوودجەی هەژارانی کورد و کردستان، چەندین کەناڵی تەلەفیزیۆنی و رادیۆ و گۆڤار و رۆژنامەیان بۆ دامەزراندوون، مانگانە بەناوی بودجەی حیزبییەوە پارەیەکی زۆریان دەدەنێ و بە هەزاران کەسی ئیسلامیی سیاسییان هەر لەسەر بوودجەی خەڵکی کوردستان خانەنشین کردوون و مووچەی موفتیان دەدەنێ. هەر بە پارە و کۆمەک و کارئاسانی کردنی دەسەڵاتی باشووری کوردستان، ئەم گروپە ئیسلامییە سیاسییە بەکرێگیراوانەی رەگەزپەرستەکانی تورک و عەرەب و فارس، بە سەدان ماڵپەڕ و بڵاوکراوەی جۆراوجۆریان دامەزراندوە و لەم رێگایانەوە و بەهۆی ئەم دەستاوێژانەوە پڕوپاگەندە بۆ ئیسلامچێتی و بۆ بەرژەوەندییە گڵاو و ناڕەواکانی دوژمنانی کورد و داگیرکەرانی کوردستان دەکەن.

٦

ئیسلامی سیاسی و عروبە

بە گریمانەیەك، ئەگەر سەدام زیندوو بێتەوە و بەعسییەکان دیسانەوە دەسەڵات بگرنەوە دەست، ئەمجارەیان بۆ بەعەرەب کردن، یان لەناوبردنی کوردی باشوور، زەبروزەنگ و باروت و ئاسن و کیمیایی بەکار ناهێنن و سوپا و هێزە چەکدارەکانی جارانیان نانێرنەوە بۆ داگیرکردنەوەی کوردستان، بەڵکو ئەم شتانە دەکەن: چەند باند و گروپێکی دیکەی ئیسلامی سیاسیی کوردی دورست دەکەن و ئەو خەرجییانەی کە پێشتر لە کورد و کوردستاندا بۆ کاریان دەهێنا، ئەمجارەیان بەشێکی مزگەوتی زۆرتری پێ دروست دەکەن و بەشێکەی تریشی دەدەن بە ئیسلامییە سیاسییەکان، بەم شێوەیە بەبێ ئەوەی خۆیان ماندوو بکەن و کات و وزە و توانای خۆیان بەکار بهێنن و یان یەك بەعسی و یەك سەربازی عەرەب بەکوشت بدەن، بە ئامانجە ناڕەواکانیان دەگەن و هەموو کوردی باشوور دەکەنە موسڵمانی خزمەتکاری عەرەب و عروبە.

٧

باشووری کوردستان، سەیرانگە و تەمەڵخانەی ئیسلامییە سیاسییەکانە.

ئیسلامییە سیاسییەکان لە بزووتنەوەی رزگاریخوازی کوردستاندا خاوەنی هیچ خەبات و رابووردوو و شانازییەك نە بوون و نین. ئەوانە

هاتوونەتە سەر سفرەی ئامادەکراو و لە بارودۆخی ئازادی و دیمۆکراسیی باشووری کوردستاندا، ئەمان سوودمەنترین و بەختەوەرین و ژێربەژێریش بەرنامەی دوژمنانی کورد و داگیرکەرانی کوردستان جێبەجێ دەکەن و بە هاوکاری و کۆمەکی ئەوان، کار بۆ پاشکەوتن و گەوجاندن و بە ئیسلام کردن و بەعەرەبکردنی کۆمەڵگەی کوردەواری دەکەن.

باشووری کوردستان بە باند و گروپە ئیسلامییە سیاسییەکان و مەلا و بانگخواز و ئەندام و لایەنگرە مووچەخۆرەکانیان بووە بە سەیرانگە و تەمەڵخانە. نە کار دەکەن، نە ماندوو دەبن، نە هیچ بەرهەمێکیان بۆ کۆمەڵگە هەیە، بەڵام لەلایەن دەسەڵاتی کورتبینی کوردییەوە، بوودجەیەکی زۆریان بۆ بڕاوەتەوە و خاوەنی چەندین کەناڵی تی ڤی و رادیۆ و بنکە و بارەگا و گۆڤار و رۆژنامە و ماڵپەڕەی ئەلەکترۆنین، کە هەموو ئەم ئامڕاز و دەستاوێژانە بۆ ئیسلامچێتی و ئیخوانچێتی و تێرانیچێتی و تەعریبچێتی و گەوجاندی کۆمەڵگەی کوردستان بەکار دەهێنن.

هەتا ئێستا ئیسلامییە سیاسیانەکان نە چەکدارەکیان، نە ئەندامەکیان نە بەرپرسەکیان، بەرەکانی شەڕەی دژ بە لەشکری داعشی ئیسلامییان بە خۆویش نەبینوە، تەنانەت، یەك دڵۆپ فرمێسك و خوێنیان بۆ کورد و کوردستان لێنەڕژاوە. بەڕاستی خوا بەی داون، لەسەر بوودجەی هەژارانی میللەت بوون بەخاوەنی هەموو شتێکی خۆیان، هەر دەخۆن و دەخەنەوە و لە پشووی ژیان و خۆشگوزەرانیدا، بێ خەم و بێ باك، پاڵی هەمیشەییان لێداوەتەوە.

ئەرێ بەراست بۆ هیچ کەس و هیچ لایەنێك لە دەسەڵاتی سیاسیی کوردی و لە سەرانی پارتی و یەکێتی و گۆڕان ناپرسن: بوونی ئەو کەس و باند و گروپە ئیسلامییە سیاسییە دروستکراو و بەکرێگیراوانە جگە لە مشەخۆری و زیانداری و دواخستنی کورد و کوردستان، چ سوودێکیان هەیە!؟

بەرەو یاساخ کردنی ڕەوتی ئیسلامی سیاسی لە باشووری کوردستان .

٨

بورقا و نیقاب

بورقا و نیقاب، ئەم مۆدێلە جلوبەرگە ئیسلامییە سیاسییە کارەساتاویانە، بەڕێوەن بۆ باشووری کوردستان، هیچ پێتان سەیر نەبێت و بە گاڵتەش وەریمەگرن، مۆدێلی بورقا و نیقابی تاڵیبان، لەمێژە لەلایەن ئیسلامییە سیاسییەکانەوە بانگهێشتن کراوە و کاری بۆ دەکرێت، بەڵام جارێ کاتی نەهاتووە و تا ئێستا بۆیان نەلواوە

بیسە پەنن

٩

بیری چاك، وتەی چاك، كرداری چاك.
زەردەشت

رزگار كردنی ژیانی مرۆڤێك بەنرخترە لە دروست كردنی پەرستگایەك.
كۆنفوشیەس

هەموو پەیامبەرە چەكدارەكان سەركەوتنیان بەدەستهێناوە، پەیامبەرە بێ چەكەكان، دووچاری تێكشكان بوونەتەوە.
نیكۆڵۆ مەكیاڤیللی

من پێویستم بەوە نییە كە بە هۆی هەڕەشەی دۆزەخەوە بەڕەوشت بم.
بەرتراند رەسێڵ

پیاوانی سیاسی بە بەڵێنی خۆشكردنی ژیانی ئێرە و پیاوانی ئاینیش بە بەڵێنی ژیانی ئەولا، گەورەترین جەهەننەمیان بۆ خوڵقاندوین.
مەسعوود محەمەد

ئەگەر ئافرەتێك بە ڕوتی بەسەر شەقامێكدا رابكات، شارێك لە پیاوان دوای دەكەون، بەڵام ئەگەر پێیان بڵێی وا شارێك دەسوتێت، هەموویان پاساوێك دەهێننەوە كە توانای راكردنیان نیە!
ئۆریانا فالاچی

ئەگەر لە عەرەبستان لەدایك بوویت، دەبیت بە موسڵمان!
ئەگەر لە هیندستان لەدایك بوویت، دەبیت بە هیندوسی!
ئەگەر لە ئەمریكا لەدایك بوویت، دەبیت بە مەسیحی!
دینی ئێوە، بەس جۆری جوگرافیای لەدایك بوونتانە و شوێنی لەدایك بوونتان ئاینتان دیاری دەكات نەك بیركردنەوە و لێكۆڵینەوە لەسەر ئاینەكان!
زانای زیندەوەرزانی و گیانداران و شارەزا لە ئاینەكان :
ریچارد داوكینز

تێبینی: بۆ نووسینی ئەم نووسراوە نەگەڕاومەتەوە بۆ سەرچاوەكان و تێكستەكانی پەیوەندیدار بەم بپرسەوە، بەڵكو تەنها پشتم بە تێگەیشتن و سەرنج و بۆچوونەكانی خۆم بەستووە.

▪ هەموو كەس و لایەنێک و پێگەیەکی میدیایی دڵسۆزی کوردایەتی و خەمخۆری ئازادییە دیموکراسییەکان و مافە مرۆییە رەواکانی مێیینەکان، دەتوانن ئەم نووسینە بەبێ دەستکاری و وەکو خۆی، بڵاوی بکەنەوە.

25-12-2025

بەختی ڕەش یا کۆمەڵی چەوت*-2-.. نەژاد عزیز سورمێ

چەند وێستگەیەکی کورت لە ڕۆژگارەکانی دوای کۆربوونەوەی (ئاگردان)ێکی دی

نەژاد عزیز سورمێ
بەشی دووەم

ڕوونکردنەوە
ویستم خوێنەر لەوە باخەبەر بکەم کە ئەم نووسینە نە بیرەوەریە و نە یادداشتنامە، بەو مانایەی دەخوازێ لەم دوو ژانرەدا هەبن .. تەنیا نووسینێکە بە داوا و جەختی چەند جارەی هەر دوو دۆستم (نیعمەت عەبدوڵا و تاریق جامباز)وە بۆ پرۆژەیەك نووسراوە تایبەت بە‌ تۆمارکردن و دیکۆمێنتکردنی نەفیکراوانی کوردستان دوای نسکۆی

ساڵی 1975 که له دووتوێی کتێبێکدا بەم دوايیە بەشی یەکەمیان لێ بڵاو کردەوە.
هیوادارم لەم قاوخەدا بخوێنرێتەوە.
لەبارەی تایتڵی سەرەکی نووسینەکەیشەوە(بەختی ڕەش یا کۆمەڵی چەوت) وەك لە پەراوێزیشدا ئاماژەی پێدراوە، ئەوە ناوونیشانی یادداشتنامەی
باوکم بووکە نزیکەی 900 و قسوور لاپەڕەی فۆڵسکابی دەستنووس دەبوو بە داخەوە بە هۆی بۆمبارانی خانوو و ماڵمان(ناوەڕاستی ساڵی 1974)
بە فڕۆکەکانی سوپای عیراق لە گەڵاڵە تیاچوو.

زۆری نەبرد ئاوا ماوەی حەفتەیەك یان دە ڕۆژ ئێمە کە ڕۆژانە دەهاتینە کەربەلا و لەچایخانە لەگەڵ برادەرانی دانیشتووی ناو شار دادەنیشتین و چەندین جار چووینە ئەو شووقەیەی نیعمەت عەبدوڵڵا و ئەوانی لێ بوو، وای لێهات خەڵکی دیکەشمان دیتەوە، لەوانە دۆستی دێرینم هونەرمەند حەسەن گەرمیانی کە مامۆستا بوو لەئامادەیی کشتوکاڵ و هەروەها سەید داوود کە دەرچووی کۆلیژی قانوون بوو و هەروەها نزار ڕەحمەتوڵڵا کە ئەفسەر بوو و نەقلی وەزیفەیەکی مەدەنی کرابوو چەندانی دیکەی خەڵکی سلێمانی و هەولێر و کەرکووك کە بۆ جاری یەکەم ناسیمانن و غەریبایەتی وردە وردە لێکی نزیك کردینەوە.
خۆی ڕاستە شتی بەزۆر و قەول شکاندن و درۆ لەگەڵ کردن ناخۆش بوو ، کە ئێمەی هەڵدایە ئەو شوێنە و هی تریش بۆ شارەکانی دی ، بەڵام نای شارمەوە لەدوایدا پاش چەندان ساڵ کە مەینەتی خراپتر و وێرانتر بەسەر نیشتمان و گەلەکەماندا هات لەئەنفال کردن و بەکیماوی لێدان و پاشان کارەساتە تراژیکومیدیەکانی دوای ڕاپەڕین… ئێمە ئەوسا کە هێشتا ئومێدمان بە ئایندە هەبوو بەبەراورد، لەنیمچە بەهەشتێکدا بووین…
دە ڕۆژی نەبرد پاش پێکردنەوەی زانیاری لەسەر هەموومان هەر یەکەمانیان لەفەرمانگەیەك دامەزراند، من کە ئەوسا دەرچووی سێی ناوەندی بووم (چونکە خوێندی ئێرانێم بۆ حساب نەکرا دەنا من بە حەقیقی لەوێ گەیشتبوومە پۆلی پێنجەمی ئامادەیی) ، بە(کرێکاری ناشارەزا – عامل غیر ماهر) لەگەراجی (مەسڵەحەی نەقلی ڕووکاب) دامەزرام .
ڕاستی بەهۆی شایەدنامەکەمەوە تەنیا من بەکرێکار دامەزرام ، برادەرانی لەگەڵم بوون ، هەموویان بەفەرمانبەر ، ئەوەی عەسکەریش بووایە دەیانهێنایە سەر میلاکی مەدەنی و بەفەرمانبەر

دایاندەمەزراند، وەك بەنموونە ملازم شوان (عبدولئیلاه احمد) کە دەرچووی کۆلیژی سەربازی بوو هێنایانە سەر میلاکی مەدەنی… من لەفەرمانەکەمدا وەك کرێکار زۆر ماندوویان دەکردم لەو شوێنە ڕۆژانە پێنج تا شەش ئامانە (پاس)ی گەورەیان پێ دەشووشتم و پاك دەکردەوە ، دەوامێکی زۆر، معاشێکی کەم تەواو هیلاکیان کردم ، بەرپرسی گەراج تا بڵێی کابرایەکی تۆوهات و خۆبەزلزانی توند بوو نەك هەر لەگەڵ من بەتەنیا ، لەگەڵ هەموو کرێکارەکان وابوو.
بارەکە وا ڕۆیشت ، ئێواران کە دەگەڕامەوە ئوتێل ، چونکە ئێمە پاش دامەزراندن ڕێگەیان پێدابین بێینە ناو شار، هەبوون چوونە شووقە هەشبوو چووە ئوتێل ، من لەئوتێلی (شەیبانی) بووم” ئوتێلێکی بێ پلە بوو لەلاکۆڵانێك ، هەندێ کوردی تریشی لێ بوو، ئێواران بەجەستەیەکی ماندوو دەگەڕامەوە نانێکی هاکەزایم لەچێشتخانەیەکی نزیك ئوتێل دەخوارد و دەچوومەوە ئوتێل ، ئیتر تا وەختی خەوتن لای من باس هەر باسی ئەو کابرای بەرپرسی گەراجی پاسان بوو ، کە چۆن ڕێگەچارەیەك بدۆزمەوە نەقلی شوێنێکی ترم بکەن…
ئیتر کرێکاری ناشارەزای ئەوسا ، خۆی چی و بەنەقل چی لەمەسەلەکە دەگۆڕێ ، بەڵام من هەمیشە وام لێك دەدایەوە بچمە هەر شوێنێك باوەڕ ناکەم بەرپرسەکەی وەك بەرپرسی گەراجی (ئامانان) پاسان بێ ، ئەوەها دڕەق و خۆپەرست و خۆبەزلزان و تۆوهات. بەو جۆرە مامەوە ڕۆژانە بەتایبەتی بە نیعمەت و ملازم شوانم دەگوت ، چ دەبێ ئەگەر دەوام نەکەم ، ئەوانیش هەموو جارێ بەوە ساردیان دەکردمەوە کە ماوەیەکی دی سەبر بگرم تا بزانین بەڵکو دەرووەیەك بکرێتەوە و بمان گەڕێننەوە کوردستان.
منیش دەمگوت وایە (ئەگەر لەمن نەدەن لەحەمەدی برا بدەن ، لەمن وایە لەجەواڵی کایێ دەدەن) ، ئەوان جێیان لەچاو جێی من خۆش بوو، چارەکی منیش ماندوو نەبوون بەپاس شوشتنێ ، بەو جۆرە هەفتە و مانگ تێپەڕین تا ڕۆژێ وەك خدری زیندە پارێزگارمان لێ پەیدا بوو ، هەمان پارێزگار کەمنی لەگەڵ د.سەعدی بینی بوو ئەوەی وەك دەڵێن لەخانووە قوڕەکانی عوتێشی بەسەرکردنەوەی فەرمانگەکان هاتبوو…
ئێمە، کرێکارەکانیان کۆکردەوە ، هەموومان جلوبەرگی کارمان لەبەر بوو کە بریتی بوو لەبەدلەیەکی مۆر، جزمەیەکی لاستیقی تا چۆکان ، پارێزگار دایەرەکەی هەموو بەسەر کردەوە ، کابرای بەرپرس لەپێش پارێزگار نەوعێکی تر بوو، ئەوە نەبوو کە غەدری لە ئێمە دەکرد و ڕۆژانە هەرکرێکارێکی لانی کەم چوار پاسی پێ دەشووشت، پارێزگار زۆر نەمایەوە ، خۆی هەر دایەرەکەش گەراجی پاسی مەسڵەحە هەر بایی ئەوەندە بوو ، من هەر لەفکری خۆمدا بووم ، پێی بڵێم پێی نەڵێم ،

دواجار جورئەتم دایە بەرخۆم و کۆنە هەویەکی ڕۆژنامەی (التاخی)م پێ بوو دەرم هێنا و لەدەستم گرت و بەرەو ڕووی پارێزگار کە تازە خەریك بوو خواحافیزی دەکرد بڕوا وتم (ئوستاز … العفو) مامۆستا ببوورن…ئاوڕی دایەوە پێشەکی بەبیرم هێنایەوە کە من لەگەڵ جەماعەتی د. سەعدی غەریبین (من الاکراد العائدین) ئەوە ناوە ڕسمییەکەمان بوو ، یەکسەر وتی (تفەزەڵ ئیبنی) فەرموو ڕۆڵە ، وتم ئوستاز ڕاستی من کاتی خۆی ڕۆژنامەنووس بووم لە ڕۆژنامەی (التاخی) ئێستاش پێمخۆشە جەنابت لوتف بکەن بەڵکو لێرە نەقلم بکەن ، یەکسەر وتی باشە ، ئەو ڕۆژە پێنج شەممەیە ڕۆژی شەممە وەرە پارێزگا ، وتم ئەگەر وەرقەیەکم بدەنێ نەبادا نەهێڵن. بەکەسێکی کە لەگەڵی بوو وت وەرقەیەکی بدەیێ وابزانم سکرتێری بوو… ئەویش دەست بەجێ وەرقەی بۆ نووسیم پاش ئەوەی ناوی سێینەی لێ پرسیم.

پارێزگار ڕۆیشت، ئینجا ما کابرای کەللە بۆرە ، بەرپرسی گەراج لێم دەر بووەوە، تۆ چۆن بەبێ پرسی من قسە لەگەڵ سەیدولمحافیز دەکەی و شتی لەو بابەتە ، ئێوارە پاش دەوام برادەرانم بینی و مەسەلەکەم بۆ گێڕانەوە و ڕاوێژم پێ کردن کە دوو سبەی شەممە چی بکەم و چی بڵێم باشە ، بەهەر حاڵ شەممە چوومە پرسگەی پارێزگار و کاغەزەکەم پیشاندان یەکسەر منیان نارده لای یاریدەری پارێزگار…

هەر لای سکرتێرەکەی ئەوەی لێ پرسیم کە تا چەندت خوێندووە ، کەی لەئێران گەڕایتەوە و شتی لەو بابەتە، من ئەوسا وەك وتم سێی ناوەندیم تەواو کردبوو، بوو بووم بەچواری ئامادەیی کابرای سکرتێری یاریدەری پارێزگا بۆ کاروباری ناوخۆ کە ئەوسا ئیدارەی محەلییان پێ دەگوت و گەراجەکەی پاسانیش سەر بەوێ بوو.

سکرتێر چووە ژوورەوە پاش ئاوا چارەگێك بیست دەقە هاتەوە جێی خۆی و وەرەقەیەکی دامێ و وتی بیبە بۆ زاتیە ، لێی نووسرا بوو (بناء علی امر السید المحافیز یعین نژاد عزیز قادر من الاکراد العائدین فی الادارة المحلیة حسب الاصول والقوانین)، ئیمزا وابزانم یاریدەری پارێزگا کردبووی ، ئیتر لەو ڕۆژەوە من بووم بەفەرمانبەر لە ئیدارەی محلی کەربەلا بەناونیشانی (کاتب) .

ڕاستی سەرەتا زۆرم کەیف بەخۆ هات کە مێز و کورسییەکی ئاسنیان پێدام ، لەگەڵ دوو کەسی دی کە یەکێکیان دیار بوو شیوعی بوو ، ئاخر ئەوسا هێشتا جەبهەی شیوعی و بەعسی بەرقەرار بوو ، زۆر جاران ڕۆژنامەی (طریق الشعب)ی ڕۆژانەی دەهێنا تا ئەو کاتەش هەر (جەبهەی وەتەنی و قومی تەقەدومی) بوون لەگەڵ بەعسیان، ئەوی تر فەرمانبەرێکی بێ وەی بوو تەنیا خەریکی ئیش و کاری خۆی بوو…

کە منیان لەوێ دانا لەلایەن بەرپرسی خۆیەتییەوە پێی وتن (ئەوە فڵانی کوڕی فڵانە من ئیخواننا ئەلئەکراد ئەلعائدونە معەین جدید

راح يشارككم الغورفه) ئەوانیش یەکسەر بەخێریان هێنام و دوای ئەوەی بەرپرسی خۆیەتی ڕۆیی بەخوا چا و ئاویشیان بۆ داواکردم…
ئەو ڕۆژە درۆ چا نییە خۆم نەختێك لە بەرەژێری پاشایەکی سەر تەختیدا دەدی ، حەزم نەدەکرد دەوام تەواو بێ هەندەم لێ خۆش هاتبوو ، ئێوارە کە برادەرانم بینی بۆم گێڕانەوە زۆریان پێ خۆش بوو ، هەر ئەو ئێوارەیەش هونەرمەند حەسەن گەرمیانی دۆستی دێرینم بینی ، هەروەها دووسێ کەسی تازەی تر یەکێکیان سەید داوود کە پارێزەر بوو خەڵکی هەولێر بوو ، چەند کەسێکی خەڵکی سلێمانیشم بینی ڕاستی ناوەکانیانم بیر نەماوە وابزانم یەکێکیان ناوی دلێر بوو..
من زیاتر لەشەش مانگ بوو گەڕابوومەوە خەبەری ماڵیم نەدابوو ، حەزم نەدەکرد، چونکە لەخۆمان دڵنیا نەبووین ، ئەوان دووچاری مەترسییەك ببنەوە ، بەتایبەتی کە ماڵیشمان دەمزانی هێشتا لەگەڵاڵیە ، کە ئەوێش چاودێرییەکی وەك بیستبووم زۆری لەسەر بوو بەحوکمی مێژوو و جواغرافیای شوێنەکە ..
بەو جۆرە بەردەوام بووم لەدەوام ، تەنانەت لەبەر خۆمەوە دەمگوت ئای کە وەزیفەی (کاتب)یەتیش خۆشە ، ڕاستی ئەگەر ڕۆژێ چەند نووسراوێکی فەرمیم نووسیبا یاخود بمنووسیبایەوە ، کارێکی لەو چەشنە زەحمەتەم نەبوو لەچاو گەراجەکە تەواو وەك پاشای سەر تەخت وا بووم.
ڕۆژگارێکی تەواومان بەسەر برد بەو شێوەیە ، من هەر وەکو جاران ئێواران لەگەڵ برادەران شەویش لە ئوتێلی (ئەلشەیبانی)، هەندێ لەبرادەران چووبوونە ئوتێلی دی کە لەمەرقەدی ئیمام عەباسەوە نزیك بوو بەناوی (ئوتێل ڕافدێن) ڕاستە نرخی گرانتر بوو نەختێ ، بەڵام بەهۆی برادەرانەوە حەزم لێ بوو منیش بچم بۆ ئەوێ، ئەوە بوو شتەکانی خۆم دە جانتای هاوێشت، هاتمە بەردەم خاوەن ئوتێل کە بەخۆی لەسەر مێزی دەخیلە دادەنیشت، وتم: ببوورە حیسابی من چەندە؟
وتی: خێر بۆ دەڕۆی؟
وتم: بەڵێ دەچمە لای چەند برادەرێك ، بەڵام نەمووت بۆ ئوتێل ڕافیدین…
وتی: کاکە ئێمە لەئەمنەوە ئاگادارکراینەوە کە قەدەغەیە بۆ ئیجازەی ئەوان لەم ئوتێلە بڕۆی.
کابرا لەنیازپاکی خۆی نووسراوەکەی پیشاندام ، منیش پێم وت باشە ئەو نووسراوەم بدێ تا مراجەعەی پێ بکەم و ئیجازەکە وەربگرم ، خوا هەڵناگرێ پێی دام ، کە ئێستاش نووسراوەکەم پاراستووە (نووسخەیەکی لەبەرگیراوی لەگەڵ ئەو نووسینە دایە).
بەهەر حاڵ مەسەلەکەم بۆ برادەران گێڕایەوە و یەکیان وتی لەبیرم

نەماوە کێ بوو، بێ بە ئەوانەی دایەرە ناڵێی کە لە ژوورەوە لەگەڵتن ، بەڵکو ئەوان کەسێك بناسن، بەیانی زوو لەگەڵ دەوام بەو دوو کەسەم وت. کە وتم یەکێکیان دیار بوو شیوعی بوو… ئەوی دی بەحیساب بێ دەخل بوو، یەکسەر هەڵیدایێ وتی : (ئانی ئەدبرلك کاکە…تدەلل)، من بۆت جێبەجێ دەکەم کاکە . تۆ ئەمر دەکەی.. خوا هەلناگرێ دوو سێ ڕۆژی پێ نەچوو، کابرای خاوەن ئوتێل هاتە لام و پێی وتم (بەللەغونا) واتە ئاگاداریان کردینەوە ئێستا دەتوانی بڕۆی کاکە) لەگەڵ کۆڕێك داوای لێبووردنەوە بەدەست من نەبووە و ئەمر بووە..تاد.

ئیتر لەو ڕۆژەوە پارەی لەسەرم بوو لە ئوتێل (ئەلشەیبانی) دام و گواستمەوە ئوتێل ڕافدین ، لەچاو ئوتێل ئەلشەیبانی پاك و تەمیزتر و بەخزمەتر بوو… لەسەر شەقامی سەرەکیش بوو نزیك مەرقەدی ئیمام عەباسی بوو ، کە هەمیشە زیارەتکاری بۆ دەهاتن… زۆر لەبرادەرانیش لەو ئوتێلە گیرسابوونەوە ، ژیانمان ببووە لەدەوامەوە بۆ ئوتێل و چێشتخانە و ئوتێل و نووستن و دەوام…

جار نا جار بۆ ئیجازە سەرمان لەبەغدا دەدا و دەگەڕاینەوە. ئێستاش لەبیرم نەچووە شەوێك من و ملازم شوان و د.سەعدی و مارف ژاژڵەیی چووبووینە توێریج لەیانەیەکی توێریج کە برایانی ئێزیدی بەڕێوەیان دەبرد. درەنگیش بوو زوو نەبوو، بەیانیش دەواممان هەبوو، وتیان با سەرێکی بەغدا بدەین ، من وتم کوڕە باوکتان چا، دایکتان چا بەیانی دەواممان هەیە ، ئەوان وتیان هەر دەچین لەبەغداوە دەگەڕێنەوە کەربەلا… وەك عادل ئیمام دەڵێ (أسروا الحاحا) چووین، گەیشتینە بەغدا زۆربەمان خەومان دەهات ، بڕیارماندا بچینە ئوتێل ، پێم وتن براینە ئاخر من هیچ هەویە و ئیجازە و ئەمانەم پێ نییە ، ئەوان هەر یەك کۆنە هەویەکی پێ بوو، منیش کۆنە هەویەکی نوێ نەکراوەی ڕۆژنامەی (التاخی)یم هەبوو ، بەڵام لەلایەك نوێ نەکرابووەوە پێشم نەبوو لەجانتاکەمم دانابوو لەکەربەلا….

د.سەعدی کە خاوەن ئوتێلەکە داوای ناسنامەی لێکردین ، یەکسەر وتی : (انی د.سعدی عمید کلیە الزراعة) من د،سەعدیم ڕاگری کۆلیژی کشتوکاڵ ، هەویەی خۆی دایێ و ئینجا وتی ئەمەش کوڕمە (واتە من) ئیتر کابرا قسەی نەکرد.

شەو هەر ئەوەندەی بەبەرەوە مابوو نەختێك نووستین و خێرا بۆ تێشت بەرەو گەراجی عەلاوی و گەڕانەوە بۆ کەربەلا.. کارێکی عەبەسی بوو کردمان ، پاشان ماوەیەکی زۆر بوو ڕەخنەمان لەخۆمان و ئەو برادەرانە گرت کە (ألحوا اسرارا) بۆ چووین ، تا وای لێهات، ئەگەر ڕۆژێك یەکێك پێشنیازی چوونە توێریجی بکردابووایە من دەمگوت بەو مەرجەی دێم پاشان بەغدای لەگەڵ نەبێ….

تا دەهات ناوە ناوە کوردمان دەدیتن ، تازە هاتوو و کۆن ، ناسیاو و نەناس ، کار و ژیان بەو ڕەنگە بەرێوە دەچوو، تا ڕۆژێك (ئەمر ئیداری)یەکیان بۆ هێنام منیان بەتەنیا نەقڵی (کتێبخانەی گشتی) پارێزگای نەجەف کردبوو ، ئەوسا کتێبخانە گشتییەکان هەموویان سەر بەئیدارەی محەلی بوون ، وەك بڵێی خۆت و دۆم بەسەردا کرابێ، پاش ئەوەی هەوڵێکی زۆرم دا بێ سوود بوو، ناچار (ئینفکاکیان) پێ کردم و ئێوارە برادەرانم بینی لەوانە ملازم شوان و نیعمەت عەبدوڵڵا و حەسەن گەرمیانی و حاکم تۆفیق و صادق و نزار ڕەحمەتووڵڵا و شێرزاد جوبرائیل کە هەموویان لەچاپخانەیەکدا بوون ، ئەوانیش کە خەبەرەکەیان بیست پێیان ناخۆش بوو لێك دادەبڕێن ، بەڵام چارەیەکی دی نەبوو ، ڕاستی ملازم شوان تەکلیفی لە د.سەعدی کرد بەو سیفەتەی کاتی خۆی مامۆستای پارێزگار بووە ، بەڵام د. سەعدی لەگەڵ ئەوەی زۆریشی پێ ناخۆش بوو کە نەقڵ کراوم ، بەڵام وتی بێ سوودە و نایکەم ، بەو جۆرە خوا حافیزیم لێ کردن ، بۆ بەیانی کە من هەستام ئەوان چووبوونە دەوام ،…

کەلوپەلی خۆم خڕکردەوە بەرەو گەراج سواری پاسێکی دارین بووم ، هەر خۆم حەزم کرد دەنا (18) نەفەرییەکانیش هەبوون" ئەو پاسانە (دەگ ئەلنجەف)یان پێ دەگوت، دونیایەکی سەیرە لەناوەوە، تا گەیشتینە نیوەی ڕێ، کە هەم پێیان دەگوت (خان النص) و هەمیش ناوە ڕەسمییەکەی (ناحیە الحیدریة) بوو ، هەر ئەوێش بوو لەهەرای ئەو ساڵی شیعەکان دووچاری بۆردوومانی تۆپ و فڕۆکە هات ، بەهەر حاڵ لای چێشتخانەیەك وەستاین کە تککە و کەباب و ئەوانەی هەبوو من جگە لەوەی تێشتم نەخواردبوو ، هەموو هەناویشم لەگەڵ تاسەی پاسەکەدا هاتبووە خوار، برسیم بوو، نەفەرێك کەبابی مستەحەقم خوارد پاشان چایەکیشم کرد بەسەرا بەجگەرەیەکەوە، پاس زۆری پێ نەچوو ڕێگەی گرتەوە بەر ، ئاوا دوای (خان النص) نیو سەعاتێکی پێچوو گەیشتینە نەجەف.

نەجەف وەك کەربەلا نەبوو، شارێکی پاك بێ شەقامەکانی نەجەف بۆسەر و بەر دەهاتنە بەرچاو ، هەروەها ئوتێلەکانی نەجەف ، جگە لەوەش بەهۆی گۆڕستانە گەورەکەیان کە ڕەنگە ئێستا ڕووبەری بەقەد شارێکی کوردستان بێ ، شارێکی کەئیب بوو ، دانیشتووانیشی هەر بەو شێوەیە ، لەگەڵ ئەوەشدا لە ڕووی فەرهەنگییەوە بەتایبەتی فەرهەنگی ئیسلامی و بەتایبەت فەرهەنگی شیعە مەززەبەکان ، هەرچەند لەڕووی کۆمەڵایەتییەوە دواکەوتنی بەئاشکرا پێوە دەبیندرا ، بەدەگمەن ئافرەتی سفووری لێ دەبیندرا ، لەبەرابەردا چەندین چاپخانەی تێدا بوو ، کۆلیژی (فیقیە)ش کە شایەدنامەی بەکالۆریۆسی دەدایە دەرچووانی…

من بەخۆم کۆشیعری یەکەمم لەنەجەف لەچاپخانەی (النعمان) چاپکرد ، هەرچەندە چاپخانەیەکی دواکەوتوو بوو ، بەڵام بۆ ئەو سەردەمە خراپ نەبوو ، جگە لەوەی نرخی چاپکردنیشی تێدا لەچاو چاپخانەکانی بەغدا هەرزانتر بوو…
سەرەڕای ئەوەش من بەهۆی هاتوچووم بۆ ئەو چاپخانەیە، زۆر شاعیر و نووسەرم ناسین ، لەوانە خوالێخۆشبوو (مستەفا جەمالەددین) خاوەنی دیوانی (عیناك واللحن القدیم) کە مامۆستاش بوو لەکۆلیژی فیقە ، هەر بەبۆنەی چاپکردنی یەکەمین کۆشیعرم لە ساڵی 1977دا لەو چاپخانەیە ڕۆژێ خاوەنی چاپخانەکە ، ژوورێکی پیشاندام سەرتاپای کتێبی گەورەی بەرگ نەکراو بوو ، وتی کاکە ئەوە هەزار کتێبی شەرفنامەیە بەکوردی کاتی خۆی بۆ(کۆڕی زانیاری کورد)م لەچاپداوە ئەوەندەی لێ ماوەتەوە تا ئێستاش نەهاتوون وەریبگرنەوە ، پارەشیان نەداوە ، دەتوانی کارێك بکەی خەبەرێکیان بدەیێ ، منیش قەولم پێدا لەیەکەمین سەردانم بۆ بەغدا پێیان دەڵێم ، وتی بۆ تەلەفۆنیان بۆ ناکەی ، وتم باوەڕ بکە تەلەفۆنیان نازانم چەندە ، وتی ئەگەر کەسێك بناسی من بۆت پەیدا دەکەم ، وتم باشە ژمارەی بەددالەکەم بۆ پەیدا بکە، من ڕاستەوخۆ تەلەفۆن بۆ سەرۆکی کۆڕ دەکەم ، یان ڕاستر سەرۆکی دەستەی کورد لە کۆڕی زانیاری عێراق ، کە ئەو کاتە وای لێهاتبوو، ئەو دەمیش مامۆستا مەسعوود محەمەد بوو.
من ڕۆژانە بۆ چاپکردنی کۆشیعریەکەم سەردانم دەکرد بۆ هەڵەچنی و ئەوانە، بەیانی کە چووم ژمارەی بەددالەی کۆڕی پەیدا کردبوو..
بەتەلەفۆنی چاپخانە ژمارەکەم لێدا ، دیار بوو بەددالە بەعەرەبی جوابی دامەوە، وتم ئەگەر بکرێ دەمەوێ قسە لەگەڵ ئوستاز مەسعوود سەرۆکی هەیئەی کوردی بکەم، من فەلانم لەنەجەفەوە قسە دەکەم و کارەکەش پەیوەندیدارە بەدەستەی کوردی کۆڕ…کە وام وت یەکسەر تەحویلی کردم، مامۆستا مەسعوود خۆی وەڵامی دایەوە، یەکسەر بەکوردی وتی فەرمووو، وتم مامۆستا من ناوم نەژادەی حاڵ و حیکایەتی ئەوەندە دانە بۆ بەرگەی شەرفنامەی مام هەژار لەچاپخانەی (النعمان) لەنەجەف کەوتووە، وا دیارە پارەی نەدراوە ، بۆیە بەرگیشی تێ نەگیراوە ، بەپێویستم زانی ئاگاداری جەنابت بکەمەوە ، پاشان وتم ئەگەر دەکرێ خۆتان قسە لەگەڵ خاوەنی چاپخانە بکەن ، ئەوەتا لەتەنیشتمە لەگەڵی بدوێننەوە، چونکە زۆر ئیلحاحی لەمن کرد، ژمارەی بەددالەی کۆڕیش هەر خۆی بۆ پەیدا کردم ، ئیتر من گووشی تەلەفۆنەکەم دایە دەست ئەبو نازانم چی ، بیرم نەماوە ، واتە خاوەنی چاپخانە چونکە بیرم نەماوە، پێم وت ئەوە ئوستاز مەسعوودە ڕەئیسی هەیئەی کوردی مجمع.
وا دیار بوو پاشان بەماوەیەکی کورت لێژنەیەك هاتبوون کتێبە بۆ

بەرگەکانیان بارکردبوو و حەقی کابرای چاپخانەشیان دابوو، خوا
هەڵناگرێ لەچاکەی ئەوە خاوەنی چاپخانە لەچاپکردنی کۆشیعری یەکەمم
خاترێکی چاکی گرتم .
ڕاستی لەچاپدانی کۆشیعری یەکەمم لە چاپخانەی (النعمان) لە نەجەف
حیکایەتێکەیەکیشی لە پشتە ، چوون لە هەمان وەخت بوو پێم باش بوو
بەسەریدا تێنەپەڕم .
ئەو کاتەی ئێمە بۆ ناوەڕاست و باشووری عیراق نەفی کرا بووین ، بە
هۆی ئەوەی مووچەیەکی دیاریکراومان هەبوو ، بەحاڵ بەشی بخۆوبڕێی
دەکرد بە تایبەتی بۆ من کە بە شایەدنامەی سێی ناوەندی دامەزرا
بووم ، چ جای ئەوەی بیر لە چاپکردنی کتێبان بکەینەوە..
لەو کاتەدا بیرم بۆ ئەوە چوو (کۆڕی زانیاری کورد) وەك دەزگایەکی
کوردی
کە دوو سێ چاپکراویم لەو شێوەیەدا بینی بوو پێشکێشی ئەوێی بکەم .
لەو دەمەدا کۆڕ بە دوو بژاردە یارمەتی نووسەرانی دەدا ، یەکیان
چاپکرن بوو
وەك بڵاوکراوەی خۆیان ، ئەوی دیکەیان دەسگیرۆیی (تعضید) بوو ..
منیش بە پێی ئەو یاسا و ڕێسایانەی کۆڕ کاری پێ دەکردن بردم و
پێشکەشم
کردن ، پاش ماوەیەکی زۆر کە کۆشیعرەکەم بە هەر جۆرێك بۆ خستبووە
ژێر چاپ دوای بۆ هیوا بوون لە وەڵام کە دوایی وەڵامیان بە نەرێنی
دامەوە، بەو مانایەی نەدەتوانن چاپی بکەن و نە یارمەتی
لەچاپدانی بدەن ..
ئەوە لە وەختێکدا وەکات هەر لە کۆشیعر دوو کۆشیعری دی چاپکرابوون
کە لەو ئاستەشدا نەبوون لە دەزگایەکی وەك کۆڕ ، کە هەمیشە شایەدی
باشی لەم بارەیەوە بۆ دراوە و دەدرێ چاپ بکرێن ، هەر ئەوەش بوو
ئەنگیزەی ئەوەی بیر لەوە بکەمەوە.
لەو ڕاستەشدا کە بۆ هیوا بووم لە لایەك هەوڵم دا قسە لەگەڵ خاوەنی
ئەو چاپخانەیە بکەم کە پێشتر بە هۆی چەند برادەرێکەوە بینیبووم ،
بەوەی چابخانەیەکی ئەگەرچی دواکەوتوو بوو بەڵام زۆر هەرزانتر بوو
لە چاپخانەکانی بەغدا ، بۆ من یەکاویەك بوو
لە لایەکی دی لەبەر کشامەوە نامەیەکی ئاماژگلەییم ڕاستەوخۆ بۆ
سەرۆکی کۆڕ مامۆستا مەسعود محەمەد نووسی ، کە تا ئەو کاتە
نەمدیبوو تەنیا لە ڕێگەی کتێب و نووسینەکانییەوە ناسیبووم .
پاش ئەوەی کۆشیعرم (کە یەکەم کۆشیعرمە) لە چاپ بوو ، منیش قسەم
لەسەر داوای خاوەنی چاپخانە بە تەلەفۆن وەك کوردێکی جنووب لەگەڵ
مامۆستا کردبوو لەبارەی ئەو هەزار و هەندە نووسخە بەرگنەکراوە
حەقنەدراوەی (شەرەفنامە)ی

مام هەژار ، کە هەر ئەوەش وای لە خاوەنی چاپخانە کرد لە نرخی لە چاپدانی کۆشیعرەکەم خاترێکی چاکم بگرێ ، چونکە بۆ ئەو کە بە حەقی خۆی گەیشتبـــوو وەك ئـــەوە وا بـــوو پـــارەکەی لـــە نەبـــوونەوە بۆ هاتبێـــتەوە ، سەرباری ئەوەی لە کۆڵ داکردنی ئەو حەمکە نووسخەیەش بووەوە کە بۆ نزیکی دوو ساڵ بوو جێیەکی زۆریان لە چاپخانەدا گرتبوو.
نـــامەکەم بۆ ســـەرۆکی کۆڕ نووســـی .. مـــاوەیەکی تـــا ڕادەیـــەك زۆری بەســـەردا چـــوو ڕۆژێ وەختـــی دەوام بـــە پۆســـتە نـــامەیەکم لەبـــارەی لەچـــاپنەدانی کۆشیعرەکەمـــەوە لـــە خـــودی ســـەرۆکی کۆڕ م. مەســـعوود محەمەدەوە پێگەیشت ..

ئەمەی خوارەوە دەقی نامەکەیە(*):
((مێژوو : 20 \ 2 \ 1977
برای بەڕێز کاکە نەژاد
دوای سڵاو
بەینۆڵکێکە نامەی مێژوودارت ، 22 \ 1 \ 1977 ، م پێ گەیشتوە ..
هەڵم گرتبوو بۆ هەلێکی خۆشتر لەوەی کە بە عادەت بۆم ڕێك دەکەوێت، تاکو لە بارێکی نەفسی
ئارامدا وەرامەکەی بدەمەوە و بۆتی بنێرم .. تا ئیمڕۆ لەگەڵ چەند برادەرێکـــی خۆشەویســـت و قـــەدری قەدرزانـــدا دوبـــارە بۆ خۆم و ، یەکمجاریش بۆ ئەوانم خوێندەوە
چی لەو نامەیەدا نۆسراوە جێی خۆیەتی .. هەمومان مافی گلەییمان پێ دایت..
لەگەڵ ئەمەشدا دەمەوێ دڵنیات بکەم ، بڕیاری کۆڕ لەبەر هیچ نیازێکی تایبەتی
وەیا تێ بینی لاوەکی نەهاتۆتە بەرهەم : بڕیارێکە و وەك هەزارانی تری ئەم جیهانە پان و بەرینە دەردەچن بەو جۆرەی کە دەیزانیت..
برادەرانی کە نامەکەتم بۆ خوێندنەوە کۆڵێك بۆت هەستەوەر بون و تا بشڵێی رایان
لە نووسینەکەت بو ، تەنانەت گوترا تۆ نوسەری پتر لەوەی بوێژ بیت..
بەهەرحاڵ و بە پێی هەندێ قسەی ناو نامەکەت، ئێمەی ئەم بەرەی دولایەنی وتووێژ کە خۆت لایەنەکەی تری ، وامان زانی کە بارمتەیەکی ئێمە بتوانین پێشکەشی بکەین بەشێکی گرنگی ئەرکی لە چاپدانی شیعرەکانت کەم دەکاتەوە .. من خۆم (10) دینارم بەبەر خۆم خست ، د. عبـــدلرەحمانی حـــاجی مـــارفیش (10) دینـــاری بۆخۆی ناوهێنـــا ، برادەرانی تریشس ئامادەی یارمەتین .. سەرەرای ئەمە، لە پاشماوەی

هەندێ مامڵەتی لێرە بە پێشەوەش میقدارێك كاغەزمان لا ماوەتەوە بەبەریەوە هەیە ، وەیەكی تر لە سەختی كارەكەت ببێێ ، جا ئەگەر لە برایەتی خۆت رادەبینیت ئەم خزمەتە بچوكە لە براكانت قبوڵ بكەیت ، تكایە ، خەبەرم پێ
بدەوە تاكو خزمەتەكە پێشكەش بكەین.. رەنگە لەحاڵی قبوڵ كردنتدا پێویست بێت خۆت یاخود باوەڕ پێ كراوێكت بێتە لامان بۆ بزافتنەوەی كارەكە .. تا ئەو رۆژەی نامەی قبوڵكارانە و برایانەت پێم دەگاتەوە بە خوات دەسپێرم ئاواتەخوازی خۆشی و بەرەوپێش چۆنتم ..
دڵسۆزت
مسعود محمد)

(*) دەقی دەستختی نامەكە لەگەڵ دیكۆمێنتەكان داندراوە.

لەوساوە پاش نامەیەكی دیكەی من لە وەڵامی ئەم نامەیە كە بەو مانایەم نووسیبوو:
(جەنابی مامۆستا سوپاسی هەڵوێستی بەڕێزتان و هەموو ئەو مامۆستا بەڕێزانە دەكەم .. بەڕێزتان بەو نامەیە لوتفتان بۆ بەندە نواند ، بەڵام مامۆستا بە داوای لێبووردنەوە من سواڵم نەكردووە ، من داوام لە دەزگایەكی كوردی كردووە كە بە مافی خۆمم زانیوە داوای لێ بكەم …)
هیوام زۆرە ئەم نامەیە لە ئارشیفی كۆڕ یا هی مامۆستا (ئەگەر هەیبووبێ) مابێ ..
لەوێ ڕۆژێوە دوای ئەوەی لە بارەگای كۆڕ بە دیداری مامۆستا شاد بووم تا وەفاتیشی هەمیشە سەردانیم دەكرد ، تەنانەت كە لە بەغدایش لە زانكۆ دەمخوێند
لە ماڵێشیان سەردانم دەكرد ، تەنانەت پێشنیازی دامەزراندنەوەی كۆڕی زانیاریش پاش ڕاپەڕین كە سەرۆك مسعود بارزانی زۆری لەسەر سوور بوو و هەموو ئامادەییەكی دەربڕیبوو بۆ دامەزراندنەوەی و فەراهەم كردنی پێداویستی و هێنانی خەڵكی شارەزا لە هەر چوار پارچەی كوردستان هەروەها لە ناو هەندەرانشینان(كاك محەمەدی كوڕیان ئاگادارە) بە من سپێررا بە جەنابی ڕابگەیێنم ..
بەڵام پاش تێپەڕبوونی نزیكی چوار مانگ ، بۆ سۆراخی پرۆژەكە لە ماڵی م. ئەمجەدی خزمیان بوو لە هەولێر بەتایبەتی چووم بە بیرم هێنایەوە ، بە داخەوە بە هۆی كۆمەڵێك ئەگەر ، كە ئێرە جێی باسكردنی نییە وەڵامێكی ئەرێنی لەوبارەیەوە نەدایە‌وە.
بە هەر حاڵ لەنەجەف ئوتێلێكم هەڵبژارد لەسەر شەقامی سەرەكی بوو، لەدەرەوەدا خاوێن دیار بوو، هەر چەند لەناوەوە بەو جۆرە نەبوو،

نرخی مانەوەی تا ڕادەیەك بۆ ئەوسای من كە مووچەكەم مانگێ لەبەینی
سی و پێنج دینار بوو لەبار بوو، وابزانم ئوتێلەكە ناوی (الغدیر)
بوو ، ئەوەی باش بوو ژوورەكان بالكۆنیان هەبوو بەسەر شەقامدا
دەیانڕوانی ، ئێواران تا درەنگانی شەو نیمدەرێكم ڕادەخست
دادەنیشتم، ڕووناك بوو ، دەمتوانی بەشەوقی دارتێلەكانی شەقامیش
بخوێنمەوە ، ئێمە و مانان چیترمان هەبوو لەغەیری خوێندنەوە ،
دوای دەوام وەختی پێ بڕوێنین، هەرچەندە خوێندنەوە دەمێك بوو بۆ
من ببوو بە خوو..
لەبرادەرەكانم دووركەوتمەوە ، كە ئێواران لەچایخانەدا
كۆدەبووینەوە، ئەو شەوە بەخەیاڵ و خەیاڵپڵاوی زۆر خەوتم.
بەیانی زوو هەستام و نان و چایەكی بەپەلەم لەچایخانەیەكی تەنیشت
ئوتێل خوارد، هەر دوێنێ ناونیشانی (كتێبخانەی گشتی نەجەف)م
وەرگرتبوو، دوور نەبوو بەپێیان چووم ، گەیشتمە كتێبخانە و
بەڕێوەبەری كتێبخانە نووسراوی نەقڵی لێ وەرگرتم و دەست بەجێ
(موباشەرە)ی بەنووسراوێك بۆ نووسیم و خوا هەڵنەگرێ بەڕێزەوە كە
زانی كوردم پێشوازی لێ كردم ، زۆر لەمن گەورەتر بوو بەباوكم تێ
بڕێ بەباپیرم دەشا ، من ئەوسا تەمەنم دەوری 20 ساڵ دەبوو…
كتێبخانەی گشتی نەجەف هەزاری بەرهەزاری بوو ، چەند (كاتب)ێكی
دیكەی وەك من بێجگە لەبەڕێوەبەر كاریان تێدا دەكرد ، بەڕێوەبەر
هەرچی چێنێك بوو جێیەكی لەقوژبنێك بۆ كردمەوە و مێز و كورسیەكی
ئاسنیان بۆ دانام ، وا دیار بوو بەیەكێك لەكاتبەكانی وت ئیش و
كاری ئێرەی فێر بكە ، لە ڕووی داخڵكردنی كتێب و خواستن و
گەڕاندنەوەی بۆ شوێنی خۆی چۆن دادەنرێنەوە. هەروەها تۆماركردن و
ژمارە بۆ دانان بەپێی ناوەرۆك و دانەری كتێبەكە ، ماوەی شەش
مانگێك لەوێ مامەوە، لەهەموو ئەو ماوەیەدا ژیانێكی ڕۆتینیم بەسەر
برد بۆیە شتێك نییە شایەنی گێڕانەوە بێ لەوەی بەدەر خەڵكی (نەجەف
)م زۆر بێسەروبەر دەدی لە ڕووی پەیوەندی و شیرازەی كۆمەڵایەتی ،
لە لایەك ئیدعای دینیان دەكرد وەكی دی دەمبینی لە هەڵسوكەوت و
بازاڕ و گرانفرۆشی و و نیفاق و هەرچی خوا پێی ناخۆش بوو ئەوەیان
دەكرد ، تەنانەت لە گۆڕستانیش كە بۆ یەكەم جارم بوو ببینم
نووسینگەی ناشتن (مكاتب الدفن) وەكو نووسینگەی عەقارات هەبێ ،
دەمبینی دەسنوێژیان بە پەرداخێك ئاو هەڵدەگرت ، تا جارێ بە
یەكیانم وت ئێوە چۆن بە پەرداخێك پاك دەبنەوە ، باوەڕ بكەن
گاڵتەی بە قسەكەم هات !! بەڵام لەو ماوەیەدا بەقەد سێ چوار ساڵ
كتێبم خوێندنەوە، كە كۆشیعرەكەشم دەرچوو دونیایەك كەیفم خۆش بوو.
هەرچەندە كە بڵاو بووەوە بایەخی زۆریشی بەهەردوو دیو لە ڕۆژنامە
و گۆڤارە كوردییەكانی ئەوسا پێدرا ، بەڵام دوای چەند ساڵێك هەستم

کرد پەلەم کردووە لەچاپکردن…
بەهەر حاڵ دوای چەند مانگێك دەنگۆی ئەوە بڵاو بووەوە کە کتێبخانە لە (ناحییەی عەبباسیە) بیناکەی تەواو بووە و کتێبیشی بۆ دەست نیشان کراون و پێویستی بەبەڕێوەبەر و کاتبێك و فەڕاشێك و پاسەوانێك هەیە، وا دیار بوو، بەڕێوەبەریان ڕازی کردبوو (کاتب) من بنێرن ، کاتبێکی دی لێ بوو بەناونیشانی بەڕێوەبەر، کە ناوی (صادق) بوو، پاسەوانیش شیعەیەکی خەڵکی وێ بوو، ناوی (ماجد) بوو. پیشەوەرێکیش بەناوی محمد خۆشناو ئەویش هەر کوردی عائیدون بوو .
هەرچەندە من هەوڵێکم دا بۆ ئەوەی هەر لەوێ بمێنمەوە ، ئەگەر نەجەفم بە دڵیش نەبێ لانی کەم شار بوو ، بەڵام بەڕێوەبەر نەیسەلماند ، منیش لەدڵی خۆما وتم دەبا یچم عەبباسیەش تاقی بکەمەوە ، ئێمە بووین بە کێڵگەی تاقیکردنەوە.
ڕۆژی چوونیان بۆ دیاری کردین ، پاش ئەوەی ئەوان لەگەڵ بەڕێوەبەری تازە دانراوی کتێبخانەی تازەی عەبباسیە کتێبەکانیان دامەزراند بوو ، وا دیار بوو بەڕێوەبەری گشتی کتێبخانەی نەجەف خۆیشی سەردانی کردبوو ، پێش ئەوەی من بچم ، کە چووم هەموو شتێك دانرا بوو ، کتێبخانەیەکی خنجیلانەی تازە لەسەر شەقامی گشتیی ناحیە ، بچووك بەڵام تا ڕادەیەك بۆ ناحیەیەکی وەك عەبباسیە کە هەر پێویست نەبوو ، چونکە لەهەموو ئەو ماوەیەی لەوێ بووم ، نزیکەی ساڵێك دەبوو بیست کەس نەهاتن کتێب بخوێننەوە یان بخوازن.
عەبباسیە ناحیەکی پەرش و بڵاو بوو ، خانوو و باخچەی لەقەد خۆی زیاتری تێدا بوو، دەکەوێتە سەر ڕووباری فورات هەر بەو هۆیەوەش هەوایەکی مامناوەندی هەبوو، لەچاو نەجەف و کووفە (کە ناحییەکە سەر بە کووفە بوو) تاڕادەیەك هاوینان هەستت دەکرد چەند پلەیەك فێنکترە، بەڵام چونکە گەرمایەکەی بەهۆی فوراتەوە شێدار بوو ، زۆرجار بەتایبەتی کە پلەی گەرما بەرز دەبووەوە بەتایبەتی بۆ یەکێکی وەك من کە نیوەی تەمەنم لەناوچەی شاخاویدا بەسەر بردبوو ، گەرماکەی بەهۆی (شێ) وە هەناسەی تەنگ دەکردم ، دانیشتووانی عەبباسیە زۆربەی زۆری ئەگەر خەڵکی ئەوێ نەبن وەکو من ، عەرەبی شیعە مەززەبەکان تەبعیان لەچاو خەڵکی کەربەلا نەك نەجەف ، هەستم نەکرد بیانەوێ یارمەتی من وەك نەفیکراوێك بدەن ، تەنانەت جاروبار گوێم لەهەندێ ناڕازیبوونیش دەبوو لەبەرامبەر حکوومەت کە ئەوانە چین بەسەر ئێمەیان وەرکردوون ، مەبەستیان ئێمە بوو کە بەڕەسمی پێیان دەگوتین (ئەلئەکراد ئەلعائیدوون).
من کە چوومە کتێبخانە و دەسبەکاریی خۆم نووسی ، بەڕێوەبەری کتێبخانەم دەناسی، چونکە وەك وتم هەردووکمان لەکتێبخانەی نەجەف ناونیشانمان (کاتب) بوو ، ناوی باوکیم بیر نەماوە ، پیاوێکی

کورتە باڵا لەمن بەتەمەنتر بوو ، بەڵام هەمیشە حەزی دەکرد پێز لێ بدا وەکو بەڕێوەبەر خۆی بنوێنێ (موبارەکە) من بیر لەچی دەکەمەوە، ئەو خەریکی چی ، هاتبوو مێزەکەی خۆی لای سەرەوە بەکورسی زیادەوە لەم سەرو ئەوسەر دانابوو، هی منیشی لەخوارەوەی خوارەوە لەقوژبنەکەی لای دەرگا…

ئەوانە هیچی جێی سەرنجی من نەبوون ، چوون هەر لەنەجەف وەختی کاتبایەتی کابرام خوێندبووەوە ، گرینگ لای من شوێنی مانەوەم بوو، بەڕێوەبەر بەخۆی ماڵی لەنەجەف بوو، هاتوچووی دەکرد و بەکەیفی خۆی بوو ، کەچی بەمنی دەگوت (لازم نلتزم بالدوام کاکە) واتە پێویستە ئیلتزام بەدەوامەوە بکەین ، لەکاتێکدا ئەوەی ئیش بوو نەمانبوو ، نە کەس دەهات کتێبێك بخوێنێتەوە نە کەس کتێبێکی دەخواست. ئێستاش تێنەگەیشتم ئەو کتێبخانەیان بۆ لەوێدا کردبووەوە ، منیش پێم وت سەید صادق ئەی لەکوێ نیشتەجێ بم ، وتی بڕۆ لەکووفە لەئوتێل بە، نزیکە و تێمسیش هەردەم هەیە بەینی ئێرە و کووفە واتە عەبباسیە و کووفە ، وتم مووچەکەم ئەوەندە نییە خۆت دەزانی بایی ئوتێل و خواردن و هاتوچوو بکا… وتی دە کەواتە بڕۆ موراجەعەی ناحیە (نەشی گوت بەڕێوەبەری ناحیە) وتی ناحیە بکەی ، وتم ئینجا ناحیە چیم بۆ دەکا ، وتی نووسخەیەکی نەقلی تۆیان پێداون بزانە چیت بۆ دەکەن ، لەو ئان و ساتەدا بووم هاتمە دەرەوە بچمە ناحیە ، ناحیە بە بەینێك لەسەرەوەی کتێبخانە بوو ، بەجادەدا دەڕۆیشتم ، ناکاو وەك ئەوەی خەون بێ تووشی قادر بووم ، ئەدی ناڵێم وەك خەون وابوو، قادر مەجید قشووری هاوڕێ و هاوپۆلم لەبەشێکی سەرەتایی و هەموو ناوەندی تا سێیەمی ناوەندیمان لەدوا ناوەندی گەڵاڵەی تێکەڵاو تەواو کرد بوو ، ئەو زوو ژنی هێنا بوو منداڵیشی هەبوون بێجگە لە باوك و دایك و خوشکێکی، هەر بانگم کردن و نەکردن باوەش بەیەکداگرتنمان تێکی کردەوە ، ناحیەم هەر لەبیر چووەوە ، چوینە چایخانێکەیەك ، کە بەحیساب لەناو بازاڕ بوو ، بازاڕەکە لەخۆیدا لەسێ چوار دوکان زیاتر نەبوو ، ئەو حیکایەتی خۆی ، من حیکایەتی خۆمم بەدوور و درێژی گێڕایەوە، بۆم دەرکەوت ماڵی لەعەبباسیە بەرامبەر کتێبخانە ئەویش لەیەکێك لەفەرمانگەکاندا دامەزرا بوو ، وا دیار بوو کە هەم خێزاندار بوو هەم ژمارەی خێزانەکەشیان زۆر بوو ، خانوویەکیان پێدا بوو ، ماڵی دەوێدا بوو، ئەوەندە پێکەوە لەوێ دانیشتین کەڵکی ناحیەی نەما و دەوام تەواو بوو ، وتی ئەمشەو لای من بە خوا کەریمە بۆ سبەینێ.

قادر مەجید قشووری، بەئەسڵ کوردی باکوورە ، دەیان ساڵە کەوتوونەتە باشوور ، ئێستا دوکتۆرای لەشەریعەت هەیە و مامۆستایە لەیەکێك لەکۆلیژەکانی زانکۆی سەلاحەددین لەهەولێر، ئەو هەر کە

ماڵیان لەعەبباسیە بوو کۆلیژی فیقهی لەنەجەف تەواو کرد و پاشان دیراسەی باڵای تەواو کردوو و شایەدنامەی دوکتۆرای هێنایەوە ، ئەو شەوە لەماڵی قادری مامەوە ، ماڵەوەشیان باوکی ڕەحمەتی کە بەداخەوە لەوێ کۆچی دوایی کرد بەناچاری لەگۆڕستانی شیعان (وادی السلام) بەخاکمان سپارد، هەروەها دایکی و خێزانەکەیشی منیان پێشتر دەناسی ، ماڵێکی بەڕێز بوون هەمیشە لەو ماوەی لەوێ بووم زۆر یارمەتی بەتایبەتی یارمەتی مەعنەوی و دڵدانەوە ، زۆرجارانیش بەزۆر تەکلیفی نان خواردن و ئەمانەی لێ دەکردم ، نموونەی هاوڕێ و هاوپێلێکی بەوەفا و قەدری برادەرزان…

ئەو شەوە تا بەرەبەیان لەگەڵ قادر دانیشتین یادەوەرەکانمان دەگێڕایەوە بۆ بەیانی سەعاتی نۆی سەرلەبەیانی تێشتم لەماڵی ئەوان خوارد سەعات بۆ دەی بەیانی دەهات، پێکەوە بەرەو ناحیە چووین ، من داوام لێکرد لەگەڵم بێت ، چونکە پێشی من لەوێ بوو، هەندێ لەفەرمانبەرانی ناحیەشی دەناسی ، پێشتر چووینە لای کاتبی ناحیە ، قادر منی پێ ناساند، کە فەرمانبەری کتێبخانەی گشتیم و تازە لەنەجەفەوە گواستراومەتەوە عەبباسیە ، کاتب ناحیە یەکسەر وتی دەزانین ، چونکە نووسخەیەك لەنووسراوی گواستنەوەی بۆ ئێمەش هاتووە ، پاشان وتی: کاکە ئێمە ئاگادار کراوینەتەوە کە پێویست دەکا هەموو ئێوارەیەك لەناحیە خۆت بناسێنی و ئیمزا بکەی. منیش وتم یانی چۆن؟ وتی ئەوە تەعلیماتە لەئەمنی نەجەفەوە بۆمان هاتووە ، وتم بۆچی بەڕێز من حەپسم ، وتی نا نا بەڵام ئەوە ئەمرە پێویستە ئێواران خۆت لای (السید سامر) بناسێنی کە لێرەی…

منیش وتم ئینجا بەڕێز من بۆ شوێن و جێم بەڕێوەبەری کتێبخانەش کە پێم وت بارگەم لەکوێ دەبێ پێی وتم دەتوانیت یا لەکووفە یاخود نەجەف لە ئوتێل بی، منیش ڕۆژانە ئەو هاتوچووەم پێ ناکرێ… وتی باشە بزانم ئێستا قسە لەگەڵ (السید مدیر الناحیة) دەکەم ، قادریش نەختێك بەرگری لێ کردم..کاتب ناحیە وتی بڕۆ دەوری سەعاتی دوازدە وەرەوە..کەچوومەوە وتی (ابشر) واتە مژدە (السید مدیر ناحیە) ئەمری کرد لەقەسابخانەی نەجەف کە لە عەبباسە بوو ژوورێکی ئیدارە هەیە، بەشێوەیەکی کاتی لەوێ بمێنەوە ، پاشان بزانین چۆن دەبێ..

ئەو ژوورەی کلیلەکەیان پێدام لە دەرەی عەبباسیە بوو ژوورێکی چوارگۆشەیی 5-7م دەبوو ، مێز و کورسیەکی لێ بوو ، پەنجەرەیەکی بچووك ، ناو قەسابخانەکە نزیکەی هەزار مەتر دەبوو ، بەزنجیرە قەنارەی بۆ ئاژەڵان تێدا بوو، قەسابخانە خۆی لەدەرەوەی ناحیە بوو، شوێنێکی چۆلی بێ سەبر، جگە لەوەش ، سەرەڕای شووشتنی ڕۆژانە بۆنی خوێن و پاشماوەی ئاژەڵی سەربڕاو ڕۆژە ڕێیەك دەڕۆیی، شەوێك، دووان ، هەفتەیەکی پێچوو ئیتر ئارامم لەبەر بڕا نەمتوانی چیتر

بەردەوام بم ، هەمموو ئێوارانیش کە دەچووم لای (سامر) ناوەکە ئیمزا بکەم ، پێم دەگوت بەڕێز وەڵڵاهی وەزعم لەو ژووورە زۆر خراپە و حاڵ و حیکایەتم لەگەڵ قە‌سابخانە ئەوەیە ، کە بەرەبەیان سەعاتی سێی شەو دەرگا گەورە دوودەریەکەی قەسابخانە دەکەنەوە، من کە تازە وەنــەوز بردمێـــتییەوە‌ بەناچــاری خەبــەرم دەبێتـــەوە نــاتوانم بنوومەوە، دەبێ چاوەڕێ بم تا ڕووناك دادێ بەو بەیانییە زووە بچمە دەوام ، من بچم ماجدی پاسەوان لەخەو هەستێنم تا دەرگام بۆ بکاتەوە ، ئەویش هەموو جارێ دەیگوت (اللە کریم) بەخوای نزیکەی دوو هەفتەی تریشم بە (اللە کریم) بەڕێ کرد، بەڵام چی لەو ماوەیەدا لە بێخەوی و بێ ئاودەنگی و بەتەنیایەکی وەڕسکەرەوە چەندین کیلۆم کەم کردبوو بەجۆرێك بنیسا بووم هەرچی بیدیبام دەیگوت لە گۆڕستان گەڕاوەتەوە.
ئــەو جــارە بەڕاوێــژ لەگــەڵ قــادر عــەرزی حــاڵێکم ڕاســتەوخۆ بۆ بەڕێوەبەری ناحیە نووسی، مەگەر بەدەستی خۆتی بنووسی ئەوەندە جوانم نووسیبوو بەڵکو چارەیەکم لێ بکا، بەڕێوەبەری ناحیە ناوی (ابراهیم مستەفا جمالدین) بوو ، لەسەری نووسیبوو (للحفز)، واتە بۆ هەڵگرتن !!! بەهۆی هاتوچووی چاپخانەی (النعمان) لەنەجەف کە باوکی ئەو ئیبراهیمەیش مامۆستا مستەفا جەمال الدین هاتوچووی دەکرد و منیان پێ ناساند بوو ئەو مامۆستا بوو لە (کلیەی فیقهە) لەنەجەف شاعیریش بوو ، کۆ شیعرێکی جوانی پاشان بڵاوکردەوە بەناوی (عیناك واللحن القدیم) وتم بەڵکو بەو بڵێم…
نەجەف خۆت بگرە و چاپخانەی (النعمان) کە خاوەنەکەی زۆر ڕێزی دەگرتم، بەتایبەتی دوای ئەوەی ئەو هەموو کتێبیە بەرگ نەکراوە حەق نەدراوانەی شەرفنامەم لەکۆڵ کردەوە، پێم وت جەناب حاڵ و حیکایەتم ئەوەیە ، ئوستاز خۆ من عائیدونم کافر نیم ، بەڵکو وابکەی م. مستەفای باوکی بەڕێوەبەری ناحیە ببینم چارەسەرێکم بکا ، خوا هەڵناگرێ خۆی بەئۆتۆمبێلی خۆی بردمیە ماڵی م، مستەفای باوکی بەڕێوەبەری ناحیە…
بەخێری هێنایین ، خاوەنی چاپخانە وتی کاکەت لەبیرە ، دیار بوو ناسیمیەوە ، ئینجا حاڵ و مەسەلەکەم بەدرێژی بۆ باس کرد ، جارێ تاوێك داما پاشان دوو جار وتی (لاحول و ولا قوە الا باللە) ئینجا ڕووی لەمن کرد و وتی : (شوف کاکة هذا کلب بن کلب هذا بعثی ماکو جارە ویا) بزانە ببینە کاکە ئەو سەگی سەگە بەعسیە بەو مانایەی بەقسەی ناکا.
منیش بۆ موجامەلە وتم : نا مامۆستا حاشا لە جەنابت ..
وتی : نا نەخێر منیش لێی ڕازی نیم.
بەهەر حاڵ ، هەم بە هۆی ئەو و هەروەها بە هۆی خاوەنی چاپخانەی

(النعمان)ـەوە کە شەفاعەتییان بۆ لای بەڕێوەبەری گشتی کتێبخانە گشتییەکانی نەجەف بۆ کردم کە کتێبخانەی عەبباسییەش سەر بە ئەوێ بوو تا ڕازی بکەن بەوەی لە بینای کتێبخانەکە خۆی بمێنمەوە ، ئەوە بوو بە تەلەفۆن بە بەڕێوەبەری کتێبخانەی عەبباسییەی وت با کاکە لە کتێبخانە بمێنێتەوە ، بزانە هەوڵ بدە شوێنێکی بۆ دیاری بکە لەوێ .

بەم جۆرە هەوارم گواستەوە کتێبخانە و لە قەسابخانە ڕزگارم بوو و نەختەئاهێکم هاتەوەبەر ، بەڵام پاشی چی ، دوای ئەوەی سێ مانگ و نیو پێستم بردرایە دەبباغخانە و لەبارودۆخێکی دەروونی وادا بووم کە بە ڕاستیش بە قسە بۆم ناگێڕدرێتەوە ..

کتێبخانەی گشتیی عەبباسییە (ناوەکەی وا بوو) لەسەر شەقامی سەرەکیدا بوو ، لە لایەکی دی نزیك بوو لە ماڵی قادری هاوڕێ و هاوپۆلی چەندان ساڵی تەمەنم لە قوتابخانەی سەرەتایی و ناوەندی و دواناوەندی گەڕاڵە ی تێکەڵاو کە لەو ئان و ساتیدا بۆم بوو بە خدری زیندە بەتایبەتی کە ئەو بە ماڵ و منداڵەوە لەوێ بوو.

بینای کتێبخانە چونکە بینایەکی نوێ بوو لە بابەتی ئەسبابی تەندروستی پاك و تەمیز بوو ، هەر بەوەشڕا دەرکەوت کە هەر پاش چەند ڕۆژێکی کەم هێزم هاتەوەبەر و کەوتمەوە سەر خوێندنەوە و نووسین ، ئێوارانیش زۆرجار لەگەڵ قادر بووایە یا بەتەنێ پیاسەیەکم بە سەر پردەکە لە کەناری زێی (فوورات)یدا دەکرد ، یا لە چایخانە بچووکەکەی ناحییە کە کەبابخانە تاقانەکەی ناحییەشی بە تەکەوە بوو دادەنیشتم ئینجا بەرەبەری ئێوارە دەچوومە ناحییە لای سامر ئەفەندی ئیمزام دەکرد کە بەڵێ من لێرەم و بەهیچ لایەکدا نەچووم ..

ئەو بارەش ماوەی چەند مانگێکی خایاند ، پاشان چارم نەما بیرم لە پلانێك کردەوە ، نەدەکرا وەك حەپس وابم و نەتوانم بە سەفەریش بەهیچ لایەکدا بچم ، بە قادرم وت بڕیارم داوە خۆم نەخۆش بکەم لەم بارەیەوە بەڵکو یارمەتیم بدەی ، بەم جۆرە بەتانییەکم لەخۆم لوول دەدا و قادریش دەستی دەگرتم و دەیبردمە ناحییە و لەوێش نووسراوی حەواڵە کردنی نەخۆشخانەی کووفەیان بۆ دەکردم .

جاری یەکەم بە دکتۆرم وت کە عەرەب بوو : بەڵکو چەند ڕۆژێك ئیجازەم بۆ بنووسی بچم لە بەغدا چارەسەری خۆم بکەم ، خوا هەڵناگرێ بۆی کردم ..

پاشان لە جاری دووەمدا بە ڕێکەوت دکتۆرێکی کوردم دیتەوە لە هەمان نەخۆشخانە کاری دەکرد ، خەڵکی زاخۆ بوو ، بە داخەوە ناوەکەیم بەبیر نەماوە ، وەزع و حاڵی خۆمم تێگەیاند وتم بەڵکو وا بکەی ناوە ناوە ئیجازەم بۆ بنووسی ، ڕاستیی مەردانە هاتەپێش ، بەم

جۆرە كە دەچوومە بەغدایش دەچوومە لای هەر سێ ڕەوانشاد ، م. عەزیز گەردی و كاردۆ گەڵاڵی و حەكیم كاكەوەیس كە لە حەیدەرخانە – شەقامی ڕەشید خانوویان گرتبوو ، ئەوی ڕاستییە كاك حەكیمم لەوێ ناسی ئەو دەمە لە بەشی كۆمپیوتەری وەزارەتی پلاندانی عیراقی كاری دەكرد ، بەڵام م. عەزیز و كاردۆ دۆستی زووترم بوون .

بەو حاڵە چەند مانگێكم لە بەینی دەوام و ناوە ناوەی ئیجازە بۆ بەغدا بەڕێ كرد.. زۆر جار برادەرانی تریشم دەدیتن ، كە هەبوون لە بەغدا دەژیان ، هەشبوون وەك خۆم هەر یەك بەلایەكدا كەوتبوون ، شێركۆ بێكەس كە لە (بەغدادیە)ی شاری ڕوومادی دەژیا ، هەروەها حەسەن ڕەمەزان (حاكم حەسەن) یش هەر لەو ناوە بوو ، وابزانم ئازاد جندیانیش هەر لەو دەوروبەرە بوو .

زۆر جار ڕێكدەكەوت لە برادەرانی هەولێریش كە دەهاتنە بەغدایێ ڕێكەوتی یەكدیمان دەكرد لە چایخانە بووایە یا لەسەر شەقام .

بەغدا شارێكە لە قبووڵ كردنی غەریبان لە هەولێر دەچێ ئەگەر لەپێشتر نەبێ ، بۆیە هەموو جارێ كە دەهاتمە بەغدا ، ئاهێكم دەهاتەوەبەر ، ئەوسا لەو شەقامی ڕەشید و جمهووری و سەعدوونە بە دەیان كوردت بە جل وبەرگی كوردییەوە دەدی ، جگە لەوەش بەغدا وەك ئەوەی بنكەی فەرهەنگی عەرەبی بوو لە هەموو ئەو ڕۆژنامە و گۆڤارانەی لێی بڵاودەكرانەوە و ئەوانەی لە دونیای عەرەبستانێ و دەرەوەیدا بۆی دەهاتن ، بنكەی كولتوور و ڕۆشنبیری كوردیش بوو بەوەی زۆربەی هەرە زۆری ، ئەگەر نەڵێم هەموو ڕۆژنامە و گۆڤار و كتێبانەی بە كوردی بڵاودەكرانەوە لە بەغدایێ بوون ، مەگەر یەك دوو چاپخانەی دواكەوتوو لە هەولێر و سلێمانی ئەویدی چاپخانە پێشكەوتووەكان لە بەغدایێ بوون ، تەنانەت كرێكاری چاپخانەكان زۆربەی هەرە زۆریان كە لەو ڕۆژنامە و گۆڤارانە و هەروەها كتێب تایپكردن تا ماوەیەكی زۆر عەرەب بوون و دەبووایە نووسینی كوردییان بە هێڵی لاری وشە لێكدابڕاندنەوە بچێتە بەر دەست تا تێكەڵی نەكەن چونكە تێی نەدەگەیشتن و كوردییان نەدەزانی .

بەم دواییە وابزانم دەوروبەری ساڵی 1972 یا 1973 چاپخانەیەكی پێشكەوتوو لە هەولێر دامەزرا كە سەر بە وەزارەتی پەروەردەی عیراقی بوو (چاپخانەی پەروەردە ژمارە 2) كە ئەویش تایبەت بوو بە چاپكردنی كتێبی قوتابخانە و ئەمیری بوو كتێبی دی چاپ نەدەكردن .

بێجگە لەوەی كۆڕی زانیاری كورد ، كە پاشان دوای هەرای 1975 كرا بە دەستەی كورد لە كۆڕی زانیاری عیراق و كۆمەڵەی ڕۆشنبیری كوردی و بەڕێوەبەرایەتی خوێندنی كوردی و ڕادیۆی كوردی بەغدا و دەزگای هاوكاری كە لە دوایدا بوو بە دەزگای ڕۆشنبیری و بڵاوكردنەوەی

کوردی و ژمارەیەکی زۆر لە خوێندکارانی کورد لە زانکۆکانی بەغدا کە بەرچاو بوون و هەست بە جموجۆڵ و چالاکیان دەکرا هەمیشە لەو کۆڕ و سیمینارانە کە لە بارەگای کۆمەڵەی ڕۆشنبیری کوردی لە گەڕەکی وەزیریە پێشکێش دەکران ئامادە دەبوون و بەشداری کارایان تێدا دەکرد.

بەهەر حاڵ تا حەوت هەشت مانگی دی هەر وا مامەوە ، هەموو ئێوارانیش دەبووایە لە ناحییە (ئیسپاتی وجوود بکەم) لەو ماوەیەش کە لە کتێبخانە دەمامەوە و دەوام و نووستنم هەر لەوێ بوو کابرای پاسەوانیش کە ناوی (ماجد) بوو هەندێ جار هەر بەدوایی نەدەهات ئەگەر جارجاریش بهاتبووایە تەنیا یەك دوو سەعات دەمایەوە و دەڕۆیشت بەو حسابەی من بەردەوام لەوێ دەبووم پاسەوانییەکەیشی بەمن سپارد بوو!!

سێپایەکی عەلاوەددین (علاءالدين)ی لێ بوو چێشت و چام پێ ئامادە دەکرد وەکی دی شەوانە زۆربەی کاتم بە خوێندنەوە بەسەر دەبرد ، گڵۆپەکانم هیچی نەدەکوژاندەوە ، هەمیشە هەڵ بوون ، بەوەش هەست بە تەنیایی کردنم سووکتر دەبوو وەك داریوش دەڵێ (لە هەر کوێدا چرا هەڵبێ لە ترسی تەنیایی بوونە) کە خودی گۆرانییەکانی داریۆش خۆیشی بەشێکی دی بوون لە دڵنەوایی و سەبری ئەو ڕۆژگارە زیندەبەتاڵانە ..

هەندێ جاریش بەڕۆژ دوای دەوام چەند سەعاتێك دەچوومە کووفە و لەوێ ئەگەر زەخیرە و سەوزەیەکم پێویست بووایە دەمهێنا ، جاریش هەبوو هەر لە عەبباسیە دەمامەوە لای قادر لە ماڵیان یاخود پێکەوە پیاسەیەکمان بە کەنارەکانی فوورات دا دەکرد یا دەچووینە چایخانەکە ..

وردە وردە هەندێ برادەری عەرەبیشم بۆ پەیدا بوون ، لەوانە یەکێك بەناوی (حەلیم) کە کوڕی شێخێکی ئەو دەڤەرە بوو ، ئەو دەم لە پۆلی شەشەمی ئامادەیی لە نەجەف دەیخوێند دوای چەندان ساڵ بە ئەفسەری پلە نەقیب لە هەولێر بینیمەوە وا دیار بوو لە سەربازگەی هەولێر دەوامی دەکرد .

ئەم حاڵ و بارە وا تێدەپەڕی و ژیانی ئێمەش بەو شێوە وەڕسکەرە ، نەشماندەزانی تا کەی بەردەوام دەبێ و دەگەینە کوێ و چیمان لێ دێ ..

جاروبار کە ئیجازەیان پێ بدابوومایە دەچوومە لای برادەرانی کەربەلا و چەند شەوێك دەمامەوە ، زۆرجاریش پێکەوە لەگەڵ د. سعدی و ملازم شوان و حەسەن گەرمیانی لەو بەینە دەهاتینە (توێریج) کە وەك وتم یانەی لێ بوو ، چونکە نە کەربەلا و نە نەجەف یانەیان لێ نەبوو .

بەم جۆرە لە عەبباسیە بەردەوام بووم ، تا ڕۆژێ لە ڕۆژنامە

خوێندمانەوە کە (بەڕێوەبەری گشتیی دەزگای ڕۆشنبیری و بڵاوکردنەوەی کوردی)یان کووشتوە ، ڕاستیی من دوور و نزیك ئەو پیاوەم نەدی بوو نە ناسیبوو ، بەڵام دەیانگوت خەڵکی سلێمانییە و یەکەمین بەیانی کودەتای بەعس لە 1968 ئەو لە ڕادیۆدا خوێندویەتییەوە ، دەیانگوت بە دەستی ئەنقەست و بە پلان دژی زمان و کولتووری کوردی بووە و قەت بە کوردی قسەی نەکردووە و ئەوەیشی نووسیویەتی بۆیان کردووە بە کوردی کە لە ڕۆژنامەی (هاوکاری) بڵاوی دەکردەوە ، ڕاستیی لە زەمانی ئەودا زۆر لە نووسەرانی کورد لە بڵاوکردنەوەی بەرهەمەکانییان خۆیان لە بڵاوکراوەکانی دەزگا دەپاراست ، کە یەکێکیان من خۆم بووم .

هەر دوو ڕۆژ پاش بڵاوبوونەوەی ئەو هەواڵە لە ڕۆژنامەکانی عیراق ، لە کتێبخانە بووم کە پیاوانی ئەمنی عەبباسییە هاتن یەکەم جار بە ئاسایی پێیان وتم لە ئەمنی نەجەف داوات دەکەن ، منیش وام زانی هەر بۆ مەسەلەی مانەوە لە کتێبخانە یا شتێکی لەو بابەتە بۆ بۆیە بە ئاساییم وەرگرت لەگەڵیان چووم ، بە ڕێککەوت برابچووکی قادر لەبەر دەرگای ماڵەوەیان بوو (بۆ ئاگادار کردنەوەی قادر) پێم وت مستەفا ئەگەر قادر هاتەوە بڵێ نەژادیان برد ، وتم با هەر بزانێ ، دەنا بیرم لەوە نەدەکردەوە یا شتێکم بە خۆم شك نەدەهات ، ئەو کاتە تا ڕاپەڕینیش من لە هیچ حزبێك یا ڕێکخستنێك نەبووم ، بەهەر حاڵ منیان برد بۆ ئەمنی نەجەف ، کەگەیشتینە ئەوێ ، هەر بەگەیشتنمان ، منیان بردە ژوورێك دوو کەسی لێ بوون بەجلوبەرگی مەدەنی .

پاش ئەوەی ناو و ناونیشانییان لێ پرسیم من هەر ئەوەندەم گوت (استاذ اگدر اعرف أنی لیش هنا) ئوستاز ئایا دەتوانم بزانم من بۆ لێرەم؟ هەر کە ئەوەم گوت، یەکێکیان کە بە پێوە بوو ، زۆتە بڕزیك بوو ڕەشتاڵە تەمەنی لەبەینی 40 تا 45 ساڵ دەبوو چەند زللەیەکی لێدام لەگەڵ کڕمەڵیك جوینی ناشیرین بەوەی وای پیشان دا کەمن چۆن نازانم بۆ لێرەم . هەرچەندی وەڕێا و بیلام زۆر بۆ هێنایەوە سوودی دوای ئەوە بانگی کرد منیان بردە دەرەوە ، گەراجێکی لێ بوو لەژێر زەمین دەچوو، منیان لەو گەراجە دانا.

پاش دوو سەعات زیاتر.. کەمتر، دووکەس هاتن سواری ئۆتۆمبیلێکی پیکابی گەورەی شۆفرلێتیان کردم و هاتینە دەرەوە.

سەرەتا نەمزانی بۆ کوێم دەبەن ، ڕاستی نەشموێرا چیتر پرسیار بکەم..

پاش کەمیك ڕۆیشتن ، زانیم بەرەو ڕێگای شاری (حیلە)یە ، لەو دەمەدا نەختیك ترسام بەڵام بەسەرخۆم نەهێنا ، لەهەمانکاتدا زۆرم تینو بوو ، چونکە هەم گەرمابوو، هەمیش لەبەیانییەوە ئاوم

نەخواردبووەوە..
بەم جۆرە ، ئۆتۆمبیلەکە زۆر بەخێرای دەڕۆیشت و لە هیچ سەیتەرە و بازگەیەکیش نەدەوەستا یەکسەر تێدەپەڕی.
گەیشتینە (حیلە)، وام زانی لەوی دەمهێننەوە..
نەخیر لە (حیلە)یش ڕەت بووین کە لە (حیلە) ڕەت بووین ترسم زیاتر بوو جورئەتم دایە بەرخۆم و لەکابرای لەگەڵم بوو پرسی (اگدر اعرف وین نروح) دەکرێ بزانم بۆ کوێ دەچین..
ئەو بێ ئەوەی تەماشام بکا تەنیا گوتی (بعدین) واتە پاشان..
بەهەرحاڵ ئۆتۆمبیل دەڕۆیشت، وردە وردە لەگەڵ بڕینی ڕێگادا زانیم دەچینە بەغدا بەڵام تا ئەو کاتەش کە نزیك بووینەوە لەبەغدا ئەوەندەی بیرم دەکردەوە نەمدەزانی بۆچی گیراوم.
دەوروبەری سەعاتی 2 دووی پاش نیوەڕۆ گەیشتنە بەغدا ئۆتۆمبیلەکە بەرەو ساحەی ئەندەلووسی نزیك (قصر الابيض) ڕۆیی..
چووە کۆڵانیك ، خۆی لە کۆڵانیکی ئاسایی دەچوو ، پاشان لەبەر دەرگای خانوویەك وەستا ، خانووەکانی ئەو گەڕەکە زۆربەیان خانووی تاڕادەیەك گەورە بوون..
منیان هێنایە خوارەوە و بردمیانە ژوورەوە لەوێ لەناو خانووەکە بردمیانە ژوورێك کابرایەکی لێ ڕاکشابوو لەسەر قەرەوێلەیەك وادیارە بوو ئەفسەری ئەمن بێت چونکە ژوورەکە مێز و کورسیشی تێدابوو ، کابرا بەعەرەبی بەکابرای ڕاکشاوی گوت: (سيدى هذا نزاد، جبنا من النجف) واتە گەورەم ئەوە نەژادە کە ئەو بە (نزاد) ناوی بردم و لەنەجەف هیناومانە. کابرا یەکسەر هەستایەوە وەك بڵێی تاوانبارێکی بزربووی چەند ساڵەیان دۆزیبێتەوە وتی: (ئی ئی..)
پاشان تەماشایەکی منی کرد بەنەوعێك و
کابرا بەپێشەخۆی دام..
کە هاتینە دەرەوە، یەکسەر چاویان بەستم و دەستیان گرتم نزیکەی ئاوا سێسەت مەتریك ، کەمتر زیاتر ڕۆیشتین وا دیاربوو لەو خانووە دوورکەوتبووینەوە. وەختیك چاویان کردمەوە لەشوێنیکی تر بووین ، لەوێ بردمیانە ژێرزەمینێك کە بە پەیژە بۆی چووین بنمیچی زۆر نزم بوو ، دوای ئەوەی کابرا بەر و باخەڵی پشکنیم پاکەت و شختەم پێ بوو ، شختەکەی لێ ستاندم و پاکەتەکەی دامەوە و وتی هەر وەختیك
کە دەرگا داخرا سەیریکی دەوروبەری خۆمم کرد لەو ژێر زەمینە ، ڕاستی جگە لە هەست بەتەنیایی کردن ترسایشم و ئیتر وام لێکدایەوە دەبی ئیخباریەکی زۆر گەورەم لێ کرابی..
ژێرزەمینەکە مرۆڤ نەیدەتوانی بەڕاوەستان تێیدا ڕابوەستێ بەهۆی ئەوەی بنمیچی زۆر نزم بوو. زۆریش پیس بوو، تەنانەت پاشماوەی پیسایشی تێدابوو، دیوارەکانی هەندێ نووسینی بەسەرەوە بوو ،

هەندێکیان ناو و ڕۆژی گرتن و بەڕەڵابوونی خۆی
کەهەندێکیانم دیت ، ڕاستی زۆر پەشۆکام کە هەبوو دوو تا سێ مانگ لەو ژێر زەمینەدا ماوەتەوە ، بەتایبەتی کە ژێرزەمینەکە هیچ ڕووناکیەکی تێدا نەبوو.
بەڵام دەنگە دەنگی خەڵکی ئاسایی (ڕێبواران) لە دەرەوە دەهات دوو پەنجەرەی درێژووکانی بچووکی لەلای سەرەوە هەبوو.
بەهەرحاڵ ، من داوای ئاگرم نەکردەوە پاکەتیکی بەغدام پێ بوو، جگەرەم بەجگەرە دادەگیرساند..
تینیوویەتی هێـزی لەبەر بڕیبووم قورگم وشك ببوو پێکەوە نووسابوو ، نەمدەزانی چی بکەم ، تۆ حساب بکە لەبەیانییەوە کە ئێستا ئێوارەیەکی درەنگە و بەو ڕۆژە درێژانەی هاوین و بەم گەرمایەی بەغدا ئاوم نەخواردبووەوە.
دونیا تاریك داهات ، ژێرزەمینەکە زۆر تاریك بوو ، تاریکی لەو ئان و ساتانەدا دەیان خەیاڵت بۆ دێنێ..
دەوری سەعاتی9 ی شەو، دەنگی پێم هاتە بەرگوێ بەرەولای دەرگاکە بە پەیژەکـەوە دەهـاتنە خـوار بەپێـی ئـەو زانیاریـانەی هەمبـوو و لەزیندانیانم بیستبوو ، یەکسەر خەیاڵم بۆ شتی خراپ چوو ، لەدڵی خۆمدا وتم دەمبەن دەمکوژن ، لەهەمان کاتیشدا بیرم لەوە دەکردەوە ، تۆ بڵێی من لەسەر چی گیرابم ، کی ئیخباری لێ کردبم و شتی من لەو فیکر و خەیاڵانەدا بووم کە دەرگایان کردەوە ، دوو کەس بوون ، یەکیـان وتـی (گـوم)واتە (هەسـتە) ، ئیتـر بـە پیشەخۆیـان دام بەرەوسەرەوە..
بۆ یەکەم جار پاش چەندین سەعات، چاوم بە ئاوەدانی ڕوون بووەوە ، بەڵـام زۆرم تینـوو بـوو. بەیەکێکیـانم گـوت زۆرم تینـووە، وتـی :(بعدین) واتە دوایی..
منیان برد لەپیش ژوورێکیان دانام وتیان (ئینتەزیر) واتە چاوەڕێ بە..
کابرا چووە ژوورەوە، ماوەیەکی کورت لەژوورەوە بوو هاتە دەرەوە ، پێی وتم وەرە! پێش خۆی دام بۆ ژوورەوە.
ژوورەکە مێز و کورسی و قەنەفەی لێ بوو ، لەژووری ئەفسەر دەچوو، دوو کەسـی لێ بـوون یەکێکیـان لەپشتـی مێزەکـەوە بـە کەمـاڵی سەنتەنەتەوە دانیشتبوو ، ئەوەی دیکەیان لەتەنیشت مێزەکە چەند وەرەقەیەکی سپی لەبەردەم بوو قەڵەمێکی لەسەر

(*) (بەختی ڕەش یـا کـڵمەڵی چەوت) لە ئەسڵدا ئەمە ناوونیشانی یادداشتەکانی باوکم بوو کە نزیکەی نۆ سەت و قسوور لاپەڕەی فۆڵسکاب (A4)ی دەستخەت بوو ، بێجگە لە چەندان وێنە و دیکۆمێنتی گرینگ کە

بە داخێکی زۆرەوە بە بۆردمانی فڕۆکە لەگەڵ خانوو و ماڵەمان ساڵی 1974 لە گەڵاڵە تیاچوو .

ناوی زانکۆ: خانەنشین!.. سەدیق سەعید ڕواندزی

یاسایەکی ئابووری هەیە، پەیوەندی بە خستنەڕووەوە، داواکارییەوە هەیە و هەر کاتێک کاڵایەک لە بازاڕدا زۆربوو، بەهای دێتە خوار تا ئەو ئاستەی هیچ نرخێکی نامێنێت، گەر لە ڕووی کوالیتی و پێکهاتەشەوە جیاواز بن لە یەکتری، بەڵام چونکە خستنەڕووی زۆرە هەر ناتوانرێت بەهای بەرزبێتەوە. لەو سەنگەیەوە، لەگەڵ زۆربۆنی زانکۆکان لە هەرێمی کوردستان، کە دەرەنجامی ململانێی سیاسی هەردووحزب و زۆنی حزبی بوو، نەک پێویستییەکی زانستی و پیشەیی و مەعریفی وای لە هات لە هەر قەزایەک زانکۆیەک کرایەوە، ئیدی لە دەرەنجامی ئەم دۆخەوە، واقیعێک هاتە ئارا کە کوردستان پڕ بوو لە هەزاران ئەوکەسانەی بە کۆلاژکردنی نووسین، بەکارهێنانی سەدان سەرچاوە، وەرگرتنی تایبەتەوە، بوونە خاوەن ماستەر و دکتۆرا کە ئێستا نزیک بەوەیە هەموو کەس هەڵگەی ئەو بڕوانامانە بێت، بێ ئەوەی لە ڕووی زانستی و ئەکادیمییەوە زانیارییەکی قووڵ و ئەوتۆی لە پسپۆڕییەکەدا هەبێت. هەیانە نەگەیشتۆتە سی ساڵ کەچی دکتۆرای لە یاسا، ئەدەب، زمان، ماف و مێژوو، جوگرافیا هێناوە! لە کاتێکدا لە زانستی سایکۆلۆژیدا، مرۆڤ لە سەرووی سی ساڵییەوە ئەو کات توانستی هزریی و کەسی و کۆمەڵایەتی پێ دەگات.
هەیە، هەر لە بیستەکانی تەمەنییەتی، کەچی پسپۆڕی نەشتەرگەرییە، ئەم دەرکەوتانە نیشانەی پێشکەوتنی زانستییانەی خوێندن بە گشتی و خوێندی باڵا نین، بەڵکو ئاماژەن بۆ نەمانی هیچ جۆرە سنوور و پسپۆڕایەتی و تێگەیشتنی زانستییانە لە نێوان کەسەکاندا، بۆیە دەبینین وەرای ئەوەی لە هەرێمی کوردستاندا نزیک بە دوو ملیۆن قوتابی هەیە، بە هەزاران ماستەرو دکتۆرا لە پسپۆڕییە جیاوازەکان هەن، کەچی ئەوە ئاستی پێشکەوتنی هزری کۆمەڵگەی ئێمە و توانستی هوشیاریی تاکەکانە کە دەیبینین! لەو ڕۆژانەدا، هەواڵی تاوتوێکردنی نامەیەکی ماستەری کەسێکم بینی، کە تیایدا لیژنەی

تاوتوێكردن و هەڵسەنگاندنى لە چەند ئەندامێك پێكهاتبوو. ئەوەى سەرنجى ڕاكێشام، لە ميانەى ناساندن و دەرخستنى ناونيشانى زانستى و پيشەيى ليژنەى سەرپارشتيارى نامەكە ئەوەبوو، لە بەرانبەر ناوى يەكێكيان نووسرابوو: (ناوى زانكۆ: خانەنشين) .
بە ڕاستى سەيرم پێ هات ! ئاخر نازانم زانكۆ چۆن خانەنشين دەبێت؟ ئايا ئەويش لە شەست و سێ ساڵيدا خانەنيش دەبێت؟ دەبێ مووچەكەى چەند بێت؟ چەند ساڵ خزمەتى كردبێت؟ بە ڕاستى ئەم جۆرە ناساندنە، نيشانەى هەژارييە لە زمان ونووسين و دەربڕين، دەنا ئەوەى خانەنشين دەبێت مامۆستاى زانكۆيە نەك زانكۆ ! ئەوانەى تايتلى ئەو تاوتوێكردنەيان داناوە، وايان زانيوە جياوازى لە نێوان مامۆستاى (خانەنشينى زانكۆ) لەگەڵ (زانكۆى خانەشين) نييە! چى تێدايە، حەسەن كەچەڵ بێت، يان كەچەڵ حەسەن !

*ئەم بابەتە لە هەفتەنامەى ڕێگاى كوردستان ژمارە (1479) لە 13/1/2025 بڵاوكراوەتەزە.

ترامپ و سياسەتەكانى.. زاهير باهير

دۆنا□□د ترامپ ئەو گەمژەيە نييە كە زۆرينەى ميدياكان و سۆشيال ميدياكانى جيهان پێمان دەڵێن. ڕاستە پێشبينكردن لە بڕيار و ڕەفتارەكان و سياسەتەكانى زۆر گرانە بەڵام ئەو وەكو بزنسمانێك و سياسي□ك ئەو قسەيەى كە دەيكات زۆربەى كات دەيگەيەنێتە جێ، ئەو بڕيارەى كە دەيدات دەيخاتە مەيدانى كردنەوە، كابرايەكە زۆر وەخت يەك ڕووە و ئەوەى لە دڵيدا بێت دەيخات سەر لێوانى.
جياوازى ئەم لەگەڵ سەرۆكەكانى پێش خۆيدا ئەم وەكو ئەوان ئەجەندەى شاراوەى نييە. ئەوان كەمتر بزنسمان و زياتر گۆێگر لە كۆمپانياكان و بزنسمانەكان بوون. ئەم، بزنسمانە و گوێ كەمتر لە كۆمپانيا و بزنسمانەكان دەگرێت. بەڕاى من سياسەتەكانى سەبارەت بەم سيستەمە و بەردەواميدان پێى تا ڕادەيەك دروستە و خزمەتى بەرژەوەندى گەورە كۆمپانييەكانى ئەمەريكا و جيهان دەكات و بە دروستكردنى جەنگ و پشێوييەكان، سەرقاڵكردنى خەڵكى و ميديا و وەشاندنى زەربەى گەورەى

لە بزوتنەوەی کرێکاران و چەوساوەکان دەدات. ئەو دەزانێت کە ڕێکخراو و دامەزراوەکانی وەکو یو و ئێن و ناتۆ ڕۆڵێکی ئەوتۆیان نەماوە و ئەو هۆکار و زەمانەی کە لە پێناویدا دروست بوون تێپەڕیون و تەنها پارەیەکی زۆر لەسەر ئەمەریکا دەکەوێت .

ئۆکرانیا و سیاسەتی ئەو:

گەر تەماشای سیاسەتی ئەو بکەیت سەبارەت بە ئۆکرانیا واقیعانە دەڕوانێتە بارودۆخەکە ئۆکرانیا شەڕەکەی دۆڕاندووە و حکومەتی بەزیویش ناتوانێت هیچ مەرج و بەندێك بەسەر حکومەتی براوەدا بسەپێنێت، لەبەر ئەوە هەتا زووتر سوڵحی لەگەڵدا بکات ئۆکرانیا سوودمەندتر دەبێت. ترامپ دەزانێت کە ناتۆ ناتوانێت بە ڕاستەوخۆیی بکەوێتە شەڕەکەوە، دەشزانێت وڵاتانی ئەوروپا و حیزبەکانی کە دەسەڵاتیان لە دەستدایە لاوازن زۆر جاریش دیل و چاو لەدوای دەنگدانی کۆمەڵە و کەمەنەتی ئیسلامییەکانن.

چین و ڕوسیا:

ترامپ دەزانێت کە چین لە ململانێی و شەڕێکی نەبڕاوەدایە بۆ هەیمەنەکردنی بەسەر جیهاندا و گرتنەوەی جێگەی ئەمریکا، ئەوەش دەزانێت کە ئەمەریکا هەرچییەك بکات ئەم جەنگە ئابووریی و باڵادەستەی ئایندە لە چین ناباتەوە ، بەڵام دەزانێت و دەتوانێت دوای بخات.

ترامپ زیرەکانە پەنجەی خستەتە سەر ئەو هۆکار و خاڵانەی کە دەتوانێت بە ماوەیەکی کەم پێشڕەوەتی چین و خاوکردنەوەی کەبەکییەکە ڕابگرێت یاخود گرفتی گەورە و قوڵی بۆ دروست بکات. ئەو دەزانێت کە ئەمریکا پێویستی بە نەوت نییە نە لە ئێستا و نە لە ئایندەشدا، هاوکاتیش دەرك بەوە دەکات کە چین پێویستی بە نەوتێکی زۆرە، کە ئەوە وزەی سەرەکییەتی بۆ بەهێزکردنی ئابوورییەکەی ، بۆ واتایەکی دیکە بۆ لاوازکردنی ئابوری ئەمەریکا .

ڕوسیاش وەکو ئەمریکا پیویستی بە نەوت و غاز نییە بەڵام نەوت و غاز سەرچاوەیەکی گەورەی ئابوورین و چەکێکیشن بۆ بردنەوەی شەڕەکانی و لە وابەستە کردنی هەندێك وڵات بەخێیەوە مانەوەیان لەژێر ڕەحمەتی پوتین دا ، کە نەوتیان دەوێت بەڵام بە نرخێکی هەرزان .

ڤەنزویلا:

ترامپ بەوەی کە کردی لە ڤەنزویلا و دەستبەسەرەوەگرتنی کێڵگە نەوتییەکانی بوو بە خستنە بازاڕی ڕۆژانەی چەند ملیۆن بەرمیلێك نەوت. کردنی ئەمە لە بازاڕدا زەربەیەکی گەورە دەدات لە ڕوسیا بۆ دابەزینی نرخەکەی، واتە خراپکردنی بارودۆخی دارایی و

ئابوورییەکەی. ئەو کاتە ڕوسیا بۆ پڕکردنەوەی ئەو زەرەرەی کە لە فرۆشتنی نەوتدا دەیکات باجەکەی دەخاتە سەر میللەتەکەی، بە بڕینی تێچووەکانی دام□زراو□ و ش□و□نە خزمەتگوزارییەکانی، بە بەرزکردنەوەی نرخی پێداویسییەکایی ژیانی خەڵك ، بە بڕینی یاخود کەمکردنەوەی هاوکارییەکانی ئەو کەسانەی لە ڕوسیادا پێویستیان بە یارمەتی دارایی هەیە، هەڵئاوسانی دراو و بەرزکردنەوەی بڕی سوو لەسەر قەرزی خەڵک و کۆمپانیا و ب□رهێنەرەکان و گرانبوونی هاوردەکردنی هەر کەرەسە و کوتاڵ و شمەکێك بۆ ناو ڕوسیا. ئەمانە و زۆری تر کارایی زۆر خراپ و جددیان لەسەر ئابوری دەبێت و بە ڕاستخ□ش لەسەر سیاسەتی دەوڵەت و بەڕێوبردنەکەی .

سەبارەت بە چینیش بێ گومان چینیش زەرەرمەند دەبێت و کارایی خۆی دادەنێت لە سەر کێبڕکێی لەگەڵ ئەمەریکا و هەیمەنەی ئابووری لەسەر ئەو و□تانەی کە وەبەرهێنانی تێدا دەکات.

ئەوەی کە ترامپ کردنی لە ڤێنزویلا هەر ئەوە نییە کە باسم کرد کە هەندێك لە میدیای ناوچەکە و جیهانی باسی دەکات . ترامپ دەزانێت کە ڤێزویلا نەك هەر دڵ و خۆێنبەرەکانە لە جەستەی هەندێك ل□ و□تانی دەرودراوسێ و و□تانی دیکەشدا، بەڵکو ڤێنزویلا وەکو سێنتەرێکی کۆمەککار و هاوکار و ژیانەوەی هەندێك و□ت□ کە لەوانە کوبایە کە لە سەدا 95 وزەی لە ڤینزویلا وەردەگرێت، کۆڵۆمبیای□ و□تانی دیکەیە تەنانەت و□تانی کاریبیان وەکو توباگۆ و ترینداد کە مامەڵەی بازرگانی سەرەکیان لەگەڵ ڤێنزویلادا هەیە .

ئەمە جگە لەوەی کە ترامپ کردی، سیستەمی BRIC)) ‘ بریك Brazil, ’Russa, India ، China ، کە لە ێستادا 11 و□ت ئەندامن بەڵام ڤێزویلا ئەندام نییە گەرچی داوای کرد کە ببێتە ئەندام بەرازیل ڤیتۆی کرد لەبەر ئەوەی وەرگرتنی ئەندامانی نوێ دەبێت هەر هەموو ئەندامان ڕازی بن. سیستەمی و□تانی’ بریک’ لێدان و خستەکاری دراوێکە کە ئەو 11 دەوڵەتەی لەناو ئەو سیستەمەدا دەتوانن بازرگانی و لە ڕوی دیکەشەوە بەکاری بهێنن ، ئەمەش دەبێتە لاوازی بەهای دۆلار و داشکانی بەهاکەی و کەمکردنەوەی ڕەواجی لە جیهاندا. گەر بارودۆخەکە بە گوێرەی ویست و پلانی ترامپ بڕوات و□تانی ‘بریک’ بە هەبوونی سیستەمی دراوی کە هەمویان پێوەی پەیوەست دەبنەوە گەر هەڵنەوەشێنێتەوە ئەوە زۆر لاوازی دەکات و دوای دەخات .

ترامپ، حسابی بۆ بکەین یا نەیکەین، هەرچۆن ڕاو بۆچونمان هەبێت ، خۆشمان بوێت یا نا ، بەڕای من کابرایەکی زۆر زیرەکە و دەزانێت چی دەکات . ئەو دەیەوێت ئەمەریکا وەکو پێشتری بمێنێتەوە، دەیەوێت ئابووری ئەمەریکا و پێگە و پایەکەی هەر وەك جاران بمێنیتەوە ،

دەیەوێت گەشەی ئابووری ئەمریکا لەسەر هاووڵاتیانی بە ڕادەیەکی کەم و لەسەر کۆمپانیا گەورەکان و سامانداران بە جۆرێکی زۆر ڕەنگبداتەوە ، دەیەوێت کۆمپانیا ئەمریکییەکان و ساماندارانی هەر ئاوا بە باڵادەستی بمێننەوە .

ڤەنزوێلا و کوبا و کۆڵۆمبیا و ئەمەریکا:

ڤەنزوێلا لە مێژوودا بەپێی ڕێککەوتنە دوولایەنە درێژخایەنەکان، دابینکەری سەرەکی نەوت و سووتەمەنی کوبا بووە، زۆرجار لە بەرامبەر خزمەتگوزارییەکانی وەک پشتگیری پزیشکی و هاوکاری تەکنیکی. بەپێی داتاکانی بازرگانی نەتەوە یەکگرتووەکان، کوبا لە ساڵی 2022 بە بەهای نزیکەی 161 ملیۆن دۆلار کاڵای ڤەنزوێلای هاوردە کردووە و نەوتی خاو و بەرهەمە سووتەمەنییەکان لە پلەی باڵادەستن.

ئاڵوگۆڕی بازرگانی نێوان ڤەنزوێلا و کۆڵۆمبیا لە ساڵی 2022 وە جارێکی دیکە گەشەی کردۆتەوە: ئامارەکانی ساڵی 2024 لە نێوان مانگەکانی یەکەم و تەمموزی 2024، بازرگانی دوولایەنە گەیشتە نزیکەی 607 ملیۆن دۆلار، کە بە بەراورد بە هەمان ماوەی ساڵی 2023 بە ڕێژەی 36.5% زیادیکردووە. ئامارەکانی ساڵی 2025 لە مانگی یەک تا حوزەیرانی 2025، کۆی گشتی بازرگانی نزیکەی 564 ملیۆن دۆلار بووە، کە بە نزیکەیی 13 % لە چاو ساڵی ڕابردوودا زیادیکردووە. لە مانگی یەکەوە تا ئەیلوولی 2025 قەبارەی بازرگانی بەرزبووەتەوە بە نزیکەی 863 ملیۆن دۆلار، کە نزیکەی 8.3 % زیادیکردووە بە بەراورد بە هەمان ماوەی ساڵی 2024.

زۆربەی ئەو فراوانبوونە لە هەناردەکردنی کۆڵۆمبیا بۆ ڤەنزوێلا وەک خۆراک، کەلوپەلی بەکاربەر، ماددە کیمیاییەکان و پلاستیکەکانەوە سەرچاوە دەگرێت. هەناردەی ڤەنزوێلا بۆ کۆڵۆمبیا زۆر بچووکتر دەمێنێتەوە و کاڵاکانی وەک بەرهەمی ئاسن و پۆڵا، ئەلەمنیۆم و هەندێک سووتەمەنی لەخۆدەگرێت. بەکورتی کۆی بەهای بازرگانی لەگەڵ کۆڵۆمبیا ئێستا بە سەدان ملیۆن دۆلارە لە ساڵێکدا، هاوسەنگییەکە بە شێوەیەکی زۆر بەرەو هەناردەکردنی کۆڵۆمبیا ملی ناوە. بازرگانی دوولایەنە لە بەرزبوونەوەدایە لەگەڵ بوژانەوەی یەکگرتنی ئابووری سنووربەزێن لە دوای ساڵی 2022.

ڤەنزویلا و وڵاتانی کاریبیان

ڤەنزوێلا لە مێژوودا ڕۆڵێکی بەرچاوی ئابووری و سیاسی لەو وڵاتانەدا هەبووە، بە تایبەت لە ڕێگەی بەرنامەکانی وزەی ئیمتیازاتی وەک پترۆکاریبەوە. پیترۆکاریب ڕێککەوتنێک بوو کە ڕێگەی بە دەوڵەتانی کاریبی دەدا نەوتی ڤەنزوێلا بە مەرجی لەبار

بکەن (درێژەدای قەرز و دواخستنی پارە) و بۆ زیاتر لە دە ساڵ بزوێنەرێکی سەرەکی بازرگانی ناوچەیی بوو. بەڵام ئەم بەرنامەیە بەهۆی سنووورداربوونی بەرهەمهێنانی ڤەنزوێلا و پرسە ئابوورییە فراوانترەکانەوە تا ڕادەیەکی زۆر ڕاگیراوە.
لە حەوت مانگی یەکەمی ساڵی 2024 دا، هەناردەی ڤەنزوێلا بۆ ئاروبا و کوراساو نزیکەی شەش ملیۆن دۆلاری ئەمریکی بووە.
پەیوەندییە بازرگانییەکان لەگەڵ وڵاتی ترینداد و تۆباگۆ لەژێر کاریگەری هەردوو ئاسۆی ئاڵوگۆڕی بازرگانی و هاوکاری وزەدا بووە، هەروەها تەحەددای دیپلۆماسی و لۆجستیکی ئەم دواییە.
ترینداد و تۆباگۆ بەدوای پەرەپێدانی هاوبەشی گازی سروشتی لەگەڵ ڤەنزوێلادا بوون (بۆ نموونە، هاوبەشی کێڵگەی غازی هاوبەشیی)، ئەمەش ڕەنگدانەوەی بازرگانی پەیوەندیدار بوو بە وزە لە داهاتوودا، هەرچەندە ئەم جۆرە پڕۆژانە ڕووبەڕووی پاشەکشەی ڕێکخراوەیی و سیاسی بوونەتەوە. بە گشتی بازرگانی لەگەڵ ترینداداد و تۆباگۆ لە ڕووی ناوچەییەوە بەرچاوە بەڵام لە ئاستەکانی ڕابردوو کەمترە و لەم دواییانەدا سنووردار بووە.
گایەنا لە ساڵی 2019 (نوێترین ئاماری ورد لەبەردەستدایە)، ڤەنزوێلا نزیکەی 9 ملیۆن دۆلاری ئەمریکی کاڵای هەناردەی گایەنا کردووە، کە بە شێوەیەکی سەرەکی بەرهەمە نەوتییە پاڵاوتەکانە. لە هەمان ساڵدا گایەنا نزیکەی بەهای 74 ملیۆن دۆلاری ئەمریکی هەناردەی ڤەنزوێلا کردووە و برنجیش وەکو بەرهەمی سەرەکی.

ترامپ و گرینلاند

ترمپ ئەوەندە گەمژە نییە وابزانێت کە چین یا ڕووسیا دەبن ئەو دوورگەیە داگیر دەکەن و مەترسی بۆ سەر ئەمەریکا دروست دەکەن . بێ گومان ئەمە باش دەزانێت ، بەڵام ئەو دەیەوێت گەر لە داهاتوودا پێویستی کرد ئەو ڕێگایە لە پاپۆڕەکانی چین و روسیا بگرێت هاوکاتیش گێچەڵێك بە ئەوروپا و سەرکردەکانیشی بکات .
ئەو زۆر زیرەکانە کات و تاکتیکەکانی هەڵدەبژێرێت تاکو مەبەستەکانی پێ بپێکێت. هەموان دەزانن کە ترامپ دوو شتی دەوێت یەك سوکایەتیکردن بە ئەوروپا و سەرکردەکانی و ملکەچکردنیان بۆ باڵادەستی ئەمەریکا ، باشترین تاکتیکیش کە بەکاری هێنا زیادکردنی ڕێژەی گومرگ بوو لەسەر هاوردەی وڵاتانی ئەوروپا بۆ کردنی سازشێکەوە کە هەشتا بۆ قازانجی ئەمەریکا و کەسایەتی خودی ترامپ گەڕایەوە .
ئەوی تر بایاخدانە بە ڕووسیا و خۆشکردنی پەیوەندییە لەگەڵیدا ، ئا لەم بارەدا دەیەوێت هەرچۆن هەبێت شەڕی نێوانی ڕووسیا و ئۆکرانیا

بوەستێنێت ، ڕێککەوتنێك بکات لە نێوانییاندا کە بە بەرژەوەندی ڕوسیا و ئەمریکاش بگەڕێتەوە .
هەوڵی زۆری دا بەڵام سەرکردە شەڕخوازەکانی ئەوروپا بە تایبەت بریتانیا و ئەڵمانیا هێشتا پێداگری لەسەر ڕێککەوتنێك دەکەن کە بە قازانج و براوەی ئۆکرانیا و خۆیان بگەڕێتەوە ، خودی ترامپ-یش هیچ چارەکی بۆ نەماوەتەوە جگە لەوەی کە ڕووداوەکان کاتێک بخولقێنێت تاکو ئەوان بخاتە هەڵوێست و پێگەیەکی زۆر ناسك و لاوازەوە کە ڕازی ببن بەوەی کە دەیەوێت و دەیکات کە ڕێککەوتنی ڕوسیا و ئۆکرانیایە بەو جۆرەی کە خۆی دەیەوێت، هەروەها خاوەندارێتییە لە گرینلاند .
لەم حاڵەتەشدا یا دەبێت ویستەکانی ترامپ بەدەست بێت یاخود ترامپ لە شەڕو ڕێککەوتنی ئۆکرانیا و روسیادا دەکشێتەوە ، گەر ئەمەش ڕووبدات ئەوروپا هیچ توانایەکی نابێت کە هاوکاری زیاتری ئۆکرانیا بکات و ئۆکرانیا بەسەرکەوتن بگەیێنێت، ئیدی ڕوسیا وردە وردە شوێنی زیاتر لە ئۆکرانیا داگیر دەکات ڕێککەوتنی دواتری هەردوو وڵات گرانتر دەبێت لە ڕێککەوتنیشایاند سیاسییەکانی ئەوروپا ئەو سوکایەتییە قەبوڵ دەکەن و شەرمەزار دەبن .
پرسیارەکە لێرەدا ئەمەیە ئایا ئەوانە بە ترامپ دەچێتە سەر و دەتوانێت جێگە بە چین و هەژموونی چین چۆڵ نەکات؟ ئەم پرسیارە وەڵامەکەی داهاتوویەکی نزیك دەیداتەوە.

زاهیر باهیر
16/01/2026

کۆمەڵگـــا بەبێ ژن.. مەحمـــود عەبدوڵڵا

لەگەڵ هێرشی تیرۆریستان بۆ گەڕەکەکانی شێخ مەقسود و ئەشڕەفیە جەدەلێک کۆمەڵگەی کوردی ، لەباشور کرد بەدوو بەشەوە. بەشێکی لەگەڵ ئەو گوتارە نێرسالارییەی هەندێک مەلا بون کە پێیان وایە شوێنی ژن ماڵەوەیە،بەشێکیش لەدژی ئەم گوتارە وەستانەوەو بەگوتارێکی دژە ژن و دواکەوتو ودونیابینی تیرۆریستانی دەزانن. لەم نێوەندەدا گوتارێکی خۆڕەمەشیش هەیە کە لەنێوان هەردوو گوتاری لایەنگرو دژە

ئازادی ژن یاریدەکات .
ئەوانەی لایەنگری زهنیەتی نێرسالارین پێیان وایە ئازادی ژن پێچەوانەی شەریعەتە و ڕاستیشن چونکە لەڕاستیدا ئازادی ژن بەرهەمی مۆدێرنەو گوتاری ڕۆشنگەرییە نەک ئاین.ئەوانەشی کە لایەنگری ئازادی ژنن ،پێیانوایە ژن پێویستی بەوەنییە بگەڕێتەوە بۆ گوتاری دینی دەربارەی بون و پێگەی لەکۆمەڵگادا، ئەوە ژن خۆیەتی بڕیاردەدات چی بێت و چی نەبێت. هەرچی گروپی سێهەمە دیهەوێت جوانکاری بۆ دەقەکان بکات و ئاین لەگەڵ گۆڕانکاریەکانی دونیا دا بگونجێنێت و لەوڕێگەیەوە خۆی لە دونیابینی تیرۆریستانن جودابکاتەوە.بەخوێندنەوەو تەفسیری نوێ. لەڕاستیدا پێویستە ئێمە چیتر نکۆڵی لەوە نەکەین کە دەقە دینیەکان گیرۆدەی کات و شوێنن ،بۆیە ئێمە یان دەبێ دونیا بگۆڕینەوە بۆدواوە بۆئەوەی لەگەڵ دەقەکان بگونجێت وەک ئەوەی تاڵیبان لەئەفغانستان ئەنامیاندا.یان دەبێ ددانی پێدابنێین کە دەقەدینیەکان دژی ئازادین و لەگەڵ دونیابینی و هۆشیاری و پێداویستی ئەم سەردەمە ی ژندا ناکۆکن.
یەکەمین بەریەککەوتنی دەقە ئاینیەکان ،دژایەتییە لەگەڵ جاڕنامەی جیهانی مافەکانی مرۆڤ ،چونکە بەگوێرەی جاڕنامەی مافەکان ژن و پیاو یەکسانن،بەڵام دەقە دینیەکان بەڕوونی دژی ئازادی و یەکسانین لەنێوان ژن و پیاودا. ئەگەر بەگوێرەی دەقە ئاینیەکان بێت نەک هەرژن ئازاد نییە،بەڵکو پیاویش ئازاد نییە،وەک بونەکی ڕەسەن بیربکاتەوەو بژیت. دوەمین بەریەککەوتن و دژایەتی دەقەکان دەربارەی ژن ، ناکۆکی و پارادۆکسە لەگەڵ فەلسەفە،چونکە بیرکردنەوەی فەلسەفی پێمان دەڵێت:
بونی ڕەسەن بونەکە کە خۆی بڕیار لە چارەنوسی خۆی دەدات،سێیەم بەرکەوتن و دژیەکی دین بەریەککەوتنە لەگەڵ گوتاری ڕۆشنگەری ،چونکە ڕۆشنگەری بریتییە لەتوانای تێگەیشتن و بیرکردنەوە بە گەڕانەوە بۆ ئەویتر.بەڵام ئاین کۆمەڵەک بکە و مەکە، چاکەو خراپەی دیاریکردووە و هەرکەس پێچەوانە بجوڵێتەوە ئەوە بەسەرپێچی دادەنێت. دواجار بەرکەوتنی ئاشکرای ئاین بەرکەوتنە لەگەڵ واقیع ،ئێمە لەواقیعێکدا دەژین کە زۆر جودایە لەگەڵ ئەو واقیع و ژینگەیەی دەقەکانی بەرهەم هێناون و لۆژیکی ئاین ناتوانێت کەس ئیقناع بکات چونکە هێزی لۆژیکی لەدەستداوە،تەنیا لەڕێگەی لۆژیکی هێزەوە مومکینە ژنان بەگوێرەی خواست و ئارەزوی پیاو بژین. وەک جۆن ستیوارت میل دەڵێت:” تەنیا یاسای قەزەونی هێزە،کە ئازادی ژن زەوت دەکات نەک لۆژیک” دەبێ ئێمە ئەوڕاستیە بزانین ئەو زهنیەتەی بەکۆیلەکردنی ژنان سەرچاوەکەی یاسای قەزەونی هێزە!نەک خواوەند .
ئەوانەی دژە ئازادی ژنن دەبێ ئەوڕاستییە بزانن کە دژی خودی

ئازادی کۆمەڵگەشن،چونکە ئەوە سەلمێندراوە کە لەهەموکات و شوێنێک ئـازادی کۆمەڵگە و ئـارادی ژن پێکەوە دێنە بـون و هـاتونە بـون ،هەروەها پێشکەوتن و ئازادی ژن دوڕووی دراوێکن ، کەس ناتوانێت لەسەر گۆی زەوی سیستـەم و حـوکمڕانی و شارسـتانیەتەکمان پیشـان بدات،کە پێشکەوتو و دژە ژن،ئازاد و دژە ژن بێت! بۆیە ئەوانەی دژی ئازادی ژنن لەبنەڕەتدا دژی ئازادی و پێشکەوتنن بەخودی کۆمەڵگە ،کـاتێک ئەمە بـانگەشە بۆ ئـازادی ژن دەکەیـن،لەوڕوانگەیەوەیە کە کۆمەڵگە بەبێ ئازادی ژن کۆمەڵگەیەکی دواکەوتووە لەلایەک،لەلایەکیـتر دەکەوێتە ژێر حوکمی ئیستیبداد،ئەوەیە کۆمەڵگە بەبێ ژن! ئازادی ژن ئازادی و پێشکەوتنی خودی پیاوانیشە. بۆیە دروشمی ژن ژیان ئازادی ،لەخۆڕا نەوتراوە، بەڵگەی مێژویی و فەلسەفی و ئەقڵانی لە پشتە. بۆیە ئەوانەی دژی ئازادی ژنن،لەگەڵ تیرۆریستان یەک دونیا بینیان هەیە لەبنەڕەتدا مرۆڤگەلێکن ئارەزوی ستەمکاری و کۆیلایەتی و جێگیری دونیا دەکەن، لەترسی گۆڕانی جیهان و لاوازی توانای خۆگونجاندن پەنا بۆ سەرکوتکردنی ژنان دەبەن.

مەحمود عەبدوڵڵا

کـــاکم، گـــا بە گونـــان دەنـاســێتەوە.. فەریــق مەحمــود کاکەبرا

ئەدەنیـس لە گـوتەیەکی بە نرخـدا دەبێژێـت: کاتێـك کۆیلە بگـاتە دەسەڵات، هەمـوو شتێـك دەکەن بۆ کۆیلایەتـی و کۆیلەو کۆیلەکـردن. دەسەڵاتداری راسـتەقینە کەسـانی ئـازادن و تـا سەرئێسـقان دژی کۆیلایەتین.

چەمسکیش دەنووسێت: رۆڵی ڕۆشنبیر بەرەنگاربوونەوەی دەسەڵاتە، نەك خزمەتکردنی، ئەوانەش بە خزمەتکردنی دەسەڵات هەڵدەستن دانانرێن بە ڕۆشنبیری راستەقینە، بەڵکو کەسانی هەلپەرستن.

لە لایەکی ترەوە ئەلبیرکامۆ تەماشای ڕۆشنبیر دەکات بەوەی کە یەکەم کەسی بەرپرسیارە لەو دەخە خراپانەی کۆمەڵگاکانی تێدەگەوێت، ئەگەر

ئەوان خاوەن درك بن بەو واقیعە نالەبارانەی تێیدا دەژین، دەبنە پەسەنگ و خاوەنی هەڵوێست.
بەڵام بە داخەوە وەك لە كۆمەڵگا پاشكەوتووەكاندا هەیە گەر ڕۆڵی رۆشنبیر هەر لە كارمەندێكی میرییدا كورتبهێنێت كەواتە دەبێت چاوەروانی چ توێژێك بیت دەخەكان بەرەو گۆڕانكاری بەرێت و وڵات پێشبخات؟
نكۆڵی لە ناكرێت هەموو سیاسەتێك بریتییە لە زۆرانبازی لە پێناوی بەدەستهێنانی دەسەڵاتدا، لێرەوە دەسەڵات هەموو جۆرە ڕێگایەكی توندوتیژی و نامۆڕاڵی بەكاردێنیت بۆ مانەوەی لە هێزدا و بەكارهێنانی هەموو ڕێگاو تواناكانی بۆ قەڵەمڕەوی زیاتر و پێشلكردنی مافەكانی ئەوانی دی، كە لە دەرەوەی سنووری بازنەی حیزب و دەسەڵاتدان.
لەتان ناشارمەوە وەكو چاودیرێكی رووپەڕی میدیای كوردی شۆك دایگرتم كاتێك وتاری(لووسكە نووسەرە خۆڵەمێشیەكان)م لە ماڵپەڕێكدا خوێندەوە، نووسەری بابەتەكە، كە خۆی ناوەكی تازەی سۆشیال میدیایەو دادەنرێت بە نەوەی دووەمی میراتی خەباتی شۆڕشی چەكداری كورد، وەك نووسەری سێبەر پلار دەگرێتە ئەو نووسەرە ئازادانەی دژی گەندەڵییەكانی دەسەڵاتی مافیاڕەفتار دەنووسن و چەندان ناوە ناتۆرەیان بۆ دادەڕێژێت، كە ئەو وشانە كاتی خۆی هەر لە چەورەی بەر سینەماكان دەبیستران هەندێ بە وشەی ئازاد قەڵسە كە نایەوێت هیچ وشەیەك لە دەرەوەی ئینتمای خۆی ببیستێت، تەنانەت ئەگەر لەسەر پانتایی سۆشیال میدیاش بێت، ئەو لە سەرەتای وتارەكەیدا ناسنامەی خۆی دیار دەخات و سەبارەت ئەو نووسەرە ئازادانەی بە لوسكە ناویاندەبات دەنووسێت: " بەربوونەتە هەموو ئەو شتانەی وەک رەمز و سیمبولی نیشتیمانی و نەتەوەیی ساڵەهایە ئەم گەلە خەرلەخە نەدیوەی بە زیندوویی و یەكگرتوویی هێشتەتەوە ".
سەیر لەوەدایە؛ وان كە خاوەنی داهاتی بنخان و سەرخانی كوردستانن، بەهەواو ئاویشیەوە، خاوەنی ئەو هەموو سیخووڕو بندیوارو چەكدارو داهاتە خەیاڵییەن، لە لایەكی ترەوە خاوەنی ئەو هەموو دەزگا زەبەلاحە میدیایی و كەناڵی سەتەلایت و دەزگای چاپەمەنی و ماڵپەڕو ڕۆژنامەو گۆڤارو دەزگاو بە ناو بنكە رۆشنبیرییەن ، جگە لە سوپایەك لە قەڵەمبەدەستی كەپلە… بۆچی سەغڵەت دەبن بەو وتانەی كە نەوەی نوێی ئەم میللەتە خەرلەخە نەدیوە وەكو مافێكی ڕەوای تەعبیركردن ، كە ٣٤ ساڵە بە دەسەت نادادییەكانی ئەو دوو بنەماڵەی دەسەڵاتەوە دەناڵێنن؟
كاكی كەلكە نووسەر ئەوانەی بە دڵی ئەو نانووسن بە لووسكە ناودەبات، ئاست نزم و نانووسەرو نەفام و كارتۆنی و زیانبەخش و

ناشرین ونا بەجێ و شەڕەنگێز و توندوتیژو کاڵوکرچ و لاسایيکارو چەندان وشەی سواو و نامۆڕاڵ، بە وێنەی جەللادێکی دەمپیسی پیاوانی دەسەڵات پیایاندا دێتە خوارەوە، چەشنی دووبارە کردنەوەی وێنەی ئەو شەقەی لە مامۆستای بە تەمەنی خۆپیشاندەر درا.

کاکی کۆلکە نووسەر دان بەوەدا دەنیت کە ئەو لوسکە نووسەرانە ئێستا بوونەتە زۆرینەو دەنووسێت:" تادێت هەژمونیان بەسەر رووبەری دونیای نووسیندا زیاتر دەردەکەوێ و لەهەموو پەیج و سەکۆو ماڵپەڕێکی مەجازی دەیانبینیەوە ". دەبوو بەر لەوەی ئەم راستییەی بنووسیایە، ئەو پرسیارەی لە خۆی بکردایە: بۆچی دەنگی ناڕازیی ڕۆژ بە ڕۆژ ڕوو لە زیادبوون و هەڵکشاندایە؟ وەك خۆی نووسیویەتی و بەگێرەشێوێن ناویان دەبات، ئایا لە بەربوونی دادپەوەریی و یەکسانی و دابینکردنی مافە سەرەتاییەکانی هاوڵاتیاندایە؟ یان بە پێچەەوانەوە؟

ئەم زۆرانە حەتمییەتێکی م□□ژووییەو هەر لە کۆنەوە وابووە، هەرچەندە گوریسی ستەم لە ئەستووریدا دەپچڕێت، یاسای گەردوونیش پێمان دەڵێت: هەموو دەسەڵا تێك سەرەتاو کۆتایی هەیە، بەڵام کۆتاییەك جیاوازە میللەت ئاخی بۆ هەڵبکێشێت و کۆتاییەکیش میللەت نەفرینی لێ بکات، سیناریۆکانی (بینۆشێ و چاوچیسکۆو قەزافی و سەدام و بن عەلیش…) دوا وشەی ڕۆمانێکن کە ویستی گەلانی ئازادیخواز و هۆشیاری ئەم سەردەمە نووسیانەوە، کاتێك میللەت هەست بە بوونی هیچ جیاوازییەك نەکات لە نێوان ئەو ژیانە کولەمەرگییەی دەژی و مردندا.

سۆسیالیزمی دیجیتاڵی یان لەناوچوون: وانەی ڤەنزوێلا لە دڕندەترین قۆناغی سەرمایەداریدا.. ڕزگار ئاکرێی

1. وانەی ڤەنزوێلا

لە بەرەبەیانی ڕۆژێکی ئاسایی لە سەرەتای کانوونی دووەمی ئەمساڵدا، جیهان بە هەواڵێکی ترسناک بەخەبەر هات کە لە یەکەم نیگادا کاردانەوەی ڕوون نەبوو: دەستدرێژی سەربازی دڕندانەی ئەمریکا و ڕفاندنی سەرۆکی ڤەنزوێلا نیکۆلاس مادورۆ و هاوسەرەکەی سیلیا فلۆرێس لە ئۆپەراسیۆنێکی ئاڵۆزدا کە بە وردی سەربازی و هەواڵگەری ئەنجامدرا. هەرچەندە ئۆپەراسیۆنەکە بریتی بوو لە هێرشی سەربازی راستەوخۆ، تۆپبارانکردنی چە و تێکشکاندنی سیستماتیکی عەمبارەکانی چەک و پلاتفۆرمی بەرگری، بەڵام زۆر پشتی بە بەکارهێنانی تەکنەلۆژیای دیجیتاڵی بەست و لێرەدا جەخت لەسەر شیکردنەوەی دەکەین. ڕووماڵی میدیای سەرەکی جەختی لەسەر لایەنە سیاسی و دیپلۆماسییەکانی ڕووداوەکە کرد، بەبێ ئەوەی سەرنجی ڕاستەقینە بدەن، چ لەخۆوە بێت یان بە ئەنقەست، بۆ ئەو ڕۆڵە گرنگەی تەکنەلۆژیای پێشکەوتوو لەم ئۆپەراسیۆنەدا گێڕا.
ئەمە تەنها دەستێوەردانێکی سەربازی تەقلیدی نەبوو وەک هەندێک میدیای ڕۆژئاوایی هەوڵیان دەدا وێنای بکەن. بەڵکو جەنگێکی دیجیتاڵی گشتگیر و ڕێکخراو بوو کە پێش دەستگیرکردنەکە چەند مانگێکی درێژ بوو، ئەگەر ساڵانێک نەبێت لە پلاندانان و چاودێری و ئامادەکاری.

پێش ئەوەی بەردەوام بم، دەمەوێت لێرەدا ئاماژە بە تێبینی خۆم بکەم سەبارەت بە سیاسەتەکانی ڕژێمی مادورۆ لە سەرکوتکردنی ناڕەزایی و سنووردارکردنی ئازادییەکان و توندکردنی دەستبەسەرداگرتنی چەپەکان و سەندیکاکانی کرێکاران. ڕەخنەی ئەمە لە دەستێوەردانی سەرمایەداری ئەمەریکا و پێشێلکردنی یاسای نێودەوڵەتی و بەکارهێنانی تەکنەلۆژیا وەک چەکی هەژموونی بە هیچ شێوەیەک مانای پاساو هێنانەوەی کردارە سەرکوتکەرەکانی ڕژێمی مادورۆ لە دژی هێزە پێشکەوتووەکان و بزووتنەوەی کرێکاری ڤەنزوێلا بە تایبەتی حیزبی کۆمۆنیستی ڤەنزوێلا ناگەیەنێت. وەستانەوە لە دژی میلیتاریزمی شەڕانگێزی سەرمایەداری ئەمریکی ناکۆک نییە لەگەڵ ڕەخنەی ستەمکاری ناوخۆیی. بەڵکو هەڵوێستەکە لەگەڵ بەها چەپەکاندا دەگونجێت. ئەوەی لێرەدا تیشک دەخەینە سەر ئەو دەرسە تەکنەلۆژیای و ستراتیجییە کە ئەم ڕووداوە بە هەموو بزووتنەوە چەپ و پێشکەوتووەکان دەبەخشێت، بێ گوێدانە هەڵسەنگاندنمان بۆ خودی ڕژێمی مادورو.

بەگوێرەی ئەو زانیاریانەی لە میدیاکاندا بڵاوکراونەتەوە، پێشکەوتوترین سیستەمی چاودێری مانگی دەستکردی ئەمەریکا لە

جیهاندا لەم ئۆپەراسیۆنەدا بەکارهێنراوە بە بەدواداچوونی جموجۆڵەکانی سەرکردایەتی ڤەنزوێلا لە ڕێگەی مانگی دەستکردی ئەمەریکاوە کە بە دەوری زەویدا دەسوڕێتەوە. شیکردنەوەی داتای گەورە تەنها بۆ چاودێریکردنی جووڵە فیزیاییەکان سنووردار نەبوو، بەڵکو نەخشەی ورد و وردی تۆڕەکانی پەیوەندییەکانی حکومەتی ڤەنزوێلا بە هەموو ئاڵۆزییەکان و لقەکانیانەوە دەگرتەوە. شکاندنی سیستەمە ئەلیکترۆنییەکان پرۆسەیەکی هەڕەمەکی نەبوو، بەڵکو وردی پلانی بۆ داڕێژرابوو بۆ لەکارخستنیان و پەیوەندییەکان لە ساتی یەکلاکەرەوەدا، سەرکردایەتی ڤەنزوێلا بە تەواوی لە بنکە و لایەنگرانی دابڕاو کرد.
بەکارهێنانی زیرەکی دەستکرد لە شیکردنەوەی ملیۆنەها پەیوەندی تەلەفۆنی، نامە و ئیمەیڵ تەنها پرۆسەیەکی سیخوڕی تەقلیدی نەبوو، بەڵکو کردارێکی ئاڵۆز بوو بۆ دیاریکردنی شوێنی سەرکردەکان بە ووردی و پێشبینیکردنی نیازەکانیان و هەنگاوەکانی داهاتوویان پێش ئەوەی بیانگرنە بەر. ئەلگۆریتمەکانی فێربوونی ئامێر شێوازەکانی هەڵسوکەوتیان شیکردەوە، چاودێری گۆڕانکارییەکانی شێوازەکانی پەیوەندیيان کرد، و زانیاری زیرەکی لە بڕێکی زۆر داتای بێ پێکهاتە دەرهێنا. دەستکاریکردنی بەرنامە بۆ داڕێژراو و سیستماتیکی میدیا و تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان هەڵمەتێکی ڕێکخراو بوو کە پشت بە زیرەکی دەستکرد دەبەستێت بۆ دروستکردنی ڕای گشتی ناوخۆیی و نێودەوڵەتی لە بەرژەوەندی دەستەوەردان، ئۆپەراسیۆنەکە وەک "ڕزگاربوون لە دیکتاتۆری و قاچاخچێتی ماددە هۆشبەرەکان" وەسف دەکات، نەک دەستدرێژی بۆ سەر سەروەری دەوڵەتێکی سەربەخۆ و پێشێلکارییەکی ئاشکرای یاسا نێودەوڵەتییەکان. ئەم هەموو ئامادەکارییە میدیایی و دیجیتاڵییە خۆی لە خۆیدا ئامانج نەبوو، بەڵکو ئامرازێک بوو بۆ توندکردنی دەستگرتن بەسەر تواناکانی وڵات و تاڵانکردنی سەرچاوە زۆرەکانی، ڕێگەخۆشکەر بوو بۆ دامەزراندنی ڕژێمێکی "کارتۆنی" کە لە خواستی خۆی داماڵراوە و لە خولگەی ئەمەریکا دەخولێتەوە و ئەجێندای خۆی جێبەجێ دەکات.
ئەمانە سیناریۆی فیلمی خەیاڵی زانستی نین، بەڵکو واقیعێکی بەڵگەنامەیی و بەرجەستەن کە ئەمڕۆ دەژین. ئاژانسی ئاسایشی نەتەوەیی ئەمەریکا پرۆگرامی PRISM ی هەیە کە لەلایەن ئێدوارد سنۆدن، کارمەندی پێشووی هەواڵگری ئەمەریکا، ئاشکرا کراوە، کە چاودێری پەیوەندییە جیهانییەکان دەکات بەبێ

جیاوازی و سنوور. کۆمپانیاکانی وەک Palantir Technologies کە بە پارەی دەزگای هەواڵگری ناوەندی دامەزراوە، سیستەمی شیکردنەوەی داتای زۆر ئاڵۆز بە دەزگای هەواڵگری ئەمریکا دابین دەکەن، کە لەژێر ناوەکانی جەنگی دژی تیرۆر و بەدواداچوونی ئامانجە ستراتیژییەکان بەکاردەهێنرێن.

سیستەمی تەکنەلۆژیای سەرمایەداری ئەمڕۆ تا ڕادەیەکی زۆر توانای چاودێریکردنی تەواو، چاودێریکردنی ورد و بەدواداچوونی سیستماتیکی بزووتنەوە سیاسییەکان، ڕێکخراوەکان و ئەکتەرە سیاسییەکان هەیە. لەوەش مەترسیدارتر، لەوانەیە زۆر تەکنەلۆژیا و چەکی دیجیتاڵی هەبێت کە هێشتا لە بواری خەیاڵی زانستی یان توێژینەوەی مەجازیدا بێت، یان هێشتا ڕانەگەیەنرابێت، وەک زەربەی پێشکەوتنە تەکنەلۆژیاییەکان کە بە نهێنی پەرەیان پێدەدرێت و بەکاردەهێنرێن پێش ئەوەی ببنە بەردەست خەڵک. مێژوو شایەتی ئەوە دەدات کە ئینتەرنێت خۆی و زۆر تەکنەلۆژیای پێشکەوتووی تر بە ڕای گشتی ئاشکرا نەکراون تاوەکو چەندین ساڵ دوای بەکارهێنانیان لە بازنەی سەربازی و هەواڵگری و ئاسایش و پیشەسازیدا ئاشکرا نەکراون.

2. **تەکنەلۆژیا وەک ئامرازێک بۆ کۆنترۆڵ و هەژموونی سەرمایەداری**

ئەوەی لە ڤەنزوێلا ڕوویدا ڕووداوێکی تاک و نائاسایی نییە لە مێژووی هاوچەرخدا. ئەمە بەشێکی گرنگە لە ستراتیجی سەرمایەداری دیجیتاڵی گشتگیر و ڕێکخراو کە لە چەندین شوێنی جیهاندا گەشە دەکات و دووبارەدەبێتەوە و لە خەباتی دیجیتاڵی تەریبی خەباتی شەقام و گۆڕەپانەکاندا بەکارهاتووە. قورسترین و ڕوونترین دەرس لە ڕووداوی دەستگیرکردنی مادورۆ ئەوەیە کە سەرمایەداری لە قۆناغی ئێستایدا چیتر تەنها پشت بە هێزی سەربازی توند و تەقلیدی نابەستێت، هەرچەندە هێشتا لە کاتی پێویستدا دەیپارێزێت و بەکاری دەهێنێت. سیستەمێکی دیجیتاڵی ئاڵۆز و تێکەڵاوی پەرەپێداوە کە توانای تێپەڕاندنی سنوورە جوگرافی و سیاسییەکان و چاودێریکردنی تاک و گرووپەکان بە وردی سەرسوڕهێنەر و دەستکاریکردنی زانیاری و دروستکردنی هۆشیاری گشتی بەشێوەیەک کە لە هیچ سەردەمێکی پێشوودا نەکراوە و سنووردارکردن و ئیفلیج کردنی بزووتنەوە چەپ و پێشکەوتووەکان پێش ئەوەی بگەنە قۆناغی مەترسی ڕاستەقینە لەسەر بەرژەوەندییەکانی ئەمە جەنگێکە کە بە چاوی ئاسایی نابینرێت، زۆرێک لە شەڕەکانی لە بۆشایی ئینتەرنێتی

دیجیتاڵی و س□رق□ر□کانی داتا و ئەلگۆریتمەکان و تۆڕە دەماری دەستکردەکاندا ڕوودەدەن، بەڵام لە ڕووی سیاسی و ماددییەوە کاریگەرترە و تێچووی کەمترە لە بۆمب و فڕۆکە و تانک و سەرباز و دەزگا سەرکوتکەرەکان. زیرەکی دەستکرد بووە بە بڕبڕەی پشتی ئەم جەنگە دیجیتاڵیییە، توانای بێ وێنە لە شیکردنەوەی پێشبینیکەر، چاودێری تەواو، و جەنگی دەروونی بە وردی ئاراستە کراوە.

ئەم واقیعە نوێیە پرسیارێکی چارەنووسساز و وجودی دەخاتە بەردەم هێزە چەپەکان و بزووتنەوە پێشکەوتووەکان لە سەرانسەری جیهاندا، پرسیارێک کە وەڵامەکەی ناتوانرێت دوابخرێت: چۆن بزووتنەوە ئازادیخوازەکان کە هێشتا لە ڕێکخراوەکانیاندا پشت دەبەستن بە کۆبوونەوە تەقلیدییەکان و دابەشکردنی نامیلکەی کاغەزی لە شەقامەکان و بەکارهێنانی تەلەفۆنی بێ کۆدکردن بۆ ڕێکخستنی چالاکییەکانیان و ئینتەرنێت بە شێوازێکی سەرەتایی و تەقلیدی بەکار بهێنین، و لە بازنەی گفتوگۆی سنووردار کە چاودێریکردنی ئاسانە، ڕووبەڕووی سیستەمێکی دیجیتاڵی سەرمایەداری ببنەوە لەگەڵ ئەم ئاستە سەرسوڕهێنەرە لە گەشەسەندن و ئاڵۆزی؟ وەڵامەکە ڕوون و لە هەمان کاتدا ئازاربەخشە: ناتوانر□ت تا ڕادەیەکی زۆر بێت، مەگەر بڕیار بدات بە جددی، قووڵ و ستراتیجی بچێتە ناو بواری تەکنەلۆژیا، نەک وەک بەکارهێنەری پاسیف ب□ تەکنەلۆژیای سەرمایەداری وەک ئێستا، بەڵکو وەک گەشەپێدەر و داهێنەر و بەرهەمهێنەری بەدیلی دیجیتاڵی سەربەخۆ کە تێکۆشانەکە پەرە پێدەدات و لە دزەکردن و سەرکوتکردن دەیپارێزێت. و بەهێزکردنی بە ئامرازی کاریگەر کە لەگەڵ ڕۆحی سەردەم و پێداویستییەکانی بگونجێت.

زیرەکی دەستکرد: چەکی نوێی هەژموونی سەرمایەداری

ئەمڕۆ بەبێ هیچ گومانێک ڕوون بۆتەوە کە زیرەکی دەستکرد، سەرەڕای توانا گەورە و بەڵێندەرەکانی لە خزمەتکردنی هەموو مرۆڤایەتیدا، چیتر تەنها پێشکەوتنێکی زانستی بێلایەن نییە کە چاوەڕێی کەسێک بکات بەرەو چاکە یان خراپە ئاراستەی بکات. لە ڕاستیدا چەکێکی زۆر پێشکەوتوو و ئاڵۆزە لە دەستی سەرمایەداری جیهانی، کە سیستماتیک و بە ئەنقەست بەکاردەهێنرێت بۆ قوڵکردنەوەی کۆنتڕۆڵی خۆی بەسەر کاری مرۆڤ، هۆشیاری کۆمەلایەتی، و داتای گەورە کە بووەتە نەوتی نوێ لە سەردەمی دیجیتاڵدا و بەسەر کۆمەڵگادا بە گشتی لە هەموو لایەنە ئابووری، سیاسی، کەلتووری و ڕۆشنبیرییەکانیدا.

کۆمپانیا گەورەکانی سەرمایەداری مۆنۆپۆل ئەمڕۆ پەرەپێدان و کارپێکردنی بەهێزترین سیستەمی زیرەکی دەستکرد لە جیهاندا قۆرخیان کردووە. ئەم کۆمپانیایانە قەوارەی تەکنیکی بێلایەن نین کە لە بۆشایی سیاسی و ئابووریدا کار دەکەن کاتێک هەوڵ دەدەن خۆیان نیشان بدەن. لە ڕاستیدا ئامرازی ڕاستەوخۆی سەرمایەی جیهانین و بە پەیوەندییەکی نزیک و تێکەڵاویان لەگەڵ پنتاگۆن و دەزگا هەواڵگرییەکانی ئەمریکا و دامەزراوەکانی دەوڵەتی قووڵی سەرمایەداری گرێدراون.

بەرهەمهێنانەوەی چەوساندنەوەی چینایەتی بە مەبەستی دیجیتاڵی

ئەوەی ئەمڕۆ لە هەموو شوێنێکی دەوروبەرماندا دەیبینین بەرهەمهێنانەوەی هەمان چەوساندنەوەی مێژوویی چینایەتییە، بەڵام بە ئامرازی زانستی، پێشکەوتووتر، ئاڵۆزتر و شاراوە. ئەم چەوساندنەوە چیتر لە دیواری کارگەکاندا سنووردار ناکرێت کە کرێکاران لەسەر هێڵەکانی بەرهەمهێنان کار دەکەن، یان لەو کێڵگانەی کە جوتیاران لە ژێر خۆردا ڕەنج دەکێشن. ئەم چەوساندنەوە بۆشایی دیجیتاڵی خۆی دەگرێتەوە، کە زۆر کەس وەک بۆشاییەکی ئازاد و کراوە وێنای دەکەن. ئەمڕۆش دەبینین چۆن ئەلگۆریتمەکان لە کۆمپانیا دیجیتاڵییەکاندا بەکاردەهێنرێن بۆ چەوساندنەوەی کرێکارانی دەستی و ڕۆشنبیر بە شێوازێکی وردتر و دڕندانەتر لە هەر بەڕێوبەرێکی مرۆڤ لە مێژوودا. ئەم ئەلگۆریتمانە مووچە لەسەر بنەمای خستنەڕوو و خواست لە هەموو ساتێکدا دیاری دەکەن، کاتژمێری کارکردنی ماندووکەر دەسەپێنن بەبێ هیچ ڕەچاوکردنێک بۆ تەندروستی یان دۆخی خێزانی کرێکار، و سزای ئۆتۆماتیکی دەردەکەن بۆ هەر دواکەوتن یان هەڵەیەک بەبێ هیچ ئەگەرێکی پێداچوونەوە یان دانوستاندن. کرێکارە دەستییەکان و ڕۆشنبیرەکان لێرە ڕووبەڕووی خاوەنکارێک نابنەوە کە بتوانن پێشتر گفتوگۆی لەگەڵیدا بکەن یان ناڕەزایی دەرببڕن، بەڵکو ڕووبەڕووی ئەلگۆریتمێک دەبنەوە کە هیچ بەزەیی نازانێت و لە بارودۆخی مرۆڤ تێناگات.

لە بواری هۆشیاری و ئایدۆلۆژیا: ئەلگۆریتمی پلاتفۆرمە زەبەلاحەکانی وەک فەیسبووک، تویتەر (X)، یوتیوب و تیک تاک بەکاردەهێنرێن بۆ دروستکردنی هۆشیاری ملیارەها کەس لە سەرانسەری جیهاندا. ئەم ئەلگۆریتمانە بێلایەن کار ناکەن وەک کۆمپانیاکان بانگەشەی بۆ دەکەن، بەڵکو بەشێوەیەکی سیستماتیک ئایدیۆلۆژیای بەکاربردنی سەرمایەداری و کەلتووری

تاکگەرایی، کێبڕکێ و هەتاهەتایی سیستەمی سەرمایەداری بەرز دەکەنەوە، لە کاتێکدا شەڕی ناوەڕۆکی چەپ و پێشکەوتووخواز دەکەن لە ڕێگەی تەکنیکەکانی "کەمکردنەوەی گەیشتن" و "قەدەغەکردنی سێبەر" کە ناوەڕۆکەکە نادیارە بەبێ ئەوەی بە فەرمی بیسڕێتەوە. ملیۆنەها نەوەی گەنج ئەمڕۆ هەشیارییان لە ڕێگەی خوێندنەوە و بیرکردنەوەی ڕەخنەگرانەوە دروست نەکراوە، بەڵکو لە ڕێگەی ئەلگۆریتمەکانەوە کە بڕیار دەدەن چی ببینن و چی نابینن، چی دەزانن و چی نازانن.

لە بواری چاودێری و کۆنترۆڵی ئاسایش و جەنگە هاوچەرخەکان: تەکنیکەکانی زیرەکی دەستکرد ئەمڕۆ وەک ئامرازێکی سەرەکی بەکاردەهێنرێن بۆ قوڵکردنەوەی کۆنترۆڵی سیاسی و کۆمەڵایەتی بە شێوەیەک کە لە هیچ قۆناغێکی پێشوودا نەکرابوو. سیستەمەکانی ناسینەوەو شیکاری ئەلگۆریتمی ڕێگە بە بەدواداچوونی چالاکوانانی سیاسی و چاودێریکردنی هەڵسوکەوت و تۆڕ و جموجۆڵەکانیان بە وردی بەرز دەدەن و ئەم تەکنیکانە تەنها بۆ ئەو وڵاتانە نامێننەوە کە پەرەیان پێداوە، بەڵکو بە شێوەیەکی گەورە دەخرێنە بازاڕەوە و هەناردە دەکرێن بۆ ڕژێمە دیکتاتۆر و سەرکوتکەرەکان و فەزای دیجیتاڵی و گشتی وەک یەک دەگۆڕێن بۆ بوارێکی چاودێری هەمیشەیی. لە هەمان چوارچێوەیەدا، زیرەکی دەستکرد لە بەڕێوەبردنی توندوتیژی و جەنگدا بە شێوەیەکی سیستماتیک بەکار دەهێنرێت، چونکە بڕیاری چارەنووسساز پەیوەست بە ژیان و مردن بە سیستەمە بیرکارییەکان دادەنرێت کە پۆلێنکردن، خەمڵاندن، و بڕیاردان بە پێی لۆژیکێکی تەکنیکی سارد، دابڕاو لە هەموو ڕەچاوکردنێکی مرۆیی یان ئەخلاقی. بەم شێوەیە تەکنەلۆژیا کە گوایە بەرهەمی پێشکەوتنی مرۆڤایەتی بێت دەبێتە ئامرازێک بۆ بەرهەمهێنانەوەی کوشتن و سەرکوتکردن بە کارایی بەرزتر، لە خزمەتی لۆژیکی هەژموونی سەرمایەداری و میلیتاریزمدا، نەک لە خزمەتی مرۆڤ و مافی ژیان و ئازادی.

3. گرەوی مێژوویی چەپ

فاکتەری تەکنەلۆژیا چیتر تەنها زیادەیەکی لاوەکی یان خۆشگوزەرانی نییە لە شەڕی چەپ دژی سەرمایەداری ناوخۆیی و جیهانی. بۆتە مەرجێکی بنەڕەتی و گرنگ بۆ مانەوە و کاریگەری و کاریگەری. ڕووبەڕووبوونەوەی ئەم واقیعە ناتوانێ تەنها بە ڕەخنە و دەستنیشانکردن سنووردار بێت، بەڵکو پێویستی بە هەڵوێست و سیاسەتی دیاریکراو و بەرجەستە هەیە، کە تەنها

خستنەوەی هەژموونی سەرمایەداری تێدەپەڕێت بە کارکردن لەسەر هەڵوەشاندنەوەی و دووبارە ئاراستەکردنی تەکنەلۆژیا بە گشتی و زیرەکی دەستکرد بە تایبەتی بە خزمەتکردنی جەماوەری گشتی لە جیاتی کۆیلەکردنیان.

پێویستی بەدیلی پێشکەوتووخواز

لەجیاتی بەجێهێشتنی تەکنەلۆژیا لە دەستی ژمارەیەکی کەم لە کۆمپانیا و دەوڵەتە سەرمایەدارەکان، دەبێت پەرەپێدانی سیستەمی زیرەکی دەستکردی چەپی پێشکەوتووخواز پاڵ پێوە بنرێت. بەڵام گۆڕانێکە بەبێ گۆڕانکاری بنەڕەتی لە پێکهاتەی سیاسی و ڕۆشنبیری و ڕێکخراوەیی هێزە چەپەکان و تێڕوانین و بۆچوونیان بۆ تەکنەلۆژیا ڕوو نادات بەس نییە کە بە بیانووی ئەوەی کە تەکنەلۆژیا ئامرازێکی تایبەتی سەرمایەدارییە مامەڵە لەگەڵ تەکنەلۆژیا بکەین یان بە شێوەیەکی سنووردار و ڕووکەشانە بەکاری بهێنرێت، بەڵکو دەبێت بە قووڵی شارەزا بێت و لێی تێبگات و قەڵاکانی ببەدرێت و دووبارە ئاراستە بکرێت بە خزمەتکردنی بەرژەوەندییەکانی کرێکارانی دەستی و ڕۆشنبیر و جەماوەری گشتی.

پەرەپێدانی تواناکانی چەپ لە بواری تەکنیکیدا پێویستییەکی گرنگە لە پەرەپێدانی تواناکان لە بوارەکانی سیاسی و ڕۆشنبیری و ڕێکخراوەیی و میدیایی و کاری جەماوەری. هەروەک چۆن هێزە چەپەکان ناتوانن پشت بە میدیای سەرمایەداری ببەستن و هەوڵی بنیاتنانی میدیای سەربەخۆی خۆیان بدەن و هەروەک چۆن بیروبۆچوون و سیاسەت و ئامرازە ڕێکخراوەییەکانیان بە سەربەخۆیی دوور لە قاڵبی هەژموونی سەرمایەداری پەرەیان پێداوە، دەبێت ئەوانیش کار لەسەر بنیاتنانی ئەلتەرناتیقی تەکنەلۆژیای سەربەخۆی خۆیان بکەن، چ لە تۆڕە کۆمەڵایەتییەکاندا بێت یان لە زیرەکی دەستکرد و ئەوانی تردا، بە خزمەتکردنی پڕۆژەی ڕزگاریخوازی گشتگیر.

چارەسەری گونجاو و بنەڕەتی

چارەسەری گونجاو ئێستا پەرەپێدانی سیستەمێکی سەرچاوەکراوە، شەفاف و بێلایەنە کە بە شێوەیەکی دیموکراتی و کۆنترۆڵی کۆمەڵایەتی بەڕێوە ببرێت، سەرەڕای هەوڵدان بۆ دەرکردنی یاسای نەتەوەیی کە کاری زیرەکی دەستکرد ڕێکدەخات و خزمەتی بە کۆمەڵگا بە گشتی مسۆگەر دەکات، نەک بەرژەوەندییەکانی دەوڵەتە گەورەکان و کۆمپانیا سەرمایەدارەکان.

بەڵام ئەمە بەس نییە. چارەسەری پێویست و ڕادیکاڵ بنیاتنانی بەدیلی تەکنەلۆژیای چەپی ڕاستەقینەیە بە ئاراستەی پێشکەوتووخواز و خاوەندارێتی کۆمەڵایەتی، کە لە ڕێگەی ئەوەوە ئەم تەکنەلۆژیایە لە چنگی بازاڕ دەردەهێنرێت و لە هەڵوەشاندنەوەی پەیوەندییەکانی چەوساندنەوە بەکار دەهێنرێت و بەشداری لە بنیاتنانی کۆمەڵگایەکی نوێ، دادپەروەرانەتر و مرۆڤانەتر دەکات، لەسەر بنەمای یەکسانی، هاوکاری و ڕازیکردنی دادپەروەرانەی پێداویستییەکان.

بەکارهێنانی هۆشیارانە و هۆشیارانەی زیرەکی دەستکرد

بەکارهێنانی زیرەکی دەستکردی ئێستا لەلایەن چەپەکانەوە دەبێت ورد و بە ئەنقەست و وریایانە بێت. ئەو ئەپێکیشنانەی کە لە ژینگەیەکی سەرمایەداریدا و لەلایەن مۆنۆپۆل و کۆمپانیاکانەوە پەرەیان پێدراوە ناتوانن متمانەیان پێبکرێت بەبێ هۆشیارییەکی ڕەخنەیی قووڵ لە میکانیزمی کارکردنیان. لە کاتێکدا زۆرێک لەم ئامرازانە ڕێگە بە شیکردنەوەی ورد و پلاندانان و چاودێریکردنی ئاڕاستەی ڕای گشتی و باشترکردنی سیاسەت و میتۆدەکانی رێکخراو و بەگەڕخستن و پەیوەندییەکان دەدەن، بەڵام لەوانەیە لە پێکهاتەی خۆیاندا لایەنگری شاراوە هەڵبگرن کە هەژموونی سەرمایەداری لە کاری ڕێکخراوە چەپەکاندا بەرهەم دەهێنێتەوە. کاتێک مامەڵە لەگەڵ داتا و زانیارییە هەستیارەکاندا دەکرێت زۆر ئاگادار بن، چونکە بەکارهێنانی نەخوێندراوی ئەم ئامرازانە لەوانەیە ببێتە هۆی دزەکردنی ئاسایش یان دزەکردنی زانیاری کە ڕێکخراوە چەپەکان دەخاتە مەترسییەوە، بە تایبەتی لە دەوڵەتە دیکتاتۆرەکاندا. بۆیە پێویستە پرۆتۆکۆلی ئاسایشی دیجیتاڵی پێشکەوتوو پەرە پێبدرێت و ئەپێکیشنی سەرچاوەی کراوەی سەربەخۆتر بەکار بهێنرێت و ئەندامان لەسەر کردارەکانی ئاسایشی دیجیتاڵی ڕابهێنرێت بە دەنیابوون لەوەی کە بەکارهێنانی زیرەکی دەستکرد لە خزمەتی خەباتدایە نەک ئامرازێکی سەرکوتکەر و زیرەکی کە دژی بەکار بهێنرێت.

بەرەو شۆڕشێکی دیجیتاڵی ئازادیخوازانە

ئەوەی شۆڕشی دیجیتاڵی ئێستا دەردەخات، و بەتایبەتی پەرەسەندنی زیرەکی دەستکرد، ئەوەیە کە ئەمە لە ساتەوەختێکی مێژوویدا دەژین کە تێیدا دژایەتییەکانی نێوان گەشەسەندنی

گەورەی هێزەکانی بەرهەمهێنان و پەیوەندییە کۆمەڵایەتییە سەرمایەدارییەکان کە چێتر توانای کۆنتڕۆڵکردنی ئەم پەرەسەندنەیان نییە یان ئاراستەی دەکەن بۆ بەرژەوەندی جەماوەر. هەرچەندە ئەو توانا گەورەیەی ئەم شۆڕشە دیجیتاڵییە پێشکەشی دەکات بۆ ئازادکردنی مرۆڤ لە کاری ماندووکەر و پێداویستییەکانی ژیان، بەڵام لە چوارچێوەی لۆژیکی هەژموونی سەرمایەداری و قازانج سنوردارکراون و دووبارە ئەندازیاری دەکرێنەوە.
خەبات لەم فەزای دیجیتاڵییەدا دەبێت ببێتە درێژکراوەیەکی ئۆرگانیکی خەباتی سۆسیالیستی لەسەر ئەرزی واقیع، نەک تەنیا گۆڕەپانێکی کار و گفتوگۆی جیا لە واقیعی سیاسی و کۆمەڵایەتی و ئابووری. ئەم خەباتە لە دژی هەژموونی دیجیتاڵی تەنها بۆ فەزای مەجازی سنووردار ناکرێت بەڵکو دەبێت درێژکراوەی بزووتنەوە و خەباتی کرێکارانی دەستی و ڕۆشنبیری و بزووتنەوەی جەماوەری مەیدانی بێت. بەستنەوەی خەباتی تەکنەلۆژیا و خەباتی چینایەتی لەسەر زەوی گرنگە، چونکە هەژموونی دیجیتاڵی تەنها درێژکراوەی هەژموونی سەرمایە بەسەر بەرهەمهێنان و کۆنتڕۆڵکردنی هێزی کاردایە.

4. ساتەوەختی مێژوویی یەکلاکەرەوە بۆ چەپ

ئەوەی لەگەڵ سەرۆکی ڤەنزوێلا مادورۆ ڕوویدا ڕووداوێکی تەنهایە و هەڵاواردنێکی تێپەڕ نییە لە ململانێی دەسەڵات لە جیهاندا، بەڵکو ئاگادارکردنەوەیەکی تیژ و بەرزە بۆ هەموو ڕژێمە پێشکەوتووخوازەکان و بزووتنەوە چەپەکان لە جیهاندا. ئەمە ڕاگەیاندنێکی پراکتیکییە کە شەڕی دیجیتاڵی گۆڕاوە بۆ گۆڕەپانێکی سەرەکی و گرنگی خەباتی چینایەتی کە لێرە و ئێستا ڕوودەدات و هەڕەشە لە بوونی سیاسی و ڕێکخراوەیی هەموو پڕۆژەیەکی ئازادیخوازی دەرەوەی گوێڕایەڵی سەرمایەداری و بەتایبەتی ئەمەریکا لە سەردەمی ترەمپ دەکات.
ئەوەی لە ڤەنزوێلا ڕوویدا ئەوە دەردەخات کە سەرمایەداری دیجیتاڵی پشت بە بۆشایی تەکنیکی دەبەستێت کە ئەگەری کاریگەری لەسەر سەقامگیری ڕژێمە پێشکەوتووەکان و هەوڵدان بۆ ئیفلیج کردنی سەرکردایەتییەکانیان یان سەرلێشێواندنی بزووتنەوەکانیان و گرەوکردن لەسەر ئەندازیاریی هۆشیاری کۆمەڵگاکانیان بە دیجیتاڵی. کە بژاردەی هێرشبردنی پێدەبەخشێت کە هەندێک جار کاریگەری زیاترە لە شێوازەکانی دەستێوەردانی سەربازی تەقلیدی یان داگیرکاری ڕاستەوخۆ.

مەترسیەکە تەنها لەسەر ڤەنزوێلا نییە، بەڵام دەشێت هەڕەشە لە هەموو ئەزموونەکی چەپ و پێشکەوتووخواز بکات، هەموو حکومەتێک کە هەوڵ دەدات لە لۆژیکی بازاڕ و هەژموونی سەرمایەداری دەربچێت، و هەموو بزووتنەوەیەکی کرێکاری یان جەماوەری کە بەدوای گۆڕانکارییەکی ڕیشەییدا دەگەڕێت. ئێمە لە قۆناغێکی نوێی خەباتی چینایەتیداین کە تێیدا تەکنەلۆژیا و زیرەکی دەستکرد وەک چەکێکی ستراتیژی بەکاردەهێنرێن بۆ لێدانی بزووتنەوە چەپ و پێشکەوتووەکان لە بەشەکانیاندا و گەمارۆدانی هەر ئەگەرێک بۆ بنیاتنانی ئەلتەرناتیڤی سەربەخۆی پێشکەوتووخواز. خەباتی سۆسیالیستی جیهانی ئەمڕۆ راستەوخۆ ئامانجی نەک تەنها سەرکوتی سەربازی و ئابووری بەڵکو دزەکردنی دیجیتاڵی و چاودێری تەواو و وشکبوونی پێشوەختەی هەر چالاکییەکی شۆڕشگێڕی شاراوە.
پرسیاری بنەڕەتی، کە بوونیی و چارەنووسسازە: ئایا ئێمە وەک هێزێکی چەپ و پێشکەوتووخواز بەڕاستی ئامادەین بۆ شەڕکردن لەم جەنگە ئاڵۆزە، درێژ و فرە بەرەی دیجیتاڵی؟ پاش ئەو هەموو پەستانەی لەدەستمان داوە و پاش ئەو هەموو پاشەکشەی و دابەشبوون، ئایا بوێری ئەوەمان هەیە کە چەپ لە ڕووی ڕۆشنبیری و ڕێکخراوەیی و تەکنیکییەوە بنیات بنێینەوە بۆ ڕووبەڕووبوونەوەی سەرمایەداری لە بەرزترین ئاستی زانست و تەکنەلۆژیای دیجیتاڵی؟ ئایا ئێمە ئامادەین پەرتەوازەیی ناوخۆیی و دابەشبوونی جیهانی و ململانێی نێوان هێزە چەپەکان تێبگەین و لەوە تێبگەین کە چارەنووسی هەموو ئەزموونێکی پێشکەوتووخواز بە چارەنووسی ئەوانی ترەوە گرێدراوە؟
ساتەوەختی مێژوویی بێ بەزەییە، و سەرمایەداری دیجیتاڵی چەکدار بە تەکنەلۆژیای پێشکەوتوو و زیرەکی دەستکرد چاوەڕێی دوودڵی و خاوبوونەوەمان ناکات. یان ئێمە لەم شەڕەدا لەگەڵ هۆشیاری، خەبات و ڕێکخستندا تێکەڵ دەبین و پڕۆژەیەکی سۆسیالیستی ئەڵتەرناتیڤ دابڕێژینەوە کە توانای ڕووبەڕووبوونەوەی سەردەمی دیجیتاڵی هەبێت، یان لە پەراوێزی مێژوودا بەجێ دەهێڵین، لەژێر کاریگەری شێوازی نوێی چەوسانەوە و سەرکوتکردندا کە نەرمتر و کاریگەرترن.
قبووڵکردنی ئەم چارەنووسە بەتەواوی لەناوچوونێکی حەتمییە.
بەم پێیە، گرەوی ڕاستەقینە و تاکە مێژوویی بۆ پڕۆژەی ئازادی، سەرەڕای هەموو ئاڵۆزییەکانی ڕێگاکان، ئەوەیە کە بگۆڕێت بۆ پڕۆژەیەکی دیجیتاڵی لەگەڵ هۆشیاری و ڕێکخستن.
هیچ بژاردەیەکی سێیەمی نییە جگە لەوەی ببێتە دیجیتاڵ بە

ئەوەی بمێنێتەوە.
زانیاری تەکنیکی دیجیتاڵی و تێگەیشتن لە میکانیزمەکانی کاری زیرەکی دەستکرد دەبێت ببێتە بەشێکی دانەبڕاو لە کلتووری چەپی هاوچەرخ، و لەبەردا ڕۆڵی گرنگی گەنجان وەک پێشەنگی ئەم گۆڕانکارییە دەردەکەوێت. ئەوان زۆرترین توانایان هەیە بۆ سوودوەرگرتن لەم ئامرازانە و ڕابەرایەتی کردنی داهێنانی دیجیتاڵی لەناو بزووتنەوە پێشکەوتووەکاندا.
پێویستە کادری تەکنیکی چەپ دروست بکەین و وزەی نەوەی گەنج بۆ پەرەپێدانی ئامرازی دیجیتاڵی و سیستەمی زیرەکی دەستکردی خزمەتگوزاری تەرخان بکەین نەک چەوسێنەر و تۆڕی پەیوەندی کە ژێر کاریگەری ئەلگوریتمی سەرمایە نەبێت. ئەمە دەبێت لە کۆدی پرۆگرامکردن تێبگەین هەروەک چۆن لە دەقی سیاسی تێدەگەین، و شارەزایی لە ئەلگۆریتمەکان بکەین کاتێک شارەزایی لە شیکردنەوەی پەل دەکەین، وە داتای گەورە وەک بوارێکی خەبات سەیر بکەین، نەک تەنها وەک ژمارەیەکی بێلایەن.
ئەم هەوڵە پێویستی بە هەماهەنگی و کاری هاوبەش لە ئاستی جیهاندا هەیە لە ڕێگەی بنیاتنانی هاوپەیمانی دیجیتاڵی و نێودەوڵەتی کە ئامانجیان پەرەپێدانی خەباتی دیجیتاڵی چەپە لە هەموو جیهاندا. هەروەک ئینتەرناسیۆنالی یەکەم و دووەم و سێیەم وەڵامێکی مێژوویی بوون بۆ قۆناغەکانی گەشەی سەرمایەداری، ئینتەرناسیۆنالی دیجیتاڵی ئەمڕۆ پێویستییەکی ستراتیژییە بۆ ڕووبەڕووبوونەوەی سەرمایەداری لە دڕندەترین قۆناغی دیجیتاڵییدا. لەگەڵ ئەوەشدا، بنیاتنانی ئەم بەدیلانەی تەکنەلۆژیای سەربەخۆ پڕە لە کێشەی جددی: کێشەی پشت بەستن بە زانیاری و ئامرازەکانی پەرەپێدراو لە باوەشی خودی سیستەمی سەرمایەداری، کێشەی سەرچاوە زەبەلاحەکانی پێویست بە کۆبەکە، و کێشەی هەماهەنگی نێوان هێزە چەپە ناکۆکەکان.
کەواتە، ئەم پڕۆژەیە ناتوانێ پڕۆژەیەکی یۆتۆپیای جیا بێت. بەڵکو دەبێت تاکتیکێکی ستراتیجی بێت کە لە بەکارهێنانی ڕەخنەیی و هۆشیارانەی ئامرازەکانی بەردەست دەست پێبکات و تۆڕی تەکنیکی هاوپشتی لەسەر بنەمای پرسە پراکتیکییە هاوبەشەکان بنیات بنێن و هەوڵ بدەن ناوکێکی جێگرەوە لە بۆشاییەکانی تەکنەلۆژیای سەرچاوە کراوە و تۆڕە لامەرکەزییەکان دابین بکەن، لەگەڵ دانپێدانان بەوەی کە ئەمە پرۆژەیەکی کەڵەکەبووی درێژخایەنە نەک چارەسەرێکی جادوویی دەستبەجێ. کە ئەرکێکی مێژوویییە کە دەکەوێتە سەر شانی

گەنجەکانمان بۆ تێکەڵکردنی بەهاکانی دادپەروەری لەگەڵ ئاسۆکانی تەکنەلۆژیا.

چەپ کە ڕۆڵێکی ناسراوی گێڕاوە لە بەرەوپێشبردنی ئازادی و یەکسانی و دادپەروەری دەتوانێت بەسەر بارودۆخی ئێستادا زاڵ بێت هەروەک چۆن سەرمایەداری خۆی لە ئاستێکی گەورەدا گەشەی کردووە، با ئەم خەباتە دیجیتاڵییە ببێتە ساتەوەختی گەشەی چۆنیەتی چەپی ئێستا بەرەو چەپێکی ئەلیکترۆنی دیجیتاڵی تێکەڵ بە خەباتی سەر زەوی، بوێرتر و ڕادیکاڵتر و زانستیتر و توانای نوێبوونەوە و سەرکردایەتی خەباتی سەردەمی خۆی و بەرگری کردن لە ئایندەی ئەلتەرناتیڤی سۆسیالیستی لە بەرامبەر مەترسیدارترین هێرشی کە ڕووبەڕووی بۆتەوە مێژووی هاوچەرخ. ململانێ بۆ کۆنتڕۆڵکردنی تەکنەلۆژیای دیجیتاڵی تەنها ململانێیەکی تەکنیکی نییە، بەڵکو ململانێیە لەسەر داهاتووی مرۆڤایەتی خۆی.

سۆسیالیزمی دیجیتاڵی لەم ڕوانگەیەوە یەک بژاردە نییە لەنێو ئەوانی تردا. ئەمە مەرجی وجودییە بۆ مانەوەی خودی پڕۆژەی سۆسیالیستی لە سەدەی بیست و یەکدا.

ڕزگار ئاکرێی

لایەنە ئیسلامییە سیاسییەکان، تابووری پێنجەم و دەستی رەشن لە باشووری کوردستاندا و دوژمنێکی نوێن بۆ کورد و کوردایەتی..

ئیسلام وەك دیاردەیەکی کۆمەڵگای عەرەبی، زۆرتر لە 1400 ساڵە لە نیوەدوڕگەی عەرەبی، لە عەرەبستانی سعودیدا سەریهەڵداوە. ئاشکرایە کە ئەمە□□ ئەم ئایینە هەر ئایین نییە بەتەنها، بەڵکو فەرهەنگ و

سیاسەت و ناسیۆنالیزمی عەرەبیشە. لەراستیدا ئێرە شوێنی باسکردنی ئەم بابەتە نییە و ئەوەی پێویست بێت سەبارەت بە پێوەندییەکانی کورد و عەرەب و ئیسلام بنووسرێت، دەبێت بە مێژوونووسان و باسکارانی ئەو بوارە بسپێردرێت. ئەوەی ئەمڕۆ گرنگە و پێویستە هەڵوێستەی لەسەر بکرێت، سەرهەڵدان و بوونی ئەو گروپە ئیسلامییە سیاسییە توندڕەوانەیە کە ئیسلام بەکاردەهێنن بۆ مەرامە ناڕەوا و خراپەکانی خۆیان و ئەو دەوڵەتانەی کە دروستیان کردوون و بەکاریان دەهێنن. ئەم گروپە ئیسلامییە بەکرێگیراوانە، بوونەتە کێشەیەکی گەورە و مەترسیدار بۆ سەر فەرهەنگی رەسەنی کوردەواری و ئاساییشی نەتەوەیی کورد و چارەنووسی باشووری کوردستان و دەسەڵاتی کوردی، بەتایبەتی بۆسەر یەکیێتی و پارتی.

لێرەدا دەبێت ئەو پرسیارە بکەین و بپرسین بۆچی دوای 1400 ساڵ لە تێپەڕبوون بەسەر ئایینی ئیسلامدا، لە سەرەتای ساڵانی نەوەدەکانەوە، دوای نەمانی دەسەڵاتی بەعس لە باشووری کوردستاندا، چەندین دەستە و کۆمەڵ و گروپی جۆراوجۆری ئیسلامی سیاسی سەرهەڵدەدەن و پەیدادەبن؟ ئەمە پرسیارێکی پێویست و گرنگە و دەسەڵاتی ئەمڕۆی باشووری کوردستان و پارتی و یەکیێتی دەبێت هەڵوێستەی لەسەر بکەن و لێیبکۆڵنەوە و بەدواداچوونی بۆ بکەن. بەرژەوەندی کوردایەتی و پارتی و یەکیێتیی خۆیشیان ئەوە دەخوازێت کە هەوڵ بدەن، سنوور و بەربەستێك بۆ بڵاوبوونەوە و پەرەسەندن و بەهێزبوونیان دابنێن.

ئەگەر ئاوڕێك لە رابردوو بدەینەوە، دەبینین لە سەردەمی شۆڕشی مەزنی ئەیلوولدا، هیچ لایەنێکی ئیسلامی بوونی نەبووە و بەبیری کەسیشدا نەهاتووە ئایینی ئیسلام لە کوردستاندا بەسیاسی بکرێت. لە نێو شۆڕشدا هیچ کەس و هیچ لایەنێك بەبێ ئاگاداری و رازی لەسەربوونی سەرۆك بارزانی و سەرکردایەتیی شۆڕش، نەیانتوانیوە و بۆیان نەبووە هیچ جۆرە پێوەندییەك لەگەڵ هیچ کەس و لایەنێکی دەرەکیدا دروست بکەن. ئەم کارە گرنگ و هەستیارە پاوانکراو بوو بۆ شۆڕش و سەرکردایەتیی پارتی. ئەمەش سیاسەتێکی کوردانە و کوردپەروەرانەی راست و دروست بووە کە بارزانیی نەمر و سەرکردایەتیی ئەو سەردەمەی پارتی پێڕەویان کردووە. ئەمڕۆ بە پێچەوانەوە، سەرانی ئەم گروپە ئیسلامییە سیاسیانە بە ئارەزووی خۆیان و بەبێ هیچ رێگرییەك و پرس و رایەك بە دەسەڵاتی کوردی و بەبێ هیچ تێخوێندنەوەیەك بۆ پارتی و یەکیێتی، بە ئاشکرا و بە ئارەزوو و ویستی خۆیان پێوەندیی بە دەوڵەتە داگیرگەرەکانی کوردستانەوە دەکەن و هەر هەمووشیان پێوەندیی گومانلێکراوانەیان لەگەڵ دامودەزگا سیخوڕییەکانی ئەو دەوڵەتە داگیرکەرانەی

کوردستاندا هەیە و بەردەوام کۆمەکی جۆراوجۆریان لێوەردەگرن. دەسەڵاتی کوردیش تەنها سەیرکەرە و لە هەڵوێستی دەستەوسانی و بێهەڵوێستیدایە بەرامبەریان.
ئەم گروپە ئیسلامییە سیاسییانە لە ماوەیەکی زۆر کەمدا زۆر بە خێرایی پەرەیانسەندووە و ئەمڕۆ بوونەتە هێزێکی گەورەی دەسەڵاتدار و بەهەزاران لاوی کوردیان لە کوڕان و لە کچان لەدەوری خۆیان کۆکردووەتەوە و بە سەدان کادریان دروستکردووە و ڕۆژ بە ڕۆژیش لە بڵاوبوونەوە و گەشەکردن و بەهێزبووندان.
ئەم گروپە ئیسلامییانە جگە لە دەوڵەتە داگیرکەرەکانی کوردستان، وابەستەشن بە عەرەبستانی سعودی و میرنشینە عەرەبییەکانی کەنداوەوە. ئەم دەوڵەتانە بەئاشکرا پشتیوانییان دەکەن و کۆمەکیان پێدەکەن و دژی کورد و بزووتنەوەی کوردایەتی بەکاریان دەهێنن. بەرژەوەندیی عەرەبستانی سعودییە لە هەبوون و پەرەسەندن و بەهێزبوونی ئیسلامدایە لە باشووری کوردستاندا.
با لێرەدا لەڕووی ئابوورییەوە نموونەیەك باس بکەین: هەتا ئیسلام زۆرتر لە نێو جەماوەری کوردستاندا بڵاوببێتەوە و گەشەبکات، ڕێژەی ئەو موسڵمانانەی کە بۆ حەجکردن سەردانی سعودییە دەبێ بکەن، بەرزتر دەبێتەوە، ئەمەش سەرمایەیەکی زۆر دەباتە نێو سعودییەوە کە ئەمە لە بەرژەوەندی بەهێزبوونی ئابوورییاندایە. حەجکەرانی کورد بە گیرفانی پڕەوە دەڕۆن بۆ سعودییە و بە گیرفانی بەتاڵەوە دەگەڕێنەوە بۆ کوردستان .
ئەگەر هەر حەجکەرێك بڕی 5 هەزار دۆلار (بە لایەنی کەمەوە)، لە گەشتی حەجکردندا خەرج بکات، ئەگەر هەر ساڵێك 10 هەزار موسڵمانی کوردستان حەج بکەن، هەر ئەمە دەکاتە 50 میلیۆن دۆلاری ئەمریکی. بێگومان ئەگەر دەسەڵاتی کوردی و دەوڵەتی سعودییە ڕێگا بدەن، ژمارەی حەجکەران چەندین ئەوەندەی ئەو ژمارەیە زۆرتر دەبێت کە باسکراوە.
سەرمایەی داهاتی حەج بۆ سعودییەکان لە داهاتی نەوتی وڵاتەکە زۆرترە. ئەگەر لە رووی ئابووری و مێژووییەوە، ئامارێکی ئەو سەرمایەیە بکرێت کە لەماوەی ئەو 1400 ساڵەی رابردوودا لە کوردستانەوە براوەتە سعودییە، ئەوسا باشتر تێدەگەین کە کورد چ زەرەرێکی ماددیی لە بە ئیسلامبوونیدا کردووە. بێگومان بەفیڕۆچوونی کات و ووزە و ماندووبوونی حەجکەرانیش زەرەر و زیانێکی دیکەیە و هەر کارەسات بووە و دەبێت بۆ کورد و کوردستان. حەجکردنی کورد، لە مێژوودا، هەر بنبڕشبوونی ئابووری کوردستان و خەسارەت بوونی وزە و توانای مرۆیی کورد بووە.
سەرباری ئەمەش لەڕێگای ئەم کۆمەڵ و گرووپە ئسلامیانەوە، دەوڵەتە

داگیرکەرەکانی کوردستان و سعودییە و میرنشینەکانی کەنداو بە ئاسانی دەتوانن دەست بخەنە نێو کاروباری ناوخۆیی باشووری کوردستانەوە و هەر کارێکی سیخوڕییانە و تێکدەرانەیان بوێت، دەتوانن لە ڕێگای ئەو گروپە ئیسلامییە کوردییانەوە جێبەجێی بکەن. باشترین نموونەی تێرۆر لە ڕێگەی ئەو گروپە ئیسلامییانەوە، ڕووداوە دڵتەزێنەکەی هەولێری پایەتەخت بوو کە زەبرێکی کوشندەیان لە کورد و پارتی و یەکێتی وەشاند.
بەهۆی ئەو گروپە ئیسلامییانەوە، سیمای کوردەواریی کوردستان شێوێندراوە و وا بڕوا ساف لە سافی کورد و کوردستان لە ڕێگای ئیسلامی عەرەبییەوە، بەعەرەب و بە ئیسلامی دەکرێت و ئەوەی سەددام و بەعسییەکان نەیانتوانی و بۆیان نەکرا ئەنجامی بدەن، ئەم گروپە ئیسلامیانە بۆیان تەواو دەکەن.
لەراستیدا ئەگەر سەددام و بەعسییە فاشیستەکان بیانزانییایە کە وا بە ئاسانی و بێ شەڕ و خوێنڕشتن لە ڕێگای ئایینی ئیسلامەوە کورد بەعەرەب دەکرێن و کوردستانیش بە ئیسلامی دەکرێت، نە سەربازی عەرەبیان ڕەوانەی کوردستان دەکرد و نە شەڕیان لەگەڵ کورددا دەکرد و نە چەکی کیمیاوییان بەسەر کوردستاندا دەباراند. بەڵکوو لە هەموو گەڕەکێکدا چەند مزگەوتێکیان دەکردەوە و چەند گروپێکی ئیسلامیی وەکوو ئەمانەی ئێستایان دروست دەکرد و لەم ڕێگایەوە بێ شەڕوشۆڕ و خوێنڕشتن و وێرانکاری، کوردیان بەعەرەب دەکرد و لە ڕێگای ئیسلامەوە، هەموو کوردستانیان تاڵان دەکرد. ئەو هەموو خەرجی و تێچوونەی شەڕی کوردستانیان بۆ دەمایەوە و یەك عەرەب و یەك بەعسیشیان لە کوردستاندا بەکوشت نەدەدا.
ئەم گروپە ئیسلامییانە توانیویانە بە هۆی ئیسلامەوە مێشکی هەزاران لاوی کورد بشۆنەوە و وا لەو لاوانە بکەن تەنها هەر بیر لە ئیسلام و خۆشیی بەهەشت و ئازار و ناخۆشیی دۆزەخ بکەنەوە و هیچ بیر و هەستێکیان لای کورد و کوردایەتی نەمێنێت، ئیسلامییەکان بە شانازییەوە دەڵێن: ئێمە پێش ئەوەی کورد بین ئیسلامین!؟ ئەمە مەترسییەکی گەورەیە و وا بڕوا ئیسلام و ئیسلامچێتی جێگەی کوردبوون و کوردایەتی دەگرنەوە.
زۆر بە ئاسانی لە ڕێگای ئیسلامەوە کورد بە عەرەب دەکرێت و سیمای کوردەواریی کوردستان بەرەو سڕینەوە دەچێت و هەست و گیانی کوردایەتی و کوردستانێتی و نیشتمانپەروەری لەنێو جەماوەری لاواندا وردە وردە بەرەو نەمان دەڕوات.
ئەمڕۆ بەهۆی نەبوونی ڕێکخستنێکی بەهێزی ناسیۆنالیستی کوردییەوە، گۆڕەپانی سیاسەتکردن و جەماوەر پەیداکردن بۆ ئەو گروپە ئیسلامیانە تەخت و هەموار بووە و بەئارەزووی خۆیان پڕوپاگەندە بۆ

بەرژەوەندی عەرەب و ئیسلام و ئیسلامچیێتی دەکەن و جەماوەر، بەتایبەتی لاوان بەلای خۆیاندا رادەکێشن.
لە ئێستا و لە داهاتووشدا، تاکە هێز و هۆکارێك کە بتوانێت بەرامبەر بەو گروپە ئیسلامییانە بوەستێتەوە، رێکخستنێکی نەتەوەیی کوردی و بیری نەتەوەیی کوردی (ناسیۆنالیزمی کوردی) یە. ئیدۆلۆژی و بیروباوەڕی کوردایەتی دەتوانێت بەربەرەکانی هەموو فەرهەنگێکی بێگانەی زیانبەخش بکات.
ئەو گروپە ئیسلامییانە بە خێراییەکی سەیر پەرەدەستێنن و رۆژ بە رۆژ ژمارەیان زۆرتر دەبێت و بەهێزتر دەبن، ئەم رەوت و پەرەسەندنە خێرایە، مەترسیدارترین و گەورەترین هێز و هۆکارە بۆ نەمانی پارتی و یەکیێتیش لە داهاتوودا. رەوتی ئیسلامی لەم سەدەی بیستویەکەمەدا گەورەترین هەڕەشە و زیان و کارەسات و مەرگەساتە بۆ کورد و کوردستان.
کارکردن و کاریگەریی ئەو گروپە ئیسلامییانە، بەزۆری لە نێو خەڵکی گوندنشین و جەماوەری لاواندایە. زۆر بە دەگمەن خەڵکی رەسەنی شارهکان، بەتایبەتی خەڵکی شاری سلێمانی، دەکەونە ژێر کاریگەریی ئەو گروپە ئیسلامیانەوە. زۆربەی سەرکردە و ئەندامانی ئەو گروپە ئیسلامیانە هەر خەڵکی لادێن و ئەوەش بۆ ئەوان ئاسانە، چونکە خەڵکی گوندنشین سادە و ساکارن و هەستی ئاینیی لەنێویاندا بەهێزە و ئاسانتر دەکەونە ژێر کاریگەریی پڕوپاگەندەی ئەو گروپە ئیسلامیانەوە.
شێوازی کارکردنی ئەو ئیسلامە سیاسییانە بەبەرنامەیە و هەتا ئێستا لە خەڵك کۆکردنەوە و جەماوەر پەیدا کردندا زۆر سەرکەوتوو بوون و ئێستا خاوەنی هەزاران کادر و ئەندام و دۆست و لایەنگرن. لە هەموو شار و شارۆچکەیەکی باشووری کوردستاندا بڵاوبوونەتەوە و ئەندام و دۆست و لایەنگیریان بۆخۆیان پەیدا کردووە.
ئێستا زۆربەی گەڕەکە هەژارنشینەکانی سلێمانی، لایەنگیری ئەو گروپە ئیسلامیانەن و هۆیەکەشی ئەوەیە کە ئەو گەڕەکانە، خەڵکی گوندنشین و لە کارەساتی رووخاندنی گوندەکان و ئەنفالەکاندا بۆ سلێمانی راگوێزراون. بەڵگەش بۆ بەهێزیی ئەو گروپە ئیسلامیانە ئەوەیە کە لە هەموو شار و شارۆچکەیەکدا دوکانی پەڕتووکفرۆشیی تایبەت بەخۆیان هەیە و بازاڕەکانی کوردستانیان پڕکردووە لە پەڕتووك و نامیلکەی ئیسلامی. لە بواری وەرگێڕانی بابەتی ئیسلامیشدا زۆر چالاکن و بەسەدان وەرگێڕیان هەیە. جگە لەمانەش، بازاڕەکانیان بە سی دی و دی ڤی دیی ئیسلامی پڕکردووە و فرۆشێکی زۆری لە نێو گەنجاندا هەیە. زۆربەی مەلا و فەقێکانیش هەر لە خزمەتی ئەواندان و ئەو مەلایانە لە وتاردانی رۆژانی هەینیدا بەئاشکرا پڕوپاگەندە بۆ ئەوان دەکەن

و هەموو بۆنەیەك بۆ خزمەتی ئەوان بەکاردەهێنن، بەبێ ئەوەی هیچ کەس و لایەنێك لێپرسینەوەیەکیان لەگەڵدا بکەن. مزگەوتەکان کراون بە بنکەی بەعەرەبکردنی لاوانی کورد و پشتیوانیکردن و پڕوپاگەندەکردن بۆ ئەوان.
لێرەدا پێویستە ئەو دیاردەیەش باس بکەین کە زۆر لەمێژە گروپە ئیسلامییەکانی کوردستان، لە بواری وێبسایت و راگەیاندنی دیجیتاڵیدا، لە ئینتەرنێتدا زۆر چالاکن و رۆژانە لە پێشکەوتن و پەرەسەندندان، بێگومان بۆ مەبەستە چەواشەکارییەکانی خۆیان. لە ئینتەرنێتدا خاوەنی سەدان ماڵپەڕ و ژووری ئاخاوتنی وەکوو پاڵتۆکن. هەر بەهۆی ئەو ژوورانەی پاڵتۆك و بەهۆی ئەو وێبسایتانەوە بەئاسانی بەرهەمی ئیسلامی و پڕوپاگەندەکانی خۆیان بە جەماوەر، بەتایبەتی جەماوەری لاوان دەگەیەنن.
هەروەها بە دەیان کەناڵی تەلەفیزیۆنی و رادیۆ و ساتەلیتیان هەیە. بەکورتییەکەی ئەو گروپە ئیسلامیانە ئێستا لە باشووری کوردستاندا بوونەتە هێز و دەسەڵات و لە ململانێی دەسەڵاتی سیاسیدان لەگەڵ یەکێتی و پارتیدا. لە ئێستا و داهاتوودا، تاکە جێگرەوەی پارتی و یەکێتی هەر ئەو گروپە ئیسلامیانەن.
ئەوانە هێشتا نەهاتوونەتە سەر کورسیی دەسەڵات، هەڕەشە لە هەموو دیاردەیەکی سەردەمییانە و پێشکەوتووانە دەکەن و داوا لە کچان و ژنانی کورد دەکەن کە باڵاپۆش و سەرپۆشی مۆدێلی عەرەبستانی سعودی و میرنشینەکانی کەنداو بپۆشن و واز لە میکیاج و خۆرازاندنەوە و جلوبەرگی کوردی و پۆشاکی مۆدێرن بهێنن و پۆشاکی ئیسلامیانە بپۆشن. بۆ ئەم مەبەستەش لە زۆربەی شار و شارۆچکەکانی کوردستاندا دوکانی فرۆشتنی جبە و باڵاپۆش و سەرپۆشی مۆدێلی عەرەبستانی سعودی و میرنشینەکانی کەنداویان برەو پێداوە.
ئەمڕۆ لە باشووری کوردستاندا، گەورەترین و سەرسەخترین دوژمنی کوردایەتی، هەر ئەم گروپە ئیسلامییە سیاسیانەن و لەداهاتوودا دەبنە گەورەترین مەترسی بۆ سەر ئاسایشی نەتەوەیی کورد و هەست و گیانی کوردستانیێتی و کوردایەتی لەنێو کورددا ناهێڵن.
دیسانەوە دەبێت ئەو هۆشدارییە بدرێتەوە بەدەسەڵاتی کوردی، بەتایبەتی یەکێتی و پارتی کە پێویستە و دەبێت سنوورێك بۆ ئەو ئیسلامییە سیاسیانە دابنێن و رێ لە بەهێزبوون و پەرەسەندن و بڵاوبوونەوەیان بگرن.
ئەوانە تەنها بۆ ئەوە دروستکراون کە هەوڵی بەئیسلامکردن و بە عەرەبکردنی کۆمەڵگای کوردستان بدەن و لە رێگای ئایینی ئیسلامی عەرەبییەوە، کورد و کوردستان بکەن بە پارووەیەکی چەور و ئاسان بۆ دوژمنانی کورد و دەوڵەتە داگیرکەرەکانی کوردستان و میرنشینەکانی

کەنداو و عەرەبستانی سعودییە.
لە رابردووشدا بەهۆی شەڕی نێوان یەکیێتی و پارتییەوە، ئەو گروپە ئیسلامییە سیاسیانە زۆر زیرەکانە توانیان کەڵك لەو بارودۆخەی شەڕ وەربگرن و خۆیان بەهێز بکەن و جەماوەر بۆ خۆیان پەیدا بکەن و جەماوەرێکی زۆریش بکەن بە دوژمنی هەر دوو لایان. بەداخەوە، چ یەکیێتی و چ پارتیش، دژی یەکدی، کۆمەکی زۆریان بەو کۆمەڵ و گروپە ئیسلامییانە‌ کرد. ئایا باشتر نەبوو لەبری پشتیوانیکردن و کۆمەککردن بەو گروپە ئیسلامییە سیاسییە بەکرێگیراوانەی بێگانە، ئەوەیان بۆ دروستبوون و پەرەسەندنی رێکخستنێکی نەتەوەیی کوردپەروەر و نیشتمانپەروەر و دڵسۆزی کورد و کوردستان بکردایە‌؟
پێویستە بەردەوام لە لایەن جەماوەری دڵسۆزەوە ئەو هۆشدارییە بە دەسەڵاتی باشووری کوردستان و بەتایبەتی بە پارتی و یەکیێتی بدرێت کە مانەوە و پەرەسەندنی ئەو گروپە ئیسلامییە سیاسیانەی ئەمڕۆی باشووری کوردستان، زەنگی مەترسی و کارەسات و لەناوچوونی ئەم دەسەڵاتە کوردییە و خودی پارتی و یەکیێتیشە لە داهاتوودا. وەك رۆژی رووناك ئاشکرا و دیارە کە ئەم لایەنە ئیسلامییە سیاسیانە ئەو دەوڵەتە دوژمنانەی کورد و داگیرکەرانەی کوردستان دروستیان کردوون و کۆمەکیان پێدەکەن، لە داهاتووشدا بۆ رووخانی ئەم دەسەڵاتە کوردییە و دەرپەڕاندنی پارتی و یەکیێتی، چەکدار و پڕچەکیان دەکەن و گەورەترین کارەساتی ئاژاوەنانەوە و ماڵوێرانی و خوێنڕشتن لە باشووری کوردستاندا بەرپادەکەن. دەبێت دەسەڵاتی ئەمڕۆی کوردی و بەتایبەتی پارتی و یەکیێتیی هەوڵی لاوازکردن و نەهێشتنی ئەم گروپپە تێرۆریستە ئیسلامییە بەکرێگیراوانە بدەن و بەر بەو کارەساتی خوێنڕشتن و ماڵوێرانییەی کە لەداهاتوودا بەهۆی ئەو گروپە ئیسلامییە سیاسیانەوە چاوەڕوان دەکرێت، بگرن و رێگا نەدەن کە ئەوانە ببنە جێگرەوەی ئەم بەڕێوەبەرێتی و دەسەڵاتە کوردییەی ئەمڕۆی باشووری کوردستان. ئەوە راستییەکی بەڵگەنەویستە کە ئەم لایەنە ئیسلامییە سیاسییە بەکرێگیراوانە‌ دەسەڵات بگرنە دەست، کوردستان دەکەنە تاریکستان و هەموو خەونی کورد و ئامانجە پیرۆزەکانی کوردایەتی لەگۆڕ دەنێن و کورد و کوردستان دەگەڕێننەوە بۆ ژیانی سەدە تاریکەکانی مێژوو.

هەر شەکاوە بێت ئاڵای سووری کوردایەتی.
هەر بژی بیری نەتەوەیی کوردی.
سەرکەوتوو بێت هەوڵ و تێکۆشانی دروستکردنی دەوڵەتی ناسیۆنالی کوردی.
هەزاران درووود و سڵاو لە گیانی پاکی گیانبەخشیوانی ئازادیی کورد

و سەربەخۆیی کوردستان.

هاوبیرانی نەتەوەیی لە باشووری کوردستان

٤/٤/٢٠١١

(بانگەوازێکی دڵسۆزانە لە هاوبیرانی نەتەوەییەوە)

بەهەر نرخ و شێوە و شێوازێك بێت، پێویستە و دەبێت ئەم ئازادی و ئەزموون و دەستکەوتانەی باشووری کوردستان بپارێزین …..

ئێمەی کورد وەك نەتەوەیەکی بێ دەوڵەت و نیشتمان داگیرکراو و دابەشکراو، چ لە کوردستان و چ لە هەر شوێنێکی دیکەی جیهاندا بین، ئەمڕۆ هەموومان چاوی هیوا و ئومێدمان بڕیوەتە ئەم ئازادی و ئەزموون و دەستکەوت و دەسەڵاتە کوردییەی باشووری کوردستان. بێگومان هەموومان ئەو راستییە باش دەزانین کە ئەم ترووسکەی ئازادی و سەربەرزییە، ئەم پێشکەوتن و دەستکەوتە هێژایانە هەروا بەئاسانی بەدەست نەهاتوون و لە ئاسمانەوە بۆمان نەباریون، ئەم ئازادی و دەسەڵاتە کوردییەی ئەمڕۆی باشووری کوردستان، بەرهەمی دەریایەك لە خوێنی ئازاترین و پاکترین و دڵسۆزترین ڕۆڵەکانی کورد و کوردستانە، بەرهەم و ئەنجامی تێکۆشانێکی دەیان ساڵەی سەخت و خوێناویی پڕ لە هەوراز و نشێوی بزووتنەوەی رزگاریخوازی نەتەوەیی کوردە، بەری رەنج و ماندووبوون و کۆڵنەدان و خوێنی هەزاران پێشمەرگەی خەباتکار و شۆڕشگێڕە. بەرهەمی تێکۆشان و نەسرەوتن و لەخۆبووردوویی هەزاران هۆزانڤان و هونەرمەند و مامۆستا و خوێندکار و هونەرپیشە و هەزاران زیندانی و هەزاران گیانبەخشیوی ڕێبازی پیرۆزی کوردایەتییە. ئەنجامی ماندووبوونی بێ پسانەوەی هەزاران هەزار لە ژنان و پیاوان و کچان و کوڕانی تێکۆشەر و کۆڵنەدەری کورد و کوردستانە، بەرهەمی پێکەوەژیانی ئاشتیخوازانە و ئارامانەی سەدان ساڵەی هەموو نەتەوە و کەمەنەتەوەیی و ئایینە هەمەچەشنەکانی نێو کورد و کوردستانە. بەرهەمی رووخان و وێرانبوونی زۆرتر لە پێنج هەزار گوند و دەیان شارۆچکە و وێرانبوون و سووتانی هەزاران هەزار رەز و باخ و بێستان و بەتاڵانبردنی سامانی نەتەوەیی و نیشتمانیی باشووری کوردستانە. سەرەنجامی رەشبکووژی کردنمان و وێرانکردن و سووتاندن و پیسکردنی ژینگەی ئەو نیشتمانە جوانەی هەموومانە. رابردوو سەلماندی کە هیچ تاوان و دڕندەیێتییەك نەمابوو کە بەعسیە فاشیستەکان و سوپا دڕندەکەی دەوڵەتی ئێراق و باڵی شۆڤێنیزمی عەرەبی بەرامبەر بە

کورد و هەموو جەماوەری باشووری کوردستانی نەیکەن. ئەو هەموو هەڕەشە و سووکایەتیپێکردن و ئەشکەنجەدان و جینۆساید و کیمیاباران و ئەنفال و ماڵوێرانکردنەی کە بەرامبەر بە کورد و هەموو کەمەنەتەوەییەکانی کوردستان ئەنجامیداوە، هاوشێوەی لە مێژوودا، بێوێنە و دەگمەنە. با ئێمەی کورد،ئەو رابردووە پڕ لە کارەسات و مەرگەسات و ئازار و ئەشکەنجەدانە و ماڵوێرانی و خوێنڕژانەی خۆمانمان بەدەستی دوژمنان و داگیرکەرانمان بیر نەچێتەوە، ئەمڕۆ کە ئەم پڕۆسەی ئازادی و ئاشتی و ئاوەدانی و خۆشگوزەرانی و پێکەوەژیانە لەئارادایە و بەردەوامە، هەموو دەوڵەتە داگیرکەرەکانی پارچەکانی دیکەی کوردستان و هەموو دوژمنان و نەیارانی کوردی سەرگێژ و بێزار و هەراسان کردووە و چاویان بەم ئارامی و ئاوەدانکردنەوەیەی کوردستان و بەم ئاشتی و خۆشگوزەرانی و پێکەوەژیانەی هەموو جەماوەری کوردستاندا هەڵنایە و بە هەموو شێوە و شێوازێك لە هەوڵی لەکەدارکردن و شێواندن و پێشگیریکردنی ئەم پڕۆسەی ئازادی و ئارامی و ئاشتی و ئاوەدانییەدان، بەهەزاران سیخوڕ و بەکرێگیراوی خۆیان دەنێرنە باشووری کوردستان و کاری تێرۆر و تێکدەرانە ئەنجامدەدەن. بەردەوام لە هەوڵی کێشە بۆ دروستکردن و تێکدانەوەی ئەم ئەزموونی دەسەڵات و خۆبەڕێوەبەرێتییە کوردییەی باشووری کوردستاندان. بەڵام ئەوانە خەیاڵیان خاوە، ئەم پڕۆسەیە هەر بەردەوام دەبێت، دروشمی کوردایەتیی کورد ئەمڕۆ ئەمەیە: تێکۆشان و نەسرەوتن تا سەرکەوتن.

ئێمەی هاوبیرانی نەتەوەیی، لە روانگەی بەرژەوەندیی باڵای نەتەوەیی و نیشتمانیمانەوە، داوا لە هەموو کوردێکی پاك و دڵسۆز و لە هەموو دایکان و باوکان و کچان و کوڕان و نەوەی نوێی سەربەرز و ئازا و تێکۆشەری کوردستان دەکەین، داوا لە هەموو کۆڕ و کۆمەڵ و لایەنێکی کوردپەروەر و نیشتمانپەروەر دەکەین کە بە هەر نرخ و شێوە و شێوازێك بۆمان دەکرێت و لەتواناماندا هەیە، هەوڵی پاراستن و مانەوە و بەردەوامیی ئەم ئەزموون و دەسەڵاتە کوردییەی خۆمان و ئەم دەستکەوتە مێژووییانەمان بدەین و بوار بە گێرەشێوێنان و بەکرێگیراوانی دوژمنانی کورد و داگیرکەرانی کوردستان نەدەین کە بە ناوی (ئازادی و دیموکراسی و خۆپیشاندان و هات و هاوار و دروشمی رەنگاوڕەنگی بێ ناوەڕۆکەوە) ئەم ئەزموونی دەسەڵات و ئازادی و ئاوەدانی و خۆشگوزەرانییەمان لێتێکبدەنەوە و کورد و کوردستانییانی باشووری کوردستان بەرەو هەڵدێری تێشکان و نەمان و کۆیلەیەتی و ژێردەستەیی دوژمنان و بێگانەی داگیرکەر بەرنەوە. ئەم دەسەڵاتە کوردییەی باشووری کوردستان، بە گشت ناتەواوی و کەموکوڕییەکییەوە، هەر تاکە دەرفەت و دواترووسکەی هیوا و ئاواتی

هەموو کورد و کوردستانییانە لە کوردستان و لە سەرتاسەری جیهاندا. دەبێت دەسەڵات و پەرلەمان و جەماوەری تێکۆشەر و دڵسۆز ڕێگا بەو کەس و کەمەڵ و لایەن و گروپە ئیسلامییە سیاسییە بەکرێگیراوە تیرۆریست و تێکدەرانە نەدەن کە گێرەشێوێنی بکەن و بەناوی گوایە (ئازادی و چاکسازی و دوژمنایەتیی گەندەڵی و نادادپەروەرییەوە، کە ئەو لایەنە ئیسلامییە سیاسییە نامۆیانە بە کورد و کوردستان، خۆیان بەرهەمی گەندەڵین و دەستی ڕەشن و دروستکراوی دوژمنانی کورد و داگیرکەرانی کوردستانن)، ئەم ئەزموونە کوردییە بەرەو نەمان و تێشکان بەرن و خۆیان کە هیچ کاتێك و لە هیچ سەردەمێکدا نە کوردایەتییان کردووە و نە بۆ کورد و کوردستان ماندووبوون و نە ئەشکەنجە و تاڵی و ناخۆشی و ماندووبوونیان بۆ چەشتووە، نە خاوەنی تاکە کەسێکن کە لەپێناوی ئازادیی کورد و سەربەخۆیی کوردستاندا گیانی بەخشی بێت، نە هەرگیز رابردوویەکییان هەبووە لە شۆڕشەکان و راپەڕینەکان و بزووتنەوە ئازادیخوازەکانی کوردستاندا، ئێمە دەپرسین: کە کورد ئەنفال و کوردستان تاڵان و وێرانکرا، ئەم لایەنە ئیسلامییە سیاسییە دروستکراوە بەکرێگیراوانەی ئەمڕۆ لەکوێ بوون!؟ کە بەعسییە فاشیستەکان و سوپای دڕندەی ئێراق زۆرتر لە پێنج هەزار مزگەوتیان وێرانکرد و بە هەزاران قورئانیان بەئاشکرا سوتاند، ئەوان لە کوێ بوون و بۆ هیچ دەوڵەتێکی موسوڵمانی عەرەبی هەڵوێستیان نەبوو بەرامبەر بە جینۆسایدکردنی موسوڵمانانی کوردستان، ئەی ئەوانەی ئەنفال کران و زیندووبەچاڵ کران، مرۆڤ نەبوون و موسوڵمان نەبوون!؟ بۆچی هیچ مەلا و کۆلکە مەلایەکی کورد تەنها تاکە وشەیەکیشیان لەدەم نەهاتەدەر و هیچ هەڵوێستێکیان نەنواند، ئەی ئەمڕۆ بۆچی بە هاندانی ئەو لایەنە ئیسلامییە سیاسییە بەکرێگیراوانە، ئەو مەلایانە شێتگیرانە سەنگەری دوژمنایەتییان لە کوردایەتی و ئەم دەسەڵاتە خۆماڵییە کوردییە گرتووە و داوای رووخان و لەناوچوونی دەکەن!؟ پاش ئەو مێژووە پڕ لە کارەسات و خوێنڕێژان و ماڵوێرانییەی کە بەسەر کورددا هاتووە کە ئەمان بەهیچ شێوەیەك تێیدا زەرەرمەند و بەشدار نەبوون، ئەمڕۆ هەروا بەئاسانی دەیانوێت بێنە سەر سفرە و خوانی ئامادە و لە تەڕ بخۆن و لە وشك پاڵی لێبدەنەوە. هەموو هەوڵ و مەبەستێکی ئیسلامیی سیاسیی دوژمنایەتیکردنی ئەم دەسەڵاتە کوردییەیە و هەموو وزە و توانایەکی خۆیان بۆ لەکەدارکردن و تێشکان و لەناوبردنی ئەم دەسەڵاتە کوردییە دەخەنەکار، بەو مەرج و ئامانجەی خۆیان بەری رەنج و ماندووبوون و ماڵوێرانی و خوێنرژانی هەموو راپەڕین و شۆڕش و بزووتنەوەکانی کوردایەتی بۆ خۆیان بەرن و هەروا بە ئاسانی بێنە سەر کورسیی دەسەڵات. ئەم لایەنە ئیسلامییە سیاسییە توندڕەوە

تێرۆریستانە دەسەڵات بگرنەدەست، ژیان لە هەموو کورد و کوردستانییەکی بیرئازاد و پێشکەوتنخواز دەکەنە تاریکستان و دۆزەخ. دەبێت ژنان و کچانی کوردستان وەك کۆیلە و ژێردەستە پێڕەو لەو بەرنامە دواکەوتووەی ئەوان بکەن و ئەوەی لەچکبەسەر و جبەلەبەر و باڵاپۆشی ئیسلامیی مۆدێلی عەرەبستانی سعودییە و میرنشینەکانی کەنداو نەبێت، بەئاشکرا یان دەیکوژن و دەست و زمانی دەبڕن و بە پەرەمێز جەستەی دەسووتێنن، یان دەبێت بۆ هەمیشە هەر بە کۆیلەیی و ژێردەستەیی لەو سیستەمە تاریکستان و پاشکەوتووەکەی ئەواندا، لە دۆزەخی ئەو کۆمەڵگا زیندانییەی ئەواندا، هەموو تەمەن و ژیانیان بەو شێوەیە بەسەربەرن.

ئێمەی هاوبیرانی نەتەوەیی، بانگەوازی دڵسۆزانە لە هەموو جەماوەری تێکۆشەر و دڵسۆزی کوردستان دەکەین کە هیچ هاوکارییەکی ئەو لایەن و گروپ و کۆمەڵە ئیسلامییە سیاسییە ئاژاوەگێڕ و تێکدەرانە نەکەن و وەکو پاشماوەکانی بەعسییە دڕندە و فاشیستەکان تێیان بڕوانن. ئەمانە دوژمنی کوردایەتین و دەستی رەشن و لەلایەن دوژمنانی کورد و دەوڵەتە داگیرکەرەکانی کوردستانەوە بۆ دوژمنایەتی کردنی کورد و کوردایەتی و بۆ بەئیسلامکردن و بەعەرەبکردنی کۆمەڵگای کوردەواری و لەناوبردنی ئەم دەسەڵاتە کوردییەی باشووری کوردستان دروستکراون.

داوا لە هەموو کورد و کوردستانییەکی تێکۆشەر و دڵسۆز دەکەین کە هێمنی و ئارامی گشت شار و شارۆچکە و گوندەکانی باشووری کوردستان بپارێزن و کۆتایی بە گێرەشێوێنی و بەردهاویشتن و شتومەك شکاندن و سووتاندن و وێرانکردن بهێنن و ئاشتی و ئاوەدانی و ئارامی کوردستان بپارێزن.

داوا لە پەرلەمانی کوردستان و هەردوو لایەنی دەسەڵاتدار، پارتی و یەکێتی دەکەین کە لەڕاستیدا ئەوە ئەرکی سەرشانیشیانە (ئەگەر خۆپیشاندان و ناڕەزایی دەربڕین هەبێت یان نەبێت)، پێویستە و دەبێت بەرنامەی چاکسازیی و خزمەتگوزاریی پێویست پێشکەش بکەن و بە هەموو هێز و توانایەنەوە بکەونە دوژمنایەتی کردنی گەندەڵی و نادادپەروەریی کۆمەڵایەتی و لە ئێستا و داهاتوودا سامان و داهات و بودجەی کوردستان بەشێوەیەکی دادپەروەرانە و یاسایی بەکار بهێنرێت و بێ هاڵاوردن و جیاوازی کردن، بخرێتە خزمەتی هەموو جەماوەرەوە و بخرێتە خزمەتگوزاری و پێشخستن و ئاوەدانکردنەوەی زۆرتری کوردستانەوە. دەبێت چیدی پارتەکان دەست لە کاروباری میریی کوردییەوە وەرنەدەن و باشووری کوردستان بکرێت بە نیشتمانێکی خاوەن دەستوور و یاسا و یاسا سەروەر بێت و زەمینەی دیموکراتیزەکردن لەبارتر و خۆشتر بکرێت و بەرنامەیەکی نەتەوەیی دیار و ئاشکرا بخەنە بەردەم میللەت و هەنگاوی دڵسۆزانە بەرەو سەربەخۆبوونی

کوردستان بنێن. بێگومان هەنگاوی یەکەم لە یەکخستنەوەی تەواوی دامودەستگاکانی دەسەڵاتی باشووری کوردستانەوە دەبێت دەست پێبکات و یاسا لەسەرروو هەموو کەس و لایەنێکەوە بێت. دەبێت یاسا و دەستوورێکی کوردستانیی مۆدێرن ئامادە بکرێت تا ئازادی و یەکسانیی بەرامبەر دەستوور و یاسا بۆ هەمووو هاونیشتمانیان مسۆگەر بکات. داوا لە دەسەڵات و پەرلەمانی کوردستان و پارتی و یەکیێتتی دەکەین کە بەیاسا و دەستوور، سنوورێك بۆ ئاژاوەنانەوە و گێرەشێوێنییەکانی ئەم لایەنە ئیسلامییە سیاسییانە دابنێن و هێندە نەرم و هاوکار نەبن لەگەڵیاندا و هەر بە دەستوور و یاسا هەموو هەوڵ و چالاکییەکیان لێ یاساخ بکەن و چیدی لەمە زۆرتر رێگایان پێنەدەن کە بە بەرنامەی ئیسلامچێتییان کورد و کوردستان بە ئیسلامی و بەعەرەب بکەن. ئەم لایەنە ئیسلامییە سیاسییانە، ئایینی ئیسلام بۆ بەرژەوەندیی تایبەتیی خۆیان و دوژمنانی کورد و دەوڵەتە داگیرکەرەکانی کوردستان بەکار دەهێنن و ئیسلامیان کردووەتە داردەست و ئامڕاز بۆ بەتاڵانبردنی کوردستان و بەعەرەبکردنی کورد.

بەرەو یاساخ کردن و پاکتاوکردنی ئیسلامیی سیاسیی لە باشووری کوردستاندا.

بەرەو ئازادی و ئاشتی و خۆشگوزەرانیی زۆرتر، بەرەو بنیاتنان و ئاوەدانکردنەوەی زۆرتر.

بەرەو پاراستن و پتەترکردن و پێشخستنی زۆرتری دەسەڵاتی کوردی و کوردستانی.

بەرەو دوژمنایەتی کردن و نەهێشتنی گەندەڵی و نادادپەروەریی کۆمەڵایەتی.

بەرەو تۆوبڕکردنی گێرەشێوێنی و ئاژاوەگێڕی. بە ئامانجی هێنانە بوونی دەسەڵاتێکی بنکەفراوان و دادپەروەر و خومەتگوزاری جەماوەر و هەبوونی ئۆپۆزیسیۆنێکی رەسەن و تەندروست و دڵسۆز لەکوردستان دا.

بەرەو دروستکردنی سوپای میللی و بەهێزترکردنی هێزی پێشمەرگەی کوردستان.

بەرەو کوردستانێکی سەربەخۆ و ئاوەدانتر و ئارامتر. بەرەو کۆمەڵگایەکی ئازاد و یەکسان.

هەمیشە هەر سەروەر و نەمرن گیانبەخشیووانی ئازادیی کورد و سەربەخۆیی کوردستان.

هەر شەکاوەتر بیێت ئاڵای پیرۆزی کوردستان.

بژی دادپەروەری و چاکسازی و سەروەریی یاسا.

سەرکەوتن بۆ هێزی پێشمەرگەی کوردستان.

هەر بژی بیروباوەڕی پیرۆزی کوردایەتی.

هاوبیرانی نەتەوەیی لە باشووری کوردستان

٢٨/٤/٢٠١١

پەیامنامەیەك لە هاوبیرانی نەتەوەییەوە بۆ دەسەڵاتی سیاسیی کورد، سەبارەت بە گروپە ئیسلامییە سیاسییەکان و چارەنووسی باشووری کوردستان

ئەم پەیامە بەگشتی ئاڕاستەی دەسەڵاتی باشووری کوردستان و بەتایبەتی هەردوو سەرکردایەتیی پارتی و یەکێتیی دەکەین، چونکە بەکردەوە هەر ئەم دوو لایەنە لە ئێستادا باشووری کوردستان بەڕێوە دەبەن و هەموو بودجە و داهاتی کوردستان و هێزەکانی پۆلیس و ئاسایش و هێزی پێشمەرگەی کوردستان و بەگشتی هەموو خوێندنگە و فەرمانگە و زانکۆ و دامودەزگا هەواڵگیرییەکان هەر لەژێر دەسەڵات و باڵادەستی ئەم دوو گەورە هێزەدان و ئەمەش راستیی بارودۆخیی ئەمڕۆی باشووری کوردستانە و نکوڵیی لێناکرێت. هەرچەندە دەبووایە ئێستا خاوەنی دەسەڵاتدارییەکی کوردیی تۆکمەی یەکگرتووی بەهێز و دامەزراوەیی بووینایە و یاسا سەروەر بووایە و دەرفەتی پێکەوە کارکردن و ژیانێکی دیموکراسییانە لەسەر زەمینەی کوردایەتییەکی راست و دروست بۆ هەموو هێز و لایەن و تاکێکی دڵسۆزی کوردی و کوردستانی بڕەخسایە. ئێستاش دەرفەت هەر ماوە کە ئەم ئەرکە پیرۆزە جێبەجێ بکرێت و فەرمانڕەوایەکی کوردی و کوردستانیی بەرفراوان و یاسایی و دیموکراسی پێك بهێنرێت.

ئێمە بەرلەهەر شتێك دەمانەوێت هەمووان لەم راستییە ئاگادار بکەینەوە کە ئێمە نە لە رابردوو و نە لە ئێستادا، هیچ پێوەندییەکمان لەگەڵ دەسەڵات و پارتی و یەکێتیدا، نەبووە و نییە. ئەم پەیامە تەنها لە روانگەی بەرژەوەندیی باڵای کورد و کۆمەڵگای کوردستانەوە ئاڕاستە دەکەین.

ئەمڕۆ دیاردەیەکی زۆر خراپ و زیانمەند و مەترسیدار لە کۆمەڵگای ئێمەدا دروستبووە، ئەویش ئەمەیە کە لاوانێکی زۆر لە کچان و کوڕان، لەم نەوە نوێیەی ئێستا، کەوتوونەتە بۆسەی ئیسلامیی سیاسییەوە و لەژێر کاریگەری و پروپاگەندەی چەواشەکارییانەی ئەو گروپە ئیسلامییە سیاسییە دروستکراوە بەکرێگیراوانەدان و ئەو گروپانە بە شێوە و شێوازی جۆراوجۆر، هەست و سۆزی ئەو لاوانە بەلای خۆیاندا رادەکێشن و لەم رێگایەوە تەڵە و داویان بۆدەنێنەوە و دەیانهێننە ژێر کۆنترۆڵی خۆیانەوە. ئەو گروپە ئیسلامییە توندڕەوانە، یاری بە

ژیان و چارەنووسی ئەو لاوانەوە دەکەن و بەهەست و هۆش و گیانێکی ناکوردانە و نانیشتمانپەروەرانە و تاکڕەوانە و توندوتیژانە پەروەردەیان دەکەن.

ئێمە لەڕووی دڵسۆزییەوە لەو لاوانە دەپرسین، بۆچی لایەنگریی لەو گروپە ئیسلامییە سیاسییانە دەکەن!؟ ئێوە رۆڵەی ئەم نەتەوە و نیشتمانەن و خۆتان بە کەسانی دڵسۆز و کوردپەروەر و نیشتمانپەروەر دەنازانن. گومانی تێدا نییە ئەو لایەنە ئیسلامییە سیاسییانە هیچ بڕوایەکیان بە کوردایەتی نییە و نە لە دروشم و نە لە نووسین و بڵاوکراوەکانیاندا ئاڵای کوردستان نابینین و هیچ بیر و هێمایەکی تێکۆشانیش بۆ ئازادیی کورد و سەربەخۆیی کوردستان لە وتار و رەفتار و کاروکردەوەکانیاندا بەرچاوناکەوێت!؟ ئەم گروپانە لەلایەن دوژمنانی کورد و داگیرکەرانی کوردستانەوە تەنها بۆ بەسیاسیکردنی ئیسلام لە کۆمەڵگای کوردستان و دوژمنایەتیی کردنی کورد و کوردایەتی، دروستکراون. لەکاتێکدا ئیسلام وەك ئایین داوای کاری لەوجۆرە لە هیچ کەس و هیچ لایەنێك ناکات و ئەوە ئەرک و فەرمانی سەرشانی موسڵمانی کورد نییە. ئەم گروپە ئیسلامییە سیاسییانە جگە لەم ئەرك و فەرمانە بەکرێگیراوی و بێگانەپەرستییەیان، هیچ پێوەندییەکیان بە ئاشتی و ئازادی و خۆشگوزەرانیی کوردەوە نییە و بەهیچ شێوەیەك لە شێوەکان پێوەندییان بە بەرژەوەندیی کوردایەتی و داهاتووی کورد و کۆمەڵگای کوردستانەوە نییە!؟ ئایا تاوان نییە بەرامبەر کورد و کوردستان کە لایەنگریی لەو گروپە دروستکراوە بەکرێگیراوانە بکرێت، کە هەر خەریکی ئاژاوەنانەوە و بەعەرەبکردنی کۆمەڵگای کوردستانن و دژی کوردایەتی و دژی فەرهەنگی رەسەنی کوردەواری و دژی جلوبەرگی کوردی و دژی هەموو شتێکی کوردین. ئیسلامییە سیاسییەکان بەتایبەتی دژی جلوبەرگی کوردیی ئافرەتانی کوردستانن و بە رێپێنەدراو و و ناپەسەندی دەناسێنن و لەبری جلوبەرگی جوان و رازاوە و رەسەنی کوردەواری، بەرەویان بە لەچك و سەرپۆش و باڵاپۆش و جبەی ئافرەتانی عەرەبستانی سعودی و میرنشینە عەرەبییەکانی کەنداو داوە و لەم رێگایەوە سیمای شارستانییانە و سەردەمییانەی کۆمەڵگای کوردەوارییان شێواندووە و دزێو و ناشیرینیان کردووە. وا بڕوا لەبەرکردنی جلوبەرگی کوردی لە نێو کچان و ژنانی کوردستاندا باوی نامێنێت!؟ لەمەش خراپتر و مەترسیدارتر، وردە وردە ناوی کوردی نامێنێت و لەبری ناوی کوردی و کوردەواریی جوان و خۆش و ڕەسەن، ناوی منداڵانی کورد بەناوی عەرەبی و ئیسلامیی، ناوزەد دەکەن، ئەو ناوانە لە منداڵەکانیان دەنێن کە نامۆ و بێگانەن بە کورد و کوردستان. ئەمانە هەندێکن لە نیشانەکانی بەعەرەبکردنی کورد و کۆمەڵگای کوردستان! ئەمانە

بەزاندنی هێڵی سوورن و زەنگی مەترسیدار و ترسناکن بۆ ئاسایشی نەتەوەیی و نیشتمانیی کورد و کوردستان.
دەسەڵاتی سیاسیی کوردی تاوانبارە بەوەی کە لە رابردوودا ئەم توولەمارە ئیسلامییە سیاسییانەیان بەخێوکردووە و ئێستا بۆ دەسەڵات و کورد و کوردایەتی، بوونەتە کێشەیەکی گەورە. دەسەڵاتی کوردی بە هەموو شێوەیەك پشتیوان و یارمەتیدەر بوو لە پەرەسەندن و بەهێزبوون و زۆربوونی ئەم گروپە ئیسلامییە سیاسییانەدا، لەسەر داهات و بودجەی کوردستان، مانگانە و بودجەی زۆر و زۆرتریان بۆ بڕیونەتەوە، پۆستی وەزارەتیان پێشکەش کردوون، بارەگا و بنکە و مۆڵگای جۆراوجۆریان بۆ دروست کردوون، چاوپۆشییان لە کاروکردەوە ئاژاوەگێڕی و تێکدەرییەکانیان کردووە و دەکەن، چاوپۆشی لە بەعەرەبکردنی کورد و کۆمەڵگای کوردستان دەکەن، هەموو ئاسانکارییەکی یاسایی و دەستوورییان بۆ دەکەن، چەندین پەیمانگا و خوێندنگەی تایبەتییان بۆ کردونەتەوە، لە پەڕلەمانی کوردستان کورسییەکی زۆریان داگیرکردووە و هەر ئەم ئیسلامییە سیاسییانەشن کە لەناو پەرلەمانەدا لەبەر ئاڵای پیرۆزی کوردستان و مارشی نەتەوەیی کوردی (ئەی ڕەقیب) هەڵناسن و بەبەرچاوی دەسەڵات و هەموو میللەتەوە سوکایەتی بە پیرۆزییەکانی کورد و کوردستان دەکەن.
ئەمانە و چەندین پێشێلکاری و کاروکردەوەی تری نایاسایی و ناڕەوایان چاوپۆشیی لێکراوە، بەبەرچاوی دەسەڵاتەوە پێوەندیی گومانلێکراوانە بە دەوڵەتە داگیرکەرەکانی بەشەکانی دیکەی کوردستانەوە دەکەن و بە ئارەزوو و خواستی تایبەتیی خۆیان هەموو جۆرە پێوەندییەکی ژێربەژێر و گومانلێکراوانە لەگەڵ دەوڵەتە عەرەبی و ئیسلامییەکاندا دەبەستن و هەرچییان بوێت بەبەرچاوی دەسەڵاتەوە دەیڵێن و دەینووسن و دەیکەن. ئەو گروپانە زۆربەی پیاوە ئایینناسەکان، مامۆستایانی ئایینی، مەلاکان و بانگدەر و پێشنوێژکارانی مزگەوتەکان و فەقێکان، ئەمانەیان هەموو هێناونەتە ژێر کۆنتڕۆڵی خۆیانەوە و بەهاندانی ئەو گروپانە فەتوای کوشتن و شاربەدەرکردن و وڵاتبەدەرکردن بۆ رۆشنبیرانی دڵسۆز و کوردپەروەر دەردەکەن و بە فەتوا خوێنی نووسەران و رووناکبیرانی کوردستان دەکەنە کاسەوە، بۆ هەتا هەتایە نیشتمانبەدەر و ئاوارەی هەندەرانیان دەکەن، لە هەندەرانیش هەر دەبێت پۆلیسی ئەو وڵاتانە پارێزگاری لە مانەوە و ژیانیان بکەن، لەوێش دەستبەرداری ئەو رەخنەگر و رۆشنبیرانە نابن و هەوڵی لەناوبردنیان دەدەن. ئێمە دەپرسین: ئەمە چ جۆرە دەسەڵات و پەرلەمانێکە کە ئێمەی کورد هەمانە!؟ دەسەڵاتێك نەتوانێت لە کوردستانێکی ئازاد و دیموکراسیدا ژیانی هاونیشتمانییان، رۆشنبیران و نووسەران و

ڕەخنەگران بپارێزێت، ئەبێت چ دەسەڵاتێك بێت و چ ئازایەتی و شکۆداری و سەروەرییەکی هەبێت!؟ ئەمانە و گەلێك دیاردەی خراپ و نامۆ و سەیر و سەمەرەی دیکە کە ئەمڕۆ لە باشووری کوردستاندا سەریان هەڵداوە و هەر لەباسکردن نایەن.

ئەم پەیامە بۆ ئەو کەسانەشە کە لە بێئاگایی و دڵپاکییەوە، خەڵەتێنراون و دوای ئەو گروپانە کەوتوون. ئێمە لە دڵسۆزی و نیازپاکی و خواپەرستیی موسڵمانانی کوردی دوور لەو گرووپانە هیچ گومانێکمان نییە. کوردستان وڵاتی پێڕەوکارانی هەموو ئایین و ئایینزاکانە کە بە ئازادی و ئاشتی، شانبەشانی یەکتر پیادەی دابونەریتی ئایینی و ئایینزایی خۆیانی تێدا دەکەن.

ئەندامان و دۆستان و لایەنگرانی ئەو گروپە ئیسلامییە سیاسیانە بێباکانە دەڵێن: نەتەوایەتی و کوردایەتی و نیشتمانپەروەری و کوردستانچێتی ئەرك و فەرمانی ئێمە نییە و ئێمە موسوڵمانین و خاوەنی پەیامێکی جیهانی و مرۆڤایەتین و خۆمان نابەستینەوە بە تەنها نەتەوەیەك و نیشتمانێکەوە. پەیامی ئێمە برایەتی و ئاشتی و دادپەروەری و خۆشگوزەرانییە بۆ هەموو مرۆڤایەتی و هەوڵ دەدەین هەموو مرۆڤایەتی ببن بە هەڵگری هەمان پەیامی ئێمە و باوەش بۆ ئیسلام و موسوڵمان بوون بکەنەوە. ئیسلام و قورئان بەرنامەی کارکردن و خەبات و جیهادی ئێمەیە و جگە لە قورئان و ڕێنماییە ئیسلامییەکان، دان بە هیچ پەیام و نووسراو و ڕێسا و یاسایەکی دیکەدا ناهێنین. ئێمە بڕوامان بە دەوڵەتی کوردی نییە و ئاڵای کوردستان و مارشی نەتەوەیی کوردی، ئەی ڕەقیب، لای ئێمە هیچ مانایەکیان نییە و لای ئێمە وەك موسوڵمان ئەم شتانە پیرۆز نین و بڕوامان پێیان نییە. بۆ ئێمە وەك موسوڵمان و هەڵگرانی پەیامی ئیسلام و قورئان، تەنها ئایینەکە و پەیامەکەی خۆمان پیرۆز و پێویست و گرنگن لامان و لە داهاتوودا دەبێت هەموو مرۆڤایەتی بێنە ژێر ئاڵای ئیسلامەوە. ئەگەر دەسەڵاتمان گرتە دەست، ئەوا ئەوەی لەگەڵ ئێمە نەبێت و نەیەتە ژێر ئاڵای ئیسلامەوە، مافی ژیانی لای ئێمە نامێنێت و دەبێت بە سزای ڕەوای خۆی بگەیەنین.

- لەڕاستیدا ئەم پەیام و وشانەیان هەر هەموویان دژی کورد و کوردایەتین و لە خزمەتی دوژمنانی کورد و داگیرکەرانی کوردستاندان. بەکارهێنانی وشەگەلی، ئاشتی و دادپەروەری و خۆشگوزەرانی و مرۆڤایەتی لەلایەن ئەوانەوە، ئەوانە هەر هەموویان وشەی سەوز و سوور و ئامرازی فریوکارین و فێڵیان بەسەر ڕاستی و بەرژەوەندی و ئاشتی و دادپەروەری و

خۆشگوزەرانیی مرۆڤایەتییەوە نییە و تەنها هەر بۆ خەڵەتاندن و بەکارهێنانی ئەو لاوانەیە، بۆ گەیشتن بە ویست و خواستە ناڕەواکانی ئەو لایەنانە خۆیانە و بۆ گەیشتن بەرژەوەندییە مادییەکانیانە، هەر بۆ رابواردن و خۆشگوزەرانیی خۆیانە و هیچی دیکەی. سەرکردە و بەرپرسە گەورەکانی ئەو گروپە ئیسلامییە سیاسییانە، بەبێئەوەی هیچ ئیش و کار و کاسبییەك بکەن، بەبێئەوەی هیچ بەرهەم و هونەر و پیشەیەکیان بۆ کۆمەڵگا هەبێت، بەبێئەوەی رەنج بدەن و ماندووببن، هەر بەهۆی نۆکەربوون و وابەستەبوون و ملکەچبوونیان بە دوژمنانی کورد و داگیرگەرانی کوردستانەوە، خۆیان هەموو خاوەنی چەندین ژن و خانوو و ئۆتۆمبێلی گرانبەهان و زۆر بەخۆشی و تێروتەسەلی دەژین، هەموو پێداویستەکانی خۆشگوزەرانیی ژیانیان بۆخۆیان مسۆگەر کردووە. ئەوانە ئایینی ئیسلام هەر بۆ گەیشتن بە مەبەست و ئامانجە تایبەتییەکانی خۆیان بەکار دەهێنن و لە راستی و کاروکردەوەدا هیچ بڕوایان بە ئایین و خواپەرستی و رەوشتی بەرزی مرۆڤایەتی نییە. ئەگەرنا یەزدانی مەزن و بەخشندە و میهرەبان، چی پێویستییەکی بەو گروپە تێرۆریستانە هەیە!؟ یان مرۆڤە رۆشنبیر و تێگەیشتووەکان، نەتەوە ئازاد و خاوەن شارستانێتییە بەرز و پێشکەوتووەکانی جیهان چی پێویستییەکییان بەوە هەیە کە بچنە ژێر ئاڵای ئیسلامیی سیاسییەوە!؟ گومانی تێدا نییە کە ئیسلامیش ئایینێکە وەکوو هەموو ئایینەکانی دیکەی مرۆڤایەتی و نابێت تێکەڵی سیاسەت بکرێت و بەسیاسیی بکرێت. توندوتیژیی ئایینی و بەسیاسەتکردنی ئایین، هیچ پێوەندییەکیان بە ئایین و خواپەرستی و مرۆڤایەتییەوە نییە و لەراستیدا دژی خودی ئایینەکەن و دوژمنی خواپەرستی و مرۆڤایەتیشن. ئەم وشانە، ئەم رستە بێ باج و بێ ناوەڕۆکانەی ئەو گروپە ئیسلامییە سیاسییانە، تەنها بۆ فریودان و خەڵەتاندنی لاوانی هەژار و بێدەرەتانی کوردستانە، کە دەیانەوێت ئەو لاوانە بۆ ئامانج و مەبەستە سیاسییە گڵاوەکانی خۆیان بەکار بهێنن و ژیانیان ئالوودەی کاری توندوتیژیی بکەن و بەو بیر و کردەوە پڕوپووچ و بێ ناوەڕۆك و بێ کەڵکانەوە، ژیان و تەمەنیان بەفیڕۆ بدەن و سەرگەردانیان بکەن.

- لە روانگەی ئەو بۆچوونە چەوتانەی ئەو ئەو لایەنانەوە، ئەوە تێدەگەین کە ئەوان تەنها خەبات بۆ بڵاوکردنەوەی ئایینی ئیسلام و بەموسوڵمانکردنی میللەتان و بەئیسلامکردنی کۆمەڵگاکان دەکەن و کوردایەتی و کورد و کوردستانیان بەلاوە

گرنگ و مەبەست نییە. بەرنامەی ئەم گروپانە لە سەردەمی ئێستادا دروست دەکاتە جێبەجێکردنی بەرنامەی دەوڵەتە داگیرکەرەکانی کوردستان و دوژمنانی کورد، دەنا میللەتی کورد بۆخۆی لە مێژە موسوڵمانە و پێویستی بە رابەری و ڕێنیشاندەریی ئەو کەس و گروپانە نییە. ئاشکرایە هەوەتەی ئیسلام پەیدا بووە و هاتووەتە کوردستانەوە و کورد بەموسوڵمانکراوە، لەوکاتەوە هەتا ئێستا زۆرینەی زۆری کورد هەر موسوڵمانە و هەموو ئەرك و فەرمانە ئایینییەکانی ئیسلام ئەنجام دەدەن و لە رابردووشدا هەروا بووە و زۆرجاریش کورد لە مێژووی خۆیدا بە ماڵ و سامان و گیان و ژیانەوە بەرگریی لە ئیسلام کردووە و بەهۆی ئایینی ئیسلامەوە زۆر زۆر زەرەرمەند بووە. ئەی بۆ پێش راپەڕین و پێش ئەم ئازادی و ئاشتی و دیموکراسییەی کە ئێستا هەیە، هیچ گروپ و لایەنێکی ئیسلامیی سیاسیی لە کوردستاندا بوونی نەبووە و ئەم باسوخواسانە لە هیچ کەس و کۆڕ و کۆمەڵێکەوە نەبیستراون!؟ هەموومان ئەم راستییە‌ دەزانین کە ئەم گروپانە، ئەم کۆڕ و کۆمەڵ و هێزە ئیسلامییە سیاسییانە، لە سەرەتای ساڵانی هەشتاکانەوە دوای دروستبوونی کۆماری ئیسلامیی ئێران، لە کوردستاندا پەیدا بوون و دروستکراون!؟ ئەی کورد هەر موسوڵمان نەبووە و ئایینی ئیسلامیش هەر ئایینی زۆرینەی کورد نەبووە؟ بۆچی پێشتر هیچ لایەنێکی ئیسلامیی سیاسیی لە هیچ شۆڕش و راپەڕین و بزووتنەوەیەکی رزگاریی نیشتمانیی کورد و کوردستاندا بەشدار نەبوون و بوونیان نەبووە!؟ ئیسلام زۆر لە مێژە لەوڵاتی ئێمەدا هەیە و بەشێکی بەرچاوی سەرکردە کلاسیکییەکانی کورد لەسەر ئەم ڕێبازە بوون و زیندانی و ئەشکەنجەیان بینیوە و لەسێدارەدراون گیانیان بەخشیوە، بەڵام خەبات و ژیانیان هەر بۆ کورد و کوردستان بووە و ئامانجیان رزگاریی کورد و سەربەخۆیی کوردستان بووە. رابەرانی کورد، موسوڵمان بوون و خۆیان بەشێک بوون لە شۆڕشەکانی کورد و لەژێر سەرکردایەتیی شۆڕشدا خەباتیان کردوە. موسوڵمانانی کوردیش دابونەریتی ئایینیانە و ئیسلامیانەی خۆیان لە نێو ماڵ و مزگەوتەکانی کوردستاندا دوور لە سیاسەت و گروپبازی، بەئەنجام گەیاندووە، هیچکات تێکش ڕێگر نەبوون لەبەردەم تێکۆشان و بزووتنەوەی کوردایەتیدا.

ئەم گروپە ئیسلامییە سیاسییانە، لە ئێستادا چەندین گروپی جیاوازن و هەریەکەیان نۆکەری دوژمنێکی کورد و دەوڵەتێکی داگیرکەری کوردستانن. هێندە بەرنامە و نەخشەی سیاسیی ئێرە

و ئەوێیان هێناوەتە کوردستانەوە، بە ئەندازەی ژمارەی خۆیان مۆدێلی دەسەڵاتی ئێرانی و ئەفغانی و تالیبانی و سعوودی و تورکییان سازداوە. لەداهاتوودا هەرگروپێکیان دەسەڵات بگرنە دەست ئەوانی دیکە لەدژی رادەبن و ناتوانن لە هەلومەرجێکی سیاسی و دیموکراسی و ئاشتی و ئارامیدا پێکەوە هەڵبکەن. ئەو گروپانە یان هەریەك لەو گروپانە دەسەڵات بگرنە دەست، ئەوەی بونیادنراوە، وێرانی دەکەن و کوردستان دەکەن بە گۆمی خوێن. ئێستا هیچ مەترسییەکی دوژمنان و داگیرکەرانمان لەسەر نەماوە، ئەم گروپە ئیسلامییە سیاسییە دروستکراوانە دەیانەوێت بەخراپ کەڵکوەرگرتن لەم بارودۆخی ئازادی و دیموکراسییەی باشووری کوردستان، هەروا بەئاسانی و بەخۆڕایی کورسیی دەسەڵاتی کوردستان بگرنە دەست و بودجە و سامان و داهاتی کوردستان بۆ خۆیان بەرن و بەرنامە دۆزەخی و دواکوتووەکانی خۆیان پیادە بکەن و هەر کەسێکی کوردپەروەر و دڵسۆزی کوردایەتی، ئەوانەی وەك ئەوان نین و وەك ئەوان بیرناکەنەوە، هەر رەخنەیەکیان لە دەم هاتە دەرەوە، جەستەی بسووتێنن، یان زمانی ببڕن و دەست و پێی ببڕنەوە یان بە شمشێری عەرەبی ملی بپەڕێنن!؟

- ئەندامان و لایەنگرانی ئەم گروپانە، هیچ وەڵامێکی ژیربێژانە و لۆژکانەیان بۆ ئەم پرسانەی نییە و هەر بەردەوام ئەو بەیت و بالۆڕانەی خۆیان وەك تووتی دەڵێنەوە و هەموو هۆش و گۆش و مێشکیان بە ئایینی ئیسلام و جیهاد و بەهەشت و دۆزەخەوە شۆردراوەتەوە و هیچ فەلسەفە و زانست و بیروباوەڕ و پەیڤ و راستییەکی تر ناچێتە مێشکیانەوە. ئەو گروپە ئیسلامییە سیاسییانە بەشێوەیەك ئەو لاوە هەژار و بێ ئەزموون و بەستەزمانانەیان بە بیر و رەفتاری پڕوپووچەوە سەرگەرم کردوون، کە بەم شێوەیە نە لە ئێستا و نە لەداهاتوودا، هیچ کەڵك و فەڕێکیان بۆ کورد و کوردستان لێچاوەڕوان ناکرێت.

ئەم گروپە ئیسلامییە سیاسییانە هەر کە دەم دەکەنەوە، باسی گەندەڵی و دزی و نادادپەروەریی دەسەڵاتی سیاسیی کوردی و بەتایبەتی باسی کەموکوڕییەکانی پارتی و یەکێتی دەکەن. بێگومان بەخراپ باسکردن و دوژمنایەتی کردنی سیاسەتی دەسەڵاتی کوردی لەلایەن ئەوانەوە بۆ ئەوە نییە دەسەڵات و فەرمانڕەواییەکی دادپەروەر و دەوڵەتێکی سەربەخۆی کوردی و کوردستانیمان هەبێت، بەڵکو بۆ ئەوەیانە کە مەرام و مەبەستەی سیاسییە ناڕەواکانی خۆیانی پێ بەرنە پێشەوە. ئێمەش دەزانین کە گەندەڵی و نادادپەروەری و پێشێلکاریی

یاسا و دەستوور هەیە، ئەوە راستییە کە هەر کەس و هەر رێكخستنێك كار بكات و تێبكۆشێت و چالاك بێت، ئاسایيە كە هەڵەش دەكات. ناتەواوی كەموكوڕیی و گەندەڵیش هەر تایبەت نییە بە كۆمەڵگای كوردستانی ئێمە، لە سەرانسەری مێژووی مرۆڤایەتییدا ناتەواوی و كەموكوڕی و گەندەڵی هەر هەبووە و هەر دەبێت و هەر دەمێنێت. ئێمە لێرەدا دیسانەوە زمانی رەخنەمان ئاڕاستەی دەسەڵاتی سیاسیی كوردی دەكەینەوە كەوا بەهۆی گەندەڵكاری و بێ بەرنامەیی و پێڕەونەكردنی دادپەروەریی كۆمەڵایەتی و سەروەرنەبوونی یاساوە، هیچ بەرنامەیەكی پەروەردە و بارهێنان و فێركاریان بۆ لاوانی كوردستان نەبووە و نییە و هیچ پڕۆژە و بەرنامەیەكیان نییە كە ئاپۆڕەی لاوانی پێوە خەریك بكەن و هەلی كار و ژیان و گوزەرانیان بۆ برەخسێنن. گەندەڵی و بێبەرنامەیی دەسەڵات و بێكاریی لاوان، ئەو بێشایی و بوار و دەرفەتە لەبارەی بۆ ئەو گروپە ئیسلامییە سیاسییانە دروستكردوە تا بتوانن ئەو لاوانە هەڵبخەڵەتێنن و دووچاری كارەساتیان بكەن.

لەڕاستیدا گەندەڵی، دیاردەیەكی جیهانی و مرۆڤایەتییە و لە پێشكەوتووترین وڵاتەكانی جیهانیشدا گەندەڵی هەر هەیە و ئەو دیاردەیە هێشتا لە هیچ كۆمەڵگایەكدا بنەبڕ و چارەسەر نەكراوە. ئێستا دەسەڵاتی كوردی و تەنانەت یەكێتی و پارتیش بۆخۆیان بەرنامەی چاكسازی و دژایەتیی كردنی گەندەڵییان لەبەرچاو گرتووە و پڕۆژەی چارەسەركردنیان بۆ داڕشتووە و هەوڵی بەئەنجامگەیاندنی دەدەن. بەڵام ئەمە نابێ ببێتە پاساو بۆ گەندەڵكاری، پێویستە و دەبێت بەسیستەم و بە كردەوە چارەسەری بكەن. ئێمەی هاوبیرانی نەتەوەیی، رەخنە دەگرین و ناتەواوی و كەموكورییەكان باس دەكەین، بەڵام چاومان شتی باش و جوانیش دەبینێت و باسی ئاوەدانی و ئاشتی و ئارامی و خۆشگوزەرانیی زۆربەی جەماوەریش دەكەین، باشووری كوردستان تا ئەندازەیەكی باش ئاوەدان بووەتەوە، ئەگەر گەندەڵكاری نەكرایە، بەو داهات و بودجە زۆرەی كوردستان، دەبووایە دەسەڵات پڕۆژەی زۆرتر و باشتری ئەنجام بدایە و دەبووایە كێشەی بێكاری و تەنگژەی نیشتەجێبوون چارەسەر بكرانایە. بەڵام بە بەراووورد لەگەڵ وڵاتانی دیكەی ناوچەكەدا، ئازادیی دەربڕینی بیروڕا و رۆژنامەوانیی ئازاد بوونیان هەیە و زۆربەی بوارە خومەتگوزارییەكانی ژیانی كۆمەڵگا پێشكەوتنیان بەخۆیانەوە بینیوە و هەلی كاركردن و خۆپێشخستن و خۆپێگەیاندن تا ئەندازەیەك بۆ كچان و

ئافرەتانی کوردستان رەخسێنراوە. بەڵام ئەمە هەموو شتێك نییە و ئەرکی سەرشانی دەسەڵاتە کە زۆرتر گرنگی و بایەخ بە کچان و ژنانی کوردستان بدەن و زۆرتر دەرفەتی پێشکەوتن و هەلی کار و خزمەتگوزاریی ژیانیان بۆ دابین بکەن. هەرچەندە هەموو شتێك هەر خراپ نییە و ئەو گروپە ئیسلامییە سیاسییانە بە چەواشەکاری دەیانەوێت تەڕ و وشك پێکەوە بسوتێنن، دەیانەوێت هەموو شتێك بە ناشیرینی و دزێوی باس بکەن. ئەی ئەو گروپە ئیسلامییە بۆ رابردووانە، بۆچی چاویان ئەو هەموو ئاوەدانکردنەوە و بنیادنانەوە و گۆڕانکارییانەی کوردستانی وێرانکراو و سوتێنراو نابینێت. ئەی بۆ ئەو گروپە ئیسلامییە سیاسییە توندڕەوانە باسی ئەوە ناکەن کە بەهۆی بەرنامە پاشکەوتوو و توندڕەوییەکانی خۆیانەوە چەندین هەزار لە کچان و ئافرەتانی بێتاوانی باشووری کوردستان، بە تۆمەتی بێڕەوشتی و بەبیانووی ئابڕووپەرستییەوە تێرۆر کراون. هەوەتەی ئەم گروپە ئیسلامییە سیاسییە توندڕەوانە دروستکراون، کێشە کۆمەڵایەتییەکان زۆرتر بوون و ئاگر جەستەی هەزاران لە کچان و ئافرەتی بێتاوانی سووتاندووە. چەند ساڵێکە بەهۆی بوون و چالاکییەکانی ئەم گروپانەوە، توندوتیژیی ئایینی و رەگەزی پەیدابووە و پەرەی سەندووە کە ئەم دیاردە خراپانە پێشتر هەرگیز بەم شێوەیە پێشینەیان لەنێو کورد و کۆمەڵگای کوردستاندا نەبووە.

ئێمە دەپرسین:کامانەن پڕۆژەی ئاوەدانکردنەوە و چاکسازیی کۆمەڵایەتی و خزمەتگوزارییەکانی ئەو گروپە ئیسلامییە سیاسییانە بۆ کۆمەڵگای کوردستان!؟ ئەو گروپە ئیسلامییە سیاسییانە تەنها لە چەند ساڵانێکی رابردوودا بە مەبەستی بەعەرەبکردنی کۆمەڵگای کوردستان و بۆ بەرژەوەندی عەرەبستانی سعودی و میرنشینە عەرەبییەکانی کەنداو، بەهەزاران مزگەوتی مۆدێلی کەنداو و سعودییان لە باشووری کوردستاندا دروستکردووە. ئاماژەکردن بەم دیاردەیە لێرەدا، مەبەست ئەوە نییە کە دروست کردنی مزگەوت بە کارێکی ناپێویست و خراپ باس بکرێت، بەڵام ئەمڕۆ لەم باشووری کوردستانەدا، بەم پێوانە جوگرافییە کەمەڵوە، زۆرتر لە پێنج هەزار مزگەوت هەیە. لە هیچ وڵاتێکی عەرەبیدا کە ئایینەکە بەزمانی خۆیانە و هی خۆیانە، هێندەی باشووری کوردستان مزگەوتییان تێدا نییە!؟ سەرباری ئەمەش لە هیچ شار و گوند و شارۆچکەیەکی باشووری کورستاندا یەك مەڵبەندی رۆشنبیریی نەتەوەیی بوونی نییە کە لاوانی کوردستان و نەوەی نوێ

بەگیانی کوردایەتی و نەتەوەپەروەری و نیشتمانپەروەری و پێشکەوتنخوازی پەروەردەیان بکات و بە ئاڕاستەی خزمەتکردن و خۆشەویستیی کورد و کوردستاندا بیانبات!؟ ئەو مزگەوتانە، زۆربەی زۆریان لەم ساڵانەی دواییدا بە مەبەستی سیاسی و بۆ بەعەرەبکردنی کورد و بەئیسلامیکردنی کۆمەڵگای کوردستان دروستکراون، سەرباری ئەمەش بۆ هەر مزگەوتەی دوو مەلا و دوو مجێور و چەندین کارمەند و خزمەتگوزاری تر تەرخانکراون بۆ خزمەوت و بەڕێوەبردنیان، لەلایەن دەسەڵاتەوە کارەبا و ئاوی بەردەوامییان بۆ دابینکراوە، ئەمە هەمووی لەسەر بودجەی کۆمەڵگای کوردستانە، ئەمە لەکاتێکدا کە بە هەزاران ماڵ و خێزانی هەژاری کوردستان بێبەرین لە ئاوی پاك و کارەبا!؟ پرسیارەکە لێرەدا ئەمەیە کە ئەم لەشکرە فرەزۆر و زیاد لەپێویستەی مەلایان و مجێوران و فەقێیان و کارمەندانی تری ئەو هەموو مزگەوتانە، بەرهەمییان چییە بۆ کۆمەڵگا و بۆ پێشکەوتن و بۆ ئاوەدانکردنەوەی کوردستان!؟ ئەمانە بەئاشکرا بەبەرچاوی دەسەڵات و پارتی و یەکێتییەوە مزگەوتەکانیان کردووە بە شوێنی بەعەرەبکردنی لاوانی کوردستان و بە کارگەی بەرهەمهێنانی تیرۆریستان و بە بنکەی کاری توندڕەوی و توندوتیژیی ئایینییانە. سەکۆی مزگەوتەکان بۆ خوێندنەوەی وتاری ئایینی توندوتیژانە و لەکەدارکردن و ناشیرین پیشاندانی دەسەڵاتی کوردی، بەتایبەتی دژی یەکێتی و پارتی بەکار دەهێنرێن، بەبێئەوەی هەتا ئێستا دەسەڵاتی کوردی و یەکێتی و پارتی هیچ لێپرسینەوە و لێپێچانەوەیەکی یاسایی ئەو کارە توندڕەوییانەی ئەو مەلایانە و ئەو گروپە ئیسلامییە سیاسییە توندڕەوانەیان کردبێت!؟ ئەو گروپە ئیسلامییە سیاسییانە، ئەوەیان بیرچووەتەوە یان لە بیرخۆیانی دەبەنەوە کە هەر (یەکێتی و پارتی و سۆسیالیست و شیوعی و پاسۆك) بوون کە کوردایەتییان دەکرد و لە هەموو شاخ و گوند و شارۆچکە و شارێکی کورستاندا رووبەرووی ئەو دوژمنە بەهێز و دڕندە و دەستنەپارێزە دەبوونەوە، هەر ئەم لایەنە شۆڕشگێڕانە بوون بەو رابردووە پڕ لە خەبات و تێکۆشانەیان، بە خوێنی گەشی هەزاران پێشمەرگەی جەنگاوەر و کۆڵنەدەر، ئەمڕۆیان بۆ دروست کردوویین. ئەم ئازادی و ئاشتی و ئارامی و دیموکراسی و خۆشگوزەرانی و ئاوەدانییەی ئەمڕۆی باشووری کوردستان هەر بەرهەمی کوردایەتی و رابردووی پڕ لە تێکۆشان و کۆڵنەدانی ئەوان و هەموو جەماوەری شۆڕشگێڕی کوردستانە، نەك ئەم گروپە ئیسلامییە سیاسییە بەکرێگیراوە تازەدروستکراوانە کە هیچ

رابردوو و شانازییەکی پێشمەرگایەتی و شۆڕشگێڕایەتی و تێکۆشانی کوردایەتییان لە کوردستاندا نەبووە و نییە و ناشیان بێت.

ئێمەی هاوبیرانی نەتەوەیی، لە روانگەی بەرژەوەندیی کوردایەتییەوە، بە ئەرك و فەرمانی سەرشانی خۆمانمانزانی کە ئەم پەیام و هۆشدارییە بۆ ئێستا و بۆ داهاتوو ئاڕاستە بکەین. ئامانج و مەبەستی ئەم پەیامە تەنها بۆ مانەوە و بەردەوامیی ئەم دەسەڵاتە کوردییەی خۆمان و بۆ پاراستنی ئەم ئازادی و ئاشتی و دیموکراسی و ئارامی و ئاوەدانییەی باشووری کوردستانە، هەربۆیە لێرەوە داوا لە دەسەڵات و لە هەموو جەماوەری تێکۆشەر و دڵسۆزی کوردستان دەکەین کە بەچاوی دوژمن و بەکرێگیراو و نۆکەری دوژمنانی کورد و داگیرکەرانی کوردستان سەیری ئەم گروپە ئیسلامییە سیاسییانە بکەن و بە هیچ جۆرێك کۆمەکیان پێ مەکەن و هیچ پشتیوانییەکیان مەکەن. پێویستە دەسەڵات بە بڕیاری یاسایی و بە دادگا و دەستووری کوردستان، ئیسلامیی سیاسیی و هەموو چالاکی و کاروکردەوەیەکی توندڕەویانە و توندوتیژانەی ئایینی یاساخ بکەن و بۆ هەمیشە جەستەی کورد و کۆمەڵگای کوردستان لەم شێرپەنجانە رزگار بکەن.

لە کۆتاییدا پێویستە ئەو راستییەش وەبیر دەسەڵات و پارتی و یەکێتی بهێنینەوە کە ئەمڕۆ لە باشووری کوردستاندا تاکە یەك رێکخستنی نەتەوەیی بوونی نییە. دەسەڵات و پارتی و یەکێتی ئامادە نەبوون و نین کە مۆڵەتی یاسایی، بە هیچ پارت و رێکخستنێکی نەتەوەیی کوردی و کوردستانی بدەن. شایانی باسە و جێگەی داخ و سەرسوڕمانە کە رابردوودا تاکە پارتێکی نەتەوەیی شۆڕشگێڕ و پێشکەوتنخواز، (پاسۆك) بوو کە هەبوو، ئەویشیان لەنێو پارتیدا تواندەوە و ئێستا لە سەرانسەری باشووری کوردستاندا یەك رێکخستنی نەتەوەیی نییە کە دەسەڵات و پارتی و یەکێتی بواری هەبوون و مۆڵەتی کارکردنی یاسایان پێدابێت!؟ رێکخستنێکی نەتەوەیی و پێشکەوتنخواز و سەردەمییانە، پێداویستییەکی گرنگ و پێویستی ئەم سەردەمەی ئێستایە بۆ کورد و کوردایەتی. هاوبیرانی نەتەوەیی، چەندین جار داخوازیی مۆڵەتی کارکردنی ئاشکرا و یاساییان لە دەسەڵات و پارتی و یەکێتی کردووە و هەتا ئێستا هیچ وەڵامێکیان لەو لایەنانەوە وەرنەگرتووەتەوە کە ئەم رەفتار و هەڵوێستانەیان بۆ ئێمە و بۆ هەموو کورد و کوردستانییەکی نیشتمانپەروەر و دڵسۆز، جێگای نیگەرانی و گومانە!؟

بەرەو ئازادی و دیموکراسی و ئاشتی و ئارامی و ئاوەدانیی زۆرتر بۆ کۆمەڵگای کوردستان.
بەرەو چەسپاندنی یاسا و دادپەروەریی کۆمەڵایەتی …. بەرەو کۆمەڵگایەکی ئازاد و یەکسان.
هەر شەکاوە بێت ئاڵای پیرۆزی کوردستان.
هەر بژی بیری نەتەوەیی کوردی.
سەری ڕێز و ملکەچی بۆ گیانبەخشیووانی ئازادیی کورد و سەربەخۆیی کوردستان دادەنەوێنین.

هاوبیرانی نەتەوەیی لە باشووری کوردستان

١٥/٥/٢٠١١

دەسەڵاتی باشووری کوردستان و پاشماوەکانی بەعەرەبکردن و ئەنفالچێتی و بەعسیزم!

دەسەڵاتی سیاسی و کارگێڕی و بەڕێوەبردنی ئەمڕۆی باشووری کوردستان، بەکردەوە پێکهاتووە لە دوو پارت و هێزی گەورەی وەکو پارتی و یەکێتی کە خاوەنی هەزاران پێشمەرگەی چەکدار و ئازا و دڵسۆزن، خاوەنی هێزێکی زۆری پۆلیس و ئاسایش و هێزی دژەتیرۆری چەکداری ئامادەکراون، خاوەنی هەزاران کەسی سەربە پاراستن و دەزگای زانیارین، کەچی هیچ کامیان ناتوانن و ناوێرن، یەک وشە بنووسن، یەک هەڵوێست وەرگرن، یەک کردەوە بنوێنن بەرامبەر چەند بەناو مەلایەک کە ئایینی ئیسلام بە خراپترین شێوە دژی کورد و کوردایەتی بەکار دەهێنن. بەناوی ئایینی ئیسلامەوە بە ئارەزووی خۆیان فەتووای نادادپەروەرانە و نامرۆڤانە دژی کوردایەتی، دژی ڕۆشنبیران و هونەرمەندا و نووسەران و شانۆکاران و نیگارکێشان، دەردەکەن. بە فەتووای ئیسلامی، نووسەران و ڕۆشنبیران و ڕەخنەگرانی کورد و کوردستان شاربەدەر و نیشتمانبەدەر دەکەن، ڕۆژانە لەسەر سەکۆی مزگەوتەکانەوە زۆرترین و بێزراوترین سووکایەتی بە ئافرەتان، بەکچان و خوشکان و دایکانی کورد و کوردستان دەکەن، دژی جلوبەرگی کوردیی ئافرەتانی کوردن، دژی (ئەی ڕەقیب)، مارشی نەتەوەیی کوردین، دژی ئاڵای کوردستان و دژی هەموو بەها و پیرۆزییەکانی نەتەوەی کوردن، ڕۆژانە بە دەیان وتار و لێدوان و گرتەی ڤیدیۆیی دژی هەموو دیاردە پێشکەوتووەکانی ژیان و دژی هەموو بەها پیرۆزەکانی کوردایەتی و کوردەواری بڵاو دەکەنەوە، ئەو گروپە ئیسلامییە سیاسییە دروستکراوانەی ئەمڕۆی باشووری کوردستان، ڕاستەوخۆ و ناڕاستەوخۆ، چ خۆیان و چ لەلایەن ئەو مەلا سیاسییە

مووچەخۆرانەی وابەستەی خۆیانەوە، بەهەموو شێوەیەک لە هەوڵ و هەڵپەی بەئیسلامی کردنی کۆمەڵگەی کوردستاندان. دەیانەوێت بە یاسا و ڕێسا دواکەوتووەکانی 1400 ساڵ لەمەوبەری عەرەبستانی سعودی، کۆمەڵگەی کوردەواری بەڕێوەبەرن. کەچی ئەم دوو سەرکردایەتییەی پارتی و یەکێتی، بێگومان بە بزووتنەوەی گۆڕانی بەرهەڵستکاریشەوە، بە پارتە بچووکە مووچەخۆرەکانی دیکەشەوە، هەتا ئێستا سەبارەت بەم کێشانە، هیچ کاردانەوەیەکیان نەبووە و نییە؟! هیچ هەڵوێستێکیان نەبووە و نییە، هیچ لێپێچینەوەیەکی یاسایان بەرامبەر ئەو گروپ و مەلا سیاسییانەدا نەکردووە و ڕووبەڕووی دادگەیان نەکردوونەتەوە، هەر هیچیان نەکردووە؟!، بەڵام ئەگەر نەتەوەییە کوردپەروەرە دڵسۆزەکان لە کوردستاندا کۆبوونەوەیەک بکەن و چالاکییەک ئەنجام بدەن یان بەیاننامەیەک دەربکەن، خێرا ئاسایش و پاراستن و دەزگای زانیاری دەکەونە خۆیان و دەکەونە هەڕەشە و گوڕەشە لە نەتەوەییەکانی کورد، وەک لە رابردوودا چەندین هەڵوێستی لەم شێوەیەمان لێبینیون؟! ئەو دەسەڵاتە کوردییە بوار و مۆڵەتی هەبوون و کارکردن بە هیچ ڕێکخستنێکی نەتەوەیی نادات، هەر کەس و کۆڕ و کۆمەڵ و ڕێکخستنێک باسی ئازادیی کورد و یەکگرتنەوە و سەربەخۆیی کوردستان بکات، باسی راگەیاند و پێکهێنانی دەوڵەتی نەتەوەیی و نیشتمانیی کورد و کوردستان بکات، خێرا ڕووبەڕووی هەڕەشەی دەکەنەوە؟!. تەنانەت بوار و مۆڵەتی هەبوون و کارکردنی یاسایی بە تاکە سەنتەرێکی ڕۆشنبیریی نەتەوەیی نادەن، ئەمە چی جۆرە دەسەڵاتێکە؟! ئەمە چی جۆرە مۆدێلێکە لە کورد بوون و کوردستانی بوون؟! ئەم دەسەڵاتە کوردییە ئەگەر هەر بەم شێوەیەی ئەمڕۆ بمێنێتەوە و هیچ هەڵوێستێکی خەمخۆرانە وەرنەگرێ و هیچ هەوڵێکی گۆڕانکاری کردن لەم بارودۆخە خراپەی ئەمڕۆدا نەدات، ئیتر دەسەڵاتێکی لەم بابەتە شایەنی فەرمانڕەوایی کردنی میللەت نابێت، شایستەی ئەوە نابێت میللەت بە نوێنەری خۆیانی بزانن، ئەم جۆرە دەسەڵاتە تەنها شایستەی ئەوە دەبێت، چارەنووس بیخاتە ناو ئەو گرۆهە بەکۆمەڵەوە کە ئیسلامییە سیاسییەکان، بەهاوکاری و کۆمەکی دوژمنانی کورد و داگیرکەرانی کوردستان، بەردەوام و بە هەموو شێوە و شێوازێک هەر خەریکی هەڵکەندنی ئەو گرۆهە گەورەیەن؟!. کە ئەوەیش روویدا، ئەوسا ئەو کوردستانە بەئیسلامیکراوە، لە هەموو وێرانکاری و پاشکەوتنێکدا، لە زەوت کردنی ئازادییە تاکە کەسییەکاندا، لە سووکایەتی کردن بە کچان و ژنانی کوردستاندا، لە هەموو جۆرە چەوساندنەوە و ئەشکەنجەدان و کوشتوبڕێکی مرۆقە ئازادیخوازەکاندا، لە هەموو دیاردە خراپەکاندا، بڕۆی ئێرانی ئیسلامی و ئەفگانستانی تاڵیبان و پاکستان و سعودییە و سودان و سۆماڵ و سوریا و میسر

دەداتەوە. زۆر بەداخەوە ئێستا بەرەو ئەو چارەنووسە رەش و ترسناکە دەڕۆین …. ئەم گروپە ئیسلامییە سیاسییانە هیچ رابردوویەکی تێکۆشان و کوردایەتییان نەبووە و نییە، تەنانەت یەک فیشەکیشیان نەناوە بە دوژمنانی کورد و داگیرکەرانی کوردستانەوە، ئەمانە بۆ خۆدەرخستن و خۆ ژیاندن و خۆ سەرمایەدارکردن و بەئیسلام کردنی کۆمەڵگەی کوردەواری، بە خراپ کەڵکیان لەو ئازادی و دێمۆکراسییەی باشووری کوردستان وەرگرتووە. با بپرسین کە ئەمانە لەسەردەمی بەعسییە فاشیستەکاندا، لە کاتی ئەنفال کردن و وێرانکردن و سووتاندنی کوردستاندا لە کوێ بوون؟! پرسیارەکە ئەمەیە، بۆچی ئەم گروپە ئیسلامییە سیاسیانە دوای نەمانی بەعسییەکان دروستکران؟! روون و ئاشکرایە کە ئەمانە لە باشووری کوردستاندا نوێنەری بەرژەوەندییە گڵاوەکانی دوژمنانی کورد و داگیرکەرانی کوردستانن و بە هەموو شێوەیەک بێبەرین لە کوردایەتی. ئەمانە ژەهری عەرەبچێتی و عروبە لە کوردستاندا بڵاودەکەنەوە و ئەنفالچین و ئەنفالی فەرهەنگ و دابونەریتی رەسەنی کوردی دەکەن، ناوی کوردی ناهێڵن و برەو بەوە دەدەن ناوەکان هەمووی ئیسلامیی عەرەبی بێت، جلوبەرگی رەسەنی کوردەواری ناهێڵن و برەو بە جبەی و لەچک و باڵاپۆشی ناشیرین و ناشارستانیی میرنشینەکانی کەنداو و عەرەبستانی سعودی دەدە. ئەگەر ئێمەی کورد بمانەوێت وەکو کورد و کوردستانی بمێنینەوە و خراپکترین و ترسناکترین و رەشترین چارەنووس چاوەڕوانمان نەکات، پێویستە و دەبێت، سنوور بۆ ئەو مەلا سیاسیانە دابنرێت، دەبێ بە یاسا مۆڵەتی هەبوون و کارکردن و چالاکی لەو گروپە ئیسلامییە سیاسییانە بسەندرێتەوە و بەیاسا یاساخ بکرێن. بێگومان ئەوە راستییەکی بەڵگەنەویستە کە ئێمەی مرۆڤ پێویستمان بە خوایە نەک بە پێچەوانەوە، خوایەک کە ئافەریدەکاری هەموو بوون و بوونەوەرێکە، پێویستی بە سیاسەت کردن و رێکخستنی سیاسیی نییە. خوای بەخشندە و دلۆڤان و میهرەبان پێویستی بەوە نییە کە چەند مەلایەکی سیاسی، یان چەند بازرگانێکی سیاسیی خۆیان بکەن بە نێردراو و نوێنەری ئەو و بەناوی خواوە سووکایەتی بە مرۆڤ و مرۆڤایەتی بکەن، خەڵکی بێتاوان ئەشکەنجە بدەن و دیلیان بکەن و بیانسووتێنن و بیانکوژن. دەبێت لەپێناوی بەرژەوەندیی گشتیی کۆمەڵگەدا، رێگا نەدرێت بە هیچ شێوەیەک ئایین تێکەڵ سیاسەت بکرێت و دەبێت ئایین لە دەسەڵاتی سیاسی جیابکرێتەوە و ئەو دوو دامەزراوە جیاوازە هەرگیز تێکەڵی یەکتر نەکرێن. لێرەدا پێویستە راستییەکی دیکەش باس بکەین کە مەلا بەڕێزەکانی جاران، هەموویان لەگەڵ ئەوەشدا کە کاروباری ئایینییان بەڕێوەدەبرد، لە هەمانکاتدا کوردایەتیشیان دەکرد و ئاییندارییەکەیان هەرگیز رێگری کوردبوون

و کوردایەتی کردنیان نەبووە. ئەمڕۆش مەلای دڵسۆز و نیشتمانپەروەر و چاکەخوازمان زۆر هەن و نابێت ئەم مەلا بە‌ڕێزانە تێکەڵی ئەو مەلا سیاسییانە بکرێن کە لە کاروباری ئایینیی خۆیان دوورکەوتونەتەوە و ئەو گروپە ئیسلامییە سیاسییانە بە‌ مەبەستی سیاسیی و بۆ بەرژەوەندیی خۆیان و بۆ خراپکاری و چەواشەکاری، بەخراپ بەکاریان دەهێنن. ئەمانە ژەهری عەرەبچێتی و عروبە لە کوردستاندا بڵاودەکەنەوە و ئەنفالچین و ئەنفالی فەرهەنگ و دابونەریتی رەسەنی کوردی دەکەن، ناوی کوردی ناهێڵن و برەو بەوە دەدەن ناوەکان هەمووی ئیسلامیی عەرەبی بێت، جلوبەرگی رەسەنی کوردەواری ناهێڵن و برەو بە جبە‌ و لەچک و باڵاپۆشی ناشیرین و ناشارستانیی میرنشینەکانی کەنداو و عەرەبستانی سعودی دەدەن.

ئەگەر ئەم ئیسلامییە سیاسییانە دەسەڵاتی سیاسیی بگرنە دەست و ببنە فەرمانڕەوای کوردستان، کۆمەڵگەی کوردەواری دەچێتە تاریکترین و ترسناکترین و ناخۆشترین بارودۆخی ژیانەوە. ئەوساش هەموو کورد و کوردستانییەکی پاک و دڵسۆز، هەموو ئازادیخواز و پێشکەوتنخوازێک، هەر ئەو رێگەچارانەیان بۆ دەمێنێتەوە کە یان دەبێت کوردستان بەجێبهێڵن، یان دەبێت ملکەج بکەن و بە کۆیلەیی رازیبن، یان دەبێت دیسانەوە لە سفرەوە دەست پێبکەنەوە؟!.

بەرەو جیاکردنەوەی ئایین لە سیاسەت و لە پارتایەتی و لە دەوڵەتداری.

بەرەو سەروەریی یاسا و دادپەروەریی کۆمەڵایەتی.

بەرەو کوردستانێکی ئازاد و یەکگرتوو و سەربەخۆ.

هەر بەرز و شەکاوە بێت ئاڵای پیرۆزی کوردستان.

هاوبیرانی نەتەوەیی لە باشووری کوردستان

١٧/٥/٢٠١٣

میتافیکش و لێگرتنەوەی سیاقخوازی.. لێکۆڵینەوە عەلی

شێخ عومەر

لەبارەی چیرۆکی «دەمەو عەسرانێک»ی سەلاح شوان

لەگەرتنەوەی وێنەی ئامێژەدار، هێزێکی گەورە بۆ لێکدانەوە دەبەخشێت، بۆ کردەی هەڵوەشاندنەوە و ترجاندن، کەرەستەکانی چەمکی تێگەیشتن زەمینەیەکی بە پیت بۆ وەڵامدانەوەی وەرگر واڵادەکات،مانا تەنیا لە فۆرم و پێکهاتەی ئیستێتیکی دا،کورتناکرێتەوە، بەڵکو لە دەرووی پەسەنەکی مەبەستداری ناوکەی دەق دا گەمەی خۆیدەکات، لە بنیادی دەقدا، چەکەرە بۆ بەهای چەمکی گۆڕانەوە دەدات، دەبێتە پاڵپشتێ، هەر یەك لە ڕەگەزەدیارەکانی چیرۆك دەخاتە ڕوو، مانا بەرهەمدێنێ، لە هەمان کاتدا، بە تەکنیکی میتاگۆڕانەوە، خۆدواندن وێنەو فلاشفەوەردەوە دەست و پەنجە لەتەك پێکهاتەکانی دیمەنی میتافیکشن نەرمدەکات، وێنە لەدوای وێنە، گۆڕانەوە لەنێو گۆڕانەوە، چیرۆك لەنێو چیرۆك، چڕکردنەوە، بڕین، لابردن، کورتکردنەوەو کۆلاجکردن، داکۆوتەکان دەخاتەڕوو،چەمکی هاودژەکان، لەنێو دوو گۆڕانەوەو تێڕوانیندا، تراژیدیاو پارادۆکس ئاشکرادەکات، چیرۆکی “دەم و عەسرانێك”[1] چیرۆکێکی نایابی “سەلاح شوان”ە، هەرچەند ئەم نووسەرە زیاتر وەك شاعیر ناسراوە، وەلێ لە ئاست کورتە چیرۆکیشدا دەست ڕەنگینە، چەندین کورتە چیرۆکی سەرکەوتووی هەیە، لە ئاست وەرگردا هەمیشە پرسیار دروستدەکات،ڕایەڵەکانی دەروشاندنەوەی ڕووداوەکانی دەق دەکاتە بەهای تابلۆی دەقەك، چیرۆکەك، ئەستەمە لەسەردەمە جیاوازەکانی خوێنەردا، لە هەست و نەست دا کاڵبێتەوە،دەنگ وڕەنگی چیرۆکەکانی، دەتوانێچەوەی زەمەنی قەناغە جیاوازەکانی سەردەم ببڕێت، لەنێو ئەدەبی نوێخوازییدا خۆی بە نەمری ببینێ، چیرۆکی “دەم و عەسرانێك” لە ئاست ماناسازی ودەلالی دا، ناونیشانەکە هەڵگەی پێکهاتەیەکە بۆ پەشاکی ڕیالیزمەوە چیرۆکی خەیاڵئامێزە، میتاگۆڕانەوەیەکە حەکایەتخوان بەگۆڕانەوەی وێنەیی لە داکۆوتەکانی کارەکتەرجیانابێتەوە، هەردوو بۆ هەماهەنگی دەستپێدەکەن، لە ئاست سووژە وخودگەراییدا،دەرخەی پێگەی کارەکتەرە، ئاماژەی زەمەنەکە، بە ئاستی چینایەتییەوە پەیوەستکراوە، لە پێگەی کاتدا زەمەنی عەسر شوێنی گومانە، لە برجوازی بچووکدا خۆی دەنوێنێ، نە ڕوونە وەك شەبەقی سەرلەبەیانی چینی چەوساوە، نە کۆتا وەختی ڕۆژئاوابوونیچینی ناوەندە، ووردە برجوازییە، دووڕەگ و ڕەنگە نە ڕەنگی سپییە نە سوورە.

لەکەوتەکانی میتاگێڕانەوە

هەر لە بەرایییەوە چیرۆکی "دەم و عەسرانێك" لە تەك پێوەرکانی چیرۆکی کلاسیکیدا لادانێك بنەڕەتی فەراهەمدەکات، حەکایەتخوان کەم شتزانە، لە ئاریشەی دیتنەوە سەسەی کارەکتەر دەکات، لە پشتیەوە وەستاوە، زانیاری نیشاندەدات،حەکایەتخوان بە کەسی دووەمی تاکەوە گێڕانەوە ئەنجامدەدات، لەسەر دەرخستنی بیرەکەی جیاوازی چینایەتی خۆی دەخاتە نێو کۆمەڵەی پارادۆکس، گوزارشت لە دەرچوون ودژوازبوون دەکات، هەر لە سەرەتای گێڕانەوەدا دەلیت" بە قەڵەمەکەی درزەکی خستە پەردە پلاستیکەکەی پەنجەرەکە، گەرمی شووشەکە شاڵاوی بۆ پەستۆ ناسکەکەی ڕووی برد، ڕستەیەکی ئەدەبی جوانی بە هات" چ لا 130، پێچ و پەناکانی ئەم بڕگەیە، بە پیشەی کارەکتەر وێنەیەکی ئاماژەدار دەبەخشێت، پێدەچێت نووسەری چیرۆکبێت، لە هەمانکاتدا دالەی قەڵەم مەدلوولی درزێکی سروشتی دەخاتە نێو لەمپەڕێکی دروستکراو، کە لە پەردەی پلاستیکدا پێناسەی خۆیدەکات، چۆن پەستۆ ناسکەکەی ئاماژە بەچینێکی خواپێداو دەکات،خۆی جیادەکاتەوە لە چینی هەژار، بەهەمان شێوە هەوڵدەدات پاشەقول لەخوێنەر بدات، بە مەبەستەوە منی نووسەر لە منی حەکایەتخوان جیادەکاتەوە، وەك ئەوەی دوان بن، بە ووریاییەوە ئەوەندەی خەمی نووسینی ڕستەیەکی ئەدەبی جوانی هەیە، ئەوەندە خەمی شاڵاوی گەرمی کەسانی ئەو دیو پەنجەرەکە نییە.

لە کردەی نووسینی دەقی ئەدەبیدا لە دژەوابوونی جیاوازی چینایەتیدا، ئەدەبی چیرۆکنووسی لە پارادۆکسێکدا، دەیەوێت دەقی جوان بەرهەمبێنێ، بە دەستنووسە، بە ئامرازی گواستنەوە لە دەرووی دیتنەوە، گێڕانەوەی بەیەکداچوو ئەنجامدەدات، بە ڕەگەزی گرێچن، بابەت، ڕووداو..تاد، جومگەکانی چیرۆکەکەی دادەمەزرێنێ، حەکایەتخوان لە ڕێگای گواستنەوەی سەرنجەکانییەوە، بە گێڕانەوەیەکی بابەتیانە، کاتێ گرتەیەك بەچڕمکی فینۆمینۆلۆجیا پێناسەی خۆیدەکات، دەرگای گێڕانەوەیەکی هاوتەریبی نوێ واڵادەکات "کۆمەڵەی منداڵ وتواڵ، بەو قرچەی نیوەڕۆیە لەناو حەوزەکەدا، شڵپەی شەپانیان دەکرد" چ لا 130، لە کاتێکدا ئەو منداڵانە بە ئاو خۆیان فێنکدەکردەوە، ناکرێ بیرەکەی چیرۆکی بە خەیاڵکراو ومیتاگێڕانەوە، لە داکەوتەکانی ئەو دیمەنەدا، خۆی جیابکاتەوە، گێڕەرەوە لە ڕێگای فلاشفەردەوە، چەکەرە بە کرانەوەی گێڕانەوەیەکی دیکە دەدات، لەنێوان خود و دیاردەدا، ململانێیەك دەخاتە ڕوو، دەرخەی پێتپێتەنی میتاگیرانەوەبیرەکەی چیرۆکەکە لەخۆ دەگرێ، کە لە ڕەهەندەکانی جیاوازی چینایەتیدا دەردەکەوێت.

کاتێ ئاماژە بە منداڵە ڕەش و ڕووتەکان دەکات، لەتاو گەرما لە

ماڵەكانيان هەڵاتوون، ڕوويان لەم حەوزە بچكۆلانە كردووە، بە ديوێك نووسيار لە گۆشەنيگايەكەوە وەك ئەركى گێڕانەوە لە ئاريشەى دەقەوە ئاماژە بە دابڕانى نێوان واقيع و خەياڵ دەكات، دەيەوێت بڕوا بە وەرگر بهێنێ بير لە چارێك بۆ ئەو منداڵە ڕەش و ڕووتانە بكاتەوە، سەبارەت بەو ديمەنە بە ديوێكى تر ناڕەزايى خۆى دەڕدەبرێت، لە هەمانكاتدا هاوسۆزييەك نيشاندەدات، گەر ئەدەب وەك پەيامێكى مرۆيى هەستيار بە ئارايشتى ڕەنگەكانى وينەو گێڕان□و بيرۆكە..تاد، بتوانێ ڕووخسارە دزێوەكەى فاكت بشارێتەوە، ئەوا دەسەڵات نەك تەنيا لەناوكۆى دەقدا، لە كەتواريشدا بە تووندو تيژى يەكسەر ڕووبەڕووى ئەو جوانكارييە دەبێتەوە، وەك ملهور□ ب□وار بەو چارسەريە نادات، لە وێناكردنێكى ڕياليستى تراژيديدا دەبينين،چۆن باغەوانەكە تەكان دەدات پەلامارى منداڵەكاندەدات، ڕاويان دەنێ، جلەكانيان دەبات، هيچ بۆ گوتارى جوانكارى ئەدەب ناهێڵێتەوە، گەر ئەدەب بە ديوە كلاسيكيەكەى، ڕەنگدانەوەى ديفاكتۆ بێت،ئەوا دەسەڵاتيش بە هەمان ديو بەڕەنگارى دەبێتەوە،هەميشە بۆشايى درزێك، ململانييەك لەنێوان ئيستێتيكى خەياڵى ئەدەب و واقيع دا هەيە، پێشتر گوتمان نووسەر بە قەڵەمەكەى درزێك دەخاتە سەر ڕەوتى چەمكى گێڕانەوە، لادان و پارادۆكسێ لەتەك ئەدەبى كلاسيكيدا فەراهەمدەكات، هەڵبەت بە دەركەوتن□ى باغەوانەكە، ب□ ك□رد□ى ه□□و□شان□د□ن□وە،گێڕانەوە ئاڕاستەى دەق□ك□ى دوو ڕەگمان دەكات،لەبەيەكداچوونێكى دەلالى نێوان واقيع خەياڵگەى حەكايەتخوان، وەرگر ناچاردەكات ديسانەو□ ت□گ□□انى ديكە بكات، جل و پوشاك ڕەنگدانەوەى پەسەنێكە، خۆگرى كەسايەتييە، خودوخەدە،ناسنامەيە، دەكرێ خەسڵەتى چينايەتى هەڵگرى،باغەوانەكە لە كاتى هەڵاتندا منداڵێكيان دەگرێپاڵێكى پێوە دەنێ، دەيخاتەوە ناو حەوزەكە، دياربوو داواى جلەكانى لێ دەكرد، بۆ گەڕاندنەوەى جلەكانى پەلامارى دەستى دا، لە پڕ باغەوانەكە زللەيكى تێ سرواند، لەترێكى دا، ئەمجارە مستەكۆلەو شەقێكى لێدا، بە پێى ڕێساكانى جينۆلۆجيا، باغەوان ئەركى سەرشانى جێبەجێ دەكات، هەست بە تاواناكات، ئەو كاتێ مردووە كە ژيانى ئەوى بەرامبەر نابينێ هەستى پێناكات، بە ونبوون ونامۆبوونى لە چينەكەى، لە خزمەتكردنى مووچەكى ناتوانێ ڕەچاوى ڕەوشتبكات، ملكەچى بێگوناهى منداڵى نەبوونە بێت، لە سۆنگەى ئەوەى بەرژەوەندى پيشەكەى، سڕينەوەى خۆيەتى، ئيتر ناتوانێ لێكدانەوەى دروست بۆ ئەويتر بدۆزێتەوە، لە ژێر كاريگەرى وێناى ئەو منداڵانە، ئاوێنەى تەڵخى باغەوان، نابێتە وێنەى بێگەردى منداڵەكان،دەبێتە شتێكى ديكە، بيركردن□و□ ه□ست، ناتوانێبيدۆزينەوە، چ كاتێ لەنێو توانەوەدا خۆى دۆزييەوە،دەتوانێ

ئەوی بەرامبەریش ب□د□زێتەوە “دۆزینەوە ئەوەیە هەستبکەیت ب□ بێ ئەویدی ناگەیت بە خۆت”2، دۆزینەوە تەنیا بە کردەی توانەوە لەوی بەرامبەردا لە خۆشەویستیدا ڕوودەدات، باغەوان دەرهاویشتەی سیستەمی توندو تیژیە، سامپڵێکە، ئاکاری باوی چینی دەسەڵاتدار پەیرەودەکات، نیتشە لە شوێنێکدا دەڵێت” ئاکاری بەربڵاو، ئاکاری سەرگەورەیە” نە منداڵ بە خۆشەویستی دەتوانێ هەستی گەرما و یاریکردن بە ئاو بەتاڵ بکات، نە باغەوان دەتوانێ ئەو هەستە بخوێنێتەوە، بچێتە نێوی، خۆشەویستی بکات بە ئەلتەرناتیقی □ق، کاریگەری لە ئاست دوالیزمەی ڕق و خۆشەویستی دا، ڕیژییە، بە پێی باغەوان ئەرکە، بژێوی ژیانی لەسەرە ب□ گ□و□رەی منداڵ پێداویستیی فەسلەجییە، دابینکردنی فێنکییە، لە فەرهەنگی سادەی منداڵ دۆزینەوەی حەوزی ئاو مەلەکردن، دەستبەسەراگرتن نییە، تا توندوتیژی لێبێتەوە، بەڵام لە ئاستی ڕواڵەتی شار وەك پێگەی برجوازی و دەرخەی چینایەتی، لێکدانی دوو چینە، دوو کەلتوورە، یاخیبوونە، لە ئاست ئەدەبی گێڕانەوەدا لەنێو میتافیکشندا، لێکدانی دوو دەقە، کێشەکە ئەوەیە منداڵەکە لە ناسنامەکەی داماڵڕاوە، ڕووتە جلەکانی براوە، کابرای باغەوان نایداتەوە، ناشتوانێ بە ڕووتی برواتەوە، لەنێوان دووبەرد داشە، بە هەردوو سەر لێیدەدرێت، بە دیوی دەرەکی بەپێی یاساو ڕیساکان پاراستنی خەدوخودی ل□ گشتی لێدەدرێت، جلەکەی لێ زەوتدکر□، □ووتدکرێتەوە، لە ماڵەوە بە ڕیساو یاسایەکی جیا، چونکە ڕووتکراو□ تەوە لەسەر جل لێدەدرێت، تراژیدیای کارەساتی چ پارادۆکسێکە، دەبێ باجی سەرجەم کەموکوڕییەکانی سیستەمی کۆمەڵگا یچینایەتی بدات، تاقە منداڵێ بچووك دەکرێت بە قوربانی سیستەمێکی ز□ بەلاحی بەریوەبردن، دەکرێت□ پەندی منداڵەکانی تر، تا جارێکی تر لەم حەوزە مەل□ نەکەن، نەوەکو زەوقی دانیشتوانی ماڵە فێنکەکانی دەوری ئەو چوار □یان تێکبدات، لە هاوکێشەیەکی داخراوی بێچارە دا، دەنەی ترسێکی بوونەگەرای پەیوەست بە چارەنووسەوە، هەردووکیان دەگرێتەوە، باغەوان دەترسێت ش□ارەوانی لێ ئاگاداربکرێتەوە تووشی گێچەڵ بێ، ئەوی منداڵیش ترسی ئەوەی هەیە بۆ ئەبەد جلەکانی لەدەستبدات، لە ماڵەوەش تێی هەڵدرێ، باغەوان بە دوای دۆزینەوەی چارەسەری کێشەی ئەویدی نییە، بەڵکو بە داخ و تووڕەبوون، لە هەوڵی دەرخستنی شکاندنی ڕقە، لە بێدەسەڵاتیدا، لە داخانا جلی منداڵەکە دەدرێنێت، بۆی فرێدەدات، بێ ئەوەی بزانێ چتۆڵەو یاخیبوونێکی لەوی منداڵدا دامەزراندووە، بۆیە منداڵەکە دووردەکەوێتەوە بەردێك دەگرێتە باغەوانەکە، دوورکەوتنی تێگەیشتنی باغەوان لە ئەوی بەرامبەر، تێگەیشتنی سەرەتای کۆن و کلاسیکی یەك

کەلتوورە، یاخیبوونێکی بێکۆتایی لێدەبێتەوە، نەبینینی ناسنامەی
یەکترە، یەك دەنگییەکی خنکێنەرە، چەشنی ئەدەبی سیاقخوازییە، یەك
ڕەهەندە، ئەمەش لەتەك پەیامی چیرۆکی پۆست مۆدرنی فرەدەنگیدا
یەکنایەتەوە، بۆیە دەبینین دەق بەکردەی لابردنی کۆتایی بێ ئاکام
ماوەتەوە، ئەژنۆی باغەوانەکە ئەو هێزەی تێدا نەماوە، دوای
منداڵەکە بکەوێ، بڕەو بە گێڕنەوەی چیرۆکی سیاقخوازی بدات،
پارێزگاری لە دەسەڵاتی نووسەر بکات،نووسەری کلاسیکی لە نێو
چوارچێوەی ڕۆنانی نووسیندا توانای بەگیرخستنی خوێندنەوەی بیرۆکەی
منداڵەکەیی نییە کە لە بەرامبەر بە دەنگی باغەوانەکە لە دەنگی و
ڕەنگی جیاوازدا خۆی نمایشدەکات، سەڵاح شوان بە پێلێنانی خۆی وەك
چیرۆکنووسێ بەتوانا لە کاتی نووسینی چیرۆکەکەیدا، هەست بە
دڵشکاوێزۆر دەکات، حەکایەتخوان لە گەمەی گێڕانەوەدا بە ئەنقەست
لە هەوڵی دەرخستنی گرێچن و جووڵەپێکردنی ڕۆلی سامپڵی
کەسایەتییەکە،فلتەری جگەرەی دەقەکەی پیسکردووە، دەبێپاکیبکاتەوە،
جەگەرەیەکی دیکە داگیرسێنێ، ڕەوتی ڕووداوەکان بگۆڕێ ،دەیەوێت بە
چەمکیمیتاگێڕانەوە، لەبری چیرۆکە دەرەکییەکەی، مژۆڵی گێڕانەوەی
ئەو چیرۆکە بێ کە دەینووسێتەوە،ئەمەش بە تێڕوانین و کەسایەتی
چیرۆکنووس بارگاویکراوە ڕەنگە گۆشەنیگای جیاواز فەراهەمبکات، لە
کاتی داڕشتنی گێڕانەوەی دەقی میتاگێڕانەوەدا لادانێك بکات،
پەیگیری داکەوتەکان نەبێت، لەم چیرۆکەدا دەبینین وەرگر خۆی ل□ نێو
پەیوەندییەکی دیالیکتیدا دەبینێ، داکەوتی بەخەیاڵکراوو داکەوتی
ژیانی ڕاستەقینەی گێڕانەوە،بەنێو یەکداچووە، چیرۆکنووس لەتەك
دەقە دەرکییەکە، مژۆڵی دواندنی ناوەکییە ” دەبێ ئەم کارەساتە
جەرگبڕە بکەم بە چیرۆکێك پەیمان بێ تا پەنجەکانم هێزیان تێدا بێ
بەرگری لەم ڕەشو ڕووتانەبکەم”چ لا122، بە دیوێك لەتەك دەرخستنی
بەرهەمهێنانی چیرۆکی یەکەمی سیاقخوازی دا یەکنایەتەوە، بە دیوێکی
تر بە دانەپاڵی دەنگی خۆی،چیرۆکی یەکەم دەکاتە دەرەتانێ، چیرۆکی
دووەمی پێ تەواو دەکات کە باس لە بەرگری لەم ڕەشو ڕووتە دەکات،
بەم پێیە بێ سەلاح شوان تەنیا دانەری دەق نییە، بەڵکو لە ڕووداوی
گێڕانەوەدا کەسێکی بەشدارە، ئاوێتەی چیرۆکی دووەم دەبێ، پێکهاتەی
میتاگێڕانەوە کونادڕی پەیماننامەی گێڕانەوەی چیرۆکە، هەڵبەت لە
دەرووی ئەنەلۆگێکەوە لەنێوان دانەرو کارەکتەرەوە دەخرێتە بەرچاو،
لە بەرایدا گوتمان لێگرتنەوەی وێنەی ئاماژەدار هێزێکی گەورە بە
لێکدانەوە دەدات، حەکایەتخوان لە وێنەیەکەوە ئاماژە بە پەنجەی
ناسك ودرێژی چیرۆکەوان دەدات، بەو پەنجە ناسکەوە بە خەیاڵ
وگریمانەوە، دەرکاتی ڕووداو دەبێت، واقیع تێدەپەڕێنی، لە
هەڵچوونێکدا بە زمانی منی قسەکەر تێکەڵی دەق دەبێت دەڵێت ” دەڵێی

بەم ئەو باغەوانە بێبەزییە بەدەمە بەر شەق ئەو چاکترە وایە تەلەفۆنێك بۆ گەورەکەی بکەم، تا لەم ناوەی دووری بخەنەوە" چ لا132، کێشە واقیعییەکان چۆن لە مژێکی قووڵەی جگەرەکیدا کورتدەکاتەوە، بەهەمان شێوە تەنیا لەنێو دەقدا درێژی دەکاتەوە، دەچێتەوە لای مەزنەکەی، بە گوێرەی تیۆری وەرگرتن و وەڵامدانەوەی خوێنەر، گەر کۆگای دەق ئەو شوێنە بێت دەق و خوێنەر بەیەکبگەیەنێ، ئاوێتەبوونی ئەدەبەکانی دەرەوەی دەق بێ، ئەوا تەپۆڵکریستاڵەکەی لە مێرگی نووسەردا هاوشێوەی کۆگای دەقە، بە چەمکی میتاگێڕانەوە، دەقی یەکەمی پێ زیندوو دەکاتەوە، لە دەقی سیاقحوازی ڕزگاری دەکات، کە لە سووتووی جگەرەکەیدا خۆی نمایشدەکات، هەر زووفریایی تەپۆڵکریستاڵەکەی کۆگای دەقیدەکاتدەنگی خۆی بە خوێنەر دەگەیەنێت، دەنگی تەکنیکی میتافیکشن پتر لە هەژموونی خودییەوەدەبیسترێ، بەهیوای ئەوەی لای خوێنەر وەك وەڵامێك بۆ دەنگی پیانوویەك وەربگیرێت، ئەمەش دەبێتە هاندەرە، چەکەرە بە سەمتی گێرانەوەی دەمنادەم دەدات، دەی چیرۆکەوان خۆشدەکات، بەوەی چیرۆکەکە بە دەرهاویشتەیەکی ئەرێنیدا تێدەپەڕێنێ، ڕەنگدانەوەی بیروباوەرییەتی، پێداگری لەوە دەکات کە سەرکەوتن بە ئەو منداڵە هەژارەیە، باغەوانەکەش ڕەمز بۆ بە وەرزێران، لە دوایدا دەبینین چۆن جارێکیتر دێتەوە سەر باسی چیرۆکی منداڵەکە، هەرچەندە نووسەر بە ئاماژەکردن بە تەپۆی کریستاڵ، جگەرەی فلتەر زەڕین، زەنگی ناسکی پیانوو، قەڵەمی زەڕین گران بەها، ئاماژە بە چینی برجوازی دەدات، وەلە ئەمدژەوابوونە، دژە هەڵوەستەت پێ سەیر نەبێ کە داکۆکی لە چینی هەژاردەکات، چونکە سەرجەم ئەم دەرهاویشتانە، لەنێو تێگلانی میتاگێڕانەوە دانیشتەجێیە، لە ناوکەی سەمتی دەقی گێڕانەوە دا،وەنەئارای کەشبەندییەکە، کەساندنی گێڕەرەوەدەتوانێ کەساندنی میتاگێڕانەوەی نووسەرلە ئامیزبگرێ، ڕەهەندەکانی میتاچیرۆك بسەپێنێتە سەر خەیاڵگەی نووسەری ناوەکی، بۆیە جارێکیتر دەست بە نووسین و تەواوکردنی چیرۆکی یەکەم دەکات، دێتەوە سەر باسی چیرۆکی منداڵەکە،ناکرێ وەرگر ڕووبەڕووی دەقی نیوەچڵ بکاتەوە،بژاردەی تێدا بەدینەکات، نایەوێت پشت لە تێگلانی منداڵەکەدا بکات، لە ڕەرەوی دانەپاڵی دەقی خەیاڵ ئامێزیش بێت، دەبێ پێداچوونەوەیەکبە داڕشتنی جومگەکانی ڕووداو بکات دەبینین منداڵەکە بە ئەوەی جلەکانی بەنێتەوە، تا عەسرێکی دەرەنگ لە دوورەوە چاوەڕێی شەفت گەڕینی باخەوانەکە دەکات، پچڕپچڕکردنی گێڕانەوە،ترجاندنی گێڕانەوە چیرۆکی چۆنییەتی نووسینی چیرۆکی دیکەیە، بە دیوێك نیشانەی کرانەوەی دەقی دووڕێگە، بە دیوێکیتر تێکشکاندنی پێکهاتەی شوێنکاتە، لە داگێڕانیدا بە دوای کۆکردنەوەی

پارچە بەربلاوەکانی گێڕانەوەی هاوتەریبدا دەتوانێگەمە لە ڕووتی
پەیوەندی ڕووداوەکان دا بکات،گێڕانکاری تێدا بکات، ئە ئاستەو
مەزنەی ئاسۆی چاوەڕوانی منداڵەی نێو دەق و وەرگری دەرەوەی
دەقبگۆڕێ، دانەر دەستبەری پەیمانەکەی نابێ، بەوەی ئاستی
فاکتەکان بەرزبکاتەوە، دڵەڕاوکییەکانیمیتاگێڕانەوە بروژنێتەوە،
کۆتاییەکی جوان بۆ چیرۆکی منداڵەکە دانێ، لە چاوەڕوانی
منداڵەکەدا، لەپڕ باوکی بە کارتۆنەکەوە دەرخات، منداڵەکە باوەشی
پێدا دەکات، ماچێکی کرد پێی دەڵێت " ئەمەیە پاداشتم دراوەتی، منیش
دەستێك جلی جوانم لە کەی بێت، بەڵام بۆ بابە ناڵێت چۆن
زانیت،لەمەت بە دەکەم، بە ڕووتی بەرەو پیرم هاتی"چ لا133، ناکرێ
بیرەکە لە پێکهاتەی چیرۆکی خەیاڵکراو یان میتاچیرۆك، لە واقیع
جیاکرێتەوە، نووسەری ڕاستەقینە لەتەك کارەکتەرەکانیدا، باوك ئاسا
زیندگیدەکات، هەستیان پێدەکات، بەشداری خەمەکانیان دەبێت،
جارێکیان گابریێل گاریسا مارکیز لە پاش لەبوونەوەی نووسینی
ڕۆمانێکیدا،زۆر بەکوڵ دەگریا، پرسیان بۆ دەگریت، لە وەڵامدا
گوتی پاڵەوانی ڕۆمانەکەم کوشت، سەڵاح شوان نایەوێت تراژیدیایەکەی
مارکیز دووبارە بکاتەوە، بە خەمی دڕاندنی ئەو جلانەوە کەسایەتی
ئەو منداڵە بکوژێ، پێ بە مانای وشە باوکە، دەیەوێت لێدان و سزای
باوکی واقیعی بگۆڕێ بۆ باوکی ماچ و ئەوین و ئاشتبوونەوە،
ڕووتبوونەوەی جل لە دەقی واقعی بگۆڕێ بە جل و پۆشاکی خەیاڵی دەقی
میتاگێڕانەوە، لە بەیەکدا چوونی دەق لەنێو واقیع وخەیاڵ دا،
ڕووتبوونەوەو جل دا، دەبێتە جێگرەوەی باوکی ڕاستەقینەی منداڵەکە،
بە باوکی خەیاڵی قەربووی باوکی واقعی دەکات، هەڵبەت منداڵەکە
شاکەسی چیرۆکەکەیە، نیشتەجێی دەقە، نووسەری پۆست مۆدرن بۆ باوکی
خۆی دەزانێ، باوکی ڕاستەقینە بە چەمکی تێگەیشتنی کلاسیکی، بە
باوکی خۆی نازانێ، ئەمەش لەتەك گوتاری چیرۆکەکەدا هاوشان و
تەبان، ئەو باوکەی دەق دەمرێنێ خۆی زیندوو دەکاتەوە، دەمێکە
مردووە،پێچەوانەی دەقی پۆست مۆدرنە لە زیندوو بوونەوەی خۆیدا،
ئیتر نووسەر ڕۆڵی نامێنێ، دەمرێت،دەکرێتە دەرەوەی دەق، هەر لە
بەر ئەمەش سەلاح شوان وەك نووسەری میتافیکشن خودگێڕاو نەرسیسێ،
دێتەوە نێو دەق، داوای لێبوردنێك بۆ خۆیدەکات، چەند جارێ بە نێو
چیرۆکەکەدا دەچێتەوە، چۆن بە داگیرساندنی جگەرەیەك دەروشاندنەوەی
میتاگێڕانەوەی ئاشکراکرد، دەڵێت دەسکاریەکی زۆری دەوێت، بە
پێشخستنی کوژاندنەوەی جگەرەکەی، دەسکاریەکەی لە دوو لاوە
شکستدێنێ، یەکەم بە دەنگە ناسکەکەی زەڕین خانی خێزانی زنجیرەی
زەڕینەکەی بیرەکە ئاڵۆزەکەی بە وەدەرنانی خۆی بە دەرەوەی دەق،
کۆتای پێدێ، سەرەتای سەرختنی چەمکی میتاگێڕانەوە بەدەستدەهێنێ،

دووەم ڕەگەزی ژن وەك ڕەكـا بەرێكی سەرســەختی داهێنــانی ئەدەب، بە بانگی لەو دنیا جوانەی ئەدەب، دەریدەكاتە دەرەوە،دەیگێڕیتەوە بۆ نێـو دنـیـا ڕۆتینەكەی داكەوتێـك،جومگەی كێشەو ململانـی چیـرۆكەكەی لەسەر هەڵوەشاندنەوەی بنەماكانی دامەزراندبوو، زۆر بە سادەیی دەڵێت “سامان نایەی تا ئازاد هەڵنەساوە،تۆزی خۆمان بدینە بەر دووشە ساردەكە”چ لا134 گەرلە پێـدراوەكانی دەقـی بەرهـەمهـاتوودا، نووســەری نــاوەكیلە نمایشێكــدا جێگـــرەوەی بــاوكی ڕاسـتەقینەی منداڵەكەبێ، ئەوا لێرەدا لە پاش لابردن و بازدانی بەنێو زەمەنی گێڕانەوەی چیرۆكی یەكەمدا، ئازاد جێگروەی منداڵە بێ ناوەكەی نێو چیرۆكەكەیە،گەر باوك و دایكی ناوكەیان هێمایـیەك بێ خەسڵەتی پێگەی چینایەتیـان دەســتنیشانبكات، ئەوا هەردوو منــداڵەكە لە هەردوو بارەكەدا دەچەوسێنەوە یەك دەگات بە ئاوەكە دەردەكرێت ناهێڵن ملە لەنێو ماناكانی ژیان دا بكات، لێیدەدرێت، بە ڕووتكردنەوە جل و ناسنامەی پێشێلدەكریت، ئەویتر واتا ئازاد، بەچكە برجواز ناگات بە دووشـی ئـاوەكە، بـاوك و دایكـی، سامـان و زێریـن خـانی هاوسـەری نایەنەوێت لە خەونە خۆشە بەئاگا بێت، لە ماناكانی ژیان بكات، لە نووستن و نەگەیشتن بەئاو یان بە دەركردن لەنێو ئاو و لێسەندنەوەی ناسنامە لە نەوەی ئایندە سامان و زێڕین تۆزێ خۆیان دەدەنە بەر دوشە ساردەكە. لە كۆتاییدا سەلاح شوان توانی بە كردەی میتافیكشن جڵەوێبخاتە سەر دەقێك، بە سەركەوتووی سەرەتاو كۆتایی چیرۆك بەدەستبێنێ بەوەی ئاگاداری سەرجەم ڕووداو كردارو دەرهاویشتەكانە، ڕووداو بەنۆرە، بە دوای یەكدا دێن هەر ڕووداوێك، ڕووداوێكی تر بە دوای خۆیدا دێنی، بەم جۆرە دەروات تا دەگەینە كۆتایی چیرۆكەكە، خەسڵەتی ئەم جۆرە گێڕانەوەیەلە چیرۆكی ڕیالیستیدا یەقدەداتەوە، كە پەیگیری گۆڕانكارییەكانی شوێنكاتە، وەرگر بەبێ بگێڕەوە پەی پێ نابات، بگێڕەوە یان حەكایەتخوان لە رێگای كارەكتەرێكەوە، بابەتێ دەرەكێ بۆ نێو دەق دەگوازێتەوە، كاردانەوەی لە ناوەوە لە دەرەوە دەبێ، لە هەمانكاتدا دەستی لەنێو ڕایەڵەكانی زەمەندا دەكاتەوە، بە پرۆسەی لابـردن دەتـوانێ زەمەنـی گێڕانەوەلە زەمەنـی ڕووداودا پولێنبكات، كاتی دەبینین ئەو كەسایەتییەی گێڕەرەوە بە جێناوی نائامـادە ئامـاژەی بۆ دەكـات، بە گوتـاری میتـاگێڕانەوە گەمەی گێڕانەوە ئاشكرادەكـــات، خەیـــاڵكراوی وەك ڕاسـتینە نیشانـــدا پێچەوانەكەشی دروستە، دواجار وەڵامی ئەم پرسیارە بە كراوەی دەق بۆ وەرگر بەجێدەمێنێ، ئایا ئەوەی خوێندرایەوە پەرچ□قی فاكتە یان دەرهاویشتەی خەیاڵێكی ڕووتە یان لێكدانی هەردووكیانە.

كەركووك پوشپەڕی 2024

ژێدەرەکان

1 – سەڵاح شوان – ئەستێرە بەرزە – بابەت کۆمەڵە چیرۆك – چیرۆکی دەم و عەسرانێك – چاپخانەی کارۆ– سلێمانی – لا 130

2 – بەختیار عەلی – دەستەسڕەکەی ئۆتیلۆ – چاپ و بڵاوکردنەوە ناوەندی ڕۆشنبیری ڕەهەند – چاپی یەکەم – سلێمانی – ساڵی 2022 – لا 109

دوو وتار یان لە نادر و خوراسانی هەتا ئێران.. نەوزاد بەندی

لە ڕاستیدا ماوەیەکە بۆم دەرکەوتووە نوسین کەڵکی نەماوە، یان ڕاستتر بڵێم؛ سەردەمی نوسین بەسەرچووە، بە تایبەت زۆرینەی ئەوانەی کە دەنوسن خەڵکی نەخۆش و مەگەزی ئاخوڕی دەسەڵا تۆکەکانن.. خەڵکی شەقامیش ناخوێننەوە، بیشخوێننەوە، تەنها حونجەی پیتەکان دەکەن و هیچ هەڵوێستێکیان لەلا دروست نابێت، نوسینیش کە هەڵوێست دروست نەکا وەک ئەوە وایە کۆمەڵگا پڕ بکەیت له قوماش، کەچی خەڵکەکە ڕووت و عوریان بن.. نەزانن قوماش بۆ داپۆشینە، نەزانن ڕووت و عوریانیی لە کۆمەڵگای مر□قایەتیدا عەیبەیەکی گەورەیه و دەرچوونە لە خولگەی مر□ق..
سەدان نوسین و وتار دێن و دەچن، تەنانەت حیسابی وەڕینێکیشیان بۆ ناکرێت چونکە کاتێ گوێمان لە وەڕینێک دەبێ، ئاوڕ دەدەینەوە و هۆرمۆنی ئەدرینالین دەڕێژین و ئامادەمان دەکات بۆ ڕاکردن یان هەڵگرتنی بەردێ ..دارێ، بۆ بەرگریکردن..بەڵام هیچ نوسینێ نە ئاوڕ، نە بەرد و نەدار نایەن بە هانایەوە.
بە هەر حاڵ ئەوەی کە لەم دواییەدا زۆر نائومێدی کردم، ووتاری نوسەرۆک□ یەکی سەیر بوو، کە ڕێگای بەخۆی دابوو لە ڕۆژنامەیەکدا بە حیساب پێنجسەد هەزار خوێنەری هەیە، ووتارێ بنوسێ؛ نوسەر ئازاد و بیری دژ بە ئاخوڕە حیزبییەکان، به نووسەری لوسکە!!! ناو بنات .. لەوەیش کارەساتبارتر ئەو ڕۆژنامە بە حیساب پێنجسەد هەزار

خوێنەریە، سەرەژ وسە شەو ئەو ووتاره ناشیرینە سوکەی کە بەنی
قاوشی سینەما هەرزانەکانی جارانی لەدەهات، له تەپدا بهەڵدەتەوە،
تا هەمووان ئەم بابەتە سوکە بخوێننەوە کە مکوڕی لەوە دەکات
دەعبای نوسەر پاشخانەکی نەربازیی هەیە چونکە جاران وشەی لوسکە و
وەلەد و ئەو جۆرە ووشە هەرزانانە ویردی دەمی نەربازەکانی ناو
قاوشە هەرزانەکانی سینەما بە کوالیتیەکانی شار بوون .
بەڵام چی بکەم کە ناتوانم بە تەواوەتیی تەرکی نوسین بکەم، وەک
برادەرێک کە سوێندی خواردبوو مەی نەخواتەوە، دوای هەفتەیەک سەیر
دەکات وەزعی تەواو نییە و پێویستی بە مەیخواردنەوەیە، ئەچێتە لای
چەند مامۆستای ئاینیی، تا بزانە گوناهـــ نییە سوێندەکەی بخات و
دەستبکاتەوە بە مەیخواردنەوە؟ ..مامۆستاکان نازانن چی پێ بڵێن،
هەتا مامۆستایەکی ئاینیی عەرەب پێی ئەڵێت : (یابا اشرب .. هو
انت في النار.. في النار .. هسه بقت على الحلف ؟)
واتا تۆ کە ئەخەیتەوە، ئەهلی دۆزەخیت، ئیتر شکاندنی سوێند کەی
کێشەیه ؟؟ بڕۆ بخۆرەوە و خەمی سوێندەکەت نەبێ..!!

ووتاری یەکەم :

قادر نادر و مەزهەر خۆراسانیی ..

لە ڕاستیدا لەم ڕۆژانەدا شەڕێکی قســە و دیــالۆگی پڕ لە قەڵ قەڵ و جنێـــودانی ئەو دووانە، زۆر تـــابلۆی ســەیری بیرخســـتمەوە، کەدیارترینیان شەڕەکەی کەرەشێر بوو، دەنیام نزیک یەکتر بوونایه دەموچاوی یەکتریان خوێناویی دەکرد.. کەرەشێر تەنها دەخوێنێت، ئەو دوانەیش تەنهـا قسه دەکەن..یەکەمیـان دژی دەســەڵاتی کـوردییە و بەردەوامە لە بەڕـاوکردنەوەی گەنـدەڵییەکانیان .. دووەمیشیـــان بەردەوامە لە بانگەشەکردن بۆ فرەژنیی بە بێ ئەوەی ئاگای لەوە بێ زۆرینەی گەنجەکـانی میللەتەکەی بەهۆی سیاسـەتی برسـیکردنی جـووت جوامێرەکەوە، نەک فرە ژن، تەنانەت فرە کراسیش واتا لە کراسێک زیاتر ناتوانن بکڕن ..لە هەمان کاتدا دژی ڕێکخراوی ژن و ڕای ژن و هەناسەدانی ژنە و.. ئامادەیە بنەبڕێنە بەسەر هەر ژنێکدا..

ئەم دووانە ، کە یەکەکیـــان دوژمنـــی دەســـەڵاتدارانە و ..ئەوەی تریشیان مەزەمی ژنانە، لە بازنەی قسە کردن تێ ناپەڕن، واتا تەنها قسە دەکەن.. بۆ نمونە قادر نادر ڕۆژێک سەر ژمێریی لایەنگرەکانی نەکردووە و بیری لەوە نەکردۆتەوە ڕێپێوانێکی هێمن لە سلێمانی یان لە هەولێردا ئەنجام بدات ..چی دەبێ؟ دەتانکوژن؟ با بتانکوژن.. خۆ کورد چارەنووسی یان کوشتنە یان کاسەلێسیی و لەناو کاسەدا خنکان ..

لەو لایشەوە مەزهەر خوراسانی بە حوکمی ئەوەی بەوانامەی دکتۆرای لە

یاسا و دەستووری ئیسلامیدا هەیه وئاگاداری مێژووی ئیسلامە، بۆ یەک چرکەیش بیری لەوە نەکردۆتەوە لە بانگدانی فەرزێکی مزگەوتەکەیدا دێڕی (حي على الجهاد) زیاد بکات لە کاتێکدا چاک دەزانێت لەسەردەمی پێغەمبەرماندا دروودی خوای لەسەر بێ و دوای ئەویش، لەکاتی هەبوونی هەر نادادییەکی دوور و نزیکدا له بانگدانی مزگەوتەکاندا دێڕێک بۆ بانگەکان زیاد دەکرا : (حي على الجهاد) واتا وەرن بۆ شەڕ.

لەو حاڵەتەدا موسوڵمانان، ئەوانەی توانای شەڕیان هەبوو، ئامادە دەبوون و گوێڕایەڵی ئیمام دەبوون ئاخۆ بزانن چ زوڵم و زۆرێکی نزیک و دوور سەری هەڵداوە تاکو بچن زاڵم سەرکوت بکەن و ماف و ئازادی بۆ مەزڵوم بگەڕێننەوە ..

نەخێر، مەزهەر خوراسانیی خۆی لەو دێڕە نەبان و نەزان و بێ ئاگا دەکات و .. زیاتر خەریکی ئایەتی دووان و سیان و چوارەکەیە، بێ ئەوەی ئاگای لەو مەرجە بێ کە دەفەرموێ ئەگەر نەتانتوانی دادپەروەر بن لە نێوان فرە هاوسەرەکانتاندا، ئەوا بۆتان نییە لە یەک هاوسەر زیاترتان هەبێ.

بە هەر حاڵ لەم بە یەکدا پژانەی دوایی نێوان نادر و خوراسانیدا، کە تەنها قسەیه و هیچ یەکێکیان ئامادە نین ڕۆتینی عەیش و نۆشی ڕۆژانەیان نەک بۆ حەڵەب، بۆ هیچ شتێ تێک بدەن، سێ لە دە بۆ نادر و .. حەوت لە دە بۆ خوراسانیی ..

سێ لە دە بۆ نادر، چونکە نابێ هەڵگری بڕوانامەی دکتورای زانستە شەرعییەکان بەو شێوەیه بە نەڕە و تووڕەیی و کەفچاندنەوە دەر بکەوێ و ..ووشەی نەشیاو دەرپەڕێنێ.

حەوت لە دە بۆ خوراسانیی، چونکە ڕاستێکەی کچ توحفەیەکی ناسکە و ئەرکێکی زۆر گەورەی لەسەر شانە کەدایکایەتییە و باشتر وایه لە ماڵەکەیدا ئارام بگرێ وەک له قورئاندا ئاماژە دراوە بۆ ئارامگرتنی هاوسەرەکانی پێغەمبەر لە ماڵەکانیاندا (وقرن في بیوتکن) بەو پێیەی دەرەوەی ماڵ زبر و سەخت و پڕ کێشە و نەهامەتیی و ڕووداوی نەخوازراوە کە تاوانێکی گەورە دەکەین ئەو کائینە ناسک و پڕ هەست و سۆزه ڕاپێچی ئەو ڕوداو و ترسناکیی و ڕەق وتەقییەی دەرەوە بکەین.

ئەوەتا جوانترین و ڕۆمانسیترین ئەکتەری مێژووی سینەما و هۆلیود ، مارلین مۆنرۆ، پێش ئەوەی خۆی بکوژێت، نووسراوێک بەجێ دێڵێت، تیایدا هاتووە دەڵێت خۆزگە دایکێک بوومایه، لە ماڵێکدا منදا□م بەخێو بکردایە و هیچ ناوبانگێکم نەبووایه و نەناسرامایە.

هەروەها ئەکتەر و بیریارێکی وەک ئەلپاچینۆ دەڵێت : کچان لە ماڵ هاتنە دەرەوە بۆ ئیشکردن، بەو جۆرە نیوەی کوڕان بێ ئیش بوون..

ئەوەیش وایکرد نیوەی کچان هەلی هاوسەرگیریان چنگ نەکەوێ چونکە نیوەی کوڕانیان بێ ئیش کردبوو ، ئایا ئەگەر کچان بگەڕێنەوە ماڵەکانیان و واز له ئیشی دەرەوە بێنن و کوڕە بێ ئیشەکان، ئیشیان دەست بکەوێ و بچنە داخوازیی کچان و خێزان دروست بکەن، باشتر نییە ؟؟

پشتڕاستکردنەوەی بۆچوونی خوراسانیی لە لایەن ئەلپاچینۆوە، وایکرد لەو دەمە بۆڵەیەدا حەوت لە دە بۆ خوراسانی دابنێین ..چونکە خۆیشم، بۆ تاقیکردنەوەی دۆخەکە، چەند هاوڕێیەکی ئەتایستم داوەت کرد، لە ناوەڕاستی کۆبوونەوەکەماندا، پێم وتن : یەک پرسیارتان لێ دەکەم هیوادارم بەو پەڕی ڕاستگۆییەوە وەڵام بدەنەوە، ئایا ئێوە کە کچ و هاوسەر و خوشک و دایکتان بە تەنیا لە ماڵ دەچنە دەرەوە، دڵ و دەروونتان ئارامە؟؟
ماوەیەک ڕامان و بیریان کردەوە، دوایی وەڵامی هەموویان (نەخێر) بوو .. واتا کاتێ هاوسەر و کچ و خوشک و دایکیان لە ماڵ دەچنە دەرەوە، ئەمان لە ناخەوە ئارام نین و ئەترسن توشی کارەساتێک بن.

ووتاری دووەمیشم بار و دۆخی ئێران و ئەم شوڕشە شانۆگەرییەی قوتابخانەی تڕەمپیزمە ..
لە ڕاستیدا من بۆ گەشت ساڵانە دەچمە کوردستانی ئێران و لەگەڵ هاوڕێکانما پیاسە دەکەین .. گەورەترین دەستکەوت کە ئێرانییەکان بە کورد و فارس و تورک و ئازەرییەوە هەیانە و هەستی پێناکەن، ب□ریتیە لە یەکسانیی و هەرزانیی وزە و پارێزگاریکردنیان لە کولتووری ڕەسەنی باب و باپیریان .. من پێش ئەوەی گەشت بۆ ئێران بکەم، دوور بە دوور ئەو دەسەڵاتدارە ئایینییە مەزهەبییەی ئێرانم خۆش نەدەویست، بەڵام کە چەند جارێک گەشتم بۆ کرد، مۆدێرنترین سیستمی بەڕێوەبردن و حوکمداریم بینی، هەروەها بەبەزەییترین و دڵسۆزترین و خەمخۆرترین دەسەڵاتم بینی لە تەواوی جیهانی بێ ڕەحم و ماددی و سەرمایەداریی ئەمڕۆی جیهاندا ..لە دەروازە سنووریی و تێرمیناڵ و ف□ک□خانەکانیاندا، ئەفسەر و کارمەندی زۆر بەڕێز و کاربەڕێکەری دڵسۆز کە لە سەدا سەد جیاوازن بۆ نموونە لەگەڵ ئەوانەی تورکیادا .. فەرموو گەر گەشتی هەردوو وڵاتتان کردووە، خولەکێک چاوتان دابخەن و بەراوردی ئەفسەرێکی تورکیی و ئەفسەرێکی ئێرانیی بکەن لە مامەڵەکردنیاندا ..
پاشان ئەمسەر بۆ ئەوسەری ئێران ئەگەڕێی یەک بازگە نایەتە ڕێگات، یەک چەکدار نابینیت، کەسێک داوای ناسنامە و پاسپۆرتت لێ ناکات..ئەمەیش لە هیچ شوێنێکی دنیای مۆدێرنی ئەمڕۆدا هاوتای نییە.

ئینجا هیچ جۆرە جیاوازییەکی نەتەوایەتیم نەبینی، کورد و تورک و فارس تێکەڵن و بە شار و گوندی یەکتردا دێن و دەچن، هەندە بە کەشەن ناتوانیت لەیەکیان جیا بکەیتەوە .
جوانییەکی تری ئێران کە خۆیان هەستی پێناکەن و من هەستی پێ دەکەم، هەمووان ماشێنی بچووک و کەم مەسرەفیان پێیە .. بەوەیش جیاوازیی چینایەتیی نابینی، واتا ئوتومبیل لەوێ هۆکاری گواستنەوەیە، نەک هۆکاری سنگ دەرپەڕاندن و فیز و خۆ نمایشکردن و خۆ فەرزکردن..
لە کوڕ و کچەکانیاندا جوانیی دەبینیت، جیاواز لە تەواوی کوڕ و کچانی ئەمڕۆی هەموو جیهان، کە زیاتر سەکس لە هەڵس و کەوت و پۆشاکیاندا ڕەنگی داوەتەوە.
یەک ساڵ لەناو ئێراندا بخولێرەوە، کاروانی ئوتومبیلی جامڕەش و گرانبەهای سەرەک و وەزیر و گزیر نابینیت..چونکە ئەوان بەشێکن لە میللەت و وەکو ئەوان ئەژین ..
هەموو وڵاتانی عەرەب و ئیسرائیل بگەڕێ هەتا سەد ساڵی تریش، نابینیت پزیشکێکی پسپۆڕی دڵ و مولولەکانی دڵ ببێت بە سەرەک کۆمار ، وەک ئێستا لە ئێراندا پزیشکێکی پسپۆڕی دڵ سەرەک وەزیرانە .
لە هەموو ڕۆژهەڵاتدا بە ئیسرائیلیشەوە نابینیت موچەی سەرەکی زانکۆیەک ئەوپەڕیی دوو ئەوەندەی موچەی کارگوزارێکی زانکۆکە بێ، هەمیشە موچەی سەرەکی هەر دەزگا و دامەزراوەیەکی وڵاتانی ڕۆژهەڵات، پێنجا ئەوەندە و زیاتری موچەی کارگوزارێکی ئەو دەزگایانەیە، بەڵام بە چاوی خۆم بینیم موچەی ڕاگری کۆلێژی یاسا لە شاری سنە نزیکەی 37 ملیۆن تمەن بوو لە کاتێکدا موچەی پاسەوانێکی ئەو کۆلێژە 17 ملیۆن تمەن بوو، واتا نزیکەی دوو ئەوەندە، ئەمەیش هەمان سیستمی دانیمارک و فنلەندایە کە نابێ جیاوازیی زۆر لە نێوان موچەی هاووڵاتیاندا هەبێ بە ئەوەی لێکترازان و چینایەتیی زەق نەبێتەوە..
بە شەقامەکانی شارەکانی ئێراندا تێدەپەڕیم، هاوسەرەکان توند قۆڵیان کردبوو بە قۆڵی یەکتردا و دەستی مناڵەکانیشیان گرتبوو، ئەو دیمەنەی کە بە داخەوە لای ئێمە و لە هیچ شوێنێکی تردا بە هیچ جۆرە نابینرێت.
دوای ئەوە با بێینە سەر کەرتی ووزە.. بە بەرچاوی خۆمەوە شۆفێرەکەمان 33 لیتر بەنزینی سوپەری کڕی بە تەنها هەزار دیناریی چاپی عێراقیی، لە دڵی خۆمدا ووتم وەڵاهی دەناڵێد ترەمپ ئێمە هەرزانیی وزە و بەنزینەی ئێرانی پێ قبوڵ ناکرێ و دوور و نزیک لێیان تێک ئەدا.. ئەی باشە، ئێران ناتوانێ بەنزین بە گران بفرۆشێتەوە بە ڕوسیا و هیند و چین و.. هاووڵاتیەکانی خۆیشی بە

دەردی هاووڵاتیانی کوردستانی باشوور ببات؟ ئەتوانێ، بۆچی ناتوانێ.. بەڵام ئەو سیستەمە، سیستەمێکی میللیی خۆمخۆری هاووڵاتیانە و هەستی پێ ناکەن هەتا لە دەستیان نەچێت.
لە سەربانی باڵەخانە وخانووەکانی هەموو ئێراندا تانکی ئاو نییە، چونکە ئاو نابڕێ و پێویست ناکات لە تانکیدا هەڵبگیرێت، ئاوێکی پاک و سازگار کە هەمووان ئەیخۆنەوە، نرخەکەیشی زۆر هەرزانە، واتا سێ مانگ تەنها دوو هەزار دیناری چاپی عێراقیی..
لە دەی خەمدا ووتم مەحاڵە تەڕمپ بهێڵێ ئەم میللەتە بە خۆڕایی ئەو ئاوە سازگارە بخۆنەوە..
بە هەمان شێوە کارەبا و لولەی گازی سروشتیی بە هەموو ماڵ و مزگەوت و دامەزراوەکان ڕاکێشراون بە نرخێکی هەرزان، سێ مانگ چوار یان پێنج هەزار دیناری چاپی خۆمان، هەر بۆیە تەنها من هەستم بەو ئاوەدانیی و گەرم و گوڕییە دەکرد کاتێ لە زستاندا ئەچوویتە هەر مزگەوت و دام و دەزگا و ئوتێل و چایخانەیەک، گەرم و گوڕیی حەوانەوەیەکی جەستەیی و دەروونیی پێ دەدایت، ئەو حەوانەوە جەستەیی و دەروونییەی کە لەماوەی شەست ساڵی ژیانمدا لە عێراقدا هەستم پێنەکردووە و هەمیشە سەرمای زستان لە قوتابخانە و زانکۆ و بازاڕ و مزگەوت و هەموو شوێنێک وەک دوپشک پێوەی داوم ..
ئەم خزمەتگوزارییانە، ئێرانییەکان هەستی پێناکەن، هەتا لە دەستیان ئەچێت و ..ئەچنە بازاڕی ئازادی سەرمایەدارییەوە، وایان لێ دێ هەرچی ئەکەن و ئەکۆشن ناتوانن ژوورێک بە زستانا گەرم بکەن و بە هاویندا فێنکی بکەنەوە ..نەوت و گازیان لە دەدزن و هەشتا قەرزاریشیان دەکەن وەک لای خۆمان.
دوای پێنجا ساڵ تەمەن وزیاتریش، بۆ یەکەمجار تامی هەنگوینی ڕاستەقینەم کرد بە نرخێکی هەرزان .. تامی ڕبەهەنار و دۆشاوی ترێی ڕاستەقینەم کرد .. بیمەی تەندروستی ڕاستەقینە و دەرمانی ئێرانی زۆر چاک و زۆر هەرزانم بینی ..ووڵاتێکم بینی کە خزمەتگوزارییە سەرەتاییە سەرەکییەکانی ژیان تیایدا بەخۆڕایین و .. لە دەرزییەکی درومانەوە هەتا فڕۆکە و کەشتی و شەمەندەفەر خۆیان دروستی دەکەن .. نیوە شەو بە شارەکاندا بگەڕێ، هیچ هەژار و کەمتوانایەک نابینیت لەسەر شەقام کەوتبێ و بەجێمابێ، وەک لە ناوەندی شارەکانی خۆمان و هەموو وڵاتانی جیهاندا ئەبینرێن و هیچ کەسێک خۆیانیان تێ ناگەیەنێت.
لە دەی خەمدا ووتم وەڵاهی داڵە سوری کەشکی سپی پێی قوت ناچێت هەشتا ملیۆن کەس لەو بەهەشتەدا بژین ..
لە ئێراندا ڕاستە موچە هاووڵاتیان کەمە، بەڵام هەمووان ئەژین.. کاتێ موچە زۆر بێ، گرانیی سەرهەڵدەدات، دەوڵەمەندبوونی لە پێ و

هەزار کەوتنی لە پێ پەیدا دەبێ، لە ناکاو پارە ئەبێ بە هەموو شتێ، لە کاتێکدا پارە شتێکە نەک هەموو شتێ..جوانترین ساتەکانی تەمەن ئەو کاتانەن کە پارە بە زەحمەت پەیدا دەکرێت، بە ئەوەی خەڵکەکە بژین نەک لە دەریای پارەدا نوقووم بن.
ئینجا بیهێنەرە پێش چاوی خۆت، ئەگەر دۆخەکە پێچەوانە بووایە، واتا کوردستانی ڕۆژهەڵات هەرێمێکی سەربەخۆ بووایە، ئایا عێراق ئەیهێشت کوردانی ڕۆژهەڵات بە خۆڕایی و بە قیزە بێنە عێراقەوە؟
تەنها گەشت لە مێژوودا کە هەرزانتر ئەکەوێ لەسەرت تا مانەوە لە ووڵاتەکەی خۆتا، گەشتکردنە بە کۆماری ئیسلامیی ئێران، ئەوەیش ئەبوو لە کتێبی گینزا تۆمار بکرایە.
ئەو بەهەشتە تەنها من هەستم پێدەکرد و قوڵ قوڵ بەم ئەڕوانی و چێژم لێ وەردەگرت .. هیچ پێنج شەممەیەک نەبووە بە هاوڕێکانم نەڵێم : چۆنە سەردانێکی تری ووڵاتی ئارامیی و هێمنیی و ڕەسەنایەتیی و هەرزانیی ئێران بکەین؟
هیوادارم سیستمی حوکمی ئێران نەشێوێت، لەیان تێک نەچێ، جوانترین سیستمی کۆمەڵایەتیی و ئیداریی و کولتووریی لە دنیادا هەرەس نەهێنێ، ئەگینا جارێکی تر دروست نابێتەوە ..ئەگینا ئێرانییەکان کاڵەک بە ئەژنۆ ئەشکێنن و بە هەتا هەتایە ووزەی نیشتمانیی و بەرهەمی ناوخۆ و ڕەسەنایەتیی لە دەستدەدەن، ئەمەیش ئیتر ناتوانین پێنج شەممانێک بەڕێین لە شارێکی ئارام و هێمندا، قوڵ قوڵ بە کولتوور و ڕەسەنایەتیی و یاسا و دادپەروەریی بڕوانین.

حوکمڕانی پارتیی و یەکێتی ئەندازیاری شکستخواردووی سەرکوتکاری!.. ڕێبوار یاسین فەتاح

نهێنی مووچەی مانگەکانی ١١و ١٢ی(ساڵی ٢٠٢٥)

مووچەی مانگەکانی (١١ و ١٢) خراوەتە ئەستۆی حکومەتی هەرێم و

پێویستە لە پارەی فرۆشراوی نەوت بیدات!
وەزارەتی دارایی فیدراڵ هەموو ئەو نەوتەی لە (٢٣/ ٣ / ٢٠٢٣ تا ٢٧/ ٩/ ٢٠٢٥) هەرێمی کوردستان بە تەنکەرو پاڵاوگە فرۆشتوویەتی لەسەر بودجەی هەرێمی کوردستان ئەژمار کردووە، بەهۆیەوە بڕی نزیکەی (١٠ ترلیۆن) دیناری لەسەر هەرێمی کوردستان ئەژمار کردووە کە بەشی زیاتر لە مووچەی (١٠ مانگ) دەکات!
کابینەی نۆیەمی حکومەتی ماوە بەسەرچوو لە ڕاگرتنی فرۆشتنی نەوت بە بڕی تا ڕادەستکردنی نەوت بە سۆمۆ، بە ماوەی (٣٠ مانگ) هەموو ڕۆژێک نزیکەی (٣٢٠ هەزار) بەرمیل نەوتی بە تەنکەرو پاڵاوگە فرۆشتووە کە نزیکەی (٢٨٨ ملیۆن) بەرمیلە، داهاتەکەشی نەدراوەتە وەزارەتی دارایی هەرێم و نەشدراوەتە بەغدا، بۆیە بەغداش ئەو نەوتەی هەموو بە نزیکەی (١٠ ترلیۆن) دینار لەسەر هەرێمی کوردستان خەمڵاندووەو لە بودجەو مووچەی هەرێمی کوردستان داشکاندووە!
بە پێی نووسراوی ژمارە (١٤٥٠٢) وەزارەتی دارایی فیدراڵ لە (٢٨/ ٥/ ٢٠٢٥) کە لە ڕێگەی نوێنەرایەتی حکومەتی هەرێمەوە ئاراستەی سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیرانی هەرێم کراوە، وەزارەتی دارایی فیدراڵ پێی وایە هیچ پارەیەک بە مووچەی کوردستان نەماوە، شەش مانگی ئەمساڵیش لەسەر بنەمای ڕێککەوتنی هەردوو حکومەت بە ڕادەستکردنی نەوت بە سۆمۆو بڕیاری سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیرانی فیدراڵ نێردراوە، ئەگەرنا وەزارەتی دارایی فیدراڵ سورە لەسەر بۆچوونەکەی، ئەم بۆچوونەشیان پاڵپشتە بە ڕاپۆرتێکی هاوبەشی هەردوو دیوانی چاودێری هەرێمی کوردستان و فیدراڵ!
بەداخەوە وەزارەتی دارایی هەرێم ئەم ڕاستیە بۆ خەڵک ناڵێت، لە کاتێکدا خودی وەزارەتی دارایی و خەزێنەی گشتی یەک دینار لە پارەی ئەو نەوتە فرۆشراوەی بە تەنکەرو پاڵاوگە بۆ نەگەڕاوەتەوە!
ئەگەر بەرپرسانی حکومەتی هەرێم بەتایبەت چوار وەزیرە کوردەکەی نوێنەری هەرێمی کوردستان لە حکومەتی فیدراڵ پێیان وایە ئەمە ستەمەو بەغدا لە کوردستانی دەکات بۆچی لە کۆبوونەوەی ئەنجومەنی وەزیران هیچیان نەوت؟ بۆچی ڕێگەچارەیەکیان نەخستەڕوو بۆ پابەندی بەغدا بە خەرجکردنی ئەو دوو مووچەیە؟ بۆ داوای ڕێگە چارەیەکیان نەکرد بە نەفەوتانی ئەو دوو مووچەیەو دۆزینەوەی ڕێگەچارەیەک نە زامنکردنی خەرجکردنی لە (٢٠٢٦)؟
ئێستا بەرپرسیاری چارەنووسی ئەو دوو مووچەیە ڕوونە کە لای حکومەتی هەرێم و بەرپرسانی دەسەڵاتە، ئەویش یان حکومەتە ماوەبەسەرچووەکەیان لە پارەی فرۆشتنی سێ ساڵەی ڕابردووی نەوت ئەو دوو مووچەیە بدات، یان فشار بکات بەغدا ڕێگەیەک بۆ خەرجکردنیان

لە (٢٠٢٦) بدۆزێتەوە!
خەرجنەکردن و دواخستن و لەبرین و پاشەکەوتی مووچە، نەریتی نەگریسی یانزە ساڵەی هەردوو کابینەی هەشتەم و نۆیەمی حکومەتی لایەنەکانی دەسەڵاتە، ستەمەکە بەردەوام لە خەڵکی کوردستان و مووچەخۆران دەکرێت!
ئەگەر حکومەتی کاربەڕێکەری هەرێم پێنەدانی دوو مووچەی ئەمساڵ دەخاتە ئەستۆی حکومەتی عێراقی، ئەی بۆچی خۆی مووچەی ٣٧٩٣٣ مامۆستای گرێبەستی پەروەردە و ٤١٠٠ مامۆستای گرێبەستی خوێندنی باڵا دابین ناکات لەکاتێکدا کە مووچەی ئەم مامۆستایانە لەسەر داهاتی ناوخۆیەو سەرجەم پارەکەی تەنها ٢٤ ملیار دینارە بۆ هەر مانگێک کە پارەی چەند کاتژمێرێکە لەداهاتی ناوخۆ.
چۆن لە کابینەی نۆیەم، ڕێژەی هەژاریی و برسێتی زیادیکرد؟
چەند ڕێژەک لەمەوپێش لە کەناڵێکی تەلەفزیۆنییەوە باسي لە رێژەی هەژاریی کرد لە کوردستان، وتي ئەگەر نرخی کارەبا بەمجۆرە بەرز بکرێتەوە، کە کارەبا بە (١٠٠,٠٠٠) خێزان دابین دەکات کە لە خوار هێڵی هەژارییەوەن؟ لە ڕاستیدا پاش پیاچوونەوە بە ژمارەکان، بەم دەرکەوت ژمارەکە لەوە زیاترە باسي کردووە، بۆیە بە پێویستم زانی لەم وتارەدا بە وردی تیشک بخەمە سەر ڕێژەی هەژاریی لە کوردستان:
یەک/ ڕێژەی هەژاریی چەندە؟
بە پێی نوێترین ڕووپێوییە فەرمییەکانی هەژاریی، ڕێژەی هەژاریی لە ماوەی تەمەنی کابینەی نۆیەم بە (١٠%) بەرزبووەتەوە، لە کاتێکدا لە ساڵی (٢٠١٨) ڕێژەی هەژاریی لە کوردستان (٦%) بوو! واتە چوار پلە خەڵک زیاتر هاتووەتە نێو هێڵی هەژارییەوە!
بە پێی ڕووپێوییە فەرمییەکان کە وەزارەتەکانی پلاندانانی عێراق و هەرێمی کوردستان بە هاوکاری بانکی دەولی ئەنجامیانداوە، لە ساڵی (٢٠١٨)، ڕێژەی هەژاریی لە کوردستان تەنها (٦%) بووە کە دەکاتە (٣٤٦,٥٠٠) هاووڵاتی لە چوارچێوەی نزیکەی (٦٩,٣٠٠) خێزاندا، بە پێی ژمارەی دانیشتووانی ساڵی (٢٠١٨) کە (٥,٧٧٥,٠٤٣) کەس بووە.
بەڵام بە پێی تازەترین ڕووپێوی، پاش پێنج ساڵ لە تەمەنی کابینەی نۆیەم، رێژەی هەژاریی بەرزبووەتەوە بۆ (١٠%) کە دەکاتە (٦٣٧,٠٦٦) هاووڵاتی، لە چوارچێوەی (١٢٧,٤١٣) خێزاندا.
دوو/ هەژاریی چییە؟
دەرهەنانی ڕێژەی هەژاریی بابەتێکی پیشەیی زانستییە، پشت بە چەند پێوەرێک دەبەستێت، هەروەها پێویستی بە ڕووپێوی مەیدانی هەیە، بەڵام هەموو پێوەرەکان کۆکن لەسەر چەند پێوەرێک کە پەیوەندییان بە دۆخی کۆمەڵایەتی و ئابوری و پەروەردەیی و تەندروستییەوە هەیە، واتە بۆ ئەوەی هاووڵاتییەک لەسەروو هێڵی هەژارییەوە بێت، پێویستە

لانیکەمی پێداویستی خواردن و شوێنی مانەوەی شایستەو دەستگەیشتن بە پەروەردەو تەندروستی هەبێت، تا بتوانێت لانیکەمی پێداویستیەکانی بە ژیانێکی ئاسایی بەدەست بهێنێت.

سێ/ چەن هێڵی هەژاریی دەستنیشان دەکرێت؟

بە چەند ڕێگەیەکی جیا جیا هێڵی هەژاریی لە هەر وڵاتێکدا دیاریی دەکرێت، پاشان هەر تاک یان خێزانێک کەوتە خوار ئەو هێڵەوە ئەوە بە هەژار ئەژمار دەکرێت، هێڵی هەژاریش دەکرێت لەسەر بنەمای داهاتی تاک یان خەرجی تاک دەستنیشان بکرێت بە ڕەچاوکردنی ناوەندی ئاستی بژێوی بە هەر تاک یان خێزانێک.

بە پێی ستانداردێک کە لەلایەن ڕێکخراوی هاریکاریی ئابوری و یەکێتی ئەوروپاوە پەیڕەو دەکرێت، هێڵی هەژاریی لەسەر بنەمای ئاستی داهاتی تاک دەستنیشان دەکرێت بە ڕێژەی (٦٠%) لە داهاتی خێزان.

بە پێی ڕوپێویەکان، ئاستی هێڵی هەژاریی لە کوردستان بە (١٣٧,٠٠٠) دینار بۆ تاک دەستنیشانکراوە، واتە بۆ خێزانێکی پێنج کەسی (٦٨٥,٠٠٠) دینار، واتە هەر تاکێک لە (١٣٧ هەزار) دینار کەمتریی هەبێت و هەر خێزانێکی پێنج کەسی مانگانە داهاتەکەی کەمتر بێت لە (٦٨٥ هەزار) دینار، ئەوە دەکەونە خوار هێڵی هەژارییەوە، واتە ناتوانن لانی کەمی پێداویستیە بنەڕەتییەکانی ژیانیان دابین بکەن.

لە ڕاستیدا ئەمە مانای ئەوە نییە کە هەر خێزانێک لەسەروو (٦٨٥ هەزار) دینارەوە داهاتی هەیە چ مووچە یان کارو کاسبێت، ئیتر ئەو خێزان خۆش دەژییی، نەخێر، بەڵکو پێداویستی ژیانێکی ئاسایی لە کوردستان لە ناوەندی شارەکان بریتیە لە (١,٢٥٠,٠٠٠) بۆ خێزانێکی پێنج کەسی، واتە هەر خێزانێک بیەوێت بە ژیانێکی ئاسایی بژی، پێویستە داهاتی خێزان لە (١,٢٥٠,٠٠٠) دینار زیاتر بێت، ئەگەرنا ناتوانێت پێداویستیە سەرەکییەکانی بە پێی پێوەرە کۆمەڵایەتی و ئابورییەکان دابین بکات، کە من پێم وایە تەنانەت ئەو خێزانانەی مووچەشیان هەیە ژمارەیەکی زۆریان ناگەنە ئەم ئاستە.

چوار/ هەژارەکان کێن؟

ئەگەرچی نیشانەیەکی تایبەت نییە بە ناسینەوەی بە پۆلێنکردنی خێزانی هەژار، بەڵام بە شێوەیەکی گشتی زۆرینەی هەژارەکان لە کوردستان بریتین لە (کەمئەندامان بەتایبەت ئەوانەی سەرەک خێزانن، منداڵانی بێ سەرپەرشت و ئەو ئافرەتانەی هاوسەرەکانیان لەدەست داوە، بەساڵاچووان و پەککەوتەکان، نەخۆشانی درێژخایەن، کرێکارانی کاری ڕۆژانە، بێکارەکان، ئەو ئافرەتانەی هاوسەرەکانیان حکومدراون)، ناڵێن هەموو ئەمانە هەژارەکانن، بەڵکو زۆرینەی هەژارەکان لەناو ئەم پۆلێنە لە خەڵکن.

پێنج/ حکومەت چی بە هەژارەکان دەکات؟
تا ساڵی (٢٠١٥)، مانگانە بڕە پارەیەکی کەم (١٥٠ هەزار) دینار لە چوارچێوەی تۆڕی پاراستنی کۆمەڵایەتی بەناوی (مووچەی چاودێری خێزان) دەدرا بە خێزانە هەژارەکان، بەڵام لە ساڵی ٢٠١٦ ەوە بە پاساوی چاکسازی لە لیستەکانیان ئەو مووچەیە ڕاگیراو تا ئێستا ئەو هاوکارییە بچوکە بە هەژارەکان دەستی پێ نەکردووەتەوە، بۆیەوە ئەوەی جێگەی سەرنجە و بەداخەوە بە زۆرینەی کۆمەڵگە لێی بەئاگان ئەوەیە کە حکومەت لە کوردستان هیچ شتێک بە هەژارەکان ناکات، تەنانەت بە یەک دیناریش هاوکارییان ناکات بە پێچەوانەی عێراق کە نزیکەی پێنج ملیۆن خێزان تۆمارن لە تۆڕی پاراستنی کۆمەڵایەتی و مانگانە لە نێوان (٢٠٠ تا ٤٠٠ هەزار) دینار هاوکاری دارایی دەکرێن.
شەش/ بۆچی هەژاری لە کابینەی نۆیەم زیادی کرد؟
ژمارەیەکی زۆر هۆکار بوونە هۆی بەرزبوونەوەی هەژاری لە کوردستان، دەکرێت بەمجۆرە ئاماژەیان پێبدەین:
١ـ نەبوونی هیچ هاوکارییەک بە خەڵکی هەژار، نە دارایی بە کاش و نە هیچ جۆرە پێداویستییەکی ژیان.
٢ـ دواکەوتنی بەردەوامی مووچەو دابەش نەکردنی هەندێک مانگ لە ساڵێکدا.
٣ـ زیادکردنی باج و کرێی خزمەتگوزاریی (ڕسومات) لە زۆر بوار (وا ئێستەش دەیانەوێت کارەبا لەسەر هاووڵاتیان گران بکەن!).
حەوت/ چی بکرێت؟
لە ڕاستیدا ئەوەی وایکردووە کە نابینین خەڵک لەسەر شەقامەکان لە برسا بمرێت، تەنها چاکی و باشی کۆمەڵگەکەیە، کە خێرخوازان و چاکەکاران و دەیان گروپ و ڕێکخراو بەردەوام هاوکاریی بۆ هەژارەکان کۆ دەکەنەوە بەسەریاندا دابەشی دەکەن، ئەگەرنا دۆخەکە زۆر خراپتر بوو لەوەی ئێستە، بەڵام ئەگەر بە زوویی بیر لە چارەسەرێک بۆ هەژاری نەکرێتەوە، ئەوە دوور نییە لە چەند ساڵی ئایندەدا کوردستان ڕووبەڕووی دۆخێکی خراپتری هەژاری ببێتەوە، بۆیە پێویستە زۆر بە زوویی ئەم هەنگاوانە بگیرێتە بەر:
١ـ دابینکردنی هاوکاریی دارایی بە هەژارەکان بە پێی زانیاریی و تۆمارکردنیان لە ڕێگەی فەرمانگەکانی وەزارەتی کارو کاروباری کۆمەڵایەتییەوە، هاوشێوەی عێراق و زۆرینەی زۆری وڵاتانی دونیا کە هاوکاریی مانگانەیان بۆ خانەوادە هەژارەکان هەیە بە بەرانبەر.
٢ـ هەڵوەشاندنەوەی هەموو ئەو باج و ڕسوماتە نایاسایانەی کە لە ماوەی پێنج ساڵی ڕابردوو زیاد کران.
٣ـ دابینکردنی مووچەی مووچەخۆران هەموو مانگێک، لە کاتی خۆیدا،

بەبێ لەبەین، بەبێ دواخستن، هەمو.
٤ـ پشتیوانیکردنی گەنجان بۆ دامەزراندن یان دۆزینەوەی هەلی کار بۆیان یان پشتیوانی دارایی بۆ دروستکردنی پڕۆژەی بچوک تایبەت بە خۆیان بە قەرزی درێژخایەن بەبێ خستەسەری هیچ زیادەیەک.

ڕێبوار یاسین فەتاح

خوێندنەوەیەک بۆ ڕۆمانی دەفتەری هەورەبانەکە.. ڕەزا شوان

ڕۆمانی (دەفتەری هەورەبانەکە) لە نووسینی، نووسەر مامۆستا (زیاد ڕەشاد قادر)ە.
لە ساڵی (٢٠٢٥) لە چاپخانەی (هەقی) لە هەولێر (٥٠٠) دانەی لێ چاپکراوە.
دەفتەری هەورەبانەکە، کورتە ڕۆمانێکە لە (١٥) بەشی کورتدا. لەسەری نووسیوەتی ڕۆمان بۆ مەرد منداڵان. بە وێنەکانییەوە (٩٨) لاپەڕەیە. مامۆستا زیاد بۆ (پی دی ئێف) ڕۆمانەکەی بۆم نارد. وێنەکانی ناوەوەی نەهاتوون. تا بزانم کوالیتیان چۆنن. ئایا گونجاون یا نەگونجاون لەگەڵ ناوەڕۆکی ڕۆمانەکەدا..
سەرەتا پێ بە دە، پیرۆزبایی و دەستخۆشی لە مامۆستا زیاد ڕەشاد دەکەم. کە بەم بەرهەمە وێژەییەی، ناوی چووە لیستی ڕۆماننووسانی مەردمنداڵانی کوردمان. چاوەنواری ڕۆمانی تری لێدەکەین و هیوای پێشکەوتن و سەرکەوتنی بۆ دەخوازم.
من وەک خوێنەرێک نەک ڕەخنەگرێک، حەزدەکەم، چەند سەرنج و تێبینییەک دەربارەی ڕۆمانی (دەفتەری هەورەبانەکە) بخەمەڕوو. کە گوزارشتن لەدیدگای من.
بەپێی مەرج و بنەماکان و ڕەگەزەکانی ستانداردی ڕۆمان بۆ مەردمنداڵان، ڕۆمانی هەورەبانەکە زۆربەی مەرجە سەرەکییەکانی ڕۆمانی تێدایە. شایەنی ئەوەیە کە بە ڕۆمان بناسرێت. بە

بەبۆچوونی من، دەفتەری هەوربانەکە ڕۆمانێکی ریالیستی پەروەردەیی و فێرکاری و کۆمەڵایەتییە. وەک نووسەر لە وتەی پێشەکی ڕۆمانەکەیدا نووسیویەتی، پێش چاپکردنی پێشانی نووسەران (سابیر ڕەشید) و (ڕۆستەم خامۆش)ی داون و سوودی لە سەرنج و لە تێبینییەکانیان وەرگرتووە. ئەگەر هەر ئەو کاتەش بە منی بناردایە، پێویستیی بەم تێبینی و سەرنجانەی ئێستام نەدەکرد.

کارەکتەرە سەرەکییەکانی ڕۆمانی دەفتەری هەوربانەکە (شەهرزاد ـ تەمەن شەست و پێنج ساڵە ـ مامۆستای خانەنشین)، (ڕۆمان. کچەزای مامۆستا شەهرزاد، دەرچووە بۆ پۆلی حەوتی بنەڕەتی)، (بەشە خاڵەزا و هاوڕێ و هاوتەمەنی ڕۆمان ـ دەرچووە بۆ پۆلی حەوتی بنەڕەتی)، (ئەڵا ـ خوشکی ڕۆمانە ـ تەمەنی هەشت ساڵە ـ دەرچووە بۆ پۆلی سێی بنەڕەتی)، (بەری ـ خوشکی بەشەیە و هاوڕێی ئەڵایە ـ هەشت ساڵە ـ دەرچووە بۆ پۆلی سێی بنەڕەتی). چەند کارەکتەرێکی تریش ڕۆڵی لاوەکیان هەیە.

ڕۆمانەکە لە خەزانێک و لە ماڵێکدا چڕبووەتە، کە ماڵی باپیرەیە. سەربردەی ژیانی لە قۆناغی قوتابخانەی سەرەتایی بە نەوەکانی (ڕۆمان، بەشە، بەری، ئەڵا) دەگێڕێتەوە.

شوێنی سەرەکی: ماڵی باپیرە، قوتابخانەی سەرەتایی گوندێک، شاری هەولێر.

من پێموایە دەبوایە ڕۆماننووس، تەمەنی بەری و ئەڵای لە (١١ بۆ ١٢) ساڵ دابنایە. چونکە ڕۆمان بە تەمەنی (٨) ساڵ نانووسرێت، ئەگەرچی بە زمانێکی ساکار و ئاسان نووسیویەتی و ڕووداوەکانی بە زۆری لە شێوەی کورتە چیرۆکدان. بەڵام دەرچووی پۆلی دووی بنەڕەتی هێشتا بە تەواوی و بە خێرایی فێری خوێندنەوە نەبوونە، لە پەرتووکی خوێندنەوەی کوردی بۆ پۆلی دووەم. چەند چیرۆک و هۆنراوە و پەخشانێکی سووک و کورتی لەخۆگرتووە. هێشتا ئاشنای گەڤارەکانی منداڵان و هۆنراوە و چیرۆکە چاپکراوەکان نەبوونە و ئاسۆی خەیاڵ و تێگەیشتن و وەرگرتن و فەرهەنگی وشە و رستەسازییەکانیان سنووردارن. بە زۆریشی هێشتا لە قۆناخێکی خەیاڵییدا. زیاتر هۆگری یاری و شادی و گوێگرتن لە کورتە چیرۆکی خەیاڵیی “ئەفسانەیی”ن..

پێموایە هەندێک لە پرسیار و رستەکان، کە بە ناوی بەری و ئەڵاوە کراوان و وتراون. زیادەڕۆییان تێدایە و بە ئەو تەمەنە گونجاو نین. راستە کە منداڵانی ئەمڕۆ، چاوکراوە و زۆرزانن، نەوەی شەشی

تەکنەلۆژیا و دیجیتاڵین. بەڵام پ□یوستە بەپێی قۆناغەکانی تەمەنیان و ئاسۆی خەیاڵ و فەرھەنگی زمانیان، مامەڵەیان لەگەڵدا بکرێت. ئەو بابەتانەی بۆ منداڵانی دوانزە و سیانزە ساڵان گونجاون، بۆ منداڵانی ھەشت و نۆ ساڵان گونجاونین. بە پێچەوانەشەوە.
بۆیە دەڵێم خۆزگە مامۆستا، تەمەنی ھەر چوار منداڵەکەی لە نێوان (١٢ ـ بۆ ـ ١٣) ساڵان دابن□یایە. لە یەکترەوە نزیک دەبوون. چونکە یەکێک لە مەرجەکانی رۆمان بۆ مێردمنداڵان، گونجانێتی لەگەڵ ئەو قۆناغە تەمەنەدا. بۆیە دەبینین رۆمانووس بۆ ئەوەی وا نیشانی بدات، کە بۆ منداڵانی بچووکیش شیاوە. ئاستێکی سادە و ساکاری بە رۆمانەکەی بەخشیوە.
شێوازی گێرانەوەی رۆمانەکە، باشە. بە شێوەیەکی زنجیرەی کورتە چیرۆکی بەیەکەوە بەستراوی نیوان بەشەکانێتی. شێواز و تەکنیکی داڕشتنەکەی باشن. نووسەر بە گشتی زمانێکی ساکاری لە داڕشتنی رۆمانەکەیدا بەکارھێناوە.

رۆمانەکە کۆمەڵێک پەیامی پەروەردەیی و کۆمەڵایەتی و رەوشتی و وانەی زانیاری لەخۆگرتووە. رابردووی بەم سەردەمەوە گرێ داوە و درێژەی بە گۆڕانکاری□کانی ژیان داوە. دەیەوێت بە مێردمنداڵان ب□□□ت گ□□□انکاری و داھێنان درێژەیان ھەیە.
بەداخەوە کە تا ئەمڕۆ نەبووینە بە خاوەنی زمانێکی ستانداردی یەکگرتووی نووسینی کوردی. بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا بەشی ھەرە زۆری نووسەرانمان بە زمانێکی نزیک لە ستاندارد دەنووسن، دوور لە شێوە دیالێکت و لە زمان و لە وشەی ناوچەیی.
مامۆستا کۆمەڵێک وشەی تایبەت بە ھەولێری بەکارھێناوە، بۆ نموون (چێڵ، چار، ئەنگۆ، کێھەنگیان، بالیف، چیر، پ□ل□،… ھتد) بەڵام گەر بینووسیایە (مانگا، چوار، ئێوە، کامیان، سەرین، جیڕ، پوور، … ھتد) منداڵانی ھەموو کوردستان لێیان تێدەگەن. کێشە نییە ئەگەر بە زارەکی و لە گفتوگۆدا بە ھەر دیالێکتیکی کوردی قسە بکەین. بەڵام باشتر وایە زمانی نووسین و خوێندنەوەمان یەکبێت.
مامۆستا کۆمەڵێک وشەی عەرەبی بەکار ھێناوە، لە کاتێکدا بەرانبەر بەو وشانە، وشەی رەسەنی کوردیمان ھەیە. بۆچی پ□□مان ش□رم ب□□ت، کە لە جێی ئەم وشە عەرەبیانە (ئەدەب، شیعر، شاعیر، دەرس، قەڵەم. دەفتەر، رەسمییەکان، عادەتی، لەفە، سەفەر، خەستەخانە (تورکییە)، دەقیقە، سەعات، سایەق،… ھتد) ئەم وشە کوردییانەمان بەکار بێنین (وێژە، ھۆنراوە ـ

هبست، هنراونووس، هزانڤان، وان، پنووس، تیانووس، فرمییکان، نریتی، لوول، گشت، نخشان، خوولک، کاتژمر، شفر،… هتد) بام ئگر وشی کوردییان برانبر نبت، ناچارین وشی بگان بکاربهنین وک (تلڤزین، رمان، ئپرت، ئتمبل، زافا، فیل، پاسپرت، تاکسی، ربت، پاتری، هتد). چند جوان ک وشی (خواردنگ) ی لجی وشی متعم و ریستران بکارت هناو.

ماستا باسی ئو دکات، گوای ل قوتابخانی گوندکیان (شیر، سموون، پنیر) ب قوتابییکان ددران، لو سردم و ئستاش خواردن ب قوتابییکانی گوندکان ندراو و نادرت، تنها ل شارکاندا، ب قوتابیانی ئو قوتابخانان ددران، ک ل گک هژار نشینکاندا بوون. نک ب هموو قوتابخانکان.

رمانوس ل رووداوکی رمانکیدا، باسی باندی (ماکای ـ پیکا پیکا) کردوو. ک شت دفنی و ل هلانکیدا دیانشارتو. (نووسر: ئو باندی ل کوردستاندا، ناوکی تری هی (قلباچک) یان (قشق، قلباز، قشقل، قلانج، قشق) ملک، کمک ل کتر گورتر و رش و سپی و کلکی درژ و ب قون قون دوات. پیاوک ل کی دانیکی مای کردبوو، فری چند وشیکی کوردیی کردبوو. ئم باندی سوود و زیانی هی. توی بادم و توی تر ل شاخکان لناو خدا دشارتو، بشکی زریان سوزدبن. زیانیشیان ب دار میوکان هی، گو و برکانیان دخن. حزیش ناکن باندی تر ل ناوچکیاندا هبت. زر جار باندی بچووکتر ل خیان دکوژن). ماستا ناهید ناوی ئو باندی بیستوو. ئی رمانووس ب بوبری قوتابخانکی گل کردوو و ناوی ماکپای نبیستوو؟ ل کاتکدا لو سردمدا، ئو ماستای لهاتوو و هشیار نبوای، ناکرای بوبری قوتابخان.

لو سردمدا، ماستا شرزاد ل گوندکیان قوتابی بوو، وات نزیکی (٥٨) سا بر ل ئستا بوو، ئو سردم ماستای ئافرت ب وان وتنو ل قوتابخانکانی کوان، نانران ب تایبتیش ب گوندکان. تنانت ل شارکانیشدا قوتابخانی تک ب دگمن هبوون. ئیتر نازانم چن ماستا رووناک، ماستای ئو گوند بوو؟

شەهرزاد، کە لە پەلی سێ دەرچووە، لە کاتی یاریکردن لەبەردەم ماڵیاندا، لە گوندەکەیان دا، لەبەر ئەوەی پێخاوس بووە، لەتە شووشە یان شتێکی تر پێی بڕیوە.
قوتابییەک لە پەلی سێ دەرچووبێت چۆن پێڵاوی نییە؟ ئەی ئەو شەوەی کە بەیانی بۆ شار چوون، جلوبەرگ و پێڵاوەکانی لای خۆی دادنابوون، کەواتە پێڵاوی هەبووە.
باسکردنی کاوێژکردنی چێڵ — مانگا، و ژوورەکانی گەدەی، سەلولۆز، ئەنزیمەکانی هەرسکردن، تەکنەلۆژیا، لەسەر زەمینی واقیعدا جێبەجێ بکرێت، هەر مەرەکەبی سەر کاغەزە، ئەم رستەگەل و زاراوانە، لە ئاستی بیر و تێگەیشتن و وەرگرتنی بەری و ئەولای هەشت ساڵان نیین.
لەم بڕگەیدا ئاستی کارەکتەری سەرەکی شەهرزاد دێنێتە خوارەوە، کە دوو سێ کەڵان بۆ دوای پشیلە ڕەشەکەدا دەڕوات. راستە بابەتی کۆمیدی لە ڕۆمانی منداڵان گرنگە. بەڵام پێویستە بە شێوەیەکی دروست بەکاربهێنرێت. ئەوەیان تا رادەیەک بە پێکەنین ئەشێ کە شەهرزاد، لە یەکەم ڕۆژی چوونی بۆ قوتابخانە، لاستیکی سڕینەوەی نووسین و پێنووسی وەرگرت. وای زانی کە لاستیکی سڕینەوە نووسین بنێشتە، خستییە دەمییەوە و دەستی بە جوینی کرد. ئەمە هەر بۆ ئەوەی قوتابییەکان پێبکەنن.
پێموایە ئەمەش لە شوێنی خۆیدا نییە. چونکە برا و خوشکە لەخۆ گەورەترەکەی، پێش شەهرزاد لە قوتابخانە بوون، بێگومان لە ماڵەوەدا لاستیکی سڕینەوەی نووسینیان بەکارهێناوە، لەوانەیە چەندین جار شەهرزاد لاستیکی سڕینەوەی نووسینی بەدەست خوشک و براکەیەوە بینیبێت. لێرەدا شتێکی تریش جێی پرسیارە؟ لە هیچ شوێنێکی ڕۆمانەکەی باسی لەوە نەکردووە، کە قوتابخانەی گوندەکە تێکەڵاو بووە.
منداڵەکان وشەی پاڕانەوە لە باپیرە (توخوا.. توخوا) زۆر دووبارە بۆتەوە.
چیرۆکی نەگبەتی و تەبایی، چیرۆکێکی فۆلکلۆریی ئەفسانەیی جوانە بۆ ڕۆمان و بەشە، بەڵام بۆ بەری و ئەولا لەبار نییە. چونکە منداڵانی ئەم تەمەنە، لە چەمکی ئەبستراکی "مجرد" تێناگەن و لە شتی دەستلێدراو و هەستپێکراو تێدەگەن. ئەوان تێناگەن کە نەگبەتی و تەبایی چین؟
چیرۆکی (زەنگی مشکان) لە بنەچەدا، یەکێکە لە چیرۆکە ئەفسانەییەکانی ئەفسانەنووسی یۆنانی ئیزۆپ کە مێژووی بۆ زیاتر لە (٥٠٠) ساڵ پێش زایینی دەگەڕێتەوە. چیرۆکەکانی ئیزۆپ پەروەردەیی و ڕەخنەئامێز و تەنزئامێزن. بە

زۆری بە ناوی ئاژەڵان و باڵندەوەن. وەریانگێڕاوون بە سەر هەموو زمانەکانی جیهان، چەند چیرۆکێکیشی وەریان گێڕاوون بە سەر زمانی کوردی، بە زۆری لە شێوەی (چیرۆکە هۆنراوە) دا وەریانگێڕاوون. لەوانە:
(ڕێوی و کەڵەشێر، قەلە باچکە و باخەوان ـ پیرەمێرد)، (دوو مراوی و کیسەڵێک، دوو پشیلە ـ فایق بێکەس)، (گوێدرێژێک لە کەوڵی شێردا ـ کاکەی فەللاح)، (زەنگی مشکان ـ هەژار موکریانی)، (گورگ و بەرخۆلە، مەڕوولە و کوللە، شوان و گورگ، لەقلەق و ڕێوی، ڕێوی و قەلەڕەش، ڕێوی و بەرەتری، کچەکەی شیررژاو،… هتد) شایەنی باسە هەریەکە لە پیرەمێرد و فایق بێکەس و کاکەی فەللاح و هەژار موکریانی. ئەوە چیرۆکانەیان، لە شێوەی چیرۆکە هۆنراوەدا وەریان گێڕاوون، بەڵام بە شێوەیەکی کوردیی هەندە جوان و بەرز و بەچێژ دیان ڕشتوون. زۆر لە دەقە ڕەسەنەکانیان، جوانتر و بەچێژترن. وا هەستەکەین کە چیرۆکی کوردین و وەرگێڕاو نین.
هەژار موکریانی لە هۆنراوەکەیدا وشەی (دزیبوو) ی بەکار هێناوە. بە مندالمان وشەی دزیبوو جوان و شیاوە نییە، دەیتوانی وشەی (دەزینەوە) ی بەکاربهێنایە.
(تەلی جلک هەڵخستن) پێموایەی وشەی (تەناف) جوانتر و کورترە.
ئەو دارەی، کە لە جلکی تەڕیان بە شۆروین دەدا، پێیان دەوت (گەڕاکوتک).
ئەو یارییە فۆلکلۆریانەی ناوت هێناون، جوانن، وابزانم مامۆستایەک بە ناوی یارییە فۆلکلۆرییە کوردەوارییەکان چەند ساڵێک لەمەوبەر، کۆمەڵێک لەو یارییانەی لە پەرتووکێکدا چاپکردوون. هەروەها دکتۆر (نەسرین فەخری) یش، بەشێکی لێیان کۆکردووەتەوە.
دەبوایە ئاماژەشتان بە یاریی (هەڵیاران و مەیاران) یش لەگەڵ ناوی یارییەکانی تردا بدایە. کە یارییەکی باوی مندالانی کوردە لە هەموو کوردستاندا.
وەکو ئاماژەت بە ناوی چەند هۆنراوەنووسێکی ناسراوی کوردمان بە مندالان داوە، خۆزگە ئاماژەشت بە ناوی مامۆستا (عەلی عەبدوڵڵا شەونم) (ع.ع. شەونم) و (دایکی سەلاق) و (لەتیف هەڵمەت) یش دەکرد.
لە لاپەڕە (٩٧) دا، نووسیوەتی (هەروەها بەشی خوشکەکانتان بەری و ئەولای لە بەدەن) بەش زیاتر بە شتەکی مادی دەبەت، نەک بە خوێندنەوە.

چەند سووکە هەڵەیەکی رێنووسیشتان هەیە، بۆ نموونە لە لاپەڕە (١٨) دا، تا زگیان هێشا پیکەنین، دروست (پێکەنین). گەص، دروست (گەس). (ص) کوردی نییە.
پێموایە کۆتایپ□ک□ی، نیازی تایپ کردنی رۆمانەکە بە کۆمپیوتەر لە لایەن رۆمان و بێشەوەوە. تا بیکەن بە سپرایز بۆ باپیرە، لە گەڕانەوەی گەشتەکەی دەرەوەی وڵات، بیرۆکەیەکی جوانە و کۆتاییەکی باشە.
ئەو تێبینی و سەرنج و بۆچوونانەم بۆ نووسەری رۆمانەکە، مامۆستا زیاد رەشاد قادر نارد. مامۆستا بە پێخۆشحال□ییەوە، تێبینییەکانمی قبووڵ کرد و ئەوەشی نووسیوە کە سوودیان لێوەردەگرێت. ئەمەش پێگەی مامۆستا گەورەتر و بەرزتر دەکات.
مەبەستی منیش لەو سەرنج و تێبینیانەم، ئەوە نییە لە توانای نووسینی مامۆستا زیاد رەشاد کەم بکەوە، یان لە بایەخی رۆمانەکەی کەم بکەمەوە. بەڵکو مەبەستم سوود پێگەیاندی□تی. حەزدەکەم ئەوەش بڵێم، هیچ نووسەرێک نییە لە هەموو روویەکەوە نووسینەکەی پێرفێکت بێت. تەنانەت رۆمانە شاکارە جیهانییەکانیش، لە رووی فۆرم و ناوەڕۆکەوە، بێ هەڵە نین.
ئەمەش یەکەم بەرهەمی مامۆستا زیاد رەشاد قادر نییە. دوا بەرهەمشی نابێت. مامۆستا ئەزموونێکی درێژی لەگەڵ نووسیندا هەیە. بەم پەرتووکەوە تا ئێستا (١٧) پەرتووکی هەمەچەشنەی چاپکراوی بڵاوکردوونەتەوە. کە بەشێکیان هۆنراوە و چیرۆکن بۆ منداڵان. لە ئێستاشدا درێژە بە نووسینەکانی دەدات.

دوبەی: ٢٠٢٦

پەیکەرێک لە بەفر. شیعری شەهلا نوری

دەمێک بوو…
بەفرێکی وا نەباریبوو،
بەردەرگای لێ نەگرتبووم.

بەفرێکی تازە، بەسەر گەرمیی بوونمدا وا دەبارێ؛
گاهێ بەفرەکە نەرم و ڕوونە،
مشتێکم لێ هەڵگرت و
چێژم کرد بە لێوم!
گاهێ شەخت□ یە…
گاهێک منداڵان شەڕەبەفریانە و
لێم دەوەشێنن،
دەڵێن: دوورکەوە!
پەیکەری بەفر دیسا نەوە مەخوڵقێنە،
بەرگی خۆتی ل□ بەر مەکە و
لێوی بە لێوت سوور مەکە!
گەمەی ئێمەش مەشێوێنە،
ئێوە بەرگەی تەزووی سەرما و بەفر ناگرن

شیعری شەهلا نوری

بەختی ڕەش یـــا کــۆمەڵی چەوت*.. -1-.. نەژاد عزیز سورمێ

چەند وێستگەیەکی کورت لە ڕۆژگارەکانی
دوای کۆربوونەوەی (ئاگردان)ێـکی دی

نەژاد عزیز سورمێ
بەشی یەکەم

ڕوونـــکردنەوە

ویستم خوێنەر لەوە باخەبەر بکەم کە ئەم نووسینە نە بیرەوەریە و نە یادداشتنامە،
بەو مانایەی دەخوازێ لەم دوو ژانرەدا هەبن ..
تەنیا نووسینێکە بە داوا و جەختی چەند جارەی هەر دوو دۆستم (نیعمەت عەبدوڵا و تاریق جامباز)وە بۆ پرۆژەیەك نووسراوە تایبەت بە‌ تۆمارکردن و دیکۆمێنتـــکردنی نەفیکراوانی کوردستان دوای نسکۆی ساڵی 1975 کە لە دووتوێی کتێبێـکدا بەم دوایە بەشی یەکەمیان ل□

بڵاو کردەوە. هیوادارم لەم قاوخەدا بخوێنرێتەوە.

لەبارەی تایتڵی سەرەکی نووسینەکەیشەوە(بەختی ڕەش یا کۆمەڵی چەوت) وەك لە پەراوێزیشدا ئاماژەی پێدراوە، ئەوە ناوونیشانی یادداشتنامەی
باوکم بووکە نزیکەی 900 و قسوور لاپەڕەی فۆڵسکابی دەستنووس دەبوو
بە داخەوە بە هۆی بۆمبابارانی خانوو و ماڵمان(ناوەڕاستی ساڵی 1974)
بە فڕۆکەکانی سوپای عیراق لە گەڵاڵە تیاچوو .
ناوچەی باڵەکایەتی کە سەرکردایەتی (شۆڕش)ی لێ بوو کە زێدی خۆشمە لە چاو دەشتی هەولێر بەهاری درەنگ دەگاتێ .
ئەو دەمەی لە نەزانی و بەدبەختی خۆمان بۆ یا گەلەکۆمەکی بەرژەوەندیخوازانی هێزە ئێقلیمی و جیهانگیرەکانەوە ، ڕێککەوتنی (جەزاییر)ی لێ کەوتەوە کە بە ڕێککەوتنی دوو نەیاری مێژوویی و دوو دۆستی مێژوویی دژ بە کورد (عێراق – ئێران) ی لە 6 ی ئاداری جەزاییری 1975 ناسراوە.
ئەو ڕێککەوتنە لە پاشاندا مەینەتی و ماڵوێرانی و خانەگەردانییەکی وای بە دوای خۆیدا هێنا بە کتێبان بگێڕدرێتەوە کە چ کارەسات و کوێرەوەری و ماڵ و گوند و شاروێرانی بەدوادا هات ئێستایش شوێنەواری ڕەش نەبووەتەوە و باوەڕیش ناکەم بەو ساڵ و زەمانانە ڕەش ببنەوە .
ئەوسا من لە (ئیستگەی دەنگی کوردستان) کارم دەکرد ، یەکەمین پەیامنێری جەنگ بووم سەردانی بەرەی هێزەکانم لە زۆربەی سەنگەرەکانی پێشەوەدا لە چیاکانی کۆڕەك و هەندرێن و زۆزك و سەرتیز و ڕواندز و گەلی مێگر و گەلی شێخ سەید و کەپکی ئارمووشین و (چنێراوە) لەڕ بناری چیای هەندرێن کە بارەگای سەرەکی هێزی لێ بوو هەمیشە ڕۆژانە بە ژمارەیەك ڕاپۆرتی ڕۆژنامەنووسی تۆمارکراوەوە دەگەڕامەوە ..
ئەوان ڕۆژان ئێمەمانان بە هێزی هیوا و خەونی ئومێدێکی زۆر لە ئاسۆی بینایمان فراوانتر ، لێبڕاوانە کارمان دەکرد ، بە دڵێکی ساف و سەرگەرمییەك قابیل بە تەمەنمان ، تەمەنی دەسپێکی گەنجایەتی و سەرەتای هەڵەتی بەجێهێشتنی قۆناخی هەرزەیی کە لە دوایدا ڕۆژگاری نەفرەتی وێنەی ئۆقیانووسێکی بێ بن لێی هەڵلووشین ، نەیهێشت وەك ئادەمزاد بیبینین و بە کامی دڵ هەستی پێ بکەین ، ئێستاش وەختێ لە هەڵسووکەوتێکی نامۆی لە چەشنێك هەڵدەنگوین بە جۆرێکی دی لێکدەدرێتەوە و مۆری دواکەوتوویی و نەدیدکەیمان پێوە دەنرێ .

با سەرتان نەیەشێنم .. کە ئەو کارەساتە ڕوویدا من تەنیا بووم ، ماڵەوەمان لە دیوی ئێرانێ لە ئوردووگای پەنابەران بوون ، ماڵ و خانوومان زووتر بە بۆردوومانی فڕۆکەکانی عیراق وێران ببوو و هیچمان نەمابوو ، (لە هەمووی سەیرتر بۆیان گێڕامەوە کە پاش بۆردوومان ئەوەی مابوو لە پاشماوەی شێ و شیتاڵی ماڵێمان کەس بە کەس ڕانەدەگەیشت لە بە تاڵان بردنی !!)
من بە خۆم کە لە بەرەکانی شەر دەگەڕامەوە ، بارەگایەکمان لە دەوروبەری دەربەندی (کانیی گێرینان) لە ڕایەتێ لە دێیەکدا هەبوو ، من و حەمەڕەشید هەرەس و مەهدی ئومێد و ڕەوانشاد ڕەحمان فەرهاد کە بێژەری بەشی ئینگلیزی ئیستگە بوو لە خیوەتێکدا بووین ، برادەرانی تریش بەو لا و بەم لا ، سەر و خواری ئێمە لە خیوەتی دیکە ، لەوانە ڕەوانشاد بارزانی مەلا خالید بێژەری سەرەکی هەواڵ ، هەروەها حافز ئەنوەر مایی و ڕەوانشاد دەنسا هەریری بێژەری بەشی سریانی و خەڵەف زێباری و زۆربەی بێژەر و هەندێ لە نووسەرانی بەشی عەرەبی و تورکمانی و ئینگلیزی لەوانە دارا سەدیق نۆرجان بێژەری بەتوانای عەرەبی گەلێکی دی کە بە داخەوە هەموو ناوەکانم لەبیر نەماون ، جاروباریش لە بنکەی ئیستگە لە مەمیخەلان کە بەڕێوەبەرانی تەکنیکی و ئەندازیارەکانی لێ بوون لەپێش هەمووانەوە شەهید عبدولخالق مەعرووف ، هەروەها لە ئەمینداریيەتی گشتیی ڕاگەیاندن کە لە گردمەیدان (ئازادی)ی بەرامبەر گوندی زینوێی شێخی لای لەتیف هەڵمەت و ڕەوانشاد جەلالی میرزا کەریم و فەرهاد (ئەنوەر) شاکەلی و سەلاح شوان و ئەنوەر قادر محەمەد و ڕەوانشاد عومەر عەلی ئەمین و خاتوو گەزیزەی کچی کە بەرنامەی لە ئیستگە هەبوو ڕێکدەکەوت دەمامەوە..
دوای ڕێککەوتنی 6 ی ئادار لە جەزاییر ڕاستەوخۆ دەمانبینی ، بەبەر چاوی ئێمەوە چی چەکی قورسی وەك تۆپ و دژە فڕۆکە بەرەو ئێران دەکشانەوە .
سەرەتا هەواڵێك بەو ڕووکارە هەبوو لە شێوەی سەرپشککردن بۆ بەردەوامی دان بە شۆڕش ، پاشان دەرکەوت پیلانەکە لەوە زۆر گەورەترە بیرمان لێ دەکردەوە..
ئەوە بوو هەر لە دوادواکانی ناوەڕاستی مانگی ئادار وردە وردە لە پێشدا خەڵکی مەدەنی پاشان پێشمەرگە ڕوویان لە سنوور کرد ، هەر چەندە لە هەندێ بەرە شەڕێکی مەردانە کرا و عیراق ئەوسا بە بۆمبای فسفۆر لێی دابوون تا بە پێشمەرگە ڕادەگا زۆر لە خەڵکی مەدەنیشی شەهید و بریندار کردبوو ، کە هەندێ لە بریندارەکان هێنرابوونە نەخۆشخانەی خانێ ، من دوایی کە پەڕیمەوە ئەو دیو لە سۆراخی برادەرێکمدا چوومە نەخۆشخانە هەندێ لەو بریندارانەم بینی زۆربەیان بە فسفۆر سووتابوون ، بەداخەوە ئەو برادەرەی من (م .

سەردار) کە پێشتر وتیان بریندارە لە نەخۆشخانە شەهید ببوو .
بەینی 18-20 مانگ بوو، بەخۆ و خەمی هەموو دونیا (ئاوەهام خۆ دەهاتە بەرچاو) وەکو ئەو خەڵکە بەپیادە ڕێم گرتەبەر بەرەو سنووری ئێران.
ڕێگەی هاملتۆن جادەیەکی بەرین و ڕاستان نەبوو ئەوسا (ئێستاش شێوەی جارانی ون نەکردووە) ئەو هەرای ڕاکە ڕاکە و دۆخی بێئومێدبوونەش تەواوی خەلکی لەلایەك سەرسۆما و لەلایەکی دی سەرلێشواو کردبوو .. نەیاندەزانی چی بکەن و بەری خۆیان لەکوێ بکەن..
پرسیار دەهاتە بەرابەر پرسیار، وەڵامیش هەر پرسیار بوو… (بۆ؟)
زۆر لەوانەی چەکیان پێ بوو هەڵیان دەدایە ڕووباری شێخی (ئێمە بەو ڕووبارەی هاوتەریبی ڕێی هاملتۆن دەڵێین – ڕووباری شێخی-)، هەرچەندە گیرفانپووڵییەکی وام پێ نەبوو بەشی حەفتەیەکم بکا، بەڵام چونکە تەنیا بووم لەزۆربەی ئەو خەڵکە باشتر بووم ، کە ماڵ و منداڵی وردیان پێ بوو… وەك عادەتیش لەچاوترووکانێکدا ئازووقە نەما ، هەر ماڵێك بوو چەردەیەکی گل دەدایەوە..
بڕۆ … بڕۆ نەژاد، بەهارە بەوەخت ، ڕاستە، بەڵام هێشتا سووی ساردی هەر هەستی پێ دەکرێ و تا بەرەو ژووریش دەبووینەوە ساردتر دەبوو، من کۆڵەپێشتێکم لەشێوەی جانتایێکدا پێ بوو، کە هەندێك بجگۆ و چەند کتێبێك و وەردەواڵەی وەك تاخمی ڕیش تاشینی تێدا بوو…
بڕۆ .. بڕۆ نەژاد! بەڵام بۆ کوێ؟بۆ چارەنووسێکی نادیار ، کە بەڕاستیش نەمادەزانی چی دەگوزەرێ و بۆچی ، هەواڵی ناخۆشیش وەك ئاگری ناو پووش وابوو تێکەڵی سترێسی دەروونمان دەبوو ، هەندێ جار بۆ هەندێك گەیشتبووە ڕادەی کۆتایی بەژیان هێنان نەك تەسلیم بوون بەقەدەرێکی نادیار…
لەڕێگەدا زۆر لەبرادەر و ناسیاو و خزمم دیتن ، بۆ ئەوەی ورتەیەکمان لێوە بێ، تەنیا سەیرێکی یەکمان دەکرد و حەپەساو لێك تێدەپەڕین.. هەر لەڕێگادا ، لەهەندێ شوێن خەڵکانێکم دەبینی ، لەپەنا بەردێك ، لەجادە لایان داوە ئاگریان کردووەتەوە تا گەیشتمە سنوور، لەچوار پێنج جێی ئاوا لام دا بەبۆنەی دەست و قاچ گەرم کردنەوە ، هەرواش بوو بەڕاستی دەست و قاچم سڕ ببوون ، بەڵام من ئەوسا تازە تەمەنی هەرزەیم بەتەواوی تێنەپەڕاندبوو، زیاتر بەرگەی سەرمام دەگرت و بەپێ ڕۆیشتنی ئەو هەموو ڕێگایەش، ئەگەر ماندووشی کردبم. گوێی بەر قاچ و دەستم دابوو..
سەیر لەوەدابوو ، ئەو خەڵك و خوایەش ، هەندێکیان بەماڵ و خێزان بوون ، کە دەچوومە لایان ، قسەیەکی ئەوتۆیان نەدەکرد ، لەوەی بەدەر هەندێکیان ، هەموویان نا ، چایەکیان لەقۆغەیەکی فافۆن یان

پەرداخێك بۆدەنگ لەپێش دادەنام. بۆ ئەوەی قسەیەك بكەن ، بەڵام هەزاران پرسیارم لەچاویاندا دەخوێندەوە ، بۆ وای لێهات ئەوە چ قەدەرێكی شووم بوو ، بۆچی كەس تەنیا ورتەیەكیشی لەسەر ئێمە لێوە نایێ ، كورد بۆچی بە درێژایی مێژوو ئەوندە مەزڵووم و خۆشباوەڕ و ساویلکەیە و چ نەزانە باوەڕ بە دژمنانی دەکا و …تاد ..؟
سەرتان نەیەشێنم هەرچی چۆنێكە پێش خۆر ئاوابوون گەیشتمە حاجی ئۆمەران.
ئەو دەمەی باسی دەكەم حاجی ئۆمەران جمەی دەهات لەخەڵك و پێشمەرگە ، كە زۆریان چەكداریش بوون.
لاونیو پرسیارم دەكرد ، چی بكەین؟ هەمدیس وەڵامم بەپرسیاری تر وەردەگرتەوە.. جێگا و شوێنێكی دیاریكراو نەبوو شەوی تێدا بەڕێ بكەین ، هەرچەندە من وەك خۆم زۆر دۆست و ناسیاوی نزیكیشم لە خەڵكی حاجی ئۆمەران هەبوو ، بەڵام دۆخەكە بەجۆرێك شێواو بوو لەئاپۆڕە و قەرەباڵغی و كەس بەكەس نەبووی ئەو ساتە حاجی ئۆمەرانم لێ ببووە بەغدا كەسم نەدۆزیەوە ناچار هەر وا لەپەنا و پەسیوان ، هەبوو لەبن سواندەی ماڵان ، لەسەر بانان ، كە زۆر ساردیش بوو و حەوانەوەی تێدا ئەستەم بوو ، شەومان بەكوتكەخەو یان بەبێداری یا بەدواداچوونی هەواڵان بەڕێ كرد.
لەگەڵ كازیوە و وردە وردە لێچوونەوەی ڕەشایی شەو خەڵك تێكڕا خۆیان تەیاركردبوو بەرەو گوندی (شیوەڕەش) دوا گوندی سنووری عێراق و پاشان سنوور بە ئیستڵاحی ئێرانیان مەرزی ئێرانێ.
لەو لاشەوە هەواڵەكان و پێوەنانی هەندێكیش وەك عادەتی هەردەمی كۆمەڵگەی دواكەوتوو لەبارەی پێشڕەوی هێزەكانی سوپا و فڕۆكە جەنگییەكانی عیڕاق دونیای لێ كردبووینە چەرمی كێژوولە (چۆلەكە).
ئێچكە بەستنی ئەو حەشاماتە لەگەڵ بەیانی دا تا دەهات زیاتر دەبوو… لەناو ئاپۆڕای ئەو هەموو خەڵكە و فشاری بەرپرسانی سنووری ئێران لەپاڵێنان و پشكــنین و چەككردنی ئەوانەی چەكیان پێ بوو (من بە خۆم تفەنگەكەم لەگەڵاڵە بەتەمای خزمێك بەجێهێشت ، دەمانچەیەكم هەبوو پێشتر باوكم بەدیاری بۆی هاتبوو دابووی بەمن، دڵم نەدەهات بیدەم بەكەس بەئاگاداری باپیرم لەێ لەدەوروبەری زەوییەك ئێمە پێمان دەگوت زەوی(دڕاوە گەرمێ) لەبن پاردەیەك شاردەوە بەهیوای ئەوەی وەختێــك دێ دەریدەهێنمەوە ، دیارە ئەو وەختە ئێستاش نەهات .. واتە من لەكۆڵە پشتێكی سووك زیاترم پێ نەبوو، كە سێ چوار كتێب و هەندێ گەلـوپەلی پێویستی ڕۆژانــە و چەردەیەكـی كـەم لەنـان و خواردنی قووتووكراو، كە هەمیشە پێم دەبوو بەتایبەتی، كە بۆ ڕوومـاڵی هـەواڵ و ڕاپۆرت بۆ ئیستـگەی دەنگـی كوردستـان سـەردانی بەرەكانی شەڕم دەكرد ، بەڵام كێشە لەوەدابوو لەناو ئەو ئاپۆڕایە

و ئەو پاڕەپەستێیە ئاسان نەبوو بگەیتە لای کابرای مەرز ، بەهەر حاڵ من لەگەڵ کازیوەدا وەڕێ کەوتبووم، ئینجا بەهەزار حاڵ پێش داخستنی مەرز ، کە لەگەڵ بوولێڵدا دادەخرا پەڕێمەوە ئەو دیو.. لەوبەر بەدەیان ئۆتۆمبێل و پاس وەستابوون نەفەریان دەبردنە خانێ (پیرانشەهر)، جێی خۆم لەپاسێکدا کردەوە ، هەرزانتر بوو، ڕاستی من پارەیەکی لەو ڕەنگەم پێ نەبوو ، پێشمەرگە ئەوسا مووچە ، وەك مووچەی نەبوو ، ناوە ناوە گیرفانپووڵییەکیان بەناوی (یارمەتی) دەداینێ ، من مانگانە چوار دینارم وەردەگرت ، بەحیساب پەیامنێری جەنگ بووم و هاتووچووم زۆر بوو ، جاروبار لەگەڵ ڕۆژنامەنووسی بیانیش دەکەوتم ، ئەگەر تاك و تەرا هاتبان و بیانویستبایە بچنە بەرەکانی شەڕ ، ناڵێم چوار دینار کەم بوو ، بەڵام بۆ گەنجێکی تازە وەڕاگەیشتووی وەك من بەحاڵ دەیگەیاندمەوە یارمەتییەکی دی، بەتایبەتی زۆربەی جاران نان و خواردنم یا لەبارەگاکانی پێشمەرگە دەبوو ، یان لەبارەگای ئیستگە بەتایبەتیش لەبارەگای هەمیشەیی خۆمان ، تیمی کارمەندانی ئیستگە لە (کانی گوێزینان) نزیك دەربەندی ڕایاتێ کە لەپێشدا باسم کرد…

بەینی سنووری ئێراق-ئێران دانراوە (کە لەڕاستیدا نە عێراقە و نە ئێران).

تا خانێ کە ئەوسا ئەگەر لەبیرم نەچووبێ (ناحییە) بوو ، نەدەگەیشتە سەعاتێك، بەڵام بەهۆی ئاپۆڕای پەنابەران کە هەموو بەپێ ڕێیان گرتبوو و ئەو ژمارە زۆرەی ئۆتۆمبێل و پاسان ، دەتگوت لەسەر هێلکان دەڕۆین بە نزیکەی چوار سەعات زیاتریش گەیشتینە شاری خانێ ، خەڵکی خانێ دەتگوت خۆڵ و دۆیان بەسەردا کراوە ، ماتەمینییەکی ڕانەگەینراو لەچاوی کوردی ڕۆژهەڵاتێشدا دەخوێندرایەوە.

ماڵی ئێمە لە ئۆردوگای ئاواران لەشنۆیێ (نەلۆوان)ێ بوو، شەویش بوو بەو حاڵ و وەزعە و دڵشکان و نیگەرانی و خەم و بێهیوایی و چارەنووسی نادیار وەکو ماری ئەفسانان لەزۆربەی هەرە زۆرمان ئاڵا بوو نە پێوەی دەداین نە بەریشی دەداین ، کە ڕەنگە ئەگەر پێوەی بدابووایەن زۆرمانی ئاسوودە دەکرد.

ماڵی خاڵێکم لەخانێ بوو، ئەو شەوەم لەوێ بەڕێکرد ، بەڵام چ بەڕێکردنێك، بەچەندان کابووسی تۆقێنەر.

خانێ بەئاپۆڕای پەنابەرانی کوردی گەرمێن(کوردی باشوور) چواربەرابەری خۆی خەڵکی تێ ئاژابوو و بەردەوامیش بوو.. لەگەڵ ئەوەی خەڵکی ئەوێ میواندۆست و میهرەبان بوون یارمەتیان دەداین ، ئێ دیسان هەندێ لەئاوارەکان بەتایبەتی ئەوانەی ماڵ و حاڵیان نەبوو یان ئەگەر هەیشیان بووبێ لەئۆردووگا دوورە دەستەکان بوون

کارێکی ئاسان نەبوو لەو کاتەدا جێیان دەسکەوێ ..
بۆ ڕۆژی دوایی هەرچی چۆنێك بوو خۆم گەیاندە ئۆردووگای نەلیوان لەشنۆیێ ، بەڵام گوتیان گواستراونەتەوە ئۆردووگای(ڕەبەت) نزیك شاری سەردەشتێ ، گەیشتمە ئەوێ ، ئۆردووگایش لەخانێ پشێوتر و قەرەباڵغتر بوو، بەحاڵ ماڵی خۆمانم دۆزیەوە ، دایکم کە منی بینی یەکسەر دایە پڕمەی گریان ، ئیدی نازانم لەخۆشی ئەوە بوو جارێکی دی منی بینیوەتەوە ، کە ئەوسا پاگەندە و دەمگۆی هەمەجۆر کرابوو ، لەبۆردوومانی باڵەفڕەکانی حکوومەتی بەغدا کوژران و بریندار بوونی خەڵکێکی زۆر بەتایبەتی لەئیستگەی دەنگی کوردستان ، یاخود بۆ حاڵی خۆمان بوو، کە ماڵ و خانوومان لەگەلاڵە بەبۆردوومانی فڕۆکە تەخت بوو بوو …(دایکم تا وەفاتی کرد چەندین جار ماڵی وێران بووە دواجاری لەشەڕی نەوەدەکانی سەدەی ڕابردووی برایان بوو)
لەو ئان و ساتەدا حکوومەتی بەغدا عەفووی دا لەپاڵیشیدا چەندان وەفدی حکوومەت سەردانی ئۆردووگای پەنابەرانیان دەکرد و هانیان دەدایین بۆ گەڕانەوە ، ئیتر بەکورتی چەند ڕۆژێکی نەبرد چ بەهۆی فشاری بەردوامی ئێران بۆ یاخود نیازی گەڕانەوەی خەڵك ئۆردووگاکان بەرەبەرە چۆل دەبوون ، کۆچی پێچەوانە و گەڕانەوە بۆ دیوی عێراقێ دەستی پێکرد ..
ڕاستی من بڕیاری خۆمم دابوو ، نەگەڕێمەوە ، بەو جۆرە ئەوان بەرەو گەڕاڵە، منیش دوای ئەوەی هەندێ لەبرادەرانی هاوپۆلم دۆزینەوە پاش مانەوەی ماوەیەك لە شنۆ و نەغەدە و خانێ و مهاباد، چوومە ئۆردووگای (زێوێ) لەدەڤەری مەرگەوەڕ، لەوێ بەحیساب بەپێی پرۆگرامی پەروەردەیی عێراق دەخوێندرا قوتابخانەمان بۆ کرایەوە، (دواناوەندی زمناکۆ) من ئەوسا لەپۆلی پێنجی ئامادەیی دەستم بەخوێندن کردەوە، ژمارەیەك لەهاوپۆلانی دواناوەندی گەڕاڵەیشم لەوێدا بینینەوە ، بەڵام داخەکەم ئێران ئەو قوتابخانەشی پاش چەند مانگێك داخست ، قبووڵی نەبوو بەپرۆگرام و بەرنامەی پەروەردەیی لە عێراق پەیڕەو دەکرا بەردەوام بێ.
(لە لایەکی دی هەر لەو کاودانەدا کە نەماندەزانی چارەنووسمان بە چی دەگا ، بێدەستی خۆم بەداوی خۆشەویستییەکەوە بووم ، یەکەمین خۆشەویستی .. کاژێك لە کاژە بەژن بڵندەکانی ڕۆژهەڵات..
بە داخەوە دوای گواستنەوەمان بە زۆری بۆ شارێکی دوورەدەستی باکووری ئێران لێی دابڕام ، هەر ئەو دابڕانە بوو تا ئەمڕۆ ، بەم جۆرە ئەو زامەیش هاتە پاڵ زامەکانی دی ئەوسا و ئێستا .. ڕاستیی ئەو داوەڵ لە خۆیدا چیرۆکێکە کە پێم وا نییە ئێرە جێی گێڕانەوەی بێ ..)
پاشان من گەڕامەوە شاری مهاباد لەوێ هەندێ لەبرادەر و

ناسیاوەکانی نووسەر و ڕۆژنامەنووسم بینینەوە، لەوانە ڕەوانشاد جەلالی میرزا کەریم ، سەڵاح شوان ، هەروەها مامۆستا ئەحمەد هەردی و ژمارەیەکی دی…
کەس لەکەسی نەدەپرسیەوە ڕۆژگارێك بوو وەك چوو نەیەتەوە، هەرچەندە بەداخەوە بەشێوەیەکی دی هاتەوە ، وەك بڵێی ئەمە قەدەری کورد بێ ، بەدبەختی بیداتە دەست بەدبەختیەوە… ئەمەشم بەو بۆنەیەوەیە دەگێڕمەوە ئێمە ناوە ناوە سەردانی نەغەدەمان دەکرد کە لەو کاتیدا تا ڕادەیەك هەموو سەرکردایەتی شۆڕشی لێ گیرسابوونەوە.
لەیەکێك لەو سەفەرانە ، لەگەڕانەوەم بۆ مهاباد بە پاسێکی 18نەفەری لەڕێگادا وەرگەڕا ، هەندێ سەرنشینی تێدا بریندار بوون ، یەکێکیان من بووم کە پیلم شکا ، پاش ئەوەی لەهۆشی خۆم چوو بووم کە بەخەبەرهاتم وا دیار بوو نەشتەرگەریان بۆ کردبووم ، خۆم بینی بەتەنیا لەسووچێك لەسەر قەلەوێرەیەکی سەفەری لەنەخۆشخانەی مهابادێ فڕێ دراوم ، هەرچی چۆنێك بوو ئێستاش بیرم نەماوە چۆن کاك جەلالی میرزا کەریم زانیبووی لەنەخۆشخانە هاتە لام ، من ئەوسا بەقەرزی کەی خوا دەروویەکی کردەوە لە ئوتێلی (پارس) دەنووستم، هەر بەو شێوەیەش نانم لە چێشتخانەی (پارس) کە بەتەك ئۆتێلکەوە بوو دەخوارد…
(هەرگیز لەبیرم ناچێ بە هۆی ئەوەی قەرزێکی زۆرم لەسەر کەڵەکە ببوو ، کابرای شاگردی چێشتخانە لە ئوتێل ، کە بەڕێ پاڵ چێشتخانەوە بوو هاتە لام و وتی: ئاغا خوایشت دەکەم بەڵام ئاغام دەڵێ ناتوانین چیدی بە قەرز بدەین ، منیش هەر ئەوەندەم پێ گوترا بەو مانایە پێم وت با ئاغات خاترجەم بێ پارەکەی ناخورێ و بە دڵنیاییەوە بەم زووانە بەخۆم بۆی دێنم)
ئەو شان شکانەی من لێم بوو بەبەڵایەکی گەورە هەموو ئاماژە پزیشکییەکان وایان دەردەخست سەقەت دەبم ، وا دیار بوو نەشتەرگەرییەکەیان هەروایی بۆ کردبووم، بە قەرز بێ یا بە یارمەتی هەندێ لە خزم و دۆستان زۆر دکتۆرم لەنەغەدە و مهاباد و ورمێ و تەورێزێ کرد بێ سوود بوو ، تا ئەو ڕۆژەی لەگەڵ مامۆستا ئەحمەد هەردی و کاك جەلالی میرزا کەریم لەچێشتخانەی پارس لە مهاباد دانیشتبووین پیاوێك هاتە لامان ، کە پێیان ناساندم دەرچوو مامۆستا نەجمەدینی ئەنیسی بوو بەڕێوەبەری ئیستگەی ڕادیۆی مهاباد، کە سەربردەی پیل شکاندنەکەی من هاتەوە گوێی وتی ئەگەر فڵان (واتە من) ڕازی بێ چاکی دەکەمەوە ، بەهەر حاڵ منی بردە گوندێکی نزیك مهاباد(شێڕاوا) بۆ ماڵی بەیتارێکی میللی بەناوی (عەلی شێڕاوایی)، ئەو پیاوە زۆری ئەزیەت دام تا ڕادەیی لەهۆش چوون ، بەڵام چاکی کردمەوە…

دوای ماوەیەك خولێكی تایبەتی بۆ قوتابییە ئاوارەكان بۆ فێربوونی زمانی فارسی كرایەوە ، بەو هیوایەی ساڵی دادێ لەقوتابخانەكانی ئێران درێژە بەخوێندن بدەن.، (كە خۆشم یەكێك بووم لەو قوتابیانە).
تازە دەورەكەمان تەواو كردبوو ژمارەیەك ناو بەهۆی دیواری مزگەوت و سینەما و شوێنە گشتییەكان ڕاگەیێنرا ، ئەگەر ئەو ناوانە لەماوەی 48 سەعات خۆیان بە پۆلیس و كەلانتەری بەقەولی ئەوان مەعرەفی نەكەن تەسلیمی عێراق دەكرێنەوە، ناوی من یەكێك بوو لەو ناوانە ، بەكورتی دوای ئەوەی خۆمان ناساند لەترسی ئەوەی ڕادەستی عێراقمان نەكەنەوە ، ئێمە كۆمەڵێك بووین چووین خۆمان ناساند و كاتێكی دیاریكراویان بۆ دانایین كە نەدەگەیشتە هەفتەیەك، ئێمەیان لەگەراجێكی شاری نەغەدە كۆكردەوە و سواری پاسیان كردین(پاسی هەژدە نەفەری) هەر پاسە و بە ئاراستەیەك و كەسیش نەیدەزانی بۆ كوێمان دەبەن و چیمان لێ دەكەن ، هەر لەگەراج هەر یەكەو هەزار تمەنیان پێ داین ، كە ئەوسا دەیكردە پەنجا دیناری عێراقی.
پاسەكەی ئێمە ڕێگەی ورمێی گرتەبەر ، ئەوسا بە (ورمێ)یان دەگوت (ڕەزاییە)، ئێمە دەوری سەعات 10ی بەیانی بەڕێ كەوتین ، هەر لەڕێگا شەومان بەسەرداهات، بە تەورێز و ئەردەبیل و چەندان شار و شارۆچكەدا تێپەڕین تا درەنگانی شەو گەیشتینە شاری (ڕەشت) ، دوایی زانیمان لەشاری (ڕەشت)ین ، ئێمەیان لەنزیك كارگەیەك دانا لەشوێنێك نزیكی ڕەشت ناوی (سوومعە سەرا) بوو.
لەوێدا هەر دوو سێ ڕۆژ ماینەوە و پێیان وتین دەتوانن بچنە شار و لەوێ لە ئوتێل بن ، ئێمە چوار پێنج كەس بووین ، ئەوەی بەبیرم مابێ خۆم و ملازم شوان ، كە دوایی بەملازم شوانی پاسێك ناسرا ، هەروەها خوالێخۆشبووان د.سەعەدی غەریب، ڕاگری كۆلیژی كشتوكاڵی زانكۆی سلێمانی و مارف ژاژڵەیی چووینە ئوتێلێك ناوی (بین المللی) بوو (ئوتێلێكی بێ پلە و پایە بوو ناوەكەی لێ خەسار بوو) ، دیارە كە خەرجی ئوتێل و خواردن لەسەر حسابی خۆمان بوو ، ئێمەش ئەوانەی كە ناومان هێنان پێكەوە بووین ، بەتایبەتی من پارەیەكی ئەوتۆم نەبوو ، زۆر جار برادەران هەقی خواردنێكی هاكەزاییان بۆ دەدام .
شاری (ڕەشت) شارێكی جوان و خۆش و شارستانی بوو و لەبەندەری پەهلەوی ئەوسا (ئەنزەلی ئێستا)نزیك بوو ، كە بەتایبەتی كەشتی سۆڤیەتی ئەوسا لەنگەریان لێ دەگرت.
برنجێكی دەرجە یەكیان لەتەواوی ئێراندا هەبوو ، دەڤەرێك بوو بەبرنج بەناوبانگ بوو ، هەمیشە بارانێكی نەرمی هەبوو ، بەڵام بە ئێمە چی كە شەشدەرمان لێ گیرا بوو و نە خەرجیمان هەبوو نە كەس خۆی لێ دەكردین بە ساحێب و لای لێ دەكردینەوە …

دەزگایەك سەروكاری پەنابەرانی لەدەستدا بوو ، هەر ڕۆژەی بەبیانوویەك خۆیان لێ دەدزینەوە و هیچیان بۆ نەدەكردین تەنیا قەولیان پێ دەدایین و بەقسان ڕایانگرتبووین و كەسیش كارێكی پێ نەدەدایین ، ڕێككەوتنی جەزاییر لەگەرمیدا بوو، ئێران نەیدەویست عێراق وا تێ بگا هانی پەنابەران دەدا نەچنەوە ، ئەوە مایەوە تا وای لێهات زۆری نەما بوو بگەینە قۆناخی سواڵی سەرجادە ، لەهەمووشی وێرانتر پارەی ئوتێلمان زۆر هاتبووە سەر… بەو جۆرە ئێمە ، من و ملازم شوان و خوالێخۆشبووان د.سەعدی غەریب و مارف ژاژڵەیی بەناچاری بڕیاری هاتنەوەمان دا تەنانەت من كە پارەی ئوتێلم نەبوو ، جانتاكەم بەپشتێنێ لەباڵەكۆنەكەوە شۆڕ كردەوە خوارێ دەنا كابرای خاوەنی ئوتێل ڕەنگ بوو بەگرتنی بدا بووام .. بەهەر حاڵ پێش ئەوەی بڕۆینەوە دەرگا نەما لێی نەدەین ، من كە هیچ وەرقەیەكم نەبوو دوو جار بەدزی چوومە تارانێ ، سەفارەت نەما ئەوەی دەستم پێ ڕاگەیشتبێ نەچم بۆ سوود بوو ، كەس پارەی بەقەرزیش پێ نەدەدایین ، دەنا هەر لەهەمان ئوتێل خەڵك و خوایەكی لێ بوو هەبوون بوون ، وەكو ئێمەش ئاوارە بوون ، (مەبەستم لەگەڵ ئێمەدا هاتبوون)… ئینجا بەمن چی؟

ئیمە هەر چوارمان چووینە شوێنی مەبەست ، كە وا بزانم ئەگەر لەبیرم بێ بارەگای (شیر و خورشید) بوو ، كە هەر ئەوانیش قەولی زۆریان پێ دابووین و هیچیان جێبەجێ نەكرد بوو ، وا دیار بوو خەڵكی دیشی لێ بوو ، ناویان نووسین ، دوای چەند سەعاتێك چاوەڕوانی ئێمە كۆمەڵێك سواری پاسێكی (هەژدە نەفەریان) كردین بەرەو سنوور ، لە ڕێگای -كرماشان قەسری شیرین-خوسرەوی خانەقییەوە.

پاس كەوتە ڕێ ، ئاخر بەینی ڕەشت و سنووری عێراق بەو ڕێیەدا ماوەیەكە ، لەڕێگادا شەومان بەسەردا هات ، وەك ئێستام لەبیرە كە گەیشتینە تاق بۆستان د.سەعدی ڕەحمەتی كە نەختیكی لەڕێگادا خواردبووەوە دەستی كرد بەگریان بەدەم ئاهەوە بە دەنگێكی بەرزیش هاواری دەكرد ئەوە تاق بوستانە ، ئەوە كوردستانە ، ناوی كوردستانی زۆر دووبارە دەكردەوە و دەگریا ، گەیشتە ئەوەی زۆر لە سەرنشینانی هەژدەنەفەرییەكەیشی هێنایە گریان …

سەعات دوازدە و قسوری شەو بوو گەیشتینە سنوور لەدیوی ئێرانێ ، خاو و خێزانێكی زۆری لێ بوو ئەودیویش دیار بوو ، ژمارەیەكی زۆری لە بارهەڵگرە درێژەكان (ترێلە) وەستا بوون ، ئێمە ئەو شەوە كە ناوەڕاستی پاییز بوو لەو بیابانە ماینەوە، تەنانەت من چەند كتێبێكم لەجانتاكەمدا بوو ، كە هەر ئەو جانتایەشم پێ بوو لەسەرمان سووتاندمان ، بەیانی لەگەڵ ڕۆژهەڵات سنوور كرایەوە ،

ڕاستی زۆربەمان پەشیمان بووینەوە هەرچەندە لەناچاریش بووبێ ، بەڵام کە بینیمان بەچ ئیهانە و لێخوڕینی ئاژەڵئاسا لەو دیوو دەمان بەن بۆ دیوی عێراقێ ، سەربازەکان ئەو خەڵکەیان سواری ترێلە دەکرد ، وایکرد بە تەواوی پەشیمان ببینەوە ، هەر چەندە لە دیوی ئێرانیش بەوپەڕی ناچاری بڕیاری هاتنەوەمان دابوو بەڵام تازە چارێکی دیمان لەبەر دەم نەمابوو و وەك دەڵێن تازە تیر لەکەوانێ دەرچوو بوو .. تازە ڕوویشتبوو بەهیچ شێوەیەك ڕێگەی گەرانەوەمان لەپێشدا نەمابوو.

تا پەڕینەوە دیوی ئەو سنوورەی کردوویانە بەسنووری عێراق بەهۆی قەرەباڵغی چەند سەعاتێکی دیکەی پێ چوو ، هەر لەگەڵ پەڕینەوەمان سەربازێکی زۆری لێ بوو، یەکسەر سەری ترێڵەکانیان ئاواڵاکرد وەك ئاژەڵ سواریان کردین ، بەپەستان لەدواوەی ترێڵەکانیان دەپەستاین ، ژن و منداڵی ساوا و پیر و گەنج ، کە بەزەحمەت جێی دانیشتمان دەبووەوە ، نزیکەی سەعات و نیوێك ئاواماینەوە تا زۆربەی ترێلەکان پڕ کران ، ئینجا وردە وردە وەجوولە کەوتن ، یەکەم شار پێیدا ڕۆیشتین خانەقی بوو، خەڵکێکی زۆر لەو بەر و ئەو بەری جادە بوون ، وا دیار بوو حکوومەت هێنابوونی، هەندێکیش ڕەنگە بەعسی بووبن ، پەلکە شووتیان تێدەگرتین ، ئێستاش لەگوێمدا دەزرنگێتەوە ، کە بەدەنگی بەرز لەگەڵ هاوێشتنی توێکڵە شووتی دەیانگوت (حوکمە زاتییەکە هاوردتان)، وا دیار بوو دەزگا حزبی و ئەمنییەکانی حزبی بەعس ئامادەکاریان بۆ ئەوە کردبوو ، دەنا ئێمە دوور و نزیك خەڵکمان دەدی دەم و چاویان وێك هاتبووەوە و بە خەمبارییەوە وەستابوون ، وا دیار بوو زۆربەیان بەزۆر هێنرابوون.

ترێلەکان خۆشبەز نەبوون لەسەرخۆ دەڕۆیشتن ، کە نەمان دەزانی بۆ کوێمان دەبەن، هەرچەندە ئێمە بەحیسابی (عەفووی عام) گەڕابووینەوە و قەولی ئەوەیان پێدابووین هەر کەس دەچێتەوە شار و شوێنی خۆی ، پاشان وا دەرنەچوو…

ئێستا ترێلەکان بەخێراییەکی مامناوەندی دەڕۆیێدان ، ئێمەش جگە لەتۆز و غوباری ڕێ، نە تیکە نانێك نە قومە ئاوێکیان پێداین.

ترێلەکان بەرێوەن .. خانەقییمان بەجێ هێشت تا گەیشتینە بەغدا بەژمارەیەك شار و شارۆچکەدا تێپەڕین ، کە گەیشتینە بەغدا ، دەمێك بوو شەومان بەسەردا هاتبوو، دیارە بەغدا وەك شارێکی دیار و هەڵکەوتوو سەردەمگەلێکی بەخۆیەوە بینووە تا گەیشتووەتە ئەمڕۆ ، نەتەوە و ڕەگەزی جیاجیا بە درێژایی مێژووی حوکمیان تێدا کردووە ، زۆر جاریش کەوتووەتە بەر شاڵاوی شەڕ و داگیرکاریی و وێران بوون ، ئەوەتا ئێستاش بەو ڕەنگەیە کە عەرەب بە پایەتەختی بەنازی خۆیانی دەزانن ..

ئێمە لەپشتی ترێلەکان ئاخنرابووین، چەندان سەعات بوو بێ نان و ئاو ، بەرمان بەجوانی و ڕووناکی شەقامەکانی بەغداوە نەبوو ، لەگەڵ ئەوەشدا ڕەونەقی ساختمان و شەقامەکان ، سەرەڕایی برسیەتی و تینوویەتی و ژاوەژاوی قەرەباڵغی ، زۆربەمان لەپشتی ترێلەوە جار بەجار بۆ تەماشا سەرمان هەڵدەبڕی ، سەیری جادە و بەری ڕووناك و درەوشاوەی بەغدا و گڵۆپە درەوشاوەکانمان دەکرد.

لێ خوا شاهیدە گڵۆپەکانی بەغدا لە برینە هەمیشە خوێن لەبەر ڕۆییەکانی ئێمە گەشتر نەبوون ، بەڵام برینەکانی ئێمە کە دەیان ساڵە هەر چەند ساڵ جارێك دەکولێندرێنەوە. ئەوەتا ئێستاش بەخۆ و بەبرینە گەشە کوولێنراوەکانمان لە ترێلان ئاخنراوین، کە تا ئەم ساتەش بەبەغدا تێدەپەڕین نازانین بۆ کوێمان دەبەن و بەتەمان چیمان لێ بکەن.

نازانین لەکوێدا وەك کۆمەڵە بوونەوەری تێکەڵە لەکوێدا هەڵماندەڕێژن چۆن لەسنووردا تێیان هاوێشتین وەك ئەوەی ئاژەڵگەلێك لەپشتەوەی تڕێلەکان بارکەن وابوو..

ماوەیەك تاڕادەیەك زۆری پێ چوو هێشتا بەغدامان بەجێ نەهێشتبوو، دیارە من وەك خۆم کەم تا کورتێك شارەزای بەغدا بووم ، بەڵام بەغدا شارێکی گەورەیە و بە ڕووباری دیجلەوە بووە بەدوو بەر، بەری ڕەسافە و بەری کەرخ، من هەر ئەوەم لەبیرە ئێمە لەگەڕەکی (الشعب)ەوە لە بەری ڕەسافە هاتینە ناو بەغدا ئەوەی دی بەهۆی شلۆغی و قەرەباڵغی شەقامەکان ، ماوەیەکی زۆرمان پێ چوو تا بازگەی بەری باشووری بەغدامان بڕی و لەشاری دەرچووین و هاتینەوە سەر ڕاستە ڕێی شەقامی دەرەوەی بەغدا بەرەو باشوور…

ترێلەکان بەخێراییەکی مامناوەندی دەڕۆیشتن بەمەزەندە نزیکەی سەعاتێك و هەندێکی پێچوو ڕووناکایی شارێچکەیەکمان لێ دەرکەوت ، هەر لەدوورڕاش هەندێکمان لەپشتی ترێلەکەماندا لەگەڵدا بوو هێشتا نەگەیشتبووینە بازگەی شارەکە وتیان ئێرە (مەحموودیە)یە…

چەندی لەمەحموودییە نزیك دەبووینەوە ترێلەکان خێراییان کەمتر دەبووەوە تا ئەوەی هەر دوای دەربازبوونمان لەبازگەی پێشەوەی شارەکە بەماوەیەکی کورت ترێلەکان وەك ئەوەی هەر ترێلەیەك فارغۆنی شەمەندەفەرێك بێ یەك بەدوای یەك لەجادەیان لادا و وەستان ، لەو دەمەدا ئێمە بیرمان بۆ ئەوە چوو دەبێ بەتەمای چی بن… هەندێکمان بیری بۆ شتی خراپ چوو تا ڕادەی کوشتن…زۆرینەش منیش هەر لەگەڵ زۆرینەدا بووم ، وتم ڕەنگە نان و ئاوێکمان بدەنێ ، کە نزیکەی شانزدە سەعات بوو بەڕێوە بووین هیچیان پێ نەدابووین ، منداڵان لەپشتی ترێلە بەخۆیاندا کردبوو ، ئەوە جگە لەسەرما و تۆزی ڕێگا لەپشتی ترێلەی سەرکراوەدا هەراسانی کردبووین، کەچی دەرچوو بۆ

پاسەوان و شوفێری ترێلەکانە پشوویەك بدەن و نان و چا لەو چەند چێشتخانەیە بخۆن ، کەوا پێ دەچوو پێشەکی بۆیان ئامادەکرابێ ، بەوەی ترێلە بەترێلە هاتن ئاگاداریان کردینەوە کەس دانەبەزێ و لەجێی خۆی نەجوولێتەوە، هەرچەندە هەندێ لەو بەساڵاچووانەی ناو ترێلەکان ئاوا شەفاعەتێکیان بۆ ژن و منداڵەکان کرد کە برسیانە و تێنوویانە و هەیە پێویستی بەسەر ئاوە… دادی نەدا .
سەعات و نیوێکی زیاتری پێ چوو تا شوفێر و پاسەوانەکانی لەگەڵیان بوون ، هەر ترێلەیەك دوو پاسەوانی چەکداری لەگەڵدا بوو ، کە لەپێشەوەی ترێلە سوار بوو بوون نان و چایان خوارد ئێمەش لەناو ترێلەدا ئەژنۆمان لەباوەش گرتووە ، ئەوەی دەبۆرژێ ، ئەوەی بیر لەچارەنووسی نادیاری خۆی دەکاتەوە، تێشمان دابوو لەماوەی وەستانی ترێلەکان بەهەر جۆرێك بووە پەنایەکی دروست دەکرد میزێك لەناو بۆدی ترێلەدا بەناو درزی بۆدی بەسەر تایەکاندا شۆڕ دەکردەوە کە هەندێکیان نیوەی هەڵدەبەزییەوە و بەخۆی دەکەوتەوە ، یەکیان من بووم لەگۆشەیەکی ترێلەدا ئەو قارەمانیەتیەم نواند و زۆربەیشی هەلبەزییەوە و بەخۆم کەوتەوە، کار لەوە ترازا بوو چیتر خۆمان ڕابگرین ، ئەوەی باش بوو من دوو سێ پاکەتی جگەرەم پێ بوو، کە هەندێ جار جگەرە جگەرە وەریشم دەکرد بۆ جگەرەکێشانی ناو ترێلە ، هەندێکی پێ چوو غەڵبە غەڵبی دەنگی شوفێر و پاسەوانەکان پەیدا بووەوە کە تێریەتی و ئینتەللایی ئەوان لەبەرامبەر برسیەتی و تینوویەتی ئێمە هاوکێشەیەکی لاسەنگی پێکهێنابوو ، هەندێ جاریش لەگەڵ جوولەی ترێلەکان جۆرێك لەکۆمیدیایەکی مرۆییانەی بەرپا دەکرد ، هەندێ دانیشتووانی پشتی ترێلەی دەخستە پێکەنین.
بۆ یەکەم جار بوو لەو ڕێیە دوور و درێژە پێبکەنین ، بەهەندێ لەنووکتەی ماوە بەسەرچوو کە زۆر جار لەساتەوەختی دەست لەخۆ شۆردندا دەگێڕدرێنەوە…
ترێلەکان کەوتنەوە ڕێ ، کات لەنێوەی شەو نزیك دەبووەوە ماوەیەکی زۆری نەبرد ژمارەیەکیان بەرەو ڕێیەکی دی لەزنجیرەی ترێلان جیا بوونەوە ، ئێمە بەلایەتەکانیانەوە زانیمان لایاندا ، ئەوانی دی بەترێلەی ئێمەوە بەردەوام بوون لە ڕۆیشتن..
کات بۆ دووی شەو دەچوو، ڕێگا تا ڕادەیەك چۆل بوو ، ئەو ترێلانەی بەر ڕێڕەوی ئێمە کەوتن ، پاش ئەوەی هەندێکیان لەگەڵ دەرچوونمان لەقەزای مەحموودیيە بەمەزندە نەدەگەیشتنە دە ترێلە ، کەمتر بوون ، نزیکەی سەعات و چارەگێك بۆ ڕێ سەعاتێك و نیو دەڕێیدا بووین ، تا گەیشتینە شوێنێك نەمان دەزانی کوێیە باکوور و باشوور و ڕۆژهەڵات و ڕۆژئاوامان لێ تێك چوو بوو ، بەو شەوە شوێنێك بوو لەدێیەك دەچوو، دیار بوو زۆربەی خانووەکانی قوڕ بوون ، ترێلەکان

لەچۆلەوانییەکدا وەستان، پاسەوانەکان هاتن و ئێمەیان هێنا خوارەوە و بەسەر ئەو خانووە قوڕانەیان دابەش کردین ، ئێمە هەر چوارمان کە سەڵت بووین و پێکەوەش لەشاری (ڕەشت)ی ئێرانەوە گەڕابووینەوە ، پاش بگرە و بەردە و حەفت و هەشتێکی زۆر تا سەلماندمان ئێمە پێکەوەین و خانوویەك لەو خانووە قوڕانەیان داینێ ، من و ملازم شوان و هەردوو ڕەوانشاد د.سەعدی غەریب کە ڕاگری کۆلیژی کشتوکاڵی زانکۆی سلێمانی بوو. هەروەها مارف ژاژڵەیی کە لەڕاستیدا من لە (ڕەشت)ـەوە ناسیبووم ، ئەوەی دەیڵێم و تا وەرگرتنی خانووەکە سەعات خۆی لەچواری بەرەبەیان دەدا ، ئێمە تا ئەو ساتە ئەوەی پەیوەندی بەژیانی بایۆلۆژیمانەوە هەبێ نەمان کردبوو لە نان و ئاو و …تاد. نان و ئاو دابەشکردن تا بەر ئێمە کەوت کازیوەی دا و سپیایی بەرەبەیان لەدەرکەوتندا بوو ، هەر یەکەو دەبەیەکی ئەوەی جاران نەفتیان تێ دەکرد ئاو و (چونکە ئەو شوێنەی لێیان دانا بووین ئاوی لێ نەبوو) سێ تا چوار ئەستوورك و هەندێ ماست و یەك دوو هێلکە و یەك دوو سەرکە پیازیان پێداین .

وەك شێت و هار (لەپرۆسەیەکی کەس نەدیدەدا) هەموویمانم تەخت کرد ، شتێکی چەند خۆش بوو هەست بەتێر بوون ، خۆڕایی نییە پێشینان وتوویانە (برسیەتی ڕەگێکی هاری تێدایە)، ئا لەبیرم چوو یەکەو دوو بەتانی عەسکەریشیان پێداین، هەندێکمان دوای خواردن بەتانییەکەمان ڕاخست و پاڵمان بەدیواری ژوورەکە دا، من دوو جگەرەشم کرد بەسەرا ، خەوەکوتکە دەیبردینەوە، بەڵام خەوی ناچاری بوو وەك دەڵێی (خەو سوڵتانە) دەنا هێشتا تا ئەو کاتیش لەخۆمان دڵنیا نەبووین چیمان لێ دەکەن تا ئەوەی وردە وردە ترێلەکان سوڕانەوە و خۆیان ئامادە دەکرد و ڕێیان گرتە بەر و گەڕانەوە ، بۆ کوێ چوون ، ئێستاشی لەگەڵدا بۆ نازانم..

بەیانیدا ، خۆرهەڵات ، لەو ناوە تاك تاك خەڵکی گوندمان ، کە دوایی دەرچوو (ناحییەیە) و گوند نییە بینی زۆربەیان دەستووری عارەبیان لەبەر بوو لەعەگال و چەفیە و دیشداشە و نەعلی پێ… بەڵام خوا هەڵناگرێ بەڕێز بوون لەگەڵمان تەنانەت هەندێکیان پێیان دەوتین (تحاتجون شی) هیچتان پێویست نییە ، لێمان پرسین ئێرە کوێیە ، وتیان ئێرە (عتێشی)یە ، بەڵام ناوی ڕەسمی (ناحیة الحسينية)یە ، وتیان سەر بەکەربەلایە ، کەربەلا لێرە نزیکە ، کە دوای دەرچوو ناونانی (عتێشی) کە لە عەتشانی عەرەبییەوە هاتووە ، گوایە لەم جێیەدا ئیمامی حسێن و ئیمام عەباسی برای و هاوەڵانی سەریان بڕاوە.

نێوان ئەوێ و کەربەلا ، هەر بەقەد نێوانی هەولێر و عەنکاوە نەختێك زیاتر دەبوو، لەو بەینەدا پاسی (تێمس)ی بچووك کاریان دەکرد و

نەفەریان دەهێنا و دەبردن.
عتێشی وەکو ناحییە بوو بەڵام خەڵکێکی هەژاری لێ دەژیا و زۆربەیان وا پێ دەچوو بەکشتوکاڵ و ماڵات بەخێوکردنەوە خەریك بوون ، باغ و بێستان و دار و درەختێکی لەخۆ زیاتری لێ بوو ، زۆربەی ژنان لەچکدار و عەباپۆش بوون ، سوێندی کەم تا کورتێك ناخۆم کە پێ دەچوو خوێندکاری قوتابخانە بن لەناحییەکەوە هەندێکیان هاتوچووی کەربەلایان دەکرد ، تەنیا لەچکدار بوون ، بەڵام عەبایان نەدەپۆشی… حەفتەیەکی برد بەو حاڵە ماینەوە ، لەو ماوەیەدا هەندێك قاپ و قازان و شتومەکی پێویستی خواردن و تەباخێکی بچووکمان (چوولە) لەحسابی خۆمان بەکۆمەکی هەمووومان پەیدا کرد ئەویش بەهەزار حاڵ ، چونکە زۆربەمان نەمان دەزانی چارەنووسمان چی دەبێ ، تا ئەوەی ڕۆژێ دوای دە ڕۆژ لەهاتنمان پێیان وتین دەتوانن بچنە شار (واتە کەربەلا) ئێمە وەك ئەوەی پێیان وتبین هەر کەس بچێتەوە شار و ماڵی خۆی ئاوامان لێ خۆش هات و چووین ، ئەو ناحییەیە تەنیا یەك چایخانە و کەبابخانەیەکی بچووك زیاتری لێ نەبوو ، وەڕس بوو بووین لەچایخانە و ئەو چوار دیوارە قوڕەی تێیدا بووین… بنیادەم سەیرە بەرگەی چەندین سەختیی دەگرێ کەچی چاوی بەهیچیش لێ هەڵنایێ ، بەهەر حاڵ ئێمە هەر چوارمان بڕیارماندا بچینە کەربەلا.
بۆ چوون بۆ کەربەلا، گەراجێك هەبوو پێیان دەوت گەراجی کەربەلا ، ژمارەیەك (تۆمیس) پاسە هەرە بچووکەکانی لێ دەوەستان کە دەوری دوازدە کەسی هەڵدەگرت ، بەنرخێکی ڕەمزی لەبەینی کەربەلا و عتێشی نەفەری دەگواستەوە، ئەو ڕۆژە کەیفمان زۆر ساز بوو بەتایبەتی کە پێیان وتبووین چەند ڕۆژێکی تر داتاندەمەزرێنین.
هەر چوارمان سواری تۆمس بووین بەرەو کەربەلا، زۆری پێنەچوو ئاوا چارەگێك یان زیاتر یا کەمتر گەیشتینە شوێنی وەستانی تۆمسەکان لەگەراجی کەربەلا کە لەناوەڕاستی شار بوو…
کەربەلا دیارە شارێکی پیرۆزە لای شیعەکان بەوەی مەرقەدی ئیمامی حسێن و ئیمام عەباسی برای لێیە و هەمیشە زیارەتکاری بۆ دێن بێجگە لەعاشوورا کە سێ هێندەی شارەکە خۆی زیارەتکاری تێ دەڕژێن زۆرجار لەعاشوورایێ ئەوەندە قەرەباڵغ دەبوو دەرزیت هاوێشتبا نەدەکەوتە ئەرزی ، جگە لەوەش کەربەلا لەچاو خۆی و هەندێ شاری تری باشوور شارێکی خاوێن بوو ، تەناتەت زۆر لەنەجەف خاوێنتر بوو کە مەرقەدی ئیمامی عەلی لێیە. جگە لەوەش کەربەلا بە باغ و بێستانەکانی دەوروبەری بەناوبانگ بوو… زۆربەی خەڵکی بەتایبەتی دوکاندارەکان کە سەروکارمان لەگەڵ دەبوون ، زمانی فارسیان دەزانی ، لەجوانی و سەرنجڕاکێشی کچ و ژنانیشیان هەر گەڕێ کە ئایەتێك بوون لەجوانی جیاواز مەسەلا ئەسمەری چاو کاڵ. یان سپی چاو ڕەش و سەوز ، یاخود

غەمزەداری شیرین .. هەموو ئەوەی ئێستا کچ و ژنان بەجوانکاریش نایگەنێ ، لەکەربەلا بەسرووشتی خۆیان هەبوون ، هەندێ وایان لێکدەدایەوە ئەوە بەکاریگەری تێکەڵاوی ڕەگەزی فارس و عەرەبە، من بەخۆم ئەوەندەی دیومە لەجوانانی کەربەلام جوانتر نەدیوون.

لەلایەکی دی کەربەلا وەك شارێکی پیرۆز باڕ و مەلها و جێی لەشفرۆشی و قومارخانەی بەڕەسمی تێدا نەبوو و هەر بەدوایی قەدەغە بوون ، ئەوەی ویستبای بخواتەوە دەبووایە بچێتە ناحییەی (توێریج) کە نیو سەعاتێك لەکەربەلا دوور بوو، ڕەنگە ئێستا قەزا بێ.

هەردوو مەرقەدی ئیمامی حسێن و ئیمام عەباسی برای هەر یەکێکیان لەشەقامێکی سەربەخۆ بوون....

ئێمە هەر دابەزین ، بەپیاسە بەناو شاردا سووڕاینەوە، ئەو شەقام بۆ ئەو.. باڵەخانەشمان زۆر دیتن ، کە زۆربەیان یان ئوتێل بوون یان شووقەی ئامادەکراو بۆ زیارەتکاران.... جگە لەوەش زۆر چایخانەشمان لەڕێڕەوی پیاسەماندا بینی… تا ئەوەی لەچایخانەیەکی ئاوا نەختێك گەورەتر لەوانی دی لەدەوروبەری مەرقەدی ئیمام عەباس دی و بڕیارماندا پشوویەك بدەین و هەر دانیشتین و دانەنیشتین من لەدوورڕا نیعمەت عەبدوڵڵام بینی لەگەڵ سێ چوار کەس لەسەر قەنەفەیەکی داری کۆن ، لە وێنەی قەنەفەی چایخانەکانی هەولێر بە نموونە چایخانەی مەچکۆ دانیشتبوو.

وتم براینە ئەوانەی ئەوسەر هەموو کوردن ، من یەکێکیان بەناسین دەناسم ئەوانی دیشم دیووە، بەڵام نایان ناسم دەچمە لایان، ئەوان دانیشتن من بەرەو ڕووی نیعمەت چووم، ئەویش کە لێی نزیك بوومەوە منی ناسیەوە، ئاخر ئێمە لە ناوەڕاستی حەفتاکانەوە یەکترمان دەناسی ، جگە لەوەی ساڵی 1974یش زۆر جار تەسادوفم دەکرد… ئەو لەمن ، من لە ئەو نزیك بووینەوە باوەشمان بەیەکدا کرد، کە حاڵەتێکی ئینسانییە دوو غەریب لەشوێنێکی وا یەکتر ببیننەوە(وکل غریب للغریب نسیب) ، وتی وەرە ئەوە برادەرانن ، کە چووم حاکم ڕەفیق کە وەختی خۆی مدیر ناحیەی گەڵاڵە بوو ناسیمەوە ، هەروا برادەرێکی تر صادق کە لە هەولێر لە چاپخانەدا کاری دەکرد، خوای لێی خۆش بێ کۆچی دوایی کرد، ئەویشم ناسیەوە ، یەکێکی دیکە کە ناوی شێرزاد جبرائیل ئەوم نەدەناسی، هەروەها برادەرێکی تر، بەهەر حاڵ منیش ئەوانم بردە لای برادەرانی تر کە پێکەوە بووین، ئیتر بازنەکە فراوانتر بوو و دەردە دڵ زۆرتر تا درەنگانی عەسر، دوای ئەوەی هەر لەتەك ئەو چایخانەیە چێشتخانەیەك هەبوو نانی نیوەڕۆمان لێ خوارد. پاشان نیعمەت و ئەوان وا دیار بوو لەشووقەیەك دەژیان ، ئێمە درەنگمان بەسەردا هاتبوو چوینەوە گەراج و گەڕاینەوە جێی خۆمان لە خانووە قوڕەکانی (عتێیشی).

هەفتەیەکی نەبرد پارێزگاری کەربەلا (محمد حسين حسن الشامی) کە پاش چەندین ساڵ زانیمان لەسەر ئەوەی چوو بووە پرسەی سەرکردەیەکی خزمی کە سەدام حسێن ئیعدامی کردبوو، 6 ساڵیان حوکم دابوو و لەزیندان بووە، بەهەر حاڵ پارێزگار وەك چۆن چووە لای نەفیکراوەکانی تر هاتە لای ئێمەش.

لەگەڵ نزیکبوونەوەی لەو حەسارەی ژوورەکەی ئێمەی لێ بوو ، دەم و دەست ڕاوانشاد د،سەعدی غەریبی ناسیەوە کەوا دیارە لەقۆناغی زانکۆدا دەرسی پێ وتووە، ئیتر لەگەڵ بینینی د. سەعدی ئوستاز وە ئوستازی دەکەوتەوە ، وا باوە مامۆستا قوتابی خۆی ناناسێتەوە بەپ□چەوانەوە قوتابی مامۆستای دەناسێتەوە ، ناسینەوەی د.سەعدی غەریب لەلایەن پارێزگارەوە خێری بۆ ئێمەش پێوە بوو، یەکسەر بۆ بەیانی بە ئەمری پارێزگار ئێمەیان لەبینایەکی حکوومی کە بیرم نەماوە قوتابخانە بوو یاخود بۆ فەرمانگەیەك دروستکرا بوو گواستەوە ، ئیتر لەکۆڵ مێش و کێچ و پێشکە بووینەوە، بیناکە بۆ ئێمە لەکۆشکی پاشایان خۆشتر بوو ، بەتایبەتی کە شەش یان هەشت حەمام و ئاودەستی تێدا بوو ، حەوشەیەکی گەورە.. هەر لەوکاتە‌شەوە پارێزگار هەرێی ئەوەی پێداین وا بکەن پەلە بکرێت لەدامەزراندمان لەناو شار وەك د.سەعدی داوای لێ کرد ،

(*) (بەختی ڕەش یا کۆمەڵی چەوت) لە ئەسڵدا ئەمە ناوونیشانی یادداشتەکانی باوکم بوو کە نزیکەی نۆ سەت و قسوور لاپەڕەی فۆڵسکاب (A4)ی دەستخەت بوو ، بێجگە لە چەندان وێنە و دیکۆمێنتی گرینگ کە بە داخێکی زۆرەوە بە بۆردمانی فڕۆکە لەگەڵ خانوو و ماڵێمان ساڵی 1974 لە گەڵاڵە تیاچوو .

مرۆڤبوون لەنێوان ئایین و ئەخلاقدا.. فەرەیدوون سامان

ئەخلاق لە مرۆڤایەتییەوە سەرچاوە دەگرێت نەک لە ئایین (ئیمیل دورکهایم).

پێموایە فاکتەری دیارکەر لە هەموو ڕەفتارەکانی مرۆڤدا سەر بە

مرۆڤایەتییە. گشتگیربوون ئەو مرۆڤایەتییەیە کە ناچارمان دەکات ئیدانەی توندوتیژی بکەین، پرۆتیستەی تاوانکاری بکەین، نەوەکانی داهاتوومان ئامادە بکەین بۆ گفتوگۆ و ئاڵوگۆڕی بیروڕا و بۆ ڕێککەوتن و دانوستان بۆ دوورکەوتنەوە لە مەترسییەکانی توندوتیژی، ئەمانە ئەو ئەخلاقە گشتگیرانەن کە دەتوانن تا ڕادەیەکی زۆر توندوتیژی و شەڕ لەناوببەن، یان لانیکەم سنوورداری بکەن، بۆ ئەوەی واقیعبینتر بین. بەبێ ئەمە: شەڕەکان کە بەناوی ئایینەوە ئەنجامدراون، شەڕەکان کە بە ناوی بەکافرکردن و داگیرکاری و ئاوارەیی و دەرکردنەوە ئەنجامدرابوون، شەڕەکان کە بەناوی ئەرکی پیرۆزی بڵاوکردنەوەی پەیامەکەوە کرابوون، بەناوی ئایین و بەناوی بڵاوکردنەوەی پەیام و قسەی خودا - و بەناوی ئەنفال و فەتحکردن ئەنجامدرابوون. هەموو ئەمانە بەبێ ئەوەی بچینە ناو وردەکارییەکان، بێگومان بەناوی ئەم ئەرکەوە تفەنگ و شمشێر و کوشتن و جێبەجێکردنی سزاکان هەبوو. هەموو ئەمانە بە باشی ناسراون، ئەمە ناگەڕێینەوە بۆی. ئەگەر بە کورتی بگەڕێینەوە سەری، ئەوە دەبێت جەخت لەوە بکەینەوە کە شتێکی گرنگتر و بەردەوامتر هەیە و ئەویش مرۆڤایەتییە. مرۆڤایەتی سەرچاوەی سەرەکی ئەخلاقە کە گەرەنتی پێکەوەژیانی نێوان گروپ و ئایینە جۆراوجۆرەکان دەکات، تەنانەت ئەگەر ئەو ئایین و گروپانە ناتەبا و ناکۆکیش بن.

کێشەکانی پەیوەندی لە نێوان ئەخلاق و ئاییندا لە ڕووی ئەنترۆپۆلۆژی و کۆمەڵناسییەوە پرسێکی یەکلاکەرەوەیە، دەرکهایم دەڵێت: کاتێک ئەخلاق دەست پێدەکات کە وابەستەبوون بە گروپێکەوە دەست پێدەکات، واتە کۆمەڵگە لە ڕێگەی ئەم گرێبەستە ناڕاستەوخۆیەوە دامەزراوەکان بەرهەم دەهێنێت، لەوانەش دامەزراوەی ئەخلاقی، بۆ چ واتایەک باس لە دامەزراوەیەکی ئەخلاقی دەکەین؟

ئەمە باس لە پلەبەندییەکی بەهاکان دەکەین، سیستەمێکی ئەرکە باڵاکان کە تاکەکان تێدەپەڕێنێت و پەیوەندییەکانیان لەنێو کۆمەڵگەدا ڕێکدەخات. ئەمە ئەخلاقە! ئەخلاق لە نەریت و ئاوەزەوە سەرچاوە دەگرێت، هەروەها لە ئایینیشەوە سەرچاوە دەگرێت. کاتێک باس لە ئەخلاقی ئایینی دەکەین، باس لە دیاردەیەکی گشتگیر دەکەین.

ئایین لە هەموو کۆمەڵگەیەکدا بوونی هەیە، لێکۆڵینەوە ئەنترۆپۆلۆژییەکان پشتڕاستی دەکەنەوە کە لە خێڵ و کولتوورە ڕەسەنەکاندا، شتە پیرۆز و تابووەکان هەبوون.

لە هەر شوێنێکدا قەدەغەکردن بدۆزینەوە، ئیمتیازێکی ئەخلاقی دەبینینەوە، کە خۆمان لەم کارە یان ئەو کارە بەدوور بگرین. ئەو تێڕوانینەی کە لاوازبوونی ویژدانی ئایینی ویژدانی مرۆڤ و هەستی مرۆڤ و ئەخلاقی لاواز دەکات، لەدوانێکی ڕێژەیی و بەپێی کۆنتێکست و

کەمەگە دەگۆڕێت و لەگەڵ ئەو گرۆوانەی کە پەیوەندی بەوەوە هەیە پەرەدەسەنەت، شەڕە ئایینییەکان- جەنگی خاچپەرستەکان، شەڕەکانی هەڵگەڕانەوە لە ئیسلامدا، شەڕی نێوان کاسۆلیکەکان، پرۆتستانتەکان و ململانێ و شەڕی نێوان سوننەو شیعە، هەمووی ئەم نموونانە ئەوە پشتڕاست دەکەنەوە کە قسەکردن لەسەر ویژدانێکی ئایینی کە مرۆڤایەتی یان لانیکەم بەشێکی ئاراستەی مرۆڤایەتی دەکات، بەرەو چاکە و ئاشتی، زیادەڕەوییەکە کە بەبەری نییە لە بنەما ئایدیۆلۆژییە ناسراوەکان.

مەبەستیش ئەوەیە کە هەندێک شەڕ لە هەندێک شەڕی تر وێرانکەر و دڕندەتر بوون. لە کۆتاییدا بابەتی سروشتی چەک و سروشتی ئامرازەکانی کوشتنە. جەنگی یەکەم و دووەمی جیهانی بە جەنگی خاچپەرستەکان بەراورد ناکرێن، بە شەڕەکانی هەڵگەڕانەوە، بە ململانێی نێوان کاسۆلیک و پرۆتستانت… بێگومان ژمارەکان دەڕژێین؛ ئەوان هیچ پەیوەندییەکیان بەو ژمارە زۆرەها و سەرسوڕهێنەرە نییە، کە لە کۆتایی جەنگی دووەمی جیهانیدا لە هیرۆشیما و ناگازاکی بەهۆی چەکی ئەتۆمی مۆدێرن کوژراون.
سەدان ساڵە برا هاودینەکانمان هەر بە ناوی خودا و ئیسلامەوە قڕمان دەکەن، جا ئەگەر لاپەڕەکانی مێژووی دوور و نزیکی نەتەوەکەمان هەڵدەینەوە، تەنانەت ئەو مێژووەی کە دژمنی ناحەز و دڵڕەق بە درۆ و بووختان بۆی تۆمار کردووین، مخابن هەر هەمووی کوشتوبڕی کوردی ئێزیدی و یارسان و زەردەشتی و عەلەوی نەبووە، تەنانەت کوردی مسوڵمانی باوەڕداریش لەو هەموو تاوانی قڕکردن و کۆمەڵکوژییە بێ بەش نەبووە، نەتەوەی کورد هەردەم پڕۆژەیەک بووە بۆ جینۆساید بەناوی ئایین و پشتکردن لە ئەخلاقی مرۆڤایەتی و هاوشاری و هاونیشتمانی، شەڕی فرۆشتنەکەی ژنانی ڕابردووی گەڕەکەکانی ئەشرەفییەو شێخ مەقسود بەڵگەیەکی زیندوون بۆ گەڕاندنەوەی پاشخانی مێژووی تاوانەکانی دەسەڵاتی فاشیزمی ئیسلامی نەتەوەسەردەستەکان لە کوردستاندا.

فەرەیدوون سامان

ڕێکەوتنی هەسەدە و حکومەتی دیمەشق!.. عوسمانی حاجی مارف

گرژیی سیاسی و سەربازییەکانی نێوان حکومەتی سوریا و هەسەدە بەشێوەیەکی بێوێنە پەرەیسەندوە، بەڵام لەهەمانکاتدا دانوستان لەنێوان هەردوولادا لە دیمەشق بەردەوامە.
سەرەڕای ئاگربەست لە حەلەب، لە دوای پێکدادانەکانی ئەم دواییە، دۆخەکە بە ناجێگیری ماوەتەوە و ئەگەری ئەوە هەیە زیاتر کڵپچە بسەنێت، بەتایبەت بە لەبەرچاوگرتنی پابەندنەبوونی مەزلوم عەبدی، بە مەرجەکانی ڕێککەوتنامەی مانگی ئازاری ٢٠٢٥ کە لەگەڵ ئەحمەد شەرع واژۆکراوە، لەو رێکەوتنەدا شەرع دیمەشق بە تاکە چوارچێوەک دەزانێت بۆ هەر چارەسەرکردنێک، ئەمەش لە دنیای واقعدا بۆ هەسەدە و مەزلوم عەبدی قەبوڵ ناکرێت.
کاتێک وەزارەتی بەرگری سوریا و هەسەدە، فەرمانی ڕاستەوخۆیان بە هێزەکانیان دەرکرد کە تەقە ڕابگرن، دوای ئەو تێکهەڵچوونە خوێناوییەی لە حەلەب ڕوویدا، وەزیری دەرەوەی تورکیا داوایکرد لە “کوردەکان”، کە ڕێگری نەکەن لە یەکڕیزی و سەقامگیری سوریا!، ئەتوانین بڵێین ئەمە ئاماژەیەکی ڕاستەوخۆیە بە ئەو [illegible]ی که هێزەکانی سەربازی هەسەدە له باکور و ڕۆژهەڵاتی سوریا بینیان، لە بەرگرتن بە هێزەکانی حکومەتی سوریا کە دەیانویست ئەو ناوچانە کۆنترۆڵ بکەن. لەهەمانکاتدا پارێزگاری حەلەب، داوای لە هاوڵاتیانی مەدەنی و ئەندامانی کۆمەڵگەی مەسیحی کرد، کە لەنزیک ناوچەکانی پێکدادانەکاندا نیشتەجێن، بەشێوەیەکی کاتی خۆیان لە گردبونەوە و ئاهەنگێڕان بەدوور بگرن، تا ئەو کاتەی ناوچەکان پارێزراو دەبن و مەترسییەکان نامێنن.
گفتوگۆ و دانوستانەکانی نێوان حکومەتی سوریا و هەسەدە، بەردەوامن بە حساب تا ئەو کاتەی دانیشتنێکی سەرەکی دانوستان لە دیمەشق بەڕێوەبچێت، کە تائێستا کاتەکەی دیاری نەکراوە. گوایە ئەم دانیشتنە بە بەشداری نوێنەرانی سوپای سوریا و حکومەتی سوریا و هەسەدە بەڕێوەدەچێت، لەلایەن تۆماس باراک نێردەی تایبەتی ئەمریکا بۆ سوریا و هەروەها نوێنەرانی تورکیا چاودێری دەکرێت. هەروەها خولی پێشبینیکراوی دانوستانەکان، هاوکاتی سەردانیکردنی هاکان فیدان و وەزیری بەرگری تورکیا بوو بۆ دیمەشق، کە تێیدا دیداری ڕاستەوخۆیان لەگەڵ ئەحمەد شەرع و ئەسەد شەیبانی، وەزیری دەرەوەی سوریا ئەنجامدا.

هەڵبەتە ئەم سەردانە، تایبەت بووە بە تاوتوێکردنی وردەکارییەکانی خولی داهاتوی دانوستانەکان، لەگەڵ هەسەدە و گەیشتن بە لێکتێگەیشتن لەسەر سیناریۆکانی دوای دانیشتنەکە، بەتایبەتی لە ئەگەری ئەوەی کە هەسەدە پێداگری لەسەر ڕەتکردنەوەی پابەندبونی تەواو بە ڕێکەوتننامەی ئازاری ٢٠٢٥ دەکات.
گفتوگۆی سەرەتایی، سەبارەت بە دیاریکردنی وادەی نوێ، کە بە کۆبونەوە و دەستپێکردنەوەی دانوستانەکان ئەنجامدرابوو، بەڵام ئەم پرسەیە توشی پاشکشەی کتوپڕ بوو لەدوای پەرەسەندنی هێرشی هێزەکانی هەسەدە لە حەلەب و سەرهەڵدانی ئەو پێکدادانانەی، کە بە خوێناوی وەسفکران لەگەڵ یەکەکانی سوپای سوریا، ئاشکرایە دیمەشق پێیوایە ئەم بارگرژیە وەک پەیامێکی سیاسی و ئەمنی ڕاستەوخۆیە لەلایەن هەسەدەوە، واتە ڕەتکردنەوەیەکە لە پەرەسەندنی فشارەکان بە پابەندبون بە ڕێکەوتنی مانگی ئازار، هەوڵێکە بۆ دەستکاریکردنی کارتەکان پێشئەوەی لەسەر مێزی دانوستان دابنیشن.
مەزلوم عەبدی دەڵێت، کە کۆبوونەوەی داهاتو نوێنەرایەتی خاڵێکی سەرەکی دەکات، کە ڕەنگە زێڕەک لە کارەکانی دواتری لەسەر بنیاتبنرێت، کە بونەوەکە بەشێوەیەکی یەکلاکەرەوە ڕێڕەوی ڕووداوەکان دیاریدەکات، واتە یان ڕوبەڕووبونەوەی سەربازی بەرفراوان، یان گەیشتن بە لێکتێگەیشتنێکی نوێ کە پەیوەندی نێوان هەردوولا ڕێکبخاتەوە، بەڵام ئەمجارەیان لەدەرەوەی چوارچێوەی ڕێککەوتنی ئازاری ٢٠٢٥ەوەیە. دەشڵێت، لەڕوانگەی سەرکردایەتی هەسەدەوە، ئەم ڕێکەوتنە ئێستا بەشێوەیەکی کاریگەر پووچەڵە، لەبەرئەوەی چیتر کەمترین داواکارییەکانی هەسەدە بەدیناهێنێت، بە لەبەرچاوگرتنی ئەو پێشهاتە مەیدانی و سیاسیانەی کە لەدوای واژۆکردنیەوە ڕویداوە.
لەلایەکی ترەوە حکومەتی سوریا لایوایە بەهێزبونی هەسەدە، تەنها هەوڵێکە بە سەپاندنی واقیعێکی نوێ لە سوریا، بە پێچەوانەی خواستی باڵادەستی حکومەتی سوریاوەیە، ئەمەش وەڵامێکە بۆ زیادکردنی فشاری سیاسی و سەربازیی لەسەریان، پێش دانیشتنیان لەسەر مێزی دانوستان.
لەهەمانکاتدا ئاشکرایە، پرسی تێکەڵکردنی هێزەکانی هەسەدە لە پێکهاتەی سوپای سوریادا، چیتر کراوە نابێت بە گفتوگۆ و دانوستان، کە بژاردەی کۆتایی ستراتیژەکەیە، ئەو بژاردەیەی ئەحمەد شەرعیش پەسەندیکردوە، وەک بەشێکی سەرەکی لە هەوڵی پڕۆژەی یەکگرتنەوەی دامەزراوە سەربازی و درێژکردنەوەی دەسەڵاتی دەوڵەت بەسەر هەموو خاکی سوریادا.
پێکدادانەکانی ئەم دواییەی حەلەب و دەوروبەری، ڕووداوێکی گۆشەگیر یان تەقینەوەی کتوپڕی دۆخەکە نەبووە، بەڵکو دەرئەنجامی کەڵەکەبوی

پێشهاتە سەربازی و سیاسیەکان بووە، کە ماوەیەک بوو هێزەکانی هەسەدە چاودێریان دەکرد، ئەم پێشهاتانە پەیوەستن بەو هەنگاوانەی کە سوپای سوریا بۆ دووبارە جێگیرکردنەوەی خۆی دەیخوازێت، لە نزیک سنوورەکانی ئەو ناوچانەی لەلایەن ئیدارەی خۆسەرییەوە، لە باکووری ڕۆژهەڵاتی سوریا کۆنترۆڵکراون. سەرکردایەتی هەسەدە بەوردی چاودێری پێشڕەوی یەکەکانی سوپای سووریا و جێگیرکردنەوەیان لە خاڵە هەستیارەکاندا کردووە، لە بەرکەوتنی ڕاستەوخۆ یان ناڕاستەوخۆ لەگەڵ ناوچەکانی باکووری ڕۆژهەڵاتی سوریا، ئەمەش قەناعەتێکی پتەوی لەناو هێزی هەسەدەدا دروستکردووە، کە دیمەشق تەنیا جێگیرکردنەوەی بەرگری ئەنجام نادات، بەڵکو خۆی بۆ ئۆپەراسیۆنێکی سەربازی دژی هەسەدە ئامادە دەکات، ئەگەر پرۆسەی دانوستانەکانی ئێستا شکستی هێنا.

لەم چوارچێوەیەدا، دیمەشق دەیەوێت وێنایەکی وەها بدات بەسەر هەسەدەدا کە ڕێگری لە هەر هەوڵێکی جدی ئاوەدانکردنەوە و بنیاتنانی ژێرخانی نوێ دەکات، هەروەها دەرفەتەکانی دەستپێکردنی پڕۆژەی گەشەپێدان یان دەستپێشخەری گەشەپێدانی ئابوری و سیاسی بەردەوام سنووردار دەکات، یان بونی هێزێکی سەربازی لە دەرەوەی چوارچێوەی فەرمی دەوڵەت، ژینگەیەکی دوژمنکار بۆ وەبەرهێنان دروست دەکات و بەردەوامی بە ناسەقامگیری ئەدات، بۆیە دیمشق زیاتر جەخت لەسەر هەڵوەشاندنەوەی هێزەکانی هەسەدە دەکات لە ژێر ناوی پێکهێنانی هێزێکی یەکگرتو بۆ دەوڵەتی سوریا.

حکومەتی سوریا هەوڵدەدات یەکگرتنی دامەزراوەیی تەواو بەدەستبهێنێت کە دامەزراوەکانی دەوڵەت بەپێی پرەنسیپی سەروەری ناوەندی ڕێکبخاتەوە، لەهەمانکاتدا فۆرمێک لە لامەرکەزیەتی ئیداری دەدات بە دانیشتوانی ئەو ناوچانە. بەڵام لەبەرامبەردا هەسەدە مۆدێلێک پێشنیار دەکات کە نزیکترە لە نیشتەجێکردنی تەواوەتی سەروەت و سامانی سەربازی و مەدەنی خۆیان لە چوارچێوەی دەوڵەتێکی لامەرکەزیدا، ئەمەش گەرەنتی پاراستنیان و بەردەوام بوونیان مسۆگەردەکات، بەتایبەتی کە هەسەدە، وەک قەوارەیەکی یەکگرتوو لەناو دەوڵەتی سوریادا بمێنێتەوە، بەبێ ئەوەی ببێتە بەشێکی دانەبڕاو لە پێکهاتەی دامەزراوەیی دەوڵەتی سوریادا.

پێدەچێت خولی داهاتوی دانوستانەکان ببێتە خاڵێکی وەرچەرخان لە پەیوەندیەکانی نێوان دیمەشق و هەسەدەدا، واتە یان دەبێتە هۆی یەکلایکردنەوەی کۆتایەک کە بەپێی مەرجەکانی حکومەت یەکگرتویی تەواو بسەپێنێت، بەدەوری ئەمریکا و سوریا، یان ئەگەر دانوستانەکان شکستیان هێنا، ململانێی سیاسی و تەنانەت شەڕی سەربازی فراوانتر ڕوبدات.

لەنێوان ئەم دوو ئەگەرەدا، چاوی ئەکتەرە ناوچەیی و نێودەوڵەتییەکان، بەتایبەتی ئەمریکا و تورکیا، لەسەر دیمەشق جێگیرە، هەموو لایەنەکان بە خۆپاراستن لە خلیسکان بۆ ڕوبەڕوبونەوەی ئاشکراو شەڕی ناوخۆ دەڕوانن، کە بە یەکێک لە ئاڵۆزترین و هەستیارترین دۆخی سوریا و ناوچەکە وەسفی دەکەن.

ئیدارەی ئێستای سوریا هەوڵدەدات سیستمی سیاسی خۆی جێگیر بکات، ڕێگایەک کە خواستەکانی لەگەڵ بەرژەوەندی هەندێک ئەکتەری ناوچەیی و نێودەوڵەتیدا بگونجێنێت، بەڵام بژاردەکانی دیمەشق بۆ گەیشتن بەم ئامانجە هێشتا سنووردارە، بەکردەوە لە گفتوگۆ و دانوستاندا قەتیس ماوە و ئاراستەیەکی یەکلاکەرەوە لەنێو ناکۆکییەکان و دابەشبونی سوریا بۆ چەند ناوچەیەک و دەسەڵاتی ئەحمەد شەرع، فرسەتی بۆ سەقامگیری نەهێشتەوە.

هەوڵدان بۆ ڕادەستکردنی قۆناغ بە قۆناغی ناوچەکانی ژێردەسەڵاتی هەسەدە، دەستپێکردن لە پارێزگای دێرەزۆرەوە، لەوانەش ڕادەستکردنی کێڵگە نەوتییەکانی و تەواوکردنی ڕێککەوتنی حەلەب سەبارەت بە گەڕەکەکانی ئەشرەفیە و شێخ مەقسوود، هەروەها ڕێککەوتن لەسەر پێکهێنانی تێکەڵبونی یەکەی سەربازی هەسەدە و سوپای سوریا، ئەم سیناریۆیە پاڵپشتی ئەمریکای هەیە و نێردەی تایبەتی سەرۆکی ئەمریکا، تۆماس باراک، بە بژاردەیەکی واقیعی و جێبەجێکراو دەزانێت. ئاشکرایە سیناریۆیەکی لەم چەشنە ئەو ڕێڕەوەیە کە سنووردارکردنی یان کۆتایی دەوری هەسەدەی لێدەکەوێتەوە.

لەلایەکی ترەوە لەسەر بنەمای پاراستنی دۆخی ئێستای سوریا، واتە بەردەوامبونی چەقبەستوویی و کەمکردنەوەی گرژییەکان، بەتایبەتی نێوان ئەنقەرە و هەسەدە هەروەها لە نێوان دیمەشق و تەلئەبیب، ئەمەش ڕێگایەکە ئەمریکا لە ئێستادا پاڵپشتی دەکات. لەهەمانکاتدا پێشبینی ئەوەش دەکرێت کە داڕمانی پرۆسەی دانوستان و کردنەوەی دەرگای ڕوبەڕوبونەوەی سەربازی و شەڕی ڕاستەوخۆی نێوان هەسەدە و هێزەکانی حکومەتی سوریا بەردەوام بێت، بەڵام بۆ ئەحمەد شەرع سەختە بتوانێت بەم ڕێگەیە بەهێزی سەربازی بە درێژکردنەوەی کۆنترۆڵی دەوڵەت بەسەر هەموو خاکی سوریادا بەکاری بهێنێت.

لەهەمانکاتدا مێژووی دەخالەتی سیاسی ئەمریکا لە هەر شوێنێکدا، پڕ بووە لە داسەپاندنی کۆنەپەرستی و فەراهەمهێنانی نائارامی و گێژاوی سیاسی، هەروەها شکست هێنان بە هەر ڕێککەوتنێک کە بەرژەوەندییەکانی خۆی تیا بەرجەستە نەبینێت. لەم نێوەدا سیاسەتی ئەمریکا نەک بەرهەڵستی یەکگرتویی سوریا لە ژێر دەسەڵاتی تەواوی ئەحمەد شەرعدا ناکات، بەڵکو بە ئاراستەیەکی ئەرێنی و رولە پێش مامەڵەی دەکات بۆ یەکلاییبونەوەی تێپەڕاندنی ئەو گێژاوە سیاسییەی

بەسەر دۆخی سیاسی ئێستای سوریادا زاڵە، گەر کۆتایی پێگەی هەسەدەشی لێکەوتەوە!.

ڕۆژئاوا چ دەرسێک لە تراژیدیای حەلەب وەردەگرێ؟.. ئاسۆ کەمال

هێرشی تاوانکارانەی جۆلانی و دەسەڵاتی کۆنە داعشیانەی “هیئة تحریر الشام” ،کە ئێستا بەناوی حکومەتی سوریاوە لەسەر کارە، هێرشی ناڕاستەوخۆی دەوڵەتی تورکیایە. ئەم هێرشەی حەلەب تەنیا یەکێک لە ئاکامەکانی مامەڵەی تورکیایە لەگەڵ ئەمریکادا کە لەسەر سوریا کردویەتی. مامەڵەی ئەوەی کە تورکیا؛ دەسەڵاتی ئیسلامیە سونەکانی سوریا لە ژێر چەتری سەربازی ئەمریکادا دەهێڵێتەوە، ئەگەر تورکیا ڕێگری لە بەردەمدا نەبێ بۆ بەرتەسککردنەوەی سنوری دەسەڵاتی ئیدارەی ڕۆژئاوای کوردستان.

هەدەسە هەر سودێکی هەبوبێ لە ڕابردوودا بۆ ئەمریکا، ئەوا ئێستا ئەم هاوسەنگیە گۆڕاوە و ئەولەویەت لای ئەمریکا حکومەتەکەی جۆلانیە، نەک هەدەسە. لە بەرئەوەی جولانی دەتوانێ هێزە داعشیەکانی وەک خۆی کۆنترۆڵ بکا و ئەمەش بۆ ئارامی هێزەکانی ئەمریکا لە سوریادا پێویستە.

بۆ ئیسرائیلیش کۆنترۆڵی ڕۆژئاوای سوریا گرنگە، نەک ڕۆژهەڵاتی سوریا. لەسایەی ئەم گۆڕانکاریانەی سوریا دوای “ئەسەد”دا، ئیسرائیل و ئەمریکا زیاتر دەتوانن پڕۆژە هاوبەشە ئابوری و ئەمنی و سەربازیەکانیان لەگەڵ سعودیە و دەوڵەتانی عەرەبی و کەنداو نەخشە ڕێژبکەن. هەربۆیە هەردوولایان هیچ ڕێگریەکیان نەکرد لەو کوشتارەی کۆنە داعشیەکانی جۆلانی لە حەلەب دژ بە گەڕەکە کوردەکان و هەدەسە کردیان.

لە تەجروبەی شکستی حەلەبدا هەدەسە و خەڵکی ڕۆژئاوا و کوردستانی سوریا دەبێت ئایندەی ئەم نەخشە و پلانەی تورکیا و جۆلانی ببینن، کە خوازیاری کۆنترۆڵی هەموو ڕۆژئاوا و دەسەڵاتن لە کوردستانی سوریادا. مانەوە لەسایەی ڕیکەوتنی ١٠ ئازار و قسەی مافی

کەمینەکان دەدرێت، نەک هیچ گرەنتیەکی تێدانیە بۆ دابینکردنی مافەکانی خەڵکی کوردستانی سوریا ، بەڵکو ئەو ڕێککەوتنە خۆی ئامرازێکە بەدەستی ئەم دوو هێزەوە، تورکیا و جۆلانی، تا هێرشی بەردەوام بکەنە سەر ڕۆژئاوا لەژێرناوی جێبەجێکردنی مادەی ٤ ڕیککەوتنەکەدا کە دەڵێ " تێکەڵاوکردنی هەموو داموودەزگا مەدەنی و سەربازیەکان لە باکوری ڕۆژهەڵاتی سوریا لە چوارچیوەی ئیدارەی دەوڵەتی سوریادا، لەگەڵیشدا خاڵە سنوریەکان و فرۆکەخانە و کێڵگەکانی نەوت و غاز".

تورکیا، ڕۆژئاوای کوردستان وەک بەشێک لە پرۆژەی "نەمانی تێرۆر"ی خۆی سەیر دەکا، کە خوازیاری کۆتایی هێنان بە هەر هێزیکی چەکداری سەر بە پەکەکە یە لە ناوچەکەدا. حکومەتی تورکیا، لە سایەی ناسەقامگیری ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا ونەخشەی نوێی ئەمریکادا، بەدوای پاوانخوازیی ناوچەییەوەیە. وەک هێزێکی ناوچەیی لە سوریا و کوردستانی عێراق و ناوچەکە درێژە بە دەستدرێژیە سەربازی و سیاسیەکانی دەدا و لەڕەشەوە دەیەوێ ئەگریە ناوخۆییەکانی "تیرۆر" ی سەربازی پەکەکە لەبەردەم خۆیدا لابەرێ. هەربۆیە بەپێچەوانەی بانگەشەی "ڕێگاچارەی دیموکراسی" ئەجۆلانەوە، دەوڵەتی ئێستای تورکیا خەونی دیموکراسی نیە، بەڵکو خەونی ئیمپراتۆری ناوچەکەی کردۆتە ئامانجی ئەم قۆناغەی.

جۆلانی و حکومەتەکەی، بەهەمان چەشنی هێزە شیعەکانی عێراق کە حەوشەی پشتەوەی ئێران، ئەمانیش داردەستی تورکیان. هەربۆیە خەڵکی ڕۆژئاوا و هەدەسە دەبێ لە خەیاڵی "پرۆژەی ئاشتی و دیموکراسی سوریا" و "هاوپەیمانی ئەمریکا"دا غافڵگیر نەبن. بەستنەوەی ئایندەی ڕۆژئاوا بە "پرۆسەی ئاشتی" تورکیا یان بونە پاشکۆی دەوڵەتی جولانی، هیچ ئایندەیەکی ئارام و دابین بونی مافەکانی خەڵکی کرێکار و زەحمەتکێشی ڕۆژئاوای تێدانیە.

تراژیدیای شکستی حەلەب ئەم دەرسەی بە ڕۆژئاوای کوردستان خستەڕوو کە خەڵکی کوردستانی سوریا؛ پێویستە کاربکەن بە ڕەسمی کردنەوەی ئەو دەسەڵاتەی ئێستا وەک ئەمری واقیع هەیانە، ئەگەر نا هەمیشە لەبەردەم دوبارەبونەوەی ئەم تراژیدیای هێزە دەندانەدا دەبن.

خاڵی بەهێزی خەڵکی ڕۆژئاوا لە بەرگری بەکۆمەڵیاندایە. ئەم هێزە کۆمەڵایەتیە دەبێ نەخشەیەکی سەربەخۆی بۆ ئایندەی سیاسی ڕۆژئاوا هەبێت، تا بتوانن پڕۆژە و نەخشەکانی تورکیا و جۆلانی، کە دایان ناوە بۆ کۆنترۆڵی ڕۆژئاوای کوردستان بەرپەرچ بدەنەوە. خەڵکی ڕۆژئاوای کوردستان و بەرەنگاریان دژی ئەم نەخشە داگیرکارانە و

خەباتیان لە پێناو ئازادیدا جێگای پشتیوانی سەرجەم خەڵکی ئازادیخوازی کوردستان و ناوچەکە و جیهانە. ئەم ڕوداوە جارێکی تر پەردەی هەڵماڵی لەسەر ئیسلامی سیاسی لە هەرێمی کوردستان، وەک یەکگرتوی ئیسلامی و بزوتنەوەی ئیسلامی و مەلا لایەنگرەکانی تورکیا و جۆلانی، کە چۆن ئەم هێزانە لە بەرەی داگیرکەران و دژی ئازادی خەڵکی کوردستاندا ڕاوەستاون.

ئاسۆ کەمال

لەبارەی پەلاماری هەڤیانەی سەر هەردوو گەڕەکی شێخ مەقسودو ئەشڕەفیەی حەڵەب!؟.. تاهیر عیسا

ڕوداوەکانی هەفتەی ڕابردووی حەڵەب و پەلاماری وەحشیانە بەسەر هەر دووک گەڕەکی کوردنشین، ئەشڕەفیەو شێخ مەقسود، ئەگەر لەلایەک نموونەیەک لەوەحشیگەری ئەودەستەوباندە تیرۆریستە ئیسلامیانەمان پیشان دەدات کە مشتاقی ڕژتنی خوێنی هاوڵاتیانی کوردزمانی ئەو دوو گەڕەکەبوون، کە لەلایەن حکومەتی کاتی عەڕەب فاشیست-ئیسلامی ئەمەوی سەر بە جۆلانی تیرۆریست و فاشیزمی تورکیای میراتگری ئیمپراتۆریەتی عوسمانی، لە ژووری عەمەلیاتەکی هاوبەشدا، وەک بەڕێن پلان بۆ ڕزگارکردنی غەززە لەدەستی بکوژی هەزاران ژن ومناڵی بێتاوان لەو شارەدا، دادەڕێژن، دوو گەڕەکی شارنشین کە بە زیاتر لەدەساڵ بوو لەدژی دەستەو تاقمی تیرۆریستی جۆراو جۆری ناو ئەو پێگە جوگڕافیە پڕ لە تڕاژیدیاو کوشت و بڕینەدا، بە بەرگریکردن لەخۆیان و مانەوەی فیزیکیانەیان، خۆیان چەکدارو ڕێکخستبوو، لەو پەلامارە هەمەجیانەیەی کرایە سەریان ژمارەی شەڕڤانەکانیان لە چەند سەد کەسێک تێپەڕی نەدەکرد، کەچی دوو دەوڵەت بە حەشاماتەکی دەیان هەزار لە مرۆڤی دڕندەو خوێنخۆرو بارگاوی بەئایدیۆلۆجیای توندڕەوانەی ئیسلامی و بەپاڵپشتی دەیان تانک و کاتیۆشاو هاوەن

ودرەنی جاسوسی و بکوژو خەڵکوژی هەردوو دەوڵەت و هاوکاتیش وەگەڕخستنی ماکینەیەکی زەبەلاحی ئیعلامی فاشیستی عەرەبی و تورکی جەراوجەر کە ژەهریان دەکرد، بەعەقڵی ساویلکانەی عەرەبزمانی حیزب و سوریاو جیهانی عەرەبیداو لەدژی دوو گەلەک وەک هاوپەیمانی ئیسرائیل ودوژمنی لەمێژینەی عەرەب و ئیسلام و سوریا پیشان دەدران، دواجار تواندرا، ئەو دوو گەڕەکە بەپێی پلانەکی لەمێژینەی پێشتردارێژراوو کارلەسەرکراودا، داگیربکەن. لەدیوەکی دیکەشدا وەحشیگەریی دنیای زالەمانەی ئەم سیستەمە جیهانیەی ئەمڕۆمان پیشان دەدات، کە لەمامەڵەو سەوداکانیاندا، مرۆڤ هەرە بەتاوانەکانی وەک پشکەخەر تەیدا دەکرێتە قوربانی.

بەرلەو ڕوداوە کۆبونەوەکان لەلانکەی دنیای بەناو دیموکراسی ڕۆژئاوادا وەڕێخران، هەڵکەوتنێک لەپاریس بە تەبیعی عیلاقات لەنێوان (ئیسرائیل)، بکوژی هەزاران لەمرۆڤی بەتاوانی غەزە، و حکومەتەکەی ئەحمەدجەلانی، بەچاودێری ئەمریکاو فەرەنساو بەئاگایی دەستەخوشکەکەیان تورکیای فاشیستدا هەڵکەوتنێکی ئەمنی ئیمزاکراو هەرلەوەدا جەلان و جنوبی سوریاو هەردوو گەڕەکی شێخ مەقسودو ئەشرەفیە سەوداو مامەڵەکران، ئەو هەڵکەوتنە دەستی ئەحمەد جەلانی جولان فرەش و تورکیای ئاوەڵاکرد، بە جەبەجەکردنی مەرامی فاشیستیانەی خۆیان لەدژی ئەزمونی باکورو ڕۆژهەلاتی سوریا، کە بەماوەیەکە خەونی لەفاشیستە عەرەب و تورکەکان زڕاندووە، هاوکاتیش لەدوای بەئاکام گەیشتنی ئەم تاوانە جینەسایدئاساییەدا، لەڕێگای وەزارەتی دەرەوەی سوریادا سوپاسگوزاری هەریەک لە ئەمریکاو بەریتانیاو فەرەنساو سعودیەو قەتەرو تورکیا و مەسعودبارزانی کرا، کە بەپێی لەدوانی وەزارەتەکە هاوکاربوون و ڕۆڵیان بینیوە لەسەقامگیری سوریادا، ئەوەی شایانی باسە هاوزەمان لە جەرگەی هێرشی سەر ئەو دووگەڕەکەشدا، ئەحمەد جەلانی و مەسعودبارزانی پەیوەندیەکی تەلەفۆنیان ئەنجام دا، بارزانی بەبە ئەوەی مەترسیەکانی ئەو کۆمەڵکوژیەی لەئارادابوو کەلەلایەن ئەو دەستەو تاقمە تیرۆریستانە دەکرایە سەر ئەو دوو گەڕەکە لەبەرچاوبگرێت و، ناڕەزایەتی دەربڕێت، سوپاسی ئەحمەد شەرعی کرد.

نووسینگەی مەسعوود بارزانی، سەبارەت بەو پەیوەندیە تەلەفۆنیەی بارزانی و ئەحمەد شەرع سەرەکی حکومەتی کاتی سووریا بەو جۆرە بڵاوکرایەوە.

بەگوێرەی ڕاگەیاندراوەکە، لە میانی پەیوەندیە تەلەفۆنیەکەدا باس لەوەکرا کەدوایین پێشهاتەکان و بارودۆخی سووریا تاوتوێ کران، لە ڕاگەیاندراوەکەدا ئاماژە بەوە کراوە کە بارزانی ڕەزامەندی خۆی لە لەدوانەکانی ئەحمەد شەرع سەبارەت بە کورد دەربڕیوە و سوپاسی

کردووە.
ئەوەی جێگای سەرنجە ئەو پەیوەندییە لەکاتێکدابوو، کە ماوەی چوار ڕۆژبوو گرووپە تیرۆریستەکانی سەربە ئەحمەد شەرعو تورکیا، لە گەڕەکەکانی شێخ مەقسوود و ئەشرەفیە هێرشی کۆمەڵکوژیان دژی خەڵکی ئەو دوو گەڕەکە، ئەنجام دەدا.
ئەمەش ئەوە دەردەخات مەسعودبارزانیش لەم پلان و سەوداو مامەڵانەی دژی ئەودوو گەڕەکە کوردیەکرا بەشێک بوو لەسیناریۆی ڕەش نەک سپی، بە پشتگیری ئەم بۆچونەشم، ئێستا کەناڵی ئەلشەمسی عەڕەبی سەر بەدەسەڵاتی پارتی خەریکن چاوپێکەوتنێک لەگەڵ ئەحمەد جۆلانی(شەرع) ئەنجام دەدەن، کەهێشتاش دیمەنە دڵتەزێنەکانی پەیوەست بەم ڕوداوەو ڕفاندنی دەیان کوڕو کچ و کوژرانی دەیان کەسی بێتاوان و هەڕەشەو تۆقاندن و بێڕێزی کردن بەرامبەر بەهاولاتیان بەتایبەت بەرامبەر ژنان، کەداعش لەسەردەستی جوامێری و قارەمانێتییان، هەم خۆیان وهەم ئاڵاکەیان لەژێر ناوی لائیلاها ئیلەڵا و محەمەد ڕەسولەڵا، کەوتە ژێر پێو پێڵاوەکانیانەوە، وەهەروەها بەتایبەتیش بێڕێزیکردن بەتەرمی ژنە تێکۆشەرێکی گیانبەختکردووی ئەو گەڕەکە بەناوی دەنیز و خستنە خوارەوەی لە باڵەخانەیەکی چەند قاتیداو وتنی ڕستەی نەشیاو لەبەرامبەریدا، ڕیسوایی وشەرمەزارییە بۆ کەناڵی ئەلشەمس و ستافەکەی کە تاوانبارێکی وەک ئەحمەد شەرع لەم ساتە وەختەدا چاوپێکەوتن وەومانە بکات و لەڕێگای ئەم کەناڵەوە چەواشەکاری بکات و خۆی وەک دەستی خەڵکی ئازادیخوازی کوردستان نیشان بدات.

تاهیر عیسا /12.01.2026

لەمسەر و لەو سەریش. شیعری نەوزاد بەندی

بۆ / سۆز

ئەمە ئەوانەین
تاکو نان کەڕەوو لێی نەدا،
نایدەین بە مەڵە ..

تا گەنم ژەنگ نەکا،
نایدرین بە کۆتر ..
چەڵتوک بۆخاک بوو ..
کە ماش کون کون بوو ..
برنج ئەسپێی کرد..
کە هەنجیر ترشا ..
کرم بەناو ئاردا،
وەک سوپا ڕێی کرد ،
جا بەزەییمان دێتە کوڵ و جۆش،
ئەیدرین بە گەدا

* * *

تازە دوو ژمارە،
نابن بە تۆ و من ..
هەرگیزا و هەرگیز ..
هیچ ئامرازێکی پەیوەندی، ئیتر ،
لە نێوانمانا، نابن بە قەفیز ..

* * *

ئەزانم لە پاڵ تۆپەڵێ وشەی
تێپەڕ و .. ناوی
ساختە و دیواری
خەریتەی چاو و
مۆری ئەنگوست و ..
پەیجی پریڤەیت،
خۆت مەڵاس داوە و
بۆ من ئەڕوانی ..
بەس مافی خۆتە ،
کە تۆیش بزانی ..
ویستم پێت بڵێم :
خانەنشین بووم !

* * *

لە دیار هیچ شتێ قەت دانەماوم،
ئەوەندەی لە دیار تۆ دامام، ئازیز ..
دواجار هیچیشم نەکەوتە بەرچاو ..

تەنها چاوشارکێ و
هەندێ چاو و ڕاو ..

⋆ ⋆ ⋆

وێنەکەت کێشام ..
ئاگام لێ نەبوو ..
بەو هەموو ڕەنگە تۆخ و
کۆنەدا،
ڕۆحت هەڵکێشام ..

⋆ ⋆ ⋆

گەر پێکیشەوە بووینایە، ئازیز ..
یان لەسەر پردێ، هاژەی ڕووبارێ بۆی ئەڕوانین و شەوگار دادەهات ..
یان لەسەر گردێ، چەپکێ تریفەی مانگ لێی ئەداین و
جا خۆر هەڵئەهات ..

⋆ ⋆ ⋆

تەنیایی لە هەموومانا،
کوتلەیەکی گەورەی هەیە ..
زۆربەی کورسێکان هی ئەون ..

⋆ ⋆ ⋆

لە بیرتە نەخشەمان دانا،
بۆ ئەوەی یەکتر نەبینین..؟
دنیایەک قسەمان ئەکرد،
بۆ ئەوەی یەکتر بێدەنگ کەین..!
لەسەر یەک ڕێ بووین ،
ئەیشمانووت :
تۆ به ڕێی خۆت
من بە ڕێی خۆم …

⋆ ⋆ ⋆

جاران دوو مناڵی قەبارە گەورە ..
بۆنی بنێشتی بۆبی و دارچینیی ..
ئێستا دوو پیری قەبارە بچووک ..
لەناو زریانی دین و بێ دینیی ..

★ ★ ★

قەت لە بيرم ناچێتەوە،
عەسرێک ، کام جلە تازە بوو،
ل□ بەرم کرد ..
هاتم بۆ کۆڵانەکەتان ،
بۆ ئەوەی نەتبينم، ..ئازيز !

★ ★ ★

تۆ لە ماڵ مەيەرە دەرێ ..
منيش ڕوو ناکەمەوە ماڵ ..
بەو جۆرە ئيتر
کورسی و مێز و کوپ و قاوە و گەشت و سەفەر
با بۆ خۆيان سير بخۆن و
زۆڕنا لێدەن ..

★ ★ ★

هاتم بۆ کۆڵانەکەتان ،
تا سەيری بەرپێی خۆم بکەم ..!
لە بيرت دێ،
ووتت وەرە بۆ کۆڵانە شێدارەکەی بابەگەورە ..
لە نزيکی ڕەيحانەيە ..؟
کە ويستم بێم، ووتت مەيە..!!
ووتم نایەم بۆ غەزەلنوس،
ووتت سەعاتێ زياترە،
دوو قاوەم داواکردووە و ..
سارد بوونەوە، جێيان دێڵم
هەزار ئەفسوس ..!!

★ ★ ★

غەزەلنوس و .. ڕەيحانە و ..
کافێيەک نەما،
يەکتری تيا تيرۆر نەکەين ..
چەندێ سەلەفيی بووين، ئازيز !
وەک دێڕ پڕبووين لە خاڵ و نيشانەی پرسيار ..
لە هەڵەی چاپ و فاريزە ..
ووتت با بچين بۆ موسڵ،

بەڵام من باوکم ئەهێنم ..
تۆیش بیهێنە..!
ئەمە گەشتە یان کۆبوونەوەی باوکان ..
یان ئەشکەنجەدان بوو ..؟ ئازیز ..

* * *

بە دەست خۆم نییە ،
بەفر تۆم بیر ئەخاتەوە ..ئەمساڵیش ..
دەرگای هەموو ئەو شارانە ئەکاتەوە ،
بە تەمابووم تیایانا بژیم و
نەژیام ..
نازانم بۆ وا ئەزانم
تەنها بەفر نێوانمان چاک ئەکاتەوە ؟؟!

* * *

هەر ووتمان ئەوا ئەگەین و
هەر نەگەیشتین ..
گوایا ئیتر تێ ئەگەین و
تێیش نەگەیشتین ..

* * *

نازانم من درەنگ کەوتم ،
تۆ زوو هاتی ؟
من پێش وەخت گەیشتم ،
یاوەخود تۆ نەهاتی .. ؟
تۆ هاتیت و ..
من ڕووداوێ بەستمیەوە ؟
نازانم .. نا
شتێ تۆی لە من وون کرد و
منیشی لە تۆ شاردەوە ؟
نازانم ..نا
بەڵام ئیتر ئەوەبوو ئەو قاوەیەمان به یەکەوە نەخواردەوە ..!!

مرۆڤایەتی.. شیعری کەنعان مدحەت

پێشکەشە بە کچە شەڕڤانی عەفرینی..

دەنیز خان
خەوێکی بێ بەراورد ترسناک و دژوار بوو
لە جێی هەڵدانی دەسکە گوڵ
لاک هەڵدەیت و
خەون بە کەژاوەی بە ڕێ و
لە پێشوازی،
حورییە هەناردەکانی خوا شایی بگێڕی.
چۆن پەیکەری بێ گیان، لەگەڵ زیندووی
بە گیان
لە یەک و هەمان تابلۆدا
بەرجەستە و نمایش دەکەی؟
بۆ خودی جۆگە لەگەڵ ئەو ئاوەی پیایا
دەچێ
هەمان دڵ و
هەر هەمان جووڵەی پشوو نەزانە؟
وەک چۆن مردوو بە زیندوو بەراورد ناکرێ
شەو بە ڕۆژ و تاریکی بە ڕۆشنا و
خەم بە خۆشی..
ئاوا، ئاو، بە لایانەوە
بە ئاوە زەمزەم بەراورد ناکرێ!
لە چەرخە ژمارەییەکەتدا
چاوم بە یەک نایە
نەبا خەوی دوبارە کراوەی دەنیز ببینم
تۆیش خۆت بخەرە جێی دەنیز
لە چینەکانی ئاسمانتەوە خۆت هەڵدەرە خوار
مرۆڤایەتی هەر ئەوەندەت بۆ فرمێسک دەڕژێ و
پرچ دەڕنێ و لە سنگی دەدات

تۆیش خۆت.. تۆیش خۆت
هەڵدەرە خوار

لە کەناری سپێدەیەکی بەفراویدا.. وریا مەعروف

لەناو کڕێوەی ئەم بێدەنگییە چڕەدا،
بەفر.. وەک سرووتێکی سپی
دێتەخوار و
هەموو ڕەنگەکانی زەوی لەناو خۆیدا دەتوێنێتەوە.
تۆش لەم هەراو زەنایەی غەریبیدا،
ئەو کەنارە کپەیت
کە پەرتەوازەیی منی تێدا کۆبووەتەوە.

تۆ نیشتمانێکی هێندە لەسەرخۆیت،
من.. وەک گەردیلەیەکی سەرگەردانی بەفر
لەسەر شانی دڵنیاییت دەنیشمەوە؛
ئارامییەکەت، تەنها بێدەنگی نییە،
ترپەیەکی هێمنی ڕووحە..
درزەکانی نێوان من و ژیان پڕ دەکاتەوە،
وەک ئەوەی لە پەنای ئەم سپێتییەدا
تازە.. بەفر فێری گۆرانی گوتن بووبێت.

تۆ وەک تەمێکی سپی
تک تک دەچێتە ناو کونجە تاریکەکانی یادگەم،
تینوێتیی ساڵانێکی تەمەن دەشکێنێت و
تەمومژی ماندوێتیم دەشواتەوە.
تۆ ئەو هەورەیت کە ناگریت،
بەڵکوو بەسەر وشکانیی ڕۆحمدا..
نەرمەبارانی میهرەبانی دەبارێنیت.

ئێستا.. کە شار بووەتە پەڕەیەکی سپی و نەنووسراو،
دەزانم خۆشەویستیت، ئەو ڕیتمەیە کە هەناسەم پێ دەگرێتەوە.
وەک چۆن بەفر زەوی لە باوەش دەگرێت و
ڕازەکانی ژێر باڵی خۆی دەشارێتەوە،
منیش ئاوا لە پەنای تۆدا..

لەو پەڕی سەرمادا، شکۆفەی گەرمییەکی ئ□ بەدی د□ بەم.

ئێمە پێکەوە..
وەک یەکەمین تیشکی خۆر دوای بارینی بەفر،
مانایەک د□ بەخشین بەو بێدەنگییە چڕەی
کە ناوی “پێکەو□ بوون”□ـ□.

لەو رۆژەوە کە تۆ رۆیشتـــــوی..
کاوەی خەسرەوکاوانی

لەو رۆژەوە کە تۆ رۆیشتوی
ژیانی من مەرگەساتە
دڵم بلبول تێ ی ناخوێنێ
جیهانێکی کش و ماتە

**▪

نە خەندەو نە پێکەنینی
نە دەنگ و رەنگی ئاوازێ
نە نەغمەی بولبولی عاشق
نە سەدای تاقگ□و سازێ

**▪

لەو رۆژەوە لە پاکەوتووم
کە دڵ مەحکومی هیجرانە
خەمان پاڵ بە خەمان دەنێنن
بەهارم گەڵا رێزانە

**▪

لەو رۆژەوە نیە رۆژی
سپێدەی تیا بێتەوە
کە تۆ رۆژان و شەوان بیت
چۆن تۆی لەبیر دەچێتەوە

**▪

جاران خەندەی سەرلێوم بوم

ئێستا خەمی سەر روخساری
ساڵان دەڕوا و تۆ لە رۆحم
گولستان نیت خۆت بەهاری
6/12/2022

▪ kawa_kiwiny@yahoo.co.uk

لە غیابی زمانی پێوەری کوردیدا.. فەرەیدوون سامان

لەو ڕۆژانەی ڕابردوو لەسەر کێشەی یەک واو یان دوو واو، لەسەر کتێبێکی خوێندنی کوردی لە کەناڵەکانی سۆشیالمیدیا، لەلایەن هاووڵاتیان و ڕۆشنبیران، تەنانەت زماناسانەوە ڕەخنەیەک زۆر گیرا، کە لەلایەن وەزارەتی پەروەردەوە چاپ و بڵاوکرابوویی□وە، بەڵام ئایا کێشەی زمانی کوردی لە هەرێمی کوردستاندا هەر تەنها کێشەی یەک واو و دوو واوە، یان کێشەکان زۆر لەوە قوڵترن، بۆ نموونە ئایا پشتکردنە زمانی پێوەر و ستاندارد و خوێندن بە هەردوو زاری بادینی و سۆرانی لەو هەرێمەدا کێشە نییە؟ ئایا نەبوونی ئەکادیمیایەکی زمانی کوردی کە تایبەت بێت بە چەتری کۆوەکردنی هەرچی شارەزا و پسپۆری زمانی کوردییە بە هەموو زار و بنزارە کوردییەکانەوە کێشە نییە؟

داخۆ بۆ سەلماندنی ناسنامەی نەتەوەیەک بوونی یەک زمانی ستاندارد بەسە، یان جووتستانداردی باشە(کە لەواقیعدا بوونی هەیە) و لە غیابی زمانی ستاندارد، زارەکان ڕۆڵی زمانی ستاندارد دەگێڕن هەروەک ئەزموونی زاری کورمانجی ژووروو بۆ کوردانی ڕۆژاوا و زاری کورمانجی ژێری- سۆرانی باشووری کوردستان ل□ بەرچاوە.

زمانی کوردی ساڵانێکە لەسەر خاکی نیشتمانی خۆیدا بە جۆرەها شێوازی ڕەگەزپەرستانە دژایەتی دەکرێت، جاڕێک بە ناوی جیاوازی ئاین و ئاینزاوە و جارێکی تریش بەناوی حاشاکردن لە ناسنامەی نەتەوەیەک، نکۆڵی لە بوونی دەکرێت و بە پلان و بەرنامەی تایبەت ڕووبەڕووی جینۆسایدی کولتووری دەبێتەوە.

زمانی کوردی له نێوان ئهم زار و بنزار و دەڤۆکانە، ئهو ناوچه و

ئەم دۆقۆڕە. هەم پێدانی پایەیەکی بەرزتر دەبێت بە زمانی کوردی، بە تایبەت لە هەلومەرجێکدا کە هەڕەشەکان نەك هەر لەسەر زمانن، بەڵکو کۆمەڵگە و نەتەوەکەمانی خستۆتە ترس و دڵەڕاوکێیەکی نائومێدەوە، جا چی زمان بە خانەی هەستیی بزانین یان بە ئامرازی پێوەندیی نێوان مرۆڤەکان، چی بە دیاردەیەکی مێژوویی دابنێین، یان وەکو سیستەمێک لە نیشانەکان ببینین و بە شێوەیەکی هەنووکەیی سەیری بکەین، ناتوانین خۆمان لەو ڕاستییە ڕەهایە بشارینەوە کە زمان و هزری مرۆڤ بە شێوەیەکی ڕاستەوخۆ گرێدراوی یەکدین، بە واتایەکی دی، زمان ئامرازی هزرکردنە و هزریش بنەمای زمانە.
بەم پێیە گەرچی ئێستاکە زمانی کوردی لە خەمی مەرگ ڕەخساوە، بەڵام سەرلێشیواوی و فرەمەرجەعیی و پاشاگەردانییەکی لە ڕادەبەدەری پێوە دیارە، ئەم دۆخە قەیراناوییە بووە بە ئاوێنەی باڵانوێنی ژیانی ئاخێوەرەکانی، هەروەها بیر بەرهەم هێنراوەکەشی.
دواڕۆژی زمانی کوردی بەم هەموو زارەکانەوە، بەتایبەتیش هەردوو زاری کرمانجی ژووروو و کرمانجی ژێری، ئەگەر لە داهاتوویەکی نزیکدا کاری جددی و دەسڕازانەی بۆ بۆ یەکگرتووکردنی بۆ نەکرێت و لەسەر ئاستی کەسانی شارەزاو پسپۆر و دوور لە دەمارگیری ناوچەگەریی چی دەبێت و بۆ کوێ دەگات؟

دیاردەی دوو زمانی، یان فرە زمانی

زمانەکان پایەی سەرەکی میراتی مرۆڤایەتین، نوێنەرایەتی ناسنامەی مرۆڤ دەکەن و ئامرازێکی پێویستن بۆ دامەزراندنی پێوەندی نێوان مرۆڤەکان، زمانناسان پێیان وایە زمان بنەمای بیرکردنەوە و دەربڕینی جەوهەری مرۆڤە، زمان وەک ئامرازێک بۆ دەرخستنی جیهان دەزانن و پێیان وایە کە گوزارشت لە ئاوەزی ئەزەز و ناسنامەی مرۆڤ دەکات، لە ڕاستیدا زمان یەکێکە لەو توانایانەی کە جۆری مرۆڤ لە بوونەوەرەکانی دیکە جیا دەکاتەوە و پێوەندی بە تایبەتمەندییەکانی وەک زانین و ژیری و کۆمەڵایەتی و ناسنامەی کولتووری مرۆڤەوە هەیە.
دوو زمانی دیاردەیەکی باوە لە جیهانی ئەمڕۆدا لەناو گەلاندا و لە زۆر شوێنی جیهاندا بەدی دەکرێت، بەشێک بووە لە ژیانی ڕۆژانەی خەڵکێک لە زۆرێک لە کولتوور و کۆمەڵگەکاندا، دوو زمانەکان ئەو کەسانەن کە توانای پێوەندی کردنیان هەیە بە دوو زمان یان زیاتر، لەم نووسینەدا هەوڵ دەدرێت پێوەندی نێوان دوو زمانی مرۆڤ و لێهاتوویی مەعریفی، لەوانەش ژیری و تێگەیشتن و داهێنان ڕوون بکرێتەوە، لەسەر بنەمای ئەنجامەکانی ئەم توێژینەوەیانە، وەڵامی ئەو پرسیارە دەدرێتەوە: "ئایا دوو زمانی کارامەییەکانی وەک ژیری،

تێگەیشتن و داهێنان زیاد دەکات؟”

مرۆڤ سیستەمێکی کۆدکراو بەکار دەهێنێت کە پێی دەگوترێت “زمان” بۆ گەیاندنی چەمکە مەبەستدارەکانی بە کەسانی دیکە و پەیوەندی کردن لەگەڵ کەسانی دیکە و بە ئاسانی باس لە ڕووداو و خەون و ئارەزوو و هەستەکانی دەکات (ئۆرتێگا، ٢٠٠٩: ١). بە کەڵک وەرگرتن لە زمان، دەخوێننەوە و دەنووسن؛ بە دەستهێنانی زانیاری و گواستنەوەی بۆ کەسانی تر.

دوو زمانی دیاردەیەکە کە هەرچەندە مێژوویەکی دوور و درێژی هەیە، بەڵام ڕەوتی گەشەسەندنی لە سەدەی ڕابردوودا وای کردووە کە ببێتە یەکێک لە ئاڵنگارییە سەرەکییەکانی سیاسەتی پەروەردەیی وڵاتان، زۆر کەس لە جیهاندا دوو زمانە یان فرە زمانن و جگە لە فێربوونی زمانی زگماکی و ناوخۆیی خۆیان، ناچارن زمانی فەرمی وڵاتەکەیان یان زمانێکی نێونەتەوەیی فێربن.

پرسی جیهانگیریی، پێویستیی ئەم دیاردەیەی زیاتر کردووە. ئەوەندە کە زۆرجار خۆیان بە پێویستی فێربوونی زمانی زیاتر دەزانن بۆ ئەوەی بتوانن لە پەیوەندی کردن و خوێندن و بازرگانی و ژیانێکی باشتردا سەرکەوتوو بن.

کاتێک منداڵ لەدایک دەبێت هەوڵی پەیوەندی کردن دەدات، سەرەتا بە پشتبەستن بە ژینگەی ژیانی فێری زمانێک دەبێت کە زمانی زگماکی خۆیەتی. هەروەها ڕەنگە لە تافی منداڵیدا یان لە تەمەنی گەورەییدا بە هۆی هەلومەرج و پێداویستییە کۆمەڵایەتییەکانەوە زمان یان زمانێکی دیکە فێربێت و دیاردەی “دوو زمانی” بەم شێوەیە ڕوودەدات.

پێناسەکردنی دوو زمانی، لە یەکەم نیگادا، ئاسان دەردەکەوێت، بەڵام کاتێک هەوڵ دەدەین بگەینە پێناسەیەکی هەمەلایەنە و بێلایەن کە هەموو ڕەهەند و ئاستەکانی لەخۆ بگرێت و سنوور و سنوورەکانی دیار بکات، تێدەگەین کە ئەمە ئاسان نییە و کێشەی تایبەتی خۆی هەیە.

پێناسەکانی دوو زمانی کە دراون لە چڕی و لاوازی و ئاستی دوو زمانەوانیدا جیاوازن و پێیان دەگوترێت “جیاواز”. بۆ نموونە بەپێی فەرهەنگی وێبستەر (١٩٦١)، کەسێکی دوو زمانە، کەسێکە کە بتوانێت بە دوو زمان بە شێوەیەکی ڕەوان قسە بکات، وەک قسەکەرێکی ڕەسەن، بەپێی ئەم پێناسەیە دوو زمانی یەکسانە بە توانای قسەکردن بە دوو زمان بە شێوەیەکی ڕەوان و تەواو.

دیاردەی دوو زمانی یان فرە زمان لەناو کۆمەڵگەی کوردستاندا بە زەقی بەدی دەکرێت، لەبەر ئەوەی کۆمەڵگەی کوردستانیش وەک هەموو کۆمەڵگەکانی تری سەر زەوی، فرە ئیتنیک و فرە پێکهاتەی نەتەوەیی و کەلتوورییە، بەنموونە کوردانی ڕۆژهەڵاتی کوردستان لە ئێراندا

زمانی دووەمیان فارسییە، کە زمانی فەرمی دەوڵەتە، هاوکات دەبینین ئەو ناوچە کوردییانەی کە تێکەڵەیەکن لە تورکی ئازەری لە پارێزگای ئازەربایجانی ڕۆژاوا، هەروەها ئەو کوردانەی خۆراسان فرەزمانن بە حوکمی تێکەڵبوونیان لەگەڵ گەلانی فارس و تورکە مەغۆڵەکان، تەنانەت لە هەندێ ناوچەی ئوستانی خوزستانیش ژمارەیەکی زۆر کورد عەرەبی زانن، ئەم دیاردەیە لە باکووری کوردستان و تورکیاشدا بە ئاشکرا بەدی دەکرێت، تەنانەت لە ناوەندی شارە گەورەکاندا زۆرجار زمانی تورکی زمانی یەکەمەو زمانی کوردی بۆتە زمانی دووەم، لە باشوورو ڕۆژاوای کوردستاندا دەبینین چونکە زمانی فەرمی دەوڵەتی عیراق و سوریا عەرەبی بووە، هەر بۆیەش زۆر بەدەگمەن کورد هەیە جگە لە زمانی دایکی کە زمانی کوردییە، زمانی دووەم نەزانێت کە زمانی عەرەبییە. کەواتە پەیوەندی نێوان توانا مەعریفیەکان و دوو زمانی یەکێک بووە لە بابەتە سەرنجڕاکێش و مشتومڕاوییەکانی دوو زمانی و بیروباوەڕی پسپۆڕان و تەنانەت ئەنجامەکانی لێکۆڵینەوە لەم بوارەدا جیاوازن.

فەرەیدوون سامان

کورتە چیرۆك/ گەڕان.. سەلام عومەر

(بارانەکی بەخوڕ گڵکەی دوو گڵەی شل کردبۆوە، ئەو گڵکێیانە بەجۆرێك ڕژابوونە نێو یەکتری وەك ئەوەی بەعەمدەن ئاوێتەی یەکتری کرابن، هیچ نێوانێك بە کچەکی تەنیا نەمابۆوە تا فرمێسك بۆ براو دەستەخوشکەکەی بڕێژێ و چوار کەلیش تەواو لێکدوور کەوتبوونەوە و دوو گڵکەش ببوونە یەك)

هەر کە گەیشتمە تەمەنی هەرزەکاری تێگەیشتم کەسێکی سەرەرۆم و جگە لە خێزانەکەم جیرانەکان و مامەستاکان و تەنانەت حکومەتیش لەم بێزارە، ئاخر تەمەنم حەوت ساڵ بوو کە ئاگرم لە ماڵی جیرانەکەمان بەرداو بابم هات و بەدەستی خۆی بۆ پۆلیسخانەی بردم و چەند کاتژمێرێك بەند کرام، دواتر لە پۆلی دووی سەرەتایی بووم

بەدارلاستیق سەری مامۆستایەکم شکاند و جگە لەوەی لێدانێکی باشم خوارد لە قوتابخانەش دەریانکردم، بزر بوونی پارەکانی ناو ئەنگوچکی دایکم من دەمبردن، هەندەجار بەزۆر ڕۆژانەی خوشکەکەشم خەرج دەکرد، هەندێم کەتن کردبوون ئی ئەوانیدیش بەسەرمندادەهات، پێنجەرە و سەری هەر منداڵێك شکابا بەردەرگای ئێمەیان دەگرت، داك و بابەکان نەیاندەهێشت منداڵەکانیان لەگەڵ من یاری بکەن یان برادەرایەتیم بکەن، بەیە جگە لەوەی لەماڵەوە تەنیا بووم، لە دەرەوەش یەك برادەرم نەبوو و کەس نەیدەوێرا توخنم کەوێ، لە ماڵێش هەندەیان لەدەدام ئەگەر ڕۆژێك کەتنێکم نەکردبا و لەدانم نەخواردبا ئەو شەوە خەوم لەنەدەکەوت، بەخەشم نەمدەزانی بەچی وا شەڕانگێزم ؟ ئاخر بەوە هار دەبووم کاتێك دەمدی لە کۆڵانە منداڵەکان بەیەکەوە یاری دەکەن و کە منیش دەچوومە ناویان جێبەاویان لێدەکرد، تەنیا کچێك نەبێ کە دەستەخوشکی خوشکم بوو، ئەو نەیلەمدەترسا نە لە بەرم رایدەکرد، تەنانەت کە بەلاشی تێپەڕیبام خۆی شلوێ نەدەکرد، سەرنجی دەدامە و دیاربوو ئەو شەللاتی بوونەی من لەلای کارێکی ئاسایی بوو، بەیە تاکە منداڵی جیرانەکان بوو لێمنەدەدا، ئەوەندە نا خوشکەکەشم بەهەی ئەوەوە پارێزرابوو، خۆ خەشمندەویست و هەر نەمدەزانی عیشق چییە، کەچی نازانم بە ئەو لەلای من جیاواز و منیش لای ئەو جیاواز، هەر بەراستیش جیاواز بوو ژن و پیاویش خەیان لەلادەدام کەچی ئەو نا نەترسانە کەمنی دەدی هەر حسابی بە نەدەکردم.

سەرتان نەیەشێنم زەر سەرەڕەبووم لە قوتابخانە کەس برادەرایەتی نەدەکردم و تەنانەت مامۆستاکانیش بە یەك وانەش هەڵیان نەدەستاندم، هەندە تەنیابووم ناچاری ئەوە بووم تا باسم بکەن و ناوم بهێنن دەبوو کەتنێك بکەم، ئەوەی لەلای من گرنگ بوو ناوهێنانم بوو، خۆ کە گەیشتمە تەمەنی هەرزەیش هەر ئەو کەسە شەڕانگێزە بووم کە وەك میرات لەمنداڵیەوە بەم مابەوە، یەك کەس و یەك خزم و یەك جیرانیش قسەیەکی خەشیان لەگەڵ نەدەکردم، بەیە هەر بە عەنتەری گەیشتمە پۆلی دووی ناوەندی و یەك مامۆستاش نەیدەوێرا دەرمندچوێنە، چونکە یان شەڕم پەدەفرۆشتن یان تەواوی ریحلەی پۆلەکم دەشکاند، پەموانییە لەو جیهانەدا تەنانەت هیتلەر و تەواوی دیکتاتۆرەکان بەقەت من چێژیان لە ئازاردانی ئەوانیدی وەرگرتبێ.

کەتا کەتنم جارێکیان لەنەو ژووری مدیری دزیم کرد و کردمە شەڕێکیش ئەوسەری دیار نەبە، پۆلیس هات و منیان دەستگیر کرد، شەش مانگی ڕەبەق لە بەندیخانە بووم، لەوە فێری زۆر شت بووم، لەوانە تریاك خواردن و تاکتیکی شەڕ و کەتەر وەشاندن و تەنانەت دزی گەورەش، شەش مانگ لە بەندیخانە بووم، یەك لە کەسەکانم و جیران سەردانیان

نەکردم، هەفتانە هەندێك لە بەندیەکان لەماڵەوە خواردنیان بۆ دەهات، کەچی بۆ من هیچ نەهات و کەسیش قاپێك خواردنی بۆ نەهێنام، بەمەکارەوە ئەوانەی لەوێ کە وەکویەك بووین و ببوونە برادەرم بانگی سەر خوانەکەی خۆیان دەکردم و منیش هەموو هەفتەیەك چاوبەرێژەریان دەبووم، یەکجار نەبە لە پۆلیسەکەوە دەسڕۆیەکی چنراو و هەندە پارەم بەدەست گەیشت، بەندیخانە زۆر ناخۆش بوو بەڵام ئەوەی لەوێ دۆزیمەوە کەسانی وەك خۆم سەرەرۆ بوو تەمەنیان لەمن گەورەتر بوو، ئەوانە یەکەم برادەرم بوون کە شەو و رۆژ بەیەکەوە بووین، پێشتر نەمدەزانی برادەرایەتی هەر مانای چییە؟ بەڵام لەوێ هیچم دەستنەکەوتبوو گونجان بوو لەگەڵ ئەوانیدی، بەرگریمان لە کارە خراپەکانی خۆمان دەکرد و بەڵێنمان دابوو ئازاد بین تەواو لەهەموو ئەوانە بکەینەوە کە هەڵیاندایینە بەندیخانە، ئەوەی جێگەی تێڕامانم بوو یەك لە بەندیەکان زوو خۆی لەنزیك کردمەوەو هەر ئەویش فێرە تریاك خواردنی کردم، بە بەلاش دەیدامێ و پێموابە هەر بە بەلاشیش بۆی دەهاتە ژوورە، ئەوەندە نا لەنێو بەندیخانە سۆزم بۆ برادەرەکانم دەجوڵا کاتێك کەسێك غەدری لێکردبان بەرگریم لێدەکردن و ئەوانیش هەروا، بۆیە لەوێ لەپاڵ فێربوونی زۆر کردەوەی خراپ هاوڕێیەتی و خۆشەویستیم دۆزیەوە، گوێم لەوانیدی دەگرت و گوێیان لێدەگرتم، تێگەیشتم ژیانی بەکۆمەڵ خۆشترە و ناکرێ هەر بەتەنیابم و پێویستم بە پشتە کەسە و گوێگرتنە.

دوای شەش مانگ ئازاد کرام، کە هاتمە دەرە چاوم لەبەر تیشکی خۆر هەڵنەدەهات، بەشێك لە بەندیەکان بەگەرمی بەڕێیان کردم و هەندێکیشیان بەمگریان، ئەو بەڕێکردنەو دڵسۆزیەی هاوڕێیانی بەندیخانە، دواتر رێگاکوتانی خۆشەویستی یەکتری گەڕانەکی لەناخیدا چاندم، دووری شەش مانگ لەماڵەوە سۆزی کەسەکانی جوڵاندم، کەچی لە دەرەوە یەك کەسیش لە پێشوازیم نەبوو، بەتاقی تەنە رووم لە ماڵەوە کرد، غەمەکی زۆرم خوارد، لەلایەك لە بەندیخانە برادەرەکانم جێهێشت کە قەت برادەرم نەبوو، لەلایەك لە دەرەوەی بەندیخانە بە تەنیا مامەوە و جیرانێك خزمێك ئامەزا و براو تەنانەت سەبەرەکەی خۆم خۆی لێدەشاردەمەوە، کە گەیشتمەوە گەڕەکەکەی خۆمان دەرگای ماڵەوەمان کرابەوە بۆیە بەبە لە دەرگادان چوومە ژوورێ، ماڵەکی بەدەنگ و ئارام کەوتە نەو دیدەمەوە، هەستمکرد لەلایەك کەسەکی شەڵانگەز و هەڵگری تەواو هاتەتەوە و لەلایەکی دیکەوە کەسێك بە هەگبەیەك خۆشەویستیەوە دەگەڕێتەوە شوێنی لەدایك بوونی.

یەکەم کەس کەمنی دی دایکم بوو، لە دوورەوە ئەستێکی کرد و گوتی:

کوڕم لە بەندیخانە سپی سپی بوویەتیەو□، ر□□ک□م ئیشائڵڵا ناخیشت ئاوا سپی بۆتەوە، ئەو گوتی: دەوەرە کوڕم وەرە با تێر لە باوەشت بکەم بەڵکو بگۆڕێی و گۆڕابی، دایکم زۆر بەسۆزەوە باوەشی لێدام تامی شیری منداڵی چۆڕایە نێو دەمم کە ئەو دایبوومێ، سینگێکی گەرم بۆنی مێخەک و سۆزێک کە دەمێک بوو نەمدیبوو منی منداڵ کردەوە، هەر لەو ئانوساتەدا خۆشەویستیەک کە ل□ بەندیخانە دۆزیبوومەوە زیندوو بۆوە.
راستیەکەی ئەوەندە توڕە بووم دامنابوو هەر ئەورۆژە کەتنێکی گەورە بکەم و بچمەوە لای برادر□ بەندیەکانم، کەچی کە دایکم باوەشی لێدام بۆنێکی خۆش سینگێکی نەرم و ماچێکی تەڕی لێکردم، گۆڕانێکی خێرا بەجەستەمدا تێپەڕی، بۆیەکەمجارم بوو دوای ئەوەندە ساڵ کەسێک لە باوەشم کا، ماچمکا و خۆشەویستیم داتێ، بۆیەکەمجارم بوو کەسێک خۆم بەقوربان کا و پێمبڵێ سپی و جوان بووی، دەستێکی میهرەبانانەم بەسەردا بێنێ و لە شوێنێک دامنیشێنێ و پیمبڵێ حەزت لەچییە بۆت لێنیم؟
ئەمن زۆر خاو بوومەوە بۆیە گیانی خۆشەویستی خۆی کوتایە گیانمەوە، دانیشتم و دەستم بەگریان کرد، گریانێک بەکەس ژیر نەدەبوومەوە، لەنێو ئەو گریانەدا بێئاگا رقی کەسەکانمی خاو دەکردەوە، فرمێسکەکانم سۆزی دەجوڵاندن و لاوازبوونم خوێنی دەکوڵاندن، بۆیە خوشک و براکانم هاتن هەموویان بەترسەوە پێشوازیان لێکردم بەڵام کەمێک سارد بوون وەکو دایکم نەبوون، ئەوانیش ناهەقیان نەبوو هێندەم لێدابوون هێشتا پەڵەی شینی جێشەقی من بە جەستەیانەوە بوو، بەڵام لە چاویانڕا سۆزم دەخوێندەوە، لە کوڵمەیانڕا هاوخوێنیم دەدیت، ئەوەندە نا بەهۆی گریانەکەی من و رشتنی ئەو هەموو فرمێسکە ئەوانیش سۆزیان بزووت و ترسیان نەما، ئەورۆژە پێش کاتی نانخواردن خوان رازایەوە، دایکم چی خواردنی خۆشە لەسەر خوانەکەی دانابوو، راستیەکەی زۆر زۆرم حەز لە خواردنی دایکم بوو، چونکە شەش مانگ بوو نەمخواردبوو، بۆیە هەر کە فەرمووویان لێکردم چوومە سەر خوانەکە و دایکم ک□م□□□□ک لە گۆشت و شلە و ئەو شتە خۆشانەی بۆدانام و منیش زۆر بەئیشتیاوە دەستم بۆ برد، خوشکەکەشم کە ئەو نەرم و نیانیەی منی دی یەک دۆلکە ئاوی هێناو بۆیەکەمجار بەبێ ترس لە تەنیشت من دانیشت بۆ نانخواردن و دەستیشی ماچکردم، منیش سەریم ماچ کرد، برایەکەم ئەوەی هێشتا مۆراتی لێدانی من بە جەستەیەوە بوو، ئەویش سۆزی برایانەی جوڵا و بەشە گۆشتی خۆی بۆمن دانا، یەکەم پارووم هەڵگرت بۆ دەممی ببەم بابم بەسەردا هاتەوە و ئاگر لەنێوچەوانی دەباری و گوتی: ئەو ناکەس بەچەیە چ دەکات لێرە؟ ئەوە بەناخێری دیسان بەرەڵایان کردووە؟

راستە پێشتر زۆر سەرەرۆ بووم، گەلێ بابم و کەسەکانم و تەواوی شارەکەم عەزێت دابوو، وەلێ سەرەتایەکی باش بوو بۆ گۆڕانم چوونکە بۆنی سینگی دایکم و خواردنەکەی و پێشوازیەکەی خەریك بوو نەك گەدەم مێشکیشم تێرکات، بۆنی خوشکەکەم کە ل□ تەنیشتم بوو لەگەڵ برایەکەم کە سەرەرای ئەوهەموو لێدانەی لێمداوە بەشی خۆی دا بەمن، ئەوانە منیان تەریق کرد بۆوە.
پاروەکەم لەدەست بەربۆوە و بەو برسیەتیە هەستام بڕۆم چەندی دایکم گریا و پاڕایەوە، چەندێك خوشکەکەم دەستی ماچ کردم و تکای لێکردم، برایەکەم هەردوو لاقی گرتبووم و ئەویش بۆیەکەمجار سەرزەنشتی بابمی دەکرد، لە کەشێکدا منیش بۆ یەکەمجار بوو بەرگریم لێبکرێ و دژی بابم بوەستنەوە کەچی بابم لەسەر رایەکەی خۆی نەهاتە خوارێ و گوتی: ملی بشکێ با ئەو بەڵایە لەکوێ هاتووە با بچێتەوە وێ.
ب□ برسیەتێکی زۆرەوە لەماڵێ دەرچووم، هێشتا بۆنی خواردنەکەی دایکم و نووزانەوەی خوشکم و هات و هاواری بابم گوێ لێبوو، کە گەیشتمە کۆڵان، چاوەڕێ بووم بەدوومکەون و بمگەڕێننەوە کەچی بابم نەیهێشت، هەستم کرد دایکم هەتا ئەودیوی دەرگای کۆڵان هات بابم رایکێشایەوە ژوورێ، گوێم لە دەنگی گریانی خوشکەکەم بوو و هەروا برایەکەشم خوانەکەی تێکەلوپێکەڵ کردو نەیهێشتبوو یەك کەس ئەو نیوەڕۆیە نان بخوا.
تا لەکۆڵانی خۆشمان ئاودیو بووم چاو□□□ بووم ه□ر ب□دوومکەون و بمگەڕێننەوە، چونکە لەلایەك برسیم بوو لەلایەكەی دیشەوە بۆیەکەمجار هەستم بە پاڵپشتیەکی بەهێز دەکرد ل□ نێو خێزانەکەمان، دەر□ِ یشتم و یەك شوێن نەبوو رووی تێکەم و یەك دیناریشم لە بەرکی نەبوو، لەناکاو گوێم لە دەنگی برایەکەم بوو بەغاردان بەدووم دەکەوت، لەگەڵ ئاوڕدانەوەم گەیشتە من و یەك سەفتە پارەی دامێ و گوتی: ها کاکە ئەوە ئی دایکمە، کە برایەکەم بەو سۆزەوە دیت و رەحمی دایکم و هەواڵی تیکوپێکدانی خوانەکە لەلایەن براکەمەوە، پارەکەم وەرگرت و بۆیەکەمجار برایەکەم لەباوەش کرد و لەسەر شەقام ل□ بەرچاوی چەند دۆستێك دەستمان بەگریانێك کرد، فرمێسکی حەفدە ساڵی تەمەنم وەراندە سەرخاك، بۆ یەکەمجارم بوو خۆشەویستی سۆزی خێزان و برایەتی ئاگر لەناخم بەردا، برایەکەم توند دەستی گرتبووم و نەیدەتوانی بەریدا، منیش ل□ نێو کۆڵانی خۆمان بەنامۆیی دەهاتمە بەرچاو، بەکەسێك کە ژیانی دۆڕاندبێ و مردنی بردبێتەوە، مر□قایەتی لێکەوتبێ کەس نەبێ بۆی هەڵگرێتەوە، خۆشەویستی دۆزیبێتەوە و لێی بستێننەوە، بۆیەکەمجار شەڕانگێزی بیرچوبێتەوەو بیری بێننەوە، بەو بێکەسانە دەچووم کە وەك دەلوو بەشەقامەکاندا دەهاتن و دەچوون، پێشتر پڵنگ بووم و نێچیرەکان ل□ بەرم هەڵدەهاتن، ئێستا خۆم وەك

نەچیر دەهاتە پێش چاو، چما کەس هەبوو لە ماڵە بتوانێ دەرمکا کەچی ئێستا پارووم لە دەست بەردەنەوە و ناتوانم هیچ بکەم.
برایەکەم لەمبەوەو منیش بەسیمای پڕ لە فرمێسکەوە پێش ئەوەی لە یەکەم کۆڵان پێچکەمەوە هێشتا چاوەڕێ بووم کەسێك بێت و بمباتەوە ماڵێ ئاوڕمدایەوە، دیتم برایەکەم زۆر بە نامەیی دەڕواو دەستەخوشکی خوشکەکەشم تەماشام دەکات و دیار بوو هەموو دیمەنەکەی بەچاوی خۆی دیبوو.
بەسەر خۆم نەهێناو بەدەتەنگییەوە چوومە بازاڕی شار و لە چایخانەیەك بەتەنێ و لەسەر مێزێك تەنیا بیرم دەکردەوە، بیرکردنەوە لەوەی بچم بەوپارەیە تریاك بکڕم و بابم وەبەر کەتەران دەم و هەڵیدەمە نەخۆشخانە، دەبێ یەك نەوت ببەم و قوتابخانەکە بە مامۆستاو قوتابیانەوە بسوتێنم، نا دەچم چەند پیاوێکی حکومەت بەچەقۆ پارچە پارچە دەکەم و تفەنگەکانیشیان دەڕفێنم و تا گوللەم ما بە خەڵك دەکوژم، بەتەنیا لەسەر مێزی چایخانەیەك بەسکی برسی، کە دەڵێن برسێتی هاری بەدواوەیە هار ببووم، بیر لە ئەنجامدانی تاوانی گەورە دەکەمەوە، تاوانی کوشتن و ئەوەی لەدەستمبێ بیکەم و بابم شەرمەزار بکەم و بەگرتی دەم، تا بزانێ بەندیخانە چەند ناخۆشە، تابزانێ ئەو قوتابیانەی لە بەندیخانە دەردەچن دەبنە بکوژ، چونکە لەنێو بکوژاندان، بەتەنیا لەسەر مێزێکم و ئەوەی بەوەدا رادەبوورێ لێمدەترسێ و هیچکامیان ئاگایان لە هەڵوەشانەوەی ناخم نییە، نازانن لەنێو ناخی ئارامبووەوەم چ شۆڕانگێزییەك خەریکە دەمکاتە بکوژ و دەودەشاو تێکەڵکەم، لێوم وشك وشك ببوە لە برسان، ئارەزووم بوو هەموو شار، نا هەموو دنیا بڕوخێنم، رێك لەو بیرکردنەوانەدا بووم ئەوەندەمزانی خوشکم و دەستەخوشکەکەی لە بەردەمم قیت بوونەوە، ئارەقەی رەش و شینیان دەردابوو، پڕەسکەیەکیان بەدەستەوە بوو بۆنی هەمان خواردنی ماڵەوەی لێدەهات، بەڵام نەخشی سەر پڕەسکەکە هەمان ئەو نەخشە بوو کە لە بەندیخانە بە هەندێك پارەوە گەیشتە دەستم، بۆیە رێك تێگەیشتم ئەو دیارییەی بەندیخانە ئی کچەکەی جیرانمانە، هەر کە بۆنەکەم بەهات ئیشتیام بەوە و نازانم لەبرسان بوو یان خۆشەویستی بۆ خوشکم هەستام و خوشکم لەباوەش کرد و منی براگەورە دەستیم ماچ کرد، ئەوەندەنا بەدزییەوە بەسەر زولفەکانیشیدا گریام، ویستیان پڕەسکە خواردنەکە بکەنەوە نەمهێشت و گوتم: بۆ بابمی بەرنەوە با ئەو بیخوا، هەر کە ئەو قسەیە لە دەمم دەرچوو دەستە خوشکەکەی خوشکم شتێکی لەنێو دەستم هاویشت و گوتی: گیانەکەم لە بەرخاتری من بیخۆ.
تەزوییەکی خۆشەویستی و سۆز لەبنی پێمەوە هات و لە تەپڵی سەرم دەرچوو، گیانەکەم و گوتەیەکی کچانە ئەمنی وەها نەرم کردەوە وەك

ئەوەی هەرگیز مێرولەی□ك□م ئەزیەت نەدابێ، گیانەكەم ئەو بیركردنەوانەی لێ رەش كردمەوە كە خەریك بوو شارێك بسوتێنم، دەست لەكەس نەپارێزم و شەقام نوقمی خوێن كەم، ئەوجارەشیان بۆ یەكەمجارم بوو كچێك بمدوێنێ و نامەم لەدەستی هاوێ، تومەز هەر لە رێگا خوشكەكەم باسی هەموو شتێكی بۆ كردبوو، بۆیە گۆڕانێكی خێرا بەنێو دەمارەكانمدا رەتبوون و خاو خاو بوومەوە.

ئێستا لەنێو بۆنی خواردنێكی خۆش و پاڕانەوەی خوشكێكی میهرەبان و گیان و نامەی كچێك بوومە پەشمەك و بەدەستی خۆم پرێسكەكەم كردەوە و لەو كاتەدا خوشكەكەم دوور كەوتەوەو دەستە خوشكەكەشی نیگایەكی ئاگرینی تێگرتم و بەرەو ماڵ لەچاوان بزر بوون، منیش زۆر بەئیشتیا و دڵخۆشیەوە نانم دەخوارد، وەكو هەمان ئەو نانەی دایكم درووستی كردبوو، هەمان ئەو بۆنەی لەماڵێ كردم، ئەوەی لەنێو پرێسكەكە بوو خواردم، كەس هەقی بەسەرمەوە نەبوو منیش هێندە برسی بووم سەیری یەك كەسم نەدەكرد، تەنیا لەبیركردنەوەی خوشك و براو دایكمدا بووم، نامەكەم هێشتا نەخوێندبوەوە، شاگردی چایخانەكە هات و چایەك و ماستاوێكی تەزی لەبەردەم دانام، بەبێ ئەوەی داوام كردبێ، خواردمنەوەو دواتر سێ چایان هێناو لەسەر مێزەكەیان دانا، ئەوە سەیرترین شت بوو لەژیانم بمدیبێ، بۆیە ئاوڕم لە دواوە دایەوە برایەكەم و بابم چاودێریان دەكردم و هاتن و پێش ئەوەی لە تەنیشتم دانیشن بابم دەستی لە ملی كردم و وەكو داكم ماچێكی تەڕی لێكردم، دانیشتن و لەگەڵ من دەستیان بەچاخواردنەوە كرد، ئەوەندە نا بابم پاكەتێك جگەرەشی دامێ، دوای لێبووردنی بابم و نزیك بوونەوەی تاقە برایەكەم منیش ئەوەی رویدا كردم بەرابردوو، پارەی چایخانەكەیانداو منیان بردەوە ماڵێ، بەڵام پێش ئەوەی بگەینەوە بەردەرگای خۆمان برایەكەم لە دەرگایەكی داو دەستە خوشكەكەی خوشكم هاتە دەرێ و پێش ئەوەی پرێسكەكەی لێوەرگرێ دووەم نیگای لەمندا و چۆوە ژوورێ، ئەوە هێشتا نازانم لەنێو نامەكەیدا چ نووسراوە، خۆ كە خۆشمان بەژوورێدا كرد دایكم و خوشكم بەجۆرێك پێشوازیان لێكردم وەك ئەوەی لە مردن گەڕابمەوە، ئەوەندەنا ئەورۆژە تا شەوێ نووستم ك□ بەخەبەریان هێنام بابم هەموو كەسەكانی كۆكرد بۆوە، تا نیوەشەوێ ئامۆژگاریان كردم و ئەوەندەنا بابم بەڵێنیدا تەنیا یەك مانگ لە دووكانێ لەگەڵ من دەبێ و كلیلەكەی دەداتە من و دەمكاتە گەورەی ماڵێ، هەموو ئەو روداوانە رویاندا و هێشتا نامەكەم نەخوێندۆتەوە، بۆنی خواردنەكەی دایكم و نیگای كچێك و نەرمی باب و برایەكەم ئاگری شەڕانگێزیان كوژاندمەوە، ئەو شەپۆلە توڕەیەی منداڵی لوولدەدام و هەرزەیی وێران كردبووم ببوونە دەریایەكی هێمن وەك ئەوەی هەرگیز پێلم نەبێ و پێشم لە مێرولەیەك نەنابێ.

سبەی کە لەخەو هەستام هێشتا وامدەزانی لە بەندیخانەم، کاتێك هاتمەوە سەرخۆ دیتم بابم نەچۆتە دوکانەکەی و خوانیش ئامad□ی□ و لەسەرمن راوەستاون تا بەیەکەوە نان بخۆین، منیش وەك ئەوەی هیچ روینەدابێ هەستام چوومە حەمام و چڵکی شەش مانگم رژاندە سەرزەوی و کە هاتمە دەرێ بابم لەتەنیش خۆی داینام و لەگەڵ دایکم هێندەیان ئامۆژگاری کردم بابی هەموو ژیانم سوودم وەرگرت، دواتر پێش ئەوەی بۆ یەکەمجار بچمە دوکانەکەی بابم و هاوکاری بم، یەکەم کارم ئەوە بوو نامەکە بخوێنمەوە، کردمەو□ و تەنیا یەك دێڕ نووسرابوو: (بە شەللاتیەتیش خۆشمدەوێی، سەرسەریش بی هەردەمەوێی، چوونکە تۆ هەموو شتێکت لێجوانە گیانەکەم).
قەت لەو باوەڕەدا نەبووم کەس منی خۆش بوێ کەچی ئەوە نامەی خۆشەویستی لە جوانترین کچەوە بەمن دەگا، رەنگم سوور سوور بۆوە هەموو دەمارەکانم کرانەوە، لەزەتێك گیانی داگیر کردم و بەڵێنمدا تەنیا بۆ ئەم نامەیە بژیم، ئەو دێڕەم بۆ دەیانجار خوێندەوە، لەجێی خۆم جوڵەم بۆ نەدەکرا و هەستمکرد ئەو گوتانە و گیانەکەمی دوێنێی ئەو کچە خوێنی گۆڕیم، هەستەکانی نەرم کردمەوەو بۆ جاری دووەم خۆشەویستی هاویشتە ناومەوە.

هێشتا چەند مانگێکم لە دوکانەکەی بابم بەڕێنەکردبوو کە بابم منی بەتەنیا جێهێشت و بەڵام لە رێگەی خوشکەکەمەوە پەیوەندیم لەگەڵ کچی جیرانەکەمان زۆر بەهێز بوو، تا ئاستی عاشق بوون و بەجۆرێك منی گۆڕی بوومە کەسێکی جیاواز و وردە وردە بەهۆی مامەڵە باشەکانم لەگەڵ جیران و مشتەری و تەنانەت پیاوە بەتەمەنەکانیش برادەر و کەسی باش لەدەورم کۆبوونەوەو هەر هەموویان ئامۆژگاریان دەکردم و رێگە راستەکەیان پیشان دەدام.
سا□□□ك بەسەر ئەو ئارامبوونەوەی من و شار تێنەپەڕی کە دەستەخوشکەکەی خۆشکم ئەوەی ناوەندی دڵی داگیر کردبووم بۆیان خواستم و ماڵی سەربەخۆشیان بۆدانام، ئیدی خۆم هەستم بەخۆم دەکرد، کە پێشتر چ دڕندەیەك بووم و ئێستاش چۆن گۆڕاوم، بەڕاستی ئاسوودە بووم و لەباوەشی ئەو کچەدا ژیانم زۆر خۆشدەویست، بەجۆرێك ئەوەی لە رابردوو رویدا بوو نەمدەوێرا بیریشی لێبکەمەوە، لەباوەشی ئەودا ئایندەیەکی گەشم دەدی و خەڵکی بەنموونە باسیان لێوەدەکردم، لەبری ئەوەی خەڵك لەبەرم هەڵبێن دەهاتن و برادەرایەتیان دەکردم، ماڵە خەزوورانم سوێندیان بەسەرم دەخوارد و خەزوورم لەتەنیش خۆی دادەنام، پەشیمان بوومەوە لەهەموو ئەو کارە خراپانەی کردبوومن، بۆ خوێندن چوومەوە قوتابخانەی شەوێ و جارێکیش چوومە قوتابخانەکەی پێشتر و دەستی بەڕێوەبەرم ماچ کردو داوای لێبووردنم لێکرد، بۆ

بەندیەکانی بەندیخانەش چەندین جار خواردنم بۆ بردن و سەردانم دەکردن.
وەلێ ئەو ژیانە خۆش و ئارامە زۆری نەخایاند و هێشتا ساڵێك لەو لەزەتەی ژیاندا نەبووم کە هاوژینەکەم ئەوەی منی لە دڕندەوە گۆڕی بە مرۆڤێکی ئاسایی و خاوەن ویژدان، بەسەر منداڵەوە رۆیشت و جارێکی دی تەنیای کردم، غەمێکی قورس داگیری کردم شەو و رۆژ دەگریام، ئەو خۆرەی منی روناك کردەوە بە هەمیشە کوژایەوە، هەرچەندی دایکم و خەسووم و کەسەکانم لە دەورم کۆدەبوونەوە کەچی هەر وامدەزانی تەنیام، شەو و رۆژ لە گۆڕستان بووم، بابم هەر ساڵێك بوو پشووی دابوو جارێکی دی لەگەڵ برایەکەم چۆوە دووکان، چونکە بەمن بەڕێوە نەدەچوو، تەواو روخابووم، ئاخر هەموو حەزەکانم لە ژن و ئەو منداڵەدا کۆکردبۆوە کە لەگەڵ دایکی رۆی، بە تەنیا مامەوە و شەوانەش لە ماڵێکی تەنیا تا بەیانی دەگریام، خۆ دەهاتنە لام و ئامۆژگاریان دەکردم و تەنانەت خەزوورم رێگەی ژیانێکی نوێشی پیشاندام کە کچێکی دی ماوە دەمتاتە، کەچی چاوم گیانم هەستەکانم لەو بترازێ کەسی دی نەدەویست، بەدەست خۆم نەبوو بەقەت هەموو دنیا خۆشمدەویست و کەچی جێی هێشتم.
دەمەو ئێوارەیەك کە چەند شەوێك بوو نەنووستبووم و ریشیشم بەردابۆوە، یەك لە برادەرەکانی بەندیخانەم دیت و کەمێك تریاکی دامێ، منیش لە دەیخەمدا گوتم دیارە ژیان منی بەئارامی ناوێ بەبێ دوودڵی خواردم و ئەو شەوە تابەیانی نووستم، سبەی هەستام وەك جاران ماڵی بابم زۆر دوور نەبوو چووم لەوێ نانم خوارد و چوومەوە گۆڕستان، بە ئێوارەکەی چەندەك لەو برادەرە گەڕام بۆ ئەوەی تۆزێك لەو دەرمانەم داتێ نەمدەزیەوە، هەموو خوێنم داوای دەکرد، چونکە بەبێ ئەو دەرمانە خەوم لێنەدەکەوت، بەناچاری چوومە ئەو شوێنەی لە بەندیخانە فێریان کردم، لەوێ کەسێکم دیتەوە و هەندێك لەو دەرمانەی دامێ و هەر لەوێ دانەیەکم هاویشتە ژێر زمانم، کەمتر لە نیو کاتژمێر و هێشتا نەگەیشتبوومەوە ماڵێ کۆمەڵێك چەکدار بە دەرمان و بەهەشیەوە دەستگیریان کردم، هیچ بیانوێکم نەبوو، چونکە ئەوەی کەلەپچەکەی لەدەست کردم هەمان ئەو کەسە بوو کە دوێنێ دەرمانەکەی دامێ و لە بەندیخانەش فێری کردم، تێگەیشتم کە چ پلانێکم لێکراوە، بەئاگاش لەوەی ئەو شوێنە لەژێر چاودێریدایە و حکومەت یەك یەك بەدووی تریاك خۆرەکانەوەیە، پیاوی خۆشیان هەر لەوەن.
دەی جارێکی دی منیان هەڵدایەوە نێو بکوژ و تریاك خۆران، هەندێ شەرمم لەخۆم دەکرد، پێشتر کە لەوێ پلانم بۆ کوشتنی هەموو ئەوانە دادەنا کە خۆشمنەدەویستن، ئێستا تەنێ پلان بۆ ئەوە دادەنەم لەگەڵ

ئازاد بوونم یەكەم كارم ئەوە بێ ئەو كەسە بكوژم كەفێرە ترياكی كردم و بەگرتيشی دام، دواتر خۆم بكوژم، چونكە رووم نەدەهات بچمەوە بەردەم كەسەكانم بەتايبەت باب و خەزوورم، دەمويست كۆتايی بەو ژيانە بھێنم كە منی ناوێ و لە كەسێكی سەرسەریەوە كچێك منی گۆڕی و كەچی لێيان ستاندمەوە، بۆيە حەزم لەمردن بوو تا هەر لەتەنيشت هاوژين و منداڵەكەم بمنێژن.
ئێستا لەنێو بەنديخانەدام و برادەرايەتی يەك كەس ناكەم، وەك جاران تەنيام، ئەگەر ئازاد بووم پلانەكەی خۆم وەك خۆی جێبەجێ دەكەم، ئەگەرنا زۆر نابا دەچمەوە تەنيشت هاوژينەكەم.

ڕانێكی كورت ب□ ك□ت□بی چريكەی ميتاگێڕانەوە..

(چريكەی ميتاگێڕانەوە) ناونيشانی كتێبێكە، ڕەخنەدۆزعەلی شێخ عومەر هەوڵيداوە لێكۆڵينەوەيەكی ڕەخنەيیلە‌ سێ رۆمانی عەبدوڵا سەرج دا بكات، لە دەرچەينووسينەكانييەوە،‌ لەسەر بنەمای تێڕوانينيميتاگێرانەوە، ئەدەبی پۆستمۆدرنە شێوازەكانيكاركردنی ئەم ڕۆمانووسە ئاشكرا بكات، بێگومانعەبدوڵا سەرج جگە لەوەی چيرۆكنووسێكی ديارە،ڕۆمانووسێكی كارايە، بەدەر لە يەكەم ڕۆمانی (هەڵكشان بەرەو لووتكە)، سەرجەم رۆمانەكانی ديكەيبە چەمكی ميتاگێڕانەوە نووسيووە، يەكەم نووسەرە لە كوردستان دا بۆ يەكەمجار وەك دەنگێكی ديار لە تێپەڕاندنی ڕۆمانی سوونەتی، بە ڕۆمانی (كاولاش)توانی خوێنەری كورد ئاشنا بە چەمكی پۆستمۆدرنە‌ بكات، دەرگايەكی نوێی بۆ كاری ڕەخنەی ئەدەبيبكاتەوە، شێوازی نووسينی تا ڕادەيەكی بەرچاوجياوازی لەتەك ئەوەی پێش خۆی فەراهەمبكات،ئەزموونی عەبدوڵا سەرج تەژييە بە فەلسەفە، بيرۆكە،ژيان و سەردەمی گەنجێنی، غەريبی دوورە وڵات و نۆستالۆجيا، گەڕانەوەو دەرچوون لەنێو زەمەنيئێستای گێڕانەوەدا يەقدەداتەوە لە ئاست بنياديزمانەوە، دەتوانێ بە شێوەيەكی تۆكمە بە لێزانييەوە تەكنيكی هاوچەرخ بەكاربهێنێت، هەر لە لابردن،قرتاندن، فلاشباك، فلاشفۆرد، مۆنۆلۆج و تيكشكاندنيگێڕانەوەی كۆرنۆلۆجی و ڕەچاوكردنی فرەدەنگيفرەڕنگی.. تاد.

بە دیوێکی تر ڕۆمانەکانی فەرهەنگێکە لە ڕووداوەکانی مێژووی ئازارو خەمەکانی تاکی کورد، هەندێجار لە گەیاندنی مەبەست و زۆرکردنی مانادائاویزانی ئەفسانەمان دەکات، عەلی شێخ عومەر بۆپشتراستکردنەوەی بۆچوونەکانی، لە سێ گوتاردا وەکسامپڵ سێ ڕۆمانی هەڵبژاردووە کە بریتین لە ڕۆمانی(پەرتەوازەی ئێرە و ئەوێکانی ڕەوان)،(ئەفسانەی ڕەنگستان) و (چۆن بوومە تیترواسك)، لە یەکەمدا فانتازیاو تێکشکاندنی دەقە، لە دووەمدا دژە ڕۆمانی بەکاهێناوە، لە سێیەمدا کۆمەکی بە داکشانیشەپۆلی هێش کردووە.

ڕاگەیەنراوێك سەبارەت بەمەترسی کۆمەڵکوژی لەسەر گەلی کورد لە ڕۆژئاوای کوردستان، ..

ڕاگەیەنراوێك سەبارەت بەمەترسی کۆمەڵکوژی لەسەر گەلی کورد لە ڕۆژئاوای کوردستان، لە گەڕەکەکانی ئەشرەفیە و شێخ مەقسودی حەلەب

ئێمەی ڕێکخراوەکانی بواری جینۆساید و نووسەران و چالاکوانانی بواری جینۆساید و تاوانە نەتەوەییەکان، بەوپێیەی دڵگرانییەوە دەڕوانینە ئەو بارودۆخەی لە سوریا هاتۆتە پێش، لە ململانێی چەکداری و بە ئامانج گرتنی پێکهاتەکان و خەڵکی مەدەنی لەلایەن سوپای حکومەتی کاتی سوریا.

پێدراوە مەیدانییەکان لە رووداوەکانی چەند رۆژی هەردوو گەڕەکی شێخ مەقسود و ئەشرەفیە و ڕاپۆرتی ڕێکخراوەکانی مافی مرۆڤ دەریدەخەن دۆخەکە بە ئاڕاستەی دروستبوونی مەترسی و دڵەڕاوکێی ڕاستەقینەیە، لە پێشێلکردنی یاسای نێودەوڵەتی و پەیماننامە نێودەوڵەتییەکانی قەدەغە و نەهێشتنی مەترسییەکانی کۆمەڵکوژیی.

بەئامانج گرتنی خەڵکی سڤیل و گەڕەك و شوێنی نیشتەجێ بوون و جێگا خزمەتگوزارییە مرۆییەکان(نەخۆشخانەکان) و پەلاماردانی هەڕەمەکی پێشێلکارییەکی ئاشکرای ڕێککەوتنامەی جنێڤی ساڵی ١٩٤٩ و پەیماننامەی قەدەغەکردنی تاوانی کۆمەڵکوژی ساڵی١٩٤٨ ی نەتەوە یەکگرتووەکانە.

دەربەدەرکردن و هەڵکەندنی خەڵکی مەدەنی گەڕەکەکانی شێخ مەقسود و ئەشرەفیە و دوورخستنەوەیان لە جێی خۆیان بە مەبەستی گۆڕینی ناسنامە و دیمۆگرافیا یا هەر مەرامێکی تری سیاسی بە تاوان ئەژمار دەکرێت و، بەپێی یاسای نێودەوڵەتی ئەنجامدەرانیان لێپێچینەوەی یاساییان لێدەکرێت.

لە دۆخێکی وادا کە حکومەتی کاتی سوریا تەرەفە و گروپەکانی سەر بەحکومەت هەڕەشەی ڕاستەوخۆن، پێویست دەکات لایەنی سێیەم کە کۆمەڵگای نێودەوڵەتییە بەخێرایی بچێتە مەیدانەکە و داواکارین بە زووترین کات ئەو مەترسیانە بڕەوێننەوە، سەرەتا بە ڕاوەستاندنی شەڕ و پەلامار بۆ سەر خەڵك و دواتر ڕێوشوێنی پارێزگاری ئەنجام بدرێت بە نەهێشتنی هەڕەشە و مەترسیدارەکانی ئەنجامدانی تاوانی کۆمەڵکوژی و لێکۆڵینەوە لە هەموو ئەو پێشێلکارییانە بکرێت بە ئەوەی ئەنجامدەرانیان لە سزای یاسایی دەربازیان نەبێت.

ئەوەی ڕوودەدات زەنگی ئاگادارکردنەوەی پێشوەختەیە و ، کۆمەڵگای نێودەوڵەتی دەخاتە بەردەم بەرپرسیارییەتییەکی یاسایی و ئەخلاقی و مرۆیی و ئەرکداری دەکات بە ئەوەی رێگری لە تاوانی جینۆساید و تاوانی جەنگ و تاوانی دژ بە مرۆڤایەتی بکات.

گەلی کورد لە سوریا ساڵانێکی زۆرە هەڕەشەی مەترسیداریان لەسەرە، چ پێشتر لەلایەن ڕژێمی بەعس و دواتریش لەلایەن گروپە تیرۆریستییەکانی وەك داعش و بەرەی نوسرە و ئێستاش بەهۆی ناکۆکیەوە حکومەتی کاتی سوریا دەیەوێت بە شەڕ و کوشتن ناکۆکیەکان چارەسەر بکات, ئەم کردەوەیەش پێچەوانەی بنەمای بەڕێوەبردنی یاسایی و عورفی نێودەوڵەتییە.

بەداخەوە چەند میدیایەکی عەرەبی گوتاری کەراهیەت و دوژمنکارانە و هاندان بە تاوان پەخش دەکەن، ئەمەش لەلایەکی ترەوە مەترسیەکانی ئەنجامدانی تاوان زیاتر دەکەن.

داواکارین بە خێرایی کۆمەڵگای نێودەوڵەتی بەتایبەتی نەتەوە یەکگرتووەکان و یەکێتی ئەوروپا و کۆمکاری عەرەبی و رێکخراوەکانی

جیهانی ئیسلامی بەنەسەرخەت بە ڕاوەستاندنی هەڕەشەکانی حکومەتی کاتی سوریا بە سەر هەموو پێکهاتە نەتەوەیی و ئاینییەکانی سوریا، دەتوانرێت ناکۆکی و کێشە و ململانێکان بە گرتنەبەری ڕێگای ئاشتی و دیالۆگ و بە بەشداری پێکردنی سەرجەم پێکهاتەکان لە بەڕێوەبردنی وولات و سەقامگیری دیموکراسی و …. چارەسەر بکرێت، نەك بژاردەی شەڕ و هێزی سەپێنەوە و ئەنجامدانی تاوانی نێودەوڵەتییەکان.

ناوەکان:-

1- سالار مەحمود نووسەرو لێکۆڵەری بواری جینۆساید و ئەندامی خولی پێشووی پەرلەمانیکوردستان.

2- جبار احمد شمس الدین توێژەر لەبواری جینۆساید

3- ڕێکخراوی کوردستان بۆ جینۆساید

4- ڕێکخراوی مانەوە بۆ پرسی شەهیدان و ئەنفالکراوان

5- قاسم کازم چالاکوانی بواری جینۆساید

6- بەختیار هەڵەبجەیی هونەرمەند

7- بەختیار مستەفا چالاکوان و ڕۆژنامەنوس

8- بەختیار ڕەئوف کوێخا ئەنفال و چالاك وانی جینۆساید

9- هەردار زوبێر بارزانی پارێزەری کەیسی ئەنفال و جینۆسایدی بارزانییەکان لە دادگای باڵای تاوانی و ئەندامی پێشووی پەرلەمانی عێراقی

10- دیاری نامیق زەنگەنە: نوسەرو توێژەر (کوڕی ئەنفالکراو)

11- حازم بلەیی نووسەرو چالاکوانی بواری جینۆساید

12-ڤیژان شەهید حەمەڕەش ئەندامی خولی پێنجەمی پەرلەمانی کوردستان

13-نەسرینی مەلا حەکیم نووسەرو چالاکوانی بواری جینۆساید

14-شەهرزاد خورشید کەس وکاری ئەنفال

15-گەردە مامە حەمە چالاکوانی جینۆساید و بنەماڵەی ئەنفال و شەهید

16-ئەحمەد مەجید چالاکوانی بواری جینۆسایدوکەسوکاری قوربانیان

17- ڕێکخراوی چاودێری کوردۆساید-چاك کوردستان

18-حەمە زرنگ زیندانی سیاسی وخاوەن شهید چالاکوانی بواری جینۆساید

19-ناوەندی داکۆکی پشدەر بۆ قوربانیان وجینۆساید کراوان

20-پارێزەر /ایاد اسماعیل کاکە یی سەرۆکی لقی هەولێر – سەندیکای پارێزەرانی کوردستان

21-شاخەوان قادر شەڕەش توێژەر لە بواری جینۆساید

22-نازدار ئەسعەد چالاکوان وکەس وکاری جینوسایدکراوان

23-گۆڤاری تەبزاوە

24- ڕۆژنامەی نگرە سەلمان

25-عەبدالعەزیز موحسن بارزانی کەسوکارێن جینۆسایدکرێن

26-پەرژین جەعفەر ڕەستەم مامەستای زانکۆ و خوشکی شەهید و ئەنفل

27-د.شۆرش حاجی توێژەر لە بواری جینۆساید و ئەندامی خولی پێشوی پەرلەمانی عێراق

28-ئەنوەر عومەر سەعید شارەزا لە پرسی هەڵدانەوەی گۆڕە بە کۆمەڵەکان

29- لەتیف فاتیح فەرەج توێژەر لە بواری جینۆساید

30- هیوا سەید سەلیم کوڕە شەهید و چالاکوانی جینۆساید

31-فوئاد عوسمان رۆژنامەنوس و چالاکوانی جینۆساید

32-رێکخراوی بەرگری لە قوربانییەکانی گۆڕە بە کۆمەڵەکان.

33- فارس حوسەین مەیاس چالاکی بواری جینۆساید

34-دلێر کەریم محەمەد نوسەری بواری جینۆساید

35-هەڵمەتی ژیان دژ بە ئیعدام لە کوردستان

36-بایەزید کەریم چالاکوانی جینۆساید و برای شەهید

37- کۆچەر رەشاد کوڕی شەهید و سکرتێری رێکخراوی بەرگری لە قوربانییەکانی گۆڕە بە کۆمەڵەکان

38_ حسەن عەزیز رۆژنامەنووس

39_ رەشید عەلی سەعید،لە یەکێتی نوسەرانی جینۆسایدی کوردستان

40_ بەیان عەسکەری نوسەری بواری جینۆساید شایەتحاڵی کیمیاباران.

41-ئارام نوری یارە کوری شەهید ، شارەزا و ئێسك ناس لەپرسی گۆرە بەکۆمەڵەکان

42-هێمن حەسیب نوسەرو چالاکوانی بواری جینۆساید

43-زەیتە ئیسماعیل چالاکوان و کەسوکاری شەهید

44-فەرهاد خالد مامۆستای زانکۆ و چالاکوانی بواری جینۆساید

45-محمدنوری زۆراب ، نوسەر،ئەندامی یەکێتی نوسەرانی جینۆساید

46-پشتیوان محمود قادر، توێژەر لەبواری جینۆساید.

47-مەلاشاخی نووسەر لەبواری جینۆساید

48- ڕێکخراوی کەژان بۆ داکۆکی لە پرسی ئەنفال

49- پشتیوان سدیق حمد/ دەربازبووی ئەنفال و چالاکوانی بواری تاوانی ئەنفال/ سەرۆکی ڕێکخراوی کەژان بۆ پرسی ئەنفال

50- ۆمەڵەی داکۆکی لەپرسی ئەنفال

51- هاوڕێ پێشڕەو پ.م دێرین و کەسوکاری ئەنفال و چالاکوانی بواری جینۆساید

52-سیروان مستەفا چالاکوانی مەدەنی

53-سالار حمحەمەد ئەمین حەمەد پاریچزەرو چاودێری سیاسی

54-علی دەروێش چالاکوانی بواری جینۆساید

55-عەلی مەحمود محەمەد چالاکوانی بواری جینۆساید

ڕۆژئاڤا، پانتاییەک لە وزەی پۆزەتیڤی ئۆرگەنیی.. ئەحمەد ڕەسوڵ

دەسەڵاتدارێتیی و پێکهاتە جیاوازەکانی کۆمەڵگا لە پەیوەندییەکی ئۆرگانیکیدان لەگەڵ یەکتری.
کاتێک دەسەڵاتدارێتییەک، ڕۆحی دەستەجەمعیی لەنێو خۆیدا نوێنەرایەتی دەکات، کۆمەڵگا دەبێتە یەکەیەکی کۆمەڵایەتیی پتەو و یەکگرتوو. هۆشیاریی تاکە کەس لە پڕۆسەسی پەرەسەندنی خۆیدا دەگاتە ئاستی بەرجەستەبوونی لەنێو ڕۆحێکی گشتگیر و یەکگرتوودا. هیگڵ ئەمە ناودەنێت ویستخوازیی ڕۆح “ارادة الروح”.
واتا دەسەڵاتدارێتی کاتێک دەتوانێت هاوئاهەنگییەکی “التناغم” کۆیی و یەکگرتوو لە تاکەکان و کۆمەڵگا بەدیبهێنێت کە نوێنەرایەتییەکی ڕاستەقینە و بەرجەستەبوویەکی ڕۆح و وێژدان و ئاگایی ئەوان بێت.
لە ڕۆژئاڤا دەسەڵاتدارێتییەک لە ڕەوتی گەشەسەندنی خۆیدا هاتووەتە کایەوە، کە نوێنەرایەتی ڕۆح و ویژدان و ئاگایی گروپە کۆمەڵایەتییە جیاوازەکان و تاکە تاکەی هاونیشتمانییان دەکات و لێرەوە ویستخوازیی ڕۆح “ارادة الروح” ی تاکە کەسەکان و ڕۆحی گشتی کۆمەڵگای لە نێو خۆیدا مانیفێست کردووە.
ئەم جۆرە لە دەسەڵاتدارێتیی، هاوئاهەنگیی و هاوگوتاریی لە نێو توێژە جیاوازەکانی کۆمەڵگادا دەگەیەنێت بە بەرزترین ئاستی خۆی.
واتا دەسەڵاتداران و پیاوانی ئایینیی و نوخبەی ڕۆشنبیران و توێژی ئەکادیمیستان و کۆمەڵگا بە گشتیی هاوئاهەنگیی و هاوگوتارییەکیان لێوە بەرهەم دێت کە هەمووان پێکڕا دەبنە ئاوێنەی یەکتری و وێنەدانەوەیان بە یەکتری هەمان ئاست و هەمان شێوە دەبێت.
لە ڕۆژئاڤا، زمان و نەتەوە جیاوازەکان پێکڕا بەشێکن لەو هاوئاهەنگییە. واتا سیستەمە سیاسیی و ئیدارییەکە لەسەر بنەمایەکی مرۆیی دامەزراوە کە هەمووان خۆیانی تێدا دەبیننەوە و نوێنەرایەتی ڕاستەقینەی هەمووان دەکات.
لە ڕۆژئاڤا گاپی نێوان بەرپرسان و خەڵکی ئاسایی لە نزمترین

ئاستدایە. گەندەڵیی و بەهەدەردانی داهاتی گشتی لە نزمترین ئاستدایە. ئازادیی تاکە کەسیی و ئازادیی گروپە کۆمەڵایەتیی، ئیتنیکیی، دینیی و نەتەوەییە جیاوازەکان لە ئەوپەڕی ئیمکانی خۆیدایە. لە ڕۆژئاڤا تاکە کەس بە تواناکانی و دڵسۆزیی و لێهاتووییەکانیەوە سێنتەرە. داگیرکاریی بۆ پانتایی گشتیی لە نزمترین ئاستیدایە.

وزەی پۆزەتیڤی ئۆرگۆنی

وزەی پۆزەتیڤی ئۆرگۆنی لە دەسەڵاتدارێتییەکەی ڕۆژئاڤادا بە گوێرەی کۆنتێکستە مێژوویی، جیۆگرافیی و کۆمەڵایەتییەکەی لە بەرزترین ئاستی خۆیدایە. بە گوێرەی ولیەم ڕایش وزەی ئۆرگۆنی، واتا وزەی ژیان و خۆشەویستی، وزەی ئازادیی و وزەی داهێنان.

لێرەوەیە کاتێک پیاوێکی ئاینی خاوەن کاریگەریی وەکو شێخ موڕشید مەعشوق خەزنەوی لەبارەی جەنگی دژ بە شێخ مەقسود و ئەشرەفییە دەئاخڤێت، وزەی خواست بۆ ئازادیی و وزەی ژیان، سەرلەبەری گوتارەکەی پێکدەهێنێت.

کاتێک شەڕڤانانی پێکهاتوو لە نەتەوە و ئاین و ئاینزای جیاواز، بۆ مانەوە دەجەنگن، پڕن لە هێزی ئەرێنیی ژیان و وزەی ویستخوازی ئازادیی. لە ئاستی سەرکردە سیاسیی و سەربازییەکاندا، هەمانشێوە و بگرە لە ئاستێکی بەرزتردا بە وزەیەکی گەورەی ئەڤینەوە بۆ ژیان و ئازادیی، گوتار و ئەکت و پەیوەندییەکانیان بەرجەستە بووە.

ئاوێزانیی و هاوئاهەنگییەکی بێوێنە لە نێوان پێکهاتە و توێژە جیاوازەکانی کۆمەڵگای ڕۆژئاڤادا پایەدارە، کە لەسەر هاوبەندییەکی گەورەی ویست بۆ ئازادیی و هێزی ژیان و وزەی داهێنان بونیادنراوە.

ڕۆژئاڤا، ئەزموونێکی ناوازە و تاکانەیە لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست و تەواوی ناوچەکەدا، لە ناوچەیەکدا کە پڕە لە ناعەدالەتیی، نایەکسانیی، چەوساندنەوە و ستەم.

پشتیوانی لە ڕۆژئاڤا، پشتیوانییە لە ئینسانییەت و جوانیی، لە عەدالەت و یەکسانیی. پشتیوانییە لە وزەی پۆزەتیڤی ژیان و ئازادیی و وزەی داهێنەرانە. پشتگیریی لە ڕۆژئاڤا، پشتگیریکردنە لە ئەزموونێک کە مۆدێلێکی باڵایە بۆ کۆمەڵگای ئێمە و کۆمەڵگاکانی دەورو بەرمان.

مافی ژنان: لە نێوان هەڵکشان و داکشان، ژنانی عێراقی لە چاوی زریاندا.. شیرین عەبدوڵڵا

لە کاتێکدا کە تا ڕۆژەکانی ئەمساڵ بەڕێدەکەین و نزیک دەبینەوە لە ساڵی نوێ (٢٠٢٦)، دەبینین هەڵاواردن و دابەشکاری و نایەکسانییە جۆراوجۆرەکان لە گەشەکردندان لە نێو چەندین قەیران و بەرزبوونەوەی شەپۆلی کۆنەپەرستی لە جیهانێکدا کە بە چەسپاندنی باڵادەستی پیاوان دیزاین کراوە. مافی ژنان و گرووپە پەراوێزخراوەکان لە سەرانسەری جیهاندا ڕوو لە دابەزینە، ئەو دەستکەوتانەی بە خەبات بەدەست هێنراون کەوتوونەتە بەرهێرش و تا دێت دەوڵەتە بورژوازییەکانیش زیاتر و زیاتر لە ڕێککەوتنە نێودەوڵەتییەکان دەکشێنەوە. ئەمە زەنگێکی مەترسیدارە بۆ هوشیاربوونەوە بە ناجێگیری مافەکانمان و ئاسانیی لەدەست دانیان. لە هەمان کاتدا لە ڕێگەی خەباتی بەردەوام و ڕزگاریخوازانەی ژنانەوە، لێرە و لەوێ تیشکی هیوا بە گۆڕانکاری و پێشکەوتن دەدرەوشێتەوە.

لێرەدا چەند نموونەیەک لە پاشەکشە و دەستکەوتەکان دەخەینەڕوو، پاشان تیشک دەخەینە سەر بارودۆخی عێراق، کە ڕەنگە پەسەندکردنی پاکێجی ئەحکامە شەرعییەکانی جەعفەری (المودەوونە) لە (٢٨)ی ئابی (٢٠٢٥)دا گەورەترین و مەترسیدارترین هێرش بێت بۆ سەر مافەکانی ژنان، نەک تەنها لە عێراقدا، بەڵکو لە سەرانسەری ناوچەکە.

- لە لاتڤیا، پەرلەمان لە (٣١)ی ئۆکتۆبەردا دەنگیدا بە کشانەوە لە ڕێککەوتننامەی ئەستەنبوڵ بۆ بەرەنگاربوونەوەی توندوتیژی دژی ژنان.
- لە گامبیا هەوڵ هەیە بۆ هەڵوەشاندنەوەی قەدەغەکردنی خەتەنەکردنی مێینە کە لە مێژە بەکاربووە.
- لە مانگی حوزەیرانی (٢٠٢٢)، دادگای باڵای ئەمریکا بڕیاری (ڕۆ-دژی-وەید)*ی هەڵوەشاندەوە، بەمەش پارێزگاری دەستووری لە هەموو ژنان سەندەوە سەبارەت بە لەباربردن و چاودێری پزیشکی ڕزگارکەری ژیان، هەروەها زۆرێک لە ژنان و پێشکەشکارانی خزمەتی لەباربردنی منداڵ ڕووبەڕووی لێپێچینەوەی یاسایی و تۆمەتباری کردەوە. دایک و باوکەکان

بەهۆی یارمەتیدانی کچەکانیان بە دەستگەیشتن بە چاودێری تەندروستی ڕووبەڕووی تۆمەت دەبنەوە. لێپرسینەوەی یاسایی و تاوانبارکردنی ژنانی دووگیان بە ڕێژەیەکی مەترسیدار زیادی کردووە.

لە بەرامبەردا:

- لە (٢٥)ی تشرینی دووەم/نۆڤەمبەری (٢٠٢٥)، پەرلەمانی ئیتاڵیا یاسایەکی نوێی بە فەرمی دەرکرد کە ژنکوژی لە یاسای سزادانی وڵاتەکەدا جێگیرکرد و سزای زیندانی هەتاهەتایی پەسەند کرا. دەنگدانەکە هاوکات بوو لەگەڵ ڕۆژی جیهانی نەهێشتنی توندوتیژی دژی ژنان.
- لە بەریتانیا، لە کۆتاییەکانی مانگی تشرینی یەکەم/ئۆکتۆبەری ئەم ساڵەدا، دادگای باڵا بڕیارێکی لەمێژینەی دادگای خێزانی هەڵوەشاندەوە، کە تیایدا توندوتیژی خێزانی لەنێوان دایک و باوکدا بە پەیوەندیدار لەگەڵ مەترسی بۆ سەر منداڵەکانیان نەدەبینرا. ئەمەش دەستکەوتێکی بەرچاو بوو بۆ ئەو ژن و منداڵانەی بەرکەوتەی توندوتیژی خێزانی بوون. ڕاپۆرتێکی ئەم دواییەی کۆمیساری توندوتیژی خێزانی گەیشتە ئەو ئەنجامەی کە لە (٨٧٪)ی ئەو کەیسانەی کە خراوەتە بەردەم دادگای خێزان، توندوتیژی خێزانی هۆکارێک بووە، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا تەنها لە (٤٢٪)ی کەیسەکاندا بە پەیوەندیدار بە بڕیارەکانی سەرپەرشتیکردنی منداڵان دانراوە.

لە عێراقدا خودی ئەو مودەوەنەیەی کە پەرلەمان پەسەندی کرد، واتا (پاکێجی ئەحکامە شەرعییەکانی جەعفەری) گوزارشە لە دوژمنایەتی دەسەڵاتداران بەرامبەر بە ژنان و پێداگرییان لەسەر پەراوێزخستنیان و چەسپاندنی هەژموون و کۆنترۆڵکردنی پیاوان و ئاساییکردنەوەی توندڕەوترین شێوەکانی توندوتیژی دژی ژنان و منداڵان بە مەبەستی سەپاندنی ئەجێندای سیاسی کۆنەپەرستانەی خۆیان.

ئەم دوژمنایەتییە تەمان دەگەیەنێت کە بۆچی یاسای توندوتیژی خێزانی بۆ زیاد لە ١٠ ساڵە لە ناو پەرلەماندا بەنەو بەرەی پێ دەکرێت!

جگە لەوەش، شێوازی تێپەڕاندنی مودەوونەکە، لە ڕێگەی ڕێککەوتنێکی سێ لایەنە لە بەینی قەوارە سیاسییە تائیفی و ناسیۆنالیستەکانی ناو دەسەڵات، دەربڕینێکی ئاشکرایە لە سروشتی پیاوسالاریی توێژی سیاسی دەسەڵاتدار و میکانیزمەکانی دامەزراوەکانیان، کە لەسەر بنەمای سازان و بەرژەوەندی هەر

فراکسیۆنێک لەسەر حیسابی چاکەی گشتی کاردەکەن.
هەروەها، پشتگوێخستنی نیمچە تەواوی میدیای جیهانی و ناوخۆیی لە تووڕەیی و ناڕەزایەتییەکانی خەڵک بەرامبەر بە هەموارکردنەکە و مودەووەنەکە بەڵگەیە لەسەر ڕادەی ڕاکێشانی ڕای گشتی بە دژی ژنان و ڕۆڵی هاوبەشیی دەزگاکانی ڕاگەیاندن، کە سوودی دارایی لەو لایەنانە وەردەگرن کە بەرژەوەندییەکانیان بەستراوەتەوە بە ئەجێندای ڕژێمە دەسەڵاتدارەکان کە کۆنترۆڵی بڕیاردانی سیاسی دەکەن لە عێراق و ناوچەکەدا.
دوای کەمتر لە سێ مانگ لە دەرکردنی ئەم یاسا دڕندانەیە دژی نیوەی کۆمەڵگا، هەمان پەرلەمانی پیاوسالار، هەڵبژاردنێکی ئەنجامدا. ئەم هەڵبژاردنە کە بە دەوری خۆشی لەسەر بنەمای سازان و دابەشکاری قەومی و تائیفی و حیساباتی فراکسیۆنە پەرلەمانییەکان و دابەشکردنی ڕۆڵ و تاڵانی غەنیمەکان دامەزراوە، نەک هەر هیچ پەیوەندی بە بەرژەوەندی و چارەسەری ئازارەکانی خەڵکەوە نییە، بەڵکو لە بنەڕەتدا بۆ ئەوە دانراوە کە ئیرادەیان لێ بستێنێتەوە و لە ڕێگەی پارە و چەکەوە ملکەچیان بکات و بەم جۆرە درێژە بە سیستەمەکەی بدات.
یەکێک لە تایبەتمەندیە دیارەکانی ئەم هەڵبژاردنە لە خزمەتی کۆنەپەرستیدا، زیاتر جیگیر کردنی ستەمکاری بە دژی ژنان و بەردەوامدان بە یاسای ئەحکامی جەعفەری بوو.
شایانی باسە کە ئەم هەڵبژاردنە، وەک هەڵبژاردنەکانی پێشوو لە ساڵی (٢٠٠٣)ەوە بێبەش نەبوو لە نوێنەرایەتی ژن. ژنان لە دوای ئەنجومەنی حوکمڕانی ئینتقالییەوە بەشدارییان کردووە، کە بە بڕیاری دەسەڵاتی کاتی هاوپەیمانی بە سەرۆکایەتی پۆڵ بریمەر پێکهێنراوە و لە کۆی (٢٥) ئەندام سێ (٣) ژنی تیابوو. دوای دوو ساڵ و لە ساڵی (٢٠٠٥) دەستووری عێراق پەسەند کرا، کە (٢٥٪)ی کورسییەکانی پەرلەمانی بە ژنان تەرخانکرد (سیستەمی پشکی ژنان)؛ ئەمەش بەو مانایەیە کە لە کۆی (٣٢٩) کورسی (٨٣) کورسی بۆ ژنان تەرخانکراوە.
دوابەدوای هەڵبژاردنەکانی ساڵی (٢٠٢١)، کەناڵی جەزیرە نێت بابەتێکی بەناونیشانی “لە پێشینەیەکی بەرچاودا… بەم شێوەیە ژنان هەڵبژاردنی عێراقیان سەرسام کرد” بڵاوکردەوە و ڕوونیکردەوە “سەرەڕای ئەو هەموو ناکۆکیانەی سەبارەت بە ڕۆڵی ئایندەی ژنانی عێراق هەیە، هەمووان هاوڕان لەسەر ئەوەی کە لە هەڵبژاردنی ڕابردوودا پێشکەوتنێکی بەرچاویان

بەدەستهێناوە". لە هەڵبژاردنەکانی ساڵی (٢٠٢١)دا (٩٧) ژن بە ئەنجومەنی نوێنەران هەڵبژێردران، کە بە ڕێژەی (١٤) کورسی پشکەکانیان زیاتر بوو، هەروەها سێ پۆستی وەزاریان دەستبەرکرد کە بریتین لە دارایی، پەیوەندییەکان و کۆچ.
بەڵام ئەوەی جێگای نیگەرانییە ئەوەیە کە ئەم بەشداریکردن و نوێنەرایەتیکردنەی ژنان لە ڕووبەرێکی درۆ و فریودەر زیاتر نەبووە. بوونی زۆرینەی ژنان لە پەرلەماندا بە پلەی یەکەم ئامرازێک بووە بۆ پڕکردنەوەی پۆستە بەتاڵەکان و دامەزراندنیان بۆ خزمەتکردنی ئەجێندای قەوارە سیاسییەکان، تەنانەت ئەگەر ئەو ئەجێندایانە لەگەڵ پرس و بەرژەوەندییەکانی ژناندا ناکۆکیش بن. ڕوونترین بەڵگەی ئەمە ئەوەیە کە ئەم "پێشکەوتنە گەورەیە" نەبووە ڕۆڵێکی دیاریکراو بۆ ڕەتکردنەوەی یاسای جەعفەری یان تەنانەت چەسپاندنی یاسای توندوتیژی خێزانی. ڕاپۆرتەکان ئاماژە بەوە دەکەن کە ژنە پەرلەمانتارەکان دابەش بوون بەسەر دوو بەشدا کە بەشێکیان بەرگری لە مافەکانی ژنان دەکەن، و بەشەکەی تریان بە پێشخستنی دەسەزی بە حزب و خێڵ و نەتەوە و ئایین، دژایەتی مافی ژنان دەکەن.
پەرلەمانتار جەمیلە عوبەیدی مشتومڕێکی بەرفراوانی لە کۆمەڵگەی عێراقدا دروستکرد، بە بانگەوازی هەڵمەتێک بۆ هاندانی فرەژنی و ڕەتکردنەوەی کەلتوری تاکژنی، بەو پێیەی ئەو پێشنیارە سوود بە ژنانی جیابووەوە و بێوەژن دەگەیەنێت کە لە شەڕدا مێردەکانیان لەدەستداوە. ئەو پەرلەمانتارە داوای دەرکردنی یاسایەکی "بۆ پاراستنی ژنانی ئازادی عێراق و چارەسەرکردنی ئەم دیاردەیە" کرد لە ڕێی دابینکردنی هاندانە داراییەکانی وەک دەرماڵە و باج بۆ هاندان و هاوکاریکردنی پیاوان بۆ هاوسەرگیری لەگەڵ "هەموو بێوەژنێک و جیابووەوەیەک"، بە لەبەرچاوگرتنی ئەوەی کە "سەختی دارایی یەکێکە لەو هۆکارانەی کە ڕێگری لە هاوسەرگیری لەگەڵ زیاتر لە یەک کەس دەکات". ئەو ژنە پەرلەمانتارە پاڵپشتییەکی بەرچاوی لەلایەن بەشێک لە ئەندامانی ئەنجومەنی نوێنەرانی عێراقەوە وەرگرت، هاوکات ڕووبەڕووی ڕەخنەی هەندێک لە هاوپیشە ژنەکانی بووەوە. پێشنیارەکەی لەو کاتەدا لە سۆشیال میدیادا شەپۆلێکی توڕەیی و گاڵتەجاڕی لێکەوتەوە، کە بە "سوکایەتیکردن بە ژنان" دانرا.
ژنە پەرلەمانتارمان بیستووە کە بانگەشەی هەڵبژاردنیان لەسەر بنەمای هەموارکردنەوەی یاسای باری کەسی بوو بە

لابردنی مەرجی ڕەزامەندی ژن بە هاوسەرگیری دووەم. ژنە پەرلەمانتارانی دیکە پشتگیریان لە هەموارکردنەوەی مادەی (٥٧) کردبوو کە پەیوەندی بە زەوتکردنی مافی سەرپەرشتیکردنی دایکانەوە (حەزانە) هەیە.

جێگای سەرسوڕمانە کە سەرەکی لیژنەی خێزان و منداڵ، دونیا ئەلشەمەری، خۆی بەرگریکاری هەموارکردنە کۆنەپەرستانەکەی یاسای باری کەسی (١٨٨) بوو، نوێنەرایەتی بەچوونەکانی قەوارە سیاسییەکەی خۆی دەکرد و بەم شێوەیەش ئاستەنگی زیاتری خستە بەردەم ئەوانەی دژایەتی هەموارکردنەکەیان دەکرد.

بەڵێ سەیر نییە کە دوای دوو دەیە لە دەستگرتنی حزبە ئیسلامی و ناسیۆنالیستەکان بەسەر چارەنووسی خەڵکی عێراق ودوای شەش هەڵبژاردن، خەڵک هیچ باوەڕێکی بەو شتە نەماوە کە پێی دەوترێت پەرلەمان و هەڵبژاردن. سروشتی ڕاستەقینەی ئەم هەڵبژاردنانە ئەمجارە لە جاران زیاتر بە ئاشکرا دەرکەوتووە: لە کێبڕکێی ملیاردێرەکان، کڕینی دەنگ و نەبوونی هیچ دیدگایەک یان بەرنامەیەکی چاکسازی کە ڕەنگە سەختییەکانی ژیان کەم بکاتەوە، و لەم پرۆسەیەدا ژنان و مافەکانیان بوونەتە گەورەترین قوربانی.

هەروەها، لە سایەی هەمان ئەم بلۆکە پەرلەمانییەدا بوو، کە گەورەترین کۆمەڵکوژیی گەنجان کرا لە کاتی ڕاپەڕینی ئۆکتۆبەری (٢٠١٩)، کە بووە هۆی کوژرانی زیاتر لە (٨٠٠) کەس و برینداربوونی زیاتر لە (٣٠) هەزار گەنج و ژن و پیاو، و لەگەڵ ئەوەشدا کە ژنان لەم ڕاپەڕینەدا کۆت و بەندیان شکاند ولەماڵ هاتنەدەر، هێزەکانی کۆنەپەرستی یەکسەر و بە دواکەوتن دەستیان دایە سەرکوت و پڕوپاگەندە و چەواشەکاری دژە ژن.

هەموو ئەمانە ئەوە دەردەخەن کە ژنانی عێراق (و پیاوانیش) ڕووبەڕووی دوژمنێکی ئاسایی یان سیستەمێکی پیاوسالاری نەریتی (تەقلیدی) نین وەک ئەوانەی لە زۆرێک لە وڵاتانی جیهانی مۆدێرن دەبینرێن، بەڵکو ڕووبەڕووی دوژمنێکی زۆر دڕندە دەبنەوە کە تواناکانی بێئەندازەیە و پەیوەندیی ئاڵۆز و چڕی ناوخۆیی و ناوچەیی و نێودەوڵەتی هەیە- دوژمنێک کە درێغی نییە لە ئەنجامدانی قێزەونترین کۆمەڵکوژی لە دژی نەیارەکانی بە پتەوکرنەوەی چەپۆکی دەسەڵاتەکەی بەسەر خەڵکدا.

لەم کەش و هەوا سیاسییە خنکێنەر و دژە ژنەدا، کە بە هەندێک

لە توێژە نەرینەکانی عێراق دیزان و قۆرخ کراوە و لەڕێی توندوتیژییەوە و بە سیستماتیک، و بە پشت بەستن بە بنەمای بەها و نەریتی خێڵەکی و ئایینی کۆنەپەرستانەوە بەرهەم دەهێنرێتەوە، دەنگ و ئازارەکانی ژنان بەزەحمەت دەبیسترێت.
جگە لەوەش، ژنان وەک هەموو گرووپە پەراوێزخراوەکانی دیکە، ڕووبەڕووی چەندین بەربەستی زیادە دەبنەوە لە بەردەم بەشداریکردنیان لە ژیانی سیاسی و توانای ڕۆڵگێڕانیان لە داڕشتنی سیاسەتەکان کە خزمەت بە بەرژەوەندییەکانیان بکات و مافەکانیان بپارێزن؛ چالاکی سیاسی ژنان بە پێشێلکاری نەریت و بەها کۆمەڵایەتییەکان دادەنرێت، و فشارە خێزانی و کۆمەڵایەتییەکان زۆرێک لە ژنان بێهیوا دەکەن لە بەشداریکردن لە کاری سیاسیدا. کاندیدی ژن پێویستی بە ڕەزامەندی خێزانەکەی یان هۆزەکەی هەیە و لەوانەیە تووشی هەڕەشە وهێرشی میدیای ئەلیکترۆنی و هەراسانکردن بێت. جگە لەوەش ژینگەی کەبەکە و پیاوسالاری و پەراوێزخستن و ڕوانگەی سووکایەتیکردن بە ژنان لە شوێنی کار و دامەزراوە حکومییەکان وەک ڕێگرییەک لە دژی چالاکیی سیاسی کاردەکات.
شایانی باسە، ناڕەزایەتییەکی بەرفراوانی کۆمەڵایەتی بە دژی هەموارکردنەوەی یاسای باری کەسی ١٨٨ کە دواتر لە شێوەی مودەووەنەدا لە لایەن پەرلەمانەوە پەسەند کرا، بە ڕێخرابوو، کە هەتا ئێستاش بەردەوامە و هەر ڕۆژە ژنان دەرگیری ئاکامە کارەساتبارەکانی دەبنەوە، چەندین ڕێکخراو و چالاکوانی ژنان و ئازادیخواز کە هەندێکیان لە تەحالوفی ١٨٨ بەشدار بوون، بەڵام ئەم ناڕەزایەتیانە نەیانتوانی بەر بە شەپۆلی کۆنەپەرستی ناو کۆمەڵگەو پەرلەمان بگرێت.
شاهیدی چەندین هەڵمەتی شکێشکاندن بووین بەرامبەر بەو ژنە پەرلەمانتار و پارێزەر و چالاکوانانەی کە دژی هەموارکردنەوەی یاسای باری کەسایەتی ڕاوەستاون، تەنها بەهۆی دەربڕینی بۆچوونەکانیان لە پرۆسەیەکدا کە گوایە دیموکراسییە و لەسەر بنەمای دیدگای جیاواز دامەزراوە.
چالێنجەکانی بەردەم ژنان لە عێراقدا بە ئەندازە و فرەلایەنەیە، پێویستی بە خەبات لە دژی ستراکتۆرە چەسپاوەکانی سیستەمی پیاوسالاری هەیە، کە لەلایەن پایەکانی سیستەمی سەرمایەداری و بەها کۆمەڵایەتییەکانی دوژمنایەتی ژنان و ڕزگاریکردنیانەوە پاڵپشتی دەکرێن. بەڵام نە پیاوسالاری و نە سەرمایەداری نەمر و هەتاهەتایی نین و ئەوەی ژنانی عێراق ئەزموونی دەکەن، قەدەرێکی حەتمی نییە. لەم

سەردەمەدا ئەمە چارەنووسێکی حەتمی نییە، بەڵکو سیستەمێکە کە بە زەبری توندوتیژی و بەهێزکردنی بەها و نەریتە کۆنەپەرستەکانەوە بەرهەم هێنراوەتەوە.
ئەرکێکە لە خەباتدایە بە هەڵوەشاندنەوە و ڕیشەهەڵکێشکردنی ئەم سیستەمە و گرتنەبەری دیدێکی کۆمەڵایەتی ڕادیکاڵ و سیاسەتێکی پراکتیکی هاوتا لەگەڵ چالەنجەکاندا.
٢٠٢٥-١٢-٢٩

*لەباربردنی منداڵ لە سەرانسەری ئەمریکادا، دوای بڕیارێکی یاسایی گرینگ لە ساڵی ١٩٧٣، یاسایی کرا، کە زۆرجار بە دۆسیەی ”ڕۆ دژی وەید” ناودەبرێت.

ڕاپەڕینەکەی ئێران لە قۆناغێکی زۆر ناسکدایە.. زاهیر باهیر

بەگوێرەی سەرچاوە ئاگادارەکان، لەماوەی دوازدە ڕۆژی ڕابردوودا لە 31 پارێزگای ئێراندا کە 150شار و 600 و شارۆچکە پەیوەست بوون بە خۆپیشاندانەکانەوە. ڕاپۆرتەکان وای ڕادەگەیەنن کە چەند شارۆچکەیەك و شاری عەبادان چی تر لەژێر کۆنترۆڵ و ئیدارەی حکومەتدا نەماوە و کەوتونەتە ژێر دەسەڵاتی خەڵکەوە.
ئەو ناڕەزایەتییەی کە لە 27 ی مانگی ڕابوردووەوە دەستیپێکرد، بەهۆی دابەزینی بەرچاوی دراوی نیشتمانییەوە بوو. ئەم پێشهاتە وایکرد کە لای حکومەت قورستر بێت تاکو چارەسەری ئەو نیگەرانیانە بکات کە لەلایەن هاوڵاتیان و خۆپیشاندەرانەوە وروژێنراون. جگە لەوەش حکومەت کۆتایی هاتنی نرخی ئاڵوگۆڕی پاڵپشتیکراوی بە هاوردەکاران ڕاگەیاند، بڕیارێک کە پێشتر بووەتە هۆی بەرزبوونەوەی بەرچاوی نرخی بەقاڵی.
دوێنێ شەو ، پێنج شەمە، ناڕەزاییەکان فراوانتر و کاریگەر تر و شاری گەورەی وەك تاران و مەشهەدی بەخۆوە گرتووە کە هەموو ئەوە دەڤەرانەی سەرەوە و گەلێك لە شار و شارۆچکەکانی گرتەتەوە. بە سەدان هەزار کەس هاتوونەتە سەر شەقامەکان. هاوکاتیش لە زۆربەی شار و شارۆچکە گەورەکانی کوردستان، خەڵکی مانگرتنیان کردووە و

دووکان و قوتابخانە و خەستەخانە و شارەوانی شوێنە خزمەتگوزاریییەکان و ئەوانی دیکە هەر هەموویان داخراون و خەڵکی لەسەر شەقامەکان بوون . گەرچی دەسەڵات هێڵی ئینتەرنێتی لە خەڵکی بڕی، بەڵام هێشتا وێن□ و قیدۆکانی ئاپورەی خەڵکی و سەرکوتکردنی خۆپیشاندەران لە لایەن پۆلیس و پاسادارەوە، دزەیان بۆ سۆشیال میدیا کرد .

ئەوەی مایەی دڵخۆشییە تا ئێستا خەڵکانی ڕاپەڕیو لە لایەن هیچ لایەن و پارتییەکەوە کۆنترۆڵ نەکراون و تا ئێستا سێنتەرێکی نییە ، گەرچی ڕەزا پەهلەوی دەیەوێت خاوەنداری□تی لێبکات ، لە دوورەوە پەیام دەنێرێت و فرمان دەردەکات بەڵام ئەو لە ناو ئێراندا پێگەیەکی بەهێزی نییە. زۆربەی هاوکاران و لایەنگرانی ئەو لە وڵاتانی ئەوروپا و کەنەدە و ئەمەریکا و وڵاتانی دیکەن .

ئەمەی کە دوێنێ شەو ڕوویدا تەکانێکی گەورەی بە خۆپیشاندان و ئارەزاییەکانی خەڵکی دا، ڕاپەڕینەکەی خستە قۆناخێکی سەخت و ناسکەوە. لەوە دەکات ئا لێرەوە هەنگاوەکانی داهاتوی ئەم راپەڕینە مەزنە دیاری بکرێت و ناکرێت هەر لەم شێوەییەی ئێستادا بمێنیتەوە یا ئەوەتا بەردەوام دەبێت بەڵام بە گوژمی بەهێزتر و بە ژمارەی زۆرتر و بە شداری شاران و شارۆچکەی فرەترەوە ، یاخود بەرەو خامۆشی بڕوات . من هەرگیز ناڵێم شکست دەهێنێت، چونکە ناکرێت شکست بهێنێت لە کاتێکدا هەر ئەمان خۆیان یاخود ئەوانەی لە دوای خۆیان دەکەون بە سەر خەزێنەیەکی گەورە لە ئەزموونی زیاتر . هاوکاتیش کەمێک لە داخوازییەکانیان دێتە دی، بە جۆرێکیش لە جۆرەکان بنکەنی ڕژێمی کردووە و درزی گەورەی تێخستووە کە بە تەکانێکی تر دەستەبەری هەرەسهێنانی ڕژێمەکە دەکات . ئەمە جگە لەوەی کە سروشتی ڕاپەڕین و شۆڕش هەر ئاوایە.

با ئەوەشمان لە بیر نەچێت خەڵکی لە بەرانبەر ڕژێمێکی فاشی سەرکوتکەر ڕاوەستاون، ڕژێمێک کە هیچ بەزەیی و سۆز و دەستگێڕانەوەیەکی نییە لە بەرانبەر ئەم خەڵکە مەزنەی ئێراندا ، کە لە ئێستادا خەڵکی ئەو پەڕی بوێریان نیشانداوە کە لە چەند شوێنێکدا تەنانەت هەیکەلی قاسمی سڵێمانیان شکاند و بە پێلەقە چوونە سەری ، کە ئەو بە پاڵەوان و پلاندانەر و نەخشک□شی نەك پێشەوەچونی خودی ئێران دەناسرا، بەڵکو هەناردن□کردنی هاوکاری و هەموو جۆرە سەپۆرتێك بۆ گروپانی تیرۆریستی ئیسلامی لە وڵاتانی دیکە بوو .

لە لایەکی دیکەوە ڕژێم باش دەزانێت کە خەڵکی عەرشی حوکمڕانییانی لەرازندووە لەوە دەکات هەرەسی پێبهێنن بۆیە هەموو جۆرە تاکتیك و فێڵ و سەرکوتکردنێك دەگرنە بەر لە پێناوی مانەوەیاندا. ئەوەی

زانراوە لە ڕێگەی ' هەنگاو' کە ڕێکخراوێکی مافی مرۆڤە تا ئێستا ژمارەی قوربانییەکان 45 کەسن، زیاتریش لە 200 بریندار هەیە و هەروەها زیاتریش لە 2400 کەسیش دەستگیر کراون.

لێرەدا ڕاستییەکی دیکەش هەیە ئەویش، هەشتا قەوارەی ڕاپەڕیوان ئەوەندەی ڕاپەڕینی 'ژن، ژیان ، ئازدایی' یاخود قەبارەی بزوتنەوەی گرین-ی 2009-2010 گەورەتر و فراوانتر نییە. ئەوەش راستییە کە ئەو دوو بزوتنەوەیە بە تایبەت 'ژن ، ژیان ، ئازادیی' ، هەنگاوی گەورەی نا، تا ڕادەیەك جڵەوی دەسەڵاتدارانی ئێرانی شل کرد و وانەیەکی باشی پیدان و هاوکاتیش ورە و بوەری و متمانەی جارەکی دیکە بە خەڵکی ئێران گەڕانەوە . لەمانەش گرنگتر بناغەیەکی دروستکرد بۆ ئەم ڕاپەڕینەی ئێستا. جیاوازییەکەی ئەمەی ئێستا و ئەو کاتە ئەوەیە کە ئێرانی ئێستا پاش شەڕە دوازدە ڕۆژییەکەی لەگەڵ ئیسرائیلدا زۆر لاواز بووە ، هاوکاتیش خەڵکی بوونەتە خاوەنی ئەزموونێکی زیاتر لە گردبوونەوەیان و لە گۆڕینی تاکتیکەکانیان لە بەرانبەر پۆلیس و بەسیج و پاسدارانیدا.

ناتوانرێت پێشبینی دروستی ئەم ڕاپەڕینە بکرێت کە ئایا لێرەدا تەواو دەبێت، یاخود هەرەس بە ڕژێمی ئێران دەهێنێت؟ بەڵام دەکرێت پێشبینی ئەوە بکرێت ئەگەر خەڵکی لە ئێراندا هەر گۆڕانکاری دەم و چاوەکانیان بوێت ، گۆڕینی ئەم دەسەڵات بە یەکێکی دیکە ، کە تایی چەوساندنەوە و دەردەسەریی و نەبوونی و ئازادی و برسێتییەکەی ئەم 47 ساڵەی ژێر حوکمی ئاخوندەکان و پێشتریش حوکمی شا-یان لەسەر دەمێنێت .

دەی با بەهیوابین کە خەڵکی لە ئێراندا ئاراستەیەکی دیکە دەگرنە بەر کە هەمووو ئەو جەنگەڵکیانەی ئەم دەسەڵات بەو دەسەڵات ڕەتبکەنەوە و خۆیان بتوانن کاروبار و ژیانی خۆیان بە خۆیان بەڕێوەبەرن دوور لە هەموو دەسەڵاتێکی ناوەندی و ناناوەندیی . بگەنە ئەو قەناعەتەی کە ئازادیی هەموان لە درەوەی دەسەڵات و حکومەت و دەوڵەتدا دەستبەر دەبێت و، تا هەمووانیش ئازاد نەبن ئازادی تاک و لایەن بەدی نایەت، ئەمەش هەر لە سای ڕێکستنی ئاسۆیانەی خودی خەڵکەکە خۆیەتی و گەڕانەوەی هەموو بڕیارەکان بۆ خۆی خۆی خاوەنی سەروەری خۆی بێت و نە بەندیی کەس بێت نە کەسیش بەندی بێت .

زاهیر باهیر
09/01/2026

مەملەکەتی دوو سێبەر.. وریا مەعروف

لە نێوان دوو گردی خۆڵەمێشیدا، کە تەنیا چەند بستێک بێدەنگی لە نێوانیاندا بوو، دوو جیهانی دژبەیەک هەناسەیان دەدا. گردی لای ڕاست، نیشتمانی مێروولە سوورەکان بوو کە ناویان نابوو "شانشینی ئاگر"؛ لە لای چەپیشەوە، مێروولە ڕەشەکان لە ژێر ئاڵای "شانشینی کەپە"دا کۆببوونەوە. هەردووکیان لە یەک جۆگە ئاویان دەخواردەوە، بەڵام ئەگەر مێروولەیەکی سوور بیبینیایە ڕەشێک لە ئاوەکە نزیک دەبێتەوە، تامی ئاوەکەی لێ دەبوو بە ژەهر.

ڕۆژێکیان، مێروولەیەکی گەنجی سوور بە ناوی "پشکۆ"، لە کاتێکدا دەنکە خۆڵێکی قورسی بەسەر شانەوە بوو، ڕووی کردە هاوڕێکانی و بە دەم سڕینی عارەقەیەوە گوتی: "سەیر کەن چۆن لە ژێر تیشکی خۆردا دەدرەوشێینەوە! ئێمە لە پشکۆی ئاگر دروست بووین. بەڵام ئەوانە…" ئاماژەی بە گردەکەی تر کرد، "…ئەوانە تەنیا سێبەرێکی بێگیانن. خاک چۆن ڕێگە دەدات ئەو ڕەنگە تاریکە لەسەری بڕوات؟"

لەو بەری گردەکەوە، مێروولە ڕەشەکان بە هەمان بێزارییەوە سەیری سوورەکانیان دەکرد. لای ئەوان، ڕەنگی سوور نیشانەی توندوتیژی و خوێن بوو، ڕەنگی ڕەشیش هێمای قووڵی و دانایی زەوی. هەردوولا وایان دەزانی لە دوو ماددەی جیاواز دروست بوون، وەک بڵێی گەردوون دوو جۆر خاکی بۆ تەرخان کردبن.

بەیانییەک، زەوی لەرزینێکی کەمی بەخۆیەوە بینی. دەنکە گەنمێکی زێڕین و گەورە، ڕێک لە خاڵی سفری نێوان دوو گردەکەدا کەوت. بێدەنگییەکی کوشندە باڵی کێشا. سوورەکان لەسەر لوتکەی گردەکەی خۆیانەوە سەیریان دەکرد، ڕەشەکانیش لەو بەرەوە.

لە پڕێکدا، فەرمانی جەنگ درا…

پشکۆ هاواری کرد: "ئەو زێڕە بۆ پشکۆکانی ئاگرە!".

فەرماندەی ڕەشەکان وەڵامی دایەوە: "خاک تەنیا پێشکەشی ڕەسەنەکانی دەکات!".

لە ناوەڕاستی ئەو هەڵڵایەدا، پیرەمێروولەیەکی خۆڵەمێشی کە تەمەن ڕەنگەکەی لێ دزیبووەوە، لەسەر بەردێکی بچووک دانیشتبوو. ویستی بڵێ: "کێ دەزانێت، ڕەنگە ئەم گەنمە بۆ ئەوە هاتبێت پێکەوە باری

بکەن؟" بەڵام دەنگی ئەو لە ناو زڕەی چەک و هاواری "باڵادەستی"دا وەک ورتە ورتێکی بێمانا وون بوو.

جەنگ دەستی پێکرد. پشکۆ چاوەکانی سوور هەڵگەڕابوون، مێرووڵ□ ی□کی ڕەشی لەژێر چەناکە گرت و پارچە پارچەی کرد. بە شانازییەوە سەیری دەستەکانی کرد، بەڵام بۆ ساتێک سڕ بوو؛ ئەو خوێنەی لە جەستەی مێرووڵ□ □□ش□کە دەچۆڕا، ڕێک هەمان ڕەنگی ئەو خوێنە بوو کە لە برینەکەی سەر شانی خۆی دەهات. هەمان گەرمی، هەمان چڕی. بۆ چرکەیەک ترسا؛ ترسا لەوەی نەکا ئەوان بە ڕاستی "یەک" بن و ئەم هەموو ساڵە درۆیان لەگەڵ خۆیان کردبێت. بۆ شاردنەوەی ئەم ترسە، توندتر هاواری کرد و زیاتری خەنجەرەکەی لێگیرکرد.

لەو کاتەی گردەکان ببوونە گۆڕەپانی قەسیدە خوێندنەوە بۆ "ڕەنگی پیرۆز"، سێبەرێکی گەورە و ترسناک هەموو ئاسمانەکەی داپۆشی. زەوی بە توندی لەرزی. مێرووڵ□کان سەریان بەرز کردەوە، بەڵام تەنیا تەمێکی ڕەشیان بینی: پێڵاوێکی گەورەی مرۆڤێک کە بێباکانە هەنگاوی دەنا.

هەموو شتێک تەواو بوو. نە "شانشینی ئاگر" ما و نە "شانشینی کڵپە". لە ژێر قورسایی ئەو پێڵاوەدا، سوور و ڕەش تێکەڵی یەک بوون. تەرمەکان بوون بە یەک تێکەڵەی قووڕاوی. هیچ مێرووڵ□ی□ک نەبوو بڵێت "خوێنی من پاکترە"، چونکە هەموویان ببوونە یەک پەڵەی بێڕەنگ لەسەر زەوی."

پێڵاوە قورسەکە دوورکەوتەوە، بەڵام شوێنەوارەکەی تەنیا وێرانکاری نەبوو؛ بێباکانە هەموو ئەو گەنم و ڕەنجەی کە مێرووڵ□کان لەسەری دەجەنگان، بە بنکەی پێڵاوەکەیەوە لکا بوو و لەگەڵ خۆی بردبووی.

پیرەمێرووڵ□ خ□□□مێشییەکە، لە نێوان تەرمی سوور و ڕەشەکاندا دەگەڕا کە ئێستا تەنیا بووبوون بە یەک ڕەنگ: ڕەنگی خۆڵ. سەیری ئەو ڕێگەیەی کرد کە پێڵاوەکەی تێدا ون بوو، پاشان ڕووی کردە ئەو چەند مێرووڵ□ بریندارەی کە هێشتا پاشماوەی هاواری "سەروەری" لە قورگیاندا مابوو، بە دەنگێکی نزم و پڕ لە حەسرەتەوە گوتی:

"سەیر کەن… کاتێک ئێوە خەریکی کێشانی هێڵ بوون لە نێوان گردەکاندا، 'ئەو' خەریکی کێشانی نەخشەی لەناوبردنی هەردوکتان بوو. ئێوە نەتانزانی کە مێرووڵ□ ت□نیا کاتێک دەتوانێت زەوی لەژێر پێیەکانی بپار□ز□ت کە وەک 'یەک هێلانە' بجوو□□ت، نەک وەک دوو سوپای نەیار لە یەک خاکدا."

هەناسەیەکی ساردی هەڵکێشا و بەردەوام بوو: "بێگانە پێویستی بە چەک نەبوو بۆ شکاندنی ئێوە؛ تەنیا پێویستی بەوە بوو کە باوەڕتان پێ بهـێنێت 'ڕەنگەکانتان' لە 'مانەوەتان' گرنگترن. ئێستا 'ئەو' بە گەنمەکەی ئێوەوە تێر دەبێت، و ئێوەش لێرە پێکەوە لە ناو یەک

قەبردا خەریکن دەبنەوە بە خاک.”
ئەمڕۆ، ئەگەر بەلای ئەو دوو گردەدا تێپەڕیت، تەنیا بێدەنگییەکی قورس دەبینیت. با، چیرۆکی ئەو نەتەوە مەروولانە دەگێڕێتەوە کە دەیانویست بە “پەرتکردنی هەلانەکەیان” ببنە گەورە، بەڵام نەیانزانی کە لە یاسای سروشتدا، ئەو دارستانەی درەختەکانی لە ناوخۆدا شەڕی یەکتر دەکەن، دەبێتە باشترین دیاری بۆ تەوری داربڕە بێگانەکان.

ترەمپەکانی ئەمەریکا!.. حەسەن ڕازانی

ڕفاندن و گرتنی مادۆرۆ، سەرۆکی فەنزویللا، بە فەرمانی ترەمپ، سەرۆکی ئێستای ئەمەریکا، نە تەنها سەرۆکەو نە کۆتا سەرۆکیش دەبێ کە بەدەستی سەرۆکە ترەمپ ئاساکانی ئەمەریکا بەو مەرەدە برابێت.
مێژووی سەرۆکەکانی ئەمەریکا ، کەم تا زۆر، ترەمپ ئاسا دەسەڵاتی حکومەتی ئەمەریکایان بەکار هێناوە.
سیاسەتی ئەمەریکا چ کۆماریەکان دەسەڵاتیان بەدەستەوە بووبێت و چ دەموکراتەکان، هەردووکیان بە سەپاندنی دەسەڵاتی پۆلیسیانەو هەژموونی سیاسیی و سەربازیی ئەمەریکا بەسەر دنیادا دوو دیوی یەک دراو بوون.
ئەوەتە گۆڤاری نیوزویکی ئەمەریکی بە ئاشکرا ترەمپەکانی ئەمەریکا بە ڕای گشتی ئاشکرا دەکات. گۆڤاری نیوزویک نووسیویەتی و دەڵێت:
” ڕفاندن و گرتنی نیکۆلاس مادۆرۆ، سەرۆکی فەنزویللا، لە لایەن هێزێکی سەربازیی نوخبەی ئەمریکاوە بە فەرمانی ترەمپ، مێژوویەکی درێژی ئەمەریکا لە دەستێوەردانەکانی ئەمەریکا لە سیاسەت و کاروباری نێوخۆی وڵاتاندا دەنێتەوە بیر خەڵک. ئەو مێژووە سەردەمانێک ترەمپ خودی خۆی ڕەخنەی لێدەگرت.
مەبەستێکی تری زۆر بەهێز کە گۆڤارەکە ئاشکرای کردووە دەربارەی دەستێوەردانەکانی ئەمەریکا لە کاروباری نێوخۆی وڵاتان بە تەنها مەبەست لە گۆڕین و وڵاتانی دیکتاتۆرەکان نەبووە بەڵکو هەوڵێکیش بووە بۆ ئەوەی پێش بە بڵاوبوونەوەی کۆمۆنیزم بگیرێت، یاخود بۆ مەبەستی پارێزگاریی بووە لە بەرژەوەندی ستراتیجی ئەمەریکا.

جا با ئێمە تۆزێک بگەڕێینەوە بۆ مەژووی دوێنێ و بزانین کێن ئەوانەی لە وێنەی مادەرە ترەمپەکانی ئەمەریکا ڕفاندوویانن، یان کوشتویانن، یان لەسەر کارو دەسەڵات لایانداون، جا بە شێوەی کودەتا بووبێت یان بە هێزی سەربازیی و لەشکرکێشیی بووبێت. بۆ نموونە سەدام حوسێن سەرۆکی دیکتاتۆرەکەی پێشووی عێراق.

یەکەم: محمد مصدق لە وڵاتی ئێران سساڵی ١٩٥٣

محمد مصدق سەرباری ئەوەی بە پێی هەڵبژاردنێکی دیموکراتیانە لە لایەن خەڵکی ئێرانەوە هەڵبژێررابوو بەڵام چونکە دەستی برد بۆ خۆماڵیکردنی نەوتی ئێران و گوتی دەبێ نەوتی ئێران بۆ ئێرانییەکان بێت، ئیتر بەو قسەیەی خوێنی خۆی کردە کاسەوە. ئەمەریکاو بەریتانیا لێی دەدەنگ بوون و لێی چوونە سەنگەرەوە. ئیتر لە ڕێگەی سی ئای ئەی بە ڕێگەی کودەتا محمد مصدق وەلانرا

دووەم: جاکوبو ئەرینز لە وڵاتی گواتیمالا لە ساڵی ١٩٥٤.

ئەو سەرۆکەشیان وەلانا هەر لەبەر ئەوەی کەسێکی بە ئایدیۆلۆجی چەپ بوو. ئەوکارەشیان بۆیە کرد تاکو بەر بە بڵاوبوونەوەی ئایدیۆلۆجیەتی چەپڕەوانە بگرن. ئەو کارەشیان لە کاتێکدا کرد کە شەڕی سارد لە ترۆپکیدا بوو.

سێیەم: عبدالكريم قاسم لە عێراق ساڵی ١٩٦٣

بە شێوەی کودەتا ئەو سەرۆکەشیان فتکرد. کودەتاکەش بە هاوکاری ئەمەریکا حیزبی بەعس پێی هەستاو ئەنجامیدا. هۆیەکەشی ئەوە بوو کە عبالکریم قاسم پەیڕەوی لە سیاسەتیکی دژە بۆرژئاوایانە دەکردو هەروەها کەسێکی بە ئادیۆلۆجی چەپ بوو.

چوارەم : فیدێل کاسترۆ. لە وڵاتی کوبا لە ساڵی ١٩٦١

ئەمەریکا هێرشێکی سەربازی سەرنەکەوتووی لە دژی کاسترۆ ئەنجامدا. ئەو فەشەلەشی لە لەشکرکێشیەکەدا بووە هۆی ئابڕوچوونێکی گەلێک گەورەو ئاشکرا لە سیاسەتی دەرەوەی ئەمەریکادا.

پێنجەم: نگو دینە دیم لە وڵاتی ڤێتنام لە ساڵی ١٩٦٣

ئەمەریکا بە ئاشکرا پێیەوە دیاربوو کە کەوتبووە ناو زەنگاوی شەڕێکی نەبڕاوە لەناو ڤێتنامدا و نەشی دەتوانی لێی دەرچێت. بۆیە پشتیوانی لە کودەتایەکی سەربازی کردو دەسەڵاتی نگو دینە دیم کۆتایی پێهات.

شەشەم: هدسون ئوستن لە وڵاتی گرینادا لە ساڵی ١٩٨٣

ئەمەریکا لە ڕێگەی هێرشێکی سەربازی کورت ماوەدا کۆتایی بە دەسەڵات و حوکمی ئەو سەرۆکەش هێنا.

حەوتەم: جان کلود دوفالییە لە وڵاتی هاییتی لە ساڵی ١٩٨٦

ئەو سەرۆکە کەسێکی دیکتاتۆر بوو. بەڵام هەر کە ئەمەریکا پشتیوانیی و کۆمەکی خۆی بۆ ئەو سەرۆکە بری ئیتر خەڵکی وڵاتەکەی

خۆی لێی وەخۆ کەوتن و تەفروتوونایان کردو ڕووخاو نەما.
هەشتەم: مانوێل نوریگا لە وڵاتی پەنەما لە ساڵی ١٩٨٩
ئەمەریکا هێرشی سەربازی کردە سەر پەنەماو ئەو سەرۆکەشی گرت و دادگایی کردو خستیە زیندانەوە.
نۆیەم: سەدام حوسێن لە وڵاتی عێراق لە ساڵی ٢٠٠٣
ئەمەریکاو چەندین دەوڵەتی تری هاوپەیمانی ئەمەریکا هەموویان بە یەکەوە هێرش و لەشکرکێشیان کردە سەر عێراق و حکومەتەکەی سەدامیان ڕوخاند و ئەو سەرۆکەشیان گرت و خستیانە زیندانەوە و دوای دادگایی کردنی لە سێدارەیان دا.
دەیەم: موعەمەر قەزافی لە وڵاتی لیبیا لە ساڵی ٢٠١١،
موعەمەر قەزافی لە کات و سەردەمی بەهاری عەرەبیدا بە پاڵپشتی ڕاستەوخۆی ئەمریکاو ناتۆ هێرش و لەشکرکێشی کرایە سەرو دەریان پەڕاند. بەڵام لە کاتی ڕاکردنیدا گرتیان و کوشتیان.
یازدەیەم: نیکۆلاس مادۆرۆ لە وڵاتی فەنزویللا. لە ساڵی ٢٩٢٦
بە فەرمانی ترەمپ هێزێکی تایبەتی سەربازیی و بە هێزی سەربازیی مادۆرۆ گیراو بردیان بۆ ئەمەریکاو ئێستا بەتەمان دادگایی بکەن.
ئیتر جارێ زووەو نازانرێت چی ڕوودەدات و چارەنووسی مادۆرۆ چی دەبێ و لێکەوتەکانی ئەو هێرشە چی دەبن بۆ ئەمەریکا. جا بە بڕوای من ئەو سەرۆکەش هەر وەک سەرۆکەکانی تر دەڕواو هیچیش بە ئەمەریکا ڕوونادات و ترەمپیش وەک بەرزێکی بانان بەی دەردەچێ و مادۆرۆش دەچێتە ڕیزی سەرۆکە کوژراوو وەلانراوەکان.
ئەدی باشە زەین العابیدین سەرۆکی وڵاتی تونس ، یان سەرۆکی یەمەن و سەرۆکی میسر کە لەسەردەمی بەهاری عەرەبیدا بە یارمەتی ئەمەریکاو ناتۆ خەڵک هەڵی کوتانەسەرو دەری پەڕاندن. بەشار ئەسەد لە سوریاو هێنانی جۆلانی بۆ شوێنەکەی یان ڕوخاندنی حکومەتی تاڵیبان لە ئەفغانستان و هێنانەوەیان بۆ جارێکی تر هەموو ئەو کارانە بە یارمەتی و کۆمەکی ڕاستەوخۆی ئەمەریکاو ناتۆ ئەنجام دراون.
ئێستا ئەمەریکا بە ڕاستەوخۆیی و ناتۆش بە ناڕاستەوخۆیی خەریکی ئێران و ئاخوندەکانی ئێرانن. جارێ نازانرێت چۆن دەبێ و چی ڕوودەدات . ئایا کۆشکەکەی شا دەهێننەوە کە وەختی خۆی لە ساڵی ١٩٧٩ دەریان پەڕاندو و خومەینییان هێنا بۆ شوێنەکەی؟.. دواڕۆژێکی نزیک ئەمەیان ڕوون دەبێتەوە.
ئیتر دەبێ ئارام بگرین، تاکو بزانین ئەمەریکا لەمەودوا سەری چ سەرۆک و وڵاتێک دەخاتە قوڕەوە.
تێبینی:
بۆ نووسینی ئەو بابەتە سودم لەودوو سەرچاوەیە وەرگرتووە . کە نەدا

+٢٤ و نیوزویک.

چۆن منداڵەکانتان فێری ئازادی دەکەن.. رەزا شوان

ئازادی مافێکی پیرۆز و بنەڕەتی هەموو مرۆڤێکە بەبێ جیاوازی. بە زگماکی لەگەڵ مرۆڤدا لەدایک دەبێت و لێسەندنەوەی نییە. ئازادی بریتییە لە توانای مرۆڤ کە خۆی بڕیار بدات؛ بەبێ هیچ دەستێوەردانێکی دەرەکی یان سنووردارکردنێک کە لەلایەن کەسانێکی کەوە بسەپێنرێت. " ئازادی واتە ژیان بە ئاشتی و رێزگرتن لە هەمووان". گەر بە دروستی لە واتای ئازادی تێبگەین و بەکاری بهێنین، دەتوانێت یارمەتیدەرمان بێت بۆ گەیشتن بە هیواکانمان و بۆ بنیاتنانی جیهانێکی باشتر بۆ هەمووان.

(یۆهان ڤان گۆتە) دەڵێت:"هیچ کەسێک لەو کەسانە کۆیلەتر نین.. کە بە هەڵە لەو باوەڕدان کە ئازادن".

فەرهەنگی ئۆکسفۆردی نوێی ئەمریکی، بەم شێوەیە پێناسەی چەمکی ئازادی دەکات: "توانای مافی مامەڵەکردن، قسەکردن، یان بیرکردنەوەی مرۆڤە بە ئارەزووی خۆی، بەبێ بەربەست و سنووردارکردن". ئازادی یەکێکە لەو مافە گرنگانەی کە دەتوانین بیگوێزینەوە بۆ نەوەکانی داهاتوومان.

ئازادی چەمکێکی گرنگە، دەکرێت بۆ تێگەیشتنی لەلایەن منداڵانەوە قورس بێت.

ئاسان نییە کە منداڵان بە ئاسانی لە چەمکی ئازادی تێبگەن، چونکە ئازادی شتێکی فیزیکی نییە، کە دەست لێبدرێت یان بۆن بکرێت یان ببینرێت. پێویستە بە شێوازێکی ئاسان و بە زمانێکی ساکار ئازادی بۆ منداڵان روونبکرێتەوە. تا بتوانن لە واتا و لە گرنگی و لە سوودەکانی ئازادی تێبگەن و لە ژیانی رۆژانەیاندا، پراکتیکی بکەن.

یەکێک لە مافە دانپێنراوەکانی منداڵان:"مافی پاراستن و چاودێری و ئازادی رادەربڕین و بۆچوونەکانیانە،..." کەواتە ئازادی بۆ منداڵان مافێکی

دانپێنراوە، لەلایەن کۆمەڵەی نەتەوە یەکگرتووەکانەوە. هەرەزۆری وڵاتانی جیهانیش واژۆی ئەم بڕیارەیان کردوون. یەکێک لەو مافانە، هەموو منداڵێک مافی ئەوەی هەیە، بە ئازادی بیروڕای خۆی لەسەر هەموو بابەتەکانی تایبەت بە ژیانی خۆی دەربڕێت.

یەکەم شوێن بۆ ئەوەی منداڵان فێری چەمکی ئازادی بکرێن، خێزانەکان و ماڵەوەن. دایکان و باوکان دەتوانن بە پراکتیزەکردن، چەمکی ئازادی و مۆدێل و نموونەی ئازادی فێری منداڵەکانیان بکەن. گەلێک بۆنەی نیشتمانی و نەتەوەییمان هەیە، گەلێک سروودی نیشتمانی و هۆنراوە و چیرۆکمان بۆ منداڵان هەیە، کە باس لە ئازادی دەکەن، دەکرێت دایکان و باوکان بیانقۆزنەوە و لە میانەیانەوە، بە زمانێکی ساکار و شیرین و بە شێوازێکی ئاسان، باسی ئازادی بۆ منداڵەکانیان بکەن.

پێدانی ئازادی بە منداڵەکان، بۆ گەڕان بە دوای بیرکردنەوە وبۆچوونەکانیاندا، بەشێکی سەرەکییە بۆ یارمەتیدانی گەشەکردنیان.

چەمکی ئازادی، لە خێزانێکەوە بۆ خێزانێکی تر، جیاوازییەکی زۆری هەیە.

خێزانی وا هەیە، کە هەموو شتێکیان لە منداڵەکانیان کردوون بە "بەقە" یە.

چاندنی بنەماکانی ئازادی، لە منداڵانی بچووکدا، لەسەری رادێن، لە ئەمڕۆ و لە داهاتووشدا، دەقی پێوە دەگرن و کاردانەوەیەکی ئەرێنی جوان و باشیان دەبێت.

گرنگە کە منداڵەکانتان فێری ئەوە بکەن، کە ئازادی بریتییە لە توانای بیرکردنەوەی سەربەخۆ. ئەمەش واتە توانای بیرکردنەوەی خۆیان و بڕیاردانە لەسەر بنەمای ئەوەی، کە پێیان وایە، بڕیاری دروستیان داوە، کە زادەی هۆش و بیرکردنەوەی خۆیانە. نەک تەنها شوێنکەوتنی ئەوەی کەسانی تر دەیڵێن.

گەورە پەروەردەکاران و پسپۆڕانی گەشەپێدانی منداڵان، کۆکن لەسەر ئەوەی کە منداڵان پێویستییان بە ئازادی و بە سەربەخۆیی هەیە. بۆ ئەوەی بە دروستی گەشە بکەن. تا دەرفەتی زیاتریان هەبێت بۆ بڕیاردان و بۆ چارەسەرکردنی کێشەکانیان و هەڵگرتنی بەرپرسیارێتییەکی زیاتر، لێهاتووتر دەبن و لە بڕیارەکانیشیاندا متمانەیەکی زیاتریان بە تواناکانی خۆیان دەبێت، زیاتریش پشت بە خۆیان دەبەستن.

لە سوودەکانی ئازادی بە منداڵان:
١ـ ئازادی بە منداڵان، دەرفەت پێدانیانە بە گەڕان بە جیهانی دەوروبەریان و فێربوون و گەشەکردن، لە رێگەی ئەزموون و پراکتیکەوە، منداڵان خۆیان دەناسن
و لە جیهان تێدەگەن. رێگەی ئەوەیان پێدەدات بە شێوەیەکی جیهانی بیربکەنەوە.
٢ـ پەرەپێدانی هاوسۆزی و لێبووردن و رێزگرتنیان بۆ ئەوانی تر دەبێت.
٣ـ ئاسۆی بیرکردنەوە و ئەندێشەی منداڵان فراوانتر دەکات.
٤ـ ئامادەکردنی منداڵان بۆ رووبەڕووبوونەوەی، ئاستەنگییەکانی ژیانی راستەقینەیان.
٥ـ دەرگای گفتوگۆی هۆشیاری شارستانی و بەشداریکرد لە کۆمەڵگادا بۆیان دەکاتەوە.
٦ـ هانیان دەدات بەرپرسیارێتی لە کردار و بیرکردنەوە و بڕیارەکانیان لە ئەستۆ بگرن.
٧ـ منداڵان فێری رەخنەگرتن دەبن و بە ئازادی را و تێبینی و بۆچوونەکانیان دەربارەی ئەوبابەتانەی دەیانخوێننەوە یان گوێیان لێیان دەبێت یان دەیان بینن. بۆ نموونە، کە هۆنراوەیەک یان چیرۆکێک دەخوێننەوە یا گوێیان لێیان دەبێت، یان کە فیلمێکی ئەنیمەیشن بە منداڵان دەبینن، لێیان بپرسن، بە ئازادی باس لە لایەنی باش و خراپییان بکەن.
٨ـ باوەڕی متمانە بەخۆبوون و توانای بیرکرنەوە و بڕیاردانی منداڵان بەرزدەکاتەوە.
٩ـ ئازادی وا لە منداڵان دەکات، پەرە بە خولیا و بەهرە و تواناکانیان بدەن، تا ببن بە تاکی سەربەخۆی داهێنەر.
١٠ـ ئازادی کلیلی پەروەردەکردنی ئەو منداڵانەیە، خۆیان بیردەکەنەوە و بڕیاردەدەن.
١١ـ منداڵان فێری ئەوە دەبن، پەند و وانە لە هەڵەکانیان وربگرن، فێریش دەبن چۆن راستیان دەکەنەوە.
منداڵەکانتان فێری ئەوە بکەن کە ئازادی بەشێکی گرنگە لە ژیانی رۆژانەیاندا، بەڵام لەگەڵ ئازادیدا بەرپرسیارتیش دێت. ئازادی رەها نییە و سنووریشی هەیە. پێویستە ئەوەش بە منداڵەکانتان روون بکەنەوە، کە چێژ وەرگرتن لە ئازادی بەو مانایە نییە کە هەرچییەکیان بوێت، بەبێ رەچاوکردن و گوێدان بە یاساکانی

ئازادی بیکەن. منداڵان دەتوانن بە ئازادی گوزارشت لە بەچوونەکانیان و لە بیرکردنەوەکانیان بکەن. لە هەمان کاتدا دەنیابن لەوەی کە سنووری ئازادییان نەبەزاندوون و پێشێلی ئازادی کەسانی تریان نەکردوون و ئازاریای نەداون و هەستیان بریندار نەکردوون و بێڕێزیان پێنەکردوون. بۆ نموونە قوتابی لە پۆل لە قوتابخانەدا، دەتوانێت بە ئازادی گۆزاشتکردن لە بیر و بیرۆکەکانی خۆی بکات. بەڵام پێویستە گوێش لە بەچوونەکانی هاوڕێ هاوپۆلەکانیشی بگرێت و رێزیان لێبگرێت، تەنانەت ئەگەر روانین و بەچوونی جیاوازیشیان هەبێت. ئەمەش ئەوەی بۆ دەردەخات، کە ئازادی هاوسەنگکردنی مافەکانی خۆی لەگەڵ مافەکانی ئەوانی تر دایە. پێویستە منداڵەکانتان فێربکەن، کە جیاوازی بیروڕا بەو مانایە نییە، کە بەرانبەرەکانتان بە هەڵە بزانن، تەنیا لەبەر ئەوەی کە هاوڕاتان نین، بەڵکو بەو مانایەیە، کە ئەوان دیدگای جیاوازیان هەیە.
منداڵانی ئازادی پەروەر، پێویستە ئازادی خۆیان بە شێوەیەک بەکاربهێنن، کە رێز لە شکۆداری خۆیان و لە شکۆداری ئەوانی تر بگرن.
فێرکردن و راهێنانی منداڵان لە تەمەنێکی بچووکەوە، بە تێگەیشتن و رێزگرتن لە ئازادی، ئامادەیان دەکات بۆ ئەوەی ببنە تاکێکی متمانە بەخۆبوون و بەرپرسیار و میهرەبان. هەریەکە لە دایکان و باوکان و دادەکانی باخچەی منداڵان و مامۆستایانی قوتابخانە بنەڕەتییەکان، ڕێگەیەکی گرنگ و کاریگەریان لە چاندن و لە فێرکردنی ئەم بەهایەدا هەیە. بە شێوەیەکی کردەیی و گونجاو لەگەڵ تەمەنیان. چونکە منداڵان بە کەنجکاوی لەدایک دەبن. تامەزرۆی دەربڕین و دۆزینەوەن و خۆسەلماندنن. ئازادیش پشتگیری لەم ئارەزووە زگماکییەی ئەوان دەکات، بە فێربوون و بڕیاردان و پێکهێنانی ناسنامەی خۆیان.
بەڵام ئازادی منداڵان بەبێ ڕێنمایی و ئاراستەکردن، دەتوانێت ببێتە هۆی سەرلێشێواوان یان ڕەفتاری نائازادی و ناپارێزراو. بۆیە چارەسەر لە فێرکردنی ئازادیدا، ئەوەیە کە ئازادی و بەرپرسیارێتی شان بە شانی یەکتربن.
گرنگە ئەوەی دایکان و باوکان، لە ڕێگەی نموونەی رۆژانەوە، ئەم چەمکەیان فێربکەن. ئەمەش دوو نموونەی ساکارن:
“تۆ ئازادیت لە هەڵبژاردنی چیرۆکی پێش خەوتنت. بەڵام دەبێت لە کاتێ خۆیدا بخەویت”.

"دەتوانیت هاوڕێکانت بانگهێشت بکەیت، بەڵام دەبێت ژوورەکەت پاک بکەیتەوە".

ئەمەش ڕووانگەیەکی ئەرێنی و ڕاستەقینەیە، بۆ ئەوەی منداڵان فێربن، کە ئازادی و بەرپرسیارێتی پێکەوە دێن. بۆیە ئەوەی ڕێسا و یاساکانی ئازادی پشتگوێ بخەن.

پەیوەستە دایکان و باوکان و دادەکان و مامۆستاکان، نموونە و پێشەنگ و سەرمەشقی ئازادی بن، تا منداڵەکانیان و قوتابیەکانیان لەلایانەوە فێربن و چاویان لێیانبکەن.

تێبینی: لە (٦/ مای/ ٢٠٢٤) دا، ئەم نووسینەم "گرنگییەکانی ئازادی دەربڕین بۆ منداڵان" لە چەند سایتێکدا بڵاوکراوەتەوە.

دوبەی: ٢٠٢٦

دیاردەی فرەزاری و فرەزمانی.. فەرەیدوون سامان*

زمانەکان کە پایەی سەرەکی میراتی مرۆڤایەتین، نوێنەرایەتی ناسنامەی مرۆڤەکان دەکەن و ئامرازێکی پێویستن بۆ دامەزراندنی پەیوەندی نێوان مرۆڤ و کۆمەڵگەکەیان، زمانناسان پێیانوایە زمان بنەمای بیرکردنەوە و دەربڕینی جەوهەری مرۆڤە، زمان وەک ئامرازێک بۆ دەرخستنی جیهانبینی خۆیان دەزانن و دواجار پێیانوایە کە گوزارشت لە ئاوەزی ئاڵۆز و ناسنامەی مرۆڤەکان دەکەن، لە ڕاستیشدا زمان یەکێکە لەو توانایانەی کە جۆری مرۆڤ لە بوونەوەرەکانی دیکە جیا دەکاتەوە و پەیوەندی بە تایبەتمەندییەکانی وەک زانین و ژیری و کۆمەڵایەتی و ناسنامەی کولتووری مرۆڤەوە هەیە. مرۆڤ بۆ کۆمەک وەرگرتن لە سیستەمێکی کۆد کە پێی دەوترێت "زمان"، چەمکە خوازراوەکانی خۆی دەگوازێتەوە بۆ کەسانی دیکە، پەیوەندی لەگەڵ کەسانی دیکەدا دەکات و بە ئاسانی باسی ڕووداو و خەون و ئارەزوو و هەستەکانی دەکات (ئەرتەگا، ٢٠٠٩: ١).

بە بەکارهێنانی زمان دەخوێنینەوە و دەنووسین؛ زانست بەدەست دەهێنین و دەیگوازینەوە بۆ کەسانی دیکە، بۆیە کاتێک منداڵ لەدایک دەبێت هەوڵی پەیوەندی کردن لەگەڵ دەوروبەریدا دەدات، سەرەتاش بە

پشتبەستن بە ژینگەی زیانی فێری زمانێک دەبێت، کە زمانی دایک یان زگماکی خۆیەتی، ڕەنگە لە تەمەنی منداڵیدا یان لە تەمەنی گەورەییدا بە هۆی هەلومەرج و پێداویستییە کۆمەڵایەتییەکانەوە، زمانێکی دیکە فێربێت، لێرەدا دیاردەی “دوو زمانی یان فرە زمانی” بەم شێوەیە ڕوودەدات.

بە پێناسەکردنی فرەزمانی، لە یەکەم نیگادا، بە ئاسانی دەردەکەوێت، کاتێک هەوڵ دەدەین بگەینە پێناسەیەکی هەمەلایەنە و بێلایەن کە هەموو ڕەهەند و ئاستەکانی لەخۆ بگرێت و سنوورەکانی دیار بکات، تێدەگەین کە ئەمە ئاسان نییە و کێشەی تایبەتی خۆی هەیە.

لە دنیای ئەمڕۆدا فرەزمانی دیاردەیەکی باوە و لە زۆرێک لە ناوچەکانی جیهاندا بەرچاو دەکەوێت، و بەشێک بووە لە ژیانی ڕۆژانەی ئاخێوەران لە زۆرێک لە کولتوور و کۆمەڵگە و ناوچەکاندا، فرەزمانەکان ئەو کەسانەن کە توانای پەیوەندی کردنیان هەیە بە دوو زمان یان پتر، لەم بابەتەدا هەوڵ دەدرێت پەیوەندی نێوان فرەزمانی مرۆڤ و لێهاتوویی مەعریفی، لەوانەش ژیری و تێگەیشتن و داهێنان ڕوون بکرێتەوە، بۆ ئەم مەبەستەش لێکۆڵینەوە و پێداچوونەوەی ئەو توێژینەوەیە دەکرێت، کە لەم بوارەدا ئەنجام دەدرێن.

لەسەر بنەمای ئەنجامەکانی ئەم توێژینەوانە، وەڵامی ئەو پرسیارە دەدرێتەوە: “ئایا فرەزمانی کارامەییەکانی وەک ژیری، تێگەیشتن و داهێنان زیاد دەکات؟”

فرەزمانی دیاردەیەکە کە هەرچەندە مێژوویەکی دوور و درێژی هەیە، بەڵام ڕەوتی گەشەسەندنی لە سەدەی ڕابردوودا وای کردووە ئەم دیاردەیە ببێتە یەکێک لە ئاڵنگارییە سەرەکییەکانی سیاسەتی پەروەردەیی وڵاتان، زۆر کەس لە جیهاندا دوو زمانن یان فرەزمانن، جگە لە فێربوونی زمانی زگماکی خۆیان، ناچارن زمانی فەرمی وڵاتەکەیان یان زمانێکی نێودەوڵەتی فێربن، پرسی جیهانگیری پێویستیی ئەم دیاردەیەی زیاتر کردووە، ئەوەندە زۆرجار خۆیان بە پێویستی فێربوونی زمانی زیاتر دەزانن بۆ ئەوەی بتوانن لە پەیوەندی و خوێندن و بازرگانی و ژیانێکی باشتردا سەرکەوتوو بن.

پێناسەکانی فرەزمانی کە دراون لە چۆنی و لاوازی و ئاستی دوو زمانیدا جیاوازن و پێیان دەوترێت “جیاواز”. بە نموونە بە پێی فەرهەنگی وێبستەر (1961) کەسی دوو زمانە کەسێکە کە بتوانێت بە دوو زمان بەشێوەیەکی ڕەوان قسە بکات، وەک ئاخێوەرێکی ڕەسەن، بەپێی ئەم پێناسەیە دوو زمانی یەکسانە بە توانای قسەکردن بە دوو زمان بە شێوەیەکی ڕەوان و تەواو.

پەیوەندی نێوان توانا مەعریفییەکان و دوو زمانی بە نموونە یەکێک

بووە لە بابەتە سەرنجڕاکێش و مشتومڕاوییەکانی دوو زمانی و بیروباوەڕی پسپۆڕان و تەنانەت ئەنجامەکانی لێکۆڵینەوە لەم بوارەدا جیاوازن.

با بگەڕێینەوە سەر ئەسڵی مەبەست، زۆرجار لەڕوو لەوە هەندێک کەس لە دەرەوەشی و کینەوە یان لە نەزانینی خۆیانەوە دەپرسن: بۆچی هەندێک خەڵکی ناوچە کوردییەکان بە زەحمەت لە زاری یەکتر تێدەگەن؟ هەندێکی تریش ئەم جیاوازییە دەکەنە بەڵگە و بیانوو بۆ گومان خستنە سەر نەبوونی زمانێکی یەکگرتووی کوردی و هەروەها نەبوونی یەکێتی نەتەوەییمان، جا بە مەبەستی نکۆڵیکردن لە بوونی نەتەوەی کورد، بە لەبەرچاوگرتنی ئەوەی کە زمان یەکێکە لە پایە هەرە گرنگەکانی نەتەوە و نەتەوەسازی، گەر نکۆڵی لە بوونی ئەو زمانە بکەن، بەو هۆیەوە نکۆڵی لە بوونی نەتەوەش دەکەن! ئەم جۆرە خەڵکە دەڵێن: کورد بە زۆر زمانان قسە دەکەن، نەک تەنها یەک زمان! بانگەشەی ئەوەش دەکەن کە یەک زمانی کوردی نییە، تا یەکیان بخات! بە دنیایی ئەمە بەڵگەی بە ئاگایی ئەوانە لە زمانی کوردیدا، بەڵگەیەک بە ئەوەی کە جیاوازی لە نێوان زمان و زارەکدا ناکەن! وەڵامەکەی ئەوەیە: ئەگەر هەندێک کەس لە ناوچە جیاوازەکانی کوردستان بە زەحمەت لە وشەو زاراوەی یەکتری تێبگەن، با بڵێین وەک خەڵکی هەولێر و ئامەد هەورامان بۆ نموونە، یان لە نێوان کوردێکی لەکستان و کوردێکی ناوچەی سلێمانی و دەوروبەری، یان هەر ناوچەیەکی دیکە، ئەوا ئەمە شتێکی زۆر سروشتییە و بە هیچ شێوەیەک بەو مانایە نییە کە کورد بە زمانێکی جیاواز قسە بکات و یەک زمانی هاوبەشیان نییە، ئەم دیاردەیە لای ئاخێوەرانی وڵاتێکی گەورە و پێشکەوتووی وەک ئەڵمانیا و بەریتانیاش هەیە، هەندێک لە ناسیۆنالیستە توندڕەوەکانی تورک و عەرەب و فارس بانگەشەی بۆ دەکەن. بەڵام لەبەر ئەوەی زمانی کوردی زمانێکی بەهێزە و دەوڵەمەندە بە وشەسازی، زۆر سروشتییە مرۆڤی کورد هەموو ئەو وشەسازییەی زمانی کوردی نەزانێت، کە لە هەموو ناوچە بەرفراوانەکانی کوردستان لە باشوور و باکوور، لە ڕۆژهەڵات و ڕۆژاوا تەنانەت لە ناوچە کوردنشینەکانی خۆراسان و مازەندەران تا دەگات بە کوردانی قافقاس و ئەوانی تردا قسەی پێدەکرێت.

سەرەڕای ئەوەی کە کورد تا ئێستا دەوڵەتی سەربەخۆی نییە، لەڕەدا هێزی زمانی کوردی بەدەر دەکەوێت و خۆشبەختانە خاوەنی زەخیرەیەکی مەزنی فەرهەنگی وشە و زاراوەکانە، کوردی زمانێکی دەوڵەمەندە بە زار و شێوەزار و وشەسازی و ئەم بڕە زۆرە وشەسازییە بەسەر هەموو ناوچەکانی کوردستاندا بەشکراوە، کە دەکاتە نزیکەی ملیۆنێک وشە و ئەمانەش ئەو وشانەن کە تەنێ لە زارەکانی کورمانجی ژوورو و ژێری

وەرگیراون و ئەو زارە زۆرانەی دیکەی کوردی وەک لەک و لوڕ و هەورامی تێدا نییە. ئەمە فاکتەرێکی زۆر گرنگە بۆ پاراستنی زمانی کوردی و هەموو شێوەزارەکانی و وشەکانی لە ونبوون و لەناوچوون، سەرەڕای ئەو شەڕە سەختانەی دەسەڵاتە داگیرکەرەکان، لە دژی زمانی کوردی و نەیانهێشتووە تاکی کورد فێری خوێندنەوە و نووسین بێت، بەڵام هێشتا زمانەکەی بەهێزترە لە زۆرێک لە زمانەکان کە لە ناوچەکە و جیهاندا هەن.

کۆمەڵگەی کوردستان بە حوکمە گۆڕانکارییە دیمۆگرافی و مێژووییەکانی، کە تێکەڵەیەکە لە نەتەوەکانی غەیرەکوردی وەک عەرەب و تورک و فارس و ئەرمەن و کلدان و ئاشووری، زمان و کەلتووری ئەم نەتەوانە کەم و زۆر کاریگەرییان بەسەر یەکترەوە هەبووە، چۆن بە ناهەق جوگرافیای کوردستانی گەورە بەسەر دەوڵەتە نەتەوەکانیان دابەشکراوە، بۆیە بە دەگمەن نەبێت تاکێکی کورد نابینین، جگە لە زمانی دایکی کە زمانی کوردییە، لە وڵاتەکەی خۆیدا زمانی دووەم یان سێیەمی نەزانێت، هەر بۆ نموونە کوردەکانی ڕۆژاوا و باشووری کوردستان زۆرینەیان زمانی دووەم کە زمانی عەرەبی و زمانی فەرمی دەوڵەتی سووریا و عیراقە دەیزانن، لە باکووری کوردستانیش هەروایە، بە دەگمەن نەبێت کوردێک نابینیت زمانی تورکی نەزانێت، تەنانەت لە ڕۆژهەڵاتی کوردستاندا، بەتایبەت لە ناوچەی موکریاندا زۆرینەیان وێڕای زمانی فەرمی دەوڵەت کە فارسییە، هاوکات بەحوکمی هاوشارییان لەگەڵ تورکە ئازەرییەکاندا زۆرینەیان زمانی تورکیش دەزانن.

لەو ساڵانەی دواییش لە هەرێمی کوردستاندا بە حوکمی هەبوونی خویندنگە ئەهلی و تایبەتەکان تا ڕادەیەک زمانی ئینگلیزیشی هاتەسەر، نەوەیەک درووست بووە بەتایبەت نەوەی دوای ساڵی ٢٠٠٣ زۆرینەیان ئینگلیزیزان و ئاخێوەرن.

*سەرنووسەری گۆڤاری زمان و زار.

لەبری پرۆلیتاریا، دەڵێن

مێگەل!.. جەمال کۆشش

ساڵی خەونە موژدەبەخشەکان! ساڵی بەهێزبوونەوەی کۆمۆنیستەکان!

سلاڤۆی ژیژەک کتێبێکی بەناوی "ساڵی خەونە ترسناکەکان" هەیە، وەرگێڕی کارامەی بواری هزر و فەلسەفە، ئەرسەلان ئەفراسیاو بە کوردی وەریگێڕاوە. بەکارهێنانی ئەم دەستە واژەیە وەک میتافۆرێکی ئاوەژوو، تەنها بۆ چێکردنەوەی مەبەست بووە بۆ دەرکەوتنەوەی شەبەنگێکی سور. کتێبەکە پتر لەدەیەیەکە نوسراوە، ساڵی بەهێزبوونی ڕاستی پۆپۆلیستی توندڕەو، پوکانەوەی عەقلانیەت و جەنگ.

کیژان ئیسپه هانگیزی، مامۆستای زانکۆی زوریخ لە نوێترین چاپێکەوتنی لەگەڵ ڕۆژنامەی دەر بوند (بەڵێ، بەڕاستی ئێمە لە سەردەمی لەدایکبونی نەزمێکی نوێی جیهانیدا دەژین کە بەرەیەکی خراپەکار لەئۆتۆکراتەکان شەڕیان لە دژی کۆمەڵگای ئازاد و دیموکراسیەکەی ئێمە ڕاگەیاندووە. ئێمە لە نێو ئاڵوگۆڕێکی ئابوری و هەیکەلەی دەزگاکانی ڕاگەیاندن گیرمان خواردووە، ڕێگای دەرچوون زۆر مەترسیدارە)١.

سیاسەت و ئایدیۆلۆژیای ڕەوتێکی بە هەژمون و هەیبەتی بۆرژوازی، پاراستنی کەمایەتییە نەتەوەیی و ڕەگەزییەکان، ڕێزگرتنی کلتورەکان و مافی گروپەکان و دیالۆگی نێوان ئاینەکان و بەرگری لە کۆمەڵەی پۆلکە زۆرینەکان و پەراوێزخراوەکان و فێمێنیستی جەندەری و مافەکانی پەنا بەران و کرێکارانی کۆچکردوو،…پاشەکشەی لە بەرامبەر کۆنسێرفەتیفە ڕاستڕەوەکان و ئیسلامفۆبیا و بزووتنەوە نیو-فاشیستەکاندا کردووە. ئەم دەورانە بە کۆتایی ڤۆکیزم و پۆلیتێکەڵ کۆڕێکتنەس دەناسرێت، بەڵام بۆ ئەمانە پەیدا بوون؟

لەڕاستیدا، خۆی ئەمە پرۆسەیەکی یەکجار ئاڵۆزە لە کۆمەڵگای ئەمڕۆی سەرمایەدا و لە نێو دەورانی سیستەمەکەدایە. ڕێکخستنەوەی بازاڕی کار و سەرمایە و جیۆپۆلیتیکی نوێ لە ئاستی جیهاندا، بەتایبەت پێشکەوتنە تەکنەلۆژییەکان لەبواری دجیتاڵ و زیرەکی دەستکردا، شەڕی غەززە و ئۆکرانیا، …هتد.

بەڵام ئەوەی تایبەتییەکی بنچینەیی تر لەم جێگۆڕکێیە، هەر ئەو ڕەوتەی بۆرژوازی بوو، کە کۆمۆنیزمی چینی کرێکاری وەک کوشندەترین دەرد و بەڵا لە کۆمەڵگا ڕاو دەنا. هەر لە بەنگلادیش و ئەندەنوسیاوە بگرە تا ئەمەریکای لاتین و تا ئەفگانستان و پاکستان و ئێران، بە کودەتای ڕاستەوخۆ و دامەزراندنی حکومەتە پرۆکسیسەکان، یان بەهێزکردنی تاوانبارترین بزووتنەوە سیاسییە

مافیاییەکان ، یان هەردوکیان وەک ئێستای عێراق. هیچ بوارێک و هیچ شوێنێک نەما، بۆنی کۆمۆنیزمی لێهاتبا و هەر چەند بچوکیش بێت، هەر چەند ڕەمزییش بێت، دەبوا هاوتا بکرێت بەنازیزم و فاشیزم و توندتر هەوڵی لەناوبردنی بدەن. تەنانەت لە بێلایەنترین زانکۆشدا. دیقەتتان دا، کارزان عەزیز لە کۆتایی نۆڤەمبەری ئەمساڵ، لە لاپەڕەی فەیسبوکی خۆی، نوسینێکی بەناوی “ئایدیولۆژیای بەعسیزم چیە؟” بڵاوکردەوە، لەوەدا لە یەکێک لە زانکۆکانی بەریتانیا لە کۆرسی ماستەرەکەیدا کە تایبەت بوو بە نازیزم، مامۆستاکەی ناچاریکردووە و لە دەرەوەی ئارەزووی خۆی کۆمۆنیزم لە تەنیشتی فاشیزم و نازیزمدا دەبوو بەکاربهێنێت. یۆڤال نۆح هەراری درەوشاوەترین ئەستێرەی بیرمەندی لیبراڵی ئەمڕۆیە. تەنها کتێبی “نوکسەس” کە لە (٢٠٢٤) بڵاوبۆوە، (٤٥) ملیۆن دانەی لێفرۆشراوە و بۆ سەر (٦٥) زمان وەرگێڕدراوە. وەرگێڕانە کوردییەکەی، بەڕێز شاهۆ عوسمان لە ئەڵمانییەوەیە، ، لە لاپەڕە (٢٧)دا، پەرەگرافێک لە مانفێستی کۆمۆنیست دەهێنێتەوە (مێژووی هەموو کۆمەڵگایەک تا ئێستا مێژووی ململانێی چینایەتییە، ئازاد و کۆیلە، ئەشراف و عەوام…). دواتر دەنوسێت، ئەم لێکدانەوە دووانەییە بۆ مێژوو، هەموو کارلێکێکی مرۆیی وەک ململانێی دەسەڵات لەنێوان ستەمکار و ستەملێکراو دەبینێت، کەواتە بۆ هەر وتەیەک نابێت بپرسین (چی دەوترێت؟ ئایا ڕاستە؟)، بەڵکو دەبێت بپرسین (کێ ئەمە دەڵێت؟ ئەمە خزمەتی ئیمتیازاتی کێ دەکات؟).

یۆڤال هەراری کاتێک ئەم تێزە بەناوی “زانیاری” دەهێنێتەوە، کە لە لاپەڕەکانی پێشوویدا زۆر گێڕانەوەی هەڵبەستراوی زانیاری ناڕاستی دۆزیوەتەوە. هەمان نیەتی هەیە کاتێک لە دیدگای مارکس بۆ خەباتی چینایەتی دەکۆڵێتەوە. کتێبێکی تر کە لە لیستی پێشنیارکراوی (٢٠) باشترین کتێبی پایزەی دەوری ڕۆژنامەی (ئین زیت زیت) بوو، نوسەرەکەی (ئوڤا وتستەک)ە، بەناوی (کارل مارکس لە جەزائیر، ژیان و دواین گەشتی شۆڕشگێڕێک)، بەزمانی ئەڵمانی، کتێبەکە بەنیازی ژیاننامەی مارکس لە (٢٧-٤-١٨٨٢)، یانزە مانگ پێش کۆچی دوایی، وە تایبەتی تر ئەو دە هەفتەیەی مارکس لە جەزائیر بوو، بەڵام بەشێوەیەک بۆ تەواوی ژیانی دەگێڕێتەوە و لەوەوە وێنەیەکی شێواو لە بۆچوونە بونیادییەکانی مارکس دەدات. (بۆ ئەمە ڕوون نییە، ئایا مارکس بڕوای بە تێزە بنەڕەتییەکەی خۆی هەبوو، چەقی هەڵوسەنەری مێژوو، ململانێی نیوان چینەکانە، کە ئەمە ئایا دەتوانرێت بەڕاستی و قەناعەتهێنەر بێت و ئەزمون بکرێت و بەداتا بسەلمێنرێت، یان ئەم تێزە لەچاوی مارکسدا تەنها لێکدانەوەیەکی تایبەتی (سۆبیێکتی)

بووە لە سەردەمە مێژووییەکان)، چەند دێری دواتر دەنوسێت: "مێژوو پڕۆسەیەکی گەورەی ئاڵۆزە کە لە ژمارەیەکی بێسنوری ڕەوتە کۆمەڵایەتییەکان، تاکییەکان، ژینگەییەکان، کلتورییەکان و فاکتەرەکانی تر کاریگەرییان هەیە، ئەم فاکتەرانە کە بەردەوامی دەگۆڕێن و کاریگەرییان لەسەر یەک هەیە و بۆیە ناتوانین تەنها بە یاسا ئابورییەکان بگەڕێنینەوە، لاپەڕە ١١٠)٢. یەکجار زۆرن بەهەموو زمانەک و لە تەواوی جیهان، دژایەتی مارکسیەت و تیۆری خەباتی چینایەتی.

ساڵی (٢٠٢٦) و ساڵانی داهاتوو، موژدە بەخشن، بە یەکجارە لە مێژووی سویسرا، گەورەترین خۆپیشاندانی کرێکاران و کارمەندانی کانتۆنی فات دەستیان بەمانگرتن و خۆپیشاندان کردووە. گەورەترین خۆپیشاندان لەدژی ڕاسیستەکان لە ئەڵمانیا، گەورەترین خۆپیشاندانی جەماوەری لە بەریتانیا بە کێشەی فەلەستین. بزووتنەوە کۆمۆنستییەکان لەسەراسەری ئەوروپا و ئەمەریکا و کەنەدا بەهەنگاوی گەورە بەرەو حزبیەت و بەرەو هەڵسوراوە کرێکارییەکان دەڕۆن.

شۆڕش بە چ مانایەک دێت؟

بۆرژوازی لە کوردستان، لە لاوازترین کاتەکانی خۆیدا، غافڵ نەدەبوو لە سەرکوتکردن و تیرۆر و ڕێگری لە چالاکی ڕاستەوخۆی کۆمۆنیستەکان.

هێرش بە سەر بارەگاکانی (ڕێکخراوی ڕەوتی کۆمۆنیست) لە ساڵانی (١٩٩١ و ١٩٩٢) لە هەولێر و هەڵەبجە و ڕانیە و دهۆک و ئاکرێ، هێرش بە سەر شوراکان. وە دواتر کرۆنۆلۆژی خوێناوی درێژەی کێشا بە تیرۆری نەزیرعومەر (١٩٩٣)، شاپور و قابیل (١٩٩٨) و کوشتاری بە کۆمەڵی ناو شاری سلێمانی لە (١٤)ی تەمووزی (٢٠٠٠)دا.

ڕۆشنبیران، بەتایبەت گروپی ڕەهەندییەکان، زمانیان بەخشی بەدەمی سەرکردەکانی شاخ کە تازە بەربوونە تاڵانی شار. لیبراڵیەتێکی بێ بەهایان بە کورد دامەزراند و شوناسێکی فەردیان دا بەناوی تاکی کورد. خۆ کرێکار لە کوردستان نییە، ئیدی مارکس و کۆمۆنیزم بۆ دەبێت لێرە هەبن، بۆ ئەوەی ئەم تیۆرە دابهێننن، دەبوا مارکس و بیروباوەڕی مارکسییەکان، لە فکر و ڕۆشنبیری کۆمەڵگا دەربکەن. بەڵام لە ژێر چاوپێکەوتن و ڕاقە و کتێبەکانیاندا، چەمکەکانی بەعسیزم و فاشیزم و سۆشیالیزم و تەنانەت مارکسیسزم و کۆمۆنیزمش، وەک یەک ئایدیۆلۆژیا تاوانبارکراون و و بەنەفرەتکراون. فاکتەرێکی گرنگی دواکەوتویی فەرهەنگی و تەشەنەسەندی سەلەفیەت و داعشیەت و نیولیبراڵیزم. دورخستنەوەی بەتایبەت لاوان بوو لە مارکسیەت.

کەسانێک هەن و ڕەنگە بەخۆشیان بڵێن کۆمۆنیست:-

لەبری گەڕانەوە بۆ مارکس، دەگەڕێنەوە بۆ نیتچە؟ لەبری لێکدانەوەی

مادیانە، میتافیزیکیان□ د□واننە گەردون.
لەبری پرۆلیتاریا، دەڵێن، مێگەل!
ڕاپەڕین و هەڵسانە جەماوەری□کان نابینن، دەڵێن کۆیلەی فکری!
لەبری خەباتی کۆمۆنستی، لە نێو پرۆسەی هەڵبژاردنەوە، ڕیکلام بۆ کاندیدی کۆتای مەسیحی، لەسەر لیستی حزبی شیوعی کوردستان دەکەن؟
لەبری لێکدانەوەی ماتریالیزمی مێژوویی بۆ ئاژاوە و کێشەکانی نێوان ئینسانەکان لەسەر شوناسە جیاوازە کلتوری□کان، دێن ئینسانەکان ب□ پێی لۆجیکی فیدرالیەتی سیاسی پەرلەمانی سەرژمێریان دەکەن ولەڕادیکالترین شێوەیدا دیدگای کارل پۆپەری□کان بۆ کۆمەڵگای کراوە، لەبری خەباتی هاوبەشی چینایەتی.
لە نێو کارەساتێکی سروشتیدا، لەبری قوڕبارانکردنی دەسەڵاتداران و ڕاونانیان بەهوتافی تاوانبار و بکوژ، ناچارکردنیان بەدەستکێشانەوە، وەک ئەوەی لە ڤالانسیای ئیسپانیادا بوو.
کۆمۆنیستەکان دەبێت لە ڕێکخراوە خێرخوازی□کاندا لەنزیک خەڵکەوە بن!
شۆڕشی کۆمۆنیستی، قۆناخبەندی نییە، زەمینەسازییە. پراتیکی کۆمۆنیستی ڕێژەی لەسەدای نییە. شۆڕشە بۆ ئازادی هێزی کار لە سیستەمی چەوسانەوە. “کاڵای ئەبستراکت” نییە، تێۆری□کی گشتی ئەنتەرناسیۆنالیستیە و کۆمۆنیستەکان ئەم تێۆری□ لە خەباتی چینایەتی نێوکۆمەڵگادا زیندوانە لە وڵاتەکان و لە کێشەکانیاندا بەرەو پێشەوە دەبەن. ورد□ بۆرژوازی، هیچ کاتێکی گونجاو نادۆزنەوە بۆ ئەم خەباتە و بۆرژوازیش بەتەواوی لەدژایەتی وەستاوەتەوە.

٢٠-١٢ی – ٢٠٢٥

kijan Espahangizi .der Bund 15.Dezember.2025-1

(2-Uwe Wittstock , Karl Marx in Algier page(109-110

جیاوازی جولەکە و ئیسرائیل چییە؟.. شورش عزیز سورمێ

زۆربەی هاوڵاتیانی ئیسرائیل (نزیکەی ٨٠%) جوولەکەن، بەڵام هەموو جولەکەکان ئیسرائیل نین، چونکە نزیکەی نیوەی لە ئەمریکا،

فەرەنسا، بەریتانیا، ئەڵمانیا و ئەرجەنتین نیشتەجێن. هاوڵاتیبوون و ئایینی مێژوویی-ئایینی دوو شتی زۆر جیاوازن.
ڕەنگە زۆرجار وشەی "جوولەکەکان" و "ئیسرائیلییەکان" و هەروەها "ئیسرائیل" و "دەوڵەتی جولەکەکان"تان بیستبێت. لە کاتێکدا ئەمانە هەموویان وشە و پێناسەن کە ڕەنگە مانای هاوشێوەیان هەبێت، بەڵام بە تەواوی سەریەک ناکەون و گرنگە لە جیاوازییەکان تێبگەین. ئەمەش یارمەتیت دەدات هەم باشتر لەو هەواڵانە تێبگەیت کە لە هەواڵە تەلەفزیۆنییەکان دەیخوێنیتەوە و دەیبیستیت و هەم بە هۆشیارییەکی زیاترەوە مێژوو بخوێنیتەوە، بەتایبەتی سەدەی بیستەم.

جولەکەکان کێن؟

ڕەنگە پرسیارت کردبێت کە جولەکەکان کێن: گروپێکی ئایینی، پاڵەوانەکانی کتێبی پیرۆز، یان قوربانیانی هۆلۆکۆست؟ لە واقیعدا ئەم وشەیە کەسانێک کۆدەکاتەوە کە مێژوو و کولتوور و ئایینێکی زۆر کۆنیان هاوبەشە. کەمێک وەک ئەوە وایە بڵێین ئەوان بەشێکن لە هەمان "خێزان" کە ماوەیەکی زۆر درێژە بوونی هەیە. ئەوان نەتەوە نین و ڕەگەز نین (وەک ئەوەی لە کاتی ئەو گۆشەگیرییانەی کە لە جەنگی جیهانی دووەمدا ڕوویانداوە بە شێوەیەکی نادادپەروەرانە بانگەشەی بۆ دەکرا). گرنگ نییە لە کوێی جیهاندا دەژین (دەتوانن لە ئیتاڵیا، ئەمریکا، فەرەنسا، یان هەر شوێنێکی تر بن)، ئەگەر جولەکە بن، ئەوا ئەم ڕەگ و ڕیشە هاوبەشانەیان هەیە. بۆیە دەتوانرێت وەک گروپێکی ئیتنۆئایینی پێناسە بکرێت، کە سەرچاوەکەیان دەگەڕێتەوە بۆ گەلی ئیسرائیل لە کۆندا.
سەرچاوەی ناوی "جوولەکەکان" نادیارە، و لە ڕێگەی ئەدەبیاتی هەلینیستییەوە هاتە ناو بەکارهێنانی باو بۆ دیاریکردنی ئەو کۆمەڵە هۆزە لە ڕۆژهەڵاتی نزیک کۆن کە لە هەزارەی دووەمی پێش زایین لە فەلەستین دەرکەوتن. دەستەواژەی "جوولەکە" بە درێژایی مێژوو بەکارهاتووە بۆ ناسینەوەی ئەو کەسانەی کە ئایینی جولەکە پەیڕەو دەکەن، بەمەش لە شوێنکەوتووانی ئایینەکانی دیکە جیا دەکرێنەوە. بەڵام ڕاستییەکە ئەوەیە کە جولەکەیەکی زۆر ئایینی هەیە کە هەموو ڕێساکانی ئایینەکەیان پەیڕەو دەکەن، هەندێکی تریش کەمترن بەڵام هێشتا هەست بە بەشێک لەم کولتوور و مێژووە دەکەن.

ئیسرائیلییەکان کێن؟

ئیسرائیلییەکان دانیشتووانی دەوڵەتی ئیسرائیلن کە لە ساڵی ١٩٤٨ دوای جەنگی جیهانی دووەم دامەزراوە. گروپە ئیتنۆ-ئایینییە جیاوازەکان لەناو خاکی ئیسرائیلدا پێکەوە دەژین: جولەکەکان، کە نزیکەی 80%ی دانیشتووان پێکدەهێنن، بەڵام عەرەبیش (کە موسڵمانن یان مەسیحین)، دروز و ئەوانی دیکەش هەن.

جیاوازی نێوان جولەکە و ئیسرائیلییەکان

ئەمەش، بە سادەیتر، دەتوانیت "ئیسرائیلی" بەکاربهێنیت بۆ پێناسەکردنی هاوڵاتییەکی دەوڵەتی ئیسرائیلی مۆدێرن، لەکاتێکدا "جوولەکە" زاراوەیەکە کە واتایەکی ئایینی و کولتووری هەیە و خەڵک لە هەموو جیهانەوە یەکدەخات. مرۆڤ دەتوانێت جولەکە بێت بەبێ ئەوەی ئیسرائیل بێت و بە پێچەوانەشەوە؛ لە ڕاستیدا نزیکەی ٢٠%ی دانیشتوانی ئیسرائیل جولەکە نین. لە سەرانسەری جیهاندا کەمێک زیاتر لە ١٥ ملیۆن جولەکە هەن: ٧ ملیۆنیان لە ئیسرائیل و ٦.٤ ملیۆنیان لە ئەمریکای باکوور (بە پلەی یەکەم نیویۆرک، نیوارک و جێرسی سیتی). ٢ ملیۆنەکەی دیکە بە شێوەیەکی سەرەکی لە فەڕەنسا، بەریتانیا، ئەڵمانیا و ئەرجەنتین (بەتایبەت لە پایتەختەکانی پاریس، بوینس ئایرێس و لەندەن) چڕبوونەتەوە.

هەموو جولەکەکان لە ئیسرائیل ناژین. زۆرێک لە جولەکەکان لە وڵاتانی دیکەی جیهان دەژین.

هەموو ئیسرائیلییەکان جولەکە نین. هەروەها ئەو کەسانەی کە بە ئازادی ئیعتیراف بە ئایینەکانی دیکە دەکەن لە ئیسرائیل دەژین.

زۆرێک لە جولەکەکان بڕیاریان داوە لە ئیسرائیل بژین، چونکە شوێنێکی تایبەتە بە ئەوان، پەیوەستە بە مێژوو و ئایینەکەیانەوە –

فەنزویلا و ئیمپراتۆریەتە ناجێگیرەکەی ترامپ. ئاسۆ کەمال

ڕفاندنی مادۆرۆ یەکێکی تر لەو سەپرایزانە بوو کە ترامپ دنیای ئەمڕۆی پێ ڕاچڵەکاند تا بزانن سیستمی نوێی ترامپ بۆ جیهان چییە؟!

ئەم دنیایەی ئێستا بۆ بورژوازی ئەمریکا کۆن بوە و چیتر ئەمریکا بەپێی ئەو پێوەرانەی وەک "سەروەری وڵاتان و ڕێککەوتنامەی نەتەوەیەکگرتووەکان"، ناتوانێ سەروەری جیهان بێت. "ماگا و مەزن کردنەوەی ئەمریکا" سیستمێکی نوێی پێویستە کە هەموو جیهان و یاساکانی و ژیانی کۆمەڵگەی مرۆڤایەتی بەدەوری خەری سەروەری دەوڵەتی سەرمایەداری ئەمریکا دا بسوڕێتەوە.

گەمژەییە ئەگەر کەسێک دوای ئەم دوو ساڵەی تاقیکردنەوەکانی ئەم سیستەمە نوێیەی ترامپ بکەوێتە تەڵەی ئەوەی لابردنی "دیکتاتۆری فەنزویلا" و "مەلاکانی ئێران" و "ئەسەد" و "حەماس" و "حزب اللە" و "حەشدی شەعبی" زەمینە بۆ خەبات و شۆڕشی خەڵکی کرێکار و زەحمەتکێش و سۆشیالیستەکان خۆش دەکا.

دەوڵەتی ئەمریکای ترامپ لە پێشبڕکێی ئابوری و سیاسی لەگەڵ چین و ڕوسیادا پێویستی بە دروستکردنی مۆدیلی دیکتاتۆرەکانی وەک خۆیەتی، لە چەشنی ناتانیاهۆ و شەرع و بن سەلمان و ڕەزا شا و نیولیبراڵەکانی ئەمریکای لاتین (حافێر میلی ئەرجەنتین، جۆزێ کاستی چیلی، نایب بوکیلی سلڤادۆر و بۆسۆنارۆی بەرازیل) و ڕاستڕەوەکانی ئەوروپا. ئەمە پێداویستیەکانی ئیمپریالیزمی ئەمریکایە لە شەڕ و پێشبڕکێی داگیرکاری بازاڕی جیهانی و ناوچەکانی دەسەڵاتدا کە کۆڵەکەی سەرمایە پێویستیەتی. هاتنە خوارەوەی توانای ئابوری ئەمریکا و گەشەی چین، بورژوازی ئەمریکای خستۆتە بەردەم مەتەکەی ڕوخانی ئیمپراتۆریەتەکەی و ترامپ وەک سەرکردەی جەنگی هێزی سەربازی ئەمریکای کردۆتە سەرەکی ترین ئامڕازێک بۆ بەرگرتن بەم چارەنوسی شکستە چاوەڕوانکراوە لە مەیدانی شەڕی ئابوریدا.

خستنە ژێر ڕکێفی فەنزویلا و نەوتەکەی هەنگاوێکن بۆ جێبەجێکردنی بە پلانی "ترمپ کۆرۆلاری" کە دەیەوێت هەموو کیشوەری ئەمریکا، "ڕۆژئاوای هەمسفەر" ، بخاتە ژێر کۆنترۆڵی ئابوری و سیاسی و سەربازی دەوڵەتی ئەمریکاوە. هەر بۆیە گێچەڵی داهاتوو مەکسیکە و ئەگەر ئەم دوو وڵاتە، فەنزویلا و مەکسیک، تەسلیم ببن ئەوا باقی وڵاتانی ئەمریکای لاتین دەکرێنە ئامانج. بەم شێوەیە ئەم ستراتیژەی ئەمریکا بۆ ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست و ئاسیا و جیهان نائارامیەکی درێژخایەنی هەڵگرتوە.

ئەمڕۆ پێویستە گۆڕانکاری بکرێت لە ڕوبوڕوبونەوەی ئەم هەژمونیە میلیستاریستی و سیاسیەی ئەمریکادا. دەرسێکی گرنگ لەم ڕوداوانە بۆ ناڕەزایەتی هەموو خەلکی ئەو ولاتانەی دەکەونە بەردەم ئەم هەڕەشە و شەڕانەی ئەمریکا، بەتایبەت لە ئەمریکای ناوەڕاست و لاتیندا، ئەوەیە کە خەڵکی کرێکار و زەحمەتکیش چیتر ناتوانن لە سایەی دەولەتی دیکتاتۆریە سەربازیەکاندا، وەک مادۆرۆدا، بپارێزرێن و چیتر بزوتنەوەی دژی ئیمپریالیستی ئەمریکای لاتین ناتوانێ پشت بە دەوڵەتانی سەرکوتگەر و کۆنەپەرستی وەک ئێران و ڕوسیا ببەستێ بە ڕوبەڕووبونەوەی مەترسیەکانی هەڕەشی حکومەتی ترەمپ، چونکە ئەم

دەوڵەتانە خۆیان بەشێکن لە بەربەریەتی جیهانی سەرمایەداری ئەمڕۆ، هەربۆیە ستراتیژی شۆڕشگێڕانەی ئەم بزوتنەوە جەماوەریانە دەبێ ڕوبکاتە پەیداکردنی هاوئاهەنگی و هاوپشتی لەگەڵ سەرجەم بزوتنەوە دژی کاپیتالیستیەکانی جیهاندا، کە نمونەکانی لە بەرەی دژی شەڕی غەزە و فەنزویلا و ئۆکرانیاو دژی سیاسەتە ئابوریەکانی بانکی نێودەوڵەتی و جی حەوت و خۆپیشاندانەکاندا دەبینینەوە.

خەڵکی ئەمریکای لاتین لە نیوسەدەی ڕابردوودا پیشەنگی بزوتنەوەی دژی ئیمپریالیستی ئەمریکا بوون. شکست پێهێنانی ئیمپراتۆریەتە مەلەقەکەی ترامپ و نەخشەکانی “کەرەلاری” لەسەر دەستی ئەم بزوتنەوەیە دەتوانێ بەدی بێت ، کاتێک هەم لە ئاستی وڵاتانی ئەمریکای لاتیندا یەکگرتوو بێت و هەم وەک غەزە پشتیوانی جیهانی لە بکرێت. ئەمە ئەو هێزە چینایەتییە کە چارەکی نیە جگە لە چونە شەڕی بەربەریەتی سەرمایە لە هەموو شوینێک و لەئاستی هەردوو نیوە و هەمسفەری ڕۆژئاوا و ڕۆژهەڵات.

ئایا {گرێنلاند}یش ماددەی هۆشبەر بەرهەم دەنێت؟.. گەران هەڵە بجەیی

دەمێک دەسەڵاتێک سەرقاڵی ئەنجامدانی کارێکی ناپاسایی، نا شەرعی، نا ئینسانی دەبێت،کەدەشێت لەشێوەی ڕووخاندنی حکومەتێک،ڕفاندنی بەرپرسێکی بالا، تێرۆرکردنی کەسایەتیەکی سیاسی،درووستکردنی پشێوی لە وڵاتێکی نەیاردا بێت،لەوکاتەدا ئەو دەسەڵاتە پێویستی بە بەهانە،پاساو،هۆکاردەبێت بۆ بەجێگەیاندنی پلانەکەی ،جادەشێت ئەم پاساوە لەکاتی جێبەجێکردندا یاخود پاش ئەنجامدانی بخرێتەڕوو.
دیارە بەهانە هێنانەوە بۆ ئەو جۆرە کارانە ئاسانە ،چونکە گەر دەسەڵاتێک هێندە بەتوانا بێت کارێکی وا مەترسیدار ئەنجامبدات کەواتە هێنینەوەی پاساویش ئاسانە.

دەستگیرکردنی سەرۆکی فەنزویلا {مادۆرۆ}.
پاساوی ترامپ بەدەستگیرکردنی مادۆرۆ گوایە بەهۆی ناردنی مادەی

هەشبەرەوەیە لە فەنزویلاوە بۆ ئەمریکا ، لەگەڵ هەندێک وردەتەمەتی دیکە. ئەوەی کەمێک شارەزایی لەدونیای سیاسەتدا هەبێت و لە {لەژێکی هێز}ی ئەمریکا تێبگات کە وەک زلهێزێکی جیهانی بە گەیشتن بە ئامانجەکانی پەیڕەوی دەکات ، تێدەگات کە پاساوەکان زۆر دوورن لە واقیعەوە.

سەیر لەوەدایە بە ئەوەی ترامپ هەست بەخۆی بکات هەر خودی خۆی بەدرۆخستەوە ، دەمێک گووتی کەمپانیا نەوتییەکانمان ئامادەن بۆ کارکردن لە فەنزویلا ، کەواتە مەسەلەکە پەیوەندی بە مادەی هەشبەرەوە نییە چونکە ترامپ باش دەزانێت سەرچاوەی هەناردەکردنی مادەی هەشبەر چ وڵاتێکەو چ جۆرە باندێکی لەپشتە .

بەڵکو مەسەلەکە نەوتی ڤێنزوێلایە کە دەرکەوتووە خاوەنی[٣٠٣] ملیارد بەرمیلە کە بەیەکەم یەدەک هەژماردەکرێت لەجیهاندا.

هەر پەیوەست بەم باسەوە مەدۆرۆ بەرلەدەستگیرکردنی گووتی ئەمریکا چاوی بڕیوەتە نەوتەکەمان کە بەشی سەدساڵ دەکات.

گەر ترامپ هەندە جددیە بۆ بەگژاچوونی سەرچاوەکانی مادەی هەشبەر کە وەک خۆی گووتی ساڵانە [٣٠٠] هەزار گەنجی ئەمریکی دەکووژرێت، بۆچی [خوان ئەرلاندۆ] سەرۆکی پێشوی هندۆراسی ئازادکرد کە بە تۆمەتی تێوەگلان بە بازرگانی کۆکاینەوە ساڵی [٢٠٢٢] لە لایەن حکومەتی هندۆراسەوە بەهەمان تۆمەت ڕادەستی ئەمریکا کرا؟کەواتە ئەو بەهانە یا پاساوەی مادۆرۆی لەسەر فەنراوە هیچ بنەمایەکی ڕاستی نییە .

[گرێنلاند] بۆ؟

ترامپ ناتوانێت ئامانجەخراپەکانی خۆی بشارێتەوە ، ئەوەبوو هەر لەمیانەی قسەکردنی دەربارەی مادۆرۆ لەدەمی دەرچوو یا بەئەنقەست بوو وەک پەیامێک بە دانمارکییەکان ،گووتی [گرێنلاند]یش بەدەست دێنین،دیارە بەدەستهێنانیش تەنها لەڕێگەی داگیرکردنەوە دەبێت.

خۆ ئەو دوورگەیە ماددەی هەشبەری لێ نییە،ئیدی بۆچی ترامپ دەخوازێت داگیری بکات؟کەواتە لێرەدا مەبەستەکە باشتر ڕووندەبێتەوە کە زۆر دوورە لە مادەی هەشبەر،بەڵکو مەسەلەکە دیسان نەوت و شتی ترە.

ساڵی پار ترامپ دووسێ جار داوای کڕینی ئەو دوورگەیەی کرد،دانمارکییەکان سەرەتا واتێگەیشتن کە ترامپ شۆخی دەکات ، بەڵام دەمێک تێگەیشتن کە ترامپ بەجدییەتی ئەوجا کەوتنە خۆیان،هەردوو دەسەڵاتی دانمارک و دوورگەکەش گووتیان[وڵاتەکەمان بۆ فرۆشتن نییە].

بەڵام دیارە ترامپ سوورە لەسەر بردنی ئەو دوورگەیە ، بەهەرجۆرێک بێت ،کە من هیوادارم هەرگیز ڕوونەدات.

لەوانەیە بپرسن ئەی بۆچی ترامپ چاوی بڕیوەتە ئەم دوورگەیە؟
ساڵانێک لەمەوبەر پاش کنەو پشکنین دەرکەوت کە نەوتێکی زۆر لە دوورگەکەدا هەیە ، پێدەچێت ئەم هەواڵە گەشتبێتە لای ترەمپ.
هۆکاری دووەم پێگەی ستراتیچی دوورگەکەیە لە ڕووی سیخوڕی و سەربازییەوە.لەدەمی [جەنگی سارد]دا چەندین وێستگەی سیخوری و ڕاداری ئەمریکی و ناتۆ جێگیرکرابوون،مەزنترینیان بنکەی ئەمریکی [تووڵە]بوو ، دانمارک بۆ ئەم بنکانەکرێی وەردەگرت.
بەڵام پاش نەمانی بلۆکی سۆشیالست و کۆتایی جانگی سارد ئەو بنکانەش پێویستیان نەماو هەڵگیران.
جا ئێستا ترامپ دەیەوێت ئەو بنکە سیخوڕیانە دژبە ڕوسیا دابمەزرێنێتەوە،چونکە ئەو دوو هێزە هەرگیز متمانەیان بەیەکتر نیەو نابێت.

هەڵوێستی حکومەتی دانمارک چیە؟
دانمارک وڵاتێکی گچکەیە تواناکانیان سنووردارە بەتایبەتی لەڕووی سوپاوە،وەک بزانم جگەلە پۆلیس هیچ هێزێکی دانمارک لەسەر ئەو دوورگەیە بوونی نیە.کەواتە بەهیچ جۆرێک شەڕی ئەمریکای پێ ناکرێت، وەرای ئەمە هەردوو وڵات ئەندامی ناتۆن کەبۆیان نیە دژبەیەک بجەنگن .
سەرۆک وەزیرانی دانمارک[میتە فرێدریکسن] و بەرپرسانی دیکەی حکومەت زۆر بەجددی قسەکانی ترەمپ وەردەگرن، شڵەژانیان پێوەدیارە تا ئێستا تەنها هەڵوێستیان نەرمە ڕەخنەیە لەترامپ و داوای وەستانی ئەوجۆرە لەدوانانەدەکەن لێی.

گرێنلاند بە فاکت
بەر پتر لە هەزارساڵ کە [ڤیکینگەکان] تا ڕادەیەک کۆنترۆڵی دەریاکانیان کردبوو ،بەردەوام بەدووی شوێنی نوێدا دەگەڕان ،جا لە یەکێک لەو گەڕانەدا دانمارکیە ڤیکینگەکان ئەو دوورگەیان دۆزیەوەو ناویان نا [گرێن لاند] واتە وڵاتی سەوزایی ،کەوانیە و بەردەوام بەستەڵەکە ،ئیدی لەوساتەوە بووەتە بەشێک لەدانمارک.

[گرێنلاند] گەورەترین دوورگەی جیهانە کە پانتاییەکەی [۲،۱]ملیۆن چوارگۆشەیە،لەدانمارکەوە بۆ گەشتن بەو دوورگەیە بەفڕۆکە [۷] کاتژمێر دەخایەنێت.ئیسلاند و کەنەدا نزیکترین دراوسێی ئەو دوورگەیەن .دانیشتوانەکەی نێوان [۵۰-۶۰]هەزارکەسە.
جۆرێک لەسەربەخۆیان هەیە و خاوەنی پەرلەمان و ئەحزابن.لەڕووی

ئابوورییەوە دانمارک بەخێویان دەکات چونکە دوورگەیەکی سپیی پۆشە و خاوەن کەشێکی ساردە،خەڵکەکەی توانای بەرهەم هێنانی دەسکەک کەوەریان نییە.

پانۆرامای چالاکییەکانی یەکێتیی نووسەرانی کورد- لقی هەولێر بۆ ساڵی 2025

یەکێتیی نووسەرانی کورد- لقی هەولێر، کە چالاکترین دەزگای ڕۆشنبیری و کولتوورییە لە کوردستان و سەرجەم عیراقیش، ئەویش بە کار و بەرهەمە جۆراوجۆرەکانی کە هەر هەموویان لە ئاستێکی بەرزی ڕۆشنبیریدا بووین، کۆڕ و سیمینارە ناوازەکانی بە بەردەوامی بوونەتە جێی گفتوگۆ و وتووێژی ئەدەبی و ڕووناکبیریی هەمەلایەنە، بۆیە بە بەردەوامییش زۆربەی بیرمەند و نووسەر و ڕۆشنبیران و ئەدەبدۆستان و نووسەر و خوێنەری سەرجەم لایەن و فیکرە جیاوازەکان، لە زۆربەی شارەکانی کوردستانی گەورە و عیراق و دەرەوەی وڵاتیش، بە کار و بەرهەمەکانیان، ڕوویان لەم دەزگا کولتوورییە گەورەیە کردووە و هەمیشە ئەوەیان بە ماڵی ڕاستەقینەی خۆیان زانیوە «ماڵی نووسەران». ئەم لقەی یەکێتیی نووسەرانی کورد، بە توانایەکی یەکجار کەمی ماددی، بەڵام بە بەخشندەیی و دڵسۆزیی سەرۆک و سکرتێری ڕۆشنبیری و دەستەی کارگێڕی، هەمیشە سەربەرزانە و لێبڕاوانە خزمەتی زمان و ئەدەب و فیکر و ڕۆشنبیریی کوردیی بەتایبەتی و ڕۆشنبیریی جیهانیی بە گشتی کردووە، بە گوێدانە هەوەی کۆسپ و لەمپەر دانان لەبەردەم ڕێڕەو و کارەکانی. سەرباری ئەوەیش هەمیشە لە کۆڕ و سیمینارەکاندا، نووسەر و بیرمەند و ئەدیبە ناودارەکانی نەتەوەکانی کوردستانیش لە تورکمان و سریان و کلدان و ئاشوور، میواندار کراون و لە خزمەتیاندا بووین، بەرهەمەکانی خۆیان لەم دەزگایە پێشکەش کردووە. هەروەها ئەم لقە لە بابەتی کۆڕ و سیمینارەکانیدا، ئاوڕی لە ئەدەبییاتی گەلانی جیهانیش داوەتەوە. کۆڕ و کۆبوونەوە و سیمینارەکانی ئەم لقە جگە لە ئەدەب کە ئەرکە سەرەکییەکەی خۆیەتی، لە شیعر، چیرۆك، ڕۆمان، ڕەخنەی ئەدەبی،

دراما و شانۆنامە، ئەدەبی مندالان؛ بایەخی زۆریشی بە چالاکییەکانی فیکر و فەلسەفە، بیرەوەریی کەسایەتییەکان، یادکردنەوەی نەمران بە بەرهەمەکانیان، هونەرە جوانەکان بە هەموو جۆرەکانییەوە، کۆمەڵناسی، زمان و زمانناسی، مێژوو، دەروونناسی، گەشتیاری، ئەدەبی فۆلکلۆری، ناساندنی گۆڤاری جۆراوجۆر، هونەری وەرگێڕان و زانستەکان داوە، بەگومان بەرهەمی بیری ئافرەتان و ژنان و گەنجانی کوردستان هەمیشە جێی بایەخی ئەم بووە و بەردەوام لە چالاکییەکانماندا ئامادەییان هەبووە.

لەمڕۆدا ڕایدەگەیەنین کە سەرجەم ئەو کتێب و سیمینارانەی لە ساڵی ڕابردوو 2025، لقی هەولێری یەکێتیی نووسەرانی کورد، بە سەرکەوتوویی بەڕێوەی بردوون، بریتین لە 96 کتێب و سیمینار لەو جۆر و لایەنانەی باسمان لێوە کردن. ئەمەیش بە یەك ساڵ ژمارەیەکی زۆرە و دەکاتە هەفتانە دوو کتێب و سیمینار. وا لە خوارەوەیش وەك بەڵگەنامەیەك سەرجەمیان تۆمار دەکەین.

لقەکەمان هەشتا بە گەرموگوڕییی زیاتریشەوە بەوپەڕی بێلایەنی لە خزمەتی وشە و زمان و ئەدەب و ڕۆشنبیریی کوردی، بەردەوام دەبێت.

داوا لە هەموو ئازیزان و میوانە بەردەوامەکانی لقەکەمان دەکەین لە پاڵپشتی و دڵسۆزییان زیاتر مکوڕ بن.

1- د. فەرهاد بەرزنجی- لەدایکبوونی عیسای مەسیح لە ڕوانگەی جینی و بۆماوەییەوە.

2- ئەکرەم خامەش- کۆڕی شیعری و بڵاوکردنەوەی دیوانی شیعر.

3- سمکۆ محەمەد- بڵاوکردنەوەی کتێبی گوناح و ئیمان.

4- عەبدولقادر سەعید- کۆڕێك لەبارەی ڕۆمانی باستیلی بچووك.

5- سەباح سابیر خۆشناو- مارکسیزم لە تەرازووی ژیری و زانستدا.

6- هیڤا پەناهی- ئەخلاق بەپێی فەلسەفەی ئەرستۆ.

7- عەدنان جومعە و سەلوا حوسەین عەلی- فی سماء الادب النسوی الكردی.

8- ئارام بامەکی- (نامەکانی ئەوین)ی ستیڤان شەمزینی.

9- سەڵاح شێخ شەرەف- دەماری کوردایەتی لە شیعر و هەڵوێستی شێخ ڕەزای تاڵەبانی.

10- حەمەساڵح فەرهادی- بڵاوکردنەوەی فەرهەنگی هەوری.

11- فایزە سوڵتان- کۆڕی شیعر و بڵاوکردنەوەی دیوانی (لەسەر ئەم زەوییە میوانم).

12- شەرزاد قادر هەینی- بڵاوکردنەوەی کتێبی 100 وشە و 100 وێنە.

13- 55ەمین ساڵیادی دامەزراندنی یەکێتیی نووسەرانی کورد- ڕێزلێنان و یادکردنەوە.
14- محەمەد کەساس- کۆڕی شیعری و بڵاوکردنەوەی دیوانەکەی.
15- عەبدولخالیق یاقووبی- خوێندنەوە بۆ چیڕۆکی گەران سەمەد (ڕووداوی گەڕانەوە).
16- سیمینارێك لەبارەی زمانی دایك بە فەرەیدوون سامان و نەوزاد پەڕەس.
17- حەمە عەباس- بڵاوکردنەوەی بیرەوەریی (وردەگەڵای بەر هەتاو).
18- د. عوسمان یاسین- هزر و هونەر و سۆفیگەری.
19- پەخشان کاکەوەیس- ئاوەزدروستیی ژنان و کاریگەریی لەسەر خێزان و کۆمەڵگە.
20- مەهداوی ئەحمەد داود- بڵاوکردنەوەی کتێبی (مێژووی کۆمەڵناسی و قۆناغەکانی).
21- د. محەمەد خدر مەولوود- ڕێوڕەسمی بڵاوکردنەوەی گۆڤاری ئەفراندن.
22- شەفیقی حاجی خدر- ناساندن و بڵاوکردنەوەی کتێبی (ئاوێزنامە).
23- سەباح هورمز- کتێبێك بە زمانی عەرەبی لەبارەی ڕۆمانی کوردی (جبل المراتی).
24- نەجمەدین عەزیز سمایل- بڵاوکردنەوەی بەرگی 12ی (خەم و ئەستێرە گەشەکان).
25- عەدنان حەسەن- کۆڕێکی شیعری بە زمانی عەرەبی و پێشکەشکردنی دوو دیوانی شیعری.
26- ناساندنی دوو کتێبی ماڵی ڕۆشنگەریی کەمال سەعدی و ڕێزلێنان لە عەباس عەبدوڵڵا یووسف.
27- سەڵاح جەلال- لێدوان پێشکەشکردنی ڕۆمانی تابووتی پەیمانی خودا.
28- عەبدوڵڵا سلێمان مەشخەڵ- لێدوان و بڵاوکردنەوەی سێ کتێبی تازەی.
29- عەدنان بەرزنجی- لەبارەی گەشەی کەسایەتی و ستیگمە.
30- غەفوور مەخمووری- ڕێوڕەسمی بڵاوکردنەوەی نۆ کتێبی تازە چاپکراوی.
31- ئامانج غازی- گوێزانەوە و وەرگرتن و دزینەکانی میلۆدیی گۆرانی لە نێو گەلاندا.
32- د. ئیسماعیل شەمس- بووژانەوەی کورد لە سەدەکانی چوارەم و پێنجەمی کۆچی دا.
33- جەلال دەباغ- بڵاوکردنەوە و لێدوان لەبارەی حەوت کتێبی تازە چاپکراوی.

34- ڕێوڕەسمی بڵاوكردنەوە و لێدوان لە گۆڤاری (دنیای چیرۆك)ی ماڵی ڕۆشنگەریی كەمال سەعدی.
35- محەمەد ساڵح پەندرەیی- بۆچی منداڵ درۆ دەكات؟
36- هاوكار عەبدوڵڵا - سەلام ناوخۆش قەڵەمەك بۆ باڵای منارەوە.
37- باهۆز مستەفا- ناساندن و بڵاوكردنەوەی (شەڕی ناو كتێبخانەكەم).
38- شیرین كافی- كۆڕی شیعر خوێندنەوە.
39- زیاد ڕەشاد قادر- بڵاوكردنەوەی كتێبی (نامەی ئەدەبی).
40- یاسین رابیعە- بڵاوكردنەوە و ناساندنی (سەختییەكانی منداڵیم).
41- د. كەمال بەوار- كۆڕی شیعری و پێشكەشكردنی دیوانی شیعری.
42- فوئاد كەریمی- دەموچاوی داگیركەر، دەموچاوی داگیركراو- نووسینی: سارتەر.
43- فەتحی مەلا عەلی مودەریس- بڵاوكردنەوەی كتێبی (براسەز) لەبارەی ڕوونەسەكان.
44- ئاوات مەلا ڕەسوول- خوێندنەوە و ناساندنی نەقلەتی (یاسەمین).
45- ڕێوڕەسمی بڵاوكردنەوەی گۆڤاری (دەنگارە).
46- سەعید مەموزینی- بیری چەپ لە كوردستان.
47- عەباس عەبدوڵڵا یووسف و سمكۆ محەمەد- كتێبی جیاوازییەكان.
48- ئازاد مەولوود- وەرگێڕانی شیعری جیهانی (ترۆپكی سروودەكان).
49- د. ئەحمەد شەریف- باسێك لەبارەی ڕەوانشاد جەوهەر غەمگین.
50- بەهرە موفتی- كۆڕی شیعری و پێشكەشكردنی دیوانی شیعری.
51- سالار كۆیی- مێژووی دێرینی كۆیە.
52- سەلام عومەر- كۆڕی شیعری و پێشكەشكردنی دیوانی (دەڕژێمە منداڵیمەوە).
53- ئێوارەی كۆڕێكی شیعر و مۆسیقا بۆ شاعیرغەریب پشدەری.
54- د. نەجم ئەڵەوەنی- باسێك لە ڕۆمانی (تارمایی و مێرووڵە سوورەكانی دایكم).
55- ڕێوڕەسمی بڵاوكردنەوەی گۆڤاری فۆلكلۆریی (ماڵی ڕەسەن).
56- نەسرین تەنیا- ڕاكشان لەپاڵ ئاگردا- بەسەرهات و چیرۆكی ڕاستەقینە.
57- ڕێباز ئارام عەبدولڕەحمان- لەگەڵ ڕەگەزی بەرانبەر.
58- جوان عوسمان- كۆڕی شیعری و پێشكەشكردنی دیوانی شیعری.
59- نادر ڕەستی- گەڕان بەناو شارستانییەتێكی ون لە كوردستان.
60- شوعەیب میرزایی_ ئێوارە كۆڕی شیعری.
61- نزار حنا الدیرانی- الوزن الشعری والحاقات المفقودة من سومر الی السریان، العرب، العبری، الكردی.

62- ئەحمەد گلی- بەدەنگی- بڵاوکردنەوەی کتێبێك لەمبارەیەوە.
63- ئیلیان جافەر کوردی- یەزدانییەت- بڵاوکردنەوەی کتێبێك لەمبارەیەوە.
64- نەجمەدین عەزیز سمایل- بڵاوکردنەوەی بەرگی 13 (خەم و ئەستێرە گەشەکان).
65- ڕزگار ئەژی گۆران- کۆڕی شیعری و بڵاوکردنەوەی کۆمەڵە شیعری چاپکراوی.
66- ئازاد حەسەن گەناوی- گەنجینە- بڵاوکردنەوەی کۆ بەرهەم.
67- ڕێکار ئەحمەد- زمانی پێوەر وەك پێداویستیی قۆناغێکە.
68- هەدیە عەلی عابد فەتاح- سیاوچەمانە و بونیادی کۆمەڵایەتیی هەورامان.
69- فایزە سوڵتان- ڕێوڕەسمی بڵاوکردنەوەی کتێبی (ئازابە و شیعر بنووسە)
70- ڤیان مەحموود زامدار- کۆڕی شیعری و پێشکەشکردنی کۆمەڵە شیعری خۆی.
71- هەورامان عەلی تۆفیق- ڕێوڕەسمی بڵاوکردنەوەی دوو کتێبی تازە چاپکراو.
72- نەسرین عەباس ئیبراهیم- ئێوارەی کۆڕی شیعری و ناساندنی دیوانێکی تازەی.
73- شێخ جەناب ڕەمزی- جەرگە گیان- نووسین و بابەتی کۆمەڵایەتی.
74- یووسف ڕەشید دەلەیی- مێژووی شێوە جیاوازەکانی نووسین لە زمانی کوردیدا.
75- ئاشنا عومەر حەمە- ڕەهەندەکانی گۆڕانی چێژی ئیستاتیکی لە گۆرانیی کوردیدا.
76- ئەمیر شیت چەڵەبی- ڕووناکی یەکەم گۆڤاری شاری هەولێر.
77- عەلی عوسمان یاقووب- ڕۆمان و ئاڵنگارییەکانی بەردەم ڕۆمانی مێژوویی.
78- یادێکی شاعیری ڕەوانشاد سەعدوڵڵا پەرێش.
79- ئەحمەدی مەلا- شێخ ڕەزای تاڵەبانی، ڕوانینم لە درزی قاپییەوە.
80- سەباح ڕەنجدەر- ئێوارەی کۆڕی شیعر خوێندنەوە.
81- مودریك ژاڵی- کۆڕی شیعری و پێشکەشکردنی دیوانی شیعری.
82- محەمەد تەها حوسێن و سمکۆ محەمەد- بڵاوکردنەوەی کتێبی جیاوازییەکان.
83- نەسرەدین مەحموود ئەحمەد- بەرپرسیارێتیی مەدەنیی بەڕێوەبەری بارکردن و گواستنەوە.
84- دڵشاد کاوانی- بڵاوکردنەوەی سێ کتێبی تازەی چاپکراوی خۆی.
85- سەباح پیربابە قەساب- کۆڕی شیعری و بڵاوکردنەوەی دیوانی تازە

چاپکراوی.

86- باڵوێز ئەلبەرت عیسا- موزیك پەیامی خۆشەویستی، موزیکی کوردی بۆ ئامێری عوود.

87- شێرکۆ کرمانج- دیزاین و شارسازی و ژێرخان و پرسی نەتەوە و نیشتمانسازی.

88- سارا پەنایی- کۆڕی شیعری و بڵاوکردنەوەی دیوانی تازە چاپکراوی.

89- چاپووك سەید عومەر- سەمای مەرگ- بەسەرهاتی ڕاستەقینەی پێشمەرگایەتی.

90- داستان بەرزان- کۆڕی شیعری و بڵاوکردنەوەی کتێبی (قاوەی سووتاو).

91- جەمشید حەیدەری- سەردەمی نوێ و ڕۆژنامەگەریی کوردی.

92- دانا سەڵاحەدین شەریف- تەکنیکە زانستییەکانی هونەری سیرامیك.

93- ئازا حەسیب قەرەداخی- کۆڕی شیعر و مۆسیقا و بڵاوکردنەوەی دیوانی شیعری.

94- قەهار شێخانی- کۆڕی شیعر و مۆسیقا و بڵاوکردنەوەی کۆمەڵە شیعر.

95- ئازاد هیدایەت دەلۆ- ناساندن و بڵاوکردنەوەی ڕۆمانی (سەنگین).

96- دڵشاد تاقانە- بڵاوکردنەوەی کۆمەڵە شیعری (شیعردۆ).

یەکێتیی نووسەرانی کورد- لقی هەولێر

1-1-2026

نوسین لە پێناو جیهانە گەورەکە، کە خۆتیت.. ئیمان یادەوەر

مروڤ کاتێک (گەورە) دەبێت، کاتێک گەیشتە قۆناغێک کە بۆی گرینگ نەبوو ئەوەیتر چییە و ئەویتر لە کوێیایە؟ ئەوکاتە بە تەنها ڕێگەی خۆی و سەری خۆی دەگرێت و ڕێگەی جیاوازە. وە باکیشی نییە لەو ڕێگەیە کە لە گەڕیەتی هەر بە تەنهاش دەڕوات، ڕێگەی ئەدەبیاتیش هەر وەکوو ڕێگەی عیرفانییەت وەهایە ڕێگەیەکی کەمڕێگەرانییە و و

تاککگەرایە. ئەوانەی ئێستا بەناوکەوتوون بەشێکیان ڕەنگە خاوەنی کتێبیش بن. بەشێکیان ئەو عوگدەیان وەک گرێیەکی دەروونی لە ناویاندا ماوە بۆ ئەوەی بیسەلمێنن بوونیان هەیەو شاعیرن دەبێت لە وەیتر باشتربن، یان لە شاعیری ناوچەکەی خۆی باشتر بێت.
بۆئەوەی بیسەلمێنێت کە هێشتا بەردەوامەو هێشتا دەنووسێت هێشتا باش ئەنووسێت. چونکە متمانەو بڕوای بەخۆی و نوسینەکانی نییە بەردەوام ئەچێتەوە بەردەم ئەم پێشبڕکێ و لیژنە و تاقیکردنەوەی بەرهەمەکانی تا پێی بڵێن بەڵێ تۆ شاعیریت، ئەمەیش لە ئوعدەی بچووکی ئینسانەوە دەست پێدەکات، وە بەداخەوە ڤیستیڤاڵەکانیش بەشێکی زۆریان سەرباری کۆمەڵێک (سوود) وەکوو ئەو دۆخە ئەدەبی و ژینگە ئاشنایەتییەی نوسەران و دەرخستنی دەنگی جیاوازو نوێ و سەرەتا بۆ ناساندنیان، زیان-ێکی زۆریشی گەیاندوە کە کوشتنی دەنگی جددیە کە دەکرا گەر ڤیستیڤاڵ و خەڵاتی ساختەو مەلملانێ و گروپگەرایی نەبایە ئینسان و نوسەری زۆر جوانیان لێ دەربچووبایە، ئەوانەشی ئێستا هەمیشە دوبارەو دوبارە بەشداری دەکەنەوە بێگومان لە ژێرناوی وەهمی کەسایەتی گەورەی خۆیان کە پێیانوایە کەسانی گەورەن، ڕەنگە تەنیا کۆمەڵێک خەڵکی سادە خوێنەر پەسەندیان بێت، ئەگینا لەبەر مەئنای کایە ڕەخنەیی و ئەدەبییەکە ئەسڵەن هەر ناوێکیشیان نییە و ئاو□کیشیان لێ نادرێتەوە.
هەر بۆیە هەست بەو کەمی و نەقسەدەکەن و هێشتا پێیان وایە دەبێت شتێک بکەن تا ببن بە ناو.
بەڵام لەڕاستیا هەر ڕێیەکیتر هەبێت لەڕاستیا ئەمە ڕێگا دروستەکە نییە.
هیوادارم هەموو ئەوانە ڕۆژێک ڕێگە ڕاستەقینەکەی خۆیان بدۆزنەوە، چونکە لەڕاستیا نووسین لەپێناو خودی خۆتایە، وە لەپێناو ئەو باو□□و ئەو ئاسوودەییەیە کە دەروونی خۆت درووستی دەکات، وە لەپێناو ئەو ململانێیەشدایە کە تۆ پێت وایە هیچ شتێکیتر یەکلایی ناکاتەوە، [نووسین] نەبێت.
وە دواجاریش هەموو مرۆڤێک لە نێو ناخی خۆیدا پێویستی بە ئەشقێکی گەورە هەیە کە بۆی بنوسێت، کە ئەم ئەشقەش دونیای دەرەوەو خوێندنەوەش دروستی ناکات لەڕاستیا، بەڵکوو پاکێتییەک درووستی دەکات کۆمەڵێک موفرەداتی پارچە بچوک بچوک دروستی دەکات کە لەکۆتایی ئەو مرۆڤە گەوەیە دروست دەکات پێوستی بە ڤیستڤاڵ و تاقیکاری دەقەکانی خۆی نییە و بەبێدەنگی سەرقاڵی پڕۆژە نوسین و خوێندن□و□ داهێنان و بەشەتایبەتەکانی ژیانی خۆی دەبێت.
نوسین جۆرێکە لە زادەی سرووشت تێتدا نەبوو دونیا دروستی ناکات، ئەو هەموو کێشە گەورەیە بەرۆکی مرۆڤی سەردەمی گرتووە، ئەوەندە

گەورەن کە مرۆڤ ناپەرژێتە سەر ڕەگەزگەرایيش ئيستاتيکا ئێستە لە ئــازاردایە، بۆیە ئــاوەدانەوە لە کەی مرۆڤــایەتی ئاگــایی تێ و شيعريشت دەوڵەمەند دەکات.

ئەفسانەيەک هەيە دەڵێت: يەکەم ئەستێرە لە لێواری تەقينەوە دابوو خەمی دەخــوارد کە نــامێنێت بەڵــام دواتــر کە ورد بــوو، بــوو بە هەزارەها ئەستێرە، ئەمە بە شيعرو نوسينيش بەو شێوەيەيە بە ئەوەی گەورەيیت بتەقێتەوە، هەزو پرسيارو زيندووی نوسينەکانت لەجانتای بەدەنگيدا بەخۆی بەدەنگييەک دەبێت پڕ بە هاوارو قسەکردن.

ئەو هەموو ستۆری و پۆست و فەيسبووکچييەی بنووسان، دەلالەتن بە ڕازی نەبــوون بەو شــوێنەی تێيــدان، بە ونبــوونی ڕاســتەقينەی جێگەکەيــان، گەمەکــردنە هەميشە لەســەر پێتــی جوڵــاودا، قەرەبــووکردنەوەيە بە بەتــاڵی و لاوازی بەرهەم و دەقەکانيــان. تۆ سەيری ئەو هەموو واعيزو بانگەشەکارە نابينيت؟ هەريەکەو هێڵێک ڕێگەی کێشاوە بەڕەنگێک و دەيەوێت سەرتاپای ڕێگەکانيتر بەتەوە سەرو بە جۆرێک هيچ ڕەنگێکيتر نەبينيت، نەچييەوە سەر ڕێگەيەک کە سەرەداوی ڕێگەکەی خۆی نييە… چەند ناشرينە مرۆڤ لە بەرزی ئيگۆو نائاگاييدا خۆی لە ببێت بەهەموو شتێک تەنيا (خۆی نەبێت).

ڕۆشنبيری بە زۆربوو، مرۆڤ نزم و ناشرين ئەکات. ئەبێت خەون بێت پلان بێت پڕۆژە بێت، گەر وانەبوو دەبێت دايم بەدوای ئەوانيتردا شەققەی کۆمێنت و دەستخۆشيت بێت، هەرشتێک ڕەگێکی لەناخی خۆتا نەبێت لە ناخی ئەويتردا ناتوانێت گەشە بکات (گوڵ) بەبا ئەشنێتەوە بەڵام (خۆراک) هۆکاری گەشەی ئەو ڕەگەيە کە لە خاکدايە.

کاتێ بە تەمەنێک نوسين و چەند ديوانێکی چاپکراوەوە هێشتا هەڵپەی هەمــوو پێشبڕکێيەک دەکەی تــا خۆ بخەيتەوە بەر چــاوان، بە ئــاشکرا ئەوە ئيسپات دەکەی کە هەموو ئەوەی کردووتە شياوی بينين نييە! ڕەهەندی سايکۆلۆجی بە شاگەشکەبوونی بە وەرگرتنی خەڵات، هيچ نييە لە دەرخەری ئەو ڕاستييەی کە بۆشاييەکی قوڵی هەستکردن بە کەمی هەيە و دەتەوێ بە وردە دەســتکەوت ئەم بۆشــايە پڕ بکەيتەوە، بەس خراپ ئەوەيە کە ئەمە خۆخەڵەتاندنە، چون هەميشە ئەو بۆشايە بەو هەڵپە و هەيەجانە گەورەتر و گەورەتر دەبێ..

بەڕێز ئەحمەد هەردی ڕەحمەتی ديوانێکی کەم و پوختی نزيک بە ٣٠ شيعری هەبوو، بەس چون بە ڕاستی وشە و واژەی هەڕاج نەکردبوو، کەس نييە کڵاوی ڕێز و شيعرييەت بە ديوانەکەی هەردی نەهێنێتە خوارەوە، کەچی خەڵک هەيە بنە فەردەيەک ديوانی نوسيوە و کەچی بە بەشداری پێشبڕکێکانی تازە شاعيران و بردنەوەی خەڵات دەيەوێ کڵاومان بکاتە سەر کە براوەی شيعرە!

ڕاستی بە نسبەت منەوە هەموو ئەم دۆخە بەنی نا ئەمنی تاکەکەسی لە

دەت. وەک ئەوە وایە شاعیرێکمان بڵێ: "هەی سەیرم بکەن، ئەوە بزانن کە لە بنەڕەتدا من شتە گەورەکەی داهاتووم، بەڵام بە جۆرێک، هێشتا خۆم باش دەزانم شیاوی بەرزییم!
ئەم نوسەرە گرگنانە چونکە هەمیشە لە ئەنجامی ئەو ئیگۆیە بەرزەو دروستکردنی ئەو وەهمە گەورەبونەی کەسایەتیان کاریان کردوە، وەک مەڕێ گێژەیەک هەر سەریان لەنێو بوارەکەیان خۆیان چەقاندوەو چەقاندوە ناتوانن تۆزێک سەربەرزبکەنەوە مەعریفەی گشتی ببینن، یەکێک لە (وانەکانی فرۆید بە ژیان) لە وەرگێڕانی. وەلید عومەر ئەوەیە(چۆن مرۆڤ لە پێناو گەیشتن بە سەلامەتی دەرونی بەگومان دەبێت گەشە بە تموحی ئەفراندنێکی زیاتر لەخۆیدا بدات. بەڵام بەهەمان شێوە دەبێت ئەو واقیعەش قەبوڵبکات کە هەرچەندە تابلۆکانی، شیعرەکانی، داڕشتەی موزیکەکانی، یان تاقیکردنەوە زانستییەکانی، باڵاو درەوشاوەبن، هەرچەندە دەموچاوی جوانبێت و لە مانگ بچێت، هەرچەندە جزدانەکەی پڕتر بێت ...تد ئەوا هەمیشە کەسێک هەیە و لە ئەمە زیاتری هەیە. فرۆید تێگەیشت کاتێک مرۆڤ بەر نوسەرە مەزنەکانی وەک (ڕوودیارد)و(کیپلینگ)و(مارتن تواین)و(ئەمین زەلا) ... دەکەوێت بییەوێت یان نا، لە بەرانبەر گەورەییاندا هەست بە بچوکی دەکات. بەدەر لەوەش دەبێت ئەو هەقیقەتە پشتڕاست بکەینەوە که تەنانەت لە ولیام شکسپیریش باشتر بنووسین، یان لە داڤینچی جوانتر وێنە بکێشین ... دیسان جگە لە کۆمەڵێک بونەوەری ڕاگوزەرو فانی، هیچیتر نیین، کۆمەڵێک گەردوغوبار لە پانتایی کاکێشانێکدا کەسات بەسات دەکشێت.
کۆپەرنیکۆس و داروین و بەتایبەتیش فرۆید، دەتوانن یارمەتیمان بدەن تا بەسەر غروری نابەجێ و خۆ بە(خوا) زانینی خۆماندا زاڵ بین. یارمەتیماندەدەن بە بێ بایەخی و ناچیزبوونی خۆمان بەرامبەر جیهان قەبووڵ بکەین، بەم کارەش دەرفەتمان بۆ دەلوێت لە ژیاندا زیاتر چێژ لە خاکی بوون وەربگرین. بیر لە بەکامگەیشتنی واقیعانەتر بکەینەوە و دەرهەق بە ناکامبوونەکانی خۆمان توشی وەهم و وەڕنە نەیەین.

ئیمان یادەور

سۆسیۆلۆژیای ژیانی ڕۆژانە؛ کێشە بچووکەکان کۆمەڵگەیەکی هیلاک دروست دەکەن.. وریا مەعروف

بۆ تێگەیشتن لە ڕاستییەکانی کۆمەڵگایەک یان کاتێك باس لە شوناس و پێناسەی کۆمەڵگایەک دەکرێت، بیرمان دەچێتە سەر دەستوور، وتاری سەرکردەکان، یان ئامارە فەرمییەکان کە لە کۆڕ و کۆبوونەوە نێودەوڵەتییەکاندا دەخرێنە ڕوو. ئەم ئاوێنانە بە ئەنقەست ڕەنگکراون یان ڕێکخراون بۆ ئەوەی وێنەیەکی خوازراو لە واقیعەکە پێشان بدەن. بەڵام، ئەگەر بەدوای گوزارشتی ڕاستەقینە و بێ دەستکاریکراوی کۆمەڵگایەکدا بگەڕێین، دەبێت سەیری شوێنێکی جیاواز بکەین، "ژیانی ڕۆژانە مانیفێستی ڕاستەقینەی کۆمەڵگەیە"، لە ناو چوارچێوەی ئەو ڕووداوانەدا حەشاردراوە کە لە سەرەتای بەیانییەوە تا درەنگانی شەو ڕوودەدەن؛ لەو کێشانەدا کە بە 'بچووک' و 'لاوەکی' لە قەڵەم دەدرێن.

ئەم وردەکارییە لەخۆگری چاڵ و قوڵاوەکانی سەر شەقامێک، لە قەرەباڵغیی بێ پلانی ترافیکێک، لە شێوازی مامەڵەی فەرمانبەرێکی حکومی، یان لەو سزادانە دەروونییەی کە هاووڵاتی تووشی دەبێت کاتێک لە نەخۆشخانەیەکی فەرمی بە دوای مافێکی سەرەتاییدا دەگەڕێت یاخود لەگەڵ بارینی هەر بارانێك لافاو دروست دەبێت و خەڵك ژیان گوزەرانی دەکەوێتە مەترسییەوە. ئەم خاڵە پەراوێزییانە، کە زۆرجار بە هۆکاری کاتی و ئاسایی لەقەڵەم دەدرێن، لە ڕاستیدا کۆکراوەی عەقڵییەتی حوکمڕانی و کەلتووری هاووڵاتیبوون نیشان دەدەن. لەم وتارەدا هەوڵ دەدەین ئەم کێشانە لە پەراوێزەوە بهێنینە ناوەندی باسەکە و وەک مۆنۆمێنتی ژیان لێیان بڕوانین.

هیچ کێشەیەکی ڕۆژانە بێ مانا و سادە نییە. کێشەیەکی وەک نەبوونی کارەبا بۆ چەند کاتژمێرێک لە ڕۆژدا تەنها کێشەی نەبوونی سووتەمەنی نییە، بەڵکو گوزارشتە لە لاوازیی ئیدارە، لە نەبوونی پلانی درێژخایەن، و لە لەدەستدانی متمانەی گشتی بە حکومەت.

ئەو کاتەی هاووڵاتییەکی ئاسایی ڕۆژانە کات و وزەی خۆی لە نێو بۆرۆکراسییەتی ئاڵۆز و ڕەوایی نادادپەروەرانەدا بەفیڕۆ دەدات بۆ بەدەستهێنانی مافێکی سەرەتایی، ئەمە نیشانەیەکە بۆ سیستەمێکی

گەورە کە بەهای بە کات و گەورەیی هاوڵاتی و تاک نەماوە. ئەمە هەستی بە دەسەڵاتی و بە نرخبوونی لە ناو ناخی هاووڵاتی دەچەسپێنێت. ترافیک، وەک سیمبولی نادابینکاری یان کەمتەرخەمی؛ کاتێک شەقامەکان قەرەباڵغ و ڕێگاوبانەکان پڕن لە چاڵ، ئەمە تەنیا کێشەیەکی هاتوچۆ نییە. بەڵکو لە ڕوانگەیەکی فراوانتردا، نیشانەیەکە بۆ سیستەمێکی پلاندانەریی شاریی شکستخواردوو، و ئارگومێنتێکە بۆ ئەوەی کە ژمارەیەکی زۆری دانیشتووان ناچارن پشت بە ئۆتۆمبێلی تایبەت ببەستن لەبەر نەبوونی هۆکاری گواستنەوەی گشتیی شایستە. مانیفێستی ڕاستەقینەی ژێرخانی وڵات لەم خاڵانەدا دەردەکەوێت، نەک لە پڕۆژە زەبەلاحە ڕاگەیەندراوەکاندا.
کێشەکانی ڕۆژانە تەنیا کاریگەریی مادی و خزمەتگوزارییان نییە؛ بەشێکی گەورە لە قوربانییەکان لایەنی دەروونی و سۆزداریی تاکەکان دەگرێتەوە. کۆمەڵگایەک کە تێیدا تاکەکەس لە سەرەتای بەیانییەوە تا ئێوارە سەرقاڵی جەنگێکی بچووک بێت لەگەڵ ژینگەکەی، ناتوانێت گەشە بکات یان داهێنەر بێت. ئەم جەنگە بچووکە ڕۆژانەیە، وزە و توانای بیرکردنەوەی مرۆڤ دەخوات.
کاتێک هاووڵاتی ناچارە کاتژمێرێک لە قەرەباڵغیدا بەسەر بەرێت، کاتێک بۆ هێنانەوەی بوتڵێک غاز یان پارچەیەک نان پێویستە چەند شوێن بگەڕێت، یان کاتێک بەردەوام ترسی لەدەستدانی کارەکەی و داهاتی هەیە، ئەوا لە قۆناغی بیرکردنەوەی "گەشەسەندن" و "داهێنان" دەگوازرێتەوە بۆ قۆناغی "مانەوە لە ژیان".
کێشەکان وردە وردە دەبنە ماندویەتییەکی گشتیی دەروونی، تاک لە ئەنجامی ئەم فشارانە دەبێتە کەسێکی نائارام، تووڕە، و کەمتر متمانەی بە دەوروبەر دەمێنێت. ئەم تێکچوونە دەروونییە گشتییە، دواتر ڕەنگ دەداتەوە لە مامەڵەی نێوان خەڵک، لە ڕێزنەگرتنی یاسا، و لە زیادبوونی توندوتیژیی کۆمەڵایەتی. بە واتایەکی دیکە، کێشەی نەبوونی ئارامی لە چوارچێوەی سیستەمی ئیداری و خزمەتگوزاریدا، دەبێتە کێشەیەکی گەورەی ئەخلاقی و کەلتووریی لە ناو کۆمەڵگادا.
لە ژینگەیەکی لەم شێوەیەدا، مرۆڤ بیر لە ڕاهێنانی منداڵەکەی بۆ ژیانی باشتر ناکاتەوە، بەڵکو بیر لە دابینکردنی پێداویستییە سەرەتاییەکانی ڕۆژانی داهاتوو دەکاتەوە. ئەمە ڕۆحیەتی ئومێد و ئیرادەی دروستکردنی داهاتوو دەکوژێت. کاتێک سەفەری ژیان دەبێتە زنجیرەیەک لە گیروگرفت، ئەوا مانیفێستەکە بە دەنگی بەرز ڕایدەگەیەنێت کە "لێرە کات بەهادار نییە، و ژیان تەنها هەوڵدانە بۆ ڕزگاربوون."
یەکێک لە خەسارە کوشندەکانی ئەم کێشە ڕۆژانەیە ئەوەیە کە کۆمەڵگە فێر بووە چۆن لەگەڵیاندا بژی، بەڵام فێر نەبووە چۆن چارەسەریان

بکات. لەبری دەزینەوەی چارەسەری ڕیشەیی و درێژخایەن بە چاوی سەر شەقام، هاووڵاتی فێر دەبێت کە دەبێت ڕێگاکە بگۆڕێت. لەبری چاککردنی سیستەمی تەندروستی گشتی، هاووڵاتی هەوڵ دەدات بە واسیتە و پەیوەندییە تایبەتەکان کارەکەی ڕایی بکات.
ئەمە دەبێتە هۆی گەشەکردنی کەلتووری خێرا و ڕزگاربوون، کە تێیدا متمانە بە دامەزراوە فەرمییەکان نامێنێت و متمانە بە پەیوەندیی و لایەنە کەسییەکان جێگەی دەگرێتەوە. ئەم شێوازی کارکردنە، کە تێیدا “ڕێکخستنی کارەکان” جێگەی “جێبەجێکردنی یاسا” دەگرێتەوە، دەبێتە پێکهاتەی نوێی مانیفێستی کۆمەڵگە. ئەو مانیفێستە بە دەنگی نزم دەڵێت: “لێرە سیستەمێک نییە، تەنیا پەیوەندییەکان هەن.”
کاتێک کێشەکانی ڕۆژانە بەم شێوەیە چارەسەر دەکرێن، هاووڵاتی لە لایەکی دیکەوە ئارامییەکی ساختە بەدەست دەهێنێت. ئەو بەوە ئارام دەبێت چونکە فێر بووە قبوڵی بکات. ئەو ئارامییە دەروونییە لە ئەنجامی بێ هیوایی و قبوڵکردنی شکستەوە دێت. بەمجۆرە، زەحمەت دەبێت گۆڕانکاریی ڕیشەیی بکرێت، چونکە کۆمەڵگە کەوتووەتە نێو چوارچێوەی “شکستی خۆ ڕێکخستن” کە تێیدا تاکەکان لەبری داوای گۆڕانکاری، داوای دەرچەی تایبەت دەکەن.
کێشەکانی ژیانی ڕۆژانە تەنها پاشکۆیەک نین بە چیرۆکە گەورەکان؛ ئەوان خۆیان چیرۆکی سەرەکین. ئەوان نیشانەی ڕاستەوخۆ و بێ گومانن بۆ شوناسی کەلتووری، ئیداری و دەروونیی کۆمەڵگەیەک. هەتا ئەو کاتەی دان بەوەدا نەنێین کە چاڵەکی سەر شەقام، نەبوونی خزمەتگوزاریی سەرەتایی، یان مامەڵەیەکی خراپ لە دامەزراوەیەکدا تەنها کێشەیەکی کاتی نییە، بەڵکو نیشانەی شکست و بێباکی گشتییە، هیچ گۆڕانکارییەکی ڕاستەقینە ڕوو نادات.
چارەسەری گەورە لە چاکسازیی وردەکارییە بچووکەکانەوە دەست پێ دەکات. گۆڕینی مانیفێستی کۆمەڵگە، بە گۆڕینی مامەڵە ڕۆژانەییەکان دەست پێ دەکات. پێویستە لەبری ئەوەی چاومان بە دروشمە قەبەکانی سەر تەلەڤزیۆن بکەوێت، سەرنج بدەینە سەر چاڵ و کێشەکانی ژیانی ڕۆژانەی خەڵکمان؛ چونکە تەنها ئەوەیە کە ڕاستییەکان بەبێ دەستکاری نیشان دەدرێن.
چۆن مانیفێستەکە دەگۆڕین؟ ژیانی ڕۆژانە مانیفێستی کۆمەڵگەی ئەمڕۆیە، بەڵام ئەمە بەو واتای ئەوە نایەت کە مانیفێستێکی نەگۆڕە یان چارەنووسێکی حەتمییە. گۆڕینی وێنە گەورەکە لەو خاڵە بچووکانەوە دەست پێ دەکات کە هەموومان تێیدا بەشدارین. ئەگەر کێشەی نەبوونی ڕێکخستن لە ناوەندێکی حکومیدا دەربڕی شکستی ئیداری بێت، ئەوا ڕەفتاری تاکەکەسی ئێمەش لە ڕێزگرتن لە یاسا بچووکەکاندا، وەک (دانەنانی زبڵ لە شوێنی تایبەت، یان

نەفەوتاندنی کاتی کەسانی تر)، ڕاستەوخۆ دەبێتە بەشێک لە پێکهێنانی ئەم مانیفێستە.

بە ئەوەی مانیفێستی کۆمەڵگە لە “دەقی شکست”ەوە بگۆڕین بۆ “دەقی بەڕێوەبردن”، پێویستمان بە دوو هەنگاوی سەرەکییە کە دەبێت لەسەر هەردوو ئاستی دەسەڵات و تاک جێبەجێ بکرێن:

1. داواکاری لە خوارەوە بۆ سەرەوە و بەرپرسیارێتیی فەرمی: دەبێت دەسەڵاتداران لە جیاتی خەرجکردنی وزە بۆ پڕۆژەی گەورەی نمایشی، تەرکیز بکەنە سەر چاکسازیی ڕۆژانە. واتا، چارەسەرکردنی ڕیشەیی کێشە خزمەتگوزارییەکان (ئاو، ئاوەڕۆ، کارەبا، چاڵ و قوڕاو)، بەڕێگەیە لەسەر بوونی ئیدارەیەکی تەندروست. هاووڵاتیش دەبێت لە بری قبووڵکردنی “چارەسەری خێرا” (وەک واسیتە و پەیوەندی)، داوای چاکسازیی سیستەمیی بکات بۆ کێشە ڕۆژانەییەکان، چونکە ئەمە مافێکی بنچینەییە.
2. پابەندبوونی تاکەکەسی و ئەخڵاقی پیشەیی: هەر یەکێک لە ئێمە لە نێو بازنەی کار و ژیانی خۆیدا (مامۆستا، شوفێر، کارمەند، کاسبکار..هتد) دەبێت نوێنەرایەتی باشترینی سیستەمەکە بکات. مانیفێستی نوێ بە یەک تاک دەست پێ دەکات کە بەشە زۆر و قورسەکەی کارەکەی بە دروستی و ئەخلاقی جێبەجێ دەکات، بێ گوێدانە کەمتەرخەمییەکانی دەوروبەری. کاتێک کارمەندێک بە پەرۆشەوە کارەکانی هاووڵاتی ڕایی دەکات، ئەوا بە کردار، مانای نوێ دەدات بە مانیفێستەکە.
با چیتر بە چاوی تەنها “گرفت” سەیری کێشە ڕۆژانەییەکان نەکەین، بەڵکو وەکوو دەرفەتێک بۆ چاکسازیی ڕاستەقینە لێیان بڕوانین. چونکە ئایندەی گەش، لەو کاتەوە دەست پێ دەکات کە بڕیار دەدەین ژیانی ڕۆژانەمان بکەینە شایستەترین ڕوخساری کۆمەڵگەکەمان و بەخشینی شوناسێکی جوان پێی.

هەڵبژاردنی پەرلەمانی عێراق،

هەڵوێستی چینە کۆمەڵایەتییەکان و حزبەکان.. گفتوگۆ لەگەڵ موئەیەد ئەحمەد

هەڵبژاردنی پەرلەمانی عێراق، هەڵوێستی چینە کۆمەڵایەتییەکان و حزبەکان، وە چەند سەرنجێکی ڕەخنەگرانە لە تاکتیکی بەشداری هەردوو حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری عێراق و کوردستان

گفتوگۆی هەردوو ڕۆژنامەی (ڕەوت) و (الغد الاشتراکی) لەگەڵ (موئەیەد ئەحمەد)

ڕوونکردنەوە: ئەمەی خوارەوە گفتوگۆی هەردوو ڕۆژنامەی (ڕەوت) و (الغد الاشتراکی)یە لەگەڵ هاوڕێ (موئەیەد ئەحمەد) هاوئاهەنگکاری گشتی کۆمیتەی ناوەندی (ڕێکخراوی بەدیلی کۆمۆنیستی لە عێراق) دەربارەی هەڵبژاردنی ئەم دواییەی پەرلەمانی عێراق کە لە (١١)ی تشرینی دووەم/نۆڤەمبەری (٢٠٢٥) بەڕێوەچوو. ئەم چاوپێکەوتنە لە ڕێگەی هاوڕێ (عەبدوڵا ساڵح)ەوە بە عەرەبی ئەنجامدراوە و پاشان وەرگێڕدراوەتە سەر کوردی.

عەبدوڵا ساڵح: ئەم هەڵبژاردنە پەرلەمانییەی لەم دواییانەدا لە عێراق ئەنجامدرا چۆن هەڵدەسەنگێنن؟ ئایا ئەنجامەکان و ڕێژەی بەشداری دەنگدەران ئاماژەن بە هیچ گۆڕانکارییەکی جددی لە هاوسەنگی هێز لە نێوان حزبە بۆرژوازییە ئیسلامی و قەومییەکان کە ڕژێمی سیاسی عێراقیان لێ پێکهاتووە؟

موئەیەد ئەحمەد: لە دوای هەڵبژاردنی پەرلەمانی عێراق کە لە (١١-١١-٢٠٢٥) بەڕێوەچوو، هیچ گۆڕانکارییەکی بەرچاو نەهاتەتەدی نە لە ڕێژەی ئەو هێزە سەرەکییانەی کە ڕژێمی فەرمانڕەوای ئێستای عێراقیان پێکهێناوە وە نە لە دابەشکاری پشکپشکێنەی کورسییە پەرلەمانییەکانی ڕەوتی ئیسلامی سیاسی شیعە و ڕەوتە ناسیۆنالیستەکانی عەرەبی و کوردیدا، هەرچەندە ژمارەی کورسیی حزبەکانی چوارچێوەی هەماهەنگی، بە تایبەتی کورسییەکانی حزبە میلیشیاییەکانی ڕەوتی ئیسلامی سیاسی شیعە، زیادی کردووە لە هەڵبژاردنی ئەمساڵدا بە بەراورد بە هەڵبژاردنی ساڵی (٢٠٢١).

هەروەها، ئەنجامەکانی هەڵبژاردن هیچ گۆڕانکارییەکی جددی لە بەرژەوەندی هێزە بۆرژوا ناسیۆنالیست و نیولیبراڵەکانی عێراقیش نەهێنایە ئاراوە کە لە بنەڕەتدا هاوپەیمانی ئەمریکا و هاوپەیمانی

هاوپەیمانەکانی ئەمریکان لە ناوچەی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا، بەڵکو بە پێچەوانەی چاوەڕوانی ئەو هێزانە، چنگ و چەپۆکی ڕەوتی ئیسلامی سیاسی شیعە بەسەر ئەم ڕژێمەدا هەندەی تر توند بووە، لانیکەم لەڕووی کورسییەکانی پەرلەمان و لەڕووی پێکهێنانی حکومەتی داهاتووەوە.

سەبارەت بە ڕێژەی بەشداریکردنی دەنگدەران یان ڕێژەی بایکۆت، ئەو ئامارانەی لە لایەن کۆمسیۆنی باڵای سەربەخۆی هەڵبژاردنەکانەوە پێشکەش دەکرێن، ورد و دروست نین. بە پێچەوانەی بانگەشەکانی ئەم کۆمسیۆنە، ڕێژەی بەشداریکردن بە شێوەیەکی بەرچاو کەمترە لەو پەنجا و پێنج لەسەدایە (٥٥٪)ی کە بە فەرمی ڕاگەیەندراوە. ئەمەش چونکە کۆمسیۆن ئەم ڕێژەیەی لەسەر بنەمای کۆی ژمارەی ئەوانەی مافی دەنگدانیان هەیە کە سی (٣٠) ملیۆنە هەژمار نەکردووە، بەڵکو لەسەر بنەمای (٢١) ملیۆن دەنگدەر کە بە فەرمی تۆمارکراون، جگە لەوەش، کۆمیسیۆن هیچ حیسابێکی نەکردووە بۆ دەنگی ژمارەیەکی زۆر لە دەنگدەرانی ڕاستەقینە کە لە ژێر فشاردا دەنگیان داوە، بەڵام لەڕاستیدا بایکۆتیان کردوە، ئەمەش لە ڕێگای (دەنگ سوتاندن)ەوە واتە بەهۆی دەنگدان بە زیاتر لە بەربژێرێک کە ئەمە پێچەوانەی ڕێوڕەسمی پرۆسەی دەنگدانەکەیە.

جگە لەوانەی لە سەرەوە باسکران، سیمای هەڵبژاردنەکە بریتی بوو لە کڕینی دەنگی دەنگدەران و تەنانەت کڕین و فرۆشتنی کارتی دەنگدان بە شێوەیەکی بەربڵاو و بێ وێنە، لەگەڵ دەنگدانی خێڵەکیانە و هۆزگەری و پشتبەستن بە پەیوەندی خێڵەکی و بەرتیلدان بە شێخی خێڵ و هۆزەکان و مەحسوبیەت و پڕوپاگەندە لەسەر بنەمای تائیفەچییەتی و قەومگەرایی و بابەتی تری لەم چەشنە کە کۆنەپەرستانە سەروو سیاسی و نامەدەنیانە، و هەموو ئەمانە بە شێوەیەکی ڕوون و ئاشکرا ئەنجام دران. ئەمە سەرباری حاڵەتی ساختەکاری لە دەنگدان و ناچارکردنی ئەندامانی هێزە چەکدارەکان و میلیشیاکان و هێزە سەرکوتگەرە ئەمنییەکانی حکومەت و فەرمانبەرانی تر لە هەندێک دامەزراوەی حکومەتدا، کە وەک هەمیشە ناچاربوون دەنگ بەو حزبانە بدەن کە ئەو دامەزراوانەیان کۆنترۆڵکردووە.

یەکێک لە تایبەتمەندییە سەرەکییەکانی هەڵبژاردنی ساڵی (٢٠٢٥)ی عێراق، هەژموونی ئاشکرای ئۆلیگارشی دارایی بوو بەسەریدا، واتە سەرمایەدارە ملیاردێرەکانی بە ڕەچەڵەک سیاسی کە لە هەناوی ئەم هێزە دەسەڵاتدارانەی زاڵن بەسەر ئەم هەڵبژاردنەدا سەریاندەرهێناوە و کۆنترۆڵی ئەنجامەکانی دەکەن. هەر ئەم ئۆلیگارشیە داراییە و دەستە و تاقمە سیاسیەش کە کۆنترۆڵی چارەنووسی جەماوەریان کردووە لە عێراق و سامانی کۆمەڵگە

دەماشنەوە و دووبارە دەسەڵاتەکەیان بە ڕێگەی جۆراوجۆر بەرهەم دەهێننەوە، لەوانەش ئەم هەڵبژاردنە کە بە یەکێک لە گەندەڵترین و ساختەترین هەڵبژاردنەکانی پەرلەمانی عێراق دادەنرێت.
هەر بۆیە، سەرەڕای بانگەشەی دەسەڵات و ئەوانەی تەپڵ بۆ هەڵبژاردن لێدەدەن، زۆرینەی جەماوەری چینی کرێکار و زەحمەتکێشان و گەنجانی پرۆلیتاری بە شێوەیەکی بەربڵاو بەردەوام بوون لە بایکۆتکردنی، بە ئەوەی هیچ خۆشباوەڕییەکیان هەبێت بە هێنانەدی سادەترین ئاڵوگۆڕێک لە ژیان و گوزەران و بارودۆخی کاریاندا لە ڕێی پەرلەمانەوە، یان هێنانەدی هیچ چاکسازییەکی سیاسی و ڕۆشنبیری جیدی لە ڕێگای ئەم پەرلەمانەوە. بۆ جاری شەشەم هەڵبژاردن نیشانیدا کە شتیک نییە جگە لە گاڵتەجاری بە جەماوەری کرێکاران و ستەملێکراوان و بەهەژارکراوانی سەراسەری عێراق، بەڵام گۆڕەپانێکی گرنگ و جددیە بۆ حزبە دەسەڵاتدارەکان و حزبەکانی ئۆپۆزسیۆنی بۆرژوازی لە ناسیۆنالیستەکان و ئیسلامییەکان و نیولیبراڵەکان، ئەمە جگە لەوەی کە خۆی ئامرازێکی سیاسیشە و پەیوەندییەکی پتەوی هەیە بە دووبارە بەرهەمهێنانەوەی ئەو هەژموونە سیاسییەی کە هەردوو ڕژێمی ئیسلامی ئێران و ئەمریکا و هاوپەیمانە ناوچەییەکانی، هەر ئێستا هەیانە بە سەر عێراقدا.
عەبدوڵڵا ساڵح: ئەم هەڵبژاردنە لەکاتێکدا ئەنجام درا کە هەندێک ڕوداو لە ناوچەی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست هاتنە کایەوە کە هاوسەنگی هێزیان لەم ناوچەیە گۆڕی لە بەرژەوەندی ئیسرائیل و هاوپەیمانەکەی، ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا، ئەمەش لە ئەنجامی ئەو شەڕە جینۆسایدیەی کە حکومەتی فاشیستی ئیسرائیل دژی دانیشتوانی کەرتی غەززە بەرپایکردووەو کاردانەوەکانی ئەم شەڕە. ئایا ئەم پێشهاتانە چ کاریگەرییەک بەجێدەهێڵن لەسەر ئەنجامەکانی هەڵبژاردنی ئێستا و لەسەر هاوسەنگی هێز لەناو پەرلەمانی هەڵبژێردراو و دواتر لەسەر گۆڕەپانی سیاسی لەسەرتاسەری عێراق؟
موئەیەد ئەحمەد: گومانی تێدا نییە، گۆڕانی ئەم دواییەی هاوسەنگی هێز لە بەرژەوەندی ئیسرائیل و ئەمریکا، دوابەدوای ئەو ئاڵوگۆڕانەی لە پرسیارەکەتدا ئاماژەیان پێکراوە، کاریگەرییەکی بەرچاوی لەسەر دۆخی سیاسی عێراق داناوە و دادەنێ، لەنێویاندا پێکهێنانی حکومەتی ئایندەی عێراق و پەیوەندی سیستمی سیاسی لە عێراق بە سیستمی سیاسی بۆرژوازی نێودەوڵەتییەوە کە لەژێر هەژموونی ئەمریکادایە، بەڵام مەرج نییە ئەمە بەو مانایە بێت کە لە ئەنجامی هەڵبژاردندا ڕەنگ بداتەوە، هەروەک بینیمان کە چۆن لە هەڵبژاردنی ئەم ساڵە (٢٠٢٥)دا جێپەنجەی خۆی بەجێ نەهێشت و ئەنجامەکانیش تەواو پێچەوانە بوون؛ وە بووە هۆی زیادبوونی

دەنگەکانی قەوارە و حزبەکانی (چوارچێوەی هەماهەنگی) ڕەوتەکانی ئیسلامی سیاسی شیعە، بەم شێوەیە لەم هەڵبژاردنەدا تەرازووەکە لە بەرژەوەندی کاریگەریی هەژمونی ڕژێمی ئێران لەناو عێراقدا وەرچەرخا.

هەڵبژاردنی پەرلەمانی، لە سەردەمی ئیمپریالیزم و توندبونەوەی ململانێ جیۆپۆلەتیکیەکاندا، بە شێوەیەکی گشتی، ئامرازێکی دەستی زلهێزە نەودەوڵەتی و ناوچەییەکانە بە کاریگەری دانان لەسەر دیاریکردنی ڕەوەندە سیاسییەکان لەناو وڵاتێکی دیاریکراودا، وە بە تایبەتی هەڵبژاردن لە عێراقدا ئەم ڕەسایەی هەیە، چونکە ئامرازێکە بۆ گواستنەوەی دەرئەنجامی ئەو گۆڕانکاریانەی کە ڕەنگە لە هاوسەنگی هێزی ناوچەکەدا ڕوو بدەن، بەتایبەتی لە نێوان ئەمریکا لە لایەک و ڕژێمی ئیسلامی ئێران لە لایەکی ترەوە، بۆ ناو عێراق؛ ئەوەی کە ئەمە ڕاستەوخۆ لە ئەنجامی هەڵبژاردنی ئەمساڵدا بەدی نەهاتووە، گۆڕانکاریەکی ئەوتۆ بەسەر ئەم ڕاستییەدا ناهێنێت.

هەروەک لە سەرەوە ئاماژەمان پێدا، ڕەوندە سیاسییەکانی عێراق و ئەو حکومەتەی لەم هەڵبژاردنە دێتە کایەوە، وە سەرتاپای سیستمی سیاسی، بە شێوەی جۆراوجۆر لەژێر کاریگەری ئەم گۆڕانکارییە لە هاوسەنگی هێزی نەودەوڵەتی و ناوچەییدا دەبێت، لە دەورانی داهاتودا.

عەبدوڵڵا ساڵح: یەکێک لە تایبەتمەندییە جیاکەرەوەکانی ئەم هەڵبژاردنە، خۆبەدوورگرتنی (ڕەوتی سەدر)ە لە بەشداریکردن تێیدا، وێڕای مانەوەی وەک هێزێکی میلیشیای تائیفی خۆسەپێن بەسەر گۆڕەپانی سیاسیدا لە ڕێگەی بەکارهێنانی نفوزی خۆی لە نێو جەماوەری بەهەژارکراو و لە ڕێگەی میلیشیاکانیەوە (سرایا السلام)، چاوەڕوانی چی لە هەڵوێستی ئەم بزووتنەوەیە دەکەی؟ وە دوای هەڵبژاردن ڕۆڵی داهاتووی لەسەر گۆڕەپانی سیاسی چی دەبێت؟

موئەیەد ئەحمەد: بایکۆتی هەڵبژاردن لەلایەن (ڕەوتی سەدر)ەوە کاریگەریەکی بەرچاوی لەسەر پرۆسەی هەڵبژاردن نەبوو، چونکە ڕەوتەکانی ئیسلامی سیاسی شیعە کە لەناو (چوارچێوەی هەماهەنگی) دان، توانیان دەنگی پێویست دەستەبەر بکەن بۆ ئەوەی سەنگ و قورسایی بەرچاویان هەبێ لە پێکهێنانی حکومەتی داهاتودا. بێ توانایی و سەرنەکەوتنی (ڕەوتی سەدریی)ەکان لە پێکهێنانی حکومەت لە خولی پێشوودا، لە ڕێگەی هاوپەیمانی لەگەڵ حزبە ناسیۆنالیستە کوردییەکان و حزبە ناسیۆنالیستە عەرەبییەکانی “سوننی”ی و ناکامی هەوڵەکانی بۆ گۆشەگیرکردنی ڕکابەرەکانی لەناو ڕەوتە ئیسلامییەکانی شیعەدا، وایکرد ئەم ڕەوتە هەڵوێستی بایکۆتی هەڵبژاردن بگرێتەبەر، بەڵام هۆکارە واقعییەکانی خۆبەدوورگرتنی

لە بەشداری لە هەڵبژاردنـدا دەگەڕێتەوە بۆ پاراستن و هێشتنەوەی هەژمونی مەزهەبی و تائیفی خۆی لە نێو پەیڕەوکارانی ڕێبازەکەیدا.
(سەدر) خۆی بە باشی ئاگاداری ئەو ناڕەزایەتییە کۆمەڵایەتییە بەربڵاویە دژی گەندەڵی و بەبرسیکردن کە ئەم دەسەڵاتە هێناویەتە کایەوە، وە دەزانێ ئەم ناڕەزایەتییە چەندە ڕیشەدارە لە نێو جەماوەردا لە باشوور و ناوەڕاستی عێراق، بەتایبەتی لە نێو لایەنگرانی خۆی و ڕێبازە مەزهەبییەکەی لە ژینگەی باوەڕدارانی مەزهەبی شیعەدا. سیاسەتی بایکۆتکردنی پەرلەمان لای (ڕەوتی سەدر) لەسەر ئەم حیساباتە سیاسییانە و ئەم ستراتیژە کۆنەپەرستانەیە وەستاوە بۆ پاراستنی هەژموونی تائیفی و مەزهەبی خۆی، بەڵام ئەمە نایانخاتە دەرەوەی سیستەمی حوکمڕانی، چونکە ڕۆڵیان لە داڕشتنی سیاسەتی عێراقدا هەیە، تەنانەت لەناو بەڕێوەبردنی دەوڵەتیشدا، وە تا ئێستاش خاوەنی هێزی میلیشیای خۆیانن (سرایا السلام) و بەشێکن لە دامودەزگای حکومەت و ئیدارەی دەوڵەت و دابەشکردنی تاڵانییەکانی سەروەت و سامان و دەسەڵات.
سیاسەتەکانی (ڕەوتی سەدر) ڕوخاندنی دەسەڵاتی ئیسلامی سیاسی شیعە ناکاتە ئامانج. نەک هەر ئەوە بەڵکو پێگەکەی وەک هێزێکی ئۆپۆزسیۆنی سیاسی بەشدارە لە درێژە پێدانی سەروەری ئیسلامی سیاسی شیعە بەسەر ڕەوەندە سیاسییەکان لە عێراقدا، وە تەواوکەری لایەنەکەی تری ئەم سەروەرییەیە، لە دابینکردنی هەژمونی تائیفەگەری شیعەیی لەناو جەماوەری ناڕازیدا. پەیوەندیە، تاڕادەیەک، باشەکانی لەگەڵ (مەرجەعیەت)ی ئایینی و لە هەمان کاتدا لەگەڵ کۆماری ئیسلامی ئێران، دەیکاتە بەشێک لە هاوکێشەی زاڵبوونی ڕەوتە ئیسلامییە شیعەکان بەسەر ڕەوەندی بارودۆخی سیاسی لە عێراقدا، بەم پێیەش ڕۆڵی پاراستنی دەسەڵاتی ئەم ڕەوتانە دەگێڕێ لە ئەگەری پەرەسەندنی قەیرانی سیاسی لە عێراقدا بەرەو قەیرانێکی شۆڕشگێڕانە.
هەڵوەستی ڕەوتی سەدر دژی ئەو گەندەڵییە بەربڵاوەی کە سەراپای پەیکەرەی ڕژێمەکەی داگرتووە، وە بانگەشەکانی بۆ هەڵوەشاندنەوەی میلیشیاکان و بایکۆتی هەڵبژاردن و پەرلەمان، و چەندین بانگەشەی تری هاوشێوە، ئەمانە بابەتێکی نامۆ نین لە چوارچێوەی نەریتی دەسەڵاتی بۆرژوازی ئیسلامی شیعەدا، هەر بۆیە پێگەی (ڕەوتی سەدر) لەناو ئەم ڕژێمەی ئێستای عێراقدا تا ڕادەیەک وەک هاوشێوەی باڵی ڕیفۆرمخواز وایە لەناو ڕژیمی ئیسلامی لە ئێران. بەکورتی ڕۆڵی ئەم ڕەوتە تەواوکەری ئەم ڕژێمە فەرمانڕەوایەیە لە ڕێگەی لەقاڵبدان و لەباربردنی ناڕەزایەتی شۆڕشگێڕانەی جەماوەر.
بەڵام ڕۆڵی کۆنەپەرستانەی (ڕەوتی سەدر) دژ بە چینی کرێکار و دژ

بە تێکۆشانی جەماوەری شۆڕشگێڕ، هەروەها نفوز و تا ڕادەیەک کاریگەرییە کۆمەڵایەتییەکەشی لەناو پرۆلیتاریا و بەهەژارکراوەکانی ناوەڕاست و باشووری عێراق، وای لێ دەکات ببێتە یەکێک لە بەدیلە بۆرژوا-ئیمپریالیستییەکان و هاوپەیمانەکانیان لە ناوچەکەدا لە چوارچێوەی ڕەوەندی سیاسی و کۆمەڵایەتی لە عێراقدا.
ناکۆکییەکانی بارودۆخی سیاسی و کۆمەڵایەتی عێراق و قەیرانی فەرمانڕەوایی بۆرژوازی، (ڕەوتی سەدر) دەکاتە یەکێک لە بەدیلە سیاسییەکان، بەتایبەتی بە کۆنترۆلکردن و پێکخستنی ناڕەزایەتییە کۆمەڵایەتییەکان، ئەمەش بەهۆی ئەوەی کە تاقمی ئەلیگارشی دەسەڵاتدار کە لایەنی جۆراوجۆری بۆرژوازی قەومی و تایفی عێراقی لەخۆ گرتووە، بە هەمووو شێوەیەک دەسەڵاتی خۆی دەپارێزێت، لەوانەش بە سازشکردن لەگەڵ (ڕەوتی سەدر) بە پێی پێویست. لە ئەنجامدا ڕۆڵی (ڕەوتی) سەدر لەسەر شانۆی سیاسی دەمێنێتەوە، بەڵام لە دەرەوەی ڕژێمە سیاسییەکە نەک لە ناوجەرگەیدا.
ڕۆڵی (ڕەوتی سەدر) لە (ڕاپەڕینی ئۆکتۆبەری ٢٠١٩)دا ڕوون و ئاشکرا بوو، هەوڵی دەدا خەباتی ناڕەزایەتی بە هەمووو شێوەیەک لە چوارچێوەی ئاسۆی سیاسی و مەزهەبی خۆیدا لەقاڵب بدات، هەر لە هەوڵدان بۆ پێدانی سیمایەکی ئایینی و مەزهەبی بە ڕاپەڕین تا سەرکوتی ئاشکرا لە دژی ژنان و جەماوەری ڕاپەڕیو، و پێکهێنانی یەکەی سەرکوتگەرانەی "کڵاو شینەکان" بۆ کۆنترۆڵکردنی خەڵکی ڕاپەڕیو، وە شێوازی تری لەم جۆرانە. ئەم سیناریویە، لەگەڵ هەر هەڵکشانێکی خەباتی شۆڕشگێڕانەی جەماوەریدا، دووبارە دەبێتەوە.
عەبدوڵڵا سالح: ئەی پەیوەندی ئەم هەڵبژاردنە، لە ڕووی سیاسی پراکتیکییەوە، بە چینی کرێکار و جەماوەری زەحمەتکێش و ستەملێکراوانی عێراقەوە چییە؟
موئەیەد ئەحمەد: ناوەڕۆکی چینایەتی بۆرژوا ناسیۆنالیستانە و ئیسلامییانەی پەرلەمان و هەڵبژاردن و قەوارە و هاوپەیمانییە پەرلەمانییەکانی ناوی لە کەس شاراوە نییە، چونکە ئەمە دامەزراوەیەکی قۆرخکاریی ئەو هێزانەیە و لە لایەن ئەمریکاوە، لە دوای داگیرکردنی عێراق دامەزرێندراوە بە دووبارە بەرهەمهێنانەوەی دەسەڵاتی ئەم لایەنە بۆرژوازییانە و بەرهەمهێنانەوەی ئەوەش کە پێی دەوترێت پرۆسەی سیاسی و ئەو ڕژێمە سیاسییەی کە لێیەوە سەریهەڵداوە، ئەمە لەلایەک، و لە لایەکی تریشەوە وانەخشێنراوە کە کۆسپێک بێت لەبەردەم گەشەسەندنی خەباتی چینایەتی سیاسی پرۆلیتاریا و ڕێگری بکات لە پێکهاتنی ئیرادەی سیاسی سەربەخۆی ئەم چینە لە ناو کۆمەڵگادا و بەم شێوەیەش ڕێگر بێت لەبەردەم پێداویستییەکانی پێشکەوتنی کۆمەڵایەتی و ئاڵوگۆڕی سیاسی

شۆڕشگێڕانە و سۆشیالیستی لە لایەن چینی کرێکار و جەماوەری زەحمەتکێش لە دژی سەروەری سەرمایە و سەرمایەداری.

سەرهەڵدانی یەکەمین پەیوەندی ڕاستەقینەی پەرلەمان، وەک ئامرازێکی کردەیی، بۆ لەقاڵبدان و پەکخستنی خەباتی سیاسی جەماوەریی زەحمەتکێشان و گەنجان، وە بۆ تێکشکاندنی ناڕەزایەتییە شۆڕشگێڕییەکانیان، لەسەر ئاستی عێراق بە هەرێمی کوردستانیشەوە، دەگەڕێتەوە بۆ ساڵی (٢٠١١)؛ کاتی شۆڕشەکانی میسر و تونس، کە بە هۆیانەوە ناڕەزایەتی جەماوەری لە عێراق، بە تایبەتیش لە هەرێمی کوردستان سەریان هەڵدا.

ئەو کاتە (بزووتنەوەی گۆڕان) دامەزراوەی پەرلەمانی قۆستەوە وەک ئامرازێک بۆ خەفەکردنی ئەو ڕاپەڕینەی کە لە هەرێمی کوردستان لەئارادابوو، ئەمەش بە ڕاکێشانی ڕاپەڕین بۆ ناو سندوقەکانی دەنگدان و هۆڵەکانی پەرلەمان لە پێناو گەیشتن بە ئامانجە سیاسییە بۆرژوازییە ناسیۆنالیستەکانی.

هەرچی پەرەسەندنی دواترە لە بەکارهێنانی پەرلەمان و هەڵبژاردن لە لایەن بۆرژوازی دەسەڵاتدارەوە، چەشنی ئامرازێکی "نەرم" بەنام وەک درێژەپێدانی سەرکوتکاری خوێناوی ڕاپەڕینی شۆڕشگێڕانە، لە ساڵی (٢٠١٩)دا بوو، کاتێک پەرلەمان و هەڵبژاردن لە عێراق بەکارهێنران بۆ کۆنتڕۆڵکردن و لە قاڵبدانی (ڕاپەڕینی ئۆکتۆبەر) لە چوارچێوەی پەرلەماندا لە ڕێگەی "هەڵبژاردنی پێشوەختە" کە لە ساڵی (٢٠٢١)دا بەڕێوەچوو.

سەرەڕای سەرکوتکردنی دڕندانە و خوێناوی ڕاپەڕینەکەی (ئۆکتۆبەری ٢٠١٩) لەلایەن ڕژیمەوە کە گیانلەدەستدانی زیاتر لە (٨٠٠) خۆپیشاندەری کچ و کوڕی لێکەوتەوە، ئەم ڕاپەڕینە توانی دەستلەکارکێشانەوەی (عادل عەبدولمەهدی) سەرۆک وەزیران و هەڵوەشاندنەوەی ئەنجوومەنی پارێزگاکان و کۆمەڵێک ڕێکاری تر بەسەر ڕژێمدا بسەپێنێت. ئەگەر ڕاپەڕین پەرەی بسەندایە و خۆی بە ئاستە یەکی سیاسیی سۆشیالستی شۆڕشگێڕانە پڕچەک بکردایە و شورا کرێکاری و جەماوەرییەکانی خۆی دابمەزراندایە، دەیتوانی سیستەمێکی سیاسی جیاواز، لە ڕووی چۆنایەتییەوە، لە شێوەی بزووتنەوەی شورایی لەسەر پاشماوە وێرانەکانی پەرلەمانتاریزمی بۆرژوازی بنیات بنێت. ئەمەش بە پیادەکردنی ئیرادەی سیاسی ڕاستەوخۆی خۆی لە چوارچێوەی هەر ئەم شێوازە سیاسییە غەیرە پەرلەمانییەدا، وە بەکارهێنانی بە مەبەستی هێنانەدی ئاڵوگۆڕی سیاسی پێویست بۆ پێشکەوتنی کۆمەڵایەتی، و گەشەپێدانی هێزی پرۆلیتاریای سۆشیالست لەسەر ئاستی کۆمەڵگا لەم چوارچێوەیەدا و هەنگاونان بەرەو گۆڕانکارییە شۆڕشگێڕییە سۆشیالستییەکان. ئەمە بەهۆی

ک□م□□ک هۆکارەوە ڕووی نەدا، ک□ ل□□□دا ناچینە ناو ئەم باسەوە.
ئەوەی دەمەوێت جەختی لەسەر بکەم ئەوەیە کە ئەنجامدانی هەڵبژاردنی پێشوەختە لەلایەن هێزەکانی ڕژێمەوە لە ساڵی (٢٠٢١) و بەشداریی هێزەکانی دژە شۆڕش تیایدا لە ئیسلامییەکان و ناسیۆنالیستەکان و نیولیبراڵەکان و ڕیفۆڕمخوازانی سازشکاری ناو ڕاپەڕینەکە، خاڵێکی وەرچەرخان بوو لە پەرەسەندنی پەیوەندی شۆڕش و ئاڵوگۆڕی شۆڕشگێرانەی ناو کۆمەڵگا بە پەرلەمان و بە هەڵبژاردنەکانی عێراق و بەو هێزانەشەوە کە تیایدا بەشدارن لە دەستە و تاقمە جۆراوجۆرەکانی بۆرژوازی و وردە بۆرژوازی.
هێزەکانی دژە شۆڕشی ناو ڕاپەڕینەکە توانیان چەند کورسییەکی پەرلەمانی بەدەست بێنن لە ڕێگەی ساتوسەوداکردن بە خوێنی گەنجان بۆ گەیشتن بە ئامانجە سیاسییە ئیسلامییە کۆنەپەرستەکانیان، یەکێک لەو ئامانجانە پرۆژە یاسای (پاکێجی ئەحکامە جەعفەریەکان) بوو کە بەکۆیلەکردنی ژنانی عێراقە، و لەلایەن پەرلەمانتار (ڕائید مالیکی)یەوە پێشنیارکرا، دوای ئەوەی ناوبراو کورسییەکی پەرلەمانی بەدەست هێنا وەک بەشێک لە قەوارەی "ئیمتیداد"، کە یەکێک لەو قەوارە پەرلەمانیانەیە کە بەناوی ڕاپەڕینەوە چوونە ناو پەرلەمانەوە وەک هێزێکی دژە شۆڕشی ناو ڕاپەڕین.
پێشتر لە بەیاننامەی (ڕێکخراوی بەدیلی کۆمۆنیستی لە عێڕاق) سەبارەت بە هەڵبژاردنی ئەمساڵ (٢٠٢٥) پێداگریمان کردۆتە سەر ئەوەی کە ئەم هەڵبژاردنە بەردەوامی هەڵبژاردنی هێزەکانی دژە شۆڕشی ساڵی (٢٠٢١)ە، کە سەرکوتی (ڕاپەڕینی ئۆکتۆبەری ٢٠١٩)یان کرد و لە خوێندا شەڵاڵیان کرد و هەڵبژاردنیشیان کرد لەو کاتەدا وەک تەواوکاریی پڕۆسەی خنکاندنەکەی.
بەم شێوەیە، پەیوەندیی ڕاستەقینەی پەرلەمان لە عێراقدا بە ململانێی چینایەتی و سیاسیی ناو کۆمەڵگاوە، بریتییە لە پەیوەندیی پەکخستنی خەباتی شۆڕشگێڕانەی جەماوەری ڕەنجدەر و چەوساوە و لاوان.
ئەمەش یەکێکە لە گرنگترین تایبەتمەندییە عەمەلییەکانی پەرلەمان لە عێراقدا لە پەیوەندیی لەگەڵ چینی کرێکار و جەماوەری چەوساوە و خەباتەکانیاندا، کە دەرەنجامی ڕەوەندی ململانێی چینایەتییە ل□ و□□اتدا.
ئەم پەیوەندییە کۆنەپەرستانە و سەرکوتگەرانەیە تەنیا سنوردار نەبۆتەوە بە سەرکوتی خەباتی جەماوەری ڕاپەڕیو، بەڵکو وەک هەموو پەرلەمانە بۆرژوازییەکان گشت ئەو بوارانەشی لەخۆگرتووە کە پەیوەستن بە سەرکوتی چینی کرێکار و گەنجان و ژنانی ستەملێکراو و خەباتیانەوە، کە لە هەموو ئەو یاسا و بڕیارانەی پەرلەماندا د□بینین، هەر لە دەرکردنی "پەڕەی سپی"یەوە بۆ چەسپاندنی

پایەکانی سەرمایەداری لە ڕێگەی سیاسەتی ئابووری نیولیبراڵەی و بەهەژارکردنی جەماوەرەوە، تا بەردەوامبوون لە کارکردن بە یاساکانی ڕژێمی فاشیستی بەعس لە ڕێگریکردن لە کاری سەندیکایی لە دامەزراوە دەوڵەتییەکان و لە سەپاندنی قێزەونترین یاسا ناڕەواکان بەسەر ژناندا لە عێراق بە دەرکردنی (پاکێجی ئەحکامە شەرعییەکانی جەعفەری)، و خنکاندنی ئازادییە مەدەنی و تاکەکەسییەکان و ...هتد.
ئەم تایبەتمەندییە جیاوازانەی پەرلەمانی عێراق، سەرەڕای لێکچوونیان، لەڕووی شکڵ و شێوازەوە، لەگەڵ پەرلەمانە بەرژوازییەکان بە گشتی لە سەردەمی سەرمایەداریی ئیمپریالیدا، لەوەوە سەرچاوە دەگرێ کە شکڵ و شێوازی پەرلەمانیی سیستەمی ئێستا لە عێراق، لە لایەک هەڵگری تایبەتمەندییەکانی پەرلەمانتاریزمە لە سەردەمی ئیمپریالیزمدا، وە لە لایەکی ترەوە ئەم پەرلەمانە لە ئەنجامی ململانی سیاسی و خەباتی چینایەتی ناوکۆمەڵگا سەریهەڵنەداوە، بەڵکو لە دوای شەڕی ئیمپریالیستی ئەمریکا بە سەر عێراق و وەک دەر ئەنجامەکی ئەو شەڕە سەریهەڵداوە و دامەزراوە.
ئەمەش خۆی شێوازەکی تایبەتی پەرلەمانییە لە سەردەمی ئیمپریالیدا، وە وەک پێشتریش باسمانکرد، پەرلەمانەکە بە سیستەمەکی سیاسی ئیسلامی و ناسیۆنالیستی پشک پشکێنە و پڕۆسەیەکی سیاسی ئیمپریالستی نەخشێنراوە بە دابەشکردنی کۆمەڵگا لەسەر بنەمای قەوارەی قەومی و تائیفی و بە دووبارە بەرهەمهێنانەوەی ئەم دابەشبوونە بە بەردەوامی.
سیاسەتی حزبی شیوعی عێراق و ئەوانەی هاوبەشی دیدگای ئەم حزبەن، بریتییە لە دامەزراندنی "دەوڵەتی مەدەنی" و "هەڵوەشاندنەوەی میلیشیاکان" و چەند ئامانجەکی تری سیاسی نیمچە ڕیفۆرمیستی لە ڕێگەی پەرلەمانەوە. ئەم جۆرە دیدگایە شتەک نییە جگە لە سیاسەتەکی پەیوەست بە خۆشباوەڕی بورژوازی بچووکی خۆشگوزەران کە هەوڵدەدات جێگەیەک بە خۆی بدۆزێتەوە لەناو ئەم سیستەمەدا.
عەبدوڵڵا ساڵح: ئایا ئەم ئەزمونە ڕاستەقینەیەی جەماوەری ڕەنجدەر و ستەملێکراو ڕۆڵی هەیە لە بنیاتنانی تاکتیکی سیاسی پرۆلیتاری بەرامبەر بە پەرلەمانی بەرژوازی؟
موئەیەد ئەحمەد: هەلومەرجی واقعی خەباتی چینە کۆمەڵایەتییەکان و پەیوەندییەکانی نێوانیان، لە هەر قۆناغەکی دیاریکراوی پەرەسەندنی خەباتی چینایەتی و لە هەر وڵاتەکدا بە جیا، لە شێوازی سیاسی دیاریکراو و لە پەیوەندی دیاریکراوی نێوان حیزبەکانیشدا خۆی دەردەخات، کە بە شێوەیەکی گشتی نوێنەرایەتی بەرژەوەندییە چینایەتییە جیاوازەکان دەکەن. جا بەبێ لەبەرچاوگرتنی ئەو هەلومەرج و هاوسەنگی هێزە چینایەتییانە، ناتوانرێ تاکتیکی سیاسی

بگیرێتە بەر و باز بدرێت بەسەر ئەو هەلومەرجە واقیعیانەدا.
ئەزموونی ڕاستەقینەی جەماوەری کرێکار وزەحمەتکێش و گەنجان و ژنانی ستەملێکراو سەبارەت بە پەرلەمانی عێراق، بایەخێکی زۆری هەیە و هۆکارێکی گرنگیشە بۆ دیاریکردنی تاکتیکی سیاسی شۆڕشگێڕانە بەرامبەر پەرلەمان. بۆیە بایکۆتی جەماوەری بۆ پەرلەمان و نەبوونی هیچ خۆشباوەڕییەک بە پەرلەمان و ئەنجامدانی چاکسازی لەڕێگەیەوە لەناو ڕیزەکانی پرۆلیتاری وشیار بە بەرژەوەندییە چینایەتیەکانیان، بای□ت□کی جدیە و دەبێ لەبەرچاو بگیرێت لەکاتی گرتنەبەری تاکتیکی پرۆلیتاری بەرامبەر پەرلەمان، ئەمەش پێچەوانەی ئەوەیە کە هەندێک لە ڕابەرانی حزبەکانی کۆمۆنیستی کرێکاری باسی لێوەدەکەن کە گوایە ئەم بایکۆتە جەماوەرییە فاکتەرێکی گرنگ نییە بۆ دیاریکردنی تاکتیکی سیاسیان سەبارەت بە بەشداریکردن یان بایکۆت، بە بیانووی ئەوی ئەوان "پۆپۆلیست" نین، واتە ناکەونە دوای بیر و بۆچونی خۆبەخۆیی جەماوەر.
هەڵوێست بەرامبەر پەرلەمان بؤتە ڕەنگدانەوەی پ□□□یزەبوونی چینایەتی ناو کۆمەڵگا، سیاسەتی بایکۆت یان بەشداری لە پەرلەماندا سروشتی چینایەتیی سیاسەتەکانی هەر حزب و ڕێکخراوێکی سیاسی دەردەخات، بەتایبەتی لەناو بزووتنەوەی کرێکاری و کۆمۆنیستی و چەپدا بەگشتی. بەڵام سەبارەت بە حزبە بۆرژوا ئیسلامی و قەومی و نیولیبراڵەکان کە بێ چەندوچوون بەشداری لە هەڵبژاردندا دەکەن، سیاسەتی بەشداریکردن لای ئەوان کێشمەکێشێکە بۆ گەیشتن بە بەرژەوەندییە سیاسییە چینایەتییە بۆرژوازیییە دژە جەماوەرییەکانیان لە ڕێگەی ئەوەی کێ کۆنترۆڵی پەرلەمان بکات و بیخاتە خزمەت بەرژەو□ندییەکانی خۆی.
عبدالله صالح: هەڵوێستی کۆمۆنیستەکان، بەگشتی، لە بەرامبەر پەرلەمانە بۆرژوازییەکاندا چییە؟ ئایا دەکرێت بەشدار بن لە پەرلەمان و لە هەڵمەتەکانی هەڵبژاردنیدا؟
مؤیەد ئەحمەد: هەڵویستی کۆمۆنیستەکان سەبارەت بە سیستەمی پەرلەمانی و هەڵبژاردنە پەرلەمانییەکان لە کۆمەڵگەی سەرمایەداریدا ڕوونە و بەکورتی بەم شێوەیەی خوارەوەیە:
سیستەمی پەرلەمانی، دامەزراوە و ئامرازێکی سیاسییە بۆ ڕێکخستنی فەرمانڕەوایی بۆرژوازی و بۆ بەخشینی ڕەوایی بە دیکتاتۆرییەتی چینی بۆرژوازی و دەوڵەتەکەی کە جگە لە ئامرازێکی چەوساندنەوەی چینی کرێکار و بەهەژارکراوان شتێکی تر نییە. لەم ڕووەوە، واتە لە ڕووی ناو□□کی چینایەتی دەوڵەتەوە، فەڕق ناکات دەوڵەتی بۆرژوازی لە دەستی لیب□□ا□ییەکاندا بێت یان نیوفاشیستەکان یان ئیسلامییەکان یان ناسیۆنالیستەکان یان میلیشیادارەکان یان جەنەڕاڵە

سەربازییەکان وەیا …هتد. کاتێک بۆرژوازی فەرمانڕەوا هەڵبژاردن و پەرلەمان بەکاردەهێنێت وەک ئامڕاز و شێوەیەکی سیاسی "دیموکراسی" بۆ ئەم دیکتـــاتۆرییەتە چینـــایەتییە بۆرژوازییە، ئەوا بە پلەی جۆراوجۆر، ئەوەی کە پێـــی دەوترێـــت "شەفـــافیەت" و ڕەچـــاوکردنی "دیموکراسی"، پەیڕەو دەکات لە هەڵبژاردنەکان و لە میکانیزمەکانی کاری پەرلەماندا لە پابەندبوونێکی نزیک لە تەواوەتی بە یاساکانی یـــارییە "دیموکراســییە"کەوە تـــا دەگـــاتە ساختەکـــاری ئـــاشکرا و دیـــاریکردنی پێشـــوەختەی ئەنجـــامی هەڵبـــژاردنەکە و دەســتکاریکردنی میکانیزمەکانی کاری پەرلەمان، و تەنان□ت تاڕادەی "بەیعەت" وەک ئەوەی (سەدام حسێن)ی ناسیۆنال فاشیست لە عێراق پەیڕەوی کرد.
ئەرکی سەرەکی پەرلەمانی بۆرژوازی بریتییە لە شاردنەوەی ناوەڕۆکی چینایەتی بۆرژوازییانەی دەوڵەت یان سیستەمی سیاسی فەرمانڕەوای ئەم چینە لە پشت پەردەی نـــوێنەرایەتیکردنی ئیـــرادەی جەمـــاوەر و پیـــادەکردنی لە ڕێگەی هەڵبـــژاردنە پەرلەمانییەکـــانەوە، وە ئەمە ه□□و□یستی مارکسییەکانە بەرامبەر پەرلەمانی بۆرژوازی و هەڵبژاردنە پەرلەمانییەکان. وەک لە بڕیارێکی کۆنگرەی دووەمی ئەنتەرناسیۆنالی سێیەم، کە لینین تێـــیدا بەشدار بووە، هاتووە: "مەیل و گرایشی پەرلەمانتاریزمـــانەی حکـــومەتی بـــووەتە شێـــوەی "دیموکراســی"یانەی باڵادەستی و زاڵبـــوونی بۆرژوازی، کە لە قۆنـــاغێکی دیـــاریکراوی گەشەســەندنیدا پ□و□یســتی بە خوڕافـــاتی نوێنەرایەتیـــیەکی ڕووکەشـــی جەماوەری هەیە بۆ "ئیرادەی گەل" نەک ئیرادەی چینەکان، بەڵام لە ڕاستیدا ئامرازێکە بە دەستی سەرمایەی زاڵەوە بۆ ملکەچ پێکردن و چەوساندنەوە".(1)
سیستەمی پەرلەمانی بۆرژوازی هاوچەرخ لە جەرگەی کێشمەکێشێکدا لە دژی سیستەمی دەرەبەگایەتی و حوکمی پاشاکان و دەسەڵاتی ڕەهای پاشایەتی سەریهەڵدا، بە تایبەت لە ئەوروپا و وڵاتانی ڕۆژاوا، و لە ڕووی مێژووییشەوە گرێداروو□ بە سەرهــەڵدان و گەشەی سیاسی چینی بۆرژوازی و مســۆگەرکردنی باڵادەســتی بەرژەوەنــدییەکانی ســەرمایە بەسەر سیستەمی دەرەبەگایەتیدا. لە سەرەتادا مافی دەنگدان بۆ پەرلەمان لە سەر خاوەندارەتی و موڵکایەتی دامەزرا بوو، وە تایبەت بوو بە خاوەندارانی پارەوپول و خاوەندارانی مڵک و ز□و□یوزار، بەڵام کاتێک سەروو□ری حوکمی بۆرژوازی بەتەواوەتی مسۆگەر بوو، وە سیســتەمی ســەرمایەداری پەرەیســەند و ململانێـــی چینـــایەتی نێـــوان پرۆلیتاریا و بۆرژوازی لە کۆمەڵگەدا توندوتیژ بۆوە، لە قۆناغێکی دیـــاریکراوی گەشەســەندنی ئەم ململانێیەدا، چینـــی کرێکـــار لە ڕێگەی خەبات و تێکۆشانی خۆیەوە مافی دەنگدانی گشتی بەدەستهــێنا. هەروەها ژنـــانیش ئەم مافەیـــان بەدەســتهــێنا دوای گەشەســەندنی بـــزووتنەوەی

ڕزگاریخوازانەی ژنان بۆ بەدەستهێنانی مافی دەنگدان بە ژنان و دەرکەوتنی بزووتنەوەی ناسراو بە سفراجێتیست (Suffragetist) لە بەریتانیا و ئەمریکا، کە لە سەرەتای سەدەی ڕابردووەوە دەستی پێکرد و بە سەپاندنی یاسای مافی دەنگدانی گشتی لە بەریتانیا لە ساڵی (١٩٢٨) کۆتایی هات. تێکۆشان بۆ بەدەستهێنانی مافی دەنگدانی گشتی نهێنی و ڕاستەوخۆ و یەکسان بە پەرلەمانە بەرژوازییەکان یەکێک بوو لە داواکارییە سیاسییەکانی بزووتنەوەی سۆسیالیستی و حزبەکانی لە وڵاتانی جیاوازی جیهاندا و لە هەموو وڵاتانی ئەورووپا، لەوانەش ڕووسیا تا شۆڕشی ئۆکتۆبەر.

بەم شێوەیە سیستەمی پەرلەمانی بووە شێوەی "دیموکراسی" فەرمانڕەوایی چینی بەرژوازی، و بەم پێیەش بووە بەشێک لە دینامیزمی کێشمەکێشی سیاسی نێوان چینەکان لە کۆمەڵگەدا بە جۆرێک کە چینی کرێکار و سۆشیالیستەکان نەیان دەتوانی بێ لایەن بن بەرامبەری و بێکاری نەهێنن لە بەرژەوەندی بەدەستهێنانی داواکارییە ئابوورییەکانیان و لە بەرژەوەندی خەباتی سیاسی چینایەتییان. لەم ڕاستایەدا لەناو بزووتنەوەی کرێکاری و سۆسیالیستیدا ئەو دیاردەیە دەرکەوت و گەشەی کرد کە پێی دەوترێت "پەرلەمانتاریزمی کۆن" کە پێش سەرهەڵدانی سەرمایەداری ئیمپریالیستی و جەنگی جیهانی یەکەم بوو، وە حزبە سۆشیال دیموکراتەکان، بە تایبەت ئەورووپییەکانیان، هەوڵیاندا چاکسازییەکان بهێننەدی لە ڕێگەی ئەم جۆرە پەرلەمانتاریزمییەوە یان تەنانەت دەسەڵاتیش لە ڕێگەی بەدەستهێنانی زۆرینەی کورسییەکانی پەرلەمانەوە بەدەستەوە بگرن. ئەم ئاراستە ڕیفۆرمیستییە، ڕووخسارێکی زاڵی بزووتنەوەکە بوو، کە پەیوەندییەکی نزیکیشی هەبوو بە گەشەسەندنی هەڵپەرستییەوە لە ناو بزووتنەوەی کرێکاریدا، بۆ نموونە بەسەر سیاسەتەکانی حزبی سۆشیال دیموکراتی ئەڵمانیا لە سەرەتای سەرهەڵدانی جەنگی جیهانی یەکەمەوە.

بەڵام لە سەردەمی سەرمایەداری ئیمپریالیستی و جەنگی جیهانی یەکەم و ئاشکرابوونی هەڵپەرستی و شۆڤێنیزمی حزبە سۆشیال دیموکراتە ڕیفۆرمیستەکان لەم جەنگەدا، ئەم "پەرلەمانتاریزمە کۆنە" چیتر جێگەی بۆ نەمایەوە لە ناو بزووتنەوەی کرێکاری و سۆسیالیستیدا. بە مایەپووچی "ئەنتەرناسیۆنالی دووەم" لە کاتی ئەم جەنگە ئیمپریالیستییەدا، کە دەوڵەتە ئیمپریالیستییەکان بۆ دابەشکردنی بەرهەمی ڕووتاندنەوەی دابەشکردنی جیهان لە ڕووی ئابووری و سیاسییەوە لە نێو خۆیاندا ئەنجامیاندا، وە وەک ئاکامی ئەو سیاسەتە شۆڤێنیانەی حزبە سۆسیال دیموکراتەکانی بەشدار لە

پەرلەمان و دەنگدانیان لە بەرژەوەندی جەنگی بۆرژوازی وڵاتەکانیان، ئەم "پەرلەمانتاریزمە کۆنە" ناوەڕۆکەکەی دەرکەوت وە باوی نەما و چیتر بەشێک نەما لە تاکتیکی سیاسی بزووتنەوەی کۆمۆنیستی و بزووتنەوەی پرۆلیتاری شۆڕشگێڕ کە ئامانجی ڕزگاربوون بوو لە سیستەمی سەرمایەداری، ئەمەش بووە هۆی دەرکەوتنی چەمکی "پەرلەمانی شۆڕشگێڕ" بە پێچەوانەی "پەرلەمانی کۆن)ی ڕیفۆرمیست.
لەرەشدا، سەبارەت بەم بابەتە، بەگۆیەک دەهێنمەوە لە بڕیارەکانی کۆنگرەی دووەمی ئەنتەرناسیۆنالی سێیەم، کە لە تەمموز و ئابی (١٩٢٠) بەستراوە، بە ئامادەبوونی لینین:
"هەڵویستی ئەنتەرناسیۆنالی سێیەم بەرامبەر پرسی پەرلەمانتاری لە تیۆرییەکی نوێوە سەرچاوە ناگرێت، بەڵکو لە گۆڕانی ڕۆڵی خودی پەرلەمانتارییەوە سەرچاوە دەگرێت. لە سەردەمی پێشوودا، پەرلەمان، کە ئامرازێکی سەرمایەداری گەشەسەندوو بوو، بە جۆرێک لە جۆرەکان، لە بەرژەوەندی پێشکەوتنی مێژوویی کاری دەکرد. بەڵام لە بارودۆخی ئێستادا، کە بە وەحشیگەری ئیمپریالیزم تایبەتمەندە، پەرلەمان بۆتە ئامرازی درۆ و فێڵ و کاری توندوتیژی و وێرانکاری و کاری دزی. لەرەوە ڕیفۆرمیزمی پەرلەمانی، کە نە جێگیر و پایەدارە وە نە پلانێکی گشتگیریشی هەیە، هەموو گرنگییەکی کردەیی خۆی بۆ جەماوەری زەحمەتکێش لەدەست داوە.
.... دەبێت کۆمۆنیزم لێکۆڵینەوەی تیۆری سەردەمەکەمان وەک خاڵی دەستپێک وەربگرێت (پەرەسەندنی سەرمایەداری تا لوتکە، ئاراستەکانی ئیمپریالیزم بەرەو نەفیکردنەوەی خۆی بەدەستی خۆی و خۆوێرانکردنی و توندوتیژ بوونەوەی بەردەوامی شەڕە ناوخۆکان، هتد...)، و لەوانەیە پەیوەندییە سیاسییەکان و بلۆکبەندییەکان شێوەی جیاواز وەربگرن لە وڵاتێکەوە بۆ وڵاتێکی تر، بەڵام ناوەڕۆکی شتەکان لە هەموو شوێنێک وەک خۆی دەمێنێتەوە: ئەوەی پەیوەندی بە ئێمەوە هەیە ئامادەکاری دەستبەجێی سیاسی و تەکنیکییە بۆ ڕاپەڕینی نوێی پرۆلیتاری".
... کاتێک هەندێک سۆسیالیست، کە تامەزرۆی کۆمۆنیزمن، ئاماژە بەوە دەکەن کە کاتی شۆڕش هێشتا لە وڵاتەکانیاندا نەهاتووە، و ڕەتیدەکەنەوە لە هەلپەرستە پەرلەمانییەکان جیا ببنەوە، ئەوا لە ڕاستیدا کار دەکەن بە پێی تێگەیشتنێکی هۆشیارانە یان ناهۆشیارانە، بۆ قۆناغێک کە بەرەوڕووی دەچین، کە بە قۆناغی سەقامگیرییەکی ڕێژەیی بە کۆمەڵگەی بۆرژوازی ئیمپریالیستی دادەنرێت، بۆیە وا گومان دەکەن کە هاوکاریان لەگەڵ کەسانێکی وەک توراتی و لۆنجی دەتوانێت بنەمایەک بێت کە خەبات بۆ ڕیفۆڕمەکان ئەنجامی کردەیی بەدەستەوە بدات". (2)
ئەمەیە ناوەڕۆکی بابەتەکە سەبارەت بە "پەرلەمانییەتی شۆڕشگێڕ"،

واتە ئامادەکاری بۆ "ڕاپەڕینی نوێی پرۆلیتاری". بۆیە ناتوانرێت، بۆ کۆمۆنیستەکان و پرۆلیتاریای شۆڕشگێڕ، باس لە پەرلەمان و چوونە ناوی بکرێت بەبێ ڕەچاوکردنی هەڵویست لە شۆڕشی سۆسیالیستی و ئامادەکاری بۆی "لە ڕووی سیاسی و تەکنیکییەوە".

عبدالله صالح: دەکرێ بەو جۆرە لە قسەکانت تێبگەین کە تاکتیکی بەشداری یان بایکۆتکردنی پەرلەمان و هەڵبژاردن پەیوەستە بە ڕادەی ئامادەکاری بۆ شۆڕشی سۆسیالیستی، نەک بە بەدیهێنانی هەندێک داواکاری ئابووری یان سیاسی بۆ پرۆلیتاریا لە ڕێگەی پەرلەمانەوە؟

موئەیەد ئەحمەد: بەڵێ، بەشداریکردن یان بایکۆتکردنی هەڵبژاردنە بۆرژوازییەکان بۆ حزبێکی کۆمۆنیستی خاوەن ڕەگ و ڕیشە لە نێو چینی کرێکار و بەهەژارکراوان و چەوساوەکان و خەباتیاندا، پەیوەستە و مەرجدارە بە ڕادەی سوود وەرگرتن لەم تاکتیکە سیاسییە بۆ ڕێکخستنی ڕیزەکانی خەباتی شۆڕشگێڕانە لە دژی تەواوی سیستەمی بۆرژوازی فەرمانڕەوا لە کۆمەڵگەدا. ئەمە تاکتیکێکە و پەیوەستە بە گرنگییەکەوە کە هەیەتی بۆ بەهێزکردنی ناڕەزایەتی کۆمەڵایەتی و خەباتی چینایەتی پرۆلیتاری و بەهێزکردنی ڕیزەکانی خەباتی ئەم چینە و ئامادەکاری بۆ شۆڕشی پرۆلیتاری سۆشیالیستی.

لە ڕووی مێژووییەوە و لەوەتەی شورا کرێکارییەکان لە شۆڕشی ڕووسیا لە ساڵی (١٩٠٥) دەرکەوتن وەک شێوەی ڕێکخستنی خەباتی جەماوەری کرێکاران، و پێش ئەوەش بە زیاتر لە سێ دەیە کۆمۆنەی پاریس دەرکەوت وەک "دیکتاتۆریەتی" چینی کرێکار و شێوەی حوکمڕانی ئەم چینە و جەماوەری زەحمەتکێش بۆ ڕزگاربوون لە کۆتوبەندی سەرمایە، ئەوا شێوەی پەرلەمانی بۆ خەبات گرنگی مێژوویی خۆی لەدەست دا، چونکە شێوەیەکی باڵاتر بۆ ڕێکخستن و خەباتی جەماوەری لە گۆڕەپانی خەباتی چینایەتی جیهانیدا دەرکەوت، کە ئەویش بزووتنەوەی شورایی و فۆرمی حوکمی شوراییە.

یەکێک لە ئامانجەکانی شۆڕشی سۆسیالیستی بریتییە لە ڕزگاربوون لە دامەزراوەکانی سیستەمی بۆرژوازی، لەوانەش سیستەمی پەرلەمانی، و دامەزراندنی شێوەیەکی ڕێکخستنی سیاسی جەماوەری کە لە جەماوەری پرۆلیتاریا و چەوساوەکان و هەژارەکانەوە نزیکتر بێت بۆ بەدیهێنانی ئیرادەی سیاسییان، کە ئەویش بزووتنەوەی شورایی و سیستەمی حوکمی شوراییە. لەسەر ئەو بنەمایەش، بەشداریکردن لە پەرلەمان و هەڵبژاردندا بە مەبەستی بەدیهێنانی چاکسازیی، شتێک نییە جگە لە بڵاوکردنەوەی خۆشباوەڕی بەو شێوازە سیاسییەی حوکمڕانی بۆرژوازی بە گشتی لە سەردەمی ئێمەدا.

هەر کەسێک کەمێک ئاگاداری بارودۆخی سیاسی عێراق بێت، دەزانێت کە شێوەی پەرلەمانی حوکمڕانی شتێک نییە جگە لە دووبارەکردنەوەی ئەم

سیستەمە بە تەواوی بارگرانی و گەندەڵی و دزی و سەرکوت و درۆ و دەلەسەکانیەوە. ئەزموونی (ڕاپەڕینی ئۆکتۆبەری ٢٠١٩) و خرۆشانە جەماوەرییەکانی تر لە عێراق و هەرێمی کوردستان دەریخست کە شێوەیەکی تر بە حوکمڕانی و بە پەرلەمان لەئارادایە کە ئەویش سیستەمی شوراییە، نەک کەشکردنی توانا شۆڕشگێڕییەکانی جەماوەر و لە قاڵبدانیان لە چوارچێوەی پەرلەمان و پەرلەمانتاریزمیدا.
ئەم شێوازە نوێیە تەنها هەوڵێک نییە لە لایەن ئێمەوە بۆ دووبارەکردنەوەی ئەزموونی کۆمۆنەی پاریس و سۆڤیەتەکانی بزووتنەوەی پرۆلیتاری لە چەندین وڵاتانی جیهاندا، بەڵکو وانەیەکی وەرگیراویشە لە ئەزموونی خرۆشانە جەماوەرییە شۆڕشگێڕییەکان لە عێراق و ناوچەی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست لە ماوەی نزیک بە دوو دەیەی ڕابردوو. هەروەها ئەزموونی ئەو بزووتنەوە شوراییەشە لە هەرێمی کوردستان کە بزووتنەوەی کۆمۆنیستی و ڕێکخراوەکانی لە ئازاری (١٩٩١)دا گرتیانە بەر و دەستپێشکەرییان کرد بە وەڕێخستنی.
عبداللە صالح: بۆچی پێتوایە ئەم دوو سیاسەتە جیاوازەی بەشداری و بایکۆتی پەرلەمانی ئێستای عێراق سروشتی چینایەتی هەر حزبێکی ناو بزووتنەوەی کۆمۆنیستی دەردەخات؟ وە بۆچی بە تاکتیکێکی سیاسی دیاریکراوی نازانیت، کە ڕەنگە کۆمۆنیستەکان لەسەری ناکۆک بن یان هاوڕا بن، بەبێ ئەوەی ئەم سروشتە چینایەتییە دەربخات؟
موئەیەد ئەحمەد: ڕاستە تاکتیکی بەشداری و بایکۆت بە گشتی و لە خودی خۆیاندا، بە دابڕاوی لە کۆی سیاسەتەکانی دیکە و بارودۆخی خەباتی چینایەتی، سروشتی چینایەتی حزبێک لەناو بزووتنەوەی کۆمۆنیستیدا دیاری ناکات و لێکترازان و جیابوونەوە ناخوازێت لە ڕیزەکانیاندا. نموونەش هەیە لەسەر ناکۆکی کۆمۆنیستەکان لەم ڕووەوە بەبێ ئەوەی گرێدرابێت بە جیابوونەوە و لێکترازان و گرتنەبەری سروشتێکی چینایەتی دژبەرانە، بە مەرجێک ناکۆکییەکە نەهاتبێتە سەر ئەولەویاتەکانی کار و چالاکی جەماوەری دەرەوەی پەرلەمان و خەبات بە هێنانەدی شۆڕشی سۆسیالیستی و شێوەی حوکمڕانی شورایی و بەدیهێنانی دەسەڵاتی سیاسی شۆڕشگێڕانەی پرۆلیتاریا وەک چینێک.
کۆمۆنیستە “چەپەکان” کە دژی سوودوەرگرتن بوون لە سەکۆی پەرلەمانی بۆرژوازی لە بەرژەوەندی شۆڕشی پرۆلیتاری سۆسیالیستی، بە پێچەوانەی بۆچوونەکانی لینین و زۆربەی کۆمۆنیستەکانی کۆنگرەی دووەمی ئەنتەرناسیۆنالی سێیەم لە تەمموزی (١٩٢٠)دا، بڕیارێکی پێشنیارکراوی تایبەتی خۆیان لە کاتی کۆنگرەکەدا پێشکەش کرد کە دژی بڕیاری زۆرینە بوو کە هەمان کۆنگرە پەسەندی کرد. ئاشکرایە کە بڕیاری زۆرینەی ئەو کۆنگرەیە جەختی کردەتە سەر سروشتی لاوەکییانەی

پرسی بەشداریکردن لە پەرلەمانە بەرژوازییەکاندا. لە بڕیارەکەدا هاتووە: "... پێویستە بەردەوام سروشتی لاوەکیانەی ڕێژەیی ئەم پرسە لەبەرچاو بگیرێت. لەبەر ئەوەی کە چەقی قورسایی خەبات لە دەرەوەی پەرلەمانە بۆ دەسەڵاتی سیاسی، و ئەمەش بەڵگەنەویستە کە پرسی گشتی دیکتاتۆریەتی پرۆلیتاریا و خەباتی جەماوەری بۆ ئەم دیکتاتۆرییەتە ناتوانرێت بەراورد بکرێت بە پرسی تایبەتی بەکارهێنانی پەرلەمانتاریزم .... بۆیە، ئەنتەرناسیۆنالی کۆمۆنیستی، بە شێوەیەکی یەکلاکەرەوە، جەخت دەکاتەوە کە هەر جیابوونەوە و لێکترازانێک یان هەر هەوڵێکی بە ئەنقەست بۆ جیابوونەوە و لێکترازان لەناو حزبە کۆمۆنیستەکاندا لەبەر ئەم پرسە و تەنها لەبەر ئەم پرسە، بە هەڵەیەکی گەورە لە دژی بزووتنەوەی کرێکاری دادەنێت".(3)

بە لەبەرچاوگرتنی ئەوەی باسکرا، لە ڕووی واقیعی چینایەتی کۆمەڵگەی عێراق و هەڵوەستی چینە کۆمەڵایەتییە جیاوازەکان بەرامبەر پەرلەمان لە عێراقدا، ئەوە چینی بەرژوازییە کە لە ڕێی نوێنەرایەتی حزبە ئیسلامی و قەومی و نیولیبراڵییەکانیەوە، هەروەها چینی بەرژوازی مامناوەند و وردە بورژوازی خۆشگوزەرانیش لە ڕێی نوێنەرەکانیانەوە لە حزبە قەومی و نیمچە ڕیفۆرمیست و نیمچە عەلمانییەکان و بە ناوی چەپ یان بەبێ ئەم ناوەشەوە، کە بەشداری پەرلەمان دەکەن و لەناو پەرلەماندا لە ململانێدان بۆ دابەشکردنی دەسەڵات و سامان لە نێوان خۆیاندا یان گەرەکیانە هەندێک چاکسازی بچووک و لاوەکی لە ڕێگەیەوە بەدی بهێنن.

ئەوە لە کاتێکدایە کە زۆربەی جەماوەری چینی کرێکار و زەحمەتکێشان و بێهەژارکروان و بێبەشان و گەنجان و ژنانی چەوساوە لە عێراقدا چالاکی و ناڕەزایەتییە جەماوەرییەکانیان لە دەرەوەی پەرلەمان و هەڵبژاردنە پەرلەمانییەکاندا ئەنجام دەدەن، و هەوڵدەدەن خەباتی خۆیان لەم مەیدانەی دەرەوەی پەرلەماندا بەهێز بکەن، جا ئەوە ئەرکی کۆمۆنیستەکانە کە ببنە بەشێک لە پەرەپێدانی ئەم توانا چینایەتییە بۆ ئەوەی خەباتی جەماوەری کرێکاران و زەحمەتکێشان بگۆڕێت بۆ هێزێکی چینایەتی سەربەخۆ و لە ڕووی سیاسییەوە ڕێکخراو بێت لەناو حزبە کۆمۆنیست و حزبە سۆسیالیستە شۆڕشگێڕەکان و ڕێکخراوە جەماوەرییە خەباتکارە سەربەخۆکانیاندا، و سوود وەربگرن لە کەشوهەوای ئازادیی ڕێژەیی بەردەست بۆ بەدیهێنانی ئەوانە بە خێراترین شێوەی گونجاو، نەک سەرنج خستنە سەر بابەتێکی لاوەکی کە بەکارهێنانی پەرلەمان و سوود وەرگرتن لێی.

پەرلەمان شان بەشانی ئامرازە سەرکوتگەرەکانی تری ڕژێم بۆتە ئامرازێکی دەستی هێزەکانی ئەم ڕژێمە بۆ دووبارە بەرهەمهێنانەوەی

خۆی، جا بەشداریکردن لە پەرلەمان بەلای جەماوەری پرۆلیتاریا بووەتە بەشداریکردن لەم پرۆسەیە و دووبارە بەرهەمهێنانەوەی پەرلەمانتاریزم نەک تێکشکاندنی، بە تایبەت لە بارودۆخی ئێستادا.
کرانەوەی ئاسۆ لە بەردەم کۆمۆنیستەکاندا بۆ بەکارهێنانی پەرلەمان لە پێناو بانگەشەی شۆڕشگێڕانەی سۆسیالیستی و بۆ "تێکشکاندنی پەرلەمان" و گۆڕینی بۆ حوکمی شورایی، یان بایکۆتکردنی لە پێناو هەمان مەبەستدا، هەروەک کۆنگرەی دووەمی ئینتەرناسیۆنالی سێیەم جەختی لەسەر کردەتەوە، پەیوەست بەتەوە بە پەرەسەندنی خەباتی چینایەتی لەناو کۆمەڵگەدا، و بە شێوەیەکی کردەیی پەیوەستە بە گەشەسەندنی بزووتنەوەی کرێکاری و کۆمۆنیستی و کاریگەری کۆمەڵایەتی حزب کۆمۆنیستی پرۆلیتاری لەناو جەماوەری زەحمەتکێشان و بەهەژارکراواندا.
بایکۆتکردنی پەرلەمان لە عێراق لەم قۆناغەدا، نەک هەر تاکتیکێکی سیاسییە بەڵکو واقیعێکی سیاسی چینایەتییە لەسەر زەوی، و تایبەتە بە چینی کرێکار و جەماوەری هەژار و چەوساوە و خەباتی چینایەتییان. مەرجی بەکارهێنانی پەرلەمان بە مەبەستە شۆڕشگێڕانەییەکان، لە عێراق لەم قۆناغەدا، پەیوەستە بە ئامادەی گەشەسەندنی خەباتی جەماوەری شۆڕشگێڕانە لە دەرەوەی پەرلەمان.
ئەوەی کە ئەمە پشتڕاست دەکاتەوە نەک تەنها لە هەڵوەستی ئەم جەماوەرە کرێکار و بەهەژارکراوەدا دەردەکەوێت لە ڕێگەی بایکۆتکردنی پەرلەمانەوە، بەڵکو لە ڕێگەی خەباتە بەرفراوان و گەشەسەندوو و خرۆشانە شۆڕشگێڕییە یەک لەدوای یەکەکانیشیانەوە لە ماوەی بیست و دوو ساڵی ڕابردوودا خۆی نمایش دەکات. ئەنجامدانی گۆڕانکاری لە بەرژەوەندی خەباتی ئەم چینە شۆڕشگێڕە و جەماوەرە چەوساوەیە لەسەر زەوی، ئەرکی سەرەکی کۆمۆنیستەکانە و مەرجێکی پێشوەختەیە بۆ پەسەندکردنی تاکتیکی بەشداریکردن یان بایکۆتکردن لە پەرلەمان لەلایەن هەر حزبێکی کۆمۆنیست و سۆسیالیستی شۆڕشگێڕەوە، بۆ ئامانجی لابردنی شێوازی پەرلەمانیی بەرژوازی و گۆڕینی بۆ شێوازیی حوکمی شورایی.
چارەنووسی هەر حزبێک یان ڕەوتێک یان ڕێکخراوێکی کۆمۆنیستی کە بیەوێت تاکتیکی "پەرلەمانتاریزمی شۆڕشگێڕانە" بە شێوەیەکی دابڕاو لەم جەمسەرگیرییە چینایەتییەی ناو کۆمەڵگە بەکار بهێنێت، چارەنووسێکی باشتری نابێت لە چارەنوسی هەردوو حزبی شیوعی عێراق و حزبی شیوعی کوردستان و کاروانی چەندین ساڵەیان لە بەشداریکردن لە هەڵبژاردنەکاندا وەک دوو حزبی تەواوکەری ڕژێم بە ئەزموونی و دژە پرۆلیتاریا و نائومێدکەری هیوا و ئاواتی تەنانەت ئەندامانیشیان.
هەر حزبێک لە بزووتنەوەی کۆمۆنیستیدا و لەنەو ئەوانەی کە خۆیان

بە سۆشیالیستی شۆڕشگێڕ یان بە گشتی خۆیان بە چەپ دەزانن و سیاسەتی بەشداریکردن بگرێتەبەر لە پەرلەمانی ئێستا لە عێراق یان هەرێمی کوردستاندا، ئەوا لە پێگەی ئەم جەماوەرە پرۆلیتارییەوە نایگرێتەبەر، بەڵکو لە پێگەیەکی چینایەتی دیکە و بە کاریگەری کەشوهەوای بۆرژوازی زاڵ بەسەر ژیانی سیاسی کۆمەڵگەدا، و بەم پێیەش سیاسەتی بەشداریکردن بە ئەوان و بە تایبەت ئەو حزبانەی کە خۆیان بە کۆمۆنیست دەزانن، بەداخەوە دەبێتە هەڵخلیسکان، بەرەو لای ڕاست و بەرەو کەشوهەوای سیاسی بۆرژوازی زاڵ.
ڕابەرانی حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری عێراق و کوردستان کە بانگەشەی بەشداریکردن دەکەن لە پەرلەماندا، وا دەنوێنن کە "دوای خۆبەخۆیی جەماوەر" ناکەون، بەڵام ئەم ئیدعایە ئەم کێشە چینایەتییە و ئەم لادانە بەرەو سیاسەتی بۆرژوازی و جێهێشتنی گۆڕەپانی هێزەکانی شۆڕشی پرۆلیتاریای سۆسیالیستی چارەسەر ناکات. هەروەها، لەدوانی هەندێک لە ڕابەرانی ئەم دوو حزبە لە دژی ئەوانەی بایکۆتیان گرتەبەر لە نێو کۆمۆنیستەکان و بە تایبەتی دژی (ڕێکخراوی بەدیلی کۆمۆنیستی لە عێراق)، و ناونانیان بە چەندین ناو و ناتۆرەی ناسیاسی و شکاندنی سنووری ڕێز و گیانی هاوڕێیانە، ئەمە بە جۆریک لە جۆرەکان و تا ڕادەیەک سەروسیمای ئەم نزیکبوونەوە چینایەتییە بۆرژوازییە و ئەم دوورکەوتنەوەیە نیشان دەدات لە جەماوەری کرێکار و بە هەزارکراوی دژی ڕژێم و پەرلەمانەکەی، وە دوورکەوتنەوە نیشان دەدات لە تاکتیکی سیاسی کۆمۆنیستی لەم قۆناغەدا، و بەم پێیەش دوورکەوتنەوە لە ئەرکەکانی ڕێکخستنی شۆڕش، بەڵکو واوەتر لەمەش بایکۆتکردنی شۆڕش و هەڵپەکردن بە هەڵبژاردن نیشان دەدات.
عەبدوڵا ساڵح: سەرکردەکانی ئەم دوو حیزبەی کۆمۆنیستی کرێکاری عێراق و کوردستان بانگەشەی ئەوە دەکەن کە لینین جەختی لەسەر پێویستیی بەشداریکردن لە پەرلەمانە بۆرژوازییە کۆنەپەرستەکان کردۆتەوە. بەچوونی ئەوە سەبارەت بەمە چییە؟ لێرەدا پشت بە کتێبی لێنین "نەخۆشیی 'چەپڕەوی' منداڵانە لە کۆمۆنیزمدا" دەبەستن، ئایا ڕوونکردنەوەیەکیش بە ئەم خاڵە هەیە؟
موئەیەد ئەحمەد: بە بڕوای من، ئەم هەڵوێستەی ئەوان نەک تەنیا لەگەڵ مێتۆد و تێزەکانی لینین سەبارەت بە بەشداریکردن یان بایکۆتکردنی پەرلەماندا ناگونجێت، بەڵکو کاریکاتێرێکیشە بە مێتۆد و تێزەکانی ئەو لەمبارەیەوە. لێرەدا دەبێت سەرەتا مێتۆدی لێنین لە مامەڵەکردن لەگەڵ ئەم بابەتەدا بناسین. بە پێچەوانەوە، ئەو کەسەی کە پەنا بە لێنین و جەختکردنەوەکانی لەسەر بەشداریکردن لە پەرلەمان دەبات بە پاساودانی بەشداریکردنی لە پەرلەمانی ئێستای

ع□راق، خ□ی ل□گ□□ م□ت□د وت□ز□کانی ل□نیندا ناک□ک□. با ئ□م□ □وون بک□ین□و□.
تیز□کانی ل□نین س□بار□ت ب□ ب□شداریکردن یان بایک□تکردنی پ□رل□مان□ ب□رژوازیی□کان، پ□ش ه□ر شت□ک، و□ک خ□ی ج□ختی ل□ د□کات□و□، ب□شداریکردن□کی “ز□ر خاکی و ساد□” بوو□ ل□ گفتوگ□کردن د□ربار□ی گرنگیی ب□شداری یان بایک□ت ل□ پ□رل□مانی ب□رژوازیدا ل□س□ر بن□مای “ئ□زموونی □ووسیا”. ب□ ت□گ□یشتن ل□ ه□□و□ستی لینین، ل□ر□دا د□ق□ک ل□ کت□بی “ن□خ□شیی ‘چ□پ□□وی’ منا□انی ل□ ک□م□نیزمدا” د□ه□نم□و□:
“… د□نیاترین □□گ□ ب□ شکاندن و زیانپ□گ□یاندنی ب□های بیر□ک□ی□کی سیاسی نو□ (یان ه□تا بیر□ک□ی□کی سیاسیش ن□ب□ت)، بریتیی□ ل□ بردن□ پ□ش□و□ی تا ئاستی گ□مژ□یی (السخافة) ب□ ناوی ب□رگریکردن ل□ی□و□. ئاشکرای□ ه□ر ک□س□ک بی□و□ت ب□ ش□و□ ک□ن□ک□ و ب□ گشتی ب□□ت ئ□و□ □□گ□پ□دراو نیی□ ک□ خ□ت ب□دوور بگریت ل□ ب□شداریکردن ل□ پ□رل□مان□ ب□رژوازیی□کاندا ل□ ه□موو بارود□خ□کدا، ئ□وا ئ□و ک□س□ ل□س□ره□ق نیی□. من ل□ر□دا ناتوانم ف□رمول□ی□ک ب□ ئ□و بارود□خان□ بخ□م□ ب□رد□ست ک□ ت□یدا بایک□تکردنی پ□رل□مان ب□سوود□، چونک□ ئ□رکی ئ□م وتار□ نیی□، و ئ□م ئ□رک□ بریتیی□ ل□ د□رسکردنی ئ□زموونی □ووسی□ س□بار□ت ب□ پرس□ د□ستب□ج□ی□کانی تاکتیکی ئینت□رناسیونا□ی ک□م□نیستی …”(٤)
ب□گومان، سیاس□تی لینین س□بار□ت ب□ ب□شداری یان بایک□تی پ□رل□مان□ ب□رژوازیی□کان پر□نسیپ□کی گشتی و تی□ری□ک نیی□ ک□ ل□ ه□موو بارود□خ□کدا ج□ب□ج□ بکر□ت، ب□□کو م□س□ل□ی□کی تاکتیکیی□ ل□ چوارچ□و□ی ستراتیژیی خ□باتی ک□م□نیستی ش□□شگ□□ان□ی پر□لیتاریا، و و□ک خ□ی د□□□ت، پوخت□ی□ک□ ل□ “ئ□زموونی □ووسیا”. ل□گ□□ ئ□و□شدا، ئاشکرای□ ک□ سیاس□ت و تی□ری□کانی لینین س□بار□ت ب□ پ□رل□مانتاریزم، ب□رج□ست□کردن□و□ی م□ت□د و ستراتیژیی سیاسی ش□□شگ□□یی ئ□و□ ل□ □□کخستن و س□رکردای□تیکردنی ش□□شی پر□لیتاری س□شیالیستیدا. ئ□و ک□س□ی ک□ ب□شداری یان بایک□تی پ□رل□مان ب□دوور ل□ □□کخستن، پ□ر□پ□دان و س□رکردای□تیکردنی ئ□م ش□□ش□ و پ□ر□پ□دانی خ□باتی سیاسی چینای□تیی پر□لیتاریای س□رب□خ□ ل□ ناو ک□م□□گ□دا د□خات□□وو، ئ□و□ ئ□و ک□س□ی□ ک□ پاب□ند نیی□ ب□ م□ت□د و ستراتیژیی لینین ل□ م□س□ل□ی پ□رل□مانتاریزمدا.
باس و ل□ک□□ین□و□کانی ئ□نت□رناسی□نالی س□ی□م، ب□دیاریکراوی ل□ دوو□مین ک□نگر□یدا، ز□ر گرنگ بوون، ک□ ت□زگ□ل□ک بوون ل□ بارود□خی پ□ر□س□ندنی ئ□نت□رناسی□نا□ی س□ی□م و گ□ش□ی بارود□خ□ ش□□شگ□□یی□کان ل□ ب□ش□ک ل□ و□اتانی ئ□وروپای □□ژاوا و د□رک□وتنی

حیزبگەلێکی کۆمۆنیستی بەھێز کە ڕێگیان لەناو چینی کرێکار و بزووتنەوەی کرێکاریدا ھەبوو. لە ڕوانگەی لینینەوە، پێویست بوو لەو بارودۆخانەدا پەرلەمانە بۆرژوازییەکان بە شێوەیەکی شۆڕشگێڕانە بەکاربھێنرێن، ئەوەش لە ڕێگەی ھاندانی شۆڕشگێڕانەوە دژ بە پەرلەمان و دەوڵەتی بۆرژوازی لەسەر سەکۆی خودی پەرلەمان، نەک بە بەدەستھێنانی ئەم یان ئەو چاکسازی یان کێبڕکێ لەسەر کورسییەکانی پەرلەمان، بەڵکو بەمەبەستی کۆکردنەوەی ھێزەکانی شۆڕشی پرۆلیتاری لە دەرەوەی پەرلەمان و کێشکردنی زۆرێک لە بەش و توێژی دواکەوتووی ناو ڕیزەکانی چینی کرێکار و “فەرمانبەرە بچووکەکان” و جووتیارانی خۆشباوەڕ بە پەرلەمان بۆ ناو بزووتنەوەی کرێکاری و جەماوەری شۆڕشگێڕ و حیزبی کۆمۆنیستەکان و کاروانی شۆڕشی پرۆلیتاری. ئەمەش لە ڕێگەی بەکارھێنانی ھاندانی شۆڕشگێڕانە لەسەر سەکۆی پەرلەمان دژ بە پەرلەمان و دەوڵەتی بۆرژوازی و ڕوونکردنەوەی ئەوە بە ئەو بەش و تویژە خۆشباوەڕانە بە پەرلەمان، کە پەرلەمان ڕێگەیەک نییە بۆ بەدەستھێنانی داواکاری و ئامانجەکانیان. بەم جۆرە و لەم ڕێگەیەوە بردنە پێشەوەی خەباتی جەماوەری شۆڕشگێڕانەی دەرەوەی پەرلەمان. بێگومان، ئەم مێتۆد و ستراتیژییە پەیوەندی بە بارودۆخی ھاوچەرخیشەوە ھەیە و ناکرێ چاوپۆشی بکرێت لەم ئەرکە لاوەکییانە لە خەباتی سۆسیالیستی پرۆلیتاریدا. بایکۆت یا بەشداری لە پەرلەمان، بەپێی ئەو بارودۆخانەی کە بە ھەریەکەیان دیاریکراوە، دەبێت خزمەت بەم ستراتیژییە شۆڕشگێڕانە بکات و بەپێی ئەم مێتۆدە بێت.

کۆمۆنیستە چەپەکان لە ئەڵمانیا، ھۆڵەندا، ئیتاڵیا، و بەریتانیا لەگەڵ تیۆرییەکانی لینیندا ھاودەنگ نەبوون، بەڵکو بەشێکیان بەشدارییان بە تاکتیکێکی “ڕاستڕەوانە” دادەنا لە بارودۆخی کونکریتی وڵاتەکانی خۆیاندا و جەختیان لەوە دەکردەوە کە سیاسەتی بەشداری لە پەرلەمانە بۆرژوازییەکان لە ئەوروپای ڕۆژاوا خزمەت بە شۆڕش ناکات، وە ھیچ پاساوێک نییە بۆ بەشداری لەو وڵاتانەی کە حیزبە سۆسیالیستە پەرلەمانتاریستە ڕیفۆرمیستەکان وێرانکاریان بەسەر بزووتنەوەی کرێکاری و کۆمۆنیستیدا ھێناوە، و بەم شێوەیەش بەلای ئەوانەوە “ئەزموونی ڕووسی” گونجاو نییە بۆ ئەو وڵاتانە. ئەوان تەنیا نەبوون، بەڵکو ئەنارکیستە بەشداربووەکانی کۆنگرەی ئەنتەرناسیۆنالەی سێیەم و “کرێکارانی پیشەسازی جیھان” و نوێنەرانی سەندیکالیزمی ئەنارکستییش، ھاوبەشی بۆچوونەکانی ئەوان بوون.

لینین کە ڕابەرایەتی بزووتنەوەیەکی پرۆلیتاری سەرکەوتووی دەکرد لە ڕووسیا و دەیویست ڕیزی پرۆلیتاریای جیھانی بەھێز بکات و سوود لە ھەموو ئەو ئامرازانە وەرگرێت کە لەبەردەستدان بۆ ئەم

شۆڕش و گەشەی بزووتنەوەی پرۆلیتاری کۆمۆنیست، وە پێی وابوو کە ئەم کۆمۆنیزمە "چەپڕەوییە" و نەرمی نەنواندنی لە بەکارهێنانی سەندیکا و پەرلەمانە بۆرژوازییەکان لە ڕێڕەوی خەباتیاندا، و دەرک نەکردنیان بە هاتنی کرێکارانی سەر بە حزبە سۆسیال دیموکراتە ڕیفۆرمیستەکان بۆ نێو ڕیزی حیزبە کۆمۆنیستە نوێیە گەشەسەندووەکان، و ڕەتکردنەوەی هەر سازشێک لەوانە ئاشتی (برێست-لیتۆڤسک)، ڕێگرە لە بردنە پێشەوەی شۆڕش و سەرکەوتنی لەو وڵاتانەدا. لینین لە سەرهەق بوو لەمەدا.

گواستنەوەی میکانیکیانەی هەڵوێستی لینین لەو سەردەمەدا بۆ عێراق بەدوور لەو بارودۆخ و هەلومەرجانەی کە تاکتیکی بەشداری یان بایکۆت لە چوارچێوەیاندا خراوەتەڕوو، نەک تەنیا مێتۆدێکی مارکسی نییە بەڵکو هیچ پەیوەندییەکیشی بە تێزەکانی لینینەوە نییە. باسکردن لە بەشداری یان بایکۆت لە پەرلەمان و هەڵبژاردنە پەرلەمانییەکان بە شێوەیەکی تاکلایەنانە و دابڕاو لە پەیوەندیی نێوان چینەکان لە کۆمەڵگەیەکی دیاریکراودا و تایبەتمەندییەکانی خەباتی چینایەتی و ڕەوتی شۆڕش تێیدا، پوچەڵ کردنەوەی مێتۆدی لینینە.

بە ڕای من، خودی مێتۆدی لێنین ئەوە دەخوازێ کە سیاسەتی بایکۆت بگیرێتە بەر لە عێراق و لە پەیوەند بە پێداویستییەکانی بردنە پێشەوەی هێزەکانی شۆڕشی پرۆلیتاری لەم وڵاتە و لە پەیوەندیش بە بەهێزکردنی خەباتی سیاسی چینایەتی پرۆلیتاری، نەک بەشداری لە پەرلەمانێکی بۆرژوازیی ڕیسوا و مۆنۆپۆڵکراو لەلایەن ئەو هێزە میلیشیاییە قەومی و ئیسلامییانەوە کە پشتیان بەستووە بە دەستێوەردانی هێزە ناوچەیی و نێودەوڵەتییەکان، هەروەها نەک بەشداری لە پەرلەمانێک کە نوێنەرایەتی هێزەکانی دژە شۆڕش دەکات کە (ڕاپەڕینی ئۆکتۆبەری ۲۰۱۹)یان لە خوێندا شەڵاڵ کرد.

عەبدوڵا ساڵح: چۆن دەڕوانیتە ئاستی خۆشباوەڕی بە پەرلەمانی بۆرژوازی لە عێراق لەنێو جەماوەری پرۆلیتاریادا بەتایبەتە لەنێو بەشە پێشکەوتووەکەیدا بە گۆڕانکاری ئابووری و سیاسی لە بەرژەوەندی خۆیان؟

موئەیەد ئەحمەد: ئەزمونی (۲۲) ساڵ لە بەردەوامی ئەم ڕژێمە سیاسییەی ئێستای عێراق، و شێوازی کارکردنی و ئامرازەکانی ئەم ڕژێمە و دامەزراوە پەرلەمانی و هەڵبژاردنەکانی، ئەوەی دەرخست بە زۆربەی جەماوەری عێراق، بەتایبەتی بە زۆرینەی جەماوەری پرۆلیتاریای گەنج، کە هیوا و ئاواتی گەیشتن بە هەر چاکسازییەکی جددی لە بەرژەوەندییان لە ڕێگەی پەرلەمان و هەڵبژاردنەوە لە خۆشخەیاڵی بەولاوە شتێکی تر نییە، خۆشخەیاڵییەک کە برەوی پێ

دەدرێت؛ لەلایەن بۆرژوازی دەسەڵاتدار و حزبە بۆرژوازییەکانی ئۆپۆزسیۆنی ئیسلامییەوە لە نیولیبراڵ و ناسیۆنالیست و هێزە بۆرژوازییە دژە شۆڕشەکانی دیکە و هەروەها لە لایەن حزبی شیوعی عێراق و ئەوانەشەوە کە نزیکن لێی و هەڵگری هەمان ئاسۆی سیاسیی بۆرژوازیی ڕیفۆرمخوازانەی سازشکارن.

بەم پێیە، هۆشیاری سیاسی گشتی لە بێهودەیی بەشداریکردن لە پەرلەمان بۆ بەدیهێنانی چاکسازی لە بەرژەوەندی جەماوەر، هۆشیارییەکی پرۆلیتاریانەیە کە چینی کرێکار بەدەستی هێناوە بە تایبەتی نەوەی گەنجی ئەم چینە، ئەویش لە ڕێگەی ئەزمونی خەباتی خۆیەوە، کە بەدرێژایی دوو دەیەی ڕابردوو پەرەی سەندووە بۆ بەدیهێنانی چاکسازیی ئابووری و کۆمەڵایەتی لە بەرژەوەندی خۆی و سەپاندنی داخوازییەکانی بەسەر دەسەڵاتداران و پەرلەماندا، بە دابینکردنی کار و باشترکردنی بارودۆخی ژیان و نەهێشتنی گەندەڵی و کۆتاییهێنان بە دەسەڵاتی میلیشیاکان و سنوردان بە خنکاندنی ئازادییە تاکەکەسی و مەدەنییەکان، و کۆتاییهێنان بە نفوز و دەسەڵاتی وڵاتانی ئیمپریالیستی و ناوچەیی لە ناوخۆی عێراقدا کە ڕێکهاتەتەوە لەگەڵ بەرژەوەندیی هێزە دەسەڵاتدارەکانی عێراق، ئەمە جگە لە چەندین داواکاری تر، لە سەراسەری عێراقدا بە هەرێمی کوردستانەکەشیەوە.

ئەم هۆشیاری و خەباتە سیاسییەی جەماوەر پەرەی سەندووە تا ئاستی کردەی سیاسی ڕاستەوخۆ و بەرزکردنەوەی دروشمی ڕووخاندنی دەسەڵات و دوورخستنەوەی حزبە فەرمانڕەواکان لە ژیانی سیاسی وڵات بە پەرلەمان و دامودەزگاکانیشیانەوە، هەر وەک لە (ڕاپەڕینی ئۆکتۆبەری ٢٠١٩)دا ڕوویدا، بەڵام ڕاپەڕینەکە بە شێوەیەکی دڕندانە سەرکوت کرا و لەبار برا بە ڕێگەی جۆراوجۆر لەوانە لە بە ڕێگەی هەڵبژاردنی پێشوەختە، وەک پێشتر باسمان کرد. جگە لەوەش ئەم ناڕەزایەتییە سیاسییە جەماوەرییە لە هەرێمی کوردستان گەیشتە ئاستێک کە بارەگای هەموو لایەنە دەسەڵاتدار و ئۆپۆزسیۆنەکانیشیان سوتاند، لەوانە بارەگای حزبی شیوعی عێراقیش لە یەکێک لە خرۆشانە شۆڕشگێڕییە خۆبەخۆکانیدا لە دەیەی ڕابردوودا لە پارێزگای سلێمانی.

جگە لەوەش، کرێکارانی کەرتی پیشەسازی و ئەوانەی لە کەرتە خزمەتگوزارییەکان لە عێراقدا کاردەکەن، تا ڕادەیەک ئەو هوشیارییەیان بەدەستهێناوە، لە ڕێگەی خەبات و ناڕەزایەتییەکانیانەوە، کە ئەوەی حکومەتە یەک لە دوای یەکەکان دەیکەن، لە ڕادەستکردنی کەرتی پیشەسازی گشتی و گۆڕینی پەیکەرەی کۆمپانیاکانی ئەم کەرتە و کەرتە جۆراوجۆرە ئابووری و

خزمەتگوزارییەکان لەم وڵاتەدا، سیاسەتێکی گشتی دەوڵەت و ڕژێمە سیاسییەکەیەتی، کە هەڵبژاردن و پەرلەمان هەر هەمان ئەو سیستەم و ئەم سیاسەتانە بەرهەم دەهێنێتەوە.

هەر هەمان ئەمەش لە هەرێمی کوردستاندا لە ئارادایە کە بزووتنەوە و ناڕەزایی جەماوەری کرێکاران و فەرمانبەران و مامۆستایانی هەرێمەکە ئەم هوشیارییەیان بەدەستهێناوە لە ماوەی زیاتر لە دە ساڵەدا، دژی پێنەدان و دواکەوتنی مووچەکانیان، و دژی هەردوو حکوومەتی هەرێم و حکوومەتی فیدراڵ و یاریکردن بە چارەنووسیان. لەرەوە ئاستی ڕەتکردنەوەی پەرلەمان و دامەزراوەکانی لە لایەن ئەم جەماوەرەوە گەیشتۆتە ئەو ڕاددەیەی کە هەوڵی هەر حزب و ڕەوت و تاکێکی ئۆپۆزسیۆن ڕەت بکەنەوە، چ جای هەوڵی حزبەکانی دەسەڵاتدار، بۆ بەهرەبەرداری لە بزووتنەوەی ناڕەزایەتییەکانیان بە مەبەستی پڕوپاگەندەی پەرلەمانی یان هەڵبژاردن.

جیاوازییەکی ڕوون و ئاشکرا هەیە لە نێوان ئەو خۆشباوەرییەی کە لە ژینگەی جەماوەری پرۆلیتاریادا هەیە سەبارەت بە پەرلەمان و حکومەتەکان، لەگەڵ ڕێکخستنی خەباتی هەر ڕۆژەیاندا لە دەرەوەی پەرلەمان بە سەپاندنی داواکارییەکانیان بەسەر پەرلەمان و حکومەتەکاندا. ئەزموونی چینی پرۆلیتاریا و خەباتی سیاسی لە عێراق لە ماوەی (۲۲) ساڵی ڕابردوودا بە پلەی یەکەم خەباتێک بووە لە دەرەوەی پەرلەمان بە سەپاندنی داواکاری ئابووری و سیاسی و کولتووری و مەدەنی بەسەر ڕژێم و پەرلەمانەکەیدا. ئەمە شتێکی جەوهەرییە لە هەڵسەنگاندا بە پەیوەندییە چینایەتییەکان لە عێراق سەبارەت بە پەرلەمان. پەرلەمان و تەواوی پرۆسەی سیاسی بۆتە ئامرازێکی ڕیسوا بە چەسپاندنی چەپۆکی هێزە سیاسییە بۆرژوازییە فەرمانڕەواکان و پتەوکردنی بناغەکانی سەرمایەداری و دەوڵەتی بۆرژوازی، سەرەڕای هەموو دەهۆڵ کوتانێکی ئۆپۆزسیۆنی سیاسی بۆرژوازی ڕژێم و ڕیفۆرمخوازە سازشکارەکان بەناوی چەپ و سۆسیالیزمەوە، کە گوایە بەشداریکردن لە پەرلەمان پەیوەستە بەم خەباتە جەماوەرییەی دەرەوەی پەرلەمان و درێژکراوەی سەپاندنی داواکارییەکانی ئەم خەباتە ناپەرلەمانییەیە بەسەر دەسەڵاتدا.

واقیعی چینایەتی لەسەر زەمین ئەوەیە کە پەرلەمانی عێراق ئامرازێکی سیاسی قۆرخکاری بۆرژوازی فەرمانڕەوایە، دژی پرۆلیتاریا و خەباتەکانی و ناتوانرێت بخرێتە خزمەت بەدیهێنانی هیچ چاکسازییەکی جددی لە ژیانی ئەم چینە و جەماوەری بەهەژارکراو، چ جای بەکارهێنانی بە پڕوپاگەندەی شۆڕشگێڕانە لە دژی پەرلەمان، وەک هەندێک لە ڕابەرانی حزبە کۆمۆنیستە کرێکارییەکان بانگەشەی بۆ دەکەن. بۆیە لە هەلومەرجی سیاسی ئێستا و هاوسەنگی هێزە

چینایەتییەکان لە عێراقدا، بەشداری لە پەرلەمان و هەڵبژاردنی پەرلەمانی لە پێناو بەدیهێنانی چاکسازی لەدژی بۆرژوازی و یا بەکارهێنانی بۆ پڕوپاگەندەی شۆڕشگێڕانە تەنها مانایەک لەڕووی سیاسییەوە دەگەیەنێت، کە ئەویش بە مەبەست بێت یان بەبێ مەبەست، بەشداریکردنە لە بەرهەمهێنانەوەی هەمان سیستمی بۆرژوازی دەسەڵاتدار و سیاسەتەکانی و دامەزراوەکانی، لەسەر حیسابی لاوازکردنی خەباتی سیاسی جەماوەری پرۆلیتاریا لە دەرەوەی پەرلەمان و سەرکوتکردنی وزەی شۆڕشگێڕییەکانی و بەهێزکردنی سیاسەتی بۆرژوازی ڕاستڕەوانە لە جەرگەی خەباتێکی چینایەتی بەردەوام لە کۆمەڵگادا.

عەبدوڵڵا ساڵح: ئەوەی ئەوە دەیڵێن ڕاستە، بەڵام ئەوە نکۆڵی ناکات خۆشباوەڕی بە پەرلەمان لەنێو بەشێک لە جەماوەری چینی کرێکار و زەحمەتکێش و ژنانی ستەملێکراو و گەنجان بە هێنانەدی هەندێک چاکسازیی سیاسی و ئابووری و کۆمەڵایەتی لە بەرژەوەندییان. بۆچوونی ئێوە لەمبارەوە چییە؟

موئەیەد ئەحمەد: بە دڵنیاییەوە هێشتا خۆشباوەڕییەک هەیە بە پەرلەمان لەنێوان بەشێک لە جەماوەری چینی کرێکار و زەحمەتکێش و ژنانی ستەملێکراو و گەنجان بە هێنانەدی چاکسازی، جا چ سیاسی بێت یا ئابووری ویا کۆمەڵایەتی لە ڕێگەی پەرلەمانەوە، بەڵام لە قۆناغی ئێستای پەرەسەندنی پڕۆسەی شۆڕشگێرانە لە کۆمەڵگادا، کە هاوسەنگی هێز بە قازانجی بۆرژوازی دەسەڵاتدارە، بەشداری کۆمۆنیستەکان لە پەرلەماندا- نەک تەنها بە بەدیهێنانی ئەو چاکسازییانە، بەڵکو تەنانەت بە بەشداریکردن لە پڕوپاگەندەی شۆڕشگێڕانە لەناو پەرلەماندا بۆ کاریگەری دانان لەسەر ئەم توێژانەی پرۆلیتاریا و هێنانیان بۆ ناو شۆڕش- کارێکە هیچ ئەنجامێکی نابێت، چونکە چەقی قورسایی سیاسی بە کاریگەری دانان لەسەریان، فراوانکردنەوەی نفوزی بزووتنەوەی کرێکاری و گەنجان و ژنانی شۆڕشگێڕە لە دەرەوەی پەرلەمان و لەم ڕێگەیەوەشەوە داسەپاندنی ئەو چاکسازییانەیە بەسەر پەرلەماندا.

ئەگەر تەماشای پەیوەندی چینەکانی ناو کۆمەڵگە بە پەرلەمانەوە بکەین، بە گشتی دەبینین زۆربەی جەماوەری پرۆلیتاریا و کرێکاران و فەرمانبەران هیوا و ئاواتیان لەسەر دانەناوە، بەڵام لەولاوە لە بەرامبەر ئەمەدا دەبینین پەرلەمان ئامرازێکە بۆ هێنانەدی بەرژەوەندییە سیاسی و ئابوورییەکانی دەستە و تاقمە جۆراوجۆرە گەورە و بچووکەکانی بۆرژوازی قەومی و ئیسلامی و نیولیبراڵ و حزبەکانیان و ڕێکخراو و نوێنەرەکانیان لە نێو ڕۆشنبیران و لەکۆڵەرانێک کە سیاسەتی پەرلەمانی پیشەیانە، لەگەڵ حزبی شیوعی عێراق و ئەوانەی پەیوەست بوون بە کاروانەکەیەوە.

هەروەک پێشتر ئاماژەم پێدا، بەشێک لە پرۆلیتاریا لە سەرتاسەری عێراقدا خۆشباوەڕن بە پەرلەمان و حزبە ئیسلامی و قەومییەکان و دەچنە ناو هەڵبژاردن و دەنگ بەو حزبانە دەدەن، لە کاتێکدا کە تووڕەن و بێزارن لەدەست ڕژێمەکەیان و گەندەڵییەکانی و دامەزراوە جۆراوجۆرەکانی، بەڵام ڕێگەی ڕزگاربوونیان بەوە دەبیننەوە کە دوای حزبە تائیفی و قەومییەکان بکەون، ئەمەش لەژێر کاریگەری بیروباوەڕی تائیفی و مەزهەبی و قەومیدا.

ڕێگەیەکی ئاسان لەئارادا نییە بۆ هێنانی ئەم بەشە تاڕادەیەک بەرفراوانەی پرۆلیتاریا بۆ کردەی سیاسی سەربەخۆی چینایەتی لە بەرژەوەندی خۆیان، دوور لە کاریگەریی نفوزی ئەم حزبە تائیفی و خێڵەکی و میلیشیایانەی کە دەسەڵات و سامانیان لەژێر دەستدایە. جەماوەری زەحمەتکێش و گەنجانی ناو ئەم ژینگە کۆمەڵایەتییە دەکەونە ژێر کاریگەری گەشەی بزووتنەوە کۆمەڵایەتییەکان و ڕاپەڕینە شۆڕشگێڕییەکان و پەرەسەندنی ناڕەزایەتییەکان؛ کە داوای هەلی کار و زیادکردنی مووچە و دەرماڵە و باشترکردنی بارودۆخی ژیان و دەستڕاگەیشتن بە چاودێری تەندروستی و خوێندن و خزمەتگوزارییە گشتییەکانی دیکە دەکەن، و خەباتیش دەکەن دژی گەندەڵی و مەحسوبیەت و بەکارهێنانی پۆستە ئیدارییە گشتییەکان و سەرکوتی سیاسی و کۆنترۆڵکردنی میلیشیاکان و هتد، هەموو ئەم خەباتە جۆراوجۆرانەش لە دەرەوەی پەرلەمان لەئارادان.

بۆ نمونە، بزووتنەوەی هەموارکردنەوەی پێوەرەکانی مووچەی کرێکاران و فەرمانبەرانی کەرتی حکومی، بزووتنەوەیەکی تاڕادەیەک فراوان بوو و ئێستاش لە ئارادایە، بەڵام ڕابەرایەتی ئەم بزووتنەوەیە بەشێوەیەکی سەرەکی هێشتا لە دەستی کەسانی سەر بە (ڕەوتی سەدر) دایە. ئەرکی سیاسی کۆمۆنیستەکان ئەوەیە کە ڕۆڵێکی کارایان هەبێت لەم بزووتنەوەیەدا بۆ بەهێزکردنی لەسەر بنەمای بەرژەوەندییە چینایەتییە سەربەخۆکانی، و بەهێزکردنی ڕیزی هەڵسوڕاوانی کرێکاری و چالاکوانانی پێشکەوتوو لە ڕووی هۆشیاری بەرژەوەندییە چینایەتییەکانیان و لە پڕۆسەیەکی کار و کارلێککردندا بن لەگەڵیاندا، وە کاربکەن بۆ کاریگەری دانان لەسەریان ڕووەو گرتنەبەری سیاسەتێکی چینایەتی پرۆلیتاری و کۆمۆنیستی.

بەشێک لەم توخمە پێشکەوتووانەی چینی کرێکار بەشدار بوون و هەوڵیان دا تا بزووتنەوەی هەموارکردنەوەی پلەبەندی مووچە هەڵسێت بە ڕاگەیاندنی خۆپیشاندانێک لە (١)ی ئایاری (٢٠٢٣)دا کە بوو بە نەریتێکی خەباتکارانە لەوکاتەوە. جگە لەوەش ململانێی کرێکارانی پیشەسازی لە کەرتی گشتی لە عێراق دژی ڕادەستکردنی کۆمپانیا و کارگەکانی ئەم کەرتە و گۆڕینی پەیکەرەیان و بەدەستهێنانی هۆشیاری

لە ڕێگەی هەڵسوڕاوانی (یەکێتی شورا و سەندیکا کرێکارییەکان)، ئەمانە بەشدار بوون لەوەی کە کەسانی پێشڕەویان بگەنە ئەو قەناعەتەی کە ئەم سیاسەتانە سیاسەتی گشتی دەوڵەتن و ناتوانرێت لە ڕێگەی پەرلەمان یان ئەندامانێکی پەرلەمانەوە بگۆڕدرێن کە هاوسۆزی کرێکارانن. بەم پێیە ڕێڕەوی یەکلاکەرەوەی کۆمۆنیستەکان لەناو بزووتنەوە کۆمەڵایەتییەکان و سەندیکاکانی کرێکاران و خەباتە جەماوەرییە جۆراوجۆرەکان و ڕێکخراوەکانیاندا ئەوەیە کە یارمەتیدەرێکی گەورەیە بۆ ڕەواندنەوەی خۆشباوەڕییەکانی ئەو بەشەی کەمتر پێشکەوتووە لە پڕۆلیتاریا، بە پەرلەمان.

عەبدوڵا سالح: یەکێک لە پارادۆکسەکانی ئەم هەڵبژاردنە ئەوەیە کە چەند حزبێکی ناو بزووتنەوەی کۆمۆنیستی کرێکاری بە تایبەتی هەردوو حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری عێراق و حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری کوردستان، سیاسەتی بەشدارییان گرتەبەر لەو هەڵبژاردنەدا بەو ئارگوومێنتەی کە پەرلەمان سەکۆیەکە لە ڕێگەیەوە دەتوانرێت بەرگری بکرێت لە بەرژەوەندیی کرێکاران و زەحمەتکێشان، وە بەدژی ئەو پڕۆژە کۆنەپەرستانەش کە دەخرێنەڕوو لە پەرلەمان بوەستیتەوە و پڕوپاگەندەی شۆڕشگێڕانەش بکەیت بە شکست پێهێنانی پەرلەمان هەر لە ڕێگەی سەکۆی پەرلەمان خۆیەوە، وە گەلێک ئارگومێنتی تری لەو شێوەیە. خوێندنەوەتان بۆ ئەم هەڵوێست و ئەم دیاردەیە چییە؟

موئەیەد ئەحمەد: گرتنەبەری ئەم تاکتیکە پارادۆکسێک نەبوو، چونکە ماوەیەکە سەرکردایەتی ئەو دوو حزبە ئەم تاکتیکە سیاسییەیان گرتۆتە بەر، حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری کوردستان هەوڵیدا بەشداریی هەڵبژاردنی ساڵی ڕابردووی هەرێمی کوردستان بکات لەگەڵ حزبی شیوعی کوردستان.

ڕابەرایەتی حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری عێراق و کوردستان ڕایانگەیاند، بەشداریکردنیان لە هەڵبژاردنی ساڵی (٢٠٢٥)، سیاسەتێکە ئاگاهانە پێی گەیشتوون دوای ئەو گفتوگۆیانەی لە چەند مانگی ڕابردوودا ئەنجامیان داوە. ئەوان دەڵێن گرتنەبەری ئەم تاکتیکە لە ئەنجامی گفتوگۆی درێژخایەن و چاوپیاخشاندنەوە بووە بە سیاسەتەکانیاندا، بە تایبەتی بە سیاسەت و تاکتیکی بایکۆت کە پێشتر گرتبوویانە بەر. جگە لەوەش وتار و چاوپێکەوتنی هەندێک لە ئەندامانی سەرکردایەتی ئەم دوو حزبە، پاڵنەرەکانی گرتنەبەری ئەم سیاسەتە و ناوەڕۆکەکەی ڕوون دەکەنەوە.

یەکەم شت کە لەم وتار و چاوپێکەوتنانەدا ڕوون دەبێتەوە ئەوەیە کە بەشداری لە هەڵبژاردندا تەنها تاکتیکێکی سیاسی نییە کە ئەو دوو حزبە گرتویەتیانەبەر، بەڵکو پیادەکردنی ئاراستەیەکی سیاسی و شێوازێکی کارکردنە لەسەر بنەمای چاوپیاخشاندنەوە بە ڕێبازی سیاسی

پێشوویان کە سیاسەتی بایکۆتی هەڵبژاردن بوو لە خولەکانی ڕابردوودا. جا لەسەر بنەمای ئەم ئاراستە و هێڵە سیاسییە نوێیە، ئەمساڵ تاکتیکی بەشداریکردنیان گرتەبەر و لە ساڵانی داهاتووشدا بەردەوام دەبن لە گرتنەبەری و پێشدادەگرنە سەر ئەوەی کە هیچ گەڕانەوەیەک لەوەدا نییە.

ئەمەش بەو مانایەیە کە گفتوگۆکردن لەگەڵیان سەبارەت بە بایکۆت یا بەشداری بابەتێکە پێشتر لەلایەن ئەوانەوە یەکلایی کراوەتەوە و بەشداریکردن سیاسەتی فەرمی ئەم دوو حزبەیە لە ماوەی داهاتوودا ئەگەر ئەم هەلومەرجەی وەک ئێستا لە ئازادی ڕێژەیی بۆ کاری عەلەنی بەردەوام بێت، یان تەنانەت لە هەلومەرجێکدا کە ئەم ئازادی کاری عەلەنییە بەرتەسکتریش بێتەوە.

بۆیە هەموو ئارگیومێنت و ڕوونکردنەوەکانیان بۆ بەرگریکردن لە سیاسەتی بەشداریکردن تەنیا کارێکی تەواوکەر و پڕوپاگەندەییە بۆ پاساوهێنانەوە بۆ ئەم ئاراستە و هێڵە سیاسییە، و بە تاکتیکی بەشداریکردن لە پەرلەمان، و پێچراوەتەوە بە هێرشکردنە سەر کۆمۆنیستەکان و ئەوانەی ڕەخنەگرن لێیان لەناو بزووتنەوەی چەپ و کۆمۆنیستیدا. ڕەخنەگرتن لەم ئارگیومێنتانە و ئاشکراکردنی خاڵە لاوازە سیاسییەکانیان و ڕەخنەگرتن لە چەمکە سیاسییەکانیان لەم ڕووەوە پێویستی بە نامیلکەیەکی دوورودرێژ هەیە، بەڵام لێرەدا لەسەر هەندێک لە تەوەرەکانی ئەو خاڵانە دەوەستین کە چۆن بەرگری دەکەن لەم سیاسەتە و دەرئەنجامەکانی.

یەکێک لە ئارگیومێنتەکانیان بۆ بەشداریکردن ئەوەیە کە تۆ لە پرسیارەکەتدا ئاماژەی پێ دەکەیت، بەڵام جگە لەوەش ئارگومێنتی دیکەش دەخەنەڕوو کە بە گشتی ئارگیومێنتگەلێکن کە هاوئاهەنگی لۆژیکییان نوقسانە و جەوهەری چینایەتی ئەم سیاسەتە یان مانا سیاسییە کردارییەکەی ڕوون ناکەنەوە لە پەیوەند بە خەباتێکی چینایەتی کە لە کۆمەڵگادا لە ئارادایە، بەڵکو خۆیان لەم بابەتە دەدزنەوە و بە شێوەیەکی سەرەکی ڕوونکردنەوەکانیان بە دەوری چەند چەمکێکدا دەسوڕێتەوە لە چەشنی: بەردەستبوونی جۆرێک لە ئازادیی سیاسیی ڕێژەیی کە پێویستە کۆمۆنیستەکان بیقۆزنەوە، هەروەها ئارگیومێنتگەلێکی وەک بەکارهێنانی پەرلەمان بە مەبەستی ناساندنی “کەسایەتییەکان و ڕابەرایەتییەکەی حزب بە کۆمەڵگا”، و گرنگیدان بە “هەڵمەتی هەڵبژاردن” زیاتر لە گرینگی دان بە بەدەستهێنانی کورسی پەرلەمان و گەلێک وردەکاری دیکە کە هیچ پەیوەندییەکیان نییە بە ڕوونکردنەوەی ئەم سیاسەتە و مانا ڕاستەقینەکەی و شیکردنەوەی گرنگییەکەی بۆ ئەو جەمسەرگیرییە چینایەتییەی کە لە کۆمەڵگادا هەیە، و ڕۆڵی لە بەهێزکردن و پەرەپێدانی پرۆسەی

شۆڕشگێڕی لە کۆمەڵگا و خەباتی سیاسی جەماوەری لە دەرەوەی پەرلەمان و ڕەوتی شۆڕشی سۆسیالیستی و هتد.

شایانی باسە، تاکتیکی نوێی ئەو دوو حیزبە بەهۆی ئەو ئارگیومێنتانەوە نەگیراوەتەبەر، بەڵکو خودی ئارگیومێنتەکان دیکۆر و تەواوکەری ئەم ئاراستە نوێیە و ئەم سیاسەتە نوێیەن؛ واتە سیاسەتی پەلەکردن بە بەشداری لە پەرلەمان. ئەگەر وا نەبووایە، لە گرتنەبەری ئەم سیاسەتەدا، ئەو واقیعەیان پشتگوێ نەدەخست کە زۆربەی جەماوەری پرۆلیتاریا و گەنجانی عێراق هیوا و ئاواتەکانیان بە پەرلەمانەوە گرێ نادەن و متمانەیان پێی نەماوە، وە ئەوە حزبە سیاسییە بۆرژوازییەکانی ئۆپۆزسیۆن و حزبی شیوعی عێراقن کە بەردەوام لە هەوڵی ئەوەدان، بە هەموو شێوەیەک، هیوا و ئاوات بخەنە دڵیانەوە و متمانە بگەڕێننەوە بە ئەم دامەزراوەیە لای ئەو جەماوەرە و داوایان لێدەکەن بەشداری هەڵبژاردن و پەرلەمان بکەن، و بەم شێوەیەش هەوڵدەدەن خەباتی سیاسی ئەو جەماوەرە لە چوارچێوەی پەرلەمانیدا لە قاڵب بدەن.

جێگای داخە کە ئێستا ڕابەرایەتی هەردوو حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری لە عێراق و هەرێمی کوردستان پەیوەست دەبن بە کاروانی حزبی شیوعی عێراقەوە بە ئەنجامدانی ئەم ئەرکە، تەنانەت هاوپەیمانیشی لەگەڵ دروست دەکەن بە دروستکردنی یەک بلۆکی پەرلەمانی بە بەشداریکردن لە هەڵبژاردندا. ئەمەش بەدەر لە ئیرادەی ئەم دوو حزبە بەهێزکردنی خۆشباوەڕییە بە پەرلەمان و هەڵبژاردن لەناو بزووتنەوەی کۆمۆنیستی و چەپدا بە گشتی، وە بەرفراوانکردنی بازنەی هێڵی هەڵپەرستی حزبی شیوعی عێراق و ئاراستە سیاسییە نیمچە چاکسازیخواز و پەرلەمانییەکەیەتی بە لەباربردنی ئیرادەی سیاسی شۆڕشگێڕانەی پرۆلیتاریا. حزبە بۆرژوازییەکانی ئۆپۆزسیۆن و بەشە مامناوەندییەکانیان، لەوانەش حزبی شیوعی عێراق، زیاتر لە دوو دەیەیە ئەم ڕۆڵە دەگێڕن. ناوەڕۆکی ڕاستەقینەی سیاسەتی بەشداری ئەو دوو حیزبە، بە شێوەیەکی بابەتیانە و لەسەر ئاستی کۆمەڵایەتی، بەبەری نابێت لەم سیاسەتە بۆرژوازییە ڕاستڕەوانەیە.

هەر کەس و لایەنێک تاکتیکێکی سیاسی وەک بەشداری یا بایکۆتی پەرلەمان بگرێتەبەر و لە هەمان کاتدا چاوپۆشی لەو هەلومەرجە تایبەتانە بکات کە دەبێت لە داڕشتنی ئەم سیاسەتەدا لەبەرچاوی بگرێت، ئەوە سیاسەتێکی ئیختیارگەرایانە و زهنگەرایانە دەگرێتەبەر نەک تاکتیکی سیاسی حزبێکی پرۆلیتاری شۆڕشگێڕ. لینین لە چەندین بەندەدا باس لە تاکتیکی سیاسی دەکات؛ با بزانین (لە بارەی نەخۆشی “چەپڕەوی” منداڵانە لە کۆمۆنیزمدا) چی دەڵێت: “تاکتیک دەبێت لەسەر بنەمای حیسابێکی ورد و بابەتیانەی هەموو هێزە چینایەتییەکانی

دەوڵەتێکی دیارکراو (و وڵاتانی دەوروبەر، و هەموو وڵاتانی گۆڕەپانی جیهانی) و هەروەها لەسەر ئەزموونی بزووتنەوە شۆڕشگێڕییەکان بێت”.(5)
بۆ گرتنەبەری سیاسەتێکی دیاریکراو پێویستمان بە هەڵسەنگاندنی ئەو هەلومەرجە سیاسییە موشەخخەسەیە کە هەڵبژاردنی تێدا بەڕێوەدەچێت، لەڕووی هاوسەنگی هێزی چینایەتیی نێوان پرۆلیتاریا و بۆرژوازی، و گرنگی هەریەک لە بەشداری و بایکۆت لە ئاڵوگۆڕی ئەم هاوسەنگییە بە قازانجی خەباتی شۆڕشگێڕانەی پرۆلیتاریا؛ ئەویش بە لەبەرچاوگرتنی پەیوەندی چینە جۆراوجۆرەکان و حزبەکان بە هەڵبژاردن و بە پەرلەمانەوە، وە تا چەندیش دەتوانرێت سود وەربگیرێت لە بەشداری یان بایکۆت بۆ وەلاخستنی پەرلەمانێک کە بەربەستێکە لە بەردەم بەرجەستەکردنەوەی ئیرادەی سیاسی چینایەتی سەربەخۆی پرۆلیتاریادا؛ ئەمە جگە لە دیاریکردنی دۆخی سیاسی- جا شۆڕشگێڕانە بێت، یا چەقبەستوو بێت، … هتد، هەموو ئەوانە پرسگەلێکی سیاسی پێکدەهێنن کە هەر حزبێکی کۆمۆنیستی دەبێت لە کاتی بڕیاردان لەسەر بەشداری یان بایکۆتی هەڵبژاردن لەبەرچاویان بگرێت. ئەمەش ڕێک ئەوەیە کە ئێمە لە ڕوونکردنەوەی ئەو دوو حزبەدا بۆ هۆکارەکانی گرتنەبەری ئەم سیاسەتە نایبینین.
ڕابەرانی هەردوو حزب بەو جۆرە باس لە بەشداری و بایکۆت و ئەگەری بەکارهێنانی یەکێک لەو دوو سیاسەتە ناکەن کە لە بارودۆخێکی دیاریکراودا یەکێکیان دەگیرێتەبەر و ئەوی تریشیان لە بارودۆخ و هەلومەرجێکی دیکەی خەباتدا، بەڵکو وا باسی دەکەن وەک ئەوەی ڕاستییەکی ڕەهایان دۆزیبێتەوە دەن تەنیا بەرگری دەکەن لە سیاسەتی بەشداریکردن، تا ئەو ڕادەیەی کە نەک هەر سیاسەتی بایکۆت، بەڵکو سیاسەتی بەشداریکردنی خۆشیان بێ بەها دەکەن. لە شێوازی لایەنگرییاندا بۆ بەشداریکردن لە هەڵبژاردنی پەرلەمانی وەها باسی سیاسەتی بایکۆت دەکەن وەک ئەوەی کە هەرگیز بەشێک نەبووبێت لە تاکتیکی پرۆلیتاری شۆڕشگێڕانەی بزووتنەوەی کۆمۆنیستی، تەنانەت لە سەردەمی لینینیشدا، هەرچەندە بۆ بەرگریکردن لە سیاسەتی بەشداریکردنیان ئاماژەشی پێدەکەن. ئەمەش لە هەموو وتار و چاوپێکەوتنەکانیاندا دیارە، کە هێرش دەکەنە سەر ئەو کەسانەی ئەمڕۆ باسی بایکۆت دەکەن و خۆیان وەک مژدەپێدەری بەرەبەیانی بەشداریکردنی پەرلەمانی پیشان دەدەن بە بزووتنەوەی کۆمۆنیستی لە عێراقدا “بەبێ گەڕانەوە بۆ دواوە”.
ئەم ڕێبازە ڕەنگدانەوەی دەست نەگرتنە بە مارکسیزم و دیالێکتیکی مارکسیستی لە بەرگریکردنیان لە سیاسەتی بەشداری و وەڵامدانەوەیان بە ئێمە و ئەوانی دیکە، چونکە ئیتر ئێستا تەنها یەک جۆر دەناسن

لە مامەڵەکردن لەگەڵ هەڵبژاردن کە ئەویش بەشداریکردنە، و بەهێزی ئەڵاستەی هەر کەسێک دەکەن کە باسی بایکۆتکردنی پەرلەمان و هەڵبژاردن بکات. ئەم شێوازە بەرگرییە بە خۆی وازهێنانە لە میتۆدی مارکسیستی بە ڕوونکردنەوەی بابەتەکان و بەکارهێنانی ماتریالیزمی دیالکتیکییە لە بەرگریکردن لەو سیاسەت و تاکتیکەی کە قسەی لەسەر دەکرێت.

بەپێچەوانەی تێڕوانینی ئەوان، هەم بایکۆت و هەم بەشداری لە پەرلەمان دوو تاکتیکی سیاسی دروستن بۆ بزووتنەوەی کۆمۆنیستی و کرێکاری و هەردووکیان بژاردەی گرنگن کە دەتوانرێت لە قۆناغی دیاریکراو و لە هەلومەرجی دیاریکراودا لەبەرچاو بگیرێن. بێگومان ئەمە نکۆڵی لەوە ناکات، وەک پێشتر ئاماژەمان پێدا، کە هەردوو ئەم تاکتیکەش لەبەراورد بە خەباتی جەماوەری کرێکار و زەحمەتکێش و ستەملێکراوی دەرەوەی پەرلەمان، سیاسەتێکی پلە دوون، کە کۆمۆنیستەکانی ئینتەرناسیونالی سێیەم لە سەردەمی لینیندا بە ڕوونی جەختیان لەسەر دەکردەوە.

پێشتر جەختمان لەوە کردەوە کە لینین و کۆمۆنیستەکان لە کۆنگرەی دووەمی ئینتەرناسیونالی کۆمۆنیستی سێیەم، پرسی بەشداریان لە پەرلەمانە بۆرژوازییەکاندا لە ڕوانگەی پێشخستنی شۆڕشی پرۆلیتاریاوە هەڵسەنگاندووە نەک لە ڕوانگەی هێنانەدی چاکسازی لەناو پەرلەماندا، وەک شێوازی ناسراو بە “پەرلەمانتاریزمی کۆن”ی ڕیفۆرمخواز. لینین و کۆمۆنیستەکان بەرگرییان لە بەشداریکردن لە پەرلەمان دەکرد لە هەلومەرجێکی دیاریکراودا بە ڕسواکردنی فۆرمی پەرلەمانتاریزمی بۆرژوازی و بەکۆمەکی بە کرێکاران و زەحمەتکێشان، و لەڕێوەی یارمەتی ئەو بەشانە بدەن لەوان کە خۆشباوەڕن، تا ڕزگاریان بێت لە خۆشباوەڕی بە پەرلەمان. هەروەها دەیانویست سوود لە سەکۆی پەرلەمان وەربگرن بۆ قووڵکردنەوەی ئەو ململانێ سیاسییانەی کە لە ئارادابوون لە نێوان لایەنە بۆرژوازییەکانی بەشدار لە پەرلەمان بۆ ئەوەی گوێ ببەخشن بە پرۆسەی ڕووخاندیان؟ وە هۆکاری تری پەیوەست بە ئامانجە شۆڕشگێڕییەکان و بەرگریکردن لە شۆڕشی پرۆلیتاری سۆسیالیستی و خەباتی جەماوەری لە دەرەوەی پەرلەمان.

ڕابەرانی ئەم دوو حزبە لەبری ئەوەی سیاسەت و وەڵامێکی ڕوونیان هەبێت سەبارەت بەم بابەتانە و بابەتی تری هاوشێوە، کە لە کۆنگرەی ئینتەرناسیونالی سێیەم تەوەرەی گفتوگۆکانی پێکدەهێنا سەبارەت بە گرنگی بەشداری یان بایکۆت، بەڵام ڕابەرانی ئەم دوو حزبە لەبری ئەوە بە شێوەی حزبی شیوعی عێراقی و حزبی شیوعی کوردستانی دەبن سەرقاڵمان دەکەن بە پرسگەلێکی لاوەکی و باس لە بابەتگەلێکی لاوەکی

دەکەن کە هیچ پەیوەندییەکیان بە جەوهەری بابەتەکەوە نییە، وەک بوونی ئازادی سیاسی و ستایشکردنی کاری پەرلەمانی و وەسفکردنی بە کارێکی سیاسی کاریگەر و بوێرانە و ...هتد. لە درێژەشدا ئەو چەمک و وشەسازیانە بەکاردەهێنن کە دەیان ساڵە بزووتنەوەی کۆمۆنیستی لە عێراقدا لە ڕیزەکانی خۆیدا و لە کولتووری سیاسی خۆیدا وەدەری ناون، وەک وەسفکردنی ئەو کۆمۆنیستانەی کە دژایەتی سیاسەتی بەشداری لە پەرلەمانی عێراق دەکەن بەوەی کە "بەزەریش لە کون نایەنە دەرەوە" و بوێریان نییە بە بەشداریکردن لە کاری مەیدانی و ...هتد.

عەبدوڵڵا ساڵح: دوو جار گفتوگۆ لەگەڵ هاوڕێ ڕێبوار ئەحمەد ئەنجامدراوە و لە دوو ژمارەی ڕۆژنامەی "ئەکتەبەر"دا، کە حیزبی کۆمۆنیستی کریکاری کوردستان دەریدەکات، بڵاوکراونەتەوە، یەکەمیان تایبەتە بە بەرگریکردن لە سیاسەتی بەشداری و لە ژمارە (١٢٠)ی ڕۆژنامەکەدا بڵاوکراوەتەوە، و دووەمیان وەڵامی ئەوە بە ڕەخنەگرانیان و لە ژمارە (١٢١)دا بڵاوکراوەتەوە. لەبەرئەوەی ئەو زیاتر لە هاوڕێیانی دیکەی ناو ڕابەرایەتی هەردوو حیزب هەوڵی داوە ئەم سیاسەتە ڕوون بکاتەوە و وەڵامی ڕەخنەگرانی بداتەوە، دەمەوێت بپرسم ڕای تۆ چییە سەبارەت بەو ڕوونکردنەوەیەی پێشکەشی دەکات لەپەیوەند بە هۆکارەکانی بەرگریکردنی لەو سیاسەتەی کە پەیڕەویان کردووە.

موئەیەد ئەحمەد: ڕاستە هاوڕێ ڕێبوار ئەحمەد لەناو ڕابەرایەتی حیزبی کۆمۆنیستی کریکاری کوردستان، ئەرکی وەڵامدانەوەی ڕەخنەگرانی زیاتر لە کەسانی دیکە گرتۆتە ئەستۆ، بەڵام بە ڕای من ئەگەر ئەم کارەی نەکردایە، ڕەنگە بۆ خۆی و بۆ هەردوو حیزب باشتر بووایە؛ چونکە پاکانەکارییەکانی و وەڵامە دەمارگیر و نالۆژیکییەکانی وای کردووە ئەو سیاسەتەی بەرگری لێ دەکات زۆر ئاشکرا دەربکەوێت کە سیاسەتێکە دوورە لە مێتۆدی مارکسی بەرامبەر بە پرسی پەرلەمانتاریزمی بۆرژوازی و بابەتی بەشداری یا بایکۆت لەم قۆناغەی گەشەسەندنی خەباتی چینایەتی لە عێراقدا.

وێڕای ئەوەش، لە کاتی وەڵامدانەوەی بە ڕەخنەگرانی هەردوو حیزب، لە مارکسییە شۆڕشگێڕەکان و کۆمۆنیستەکان، بە شێوەیەکی چەندبارە سووکایەتییان پێ دەکات و ڕۆڵ و خەبات و قوربانییەکانیان بە کەم دەگرێت و هیچ ئێعتیباریکیان بۆ دانانێت. وەک ئەوەی گفتوگۆی کەسێک بخوێنینەوە کە نامۆیە بە مارکسیزم و بزووتنەوەی کۆمۆنیستی، و سەر بە ناوەندە ڕۆشنبیرییە بۆرژوازییەکان بێت.

ئەو بەم شێوازە و بەم شێوە لە جەدەل کە لەم گفتوگۆیەدا کارەکتەری کولتووری ڕەوتە سیاسییە بۆرژوازییەکان زاڵە بەسەریدا، نەک تەنیا

خاڵێکی ئەرێنی بۆ خۆی و مێژووی خەباتی تۆمار نەکرد، بەڵکو خزمەتێکی بێ بەرامبەری بە بۆرژوازی و حیزبەکانی و پڕوپاگەندەی بەردەوامیان دژ بە کۆمۆنیستەکان پێشکەش کردووە، بەوەی کە گوایە کۆمۆنیستەکان خۆیان پەراوێز گرتووە و دوورن لە کۆمەڵگە و سیاسەت، وە قسەڵۆکی تری لەم با بەتانە. قەرار بوو ئەو سیاسەتی هەردوو حیزب بۆ جەماوەری پرۆلیتاریا و بزووتنەوەی کرێکاری و کۆمۆنیستی ڕوون بکاتەوە تا قەناعەتیان پێبھێنێ، نەک گفتوگۆکە بگۆڕێ بۆ شانۆی هێرشی ناڕەوای چەندبارە بۆ سەر کۆمۆنیستەکان بەناوی “چەپی پەراوێز کەتو” و نیشتەجێبووانی “کون”ە کان و چەندین سووکایەتیی دیکە کە لە کەلتوری ڕەوتی ناسیونالیزمەوە وەریگرتووە لە هەرێمی کوردستان.

ئێستا با بزانین لەم گفتوگۆیەدا چی وتووە. هاوڕێ ڕێبوار ئەحمەد هەوڵ دەدات سیاسەتی هەردوو حیزب ڕوون بکاتەوە، بەڵام لەبەر هەراسان بوونی بەدەست ڕەخنەگرانیانەوە، لەناو وەڵامدانەوەکەدا ون دەبێت و دەچێتە سەر بابت□گ□لی جۆراوجۆر کە پەیوەندیان بە ڕوونکردنەوەی سیاسەتێکی دیاریکراوەوە نییە، کە تاکتیکی بەشداریکردنە لە پەرلەمان و هەڵبژاردن. ئەو هەبوونی پەیوەندیی نێوان شۆڕش و پرۆسەی شۆڕشگێڕی لەناو کۆمەڵگەدا بە مەسەلەی تاکتیکی بایکۆت یان بەشداریکردن لە پەرلەماندا، ڕەت دەکاتەوە، و ئەمەش بە شێوەیەکی سروشتی ڕەنگدانەوەی سیستەمی تێڕوانینیەتی کە لەسەر ئەزم□وونگەرایی (ئیمپریسیزم) دامەزراوە، نەک لە سەر مارکسیزم و ماتریالیزمی دیالێکتیکی. ئەو پێی وایە مادام شۆڕش بە شێوەیەکی بەرجەستە بوونی نییە، کەواتە قسەکردن لەسەر شۆڕش و پەیوەندییەکەی بە سیاسەتی بایکۆت یان بەشداریکردن لە پەرلەماندا، تەنیا هەوڵێکی زەینیی نالۆژیکیی”چەپی پەراوێز کەتو”ە، یان تەنیا بیانوویەکی ئەو چەپەیە بۆ وازهێنان لە ئەرکە سیاسییەکان لەسەر ئاستی کۆمەڵگە.

لە کاتێکدا ئەزم□وونی بزووتنەوەی کۆمۆنیستی جیهانی و خەباتی پرۆلیتاریی شۆڕشگێڕ سەبارەت بە سوودوەرگرتن یان وەرنەگرتن لە پەرلەمانی بۆرژوازی، مەرجدارە بە ڕادەی سوودوەرگرتن لێی بۆ شۆڕش و پرۆسەی شۆڕشگێڕی لە سەردەمی سەرمایەداریی ئیمپریالیزمدا، و ئەمەش دەگەڕێتەوە بۆ ئەوەی کە لە ئەدەبیاتی کۆمۆنیستیدا لەم سەردەمەدا چەمکی “پەرلەمانییەتیی شۆڕشگێڕانە” هەیە، واتە بایکۆت یان بەشداری لە پەرلەماندا لە پەیوەند بە ڕێڕەوی پەرەپێدانی شۆڕشی پرۆلیتاری لە هەر وڵاتێکدا دیاری دەکرێت.

ئەرکی سەرەکیی کۆمۆنیستەکان ڕێکخستنی شۆڕشی کۆمۆنیستیی پرۆلیتاریایە لە کۆمەڵگەی سەرمایەداریدا و هەموو خەباتیشیان

دەڕژێتە ناو کەناڵی ئامادەکردنی ئەم شۆڕشە و بەدەستهێنانی ئەم ئامانجە کۆتاییە. زەمینەی ماددی بۆ بەدیهێنانی ئەم ئەرکە بریتییە لە خەباتی چینایەتیی کە لە کۆمەڵگەدا لە ئارادایە لە نێوان پرۆلیتاریا و بۆرژوازیدا، و ئەم ئەرکە لەناو ئەم خەباتە و لە پەیوەند پێوەی بەدی دەهێنرێت. ئەم ئامانجە کۆتاییەیە کە زاڵە بەسەر خەباتی کۆمەنیستەکاندا لە هەموو قۆناغ و لە هەموو گۆڕەپانەکانی ئەم خەباتە چینایەتییەدا. وازهێنان لە ئەرکە کۆمەنیستییەکان سەبارەت بە ئامادەکردنی شۆڕش و پەسەندکردنی سیاسەتی بەشداریکردن لە پەرلەمان بەهۆی نەبوونی شۆڕش بەکردەوە (الفعلي)، بریتییە لە ئەزموونگەرایی (ئیمپریسیزم) لە هزردا، و سیاسەتێکی ڕادیکاڵی چەپییە بۆ ئەو ڕەوتە ناپرۆلیتاریایەی کە هیچ پەیوەندێکییان بە مارکسیزم و تیۆریی خەباتی چینایەتیی مارکس و شۆڕشی پرۆلیتاریاوە نییە. ئەمە تەنیا تێڕوانینێکی فەلسەفیی نامۆ بە مارکسیزم نییە، بەڵکو تێڕوانین و هەڵەیەکی سیاسییە کە لە خەباتی چینایەتیدا گۆڕینی جیهان و دروستکردنی گۆڕانکاریی شۆڕشگێڕی نابینێت، بەڵکو لە حیزبەکەدا دەیبینێتەوە کە لە دەرەوەی چینی کرێکار و خەباتی چینایەتیی ئەوان و لە دەرەوەی پرۆسەی شۆڕشگێڕیی بەردەوامی ناو کۆمەڵگەدایە. ئاراستە نوێیەکە ئەم هەڵە سیاسییەی کە هاوڕێ ڕێبوار بە هەڵەیەکی سیاسی چالاک و دەخالەتگەر و بەهێزی دەزانێت کە دەچێتە پەرلەمان و هاوپەیمانی لەگەڵ حیزبی شیوعی عێراقدا دەکات تە سەر کۆمەنیستە ڕەخنەگرەکانی.

لە بەرچاونەگرتنی بەرژەوەندییەکانی شۆڕشی سۆسیالیستی لە داڕشتنی سیاسەتە کردەییەکانی بزووتنەوەی کرێکاری و سۆسیالیستیدا مەسەلەیەکی نوێ نییە. ئەو ململانێیانەی کە لە سەرەتای سەدەی ڕابردوودا لەناو بزووتنەوەی سۆسیالیستیدا سەریهەڵدا، دژ بە بەرنشتاینیزم و بەرگریکارانی ئەو تیۆرییەی کە ناسراو بوو بە: "جووڵەی کردەیی هەموو شتێکە، و ئامانجی کۆتایی هیچ نییە"، نموونەیەکی ئەو مەسەلەیەیە. سایەکردنی ئامانجی کۆتایی، واتە شۆڕشی کۆمەنیستی، بەسەر خەباتی کۆمەنیستەکاندا یەکێک لە دوو تایبەتمەندییەکانی کۆمەنیستەکانە، وەک لە (بەیاننامەی کۆمەنیست)دا ئاماژەی پێکراوە؛ کە ڕۆڵی کۆمەنیستییەکان بریتییە لە ئامادەکردنی شۆڕش لەناو جەرگەی خەباتی چینایەتیی پرۆلیتاریدا و لە قۆناغە جیاوازەکانی گەشەی بزووتنەوەی پرۆلیتاریدا. هەربۆیە ناتوانرێت بگوترێت مادام شۆڕش بە شێوەیەکی کردەیی بوونی نییە، کەواتە شۆڕش فاکتەرێکی جەوهەری نییە لە داڕشتنی سیاسەتی کردەیی بۆ حیزبێکی کۆمەنیستی، وەک گرتنەبەری تاکتیکی سیاسی بەشداریکردن یان بایکۆتکردن.

لەرێشدا، لە کاتێکدا ئەمە باسی پەیوەندیی شۆڕش بە بەشداری یا بایکۆتی پەرلەمان دەکەین، ئەو (ڕێبوار ئەحمەد) بە شێوەیەکی سووکایەتیپێکردن وەڵامی ڕەخنەگرە کۆمۆنیستەکانی دەداتەوە و قسەی بۆرژوازی دژ بە کۆمۆنیستەکان دووبارە دەکاتەوە و دەڵێت: "چەپی پەراوێز کەوتو لەو پێگەیەدا نییە کە قەزاوەت و حوکم لەسەر شۆڕشگێڕ بونی ئیمە بدات، ئەمانە هیچ ڕۆڵ و پێگەیەکیان لە کۆمەڵگا و لە جیدالاتی سیاسی و کۆمەڵایەتیدا نییە"

هەروەها ، بە هەمان شێوە، لە ناوەڕۆکی بابەتەکە دوور دەکەوێتەوە و بە وردەکارییەکەوە سەرقاڵمان دەکات کە هیچ شتێک لە ناوەڕۆکی کێشەکە زیاد و کەم ناکات، هەر لەم ڕاستایەدا بۆمان ڕوون دەکاتەوە کە چۆن ئازادیی سیاسی لە وڵاتدا بەردەستە، و چۆن "چەپی پەراوێزکەوتو" نایەوێت بە چوونە ناو هەڵبژاردنە پەرلەمانییەکان سوودی لێ وەربگرێت، و بەم هۆکارەش سووکایەتییان پێ دەکات.هەر بەم شێوە ڕاناوەستێ، بەڵکو سنوورەکانی ڕێزگرتن بەرامبەریان تێدەپەڕێنێت و دەڵێت کە ئەوان، واتە کۆمۆنیستەکان"بە زۆریش لە کون نایەنە دەرەوە" بە ئەوەی سوود لە کەش و هەوای ئازادیی بەردەست وەربگرن بۆ بەشداری لە هەڵبژاردن و پەرلەماندا، واتا ئەو بەشاییەی کە ململانێکانی نێوان بلۆکە بۆرژوازییە جیاوازەکانی پێکهێنەری ڕژێمەکە هێناویەتە ئاراوە.

هەموو ئەمانە، و خوێنەری کۆمۆنیست چاوەڕێی ئەوەیە کە لەو تێبگات و سیاسەتی بەشداریکردنی بۆ ڕوونبکاتەوە، نەک هێرشکردن و سووکایەتیکردن بە کەسانی دیکە لەلایەن ئەم هاوڕێیەوە کە خۆی بە مارکسی دەزانێت، نەک دەرسدادان دەربارەی ڕەهەندەکانی ئازادیی سیاسیی بەردەست لە وڵاتدا. ئەو دەچێتە ناو ئەو هەموو وردەکارییانەوە وەک ئەوەی مشتومڕەکە لەسەر سیاسەت نەبووبێت، بەڵکو لەسەر بوون یان نەبوونی ئازادییە سیاسییەکان بووبێت. هەر کەسێک کەمترین بایەخ بە سیاسەت بدات دەزانێت کاتێک شێوازی پەرلەمانی بە دەسەڵاتی بۆرژوازی هەبێت، پێشبینی دەکرێت ئاستێکی دیاریکراو لە ئازادیی سیاسی بۆ بەشداریکردن لە هەڵبژاردنەکاندا هەبێت، و ئەمەش ڕوونە. بەڵام سیاسەتێک لە پشت هەموو ئەم ڕوونکردنەوانەی هاوڕێ ڕێبوارەوە هەیە، ئەویش ڕاکێشانی سەرنجە بە شتێکی لاوەکی بۆ ئەوەی سەرنجی خوێنەر بشێوێنێت و ئەم فرسەتە بقۆزێتەوە بۆ هێرشکردنە سەر کۆمۆنیستە ڕەخنەگرەکانی ئەم سیاسەتەیان.

لە درێژەی وەڵامدانەوەی بە ڕەخنەی کۆمۆنیستەکان لە سیاسەتی بەشداری و جەختکردنەوەیان لەسەر سروشتی کۆنەپەرست و میلیشیایی و نەتەوەیی، و تایەفەگەریی ڕژێمی فەرمانڕەوا و پەرلەمان لە

عێراقدا، هاوڕی ڕیبوار هەوڵ دەدات بە شێوەیەکی دەستکرد سیفەتی “ڕاستڕەو” بە نەیارەکانیەوە بلکێنێت کە سیاسەتی بەشداریکردن لە هەڵبژاردنەکاندا بە ڕاستڕەوی وەسف دەکەن لەم بارودۆخە دیاریکراوەی ئێستای عێراقدا. بۆ بەدەستهێنانی ئەم مەبەستە، تیۆری□ی□کی سەیر ئەخاتەڕوو کە گوایا ئەو کەسەی پەرلەمانی عێراق بە پەرلەمانێک وەسف دەکات کە سروشتی نەتەوەیی و تایەفەگەری و میلیشیایی هەیە و بەرهەمی داگیرکاریی ئەمریکایە، ئیتر کەواتە ئەو کەسە پەرلەمانەکان دا بەش دەکات بۆ پەرلەمانە “ڕەسەن” و ناڕەسەنەکان، پەرلەمانە “باش” و خراپەکان، و ئەمەش بەلای ئەوەوە تاوان و هەڵەیەکی گەورەیە و “ڕاستڕەوییە”کی تەواو عەیارە. باشە ئەی ئەم دەرەنجامەی لە کوێوە هێناوە؟ بە گۆیرەی ئەم تیۆریەی ئەو ئەم□ ل□□□یوە هاتووە کە تۆ بەو کارە پێدەنێیتە ناو گۆڕەپانی بەراوردکردنی نێوان پەرلەمانێکی ڕەسەن و یەکێکی دیکەی ناڕەسەن، و ئەمەش لەم تیۆری□□دا ڕێگەپێدراو نییە چونکە پەرلەمانەکان لە بنەڕەتدا هەموویان کۆنەپەرستن. ئاشکرایە ئەمە تەنیا داتاشینی وشەی “ڕاستڕەوییە” بە شێوەیەکی میکانیکی و دوور لە لۆژیک بۆ ئەوەی وەڵامی ئەوانە بداتەوە کە سیاسەتی بەشداریکردن لە پەرلەمان لە ئێستادا بە سیاسەتێکی ڕاستڕەوی وسف دەکەن.
لە بڕگەکانی کۆتایی گفتوگۆکەیدا و لە میانەی وەڵامدانەوەی پرسیارێکی تایبەت سەبارەت بەوەی حزبە کۆمۆنیستە کرێکارییەکان بۆیان هەیە لە حکومەتی هەرێمی کوردستاندا بەشدار بن، لەسەر ڕۆشنایی ئەوەی هاوڕێ مەنسوور حیکمەت لە بۆنەیەکدا لەو بارەیەوە وتبووی، هاوڕێ ڕێبوار دەڵێت:
” قسەکانی مەنسور حیکمەت زۆر ڕۆشن و ئاشکرایە کە دەکرێت کۆمۆنیزم هەتا بەشداری لە حکومەتی هەرێمدا بکات، واتە مەبدەئیەن بەشداری کۆمۆنیزم هەتا لە حکومەت ڕەت ناکاتەوە. ......بێگومان ئەمە مانای وانیە کە بە هەر نرخێک بێت کۆمۆنیزمی کرێکاریی بەشداری تێدا بکات، بەڵکو حیساب و کتابی خۆی هەیە. بەڵام ئەگەر ڕۆژێک ئەم دەرفەتە هاتەبەرەوە کۆمۆنیزم نابێ لە بەشداری بترسێ بە حەرامی بزانێ......”
دیارە ئێستا ئێمە باس لە بەشداریکردن لە حکومەت دەکەین نەک لە پەرلەمان و هەڵبژاردن، ئەمەش وەرچەرخانێکی جۆری□ی (نوعی) یە لەم میتۆد و هێڵە سیاسییەدا کە هاوڕێ ڕێبوار بە هێڵێکی چالاکی سیاسی کۆمۆنیستی دەزانێت کە خەباتی سیاسی لە مەیدانەکانی ژیانی سیاسی لەسەر ئاستی کۆمەڵگەدا دەکات. ئاشکرایە کە مێژووی بزووتنەوەی سۆسیالیستی جیهانی شایەتی ململانێیەکی گەرموگ□ر بووە کە لە ناوخۆیدا بەرپابووە بەهۆی هەڵوێستە دژ بەیەکەکان سەبارەت بە

هەمان بابەت، واتە بەشداریکردن لە حکومەتە بۆرژوازییەکاندا.

سۆسیالیستە شۆڕشگێڕەکان خەباتێکی جیدی بەرفراوانیان کرد دژ بە داکۆکیکارانی بەشداریکردن لە حکومەتە بۆرژوازییەکاندا لە سەرەتای سەدەی ڕابردوودا، کە بە خەبات دژی “میلیراندیزم” (Millerandism) ناسراوە؛ واتە ئەو دیاردەیەی کە بەناوی ئەلێکساندەر میلیراند، پەرلەمانتاری سۆسیالیستی فەڕەنسی ناسراوە کە لە ساڵی ١٨٩٩ بوو بە وەزیر لە حکومەتی بۆرژوازی فەڕەنسادا.

سیاسەتی میلیراندیزم لە بزووتنەوەی سۆسیالیستیدا پەرەی سەند و لە ئەنجامی ئەم پەرەسەندنەدا ڕەوتی ئۆپۆرتونیستیی ڕیفۆرمیست لەو بزووتنەوەیەدا بە شێوەیەکی ڕوون و ئاشکرا لە سەرەتاکانی سەدەی ڕابردوودا خۆیناساند، و بەم شیوەیەش “بێرنشتاینیزم” دەرکەوت.

لێرەدا هاوڕێ ڕێبوار، بە پشتبەستن بە هەڵوێستێکی هاوڕێ مەنسوور حیکمەت بەرامبەر بەم مەسەلەیە لە بۆنەیەکدا لە کاتی ژیانیدا، ئەم بابەتە ئەترنجینێتە ناو وەڵامەکەی بۆ ڕەخنەگرانی سیاسەتی هەردوو حزب لە بەشداریکردن لە هەڵبژاردنەکاندا.

خۆزگە هاوڕێ مەنسوور حیکمەت ئێستا لە ژیاندا دەبوو تا بە وردی ئەم تێڕوانینەمان لەگەڵدا تاوتوێ بکردایە، بە هەر حاڵ، ئەوەی دەمەوێت لێرەدا سەرنجی بخەمە سەر ئەوەیە کە هاوڕێ ڕێبوار لەم بارەیەوە دەیڵێت.

وادیارە هاوڕێ ڕێبوار هەر بە بەرگریکردن لە سیاسەتی بەشداریکردن لە پەرلەمان و هەڵبژاردنی ساڵی (٢٠٢٥)ەوە ناوەستێت، بەڵکو لە بەردەوامیی پیادەکردنی ئەم میتۆدەدا، بەشداریکردنی “کۆمۆنیزمی کرێکاری”یش لە حکومەتی هەرێم یان ڕەنگە لە حکومەتی ناوەندی لەسەر ئاستی عێراقیشدا دوور ناخاتەوە ئەگەر بارودۆخی گونجاو بڕەخسێت. لێرەدا دەگەینە کرۆکی بابەتەکە، ئەویش ئەوەیە لەبری ئەوەی کێشەی سیاسەتی بەشداریکردن لە پەرلەمان چارەسەر بکات، بە وتەی باو “قوڕەکە خەستر دەکاتەوە”.

بەشداریکردن لە حکومەتە بۆرژوازییەکان هەمان ئەو شێوازە بەشداریکردنەیە کە حزبی شیوعی عێراق پەیڕەوی دەکات. ڕادیکاڵیزمی سیاسی حزبەکانی کۆمۆنیزمی کرێکاری و هاوڕێ ڕێبوارهیچ لەو ڕاستییە ناگۆڕێت کە بەشداریکردن لە حکومەتە بۆرژوازییەکان بریتییە لە بەشداریکردن لەگەڵ بۆرژوازیدا بۆ چەوساندنەوەی چینە کرێکار و جەماوەرە هەژار و مەحرومەکان.

لە میانەی پاساوەکانیدا بۆ بەشداریکردن لە پەرلەمانی ئێستای عێراقدا، هاوڕێ ڕێبوار ئاماژەی بەوە کردووە کە سیاسەتی بەشداریکردن بۆ تێکشکاندنی پەرلەمان و پەرلەمانتاریزمە، وە ڕەخنە لەوانە دەگرێت کە ئەم سیاسەتە بە بەهێزکردنی ڕاستڕەوی و دووبارە

بەرهەمهێنانەوەی هەمان ڕژێم لە قەڵەم دەدەن. لێرەدا ئەم پرسیارە دێتە ئاراوە: ئایا بەشداریکردن لە حکومەتە بۆرژوازییەکانیش هەر بە تێکشکاندنی دەوڵەت و حکومەتی بۆرژوازییە؟ یان بە لە ئەستۆگرتنی بەرپرسیارێتی لەکەوتنەکانی دەسەڵاتی بۆرژوازی و چەوساندنەوە و سەرکوتکردنی جەماوەری ڕەنجدەران و بێبەشەکانە؟ چ لۆژیکێکی دوور لە مارکسیزم و چ پشتگوێخستنێکی ئەزموونی بزووتنەوەی کۆمۆنیستی لێرەدا هاوڕێ ڕێبوار پەیڕەوی دەکات کاتێک گڵۆپی سەوز بۆ بەشداریکردن لە حکومەتە بۆرژوازییەکان هەڵدەکات.
ئەلبەتە جیاوازییەکی گەورە هەیە لە نێوان بەشداریکردن لە پەرلەمان و بەشداریکردن لە حکومەتە بۆرژوازییەکاندا، چونکە ئەمەی دووەمیان تەنها سیاسەتێکی ڕاستڕەوانە نییە، بەڵکو بەشداریکردنە لە حوکمی بۆرژوازی و لە جێبەجێکردنی دیکتاتۆرییەتی چینی بۆرژوازی بەسەر چینی کرێکار و هەموو زەحمەتکێشان و بەهەژارکراواندا.
دەنیا نیم لەوەی لە ئێستا و لە داهاتوودا هەردوو حزب لەسەر تیشکی ئەم ئاڕاستە نوێیەیاندا چ ڕێگەیەک دەگرنە بەر، بەڵام بە ڕای من، سیاسەتی بەشداریکردن لە پەرلەمان و ئاڕاستەگیری بەرەو بەشداریکردن لە حکومەتی بۆرژوازی، زیانی بە مارکسیزم و کۆمۆنیزم و بە هەردوو حزبەکەش گەیاندووە و دەیگەیەنێت، ئەمەشم لە گفتوگۆیەکی هاوبەشدا دەربڕی، کە هاوڕێ شەماڵ عەلی چەند هەفتەیەک لەمەوبەر لە کەناڵی "هیوا" لەگەڵمدا ئەنجامی دا.
عەبدوڵا ساڵح: ئەوەمان بیر نەچێت کە ئەم سیاسەتەی ڕابەرایەتی هەردوو حزب پەیڕەویان کردووە، بە هاوئاهەنگی بووە لەگەڵ حزبی کۆمۆنیستی کرێکاریی ئێران (حیکمەتیست) – خەتی ڕەسمی، جگە لەوەش، ئەم سیاسەتە بە شێوەیەک لە شێوەکان دەنگدانەوەی هەبووە لە نێو باقی حزب و ڕێکخراو و کادرەکانی بزووتنەوەی کۆمۆنیزمی کرێکاری لە ئێران، چ بە لایەنگری و چ بە نەیاری، ئەمە سەرباری دەنگدانەوەی لە ناو چالاکەوانانی چەپ و کۆمۆنیست لە عێراق. لە نێو ئەم گفتووگۆ و مشتومڕانەدا، ئایا هیچ پەیامێکت هەیە ئاراستەی کەی ئەم هاوڕێیانەی بکەیت؟
موئەیەد ئەحمەد: بە پێویستی دەزانم خاوەن ڕا مارکسییەکان سەبارەت بەم سیاسەتە لە ناوخۆی هەردوو حزبدا بەهێزتر بن، و سەرکردەی هەردوو حزبیش درک بەوە بکەن کە بزووتنەوەی کۆمۆنیستی و پرۆلیتاریای شۆڕشگێڕ لە عێراقدا هێندە ڕێکخراو و بەهێزە کە دەتوانێت بە توندی دەنگی خۆی هەڵبڕێت دژی هەر هەنگاوێکی سیاسی کە لە ناو ئەم بزووتنەوەیەدا ڕوودەدات یان دەرکەوتنی هەر مەیلێکی سیاسی کە خزمەت بە گەشەکردنەکەی نەکات. منیش بەشداری خۆم لەم مشتومڕە فکری و سیاسییەدا وەک ئەرکێکی کۆمۆنیستی دەبینم کە

دوورە لە هەر نیگایەکی بەرتەسکی ڕێکخراوەیی یان کەسی.
هەروەها هیوادارم نیشاندانی هەڵوێستی لێبڕاوانەی ڕیزێکی بەرین لە کۆمۆنیستانی ئازیز لە عێراق و بەتایبەتی لە هەرێمی کوردستان بۆ ڕەتکردنەوەی سیاسەتی بەشداری و دەربڕینی ناڕەزایەتی بەرامبەر ئەو سیاسەتە، ببێتە مایەی بەهێزبوونی بزووتنەوەی کۆمۆنیستی لە ڕووی سیاسی و ڕێکخراوەیی و فکرییەوە، و بەشدار بێت لە گەشەپێدانی بەبێ ئەوەی بکەوێتە ناو ململانێ لەسەر پرسە لاوەکییەکان.
وە لێرەشدا ئەم دەرفەتە دەقۆزمەوە بۆ ئەوەی بانگەوازی هاوڕێیانی ئازیز بکەم لە بزووتنەوەی کۆمۆنیزمی کرێکاری و حزب و کادر و ئەندامانی ئەم بزووتنەوەیە لە ئێران کە ئەو مشتومڕە فکری و سیاسی□ی بەهۆی سیاسەتی بەشداری ئەم دوو حزبەوە لە هەڵبژاردنی پەرلەمانی عێراقدا هاتۆتە ئاراوە، مشتومڕێکی سیاسی گرنگە و لێکەوتەی دەبێت لەسەر ڕێڕەوی بزووتنەوەی کۆمۆنیستی لە عێراقدا.
ئێمە لە (ڕێکخراوی بەدیلی کۆمۆنیستی لە عێراق) سیاسەتی بایکۆتمان گرتەبەر و ئەوەی پێویست بوو ئەنجاممان دا بۆ ڕوونکردنەوەی ئەو هەڵوێستە نەیارەمان بەرمبەر بەشداریکردن. هاوڕێیان، هەڵوێستەکانی ئێوە تەنها لە یادەوەری مێژووی خەباتی پرۆلیتاری و کۆمۆنیستی لە عێراقدا تۆمار ناکرێت، بەڵکو لە ساتە وەختی ئێستا و داهاتووی ئەم ململانێیەشدا تۆمار دەکرێت.
ئاشکرایە کە حزبی کۆمۆنیستی کرێکاریی ئێران – حیکمەتیست – خەتی ڕەسمی، لەگەڵ هەردوو ئەم حزبە لە عێراق و کوردستان سیاسەتی بەشداریکردنیان لە پەرلەمان گرتەبەر، هەروەها لایەن و کەسانێکیش لە بزووتنەوەی کۆمۆنیزمی کرێکاری لە ئێراندا بەرگرییان لەم سیاستەیان کردووە. بە پێچەوانەی ئەمانەشەوە، هاوڕێیانیکی تری ناو ئەم بزووتنەوەیە ڕەخنەیان لە سیاسەتی بەشداریکردن گرتووە، لەوانە حزبی کۆمۆنیستی کرێکاریی ئێران – حیکمەتیست و هاوڕێیانی تری سەربەخۆ.
بە ڕای من ئەو هەڵوێستە جیاوازانەی گیرانەبەر یارمەتیدەر بوون بۆ ڕوونبوونەوەی دیدگای سیاسی هەموو لایەنەکان، ئەمەش بەشێکە لە گەشەکردنی ململانێی سیاسی لە ناو بزووتنەوەی کۆمۆنیستی لە ناوچەکەدا کە لە دواشیکردنەوەدا سوودی دەبێت بۆی.
عەبدوڵڵا ساڵح: هەڵوێستی (ڕێکخراوی بەدیلی کۆمۆنیستی لە عێراق) بەرامبەر ئەم هەڵبژاردنە بایکۆت و هەڵماڵینی پەردە بوو لەسەر ڕوخساری ڕاستەقینەی ئەم دەسەڵاتە و هەڵبژاردن و پەرلەمانەکەی، بەڵام کەسانێک هەن دەڵێن بایکۆتکردنی بەردەوامی پڕۆسەی سیاسی تا ئێستا هیچ ئەنجامێکی نەبووە کە هاوسەنگی هێز بەسودی چینی کرێکار و زەحمەتکێشان و بەهەژارکراوان و گەنجانی بێکار و … هتد، بگۆڕێت.

وەڵامی ئێوە بۆ ئەم ڕەخنەیە چییە و هەڵوێستی ئاماژەپێکراوی بایکۆتی ئێوە پشت بە چی دەبەستێت؟
موئەیەد ئەحمەد: پێمواییە لەم گفتوگۆیەدا لایەنە جیاوازەکانی سیاسەتی بەشداری و بایکۆتمان ڕوونکردەوە، و وەک لە پرسیارەکەشدا ئاماژەت پێداوە، هەڵوێستمان بەرامبەر هەڵبژاردنی ئەمساڵ لە بەیاننامەی (ڕێکخراوی بەدیلی کۆمۆنیستی لە عێراق)دا ڕوون کراوەتەوە. جگە لەوەش، ناوەڕۆکی بەیاننامەکە لە پلینۆمی چوارەمی کۆمیتەی ناوەندی ڕێکخراوەکە کە لە (٢٤-٢٦)ی تشرینی یەکەم/ئۆکتۆبەری ئەمساڵ (٢٠٢٥)دا بەڕێوەچوو، تاوتوێ کرا و جارێکی تر لە لایەن پلینۆمەوە پەسەند کرایەوە. کۆی ڕێڕەوی بارودۆخەکە و لەوانەش ئەنجامی هەڵبژاردنەکە، دروستی سیاسەتی ئێمە پشتڕاست دەکەنەوە لە بایکۆتکردنی هەڵبژاردن.
ئەرکی سەرەکی، هەر وەک لەم گفتوگۆیەشدا جەختمان کردەتەوە لەسەری، بریتییە لە چالاکیی سیاسیی جەماوەریی پرۆلیتاری لە دەرەوەی پەرلەمان، ئەمەش چەقی قورسایی سیاسی کۆمۆنیستی پێکدەهێنێت لەم قۆناغەی مێژووی ململانێی چینایەتی لە عێراقدا. ئەنجامدانی خەباتی ڕێکخراوەیی و سیاسی و تیۆری و بەشداریی کاریگەر لەهەموو ڕووە جۆراوجۆرەکانی خەباتی ئابووری و سیاسی و فکری پرۆلیتاریدا، وە هەوڵدان بۆ یەکخستنیان لە یەک خەباتی چینایەتی کۆمۆنیستیدا بۆ ڕزگاربوون لە کۆت و زنجیری سەرمایە و سەرمایەداری و ڕژێمە سیاسییە قەومی و ئیسلامی و میلیشیاییە گەندەڵەکەی، هەموو ئەمانە تێکڕا ئەرکی زۆر گرنگ و چارەنووسسازن.
سەرەڕای هەموو بارگرانیی و سەختییەک کە دێتە ڕێی خەباتمان، بەڵام ئێمە بە هەنگاوی جێگیر و بە پەیگیرییەوە لە دڵی ئەم بزووتنەوە چینایەتی و کۆمەڵایەتییە فراوانەی پرۆلیتاریادا بەردەوامین، و ئاڵای مارکسیزم و ئاڵای خەباتی چینایەتی پرۆلیتاریی شۆڕشگێڕمان بە شێوەیەکی ڕێکخراو شانبەشانی ئەم بزووتنەوەیە بەرزکردووەتەوە. بایکۆتی هەڵبژاردن و پەرلەمان کارێکی لاوەکییە لەم ڕەوتە خەباتکارانەیەدا، بەڵام لە کۆتاییدا دەبێت لە خزمەتی ئەم کارە مەزنەدا بێت کە سەرچاوەی شانازی کۆمۆنیستی و شۆڕشگێڕانە و مرۆڤدۆستانەی ڕزگاریخوازی ئێمەیە.
کۆتایی تشرینی دووەم/نۆڤەمبەری (٢٠٢٥)

———

پەڕاوێزەکان:

1. الحزب الشيوعي والبرلمانية: من قرارات المؤتمر الثاني

للأممية الشيوعية المنعقد في يوليو (1920) بروسيا. - المناضل-ة

2. هەمان سەرچاوەی پێشوو.
3. هەمان سەرچاوەی پێشوو.
4. لينين- مرض" اليسارية" الطفولي في الشيوعية دار التقدم موسكو 1967 ص 56
5. هەمان سەرچاوە لاپەڕە 58.

ئایدیۆلۆژیا گەدەی برسی تێرناکات.. عوسمانی حاجی مارف

ئەو ڕۆژانەی ڕاپەڕینی جەماوەری لە تونس، میسر، لیبیا، سوریا و یەمەن سەریان هەڵدا، هەنگاونانی ئامادەیی بو، بۆ هەڵگیرسانی شۆڕشێک دژ بە برسیەتی، هەربۆیە ناوی لێنرا بەهاری عەرەبی، بەمەش وەستانەوەیەکی بەرفراوانی جەماوەری دژ بەو ڕژێمانە هاتە مەیدان، کە دەیان ساڵ، لەسەر حسابی برسی کردن و پێشێلکردنی ئازادی، لە ژێر پەردەی پیرۆزکردنی عروبەوە، سەرمایەگوزاری و کەڵەکەی سەرمایەیان بەڕێوە بردووە. ئەم هەڵچونە جەماوەریە نیشانیدا، خەڵکی ستەمدیدە توانای سەپاندنی ئیرادەی خۆیان هەیە و سەلماندیان پیرۆزکردنی عروبە وەڵام بە گەدەی خاڵیان ناداتەوە. لە هەمانکاتدا ئەوەش بەرچاوکەوت کە گردبونەوەی بەرفراوانی جەماوەری و شەپۆلی ناڕەزایەتی لە مەیدانی شارەکان و شەقامەوە دەتوانێت ئاڵوگۆڕ بکات، بەڵام بەبێ ئامادەیی لە ڕێکخراوبون و ئاسۆیەک بۆ سەرکەوتنی ئەوڕاپەڕینە، بۆ گەیشتن بەرەو دابینکردن و چەسپاندنی دەسەڵاتی خەڵک، پاشەکشەی پێدەکرێت. هەر بۆیە بەهاری عەرەبی، بوبە دۆزەخی عەرەبی، دیمان لە لیبیا و سوریا و یەمەن شەڕی ناوخۆی نەوان هێزە میلیشیاکان، چەندین ساڵە وێنایەکی قێزەون لە بەرامبەر ئایندەی ڕاپەڕینی جەماوەریدا نیشان ئەدات.

لە هەمانکاتدا دیمان چۆن شەپۆلی ئەو ناڕەزایەتیانە بەر بە تەشەنەکردنی گیرا، لەبەر ئەگەری فراوان بونی بەرەو وڵاتە عەرەبیەکانی تر و وڵاتانی ناوچەکە، هەروەها ڕژێمەکانی دیکە وەک

ئێران و هەندێک دەوڵەتی عەرەبی توانیان لە ڕێگەی ڕەوشوێنی توندی ئەمنی یان لە ڕێگەی گوتارێکی ئایدیۆلۆژییەوە، مانەوەی ڕژێمەکانیان بە پاراستنی ناسنامە، ئایین، یان قەومی گرێدا، توانیان شەپۆلەکانی ناڕەزایەتی کۆنترۆڵ بکەن. هەر بۆیە لەو سەردەمەدا ئەم ڕژێمانە توانیان زریانەکە تێپەڕێنن. سەرەڕای تووڕەیی و ناڕەزایەتی جەماوەری خەڵک ئەو ڕژێمانە توانیان بەردەوامی بە دەسەڵاتەکەیان بدەنەوە. هەڵبەتە ئەم دواخستنە لە هەڵچوونی ناڕەزایەتی لەو وڵاتانە هۆکارەکەی ئەوە بوو کە ناڕەزایەتییەکانی تونس و میسر، نەیانتوانی چارەسەری ڕەگ و ڕیشەی ئەو قەیرانە ئابوری و سیاسی و کۆمەڵایەتیانە بکات، کە لە پلەی یەکەمدا ناڕەزایەتییەکانی لێکەوتەوە، لە هەمان کاتدا دۆخی لیبیا و سوریا و یەمەن وێنایەکی تەڵخ و بێ ئاسۆیی دابەدەستەوە.

لە ماوەی دوو دەیەی ڕابردوودا ژمارەیەکی زۆر لە ڕژێمەکانی ناوچەکە و جیهان ڕووبەڕووی شەپۆلی بەرفراوانی ناڕەزایەتی بوونەوە، هەندێکیان لە چوارچێوەی ئەوەی بە بەهاری عەرەبی ناوزەد کران و هەندێکی دیکەیان لە قەیرانە ناوخۆییە کەڵەکەبووەکانەوە سەرچاوەیان گرت، زۆرێک لەو ڕژێمانە لە ڕێگەی هەڕەشە و سەرکوتی ڕاستەوخۆ و بانگەشەی ئایدیۆلۆژی و ئایینی و ناسیۆنالیستی، ڕەخساندنی گەندەڵکاری لە پەیوەندییە سیاسی و کۆمەڵایەتییەکاندا، یان هەڵگیرسانی شەڕی ناوخۆ و سود وەرگرتن لە ململانێی زلهێزەکان، بەجۆرێک دەستیان بەسەر شەقامەکاندا توندکردەوە و دەرگایان بەڕووی هەر هەوڵێکی گۆڕانکاری ڕیشەیی داخست. بەڵام ئەم کۆنترۆڵە ڕێگی قەیرانەکانی ئەو وڵاتانەی وەڵام نەدایەوە، تەنها دوایخست. ئەمەش فاکتەرێکی نوێ و مەترسیدارتر سەریهەڵداوە، ئەویش داڕمانی ئابوورییە، کە ناتوانرێت نە بەهێز سەرکوت بکرێت و نە بەکاریگەری دروشمەکان بێدەنگ بکرێت.

گەیشتنی قەیرانی ئابوری بە ئابوورییەکی داڕماو، بە فیشەک و پڕوپاگەندە ناتوانێت ڕێگایەک بۆ رزگاربونی دەسەڵاتی سیاسی و سەرمایەداران بەدەست بهێنێت، کاتێک قەڵشتی نێوان دەوڵەمەند و هەژار، کرێکار و سەرمایەدار فراوانتر دەبێت، کاتێک دراو دەڕوخێت و بێکاری بەرز دەبێتەوە، ئاستی بژێوی دادەبەزێت و برسیەتی فروان دەکات، مانای شکستهێنانی حکومەتەکانە لە پێشکەشکردنی خزمەتگوزارییە سەرەتاییەکان و دابینکردنی پێداویستییەکانی ژیانی خەڵک، ئیتر شەقامەکان کۆنترۆڵ ناکرێن، برسێتی بێدەنگ ناکرێ و گەدەی بەتاڵیش بە ئایدیۆلۆژیا فریو نادرێت.

ئەوەی ئەمڕۆ لەئێران دەبینرێت، نمونەیەکی بەرجەستەیە کە ناڕەزایەتی جەماوەری هاوشانی بازرگانان لە بازاڕی گەورەی تاراندا

دەستیپێکرد، ناڕەزایەتییەک بەداڕمانی دراو و گرانی تێچووی بژێوی ژیان، بە خێرایی بڵاوبۆتەوە بۆ شارەکانی دیکە. ماوەی چەند ڕۆژێکە ناڕەزایەتییەکان بەردەوامیان هەیە و پێشبینی ئەگەری فراوانتری بۆ دەکرێت، ئەم شەپۆلە گەورەترین شەپۆلە لە دوای ناڕەزایەتییەکانی مەهسا ئەمینی ساڵی 2022، بەڵام ئەمجارەیان بەهۆی داڕمانی ئابوری هەمەلایەنەوەیە، نەک ئەنجامی هیچ ڕوداو و پرسێکی دیاریکراوی کۆمەڵایەتی و سیاسی.
داڕمانی ئابوری نەک هەر سەقامگیری دارایی بەڵکو پەیکەری کۆمەڵایەتی و سیاسیش دەخاتە مەترسییەوە، کاتێک پێداویستی مرۆڤەکان بەردەست نییە و برسی دەبێن، بەچونە پێرۆزەکان دەڕوخێن و ئایدۆلۆژیا هێزی قایلکەری خۆی لەدەست دەدات. چینی ناوەڕاست کە سەردەمانێک قەڵغانی سەلامەتی بون بۆ سەرمایە و دەسەڵات، کاتێک ئەو قەیرانە توانای گوزەرانی بێ ئاسۆ دەکات، دەبنە سووتەمەنی بۆ ناڕەزایەتییەکان.
کرێکاران و زەحمەتکێشان و بێکاران، کاتێک بە یارمەتی و بەرنامە کۆمەڵایەتییەکان لە ژێر کۆنتڕۆڵدا ڕادەگیرێن، بەڵام لەدەورانێکدا کە ئەم یارمەتیانە، لە بەرامبەر هەڵاوساندا بەهای خۆیان لەدەست دەدەن، ناچار دەبنە سەر شەقامەکان. لەم خاڵەدا ڕژیم ڕووبەڕووی دوڕیانێک دەبێتەوە کە ناتوانێت بەسەرکوت چارەسەری بکات، یان دەبێت ئابوری چاک بکات، یان ڕوبەڕوی داڕمانی سیاسی و کۆمەڵایەتی دەبێتەوە.
ئەگەر ئەم قەیرانە ئابورییەی ئێران بەردەوام خراپتر بێت، شاهیدی شەپۆلی بەرفراوانی ناڕەزایەتی لە تەواوی شارەکانی ئێراندا دەبین، ئەم شەپۆلانە لە چاو شەپۆلەکانی پێش خۆیان توندوتیژتر دەردەکەون، چونکە لە نەبونی پێداویستییەکانی گوزەرانی زۆرینەی دانیشتوانی ئێرانەوە سەری هەڵداوە، ئەم قەیرانە بەتەواوی بەسەر زۆرینەی دانیشتواندا شکاوەتەوە، برسێتی گفتوگۆ و دانوستانی نییە و داڕمانی ئابوریش ناکرێت دوابخرێت. کۆماری ئیسلامی گەر پێیوایە کۆنترۆڵی ئاسایش چارەسەرە، دواتر بۆیان دەردەکەوێت کە شکستی ئابوری بەهێزترە لە چەک.
ناکرێ دانیشتوانی برسی بە هێز ملکەچ بکرێن، ئەگەر کۆماری ئیسلامی بەوە بگەن کە سەقامگیری سیاسی بەبێ سەقامگیری ئابووری بەدی نایەت، دەبێت دەستبەجێ دەست بە چاکسازی جددی بکەن، بەڵام ئایا فریا دەکەون یان مەیدانەکە بەجێ دەهێڵن بۆ ئایندەی ئەو هێزانەی جارێکی تر سواری سەری ئێرادەی خەڵک دەبنەوە و ئێران پارچە پارچە دەکەن.
لەم نێوەدا ئەوەی گرنگە، ئەرکی ئازادی خوازان و یەکسانخوازانە

هەوڵ بدەن ئەم شەپۆلە بۆ بەدەستھێنان و سەرکەوتنی دەورو دەخالەتی دەسەڵاتی خەڵک یەکلایی بێتەوە، بە جیا لەهەر دەخالەتێکی دەرەکی و هەوڵی هەر لایەن و هێزێکی سیاسی کە دەیا نەوێت دەسەڵاتی سەرو خەڵکی لە شێوازێکی تردا دامەزرێننەوە.

عوسمانی حاجی مارف

دومکەون.. شیعری کەنعان مدحەت

پەلوپۆ تەشەنە پێکراوەکانی زنجیرە
پێچراوەکەی وە پێم
گیرۆدەی ئەو ترسەن
کە من لەمەر سەنگ پاراستن
لە مێژە لە خۆمم
تەکاندووە و
چوون چڵک و چەوری پێستی دەست
دەڕوانمە ستەم و ئاکارە
نازیەکانی..

ئەمانە هەر هەمان ئەو سوارانەن
بە ئەسپ و حوشتر دەیاندایە سەر تەڕ و وشکا
ئێستا بە تەکنەلۆجیای پێشکەوتوتر و
شێوە خوێنمژینی تێکەڵ
لە مەزهەبی و
میللی و
خوارزمیی..
لە دەرگایەکەوە بۆ دەرگایە
لە سەنگەرێکەوە بۆ سەنگەرێ..
بۆیە لەو سەری کەلاوە و جێ کارەوە
بە نیازی لاسایی کاوە
پێشدەکەوم
شان ئەخەمە ژێر بارەوە
دومکەون

بەشێک لە فراگمێنتە شیعرییەکان.. یونس تانج

کێ دەزانێ..
من چیم دیووە،
شەیتانم..
بەسەر منارەی پێغەمبەرانەوە..
بینیووە.
گەشتی گورگم..
لە مەنجەڵی مەڕەکاندا..
بەرچاو کەوتووە.
ئاوم دیووە..
لە ئاگردا..
مەلەی کردووە.
برینم دیووە،
لە دەرماندا..
زامدار بووە.
..
حەزدەکەم
زەنگ لێنەدا،
مەرگی ناو پەلەک..
باوەشی قوتابییەکانم
بە واڵاکات.
..
دەزانم
بەهودەتر..
نیە،
لە بینینەوەی..
ستالین.
لە بەهەشت.

..
هێندە نامێنمەوە ،
هەر هێندەی دەرکردنی غە ریب□ یەك..
هەر هێندەی سەرب□ ینی ک□ ترێك.
..
ئەم جارەیان..
پەنجەرەکان دادەخەم و
گلەییی..
لە ڕەشەبا ناکەم.
..
لە دەمی خەیاڵێک
ترازام.
لە لێوانی دڵخۆشی□ک
کەوتمەخوار.
بەسەر تەرمی پۆلێک،
قازیلە کێویدا کەوتم..
ساچمەزەنیی چاوتەنگی..
کۆچکوژی کردبوون.
..
هیچ ژەنەڕاڵێک،
بۆ باخێک هەناری گەنیوو..
هێز ناجوڵێنێت.
..
بەستەڵەک و
گەرمیانی..
دڵی تۆ،
تەمەنێکی،
بە با برد.

▪ بە بیرم نیە ڕێک کەینێ ئەو فراگمێنتانە نوسراون.

شیعری: بە بەهاران باوەڕ بکە.. فەرەیدون موشیری.. وەرگێڕانی لە فارسییەوە: شەهلا نوری

بە بەهاران باوەڕ بکە

پەنجەرەکان بکەرەوە…
وا نەسیم
جەژنی لەدایکبوونی هەڵاڵان
دەگێڕێت،
بەهاریش
لەسەر هەر چڵێک،
لە کەناری هەر گەڵایەک
مۆمێکی هەڵکردووە!
پەڕەسێلکەکان
گەڕانەوە دەچریکێنن
بۆ سەوزەڵانی،
کۆڵان پڕ بووە
لە چریکە و دیلانێ،
درەختی گێلاس
بۆ دیاریی جەژنی هەڵاڵان
گوڵی لە ئامێز گرتووە

پەنجەرەکان بکەرەوە
ئەی یار
لە بیرت دێ؟
کە تینوێتی کێوی زەوی سووتاند
گەڵاکان ژاکان،
لە ناخی خاکدا چی کرد!
لە بیرت دێ؟
لە تاریکیی شەوە درێژەکاندا
تەزووی سەرما

چی بە ڕەز کرد ؟
لە بیرت دێ؟
نیوەشەو
بە سەرو و سینەی
گوڵە سپی□کاندا،
بای تووڕە چی کرد؟
لە بیرت دێ؟

ئێستا
باوەڕ بە موعجیزەی
باران بکە،
دڵاوایی..
لە چاوی چەمەنزاردا ببینە و
میهرەبانی لە ڕووحی نەسیمدا؛
کە لەم کۆڵانە تەنگەدا
بەو دەستە بەتاڵەوە
جەژنی لەدایکبوونی هەڵاڵان
دەگێڕێت

خاک بێدار بووەوە
تۆ بۆچ بووی بە بەرد؟
تۆ بۆچ وا دڵتەنگ بوویت؟
پەنجەرەکان بکەرەوە
بە بەهاران باوەڕ بکە

خۆپیشاندان و ناڕەزاییەکان بەردەوامن لە ئێران.. زاهیر باهیر

خۆپیشاندان و نارەزاییەکانی ئێران پێیان نایە ڕۆژی پێنجەمەوە نزیکەی سی شار و شارۆچکەی گرتۆتەوە. هاوکاتیش جێندرمە و پاسدار بە شێوەیەکی دڕندانە ڕووبەروویان بوونەتەوە سەرکوتکردن و کوشتن و

گرتن و ڕفاندنیان بەردەوامە.
تا ئێستا ئامارێکی ورد نییە و کەس نازانێت چەندێك کوژراون یاخود بریندارن و گیراون یا ڕفێنراون. بەڵام ئەوەی ئاشکرایە خەڵکەکە سنوری خۆپیشاندان و ناڕەزاییان شکاندووە بووەتە ڕاپەڕین. هەر ئاواش سنوری داخوازییە ڕۆژانەییەکانیان سەبارەت بە بەرزبوونەوەی تێچوی پێداویستییەکانی ژیانیان ، بە هاتنەخوارەوەی نرخیان بەرەو سنوری سیاسیانە هەنگاوی ناوە بە دروشمی " بڕوخێ ڕژێم " " بە دەرەوە دیکتاتۆر " " ژن ژیان ئازادی " و زۆری دیکەی گرتووە بەخۆوە.
لەو لاشەوە سەرەك کۆمار ، پزیشکانی، هەوڵ دەدات بە شێوەیەکی هێمنانە کپیان بکاتەوە ، گوایە "گوێبیستی داخوازییەکانیانە ، گرفتەکانیان حەل دەکات دەیەوێت نوێنەرەکانیان ببینێت و قسەیان لەگەڵدا بکات" . بەڵام وەکو فەرهاد ناوێك کە خوێندکاری زانکۆیە وتی " مەگەر کەسێك ساویلکە بێت باوەڕی بەوان هەبێت ، ئەوان گەر دەیانەوێت گوێمان لێبگرن ، بۆچی ئێمان کوژن لەسەر شەقامەکان ، بۆچی بەندییەکان ئازاد ناکەن ، بۆچی ژیانی خەڵکی ناگۆڕن … دەمانەوێت لەبەرچاومان گوم بن .."
خوێندنەوە و شیکارێکی زۆر دەکرێت بۆ بارودۆخەکە کە زۆرێک لەوانە گەشبین نین تا ئەو ڕادەیەی کە دەڵێن ڕەنگە ئەنجامەکەی خراپتر بێت. پاساویشیان بۆ قسەکانیان نموونەکانن کە لەم ساڵانەی پێشتر و ئێستادا بینراون و دەبینرێن وەکو عێراق ، میسر ، لیبیا ، سوریا … یا هەندێك لە چەپەکان و مارکسییەکان پاساویان ئەوەیە" گۆڕینی حوکمێك بە حوکمێکی دیکە ژیانی کرێکاران و خەڵکانی زەحمەتکێش چارەسەر ناکات و باری گرانی خۆیان لەسەر شانی خۆیان دەمێنێتەوە" .
بێ گومان ڕاپەڕینەکان هەر وەکو چۆن دیاریکردنی ڕوودانەکەی پێشبینی ناکرێت هەر ئاواش ئەنجامەکانیان گەر بمانەوێت بە بەرنامە و ویست و ئامانجی ئێمە بێت ئەوەش ڕوونادات . ئەوەی ڕوونە ڕەوڕەوەی مێژوو بەکەس ناوەستێنرێت و گۆڕانکارییەکان ڕێچکەی خۆیان زۆربەی جار بە ویست و ئارەزوی ئێمە دەگرن.
گەر ڕاپەڕینی ئێران سەربکەوێت بە بۆچوونی من گۆڕانکاری گەورە نەك هەر لە ئێراندا ڕوودەدات بەڵکو ڕەنگە لە ناوچەکەشدا ڕووبدات.
یەك: دەبێتە هۆی گەڕانەوەی ئیرادە و متمانەی خەڵکی بە خودی خۆی کە کاتێك دەتوانن کە ڕژێمێك کە 47 ساڵە لەسەر حوکمە و هەموو جومگەکانی ژیانی خەڵکی لە هەموو بوارەکاندا کۆنترۆڵ کردووە بگۆڕن، بێ گومان دەتوانن دەسەڵاتدارانی ئایندەش ئاسانتر بگۆڕن . خەڵکی لە ئێراندا دەبنە خاوەن ئەزموونێکی گەورەتر کە دەکرێت لە

هەموو جیهاندا بە تایبەت ناوچەکەدا نموونەیەك بێت و بەرچاو بگیرێت.
دوو: گۆڕانکاری لە ئێراندا بناخەی گۆڕانکاری لە عێراقدا دادەنێت چونکە وەکو زانراوە لە عێراقدا ئێران حوکم دەکات و کۆنترۆڵی هەموو شتێکی کردووە و پارەیەکی زۆری عێراقی بۆ ئێران و موالییەکانی سەر بە ئێران تەرخان کردووە.
سێ: مەترسی هەڕەشی ئیسرائیل و ئەمریکا بۆ سەر ئێران چی تر نامێنێت ئەگەر وەختیش بێت ، بەمەش نەك هەر زەرەری گیانی و ڕۆحی لە هیچ لایەک بەم شێوەیە نادرێت، بەڵکو بۆ ماوەیەکیش ئاسایش بۆ ناوچەکە دەگەڕێتەوە کە لە رووداوانی هەر شەڕێکدا لەگەڵ ئێراندا عێراق زەرەرمەندی سەرەکی دەبێ لە هەموو رویەکەوە، لە پلەی دووهەمیشدا وڵاتانی دەرو دراوسێ.
چوار: ئەو جەمسەرە گەورەیەی شیعەو سوونە کە بەرانبەر بەیەک لە حوکمدا وەستاون یەك لە ترسی ئەوی تریان خۆی زیاتر پڕ چەک دەکات و برەو بە کۆمپانیای چەك و تەقەمەنی وڵاتانی پێشکەوتوی پیشەسازی دەدەن، جەمسەرێکیان گەر بە کاتیش بێت لە حوکمدا نامێنێت . ئەمە جگە لە دروستکردنی گروپ و ڕێکخراوی چەکدارانە لە وڵاتانی دیکەدا لە بەرانبەر بەیەك کە شەڕی بەوەکالەت دەکەن. بە گۆڕانی ڕژێم لە ئێراندا تا ڕادەیەك ئەو کرژییە گەر بە کاتیش بێت نامێنێت و خاو دەبێتەوە.
پێنج: هاوکاری لۆجیستکی و ئایدۆلۆجی و سەربازی و دارایی حیزبەکانی پاشکۆی دەسەڵاتدارنی ئێران نامێنێت و بەمەش حیزبەکان لاواز دەبن .
شەش: لاوازبوون و کۆنارکەوتنی حیزبە نەتەوەییەکان و حیزبە دەسەڵاتخوازەکانی دیکەی ئێران ، کە ئەمەش خاڵێکی زۆر ئیجابییە .
حەوت: ئەزموونی 47 ساڵەی ئێرانییەکان لەگەڵ ئەم ڕژێمەدا ، گریمانی کەمتر هەیە تاکو رژێمێکی دیکەی دینی دوای ئەمان دروستببێت ، لەو بارەشدا بارودۆخی ژنان لە ئێراندا لە زۆر ڕووەوە تا ڕادەیەکی زۆر بەرەو باشی دەگۆڕێت .
هەشت : ئەوە ئاشکرایە هەمیشە خۆپیشاندان و ڕاپەڕینەکان لەسەر داخوازی ژیان و بەرزبوونەوەی نرخ و نەبوونی ئازادی ڕوودەدەن نەك بە ئامانجێکی دوورتری ئەوەی کە چەپ و مارکسییەکان دەیانەوێت کە دروستبوونی حکومەتی کرێکاری و دیکتاتۆرییەتی پڕۆلیتاریە. دەبێت ئەوە تێبگەین کە خەڵکی دەستەبەرکردنی نان و پیداویستییە سەرەکییەکانی ژیانی دەخاتە پێش سەراپای دروشمی بریقەداری حیزب و ڕێکخراوە دەسەڵاتخوازەکانەوە. ناکرێت خەڵکی بە سکی برسییەوە ، بە عیلاج و توانای ناردنی منداڵیان بۆ قوتابخانە چاوەڕوانی حکومەتێکی

باشتر ، کرێکاری، یاخود دیکتاتۆرییەتی پڕۆلیاتاری بکەن کە کەی ئەوان گەیشتنە دەسەڵات ئەو کاتە هەموو شتێکیان بۆ بەدەست دەهێنن.
بێ گومان ئەوانەی سەرەوە خالەی سەرەکی پۆزەتیڤن لە گۆڕینی ڕژێمی مەلاکان و ئاخوندەکان لە ئێراندا خالەی زۆری دیکەش هەن کە پێویست ناکات باسیان بکرێت.
هاوکاتیش دەکرێت کە ڕاپەڕینەکە خامۆش بکرێت چ لە ڕێگای کۆنترۆڵی حیزبەکانەوە کە گریمانەکی لاوازە ، یان لە لایەن وتووێژی دەسەڵاتدارانەوە لەگەڵ چەند کەسێک لە خۆپیشاندەران بە ناوی نوێنەرانی خۆپشیاندەرەکان کە لە دەرەوەی کۆبونەوەی جەماوەری و دیمۆکراتی راستەوخۆ وەکو نەردەیەك هەڵدە بژێرێن. مەترسییەکی دیکەی گەورەش هەیە کە دەستوەردان و کردنی پاگەندەی گەورە و بڵاوکردنەوەی ڤیدۆ و ڕاگەیاندن لە لایەن ئەمەریکا و سەرانی ئەوروپا و ڕوسیا و ئیسرائیلەوە ، کە کارایی ئەمە زۆر بە خراپ لەسەر خۆپیشاندەران دەشکێتەوە ، بە باشی و بەسوودیش بۆ حوکمرانانی ئێران دەگەڕێتەوە.

بەڕای من و ڕەنگە زۆری دیکەش، سەرکەوتنی ئەم ڕاپەڕینە زۆر پۆزەتیڤانەیە. لە کاتێکدا کە خەڵکی لە ئێراندا وەکو پێشتر وتوومە زۆر هۆشیارن و خاوەنی ئەزموونی زۆر گەورەن چۆن لە بەناو شۆڕشی 1978 و 1979 دا کرێکاران و خەڵکی خۆیان توانییان خۆیان ڕێکبخەن ، ئێستا باشتر دەتوانن و بە ئەزموونێکی زیاتری ناو خودی ئێران و ناوچەکە و جیهانیشەوە خۆیان لە ڕێگەی ئەنجومەنە ئاسۆییە ناهیراشییەکانی شوێنەکانی سەر کار و زانکۆکان و شەقامەکان و گەڕەکەکان لە ڕێگەی دیمۆکراتی ڕاستەوخۆوە بڕیارە گرنگ و زەروورییەکانیان بدەن و دەستجەمعیانە بە جێ بەجێکردنی کار بکەن و بۆ ژیانیان کاری هەرەوەزیانە ڕێکبخەن .
کردنی ئەمانە زەروورییە و ژیانیش لە کردنیاندا خەڵکی فێر دەکات کە دەکرێت کۆمەنێتی سۆشیالیستی / ئەنارکستی بچوك و گەورە دروست بێت و ببنە نموونەیەك بۆ شوێن و ناوچەکانی دیکەش .
دەی با بە هیوابین کە خەڵکی ڕاپەڕیوی ئێران بتوانن ئەو هەنگاوانە بنێن .

زاهیر باهیر
01/01/2026

خوێندنەوەیەک بۆ بزووتنەوەی شانەی کرێکاران لە عێراق (١٩٧٠ – ١٩٨٥).. ئامادەکردن و وەرگێڕان لە عەرەبییەوە: عەبدوڵا سلێمان (مەشخەڵ)

زەمینەی سەرهەڵدانی شانەی کرێکاران لە عێراق

عێراق وەک وڵاتێکی تازە دروستبوو، هەر لەسەرەتای سەدەی بیستەوە شێوازی بەرهەمهێنانی ئابووری سەرمایەداری تیایدا باڵادەست بووە. گەشەی پیشەسازی و مانیفاکتۆرە و کردنەوەی سەدەها کارگە و وەرشە و دامەزراندنی هەزاران کرێکار و کۆچی جووتیاران لەلادێوە بۆ شار و چەندین هۆکاری تر بوونە هۆی خەمڵین و هاتنەمەیدانی چینێکی کۆمەڵایەتی (چینی کرێکار) کە ئەمەش بەدەوری خۆی وایکرد مێژووی خەبات و تێکۆشانی چینایەتی لە عێراق پڕ بخاتە نێو هەڵومەرجێکی ئابووری تازە و ئاستێکی باڵاتر لە نمایشی چینایەتی. مێژووی خەباتی کرێکارانی عێراق، مێژوویەکە پڕ لە خەبات و قوربانی و فیداکاری لە پێناو ژیانێکی باشتر و داهاتوویەکی گەشتر. ئەم چینە کۆمەڵایەتییە وەکچۆن ئامڕاز و هۆکارەکانی خەباتی چینایەتی خۆی هەبووە، وەکچۆن ڕابەرانی عەمەلی خۆی هەبووە، وەکچۆن حیزبی سیاسی و نەقابەکانی خۆی هەبووە، ئاواش ئەدەب و هونەری خۆی بەدەستەوە گرتووە و وەک چەکێکی کاریگەر لە پێناو وشیارکردنەوە و بردنەسەری ئاگایی سیاسی کرێکاران بەکاری هێناوە. هونەری شانۆ یەکێک بووە لەو هونەرانەی کە کرێکاران پەنایان بۆ بردووە و ویستوویانە لەو ڕێگەیەوە کاریگەری لەسەر ژینگەی سیاسی و کۆمەڵایەتی لە عێراق دابنێن. ئەمە ئەگەرچی زانیاری پێویستمان سەبارەت بە سەرەتای دروستبوون و سەرهەڵدانی شانەی کرێکاران لە عێراق، وەک بزووتنەوەیەکی هونەری چینایەتی لەبەردەستدا نییە، بەڵام ئەو زانیاریانەی بەردەستن بریتین لە زانیاری قۆناغێکی دیاریکراوی ئەو بزووتنەوە شانۆییە کە هاوتایە لەگەڵ گرتنەدەستی دەسەڵاتی حیزبی بەعس لە عێراق. بۆیە لێرەدا سەرنجی خوێنەران ڕادەکێشم بۆ

ئەوەی کە ئەم نووسینە ڕەخنەییەی ئەمە تایبەتە بەو قۆناغە مێژووییە دیاریکراوە، واتە ١٩٧٠ تا ١٩٨٥. زەمینەی سەرهەڵدانی شانەی کرێکاران لەم قۆناغە مێژووییەی عێراق دەگەڕێتەوە بۆ ئەم هۆکارانە:
یەک : سەرمایەداربوونی پرۆسەی بەرهەمهێنانی ئابووری لە عێراق کە چینێکی کۆمەڵایەتی چەوسێنەر بەرەوەی دەبرد و حیزبی بەعسی تازە هاتووی سەرکاریش نوێنەرایەتی و پشتیوانی ئەو چینە ستەمکارەی دەکرد.
دوو : بوونی مێژوو و ئەزموونێکی خەباتکارانەی چینی کرێکاری عێراق و لەمەیدانبوونی ئەو چینە کۆمەڵایەتییە و خەبات و تێکۆشانی کۆمەڵایەتی و سیاسی لەپێناو بەرگریکردن لە ئینسانییەتی خۆیان.
سێ : نەخوێندەواری و دواکەوتوویی ئابووری و کۆمەڵایەتی کرێکاران و خەڵکی ستەمدیدەی شارەکانی عێراق کە شانە دەیتوانی وەکو ئامڕازێکی هونەری کاریگەر ئیش لەسەر ئاگایی چینایەتی بکات.
چوار : باڵادەستی ئایدیۆلۆژی سۆشیالیستی یەکێتیی سۆڤییەت و بلۆکی ڕۆژهەڵات و کاریگەری ئەو ئایدیۆلۆژییە سۆشیالیستییە لەسەر جیهان و عێراق و هەروەها و دنە و سەپۆرتی سیاسی حیزبی بەعس لەژێر دروشمە بەناو سۆشیالیستە درۆزنەکانی و هەروەها دنەی حیزبی شیوعی عێراقی کە ئەوکات ئەو دوو حیزبە لەگۆڕەپانی سیاسی عێراق لە بەرەیەکی سیاسیدا هاوپەیمانی یەکتر بوون.
پێنج : بوونی کادیری هونەری و نووسەری بواری شانۆ و ئامادەییان لەپێناو وەڕێخستنی بزووتنەوەیەکی شانۆیی کە گوزارشت بێت لە خەون و خولیای کرێکاران.
شەش : نەتوانینی گوزارشتکردن لە خەون و ئومێدیان بەشێوەیەکی باش لە کۆڕ و کۆمەڵە هونەریی و فەرهەنگییەکان و ئەو نێوەندانەی کەدەبوو ئامادەییان تیایدا هەبێت، هەروەها دەرکەوتنی نیشانەکانی ناجیددیبوون لەسەر ڕووخساری بەشێک لەو بزووتنەوەیەی کە باوەڕی قووڵی نەبوو بە ئامانجی زاڵبوون بەسەر تەنگوچەڵەمەکان.
سەرهەڵدانی شانەی کرێکاران لە عێراق بەهۆی پێویستی خێرای گەیاندنی ئەو چەمک و پێوەرە مرۆیی و یاسا و ڕێسا نوێیانە بوو کە بە بەرژەوەندی چینی کرێکار دەرچوون، لەوانە مافی خانەنشینی کرێکاران، ڕێگاکانی دۆزینەوەی ئەو هۆکارانەی کە ئەرکیان پاراستنی سەلامەتی گشتی بوو، باشترکردنی ڕێگاکانی بەرهەمهێنان لەڕووی چەندایەتی و چۆنایەتی، بەپێی پێویست بوو میدیا بەگشتی و میدیای چینی کرێکار بەتایبەتی، جێگەی خۆیان بگرن لە پرۆسەی کارلێککردن لەگەڵ پێشکەوتنە مۆدێرنەکان و تەکنەلۆژیای ئامرازەکانی بەرهەمهێنان و باشترکردنیان لە ژیانی چینی کرێکار. (١) دەخی

سیاسی عێراقی سەردەمی پاشایەتی بەهەموو جۆرێک لەڕێی سەرکووتی سیاسییەوە بەهیچ جۆرێک بواری بە گەشە و ئەدەب و هونەری کرێکاران نەداوە. بەڵام لە ساڵی ۱۹۵۸ بەدواوە، هەلومەرجی سیاسی گۆڕا و جۆرێک لە ئازادی و پشتیوانی ئەدەب و هونەری کرێکاریی هاتە ئاراوە. نەقابە کرێکارییەکان دامەزران و زۆربەی نەقابەکانیش لیژنەی ڕۆشنبیری و هونەریان هەبوو و ئەو نەقابە کرێکاریانەش هانی کرێکاران و هونەرمەندانیان دەدا تیپی شانۆیی دامەزرێنن. بەمجۆرە لە نێو هەناوی ئاگایی چینایەتی کۆمەڵگەی عێراق، کرێکاران دەست دەبەن بۆ چەکێکی هونەری کاریگەر، ئەویش پێکهێنان و دروستکردنی تیپی هونەری شانۆی کرێکارییە. ئاوڕدانەوە لەم بزاڤە هونەرییە کە بەداخەوە ڕەخنەی ئەدەبی کوردی ئاگایەکی لێی نییە، جێی ڕەخنەی تووند و نیگەرانی مەعریفییە. ئاڵوگۆڕەکانی دنیا و عێراق و کوردستان لەم چەند دەیەی ڕابردوو، بە کۆمەڵێک هۆکار کە ئێرە جێی باسکردنیان نییە،دۆخێکیان خولقاندووە کەوای کردووە ڕەخنەی ئەدەبی کوردی نەتوانێت یان نەیەوێت ئاوڕێک لەم مەسەلە گرنگە بداتەوە.

شوناسی شانۆی کرێکاران چییە؟

شانۆی کرێکاران؛ بەو شانۆیە دەوترێت کە باس لە کێشە ئابووری و کۆمەڵایەتی و سیاسییەکانی کرێکاران بکات و تیشک بخاتە سەر ئەو هەلومەرجە فەلاکەتبار و پڕ لە ستەمەی ژیانی کرێکاران و ستەملێکراوانی ژێر چەوسانەوەی سیستەمی سەرمایەداری. ناوەڕۆکی کۆمەڵایەتی دەقە شانۆییەکان زادەی شوناسی کارە هونەرییەکانە. ئەوە جیهەتگیری چینایەتی دەقە شانۆییەکانە دەبێتە شوناسی چینایەتی دەق، نەک پێودانگ و پێوانە شکڵییەکانی تری وەکو ناو و تایتلی کرێکاری یان ئەوەی هونەرمەندەکان خۆیان کرێکار بن. لە فەرهەنگی زاراوەی دراما و شانۆدا، شانۆی کرێکاران بریتییە لە چالاکی شانۆیی کە گوزارشت لە کێشەکانی چینی کرێکار دەکات لە کۆمەڵگەی سەرمایەداری.(۲) ئەو دەقە شانۆییە کرێکاریانەی کە بەزمانی عەرەبی دەنووسران و نمایش دەکران، لەسەر چەند تەوەرەیەک ئیشیان کردووە وەکو خەبات دژی ئیمپریالیزم و بەرجەستکردنەوەی خەباتی گەلی فەلەستین و ڤێتنام تا دەگات بە کێشە کۆمەڵایەتی و ئابوورییەکانی کرێکارانی عێراق کە هەندێکجار بەشێوازی کۆمیدی پێشکەشکراون. سەرجەم ئەو تەوەرانەی کارە شانۆییەکان وەک ناوەڕۆکێکی سیاسی لەچوارچێوەی ئایدۆلۆژیای سۆشیالیستیدا پۆلینکراون بەڵام بەئەوەی سۆشیالیستیی بن. یان وردتر بڵێم بەئەوەی نزیکایەتییان لەگەڵ مارکسیزمی شۆڕشگێڕدا هەبێت. لێرەوە

شوناسی شانۆی کرێکاری فۆرمێکی تر وەردەگرێت و دەکەوێتە بەر خوێندنەوەیەکی ڕەخنەگرانەی ترەوە. ڕەخنەی ئەدەبی و هونەری مارکسیستیی دەتوانێت پەیگیرانە گرفتی شوناسی شانۆی کرێکاران لە عێراق زانستییانە و بابەتییانە ببینێت و هەڵسەنگاندنی خۆی لەبارەوە بکات. بەواتایەکی تر پەیامی هونەری شانۆی کرێکاران لەعێراق زیاتر ئابووری بووە و لەدەوری کێشەکانی نەقابە و خانەنشینی و هەندێکجاریش یەکی ئایار و مەسەلە کۆمەڵایەتییەکانی وەک ژنان، خوولاوەتەوە. دەسەڵاتی سەرکووتگەری بەعس لەعێراق ڕێگەی نەداوە بابەتە سیاسییە هەستیارەکان ببنە ناوەڕۆکی کارە شانۆییەکان.

کاروانی شانۆی کرێکاران لە عێراق

بەر لە سەرەتا و دەستپێکی ئەو قۆناغە تایبەتییەی بزووتنەوەی شانۆی کرێکاران ١٩٧٠ – ١٩٨٥، هەندێک چالاکیی هونەری لە ئاهەنگە گشتییەکانی نەقابە و لە باخچەی یانەی هەندێک لەو نەقابانە، وەک نەقابەی میکانیک و نەقابەی خزمەتگوزارییە تەندروستییەکان و نەقابەی خزمەتگوزارییە کۆمەڵایەتییەکان دەرکەوتن و هەندێک داهێنانی هونەری کرێکاران لە ڕێپێوان و کەرنەقاڵەکاندا بینران وەک داهێنان لە دیزاین و دیکۆرات و پەیکەری جوان و نیشاندانیان لەسەر ئۆتۆمبێلی بارهەڵگری درێژدا، کە دەستڕەنگینی هونەرمەندە نەقابەکانیان نیشان دەدا، ئەمەجگە لەو دیمەنە شانۆیانەی کە لەسەر پشتی فلاتی بارهەڵگرەکان نمایش دەکران و هەروەها دەنگی تەپڵ لێدان و ڕیتمەکانی سەما و شمشاڵ لێدان و جووڵە کاریکاتێرییەکان کە لەلایەن هەندێک کرێکاری بەهرەمەندەوە ئەنجام دەدران کە لەئاهەنگی یەکی ئایار بەناوی چینی کرێکارەوە دروشمیان دەوتەوە و لەسەر شاشەی تەلەفزیۆنەکانەوە پەخش دەکران تا جەماوەرەی لە هەردوو دیوی شەقامەکانی بەغدا لەلایەک و خەڵکی عێراقیش لە قاوەخانە و ماڵەکانیاندا لەلایەکی ترەوە بیانبینن.(٣) بەڵام ئەمە بە سەرەتای کاروانی شانۆی کرێکاران نایەتە ئەژمار. سەرەتای ئەو کاروانە لەوەوە دەست پێدەکات کە کاتێک هەریەک لە جەلال ئیبراهیم و جاسم عەبودی لەکۆتایی دەیەی شەستەکانی سەدەی ڕابردوو، کە (معهد بغداد التجريبي للفنون المسرحية) لەشاری بەغدا ماڵی شانۆی کرێکاران دادەمەزرێنن، ئیتر لەوێڕا بیرۆکەی دامەزراندنی شانۆی کرێکاریی لەلایەن ئیبراهیم جەلالەوە پێشنیار دەکرێت دواتریش دەچێتە بواری جێبەجیکردنەوە.

بیرۆکەی دروستکردنی ماڵی شانۆی کرێکاران و ئاستەنگەکانی

لە ناوەڕاستی حەفتاکانی سەدەی ڕابردوودا تیپێکی شانۆیی کرێکاریی پێکهێنرا کە ناوی (ماڵی شانۆی کرێکاران) بوو. ئەم تیپە وەک یەکەم تیپی شانۆیی کرێکاران و یەکەم ئەزموون لە عێراق و جیهانی عەرەبیدا کە سەرجەم ئەندامەکانی کرێکار بوون و هونەرمەندی کۆچکردووی غازی مەجدی لە دەستەی دامەزرێنەرانی بوو و هەرخۆیشی سەرپەرشتی دەکرد. زۆرێک لە هونەرمەندە بەهرەمەند و بەتواناکانی کرێکاران، ئەوانەی کە خاوەنی توانا و بەهرەی هونەری بوون لە بوارەکانی نواندن و لە تەکنیکە شانۆییە جیاوازەکاندا وەک ڕووناکی یان هونەری دیکۆر و دزاین یان دەنگ و مۆسیقا، پەیوەست بوون بەم ماڵە هونەرییەوە.

بیرۆکەی دامەزراندنی شانۆی کرێکاران سەرەتا لە ڕێگەی ئەو دەستایەتییەی کە لەنێوان دەرهێنەری گەورەی شانۆ ئیبراهیم جەلال و غازی مەجدیدا هەبوو، هاتە ئاراوە. ئیبراهیم جەلال بە ئامادەبوونی مامۆستا حەمید حەسانی بیرۆکەی دامەزراندنی شانۆی کرێکاران بە غازی مەجدی پێشنیار دەکات و غازی مەجدیش بیرۆکەکە پەسند دەکات. واتە خاوەنی بیرۆکەکە دەرهێنەر ئیبراهیم جەلال بوو. بۆ تۆمارکردنی ئەکتەرەکان داوایان لە نەقابەکان کرد کە ئەکتەرەکان بنێرن بۆ کۆمیتەی ڕۆشنبیری و ڕاگەیاندن لە یەکێتیی نەقابەکانی کرێکاران و یەکخستنیان لە یەک گروپ بە ناوی ماڵی شانۆی کرێکاران کە هەردوو ڕەگەزی نێر و مێ لەخۆبگرێت. غازی مەجدی داوای لە ئەندامانی ماڵی شانۆی کرێکاران کرد کە ئەکتەری مێینەیان بۆ پەیدا بکەن، هەندێک خوشکەکانیان و هەندێکیش هاوسەرەکانیان و هەندێکیش کەسوکاریان هێنا. غازی مەجدی دەیویست خەزانەیەک پێکبهێنێت کە بەڕاستی بتوانرێت ناوی شانۆ بنرێت. دەستی کرد بە ئامادەکردنی هونەرمەندان بە ڕاهێنانی نواندن.(٤) بەڵام نابێت ئەوەشمان بیر بچێت کە کۆمەڵێک ئاستەنگ لەبەردەم بزووتنەوەی شانۆی کرێکاران لە عێراق هەبوون وەک:

یەک : ئاستی گەشەی فەرهەنگی کۆمەڵگەی عێراق لەو سەردەمە هەندە لەخوار بوو کە کە کۆمەڵگە ناو و ناتۆرەی ناشیرینیان لە ئەکتەر و

هونەرمەندەکان دەنا وەکو شایەر و دومبگچی.
دوو : نەبوونی ئەکتەری مێ و کەمی ئامادەیی ژنان لەسەر تەختەی شانۆ بەهۆی دواکەوتوویی بارودۆخی کۆمەڵایەتی ئەو سەردەمەی کۆمەڵگەی عێراق.
سێ : نەبوونی هۆڵی پێویست و پەنا بردن بۆ باخچەی یانەی نەقابە کرێکارییەکان بۆ نمایشی شانۆگەرییەکان.
چوار : نەبوونی دیدگایەکی مارکسیستی شۆڕشگێرانە لەجەرگەی ئەو بزووتنەوەیە و زاڵبوونی تێڕوانینی چینە غەیرە کرێکارییەکان بەسەر ئەو بزووتنەوەیەدا.
پێنج : فراوانتربوونەوەی هەژموونی حیزبی بەعسی فاشیست بەسەر کار و چالاکی نەقابەکان و هەڵسووڕانیان. ئەم هەژموونە لەساڵی ١٩٧٩ بەدواوە تەختر دەرکەوت.

بەرهەمە هونەرییەکانی بزووتنەوەی شانۆی کرێکاران
قۆناغی یەکەم
قۆناغی یەکەمی بزووتنەوەی شانۆی کرێکاران بە شانۆنامەی (ایام العطالة) دەست پێدەکات کە لە نووسینی نووسەری عێراقی ئەدەمون سەبری و دەرهێنانی جەزیف فارس و نواندنی هونەرمەندان مریەم فارس و سەناء سەلیم و سوبحی عەزاوی و عیماد بەدەن و ئەوانی تر. هەروەها یەکەمین بەرهەمی ماڵی شانۆی کرێکارانیش، شانۆنامەی (البوابة) بوو کە لە نووسینی غازی مەجدی و دەرهێنانی هونەرمەند موحسین عەزاوی بوو و لەسەر شانۆی دامەزراوەی گشتی سینەما و شانۆ لە ١٢ی کانوونی دووەمی ساڵی ١٩٧٤ نمایشکرا. پاشان شانۆگەری (رصیف الغضب) نووسینی سەباح عەتوان و دەرهێنانی وەجیە عەبدولغەنی و پێشکەشکردنی نەقابەی کرێکارانی میکانیک لەسەر تەختەی شانۆی نەتەوەیی لە کەرادە مریەم نمایشکرا. هەروەها شانۆگەری (الدغش) نووسینی هەمزە زوبەیدی درهێنانی قاسم سوبحی و پێشکەشکردنی نەقابەی کرێکارانی خزمەتگوزارییەکان. ئینجا شانۆگەری (الاهثون) نووسینی سەباح عەتوان و دەرهێنانی عەبدوڵا جەواد و پێشکەشکردنی نەقابەی کرێکارانی کارەبا. دواتریش شانۆگەری (خان جغان) نووسین و دەرهێنانی جەزیف فارس و پێشکەشکردنی نەقابەی کرێکارانی پۆست و چاپخانەکان و لەسەر تەختەی شانۆی نەتەوەیی لە کەرادە مریەم نمایشکرا. پاشانیش شانۆگەری (جوکر طایف) نووسینی عەبدولمونعیم جابر و دەرهێنانی وەجیە عەبدولغەنی و لەسەر تەختەی شانۆی نەتەوەیی لە کەرادە مریەم نمایشکرا.

قۆناغی دووەم

لەم قۆناغەدا چەند کارێکی شانۆیی هاتنە نمایشکردن، کە ئەمانەن :

شانۆگەری (الغریب) ساڵی ١٩٧٧ نووسینی مالەللا فەرەج و دەرهێنانی جۆزیف فارس لەسەر تەختەی شانۆی گەلەک نمایشکرا.

شانۆگەری (محاورات عمالیة) ساڵی ١٩٧٨ نووسین و دەرهێنانی جۆزیف فارس لەسەر تەختەی شانۆی پەیمانگای نەوتی حارسییە نمایشکرا.

شانۆگەری (درس اضافي) ساڵی ١٩٧٩ لە نووسین و دەرهێنانی تالیب ڕەبیعی.

شانۆگەری (لاتنظر من ثقب الباب) ساڵی ١٩٧٩ نووسینی بورهان بولبول و دەرهێنانی دکتۆر عەونی کەرومی

شانۆگەری (رصیف الغضب) ساڵی ١٩٧٩ دوای دووبارە داڕشتنەوە و زیادکردنی دوو بەش بۆی وەک بەرنامەی هاوبەشی یەکێتیی نەقابەکانی کرێکارانی عێراق و یەکێتیی نەقابەکانی کرێکارانی سوریا نمایشکرا. لە نووسینی سەباح عەتوان و دەرهێنانی وەجیە عەبدولغەنی و پێشکەشکردنی نەقابەی کرێکارانی میکانیک لەسەر تەختەی شانۆی نەتەوەیی لە کەرادە مریەم نمایشکرا.()

هەروەها یەکەمین میهرەجانی شانۆی کرێکاران کە سەرجەم تیپە شانۆییەکانی نەقابەی کرێکارانی پارێزگاکانی بابل و دیالە و نەجەف و کەربەلا و کەرکووک و قادسیە و موسەنا و ئەنبار و هەولێر و موسڵ و بەسرە و بەغدا تیایدا بەشدار بوون کە لە پێنجی ئایاری ١٩٧٩ تا ٢٢ ی ئایاری هەمان ساڵ بەردەوام بوو.(٥)

شانۆی کرێکاران لە سەردەمی جەنگی عێراق و ئێران(١٩٨١ – ١٩٨٥)

دەیەی حەفتاکانی سەدەی ڕابردوو، دەیەی زێڕینی شانۆی کرێکاران بوو لە عێراق. هونەرمەندە کرێکارییەکان توانیان لەڕێگەی کۆمەڵێ ئیش و بەرهەمی هونەرییەوە، بەشێک لە ژیان و خەون و ئومێدی کرێکاران بخەنە سەرشانۆ. بەڵام لە دەیەی هەشتاکاندا، واتە لە سەردەمی جەنگی عێراق و ئێران ئەو پەیوەندییە بەتەواوەتی کوێر دەبێتەوە و هونەرمەندە کرێکارییەکان یان دەبنە سەرباز و دەنێردرێنە بەرەکانی جەنگ و یانیش دەکرێنە (جەیشی شەعبی) و یانیش خەریکی کاروباری

حیزبی بەعس دەبن. جەنگی عێراق و ئێران جەنگی کاولکاری و ماڵوێرانی بوو بۆ چینی کرێکاری عێراق. شانۆی کرێکاران لەسەرەتای جەنگی نەگریسی عێراق و ئێران تووشی پاشەکشە و بێئومێد بوو تا لە لە ساڵی ١٩٨١ بە بڕیاری یەکێتیی نەقابەکانی کرێکارانی عێراق لەشاری بەغدا میهرەجانی دووەمی شانۆی کرێکارانی لە دوو تا حەوتی ئایاری ١٩٨١ سازکرا، خشتەی نمایشەکانی ئەم میهرەجانە بەمجۆرە بوو:

ڕۆژی یەکەم : شانۆگەری (السواعد)، لەلایەن یەکێتیی نەقابەکانی کرێکارانی شاری بەسرە، ئامادەکردنی عەلی ڕەحیمە و دەرهێنانی محەمەد وەهیب.

ڕۆژی دووەم : شانۆگەری (حکایە من مجالس الآیات)، لەلایەن یەکێتیی نەقابەکانی کرێکارانی شاری ئەنبار ، ئامادەکردن و دەرهێنانی حامد خەڵەف ئەلخاتر.

ڕۆژی سێیەم : شانۆگەری (اللعبة)، لەلایەن یەکێتیی نەقابەکانی کرێکارانی شاری بەغدا، نووسین و دەرهێنانی جەزیف فارس.

ڕۆژی چوارەم : شانۆگەری (الکرسي المتحرک)، لەلایەن یەکێتیی نەقابەکانی کرێکارانی شاری سەلاحەدین، نووسین و دەرهێنانی جەواد موتشەر.

ڕۆژی پێنجەم : شانۆگەری (ایار الدامي)، لەلایەن یەکێتیی نەقابەکانی کرێکارانی شاری سلێمانی، نووسینی تاهیر مەجید عەبدوڵا.

ڕۆژی شەشەم : شانۆگەری (الغارقون)، لەلایەن یەکێتیی نەقابەکانی کرێکاران، نووسینی سەباح عەتوان و دەرهێنانی جەزیف فارس.(٦)

ئیتر دوای ئەم میهرەجانە، بزووتنەوەی بەناو شانۆی کرێکاران لەعێراق تووشی متبوون و ساردبوونەوە دێت. ئەم کاروانەی بەناو شانۆی کرێکارانەش بە نمایشی شانۆگەری (رحلة نعمان مع طج الخرسان) کە لەنووسینی مەهدی جەبار حەسەن و دەرهێنانی جەزیف فارس بوو، کۆتایی بە تەمەنی ئەم بزووتنەوەیە هات کە هەر لەسەرەتاوە حیزبی بەعسی فاشیست دەستی نابووە بیناقاقای و سەرەنجام بەتەواوی خنکاندی.(٧)

پوختەی باس

شانۆی کرێکاران لە عێراق زۆر لەپێش ئەو مێژووەوە لەدایکبووە کە هونەرمەندان و مێژوونووسان ئاماژەی پێدەدەن. ئەگەر هەنگاوە سەرەتاکانی ئەو کاروانەشمان لا ڕوون نەبێت، ئەوا لەدوای ساڵی ١٩٥٨ کە دۆخی سیاسی عێراق ئاڵوگۆڕی بەسەردا هات، سەرەتاکانی شانۆی کرێکاریی لەڕێگەی کەرنەڤاڵ و میهرەجانەکانەوە دەرکەوتن. بەڵام

بیرۆکەی بنیادنانی شانۆی کرێکاران لە عێراقی دوای ساڵی ١٩٥٨ دەگەڕێتەوە بۆ کۆتایی دەیەی شەستەکان و سەرەتای حەفتاکان لەسەر دەستی نووسەر و دەرهێنەری شانۆیی ئیبراهیم جەلال پێشنیار کرا. ئەم بزووتنەوە شانۆییە لەڕێگەی نەقابەکانی کرێکاران و پێشکەشکردنی دەیان بەرهەمی شانۆیی کرێکاریی توانی تا ئاستێکی باش گەشە بکات و ببێتە جێی ڕەزامەندی بینەران و کرێکاران. مێژووی شانۆی کرێکاران، مێژووی نەقابەکانی کرێکارانی ژێر هەژموونی حیزبی بەعسی عێراقە، نەک ڕێکخراوە جەماوەری و پیشەییە سەربەخۆ و شۆڕشگێڕەکانی عێراق. ئامانجی سەرەکیش بردنەسەری ئاگایی کرێکاران نەبوو وەکو بانگەشەیان بۆ دەکرد، بەڵکو ئامانجی سیاسی بەعس لەم بزووتنەوەیە لەلایەکەوە خاڵیکردنەوەی بزووتنەوەی کرێکاری بوو لە هەر کارێکی شۆڕشگێڕانە و لەلایەکی تریشەوە کەمڕەنگکردنەوەی کاریگەری حزبی شیوعی عێراق و ڕازیکردنی دڵی یەکێتیی سۆڤییەتی جاران بوو.

ئامادەکردن و وەرگێڕان لە عەرەبییەوە: عەبدوڵا سلێمان(مەشخەڵ)
کەنەدا / کۆتایی کانوونی دووەمی ٢٠٢٥

سەرچاوە و پەراوێزەکان :

(١)جوزيف فارس، اضواء على تجربة المسرح العمالي العراقي، موقع مجلة الفنون المسرحية، https://theaterars.blogspot.com/2020/09/blog-post_30.html
(٢)ياسر غريب، المسرح العمالي ،، ساحة المصنع خشبته، موقع العربي الجديد، ١ ايار، ٢٠١٥ https://www.alaraby.co.uk/
(٣)جوزيف فارس، اضواء على تجربة المسرح العمالي العراقي، موقع مجلة الفنون المسرحية، https://theaterars.blogspot.com/2020/09/blog-post_30.html
(٤) بشار طعمة، من ذاكرة المسرح العراقي، قصة المسرح العمالي،صفحة التواصل الاجتماعي فيسبوك. ١-١٠-٢٠١٢ https://www.facebook.com/story.php/?story_fbid=3458755660905395&id=78235770187
(٥)رسول سبهان،موقع مجلة الصدى الفصول، ادبية ثقافية، رئيس التحرير بتول الدليمي، شباط ٢٠١٤ http://saddaalf9ool.blogspot.com/2014/02/blog-post_3146.html
(٦)جوزيف فارس، اضواء على تجربة المسرح العمالي العراقي، موقع مجلة الفنون المسرحية، https://theaterars.blogspot.com/2020/09/blog-post_30.html
(٧)ئەم باسە زیاتر سەبارەت بەشانۆی کرێکارانی عێراقە، لەم

نێوەشدا شانۆی کرێکاران لە کوردستانی عێراق دەبێتە بەشێکی دانەبڕاو لەو مێژووە. ئێمە دەزانین لەم ماوەیەدا(١٩٧٠ – ١٩٨٥)لەنێو بزووتنەوەی شانۆی کوردیدا، شانۆی کرێکاران بوونی هەبووە و کەم تا زۆر ڕۆڵی مێژوویی خۆی گێڕاوە. شانۆگەری مانگرتن نموونەیەکی دیاری ئەو بزاوتە شانۆییە کوردییەیە. بەڵام لەبەر لەبەردەستدا نەبوونی سەرچاوەی پێویست، بەداخەوە نەمتوانی وەک پێویست ئاوڕێک لەو بزاوتە شانۆییە بدەمەوە.

فەرەیدون هوەیدا … گەواهیدەری هەڵچوونی ڕۆژهەڵاتی ناوەراست و چەند بەشێکی دراماى ئێرانی.. وەرگێڕانی/ ئاکۆ عەبدوڵڵا

لەدیمەشق هاتە دنیا لەدیپلۆماسیەوە بەرەو ئەدەب و هزر چوو و لەتاراوگەش مرد

نووسینی / امیر طاهری
وەرگێڕانی/ ئاکۆ عەبدوڵڵا

هوەیدا لەپاریس یەکەم ڕۆمانی بەناوی (ژوورەکانی نەخۆشخانە)(*) نووسی، کە یەکەم ڕۆمانە کەسێکی نا فەرەنسی بەزمانی فەرەنسی نووسیبێ، تا ئەمڕۆش بەیەك لەكارە رەسەنەكانی سەردەمی خۆی دادەنرێت و بۆ خەڵاتی کۆنگۆریش كاندید کرا. بابەتی سەرەکی ناوی بریتییە لەسەرنەکەوتن لەتێگەیشتنی یەکتری لەنێوان ڕۆژهەڵاتی ئیسلام و ڕۆژئاوای عیلمانی. لەو ڕۆمانەدا لەکاتی ئاهەنگێك کە ژنێکی دەوڵەمەندی پاریسی سازی کرد بوو، ژیانی سێ کەس بەتەواوی دەگۆڕێت.
کتێبەکەی هویدا (شەوە ئاژاوەییەکان) کە بەوەسفێکی بێهودەییانەی درێژی وەرزی پایز لەنیویۆرك لەگەڵ هاوڕێیەکی دەست پێدەکات. کە لەپڕ دەرك بەوە دەكات هیچ كامێکیان ناتوانن بزانن چی دەکەن تا نەزانن ئاییندەیان چۆن دەبێت. دوای پیاسەکە هویدا چووەوە ناو

ئەپارتمانە بەتاڵەکەی، دواتر زەنگی تەلەفۆنەکەی بەر گوێ دەکەوێت و کە بڵندی دەکات دەنگێکی گەورەی دێتە بەر گوێ کە دەڵێت : ئەوە تۆیت؟

ئەو پرسیارە بەدرێژایی تەمەن راوەدووی هوەیدای دەنا و هەرگیز نەدەوەستا لەپرسینی: کەینوونەی راستەقینەی هەر کامێکیمان چییە؟ دواتر پرسیارەکە فراوان بوو و لەچوارچیوەی تایبەتی دەرچوو بۆ پشکنینی کەینوونەی فراوانتر: نەتەوەی ئێرانی و خێزان لەڕۆژهەڵاتی ناوەراست و ئیسلام و ئەوەی پێی دەوترێت جیهانی سێیەم.

لەهەشتاکانی سەدەی رابردوو هوەیدا توانی لەهەنگاو هەڵنێت لەدیپلۆماسی و ڕۆمانووسێکی ناسراو بەرەو هزرمەندێکی رەسەن و تایبەت بەتوێژینەوە لەشوێنی ئیسلام لەو جیهانەی کە هێزی نائیسلام تێیدا فەرمانڕەوایە. بەهۆی خوێندنەوە فراوانەکەشی توانی کۆڵێك لەدەقە نەناسراوە بڵاوەکانی ناو پێنج یان شەش زمان دەربهێنێ. ئەو جگە لەزمانی دایك (فارسی)، عەرەبی و فەرەنسی (دکتۆرای بەفەرەنسی وەرگرت) و زمانی ئینگلیزی (کە بەهۆیەوە کاری دیپلۆماسی دەکرد) و ئەڵمانی (زمانی گیسلای ژنی دووەمی). نزیکەی شارەزایی لەهەموو ئەو کەلتوورانە پەیداکرد کە پێوەندییان بەتوێژینەوەکەی هەبوو.

فەرەیدون هوەیدا ساڵی 1924 لەوڵاتی سوریا هاتە دونیا، ئەوسا ئەو شوێنە لەژێر ئینتدابی فەرەنسی بوو. باوکیشی (عین الملك) وەك دیپلۆماسێکی ئێرانی، سەرۆکی باڵیۆزخانەی ناڕەسمی بەرجەستەکەری بەرژەوەندی ئێران بوو لەدیمەشق. باوکی هوەیدا، خۆی بۆخۆی پێگەیاند. کوڕی نانەوایەك بوو لەشاری شیراز، بەڵام بەهۆی خوێندن و تێکۆشان توانی هەڵکشێ و لەتارانی پایتەخت ببێت بەفەرمانبەر. ساڵی 1917 شازادەیەکی قاجاری خوازت. حەوت ساڵ بەر لەوەی پەهلەویەکان شوێنی بنەماڵەی قاجاری لەدەسەڵات بگرنەوە. نازناوی عین الملکی وەك دیاری لەهاوسەرگیریەکەی لەلایەن شاوی قاجارەوە پێبەخشرا. لەگەڵ ئەوەی دەسەڵات لەبنەماڵەی قاجاریەوە بۆ پەهلەوی دەگوازرێتەوە، کەچی باوکی هوەیدا لەوەرگرتنی پلە و پایەی حوکمی نەکەوت. ساڵی 1931 لەوڵاتی سعودیا بوو بەباڵیۆز و چوار ساڵ لەوێدا ماوە و نازناوی (ئەمیری حەج) ی پێبەخشرا کە هەموو ساڵێك سەرۆکایەتی حاجییە ئێرانییەکانی بۆ مەککە دەکرد.

هەرچی هوەیدا و برا گەورەکەشیەتی (ئەمیر عەباسی) بەمەبەستی تەواوکردنی خوێندن بەزمانی فەرەنسی لەلای دایکیان مانەوە، سەرەتا لەدیمەشق دواتریش لەبەیروت. ئەوەش وەك هوەیدا دەڵێت کڵاوڕۆژنەیەك بوو تاکو تێیدا ئەو دراماینە ببینی کە ئەوسا روویان دەدا و دواتر ڕۆژهەڵاتی ناوەراستیان پێکهێنا. جولانەوەی نەتەوەخوازی و بڵاوبوونەوەی ئایدەکانی وەك کۆمونیستی و نازی لەنێوان

ڕۆشنبیرانی عەرەب و دروستبوون ئیسرائیل لەفەلەستین و سەرهەڵدانی توندڕەوی ئیسلامی، بەتایبەتی ئیخوانی موسلمین و هەڵکشانی گرژی لەنێوان داگیرکەر و باڵادەستبوونی ڕۆژئاوایی. هاوکات عەرەبەکان لەزۆر بەشی ئیمپراتۆریەتە دۆڕاوەکەی عوسمانی، وڵاتی نوێ و جۆراوجۆریان پێکهێنا و هەوڵیاندا بەهەموو توانایەك ناسنامەی نوێیان دابڕێژن. هوەیدا هەموو ئەوانەی بینی.
بەپێچەوانەی زۆربەی هاوڕێیەکانی خوێندنیشی لەدیمەشق و بەیروت، هوەیدا بایەخی بەکاری سیاسی نەدا، هۆیەکەشی بۆ ئەوە گەڕاوە ئەو لایەنێکی دیکەی خوشتری دۆزیبۆوە. ئەویش سینەما بوو، کە بەواقیعێکی جێگرەوەی دادەنا. لەکاتی بەرپابوونی جەنگی دووەمی جیهانیش خانەوادەکەیان گەڕانەوە شاری تاران و (ئەمیر عەباسی) برا گەورەی لەتەمەنی بیست و یەك ساڵی چووە ریزی هێزەکانی سوپا، بەڵام هوەیدا لەبەر تەمەن بچووکی هەر لەبەیروت ماوە و لەوێدا درێژەی بەخوێندندا. دوای هاتنە جۆشی کورتخایەن بۆ ئەو هەڵچوونە چەپڕەو و نیشتمانییەی کە لەنێوان ساڵی 1950 – 1951 لەکاتی خۆماڵیکردنی نەوت روویدا، بۆ تەواوکردنی خوێندن رووی لەپاریس کرد. لەوێدا پێوەندی بەتینی هاوڕێیەتی لەگەڵ ناودارانی وەك (هەنری مارسی، هەنری کۆربن، ریمۆن ئارۆن، مەکسم رودنسۆن، کلود بوردی، و ڕۆماننووسی ئێرانی تاراوگەنشین، سادق هیدایەتی) بەست.
دوای وەرگرتنی پلەی دکتۆرا لەبواری ئابووری بۆ ماوەی دە ساڵ لەپاریس، شارە خۆشەویستەکەی ماوە و لەنووسینگەی باڵوێزخانەی وڵاتەکەی کاری کرد. پاریس ئەو شوێنە بوو کە بۆ یەکەم جار تیشکی خستەسەر وەك دیپلۆماسکار، کاتێك کە یەکێك بوو لەو سێ کەسەی شاندی ئێرانی لەکۆنگرەی دامەزراندنی مافەکانی مرۆڤ. ئەوە سەرەتای هاریکارییە درێژەکەی ئەو بوو لەگەڵ پرسەکانی مافەکانی مرۆڤدا. ساڵی 1949 لەناو ئەو شاندە ئێرانییە دابوو کە بەشداری کرد لەداڕێژتنی مافە سەرتاسەریەکانی مرۆڤ. لەساڵی 1968 هوەیدا یەکێك بوو لەنووسەرە سەرەکییەکانی جاڕدانی تاران، کە کۆنگرەیەکی نێودەوڵەتی بوو بۆ یادی بیست ساڵەی جاڕدانی یەکەم پەیماننامەی مافەکانی مرۆڤ و ئاهەنگی گێڕا.
لەو کاتەی هوەیدا لەپاریس بوو، (توران مەنسوری) هاوسەری یەکەمی ناسی، کە باوکی ئەو لەساڵانی چلەکانی سەدەی رابردوو، سەرۆك وەزیرانی ئێران بوو، بەڵام هەر زوو دەرکەوت هاوسەرگیریەکەیان ئاسوودەیی نییە، بۆیە دوای ماوەیەکی کورت دەستبەرداری یەکتری بوون، هەرچەند ئەو یارمەتی هوەیدایدا بۆ بنیاتنانی پێوەندی بەهێز لەگەڵ کۆمەڵێك لەچاکسازە گەنجەکان کە حوسێن عەلی مەنسوری برا گەورەکەی توران، سەرکردایەتی دەکردن، ئەو پیاوەی ساڵی 1964 بوو

بەسەرۆك وەزیران.
هوەیدا لەپاریس دوای نووسینی رۆمانی (رۆژەکانی نەخۆشخانە) ، چەندان رۆمانی دیکەی نووسی لەوانە، (فێرکەخانە)، (لەزەوی نامۆدا)، (بەفری سیناء) کە هەموویان لەدەزگای گالیماری چاپکران.
هەروەها چەندان لێکۆڵینەوەی نووسیوە، لەوانە (نەوتی ئێرانی) کە بانگەوازێکی بەهێزە بۆ خۆماڵیکردن و ساڵی1951 بڵاوکراوە، و (ئیرۆتیکیەتی هەزار و یەك شەوە) و (مێژووی رۆمانە پۆلیسیەکان).
لەساڵانی شەستەکان توانرا هوەیدا رازی بکرێ دەست لەپلە و پایەی ناو رێکخراوی (یۆنسکۆ) هەڵبگرێت و بگەڕێتەوە ئێران، تاکو کاری دیپلۆماسی ئەنجام بدات، ئەو ڕۆژانە پڕ بوون لەهیوا لەگەڵ پێشنیارەکانی شا بۆ چاکسازی کە بە (شۆڕشی سپی) ناسرا بوو، لەناویدا گۆڕانکاری لەناو نەوەکانی کارکەرانی ناو دەزگاکانی وڵات هەبوو. بەوەش ئەمیر عەباسی برای هوەیدا ساڵی 1965 توانی ببێتە بەسەرۆك وەزیران و هوەیداش لەڕێگای کاری دیپلۆماسیدا بوو بەبریکاری وەزیری دەرەوە بۆ رێکخراوە نێو دەوڵەتییەکان. لەساڵی 1971 وەك باڵوێزی ئێران لەنەتەوە یەکگرتووەکان بۆ نیویۆرك ناردرا. کە تا ساڵی 1979 دوای دروستبوونی کۆماری ئیسلامی لەژێر باڵادەستی ئایەتوڵا خومەینی، لەو پایەیە ماوە.
لەماوەی کارکردنی ناو نەتەوە یەکگرتووەکان هوەیدا برەوی بەسیاسەتی کرانەوەی نێو دەوڵەتی لەنێوان هێزە گەورەکاندا و بۆ ماوەی چوار ساڵیش سەرۆکایەتی لیژنەی چەك داماڵینی گرتە ئەستۆ.
ساڵی 1980 کتێبی (رووخانی شا) بڵاوکردەوە، کە تێیدا بەخێرایی باسی لەشۆڕشی خومەینی کردووە و رق و توڕەیی خۆشی لەبەرامبەر لەسێدارەدانی ئەمیر عەباسی برای لەنیسانی 1979 دەربڕیوە. دواتر کتێبی (ئاوێنە بۆ مەلا) و دوای تێپەڕبوونی دە ساڵی دیکەش کتێبی (خاچە شکاوەکەی) ی نووسی. کە توێژینەوەیەکە بۆ توندوتیژی سیاسی لەمێژووی ئیسلامی. ئەو کتێبە یەکەم کتێبی هوەیدا بەزمانی ئینگلیزی. دواتر کتێبێکی دیکەی بەو زمانە بەناوی (شا و ئایەتوڵا) نووسی. تێیدا هەوڵی تێگەیشتن لەئێرانی نوێ دەدات لەرێگەی دیالۆگی نێوان ئەفسانە فارسییە کۆنەکان و تەقالیدی ئیسلامی نوێوە.
لەساڵانی هەشتاکانیش لایەنێکی دیکەی بەهرەی هوەیدا لەئەنجامدانی زنجیرەك نیگار و کۆلاژ بەدیارکەوت و بووە مایەی سەرسامی هونەرمەندانی هاوچەرخی، لەوان ئاندی وارهۆل و شاعیر و نیگارکێشی ئەمەریکی مانوخەر یەکتای. هوەیدا پاش بەسەربردنی ملمڵانێی سەخت لەگەڵ نەخۆشی شێرپەنجە، ساڵی 2006 لەشاری ڤێرجینیای ولایەتە یەکگرتووەکان کۆچی دوایی کرد. دوای خۆی گیسلای هاوسەر و هەردوو کچەکەی ماندانا و رێکسانای جێهێشت.

سەرچاوە: ماڵپەڕی www.asharqalawsat.com

▪ مەبەستی ڕۆمانی (Les Quarantaines) کە ساڵی 1962 بڵاویکردەوە. (وەرگێڕ)

کتێب\ سۆرانی مامەحەمە.. ڕۆژنامەنووسی ڕاپۆرتە خوێناوەکان

[بۆ خوێندنەوەی ئەم کتێبە کلیکی ئێرە بکەن..]

[SoraniMamahamaDownload]

بارزانی لە نێو پرسە ئاڵۆزەکاندا.. عوسمانی حاجی مارف

مەسعود بارزانی لەمیانەی وتارێکیدا لە کۆڕبەندی "مەلای جزیری" وەها نیشانیدا کەجەخت لە پاڵپشتیکردنی پرۆسەی ئاشتی نێوان تورکیا و پەکەکە دەکات، ئەمەش لە هەوڵدانەکانی بارزانییە کە خۆی وەک نوێنەری سەرەکی پرسی کورد لە ناوچەکەدا بناسێنێت!.
ئەم هەنگاوەی لەم کاتەدا لە تورکیادا بۆئەوەیە کە پەیوەندییەکی کراوەتر و هاوپەیمانییەکی فراوانتر لەگەڵ تورکیادا ئەنجام بدات، ڕۆڵی خۆی لە ململانێیەکی بەرفراوانتری ناوچەیی جێگیر بکات، تا وەک سەکۆیەک بۆ بەرزکردنەوەی نفوزی خۆی بەکاریبهێنێت. ئەم هەنگاوە لە

کاتێکی زۆر هەستیاردا هاتووە، تەنها دوو ڕۆژ دوای هێرشکردنە سەر کێڵگەی غازی کۆرمۆر لە سلێمانی، کە لەلایەن فڕۆکەی بێفڕۆکەوان یان موشەکەوە ئەنجامدرا، ئەمەش شۆکێکی ئابوری و ئەمنی بە هەرێم دروستکرد. هێرش بۆ سەر کێڵگەی غازی کۆرمۆر هۆشدارییەکە بۆ بارزانی و تاڵەبانی کە هەوڵی بەهێزکردنی پێگەی خۆیان یان فراوانکردنی هاوپەیمانییەکانیان ئەدەن، ئەمەش تیشک دەخاتە سەر لاوازی بارزانی و تاڵەبانی بەرامبەر بەو هێزانەی کە هەوڵی تێکدانی سەقامگیری ئابووری و سیاسی ناوچەکە ئەدەن.

لەنێوان نزیکبونەوەی زیاتر و هاوپەیمانی لەگەڵ تورکیا و فشارە ئەمنییەکاندا یاریەکی ئاڵۆز هەیە، سەردانەکەی بارزانی بۆ دورگەی بەتان ئەوە دووپاتدەکاتەوە کە هەرێمی کوردستان پلانی هەیە هاوپەیمانییەکانی فراوانتر بکات، بارزانی دەیەوێت ڕۆڵی نێوەندگیری لەنێوان ئەنقەرە و بەغدا بگێڕێت، هاوکات یاریزانێکی کارا بێت لە پرسەی ئاشتی لە ناوچەکەدا! بەڵام گومانی تێدا نیە، هەڵوێستی فەرمی تورکیا ئەوەیە کە کوردستان و هێزە کوردیەکانی وەها دەوێت، ئامادەبن بۆ پشتیوانی لە داسەپاندنی پرۆسەی بەناو ئاشتی لەگەڵ پەکەکەدا، کە بە ویست و نەخشەی تورکیا بە شوێنێک بگەیەنرێت، ئەمەش ڕەنگدانەوەی ڕێکەوتنێکی بێدەنگە لەسەر پێگە و ڕۆڵی هەرێم، وەک سەکۆیەک بۆ نێوەندگیری یان سازدان لە پرسە ئاڵۆزەکانی ناوچەکەدا.

هێرشەکانی سەر کێڵگە گازیەکان، بوونی هێزی ناوخۆیی یان ناوچەیی ئاشکرادەکات، کە پێشوازی لەو جۆرە هەنگاوانەی بارزانی ناکەن، ئەو هێزانە ئاسایشی وزە وەک ئامرازێکی گوشار بەکاردەهێنن بۆ ناردنی پەیامێک، ڕایدەگەیەنن هەر هەنگاوێکی سەربەخۆ یان هاوپەیمانیەکی نوێ دەبێت تێچووی سیاسی و ئابووری بەرچاوی لەگەڵدا بێت!.

نزیکبونەوەی زیاتری ئێستای هەولێر و ئەنقەرە لە کاتێکی زۆر هەستیاردایە، دوابەدوای پێشهاتەکانی سوریا و پێگەی هەسەدە و دەخالەتی ئیسرائیل و ململانەی نێوان ئەمریکا و ئێران و دۆخی ئاڵۆزی ناوچەکەیە، کە کاریگەری لەسەر ئاسایشی تورکیا هەیە، کاریگەری لەسەر سەردانەکەی بارزانیش دەبێت، کە نەتوانێ مەبەستەکەی بهێنێتە دی!.

لەو چوارچێوەیەدا بارزانی، هەرێم وەک زەمینەیەکی ناوەند پیشاندەدات، خۆی دەخاتەناو جەرگەی پرسە بەرفراوانە بێوەڵامەکانی مەسەلەی کوردەوە. بەڵام هێرش بۆ سەر کێڵگەی غازی کۆرمۆر تیشک دەخاتەسەر ئەو تەحەدایەی کە ڕووبەڕووی ناوچەکە دەبێتەوە، واتە بەرگرتن بە فراوانکردنی هاوپەیمانییەکانی بارزانی، لەهەمانکاتدا ڕووبەڕووی هەڕەشەی ڕاستەوخۆ دەبێتەوە بۆ سەر ژێرخانی ژیان و

ئاسایشی دانیشتوانی هەرێم، بۆیە پرسیار ئەوەیە بارزانی دەتوانێ لەم دۆخە ئاڵۆزەدا چی بکات بۆ تورکیا، چۆن لە ئایندەی کوردستان دەڕوانێت؟. ئەوەی لەلایەکی ترەوە لە چاوەڕوانی بارزانیدایە، کارکردنە بۆ خۆگونجاندن لەگەڵ دەخالەت و بەرژەوەندیەکانی ئەمریکا لە ناوچەکەدا، بە تایبەتی کە ئەمریکا گەورەترین قونسوڵخانەی لە هەولێر کردەتەوە، بەڵام یاریەکە لەنێوان دەوری ووڵاتانی زلهێزی دنیاو ناوچەکەدا بە ئاسان بۆ بارزانی بەدەست نایەت.
پاراستنی ئاسایش و سەقامگیری، یان بەرگری لە پرسێکی خوازراو، لە دۆخی ئێستای ناوچەکەدا، پەیوستی بە ئاستی هاوسەنگیەک هەیە کە لەنێو هاوکێشە سیاسیەکان و ململانێکاندا وەک لایەنێکی سەرەکی یاری بکەیت، نەک سەر بەلایەنێک یا پشتیوانی بۆ لایەنێک بچیتەناو یاریەکەوە، ئەوەی بارزانی دەیکات پاشکۆبوونە بە لایەنە سەرەکیەکان و لەپێناو پاراستنی هێزەکەی بە هەرنرخێک بێت، ئایندەی ئەم ڕێبازە بە نادیاری ماوەتەوە بەهۆی هەوڵی هەولێر بۆ هاوپەیمانی نوێ و داڕشتنەوەی پێگەی ناوچەیی خۆی، بەچاوەڕوانی بۆ ئەو پێشهاتانەی کە ئەمریکا بە دەخالەتی لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا دایرشتووە، بە هێشتنەوەی ناوچەکە لە چوارچێوەی باڵادەستی ئەمریکادا و پشتیوانی و پاراستنی ئیسرائیلدا.
هەر لەو چوارچێوەیەدا سەردانەکەی بارزانی بۆ دورگەی بۆتانی تورکیا، هەنگاوێکی ستراتیجیە بەرەو بەهێزکردنی زیاتری هێزەکەی بەناوی پرسی کورد لە ناوچەکەدا و پشتیوانیکردن لە پرۆسەی ئاشتی نێوان تورکیا و پەکەکە، ئەوەی جێگای سەرنجە، ئەمە لەکاتێکدایە کە هەڕەشەی ڕاستەقینە بۆ سەر ژێرخانی ئابوری و ئاسایشی هەرێم هەیە، کە کاریگەری لەسەر نەبونی ئاسایش بۆ سەرمایەگوزاری و پێگەی هەرێم لە عێراق و ناوچەکەدا داناوە، وەک نموونەی هێرشکردنە سەر کێڵگەی کۆرمۆر، کە ڕەنگدانەوەی گۆڕینی غاز و نەوتە بۆ لێدان لە نفوزی سیاسی.
هەوڵەدانی بارزانی بۆ پتەوکردنی هاوپەیمانیە دەرەکیەکان و پاراستنی سەربەخۆیی سیاسی تەنها بۆ دەستەبەرکردنی پاراستنی ژێرخانی ئابووری و کەڵەکەی سەرمایە و ئاسایشی خۆیەتی، بە جێگیرکردن و بەفۆرمیکردنی دەسەڵاتی بنەماڵە لە چوارچێوەی ئەم هاوکێشە ئاڵۆزەدا، کە پڕە لە مەترسی و پشێوی زیاتر بۆ هەرێم، بۆیە ناتوانێ ستراتیژێکی ڕون و یەکگرتوو، بە کۆتایی بە ناجێگیری سیاسی لە هەرێم و لەم دۆخەدا دەستەبەر بکات، کە سیاسەت و ئاسایش و ئابووری لەبەرامبەر هەڕەشەکاندا بەیەکەوە دەبەستێت.
هێرش بۆ سەر کێڵگەی نەوتی کۆرمۆر ئەوە نیشان دەدات، کە هاوکێشەی “سەرکەوتن یا دۆڕان” لە ڕادەبەدەر ئاڵۆزە. لەکاتێکدا ڕەنگە

هەندێک لایەن دەستکەوتی سیاسی یان ئابووری کورتخایەن بەدەست بهێنن، بەڵام زیانە درێژخایەنەکان کاریگەریان لەسەر هەموو لایەنەکان دەبێت و دۆخەکە زیاتر ئاڵۆز دەکات، تا ئەو ئاستەی کاریگەری لەسەر هەوڵدانی ئەمریکا بۆ سەقامگیری لە ناوچەکەو عێراق دادەنێت، لەلایەکی تریشەوە ئەو دەورەی بارزانی دەیەوێت لەو ململانێیەدا یاریزانێکی باش بێت، دەکەوێتە بەر سێڵاوی ناکۆکی نەخشەو ڕێکەوتنی سیاسەتەکانی نێوان ئەمریکا و ئیسرائیل و ئێران و تورکیا و وڵاتانی عەرەبی.

بە ئامانجگرتنی کێڵگەی نەوتی کۆرمۆر، ڕووداوێکی زۆر بەرچاو لەچوارچێوەی ململانێ جیۆپۆلەتیکیە هاوچەرخەکاندا پێکدەهێنێت.

هێرشکردنە سەر ژێرخانی وزە تەنیا لە چاویلکەی ئەمنی ڕاستەوخۆوە سەیر ناکرێت، بەڵکو هەڵگری کاریگەریی سیاسی و ئابورییەکانیش دەگرێتەوە. لەهەمانکاتدا شێوەی بەردەوامی نێوان لایەنە شیعەکانی سەربە ئێران لە حکومەتی بەغدا بەرامبەر بارزانی لە حکومەتی هەولێر دەبینرێت، بۆیە کۆمپانیەکان بەئاگان لەوەی خۆیان لە سەرمایەگوزاری لە عێراق و کوردستان بپارێزن.

دەتوانین بڵێین هێرشکردنە سەر کێڵگەی غاز، دەسەڵاتە هێرشبەرەکان هەوڵدەدەن دەستکەوتی سیاسی بەدەستبهێنن لەڕێگەی نیشاندانی توانای خۆیاندا، بە لێدانی ئامانجە ستراتیژییەکان و بەکارهێنانی ڕووداوێکی وەکو هێرشبەرێک لە دانوستانەکاندا، یان وەک ئامرازێک بۆ دووبارە داڕشتنەوەی هاوسەنگی هێز لە نێوان بەغدا و هەرێمدا، لایەنە میلیشیاکانی پابەندن بەدەوری ئێران لەعێراقدا، ئەو ڕووداوە دەقۆزنەوە بۆ ئەوەی شەرعیەتی حکومەت تێکبدەن، یان گومان بخەنە سەر توانای پاراستنی سەرچاوەکانی ووزە و دروستکردنی نائەمنی بۆ سەرمایەگوزاری.

بێگومان بەهۆی وەستانی بەرهەمهێنان یان دابەزینی وەبەرهێنان و سەرمایەگوزاری و بازرگانی زیانی ئابووری لێدەکەوێتەوە، ئەمە جگە لە زیانە سیاسییەکانی پەیوەست بە دۆخی عێراق، وەک ژینگەیەکی ناپارێزراو بۆ وەبەرهێنان، نادڵنیایی لە بازاڕە جیهانییەکان دروست دەکات و کاریگەری نەرێنی لەسەر سەقامگیری ناوچەکە لە دەوروبەری عێراقدا دەبێت. جگە لەوەش هێرش بۆ سەر کێڵگەی غاز دەرگا بەڕووی پەرەسەندنی نائەمنی و دەستوەردانی دەرەکی لە عێراقدا زیاتر دەکات، لەهەمانکاتدا هەولێر و بەغدا بیروڕای گشتی بە وەهمی چاکسازییەک کە هیچ بناغەیەکی نیە، لە قاڵب دەدەن.

لەم کاتەدا ڕاگەیاندنی ئەمریکا لە دانانی مارک ساڤایا وەک نێردەی تایبەت لە عێراق توخمێکی نوێی بۆ هاوکێشەکە زیادکردوە. ساڤایا ئەوە ڕادەگەیەنێت کە واشنتۆن ڕێگە بە پێکهێنانی حکومەتێکی عێراقی

نادات کە ملکەچی دیکتاتۆری کوتلە چەکدارەکان یان کاریگەری دەرەکی بێت، ئاماژەی بەوەشدا کە ئەمریکا ئامادەکاری دەکات بۆ دووبارە پێناسەکردنەوەی سنووری ڕۆڵی ئێران لە عێراقدا، نەک لە ڕێگەی ڕووبەڕووبونەوە، بەڵکو لە ڕێگەی فشاری سیاسی، ئابووری و دیپلۆماسی، کە تائێستاش دۆخەکە ڕێگەی بەو پلانە نەداوە و لە ئایندەیەکی نادیاردایە.

عێراق و کوردستان، لە ماوەی تەواوی دەسەڵاتی "کوردایەتی و سونە و شیعە"دا، شاهیدی یەک ڕێکەوتنی ڕاستەقینەی نێوان نوێنەرانی خەڵک نەبون، کە بەرژەوەندی دانیشتوان لە پێشینەی بەرژەوەندیە حزبیەکان دابنێن، تەواوی ژیانی سیاسیان سەوداو مامەڵە و نائارمی بووە.

شەڕی ڕاستەقینەی خەڵکی عێراق و کوردستان لەبەرامبەر تەواوی سیستمێکدایە کە پێکهاتەی نەتەوەپەرستی و تائیفی و ئیسلامیە، کە دەخالەتی ئەمریکا و ئێرانە، چەندین ساڵە لە پاراستنی خۆیدا سەرکەوتوو بووە لەسەر حسابی قوربانیەکی بێشومار لە دانیشتوان، بە نەبونی ئاسایش و ناجێگیری و ژیانێکی سەخت.

لەکۆتایدا دەتوانین بڵێین بەگشتی چەندبارە دەرگیربونی بارزانی بە تێکەڵبونی لە یاری نێوان زلهێزەکاندا و کێشە ناوخۆییەکانی لەگەڵ حکومەتی عێراق و تاڵەبانی، بە ڕکابەری و مامەڵەی لەگەڵ هێزو لایەنەکانی بزوتنەوەی کوردایەتی لە ناوچەکەدا، نەک ناتوانێ نوێنەری کێشەو پرسی مەسەلەی کورد بێت، بەڵکو بەردەوامی بە ئایندەیکی نارۆشن لەسەر چارەنوسی کوردستان ئەدات، لەهەمانکاتدا هیچکات ناتوانێت دابینکەری ئارامی و سەقامگیری سیاسی و ئاسایش بێت لە هەرێمدا.

پەروەردەکردنی مۆدێرنی منداڵان.. رەزا شوان

پەروەردەکردنی منداڵان، پرۆسەیەکی سیستماتیکی چاودێریکردنی منداڵانە، لەدایکبونەوە تا هەرزەکاری لەخۆدەگرێت. چاودێریی جەستەیی، پشتگیریی سۆزداری، رێنمایی پەروەردەیی و پراکتیکییەکانی گەشەپێدانی کۆمەڵایەتی کەدەکاتەوە. پەروەردەکردنی منداڵان، بە

سادەیی، واتە تێگەیشتن لە چۆنیەتی پەروەردەکردنی منداڵان. بەریتییە لە دیاریکردنی شێوازی پەروەردەکردنی گونجاو، کە کاریگەریی لەسەر ژیانی ئەمڕۆ و داهاتووی منداڵان هەیە.
هیچ قۆناغێک لە ژیانی مرۆڤدا، هێندەی منداڵی گرنگ و چارەنووسساز نییە. پەروەردەکردنی منداڵان تا رادەیەکی زۆر، بەندە بە شێواز و بە چۆنیەتی پەیوەندی و بە کارلێکی دایکان و باوکان لەگەڵ منداڵەکانیان، کە رۆڵێکی گرنگ لە دەرئەنجامی کۆتاییدا دەگێڕێت.
لە ماوەی دەیان ساڵەدا، شێوازی پەروەردەکردنی منداڵان، گۆڕانکارییەکی بنەڕەتی و بەرچاوی بەخۆیەوە بینیوە. کە رەنگدانەوەی گۆڕانکارییە لە نۆرمەکانی کۆمەڵگا و لە کاریگەرییە کولتوورییەکان و لە لێکۆڵینەوە دەروونییە مۆدێرنەکان و لە پێشکەوتووەکانی تێگەیشتنی قووڵترمان لە گەشەکردنی منداڵان. لە داهێنانی هۆکاری نوێی فێرکردن و پەروەردەکردن. لە ئەمڕۆدا پەروەردەکردنی منداڵان، دینامیکی خێزانی هاوبەشتر لەخۆدەگرێت. رێگا بە ئەزموونی فراوانتر دەدات.
پەروەردەکردنی دروستی منداڵان، کارێکی ئاسان و هەڕەمەکی و بەڕێکردن نییە، بەڵکو لە هەموو سەردەمێکدا ئەرکێکی قورس و بەرپرسیارێتییەکی هەستیار و چارەنووسساز بووە. پەروەردەی منداڵان هونەر و زانستییە. کە بە درێژایی سەردەمەکانی مێژوو، پەرەسەندنێکی بەرچاوی بەخۆیەوە بینیوە. لە شارستانییە کۆنەکانەوە تا سەردەمی مۆدێرن، رێباز و شێوازی پەروەردەکردنی منداڵان لەژێر کاریگەریی رەهەندە کولتووری و کۆمەڵایەتی و ئابوورییەکاندا بووە.

منداڵان کە لەدایک دەبن، رابەری شێوازی چۆنێتی پەروەردەکردنیان لەگەڵدا نییە. هەموو منداڵێک تایبەتە. بۆیە هیچ یاسا و دەستوور و بنەما و رێنمایی و رێبازێکی گشتگیر و نموونەیی بۆ پەروەردەکردنی منداڵان نییە. بەڵام هەندێک باشترین پراکتیزەکردن لە پەروەردەکردنی منداڵاندا هەیە.

ئێمە لە سەردەمێکدا دەژین، کە زۆرینەی دایکان و باوکانی ئەمڕۆ، لە هەموو کاتێک زیاتر خوێنەوار و رۆشنبیرن. بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا، لە جاران زۆرتر گومان لە شێوازی دروستی پەروەردەکردنی منداڵەکانیان هەیە.

پەروەردەی مۆدێرنی منداڵان چییە؟

پەروەردەکردنی مۆدێرنی منداڵان، رێبازێکی هاوچەرخە بۆ پەروەردەکردنی منداڵان. تیشک دەخاتە سەر منداڵان، وەک گڕگڕەی پرۆسەی پەروەردەیی، بە لەبەرچاوگرتنی تایبەتمەندییەکان و پێداویستییە تاکە کەسییەکان و مەیلی سروشتی لەسەر بنەمای رێزگرتن و گفتوگۆ و هاندان و ئازادیی بەرپرسانە دامەزراوە. ئەم رێبازە جیاوازە لەگەڵ شێوازی پەروەردە نەریتییەکان. چونکە پەروەردەی مۆدێرن هەوڵدەدات کە منداڵان لە رێگەی بیرکردنەوەی رەخنەگرانە و داهێنان و لێهاتوویی ب□ریاردان بەهێز بکات. پەروەردەی مۆدێرن هەندێک لە ئاڵۆزییەکانی کۆمەڵگای ئێستامان لەبەرچاو دەگرێت. لەوانەش پێشکەوتنی تەکنەلۆژیا و گۆڕینی نۆرمەکانی کولتووری
و کرانەوەی منداڵان بە رووی چەمکە نوێیەکان. لە روانگەی پەروەردەی مۆدێرنەوە، منداڵان خاوەنی بڕیارەکانی خۆیانن. رۆڵی دایکان و باوکان لە پەرەوردەکردنی مۆدێرندا، بریتییە لە دابینکردنی ژینگەیەکی ئاسوودە و لە هاندانی منداڵەکانیان بۆ گوزارشتکردن لە خۆیان و بەشداریکردنیان لە بڕیارەکانی رۆژانەدا، بە شێوەیەکی ئەرێنی. بە پێدانی ئازادیی تاقیکردنەوە و هاندانیان بۆ پرسیارکردن و فێربوون لە هەڵەکانیان بەبێ ترس و رەخنە. بەبێ هیچ جۆرە کۆنتروڵکردنێک یا زۆرەملێ و بڕیار سەپاندنێک. ئەمەش بەو مانایە نییە، کە هیچ سنوورێک بۆ منداڵەکانیان نییە.

ستراتیژییەکانی پەروەردەکردنی مۆدێرن هەمەچەشنەن، بەو پێیەی هەر شێوازێک کاریگەریی جیاوازی لەسەر رەفتارەکانی منداڵان هەیە و دەتوانرێت بە تایبەتمەندییە تایبەتییەکان دەستنیشان بکرێت. بۆیە پێویستە ئەو شێوازە جێبەجێ بکرێت، کە لەگەڵ کەسایەتی هەر منداڵێکدا دەگونجێت. چونکە ئەو شێوازەی بۆ منداڵێک دەشێت، لەوانەیە بۆ منداڵێکی دیکە نەشێت.
شێوازی پەروەردەکردنی مۆدێرن، لەم ساڵانەی دواییدا، جێگەی مشتومڕێکی زۆر بووە. شارەزایان و دایکان و باوکان، هەریەکە و بانگەشە بۆ چەندین رێبازی جیاواز دەکەن. لەکاتێکدا کە هیچ شێوازێکی پەروەردەکردنی ستاندارد نییە، کە بۆ پەروەردەکردنی هەموو منداڵەکانتان گونجاوبێت. بە گشتی لەوانەیە هەڵبژاردنی شێوازێکی پەروەردەکردنی گۆنجاو بۆ منداڵەکانتان بڕیارێکی قورس بێت. بەڵام بە تێگەیشتن لە شێوازە جیاوازەکان، دەتوانن شێوازێکی تاوتوێکراو و پوختکراو

هەڵبژێرن. گرنگ ئەوەیە، ئەوە بزانن کە هیچ شێوازێکی پەروەردەکردنی نموونەیی نییە. جێبەجێکردنی پەروەردەکردنی مۆدێرنی منداڵان، پێویستیی بە پشوودرێژی و بە تێگەیشتنێکی قووڵ لە کەسایەتی هەر منداڵێک هەیە.
پەروەردەکردنی مۆدێرن، گرنگی زۆر بە تێگەیشتن لە پێداویستییە دەروونی و سۆزدارییەکانی منداڵان دەدات. ئامانجی بنیاتنانی کەسایەتییەکی دروست و هاوسەنگ و گەشبین و متمانە بەخۆبوونە. ئەمەش لە ڕێگەی ڕێنمایی ئەرێنی و ئاراستەکردنێکی راست و دروستی پەروەردەکردنی منداڵانەوە، بەدەستدەهێنرێت.
پەروەردەکردنی مۆدێرن، پشت بە دانانی سنوورێکی روون دەبەستێت. لە هەمان کاتدا ڕێز لە کەسایەتی منداڵان دەگرێت، را و بۆچوونەکانیان بەهەند وەردەگیرێن. ئەمانەش دڵنیایی و شادی و هاندان و متمانە بەخۆبوون بە منداڵان دەبەخشن.
پەروەردەکردنی مۆدێرنی منداڵان، پێویستییەکی ڕەهای ئەم سەردەمەیە، بە بنیاتنانی نەوەیەک کە توانای داهێنان و بەرپرسیارێتی و بەشداریی ئەرێنی لە کۆمەڵگادا هەبێت. بە خۆشەویستی و ڕێزگرتن لە منداڵان و فێرکردنی چۆنیەتی بیرکردنەوە و گوزارشتکردن لە خەیاڵیان؛ دەرفەتێکی ڕاستەقینەیان پێدەدەین، کە بە تەندروست و بە دروستی پێبگەن. بێگومان دایکان و باوکان و پەروەردەکاران توخمێکی سەرەکین لە سەرکەوتنی ئەم ئەرکە پیرۆزەدا. بۆیە وەرگرتنی بنەما و شێوازە مۆدێرنەکانی پەروەردەکردنی منداڵان، یەکەم هەنگاوە بەرەو داهاتوویەکی دڵخواز بۆ منداڵەکانتان.
پەروەردەکردنی منداڵانی باش و سەرکەوتوو، لە سەدەی بیست و یەکەمدا، لە هەموو کاتێک قورستر و ئاڵۆزترە. گەلێک بەرهەڵستی و بەرەکگیری ڕووبەڕووی پەروەردی مۆدێرنی منداڵان دەبنەوە. چونکە پەروەردەی منداڵان لەم سەردەمەدا، بارودۆخێکی ناوازەی لەگەڵدایە. پێشکەوتنە تەکنەلۆژییەکان و گۆڕانکارییە کولتوورییەکان، شێوازەکانی خێرایی ژیانی ئەم سەردەمەن. هەموویان ڕەهەندی نوێیان بە گرنگی ئەرکی پەروەردەکردنی منداڵان زیاد کردوون.
بۆ پەروەردەکردنی منداڵانی خۆراگر لەم سەردەمەدا، پێویستە دایکان و باوکان و دادەکان و مامۆستایانی قۆناخی خوێندنی بنەڕەتی، نەرم و نیان و میهرەبان بن. منداڵەکانیان بە بیرکردنەوەی ڕەخنەگرانە و زیرەکی سۆزداری و بیرکردنەوەی

رەوشت نایابی پەروەردە بکەن. تا بتوانن لەگەڵ شەپۆڵەکانی تەکنەلۆژیادا دەربەرن.

منداڵانی ئەمڕۆ، لە ژینگەیەکدا گەورەد□ب□ن، کە بیرکردنەوەی مۆدێرن رووبەڕووی نۆرمەکانی نەریتی دەبنەوە. رووداوە گەورەکانی جیهان کاریگەرییان لەسەر دیدگاکانیان هەیە.

کاریگەریی تەکنەلۆژیا لەسەر پەروەردەکردنی منداڵان:

تەکنەلۆژیای دیجیتاڵی کاریگەرییەکی زۆری لەسەر دینامیکی خ□□زانەکان هەیە. چونکە تەکنەلۆژیا و تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان، کاریگەرییەکی زۆریان لەسەر گەشەکردن و پەروەردەکردنی منداڵانی ئەمڕۆدا هەیە. پێویستە دایکان و باوکان لە پەروەردەکردنی منداڵەکانیان، پێکەوە بە هەماهەنگی کاربکەن. هەنگاوی یەکەم پێناسەکردنی ئەو فەلسەفە پەروەردەکردنەیە، کە باوەڕیان پێی هەیە. رەنگە هەر دایک و باوکێک، را و بۆچوونی جیاوازی هەبێت. بەڵام گرنگ ئەوەیە، کار بۆ هەمان ئامانج دەکەن.

لە جیهانی دیجیتاڵیی ئەمڕۆدا، ئەستەمە کە منداڵەکانمان، لە سۆشیال میدیا دوور بخەینەوە. من پێموایە کە منداڵەکانمان هان بدەین کە ئامێرە تازەکانی تەکنەلۆژیا بەکاربهێنن. چونکە تەکنەلۆژیا ئامرازێکی بەهێزی فێرکردن و پەروەردەکردنە. بەڵام پێویستیی بە رێنمایی و بە سنووردانان هەیە، بە تایبەتیش بۆ منداڵان.

دەبێت هانی منداڵان بدەین کە بە شێوەیەکی بەرپرسیارێتی و دوور لە هەڵە و لە ئالوودەبوون و زیاد□□یی لە بەکارهێنانی ئامێرە تەکنەلۆژیاییەکان. تەکنەلۆژیا رێباز و شێوازی پەروەردەکردنی منداڵانی گۆڕیوە و رەهەندی نوێی وەرگرتووە.

منداڵانی ئەمڕۆ، لە تەمەنێکی بچووکەوە نوقمی ژینگەیەکی دیجیتاڵی بوونە. شاشە و ئامێرە دیجیتاڵییەکان، بوونە بە پێویستییان و بە بەشێکی دانەبڕاو لە ژیانی رۆژانەیان. هاتنی مۆبایلە زیرەکەکان و تاب□ل□تەکان و ئینتەرنێت، ش□ش□کی گەورەیان کردووە لە چۆنیەتی دەستگەیشتنی منداڵان بە زانیاری. ئەم پلاتفۆرمە دیجیتا□یانە، ئەزموونی فێربوونی کەسی پێشکەش دەکەن. کە منداڵان دەتوانن بە خێرایی پێشبکەون و لەو بابەتانە بکۆڵنەوە کە قووڵتر سەرنجیان رادەکێشن.

هەندێک لەو مەترسیانەی کە لە ئەمڕۆدا رووبەڕوویان دەبینەوە، دەرئەنجامی هاوسەرگیریی تەکنەلۆژیایە لەگەڵ کولتوورێکی گەندەڵدا. بەڵام تاوانەکە لە تەکنەلۆژیادا

نییە. بەڵکو لەو کەسانەیە کە بەهەڵە و بە خراپی بەکاری دەهێنن.
ژیریی دەستکرد، چیتر شتێک نییە دەست نەکەوێت. لە ئەمڕۆدا بووە بە بەشێکی دانەبڕاو لە ژیانی ڕۆژانەی منداڵان. پێویستە دایکان و باوکان دڵنیابن لەوەی کە ژیریی دەستکرد تەواوکەری گەشەی منداڵانە. بەڵام ژیریی دەستکرد ناتوانێت جێگەی کارلێکە گرنگەکانی مرۆڤ و زیرەکیی سۆزداری و خۆشەویستی بگرێتەوە.
ئەو جیهانەی کە منداڵانی ئەمڕۆ تێیدا پێدەگەن، جیاوازییەکی ڕیشەیی هەیە، لەگەڵ ئەو جیهانەی کە ئێمە تێیدا گەورە بووین.
پرۆسەی پەروەردەکردنی مۆدێرنی منداڵان، پێویستیی بە داڕشتنی پلانێکی تۆکمە هەیە. پەروەردەکردنیش کارێکی کاتی نییە، کە لە شەو و ڕۆژێکدا بێتەدی، بەڵکو بە درێژایی قۆناغەکانی منداڵی و هەرزەکاری، کارێکی بەردەوامە. پێویستیی بە پشوودرێژی و خۆڕاگری و سنگ فراوانی هەیە. ڕاستییەکی حاشا هەڵنەگرە، کە منداڵانی ئەمڕۆ، لە ئێستاوە زیاتر لەوەی ئێمە هەستی پێدەکەین، لەگەڵ ژیریی دەستکردا، کارلێک دەکەن. ئەگەر ئێمە ڕادەکەین بۆ ئەوەی بگەین بە ژیریی دەستکرد دا، کەچی دەبینین منداڵەکانمان مەلەی تێدا دەکەن.
ئایا پەروەردەکردنی منداڵان لە سەردەمی نوێدا، سەدەی بیست و یەکەمدا، سەردەمی تەکنەلۆژیای خێرا و جیهانی دیجیتاڵی و تۆڕە کۆمەڵایەتییەکاندا، بۆ دایکان و باوکان قورس و ئاڵۆزە؟ ئایا دەتوانن ڕێگە لە داوا و لە خواستەکانی منداڵەکانیان بگرن؟
نالی ـ تەمەن ١٢ساڵان: باوکە ئەمساڵە بە یادی ساڵڕۆژی جەژنی لەدایکبوونم، دەبێت مۆبایلێکی نوێ بۆ دیاری پێشکەشم بکەیت.
باوکی: بەسەربردنی کاتێکی زۆر لەبەردەم شاشەدا، بۆ تۆ باش نییە. پێشتریش باسمان لەم بابەتە کردووە.
نالی: دوو ساڵە هەمان قسە دووبارە دەکەیتەوە! هەموو هاوڕێ قوتابییەکانم مۆبایلیان هەیە، منیش مۆبایلێکم دەوێت! من چیم لەوان کەمترە؟
تۆ و دایکم هەمیشە لەسەر لاپتۆپەکانتان و خەریکی مۆبایلەکانتانن! تەنانەت مریەمی خوشکیشم بۆ ئامادەکردنی وانەکانی قوتابخانەی، سوود لە ئینتەرنێت وەردەگرێت.
نالی بە تووڕەیی و دڵتەنگییەوە چووە دەرەوە.
نالی مافی خۆیەتی داوای مۆبایل و ئینتەرنێت بکات، چونکە لە جیهانی مۆدێرندا، ئامێرە تەکنەلۆژیاییەکان بوونە بە پێویستی

و بە بەشێکی دانەبڕاو لە ژیانی ڕۆژانەی زۆرینەی منداڵانی ئەمڕۆدا. ڕۆژی چەند کاتژمێرێک بە بەکارهێنانیانەوە سەرقاڵ دەبن. تەلەڤزیۆنی ڕەنگاوڕەنگ و ئینتەرنێت ئایپاد و مۆبایلە زیرەکەکان و سۆشیال میدیا و یارییە ئۆنلاینەکان، سەرچاوەیەکی زۆر باشن بۆ فێربوون و خۆڕۆشنبیریکردن و وەرگرتنی بابەتی هەمەجۆرەی زانستی و پەیوەندیکردن. پەروەردەکردنی نوێ بریتی نییە لە ڕێگرتن لە منداڵان لە بەکارهێنانی ئامرازە داهێنراوە نوێیەکانی جیهانی تەکنەلۆژیای دیجیتاڵی و سۆشیال میدیا. چونکە لە ئەمڕۆدا ئامرازە دیجیتاڵییەکان، بوونە بە پێویستییەکی گرنگی پرۆسەی فێرکردنی قوتابیان لە قوتابخانەکاندا. بۆیە پێویستە هەموو منداڵان ئاشنای ئامێرە تەکنەلۆژییەکان ببن و بە پراکتیکی فێربکرێن و ڕابهێنرێن، کە چۆن بە دروستی بەکاریان بهێنن.

چەند ڕێنماییەک بۆ دایکان و باوکان:

(ئەلزیک ئێریکسۆن) دەڵێت:”داهاتووی منداڵ هەمیشە کاری دوو کەسە: دایک و باوک و مامۆستا”.

دایکان و باوکانی خۆشەویست، بۆ پەروەردەکردنێکی دروستی منداڵەکانتان، لەم سەردەمەدا، سەردەمی تەکنەلۆژیای مۆدێرن، دەتوانن سوود لەم ئامۆژگاری و ڕێنماییانە وەربگرن، کە هەندێک ئارامی و ئاسوودەیی دەروونیتان پێدەبەخشن:

١ـ ئەمڕۆ دوێنێ نییە:

پێویستە ئەوەی دایکان و باوکان، دان بەو ڕاستییەدا بنێن، کە لە ئەمڕۆدا، شێوازی پەروەردەکردنی منداڵان، جیاوازە لەگەڵ شێوازی پەروەردەکردنی کلاسیکی و نەریتی منداڵیی ئەوەدا. پێویستە باوەڕتان بە داهێنانەکان و بە شۆڕشی پێشکەوتن و بە گۆڕانکارییەکان لە بوارەکانی ژیاندا هەبێت. بە بواری پەروەردەکردنی منداڵانیشەوە.

٢ـ چاودێریکردنی ئامێرە تەکنەلۆژییەکانی منداڵەکانتان:

یەکێک لە ستراتیژییە کاریگەرییەکان، بۆ بەڕێوەبردنی بوونی منداڵان لە جیهانی دیجیتاڵیدا، بریتییە لە دانانی سنووری کاتی دیاریکراو بۆ بەکارهێنانی مۆبایلی زیرەک و ئینتەرنێت و ئایپاد. بۆ ئەوەی منداڵان ئالوودە نەبن و زیادەڕۆیی لە بەکارهێنانیان نەکەن. پێویستە دایکان و باوکان، سنووری کات و ماوەی دیاریکراوی بەکارهێنانی شاشە، بۆ منداڵەکانیان دابنێن؛

تەنانەت دەتوانن سنووری کات بە ئەپی تایبەت دابنێن. ئەم ڕێکخستنانە تەنها بە ڕەزامەندی ئەوە دەگۆڕدرێن و دەتوانن لەگەڵ گەشەکردنی منداڵەکانتاندا ڕێکیان بخەن.

زۆرێک لە دایکان و باوکان دوودڵن لە کڕینی مۆبایل بۆ منداڵەکانیان و ڕێپێدان بە بەکارهێنانی ئینتەرنێت. بەڵام مۆبایلە زیرەکەکان، پەروەردەکردن و فێرکردن و وەرگرتن، بۆ منداڵان ئاسانتر دەکەن. بە دابینکردنی پەیوەندی بەبێ ئەوەی پێویستیان بە پەیوەندی وای فای هەبێت. ئەمەش ڕێگە بە منداڵەکانتان دەدات لە پەیوەندیدا بمێننەوە بەبێ ئەوەی پێویستیان بە هێڵی ئینتەرنێتی تەواو هەبێت.

٣ـ دانانی سنووری کات بۆ بەکارهێنانی تەلەڤزیۆن:

پێویستە دایکان و باوکان، کات و ماوەی سەیرکردنی تەلەڤزیۆن و بەکارهێنانی ئینتەرنێت بەپێی تەمەنیان بۆ منداڵکانیان دیاری بکەن. هانیان بدەن بە ئەنجامدانی چالاکی (ئۆفلاین) واتا هاندانیان بۆ چالاکییە جەستەیی و دەروونی و ئەقڵی و یاری و پەیوەندییە کۆمەڵایەتییەکانی دەرەوەی بەکارهێنانی ئامێرە دیجیتاڵییەکان. هانیان بدەن بۆ دروستکردنی، هاوسەنگییەکی تەندروست لە نێوان تەکنەلۆژیا و تاقیکردنەوەی جیهانی راستەقینەدا. دەتوانن پرۆفایلێک بۆ هەریەک لە منداڵەکانتان دروست بکەن. ئەمەش ڕێگەی ئەوەیان پێدەدات، کە تەنها دەستیان بە ناوەڕۆکی ئەو بابەتانە بگات، کە لەگەڵ تەمەنیاندا گونجاون.

٤ـ بلۆککردنی ماڵپەر و شوێنە نەشیاوەکان:

وەک دایکان و باوکان، ڕەنگە بتانەوێت ئاگاداری جۆرە جیاوازەکانی ئەو ماڵپەڕانە ببن، کە منداڵەکانتان سەردانیی دەکەن. ئەگەر سایتێک یا سایتانەکی نەگونجاوتان دۆزیەوە، لە ڕێگەی دابینکەری خزمەتگوزاری ئینتەرنێتەکانتانەوە، یان لەسەر ئامێرەکانی منداڵەکانتان بلۆکیان بکەن.

٥ـ ئەپەکانی پەروەردەکردنی منداڵان:

زۆرێک لە گەشەپێدەرانی ئەپەکان، خزمەتگوزاری نوێیان بۆ دایکان و باوکان دەستپێکردووە. ئەم ئەپانە دەتوانن چاودێری تۆڕە میدیایەکان بکەن، فیلتەر بۆ ناوەڕۆکی نەشیاو بۆ منداڵان دابنێن.

٦ ـ نموونەیەکی باشبن بۆ منداڵەکانتان:

(جۆزێف جۆبەر) دەڵێت:"منداڵان پێویستیان بە پێشەنگ هەیە، نەک بە رەخنەگرتن".

منداڵەکانتان لاسایی زۆرێک لە ڕەفتارەکان و لە خووەکانی ئەوەی دایکان و باوکان دەکەنەوە. پێویستە نموونە و پێشەنگ و سەرمەشقی مۆدێرن و باشبن لە فێربوون و لە چۆنیەتی بەکارهێنانی تەکنەلۆژیادا. بە شێوەیەکی بەرپرسیارانە ڕەفتاربکەن. بە پاراستنی پەیوەندییەکی کراوە، تا منداڵەکانتان هەست بە ئاسوودەیی بکەن.

٧ ـ کارلێکی ڕەخنەیی لەگەڵ ناوەڕۆک:

منداڵەکانتان هانبدەن، بە بیرکردنەوەیەکی ڕەخنەگرانە، دەربارەی ئەو ناوەڕۆکانەی
لە ئینتەرنێتدا دەیانخوێننەوە. بە راشکاوی گوزارشت لە بۆچوونەکانیان بکەن.

٨ـ هاندانی ڕەفتاری ئەرێنی ئۆنلاین:

منداڵەکانتان فێربکەن، کە چۆن لە ڕێگەی ئۆنلاینەوە ڕەفتاری جوان بکەن.

هەریەکە لە ئێوەش ئازادن، کە کلیلی تر بۆ ئەم رێنمایی و ئامۆژگارییانە زیادبکەن.
سەرەڕای ئەو بەرهەڵستییانەی پێشکەوتنی تەکنەلۆژیا دەیانخەنەوو، گرنگە دان بە گرنگی و بە سوودە زۆرەکانی تەکنەلۆژیادا بنێن، کاتێک کە بە شێوەیەکی دروست و هاوسەنگ بەکاردەهێنرێن. بەڵام ئەگەر بە نادروستی و بە خراپی بەکاربهێنرێن زیانیشیان هەیە. ئامێرە دیجیتاڵییەکانیش گیانەوەرێکی لەدایکبوو نین. مرۆڤ دایهێناون و دروستیکردوون و بەرنامەڕێژی کردوون. لەژێر رکێف و کۆنترۆڵی مرۆڤ دان. سوودیان یان زیانەکانیان، لە چۆنییەتی بەکارهێنانیان دایە.
لە جیهانێکدا کە بە خێراییەکی سەرسووڕهێنەر دەگۆڕێت، پەروەردەی کلاسیکی و نەریتی، بەس نییە بۆ بەرەنگاربوونەوەی ئاستەنگییەکانی سەردەمی مۆدێرن.

لە کۆتاییدا، لە میانەی گرنگیدان بە خۆشەویستی و بە پەیوەندییەکی دروست، لەنێوان ئەوەی دایکان و باوکان و منداڵەکانتان. دەتوانن، بەسەر ئەو سەختی و ئاڵۆزی و بەرهەڵستییانەی، کە دێنە ڕێی پەروەردەی مۆدێرن، سەربکەون و منداڵەکانتان بۆ داهاتوویەکی گەشتر و شیاوتر پەروەردە و ئامادە بکەن.

(*) تا رادەیەک سوودم لە چەند ماڵپەڕێکی ئینگلیزی وەرگرتووە.

دو بـــ□ى: ١/١/ ٢٠٢٦